This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Stanford University Libraries
3 6105 119 302 623

Digitized by Google

054.99
R393

LELAND·STANFORD·JVNIOR·VNIVERSITY

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

LA RENAXENSA

PERIODICH DE

LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

ANY II.

STANFORD LIBRARY

BARCELONA.

ESTAMPA CATALANA DE L. OBRADORS Y P. SULÈ

CARRER DE PETRITXOL, 6.

ANY MDCCCLXXII.

Digitized by Google

302655

STANFORD LIBRARY

Digitized by Google

TAULA D' AUTORS Y DE LLURS COMPOSICIONS.

AGUILÓ Y FUSTER. (*Mariano*)
Desvetllament. . . . . 127.
ALESAN Y NOGUÉS. (*Joseph*)
Lo cinamomo. . . . . . . 225.
ALSIUS. (*Pere*)
Noticias inéditas sobre lo monastir de S. Llorens del Mont del bisbat de Girona. . . . 36.
Una escriptura curiosa per sa data.. . . . . 67.
ASSOCIACIÓ LITERARIA DE GERONA.
Associació literaria de Gerona. 232.
AULESTIA Y PIJOAN. (*Antoni.*)
Bibliografía.. . . . . . . 25.
La Biblioteca Catalana.. . . 53.
Bibliografía.. . . . . 196.
A.
Correspondencia de Banyolas. 24.
A. A. Y P.
Correspondencia de Gerona. . 258.
A. DE B.
La mort Jesús. . . . . . . 58.
A. B. Y M.
Lo cristiá agonetjant. . . . 101.
La fonteta. . . . . 102.
A. M.
Correspondencia de Vilanova. 136.
A. T.
Observacions sobre l' us de la X.. . . . . 146.
BALAGUER. (*Andreu*)
Documents inédits sobre lo monastir de St. Llorens del Mont en lo Bisbat de Gerona. 47.
Documents inédits sobre lo monastir de St. Llorens del Mont en lo Bisbat de Gerona, (Continuació). . . . . 59.
Documents inédits sobre lo monastir de St. Llorens del Mont en lo Bisbat de Gerona, (Acabament). . . . . 71.
Principals rectificacions á las séries d' articles publicats baix los epígrafes *Del gremi y art dels corallers de Barcelona y Documents inédits sobre lo monastir de St. Llorens del Mont en lo Bisbat de Gerona*.. . . . . 93.
Novas inéditas d'alguns eclipsis y cometas apareguts en Barcelona y de certas profecías indubitadas de St. Vicens Ferrer. . . . . . . 292.
BELL-LLOCH. (*María de*)
Lo gorch de la Encantada. . 4.
Lo gorch de la Encantada, (Acabament). . . . . . . 18.
Guillem Berenguer, comte d' Ausona.. . . . . 183.
BERTRAN Y BROS. (*Pau*)
Sonet. . . . . 71.
Sonet. . . . . 152.
La cova freda. . . . . . 218.
BLANCH Y PIERA. (*Joseph*)
De la electricitat aplicada á las arts y á la industria. . . . 1.
De la electricitat aplicada á las arts y á la industria, (Continuació.). . . . . 13.
De la electricitat aplicada á las arts y á la industria, (Continuació.). . . . . 29.
De la electricitat aplicada á las arts y á la industria, (Acabament). . . . . 41.
BLONDER. (*Concepció*)
Un somni. . . . . 54.
Memorias de una rosa. . . . 151.
BOFET Y SISÓ. (*Joaquim*)
Las medas. . . . . 15.
Tres variants d' una tradició.. 84.
La font del Bisbe. . . . . . 128.
BUSQUETS. (*Marcial*)
Esperansa. . . . . 313.
CABANYES. (*Llorens de*)
Lo cant del gall. . . . . . 43.
Los aucells del bech moll. . . 149.
Miracle. . . . . 215.
CARETA Y VIDAL. (*Antoni*)
A l' Amor meva. . . . . . 9.
¡Beu! . . . . 148.
Escusas de la Dolors.. . . . 195.
Temptació. . . . . 282.
CASSADÓ TISANS. (*Joan*)
L' associació escolar barcelonesa.. . . . . 78.
CERVERA. (*Adalbert de*)
Las flors de la nit.. . . . . 86.
COCA Y COLLADO. (*Emilio*)
Trepitg. . . . . 135.
CODINA Y BORDOTXICH. (*Jordi*)
Ton esguard. . . . . 241.
COLOMINAS Y FERRANT. (*F.*)
La guerra. . . . . 198.
CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . . 10.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . . 39.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . . 39.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . . 50.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . . 61.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . . . . 62.
Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.. . . . . . 87.
CORALVÉ (*A.*)
Lo llí. . . . . 174.
CREUS. (*Teodoro*)
Noticia de quelqunas antiguetats que 's troban en lo poble de Olesa de Bonasvalls. . 167.
Breu compilació de les coses que necessaries son als sacerdots que an cura de animes. . . . . 301.
CUADRAS. (*Francisco*)
* * 183
ESTORCH. (*Esteve*)
Epígramas. . . . . 82.
FERRER. (*Joan B.*)
La mort del Comte. . . . . 17.
Felicitat. . . . . 258.
FITA. (*Fidel*)
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 141.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 153.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 165.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 177.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona,. . . . . 189.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 201.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 217.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 229.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 233.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 245.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 261.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 273.
Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona.. . . . . 289.
FORNELLS. (*M.*)
Gelosía. . . . . 206.
FORNER. (*María*)
Lo mort. . . . . 79.
FORTEZA. (*Geroni*)
La anyorança de la mort. . . 234.
FORTEZA. (*Thomas*)
L' aubada y l' oratge. . . . 6.
¡ Pobra flor! . . . . 47.
FRANQUESA. (*Francisco de P.*)
La segada. . . . . 68.
Estudis históricbs. . . . . 179.
F. M.
Carnestoltes.. . . . . . . 25.
Lo Jove Catalunya. . . . . 91.
F. M. A.
Patria Fides Amor d' en Wenceslau Querol de Valencia, *Jesús als pecadors* de mossen Jasciuto Verdaguer de Riudeperas y *Avant* d'en Gabriel Maura de Mallorca.. . . . 113.
F. M. Y F.
Teatre Catalá. . . . . . . 83.
Antigualles.. . . . . . . 126.
F. M. Y L.
Aclaració al catálech de Corts de Catalunya. . . . . . 20.
F. X. T. Y A.
Exposició agrícola. . . . . 213.
Exposició agrícola. . . . . 257.
GARCIA. (*Vicens*)
A la Iris. . . . . 21.
GELABERT Y CABALLERIA. (*Enrich*)
La vesprada.. . . . . . . 254.
GENIS. (*Martí*)
Misteri. . . . . 171.
GRAHIT. (*Emilio*)
Mostra de quatre manuscrits del segle XIV. . . . . . 99.
Mostra de quatre manuscrits del segle XIV, (Acabament). 115.
Certámens poétichs de Gerona. . . . . 209.
Certámens poétichs de Gerona, (Continuació). . . . . 221.
Certámens poétichs de Gerona, (Continuació). . . . . 235.
Certámens poétichs de Gerona, (Acabament). . . . . 248.
GRAU. (*N.*)
Epístola als catalans.. . . . 168.
GUIMERÁ. (*Angel*)
Jorns d' esglay. . . . . . 3.
A la Creu.. . . . . 180.
Lo pas del mar roig.. . . . 250.
HUMBERT. (*Andreu*)
Dictat de las parodias. . . . 93.
J. P.
Al meu barret. . . . . . . 80.
J. R. Y F.
Las corts catalanas de 1610 ó

sian las corts d' en Clarís. . 6.
Las armas dels escuts de Catalunya y Barcelona consideradas en antigas monedas. 181.
Las armas dels escuts de Catalunya y Barcelona consideradas en antigas monedas, (Continuació).. . . . 192.
Las armas dels escuts de Catalunya y Barcelona consideradas en antigas monedas, (Continuació).. . . . 206.
Las armas dels escuts de Catalunya y Barcelona consideradas en antigas monedas, (Acabament). . . . . 219.
Las armas dels escuts de varias poblacions de Catalunya y d' alguns antichs estats de Espanya considera das en antigas monedas.. . 263.
Algunas altres observacions sobre antigas monedas de Catalunya. . . . . . . 277.

J. S. y Ll.
Departiment d' un aymador. Plant de sa aymía. Retorn de l' aymador. . . . . . 118.

Lamarch. (*F. de*)
Observacions inspiradas per la exposició de Bellas Arts de Gerona.. . . . . . . 251.
Demostració de la existencia del nostre renaxement. . . 305.

Manel Pau. (*Francisco*)
La pubilla del mas dels magraners. . . . . 38.
La pubilla del mas dels magraners, (Acabament). . . 49.
Fem milloras. . . . . . . 68.
La primera dels empedrats. . 171.
Las estisoras. . . . . . . 238.
Las joyas enmatllevadas. . . 297.

Mariezcurrena. (*Heribert*)
La fotografía. Son passat, son present, son porvenir. . . 279.

Martí. (*Joaquim*)
Fochs d' amor. . . . . . . 191.

Masferrer. (*Francesch*)
En Xavier Llorens y Barba y la filosophía catalana. . . 109.

Maspons y Labrós. (*F.*)
Del gremi dels botiguers de tela y mercers de la ciutat de Girona.. . . . . 32.
Del gremi dels botiguers de tela y mercers de la ciutat de Girona, (Continuació). . . 44.
Del gremi dels botiguers de tela y mercers de la ciutat de Girona, (Acabament). . . 55.
Sant Jordi. . . . . 65.

Matheu. (*Francesch*)
La Campana. . . . . 133.

Maura. (*Gabriel*)
Avant. . . . . 120.

Milá y Fontanals. (*Manel*)
La complanta d' En Guillem.. 130.

Miquel y Badia. (*F.*)
Bibliografía.. . . . . . . 7.

Molins y Sibera. (*Antoni*)
A l' Esposa del Senyor. . . . 100.

Montagú. (*Joan*)
Discurs llegit en la sessió inaugural de la Secció de Ciencias de La Jove Catalunya. . . . . 33.

M.
Cansó de Nadal. . . . . . 294.

M. y F.
Exposició artística. . . . . 212.

M. S.
Teatre Catalá. . . . . . . 256.

Obrador y Bennassar. (*Matheu*)
Na Blanca. . . . . 252.

Omar Begui.
Lo juheu.. . . . . 130.
El Raig de Sol. . . . . . 308.

Pagés de Puig. (*Anicet*)
La Jove Catalunya. . . . . 145.

Palau y Gonzalez de Quijano. (*Emilia*)
A ma germana Dolors. . . . 300.

Palau y Gonzalez de Quijano. (*Pere*)
Tristesa y soletat.. . . . . 208.

Pella y Forgas. (*Joseph*)
Lo monastir de las Medas.. . 31.
L' ángel del sepulcre. . . . 238.
Lo monastir de las Medas.. . 283.
Lo monastir de las Medas, (Acabament).. . . . . . . 295.

Pi y Vidal. (*Pio*)
Sobre l' unificació de l' ortografía catalana y en particular sobre l' us de la X. . 159.

Picó y Campamar. (*Ramon*)
Gloses de la tornada del soldat. 92.

Pirozzini y Martí. (*Felip*)
Sonet. . . . . 221.
Mort del comte de Sardanya. . 270.

Planas. (*J.*)
Lo positivisme.. . . . . . 143.

Puigdevall. (*Ramon*)
Correspondencia de Olot. . . 228.

P. A.
Foment de la riquesa á Catalunya. . . . . 77.

Querol. (*Vicens W.*)
Patria Fides Amor. . . . . 114.

Ramon. (*Jaume*)
La mort d' Otger.. . . . . 55.

Redacció. (*La*)
¿Ahont anem? . . . . . . 1.

Reventós. (*Isidro*)
Discurs llegit en la sessió inaugural de la Secció d' Arts de La Jove Catalunya. 21.
L' arquitectura en nostre segle. . . . . 72.
L' arquitectura en nostre segle, (Acabament). . . . . 80.
Del estudi dels monuments. . 156.

Riera y Bertran. (*Joaquim*)
Historietas morals.—Lo millor somni. . . . . 9.
Historietas morals.—Lo millor somni, (Acabament). . . . 26.
Historietas morals.—Las acusacions.. . . . . 60.
Historietas morals —Malavinensa. . . . . 85.
Historietas morals.—Malavinensa, (Continuació).. . . 95.
Historietas morals. —Malavinensa, (Continuació).. . . 123.
Historietas morals. —Malavinensa, (Acabament). . . . 136.
Historietas morals.—A mitx.. 186.
Historietas morals.—A mitx, (Continuació). . . . . . 196.
Historietas morals.—A mitx, (Acabament).. . . . . . 227.
Rondallas vulgars.—En Pere lleuger.. . . . . 284.
Rondallas vulgars. — En Silvestre sabater. . . . . . 302.
Rondallas vulgars.—En Rib-y-rab.. . . . . 314.

Roca y Roca. (*Joseph*)
Bibliografía.. . . . . . . 102.
Bibliografía.. . . . . . . 121.
Bibliografía.. . . . . . . 134.
Bibliografía.. . . . . . . 147.
Bibliografía.. . . . . . . 161.
Bibliografía.. . . . . . . 253.
Bibliografía.. . . . . . . 268.
Los Jochs Florals.—¿Mereixen reformarse? . . . . . . 281.

Roure. (*Camilo*)
Iglesia de la Verge de la Mercé.—Judici crítich de la traslació de la fatxada de St. Miquel y demés obras. . . . 203.

R. Ll.
Correspondencia de Lleyda. . 243.

Saleta. (*Felip de*)
Lo meu paradís. . . . . . 94.
Las llágrimas de la nina. . . 163.
L' arbre de la fada. . . . . 242.
Lo riu de l' esperansa. . . . 242.
Lo mirall del riu. . . . . . 243.
La violeta y l' abella.. . . . 286.
Los dos somnis. . . . . . 286.
Los dos esprits. . . . . . 311.
Lo rey encantat. . . . . . 313.

Sanmartin y Aguirre. (*Joseph F.*)
Anyorança. . . . . 255.

Sarda. (*Joan*)
Jochs Florals de 1872. . . . 89.
Odas d' Horaci.. . . . . . 118.

Serra y Campdelacreu. (*Joseph*).
En l' ayre. . . . . 163.

Soler. (*Frederich*)
Quadros á la tinta.— Las tauletas de torrat. . . . . . 23.
Lo baster del Esquirol. . . . 158.
Quadros á la tinta.— Lo pare ennamorat. . . . . . . 271.
Quadros á la tinta.— Lo pare rigurós. . . . . 308.

S. O.
Exposició marítima.. . . . . 241.

Tamaro. (*Eduart*)
La solemníssima traslació de las reliquias de Sta. Eularia. 125.
Bibliografía.. . . . . . . 311.

Tomas y Salvany. (*Joan*)
Discurs llegit en la sessió inaugural de la Secció de Lletras de La Jove Catalunya.. 7.

Trilla y Alcover. (*Agustí*)
La Societat d' amichs del pais y la classe trevalladora.. . 37.

T. M.
Correspondencia de Reus.. . 11.

Ubach y Vinyeta. (*Francesch*)
Epitalami. . . . . 278.

Verdaguer. (*Jascinto*)
L' estrella de Matx. . . . . 78.
Jesús als pecadors. . . . . 117.

Vidal. (*Gayetá*)
Bibliografía.. . . . . . . 225.

Vidal. (*Modest*)
Fullas de llor. . . . . . . 169.
Fullas de llor. . . . . . . 193.
Fullas de llor. . . . . . . 223.
Fullas de llor. . . . . . . 265.
Fullas de llor. . . . . . . 294.

Vilar. (*Joseph T.*)
Necrología d' En Ramon Vilanova.. . . . . 35.
Necrología d' En Ramon Vilanova, (Continuació). . . . 45.
Necrología d' En Ramon Vilanova, (Acabament).. . . . 57.

Xatart. (*Joseph*)
A ma estimada.. . . . . . 174.

X.
Correspondencia de Girona. . 85.

X. Y. Z.
Lo cercle literari de Vich, (Correspondencia). . . . . 287.

Anónims.
Curiositats. . . . . 27.
Document sobre 'l rescat de Cervantes.. . . . . . . 73.
A la Imprenta. . . . . . . 97.
Curiositats. . . . . 102.
Curiositats. . . . . 137.
Anécdotas. . . . . 198.
Festas de Barcelona.. . . . 210.
Anécdotas. . . . . 215.
Curiositats. . . . . 260.

Y á mes ha insertat La Renaxensa: 196 novas, 28 reclams y 5 advertencias que 's trovarán en los 24 números del any segon de esta publicació.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Febrer de 1872. Núm. 1.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració	Reclams.	
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. .	1|2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. .	1 »
Un número sol. :	1 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.	
Ultramar, tres mesos. . . .	12 »			

SUMARI.

¿Ahont anem? per *La Redacció.*—De la electricitat aplicada á las arts y á la industria: per *Joseph Blanch y Piera.*—Jorns d' esglay (Poesía): per *Angel Guimerá.*—Lo gorch de la Encantada: per *Maria de Bell-lloch.*—Las corts catalanas de 1640 ó sian la corts d' En Clarís; per *J. R. y F.* —L' aubada y l' oratge (Poesía : per *Thomás Forteza.*—Discurs llegit en la sessió inaugural dels trevalls de l' any 1872 de la Secció de Lletras de La Jove Catalunya: per *Joan Tomás y Salvany.*—Bibliografía: per *F. Miquel y Badia.*—A l' amor meva (Poesía): per *Antoni Careta y Vidal.*—Historietas morals: per *Joaquim Riera y Bertran.*—Correspondencia.—Novas.—Reclams.—Advertencia.

AHONT ANEM?

La Renaxensa, que conta ja un any de vida, va á comensar la segona anyada de sa publicació, ab la matexa, y si pot ser ab mes, fermesa de conviccions ab lo mateix esperit catalanesch de sempre, y ab la matexa imparcialitat en totas las qüestions qu' en ella 's tracten.

Si acó hem fet en la primera anyada, no serem pas nosaltres los qui ho digám. La bona acullida qu' ha trovat La Renaxensa en la prempsa, tant diaria com periodica, de dintre y fora de Barcelona, y á fins en mes de quatre publicacions de fora Catalunya; y la molta gent que la llegeix, que (malgrat á molts) Deu n' hi dó del nombre; acó pot parlar per nosaltres que, encara que no fos mes que per acó, seguiriam endevant en la arriscada empresa qu' hem comensada.

La Renaxensa, avuy per avuy, es lo sol periodich catalá de *Literatura, Ciencias y Arts*, que veu la llum pública. Y essent l' únich, ¿hi haurá algú que dupte de que La Renaxensa pot viure, de que te de viure necessariament? Quan en un pais hi ha una jovenalla com la nostra, que s' afanya pera apendre quelcom per escriurho en sa nadiuha llengua, una jovenalla que sent y escriu lo que sent en la robadora parla d' Ausias March; en aquell pais se fa necessaria una publicació en que, com en la nostra, hi troven cabuda tota mena d' escrits que 's troven compresos en alguna de las tres seccions de *Literatura Ciencias y Arts.* Y acó passa en nostra benaymada Catalunya. En tant que 'l temps avansa y l' oretjada catalanesca s' esten pel blau cel de nostra patria, desfent las boyras del indiferentisme; girem alentorn la vista, y en las ciutats, en las vilas, y á fins en los mes reduhits llogarets, vejem cada dia exir escriptors novells, com novells y ufanosos tanys rebrotats de l' escapsada soca del catalanisme. Mes, pera que 'l fruyt d'exos rebrots no 's perde al caure assahonat demunt la sorra, y tal volta algun desconexent sa mena 'l trepitjás, cal á nostra Terra un centre pera com á bons que tots ells son, aplegarlos armoniosament, com esbarriadas y febles flors que 's barrejan en la atapahida y ferma toya; flors, si 's vol, mancadas de vius colors y fins de essencia, mes sempre y totas ellas nadas y crescudas ab la bona sava, la sava de la Terra.

Hem dit que calia un centre. Donchs, be; á esser est centre es á lo que aspira La Renaxensa. En nostra primera anyada nos han honrat ab sa col-laboració un sens fi de personas, casi totas ellas novas en lo camp de la literatura catalana. Si al acabar la segona, podem repetir lo que ara diem, Deu n' hi dó!

Y axis animats, seguim endevant la tasca comensada; repetint al veurer com se desperta en nostra patria 'l novell esperit catalanesch, lo que deya un de nostres Mestres en los Jochs Florals, parlant de nostra llengua: *Compassió per la malaltia de que encara convaleix, tanta com vulgau; temensa per l' esdevenidor, gens.*

La Redacció.

DE LA ELECTRICITAT

APLICADA Á LAS ARTS Y LA INDUSTRIA.

FOTO-LITOGRAFÍA—GRABAT HELIOGRÁFICH.

Avans de donar comens á aquexa serie d' articles, dech fer constar que á mon bon amich Pere Santaló y Castellví, dech una pila de observacions, que no poch haurán contribuit pera la major claretat d' aquexos. A n' ell donchs li dedico est treball del que per lo menys la meytat n' hi tindrá.

Digitized by Google

De reconeguda utilitat per tothom son avuy dia, las diferentas aplicacions que de la electricitat s' han fet, y tanta es sa importancia, que no duptarém en dir que la electricitat, sobre tot la dinámica, es lo primer element ab que avuy dia pot contar la naturalesa. Desde que Galvani y Volta á últims del segle pasat ab los seus experiments varen deixar comprobada la electricitat de moviment, habem vist una munió d' aplicacions, aplicacions que han lograt entussiasmarnos sempre, fent que arribés moltas vegadas, nostre entusiasme á la admiració. Quant girem los ulls en vers l' esdevenidor, de gotx nos ompla lo pensar ab lo alt concepte que han de considerar las novas generacions, la nostra época, aquella época que 'ls haurá deixat com á fonaments de sa gloria 'l vapor y la electricitat.

L' home encadenant la espurna eléctrica ha fet desepareixer las fronteras, ha tramés lo seu pensament, per lo mes fons dels mars, desde un continent á l' altre, desde l' antich al nou mon. No l' han espantat las tempestas, no li han fet por las distancias, y avuy dia 'l pensament humá dona la volta al mon ab menys temps que ho podria fer la imaginació concebintho. L' home ha destruit los efectes maléfichs del llamp, valentse dels coneixements que de la electricitat tenia; ha medit lo temps, aplicantla al moviment dels péndols, ha pogut estudiar los mes insensibles cambis barometrichs y termometichs. Valentse de la electricitat l' home ha creat una llum que fins rivalisa ab l' astre del dia, ha empleat sa claror en distints faros que son altres tants guias per los qui en mitx del mar ansiosos buscan sos raigs; ab la intensitat del calórich que despedeix ha fos sustancias que fins ara s' habian considerat infusibles. Segons moderns esperiments, la electricitat está cridada á sustituir al vapor com á forsa motriz: la medicina la te per un de sos mes poderosos auxiliars terapéutichs, y cada dia son mes las aplicacions que en las arts y l' industria 's fan d' aqueixa forsa indefinible encara en sa essencia.

Una de las aplicacions que s' ha fet á las arts de la electricitat, es la *fotó-litografía* y *lo grabat heliografich*. Quant Daguerre sorprengué al mon ab son descrubiment de la fotografía, entremitx de las lloansas que per aytal descrubiment se li prodigaren, no deixaren alguns de planyers al veurer que aqueixas maravellosas imatges quedarian per sempre al tipo únich, comprenent la necesitat que hi habia de reproduhirlas: d' aquí va naixer la idea de convertir la planxa Daguerriana en planxas propias del grabat, per poderne fer un tiratge ilimitat. Donné fou lo primer que feu estudis sobre axó: ab l' ajuda de l' ácid clorhidrích hidratat, operaba sobre una planxa de Daguerre, ab lo intent d' atacar lo metall, de aytal modo, que obtingués una planxa susceptible de donar probas sobre paper per lo tiratge en talla dolsa. Las desigualtats de superficie que l' ácid produhia, obrant sobre la planxa Daguerriana, formaban tan sols un petit relleu: aqueixa circunstancia fa incomplert 'l resultat, puig imposibilita 'l tiratge, perque deixa la imatge totalment confosa.

Fizeau, seguint'ls pasos de Donné's proposá perfeccionar sos esperiments. Comensá per posar la placa de Daguerre á l' acció d' un líquit lleugerement acid que ataqués la plata, es á dir las parts negres de la imatge, sens tocar lo mercuri que forma 'ls blanchs: obtingué aixís una planxa grabada, de bastanta puresa, encara que de poch relleu, mes essent la condició essencial de tot bon grabat la profunditat del rasgo, s' esdevingué que las probas surtian com en l'experiment de Donné, imperfectas, perque sent los buyts molt delicats las particulas de tinta, al moment de la impresió, sobrepassaban ab dimensió la profunditat del buyt. Per salvar aqueix defecte omplia 'ls buyts de la planxa, ab un oli gras, que feya no toqués als relleus: una vegada aixís disposada la planxa, dauraba 'ls relleus ab la ajuda de la pila Voltaica, encarregantse la grassa, de que l' or no 's dipositès á n' 'ls buyts: despres natejaba la planxa, posantla desseguida á l' acció del ácid nitrich, que atacaba 'ls butys, mentres que respectaba 'ls relleus per esser cuberts d'or; y per últim, feya tota la planxa mes resistenta cubrintla d' una capa de coure per medi de la galvanoplastia. D' aqueixa manera Fizeau obtingué grabats de molt bonas qualitats, pero caigué aqueix procediment ab desús per lo complicat que era, y ab consecuencia poch menys que impossible lo tráurerne serveys positius en la práctica.

Sorprengué aqueixos estudis lo descubriment de la fotografía sobre 'l paper, inutilisant hasta cert punt los treballs que fins allavors s'habian fet no mes que ab lo intent de reproduhir ab facilitat l' imatge. Ja quedaba resolt lo problema puig la invenció de Daguerre 's podia reproduhir per un método sencill, y aqueixa reproducció podia ferse il-limitada. Mes habent pasat lo primer moment y despres que varen tocar los efectes, varen veurer que la fotografía sobre 'l paper surtia molt cara: que las probas tenian molt poca duració, puig desaparexia la imatge per una esposició mes ó menys llarga á la llum solar. D' aqui s' esdevingué que 's seguiren ab tant d' afany com ans, los estudis comensats per poder traspassar la fotografía á la imprenta y al grabat. Encara que ab experiments imperfectes Talbot y Niepce de Saint-Víctor varen seguir lo mateix camí que Donné y Fizeau, fins que l' any 1856 Alphonse Poitevin feu coneixer la propietat que te la mescla de materias gomosas, gelatinosas y albuminosas, quant s' hi barreija lo bicromat de potassa, la qual mescla esposada á la llum, reté la tinta d' impresió. Aqueixa observació fou lo fonament d' una serie d' experiments que donaren per resultat lo descubriment de la *foto-litografía* y del *grabat heliografich*. Poitevin, fou donchs lo primer que traspassá sobre la pedra un clixé fotográfich y que tirá probas ab la tinta litográfica com una litografía ordinaria. El modo de que 's valgué fou lo següent: sobre una pedra granulosa aproposit s' hi esten una mescla de gelatina y bicromat de potassa; 's deixa secar y un cop sech, s' hi coloca damunt l' clixé negatiu d' una proba fotográfica sobre vidre, d' aqueix modo s' esposa á la llum solar: dita llum modifica de tal modo las parts de la pedra que toca, que la tinta no mes 's fixa á las parts claras: el tiratge, un cop aixís disposada la pedra, es lo mateix

Digitized by Google

que una litografía qualsevol. Al mateix temps descubrí que la mescla de gelatina ab lo bicromat de potasa, posada ab contacte de l' aygua, te la propietat de inflarse quant no ha rebut la influencia de la llum solar, mentres que las parts que han rebut dita influencia no s' abultan: d' aquí va naixer la idea d' aplicar la fotografía á la imprenta: en efecte, s' agafa un cristall, s'hi esten una mescla de gelatina bicromat de potassa, 's deixa secar, cuidant de fer aqueixa operació dins d' una cambra fosca: sech que es, 's coloca damunt el clixé fotográfich, 's posa dins la premsa á la influencia de la llum solar, deixantsi d' aqueix modo, lo temps que seria necessari per una proba fotográfica qualsevol: una vegada impresionada per la la llum 's treu, y portantse dins la cambra fosca, 's deixa á l' aygua perque 's disolgui lo bicromat de potassa que hi ha en las parts que no han rebut la influencia de los raigs solars: allavors veyem com mes amunt ja hem dit, que las parts ahont no hi ha pegat la llum 's dilatan, quedant d' aqueixa manera fet un motllo. Per fer d' aqueix motllo un clixé tipográfich, Poitevin va fer us de la galvanoplastia. Sobre de dit motllo s' hi estén una llaugera capa de plombagina: aixís disposat 's coloca dins d' una disolució de sulfat de coure: al seu devant, paralelo á n' ell y á poca distancia s' hi posa una lámina de coure: allavors 's posa ab comunicació lo clixé ab lo polo negatiu d'una pila eléctrica, al passar la corrent eléctrica descompon lo sulfat de coure depositantse lo coure sobre lo motllo, mentres que l' ácid sulfurich ataca la planxa metálica formant sulfat de coure: d' aqueiva manera la disolució queda sempre ab estat normal puig lo que pert per un cantó, ho guanya per lo altre. Habem dit que lo coure se depositaba sobre lo motllo: aixis tenim que despres d' un temps que generalment son dos dias, 's troba damunt lo clixé una capa metálica copia exacta de la imatge que volem representar: quant aqueix diposit de coure té un milímetre de gruix, 's treu lo clixé, y per medi de l' aygua calenta 's separa la capa metálica, s' hi coloca detras un gruix suficient de metall d' imprenta, quedant aixís fet un motllo tipográfich de molta consistencia y apte pera servir en lo tiratge usual. Aqueix ha sigut lo principi dels procediments que Alphonse Poitevin va emplear per la creació de la *foto-litografía* y del *grabat heliográfich* prenent d' aquí lo punt de partida la invenció que 'ns ocupa. Molts d' altres despres que aqueix han modificat lo seu procediment, pero molt just es fer esmena de que tots basan sas modificacions ab la sal de cromo, que com habem vist es la sal que serveix de fonament al invent de Poitevin. Entre 'ls que mes han perfeccionat aqueix sistema s' hi conta á Mr. Négre, que no ha volgut donar jamay al públich lo seu procediment; á Mr. Garnier que obtingué en la esposició universal de 1867, lo gran premi de la fotografía per haber esposat diferents grabats heliográfichs, molt bons tots ells, y especialment una vista del castell de Chenonceau. S' hi conta també á Drivet que s'ha ocupat mes detingudament de la millor formació del grá, condició essencial de tot bon grabat; y finalment á Tessié du Motay qual procediment no ha tingut us en la práctica per sa molta complicació.

Veyem donchs que per medi de la fotografia y de la electricitat 's poden copiar los mes petits detalls de la naturalesa, que 's pot imprimir á n' aqueixas copias un carácter durader, que 's poden reprodubir ilimitadament, y tot aixó ho veyem en la práctica, per medi de un precediment tan sencill com económich. Y ara ab greu sentiment nos preguntem ¿Com es que á Espanya y mes especialment a Catalunya no troban ressó aqueixos treballs? Intel-ligencias no 'n mancan y brassos ne sobran per fer á casa, lo que cada dia estem rebent dels estrangers. Animats de aqueixa idea habem procurat, del millor modo que hem sapigut, coleccionar aqueixos datos, ab lo intent tant sols de vulgarisarlos, encomenant especialment á n' 'ls industrials y artistas que s' hi fixin, puig ben segurs estém que de posar en práctica aqueixos esperiments ne traurian honra y proflt.

JOSEPH BLANCH.

JORNS D'ESGLAY.

Esplicam, Barcelona,
per que 't miras lo mar desperansada,
per que la mort ressona
en lo sol populós de ta encontrada.

Ahir bella y joyosa
lo port en son mirall te reflectía,
la lluna misteriosa
besant tos campanars se n' adormía.

Avuy que en tas espatllas
ha estes son vel lo fat de la tristura;
ta cara hermosa 'n ratllas
ab los plechs rebellints de l' amargura.

¿Que tens, noble Comtesa?
Obrem ton pit, ton cor, mes calla, calla,
no 'm digues ta tristesa,
ja veig sobre del mar una mortalla.

Dintre sos plechs reposa
llong esquelet de formas ben estranyas;
sa grapa verinosa,
¡pobre Ciutat! esquinsa tas entranyas.

La peste malehida!
cridan tos fills; la plaga megicana!
La gent esporuguida
rubleix tota la terra catalana.

Ta rassa t' abandona,
ciutat dels sants plahers, de la hermosura;
ay! semblas, Barcelona,
la conca de oblidada sepultura!

Tot soletat, tot calla
per plassas y carrers, quin greu martiri!
ni 'l vent del cel devalla,
lo vent qu' es lo cantor del cementiri!

Ni branda la campana;
no te prou llengua per contar ta pena,
callant, ma sobirana,
mes parla, mes ton plor desencadena.

Digitized by Google

Sovint ombras pausadas
mudas se 'n van per tas desertas vias;
llurs caras esblaymadas
bé esmentan tos dolors, tas llatzerias.

Sovint ramors sens mida
fan memoria del temps de t' astruguesa,
tornas potsé á la vida!
Ay! no, es la mort arrossegant sa presa!

Sovint negra figura,
lleugera caminant truca á una porta,
la fé en son cor fulgura,
va en nom de Deu, la caritat la porta.

Ab espressió divina
parla al malalt del celestial imperi;
potsé 'l trist, s' enmatzina;
n' han mort ja tants cumplint llur ministeri!...

Potsé 'ls raigs de l' aurora
l' ha de veurer en lo llit de l' agonía!...
¿Que hi fa la mort traydora
si en sos germans escampa l' alegría?

Y no tant sols joyosos
los ministes de Deu, per tu, madona,
obren llurs cors hermosos,
per tot hi ha cors de Deu, per tot gent bona.

Hent cau la flor marcida
baix l' alé corroput de vil escoria
un altra flor trau vida;
la santa Caritat, flor de la gloria.

La Caritat ardenta
que nudreix l' esperit, qu' en santa guerra
ardida se presenta
fit á fit de la plaga de la terra.

Mira, ciutat geganta,
lo monstre se regira en la miseria;
la Caritat l' espanta;
sa grapa sols se clava en la materia.

Respira; 'l vil s' aplana
devall tos peus, palpita en sa impotencia;
la Caritat cristiana
es l' arma que brandeix la Providencia.

Enlayrat ergullosa,
Ciutat comtal, la Fama en terra llunya
ja 't canta victoriosa;
tornas á ser lo cor de Catalunya.

Lo mar s' omple de velas,
ja placévolas brandan las campanas,
las puras damiselas
alsan á Deu pregarias catalanas.

Per tot, per tot la vida
torna á axamplar sas alas benfactoras,
l' honra al treball junyida
t' ha de portar per vias salvadoras.

Avant, Ciutat comtesa,
ets com sempre la filla de la gloria;
avant, ab ta grandesa
torna á causar lo geni de la historia.

17 Novembre 1870.

ANGEL GUIMERÁ.

LO GORCH DE LA ENCANTADA.

Era una hermosa nit serena y clara; per la dressera del Castell de Montbuy pujava una donzella, que esferehida del avalot que feyan los esparvers al sentir turbada la seva quietut en aquella hora, mes de una vegada estigué resolta de tornar enrera; mes tantost un pensament que la dominava sens dupte, fentla desistir, li dava cor pera seguir avant, y pujant, pujant, anava altre vegada cap amunt per aquella espadada costa, sentintse á cada pas punxada per las moltas bardissas y argelagas de que n' estava plena. Per fi ab moltas fatigas arrivá al cim, ahont s' aixecava lo quasi arrunat Castell.

Sols un tros de muralla restava d' aquella antigua fortalesa que tants de setjes havia sostingut, y unas esquerdadas parets que haurian sigut en altres temps las partioneras de las cambras ó salas s' alsavan com feréstegas fantasmas. En mitj de un pati s' hi veya encara la capella renovada alguns anys despres de la deshabitació del Castell; al costat de ella hi havia com duas cambras que miravan á sol ixent, que servian de sagristia; seguint en filera recta envers ponent 's trobava altre tros de muralla, desde la qual se veya Caldes, Senmenat y un bon tros de plana del Vallés.

Quan la donzella fou arrivada al Castell, travessantlo pel mitj, passá per devant de la Capélla y prengué per eixa muralla, fins á trobar á sa ma dreta una cambra que sencera 's conservava en mitj dels enderrochs: brillar se veyan per entre sas clivellas las flamas de la llar que encesa estava encara. Batia forment lo cor de la donzella, y duas ó tres vegadas alsá la ma pera trucar y altres tantas tornali á caure sens esma pera ferho: mes al fi, tement mes la soletat que la rodejava, que tot lo que li podia succehir, tremolosa y esglayada tustá á la porta.

Una veu cascada y regullosa va preguntar:

—Qui hi ha?

—So una pobre donzella, respongué, que vol consultar un cas á vostra gran sabiduria.

S' obrí la porta, y á sos ulls va presentarse la cambra mes estranya que havía vist en sa vida. Al cap de vall las rojas flamas s' aixecavan fins al sostre formant remolins de foch pel costat de la negre marmita, tant grossa, que s' hi podia courer menjar per trenta cavadors: al seu costat y ab una gran llósa á la ma, s' estava sentada la bruixa que lo Castell habitava, vella, seca y arrugada, sos cabells curts y escabellats li queyan demunt dels ulls y per las galtas gruixuts y crissats com los del senglar: als seus peus hi jeya un gat grossissim, que tan bon punt veje á la donzella va esterrufarse tot, llansantli ulladas que res de bo volian dir. Al derrera de la bruixa y demunt d' una taula plena de pots y ungüents, hi havia un cor que á la donzella li semblá haver sigut de persona humana; estava tot clavat d' agullas (que segons lo dir de la gent ab cada una d' ellas, al clavarla, havia causat un dolor á aquest ó á aquest altre) y xiulant com una boija la Oliva donava salts desde la taula á lo cap de la bruixa que molt conten-

Digitized by Google

ta semblava que estés de aquestas caricias y treyan lo cap, per fi, de tots los recons y clivellas de las parets, una munió de llargandaixos, serpetas y altres animalots per lo estil. Esgarrifada la pobre nina hauria volgut tornarsen, mes ja no hi era á temps; s' havia tancat la porta derrera d' ella.

—Que vols? va demanar la bruixa.

Y ella que ni á alenar gosava, respongué:

—Jo so una pobre nina á qui un galan tirá amoretas en las derreras balladas, y venia á consultarvos... si fora cert que ell m' estima.

La bruixa la mirava ab sa rialla de diablessa y lo gat y la Oliva freturosos semblava que esperessen sa resposta per veure si devian ó no devian alegrarse.

—Ahont es ton aymador, ó á hont se podria trobar poch mes ó manco?

—Demá á las nou ó deu horas de la nit ha de estar de tornada de Centellas ahont ha anat á trajinar feixinas.

—Saps per quin camí passara? Torná á preguntar la vella.

—Per las serras de Berti, sobre Riells. Respongué la espantada nina.

—Dónam lo llibre que hi ha demunt la taula diu la bruixa, y com si aquestas paraulas haguessen decidit la questió, Oliva, gat y llargandaixos comensaren á cridar y á saltar ab tant extrema alegria que ella no sabia que pensarne.

Entre tant la habitadora del Castell posada á la porta y tenint en sas mans lo llibre, feya com que 'l consultés, mirava las estrellas, tornava á llegir, mormolant no se que cosa. Per fi, despres de molta estona, li diu:

—Has dit que lo teu galan demá á las deu de la nit passará per las serras de Berti, per demunt Quintanas ¿no es vritat? pus be, si ho vols saber si t'estima, tens de anar al Cementiri de la dita casa y de allí cullirás aquestas tres herbas: Salabruga, Ridolta y Centaura.

—Oh! tot lo que volgueu, diu la esglayada donzella, tot menos anar al cementiri dels Orats!

Una tradició deya, que malehit un dels antepassats de aquella casa per una molt gran culpa, tota la seva descendencia, en cástich, tenia un dels seus fills boigs, qui al morir tenia que ser enterrat en un cementiri que en la dita casa feren per no poderho ser en lo comú, y deya també, que tots los que d' ell cullian alguna herba, locavan.

La bruixa no 's deixá convense per las rahons ni los prechs de la donzella, qui tingué que prometer que hi aniria, si us plau per forsa segons los gestos amenassadors de la vella y sos companys. Y embolicantse la bruixa ab son gran mantell negre y encenent en la llar una teya rehinosa agafá á la donzella per la ma, dientli:—Anem.

Al trobarse fora de aquella estada, paregué á la donzella que lo cor se l' hi aixamplava; á sa ma esquerra blanquejavan com un remat de cabras escampadas las casas de San Feliu del Pinyó: un sospir pujá del cor als llavis de la donzella y d' ells lo arrebasá 'l vent; ella hauria volgut fugir, mes la ma de ferro de la bruixa li estrenyia fortament lo puny. Entraren en las cambras del costat de la Capélla, y apartant entre las duas una grossa pedra que parexia enmotllada á la paret, aparegué la boca, d' una cova, moltíssim baixa de sostre y que anava devallant per la montanya. Per eix camí subterrani ficárense la una derrera l' altre, com que sa estretor no 'ls permetia anar de costat. Axís com devallant anavan, trobavas lo sol humit y relliscós; un vol de rats penats revoltejant entorn la teya, tantost los deixá sens llum, y per entre 'ls forats de terra, del sostre y de las parets, bestiolas que son cau allí hi tenian treyan totas esmiradas lo cap, tornantse á amagar á corre cuyta; lo fum de la rehina aixecantse fins á la baixa volta y per lo ámbit del estret camí quasi las ofegava, y de tant en tant al trobar una de las moltas giragonsas que lo camí feya, tenian de correr ab tot son dalit per no perdrer l' esma al quedarse sense llum. D' aquesta manera caminaren moltas horas, y tant afadigada 's trobava la donzella que duas ó tres vegadas tingué la boca oberta pera demanar á la vella que la deixés seure, mes altres tantas desistí de ganas de veures fora d' aquell lloch y de por que al recolsarse á la paret no la pessigués algun animal d' aquells.

Al últim la bruixa s' aturá, y movent la teya d' un costat al altre pera avivar la flama, aixís parlá:

—Agenollat, agenollat devant las ossamentas d' aquells sabis que habitaren lo castell vuy dia nomenat Torre dels Rocaforts; ells son los qui m' han ensenyat lo noble art de la Astronomía, per ells som llegit ton destí en las estrellas y á ells ho pots agrahir si arrivas á saber lo que tant desitjas: y dient axó mostrava á la mitj morta donzella caps de mort y ossamentas dels moros (segons ella deya) que en la Torre havian habitat. Moltas esclamacions feya á cada fragment de cos humá que recullia, posantlo ab gran veneració demunt d'una especie de pedrís fet de la mateixa terra que al cap devall del camí subterrani hi havia.—Després que hagué fet tot axó, girantse á la nina li digué:—Se t' obrirá la porta d' aquest sagrat lloch y 't trobarás á la gran portalada de la Torre; devant d' ella hi ha un camí, lo qual seguirás fins á trobar lo riu Cenes, que travessarás á peu descals; quan sias á l' altre part, camina en vers lo Nort, travessarás lo sech torrent que 's troba, per ahont empendrás ta via, pujant despres per una costeta que hi ha á ma esquerra, y seguirás lo camí que al cap demunt hi ha; ell te portará á un altre torrentera que travessarás també com la primera, y com aquella també té una costa á ma esquerra; fes via cap avant per ella, que aquell camí no l' has de deixar fins que á la dreta trobis un gros barranch, y al altre part d' ell, veurás blanquejar una casa tota rotllada de Xiprers; allí tu deus anar avans de las deu horas d' eixa nit, y allí esperarás á sentir los crits dels Dachs y las riotas de las Cabretas. Allavors, trencant un brot de Ridolta del cementiri dels Orats, dirás;

Madona del castell, madona asiensada
diheu si es cert ó nó que só d' ell estimada.

despres cullirás la Salabruga y farás lo mateix é igualment ab la Centaura, las que guardarás cuida-

Digitized by Google

dosament en ton pit, y me las portarás demá avans de que ixca 'l sol: quant això hajis fet, seguirás per la serra de Berti ahont trobarás lo teu galan; si al veuret fuig, senyal que t' ha enganyat, y allavoras ab aquestos tres brots que'm durás y ab lo meu art, jo faré t'estime de debó. Y donantli una vareta:—Guarda aquesta arma, li digué, que aixís te guardará dels Llops com de malas personas: mes lo que te encomano sobre tot, es que note'n anesses pas envers aquells dos turons que forman en son recolze una com mitja taronja, los quals son al cap de vall del camí que tu deixarás per dirigirte á Quintanas; si no ho fas aixís, de res te valdrá ni lo que has fet, ni lo que fassas:—Y una rabia reconcentrada retratavas en sos ulls al parlar de aquells dos turons.

La donzella ab apagada veu, li prometé que així ho faria tot com li havia ordenat, y allavoras, amenassantla la bruixa encara, que d'ella 's recordaria si no ho feya, la tragué d' allí dins mitj desmayada.

(Seguirá.)

MARIA DE BELL-LLOCH.

LAS CORTS CATALANAS DEL ANY 1640

ó SIAN

LAS CORTS D' EN CLARÍS.

Ab gran satisfacció acabem de llegir en lo número 24 de LA RENAXENSA la molt complerta y puntualisada indicació de las Corts de Catalunya, fixant los anys en que se celebraren, las poblacions ahont se reuniren, las auctoritats que las convocaren, los autors que las citan, los llibres ó arxius ahont se trovan llurs capítols; treballs de molta estima, erudició histórica del pais y paciencia d' anticuari. Mes á la sobredita satisfacció se ha juntat un sentiment de estranyesa, al veurer que no 's fa menció en dit trevall de las Corts de Barcelona convocadas per la Diputació general en l' estiu de l' any 1640 y que tan sols se parla de las que convocá Felip IV de Castella á 28 de Janer pera 'l 15 d' Abril y que no varen arrivarse á reunir segons se creu.

Totas las historias de la guerra de Catalunya en 1640, començant per la de Melo, parlan de las Corts de Barcelona, quals foren convocadas per la Diputació presidida per lo canonge Pau Clarís, y que poden ser també anomenadas, com ho proposem, las Corts d' en Clarís per lo discurs pronunciat en ellas per est gran patriota. En sentit d' esser Corts ó com á tals parla d' aquella reunió d' Estaments lo historiador contemporá Melo, y en los párrafos 9, 10, 11, 12, 19, etc. fins al 34 del llibre III de la *Historia de los movimientos* etc. descriu com varen esser convocadas y 'l curs de las juntas ó sessions.

No pot ser oblit involuntari la falta de eixas Corts de 1640 en lo catálech publicat en la RENAXENSA.

¿Será perqué lo laboriós y erudit autor del dit treball las considera no com á Corts sino com á Parlament, putx no foren convocadas per lo rey com á Comte de Barcelona ni per son Lloctinent?—Si aixís fos ¿com se troban indicadas en calitat de Corts las de Barcelona en 1460, baix la cita de Feliu de la Peña (no contemporá d' ellas com Melo ho fou de las de 1640) las quals se trobarian en lo mateix cas, putx foren convocadas en oposició al rey ó á son gobern com eixas últimas? Com se troban apuntadas en calitat de Corts y no de Parlament las de Barcelona en 1713 que no foren convocadas per lo rey sino per la Diputació? Com algunas altras dels anys 1464-65 que tal volta estan en lo mateix cas?

No podent esplicarnos la ausencia de las Corts de Barcelona, de 1640 en l' estens puntual y erudit catálech que ab tant gust acabem de llegir, ens reduhirem á senyalarlas y á repetir que ó deuhen ser continuadas entre las Corts de Catalunya, ó deuhen ser esclosas d' entra ellas y reduhirlas al carácter de Parlaments varias de las que van continuadas en lo sobredit catálech,

Per sa importancia y per lo carácter de tals Corts que tingué segons se veu en l' historiador Melo, la convocació y reunió d' Estaments en 1640 en Barcelona, mereix figurar entre las Corts Catalanas, y en catalechs molt menys complerts que lo publicat en LA RENAXENSA estan continuadas com á tals. En ellas fou resolt defensarse Catalunya ab las armas de l' invasió de tropas castellanas ab que lo gobern centralisador de Felip IV y del Comte-Duch d' Olivares contestava á las justas reclamacions dels catalans. En ellas foren presas varias determinacions prácticas é inmediatas conseqüents á dita resolució, y avans foren examinadas las queixas de Catalunya, las il-legalitats del gobern de Madrid, lo perjuri del rey, las possibilitats de que fes atenció y justicia á novas suplicacions del catalans en defensa de llurs constitucions y demés lleys particulars: tots objectes de la major importancia que tingueren reunits als Estaments per espay de diferents dias ab lo carácter d' auctoritat suprema de Catalunya, tanta y major que la de las Corts convocadas per los reys.

J. R. Y F.

L' AUBADA Y L' ORATJE.

Un jorn de Juny qu' es desxondí l' oratje
Ab l' auba matinera,
Axis escometia ab dolç llenguatje
Al Oratjol l' Aubada riallera:
«Si com avuy tu fosses cada dia,
»Lleuger, ple de frescura,
»T' aimada jo seria;
»Y puix á les floretes s' hermosura
»T' ardor no robaria,
»En premi de placévoles besades
»Te donariem flayres perfumades.»

L' Ambat murmullador li responia:
»Si ardent y sech lo meu alé no fore
»Llevores la rosada que valdria?
»La flor sempre remulla
«No gosa en lo teu plor banyant sa fulla.»

També nostre esperit; sens l' amargura
Que á voltes dexa l' esperança morta
En lo plor benehit que l' aconhorta
No hi trobaría tanta de dulçura.

THOMAS FORTEZA.

Digitized by Google

A seguiment publiquem lo discurs que llegí nostre company, en Joan Tomás y Salvany, en la sessió que celebrá la Secció de Lletras de La Jove Catalunya, lo dia en que per primera volta s' assentá nostre bon amich en sa presidencia.

Senyors:

Al assentarme per primera volta en aquesta honorífica cadira, crech de mon deber donar gracias las mes espressivas á tots quants me cregueren digne d'ocuparla. No faré á bon segur en est moment gala d'una modestia falsa, impropia de mon carácter franch, senzill, y en una paraula; catalá. La modestia, senyors, es en lo segle XIX, una careta; la modestia no es una veritat dins lo cor del home que figura, escriu y firma; rebaixarnos devant los altres es volguer que estos tingan de nostre mérit una opinió no merescuda, es per dirho mes clar, disfrassar l' orgull; ensoperbirnos tenint en poch los mérits de nostres consemblants y amichs, es fernos despreciables als ulls de las personas sensatas, es provocar la rialla del sabi per obtenir l' aplauso del ignorant, y empanyar lo brill de nostre talent, si verdader talent pot tenir lo superbiós. Tenir de si mateix un concepte just y en lo menys possible equivocat, coneixer fins hont verament arriban nostras forsas, sens desconeixer may los mérits qu' altres sens dupte tenen, eixa es per mi la verdadera modestia y á eixa procuraré sols atenirme. La societat m' ha cregut apte per desempenyar est cárrech, y seria fer al bon criteri de la societat molt clara ofensa, no veurer yo en mi mateix lo qu' ella ha vist. Sento y se 'm resisteix entrar en estos detalls personals, mes per altre part los judico necessaris, á fi y efecte de que tots me coneguen, y tinguin per lo dit un raig de llum sobre lo comportament que 'm proposo observar. La societat m' ha distingit fentme un honor que jo per cert no cobejava, mes que agraheixo en lo fons de mon ánima sancera, y que una volta aceptat procuraré mereixer, contribuhint y fent contribuhir en lo possible, al major lluhiment de la secció que per vosaltres m' ha sigut encomenada. Y com mes se medita y s' considera, mes important se troba esta secció: l'influencia de las lletras sobre la manera d' esser dels pobles y reyalmes es per demes notoria y coneguda: ellas, verdader y segur vehícul dels grans homes, van á ferir des de llurs creadoras testas, las testas menys potents, per portar l' humanitat, á despit dels segles y de sagnants y desastrosas lluytas al camí de la pau y la justicia. La Física y la Química, la Filosofía y fins las Matemáticas, no poden en manera alguna rebujar las lletras, si desitjan sortir y propagarse á la llum universal. Bè hauria pogut Franklin de la fosca nuvolada arrabassar y domenyar lo llamp, bé hauria pogut Arquímides robar al liquit son secret, bé hauria pogut Hipócrates fer a la sagnanta dalla de la mart molt fondas oscas, bé haurian pogut Rousseau y Voltaire ab sa filosofía lo primer, ab sa sátira lo segon, despertar á un poble esclau: sens ajuda de las lletras no s' hagueren tal volta realisat tants adelantos, ni la generació d'avuy tindria de las d'ahir tant profitós esment. La ciencia es l'idea, las lletras son lo vestit; la ciencia es lo pensament, mes las lletras l' encarrilan, l' extenen, lo propagan y fan cobrar á aquell mes nova forsa. Conreemlas donchs, y conreem ab ellas nostra hermosa parla, de estranys y fins de propis ignorada. En quant á la poesia, eixa divinitat sublime, sempre hermosa, si á voltas estraviada, clara espressió dels sentiments de un poble, regina falaguera del ánima sensible y bona, fera com lo brugit de las batallas, sonora com lo tró de las tempestas, apassionada com un quento d'amors orientals, dolsa, pura y tranquila, com las ayguas del riu que corran al mar besantne la verdissa; no deixem tampoch d' aymarla com sagrada espressió dels sentiments de nostra terra. Las lletras tenen com los pobles llurs períodos descreixents per axecar apres mes alt lo vol; Grecia tingué llurs poetas inmortals, los romans los tingueren també, los hem tingut y el tenim á Catalunya, y mes d' una cansó tendra trobariam, si ens enramavam á estudiar la poesia india; assó vol dir que la poesia es part de l' home, que no morirá may y viurá sempre mentres glateixe 'l cor humá. Conreem donchs, en sas diferentas formas la literatura, com inseparable germana del sentiment y de la ciencia; desde la lleugera y sabrosa anacreóntica, desde l' honest y delicat madrigal al varonil poema épich, desde la natural comedia de costums que ensenya y corretgeix, al drama grandiós que conmou y fá sentir, conreem també la poesia ab nostra parla ensemps, y si algun de vosaltres, cosa que jo no dupto, arriba á trepitjar un jorn lo cimeral de la gloria cobejat, pugan demá dir los estranys al fullejar sas obras: — Eix geni, pensá, sentí, escrigué y veigé la llum del dia, en la privilegiada terra catalana.

BIBLIOGRAFÍA.

CALENDARI CATALÁ PER L' ANY 1872.

Tal volta nohi ha llibre entre los molts que s'estampan en la nostra materna llengua, que tant verament descriguia los sentiments y desitjos dels conreadors de la literatura catalana, com lo Calendari que de vuyt anys ensá publica en lo mes de Janer lo llorejat poeta En Francesh Pelay Briz. S' hi trovan en sas páginas firmas de quasi tots los escriptors catalans, y aixis se n'hi vehuen dels que gosan merescuda fama per son ingeni ó sa erudició, com dels que comensan á espigar en lo camp de la poesia ó de la crítica. De tot aquest conjunt sembla que 'n deuria sortir una armonia que, si be agradosa escoltada no molt de la vora, tingués com certas dissonancias que corresponguesen á la varietat del modo de pensar y de sentir dels diversos autors que han enviat sos treballs pera formarla. Y la veritat es que veyentse en molts bualitats especials que 'ls separan d' altres; trobantse que uns, en mitx del terretremol d' opinions qu' avuy aixordan als pobles neo-llatins desitjan pera la nostra comarca reformas que altres consideran ó dolentas ó perillosas; aparesquen entre

poetas y prosistas diferencias per lo que toca al us gramatical de la llengua; tot aixó desapareix en la imatge completa del nostre renaixement, y las asperesas naixents de opinions encontradas, se confonen en la perfecta germandat que 's nota quan se tracta dels fonaments principals del nostre esperit y de la nostra literatura.

Mes de una vegada havem dit y cent voltas de bona gana ho repetiriam, que lo despertament de la llengua y de la literatura catalana ha de tenir una influencia major y mes benéfica que la merament literaria; ha de esser altra cosa mes que un goitx d' esperits separats del mon que 'ls rodeija; ha de esser una mena de missió, usant aquesta paraula de que tan se 'n abusa pera obtenir que las lleys sabias servadas en Catalunya no caiguian per terra ab los cops de la corrent unitaria moderna, pera lograr que la familia catalana mantinguia la may prou alabada y hermosa constitució qu' altres pobles nos envejan y que tal vegada fou lo mes fort puntal de nostra terra en mitx de tempestats que amenassavan acabar ab sa vida, pera fer que los sentiments religiosos, que l' amor á la patria, que l' amor á la familia, que l' amor al treball y las virtuts totas segueixin niuant en tots los cors y que s' arrelin mes á cada perill social que se 'ns vingui á sobre, á cada nou barranch que 's deguia salvar pera lo bé futur de Catalunya.

Aixis ho pensan també los escriptors qu' enguany han omplert lo *Calendari Catalá* ab inspiradas poesias ó ab treballs en prosa plens de seny y de pensaments profitosos. Bé 's veu que 's troba d' acort ab lo que dihem l' autor de l' article *Fonament*, qui expresa molt millor de lo que ho podriam dir nosaltres lo que cal fer y servar pera que no moria lo esperit y carácter verdader de la terra catalana. Bé sap lo jove advocat que baix lo pseudonim de O' Sollers s' amaga, quina forsa te la institució del hereu pera mantenir las casas pera engrandirlas á cada generació fent que en ella trobin amparo y un lloch ahont plorar ó donar remey á sa dissort los fills que la han tinguda en sos negocis despres de haver sortit de la casa paterna. Est sentiment de carinyo á la llar payral, est amor viu que hi té tot bon catalá se veu en lo article *Fonament* ab lo llenguatje de la inteligencia, se troba en *La Castanyada* ab lo llenguatje de la imaginació y de la poesia. Lo cuadro que en Joseph d' Argullol pinta en poquetas páginas es tret del natural, té la veritat de las cosas que se han vistas y sentidas y porta en tot y mes en sa primera part, las senyals de que l' artista maneija bé los pinzells pera descriurer costums de la nostra terra. *La historia de Dol*, anónima, fá bona parella ab la que havem anomenat avans y *La guerra fratricida* sent també los pins de Catalunya y l'aire embalsamat pels romanins de las nostras montanyas. En Maspons y Labrós que ab tant acert y ab tan zel se dedica al estudi d' interessants questions referents á la nostra historia, que arreplega com perlas de incomparable valor las rondallas per alguns anys oblidadas y que ara donan senyals de novament reviscolarse, també sap fer vibrar las cordas del cor y enternir á totas las ánimas delicadas, ab la narració dels mals de la guerra, ab l' espectacle de dos amants que en ells troban lo fi de sas ilusions terrenas y la mort en mitx de las sevas agonias. L' últim tros de *La guerra fratricida* sembla una llegenda y está plena de l' amargura que donan las realitats d' est mon de penas, y de las esperansas que confortan á las ánimas religiosas d' obtenir per ellas en altre vida una justa recompensa.

Voldriam parlar detingudament de totas las poesias que hi ha en lo *Calendari Catalá* d' enguany y fer notar á nostres lectors com mes ó menys á dreta via, s' ajustavan pera imprimir al llibre l' ayre que tenen ara y que han tingut sempre las cosas de la nostra terra. De passada sols ho farém, senyalant únicament sas bellesas, perque sino ompliriam *La Renaxensa* de avuy y molestariam als qui tinguessin la bondat de llegir aquestas ratllas. Entre las composicions que tenen carácter religiós ó moral posem en primer lloch la enérgica cansó *Lo Dallayre* d' En Jaume Collell, tan aspre, tan valenta y tan sentida com totas las que lo aplaudit poeta ha escrit desde que en los Jochs Florals guanyá joyas y picaments de mans calorosos. Es mostra bonica de la poesia popular y encanta per sa ternura lo romans *Cas veritable* del mestre de la juventut catalana En Manel Milá, y sembla un ressó de la harpa que ha cantat *La veu de las ruinas y Lo Castell Feudal*, La poesia *L' Aucell de pas* d' En Adolf Blanch, crit d' angunia de un cor al veurer las lluitas y la maror del segle. Respon á las armonias mes fortas de la lira catalana *La cansó del Catalá*, que 'n recorda un altra de castellana, y en la que son autor En Joseph Roca y Roca ha probat novament que ab sa ploma sap fer ressonar moltissim la corda poderosa del amor de la patria.

Se llegeixen ab gust *L' indiotera* d' En Ubach y Vinyeta per sa natural senzillesa; lo romans *La festa major* de la Maria de Bell-lloch perque com totas las composicions d' eixa poetisa porta estampada sa hermosa manera de sentir las costums y 'ls vells usatjes de la terra ; *La missa nova* d' En Bartomeu Ferrá facilment versificada y plena de sentiment religiós; lo preciós romans *A ma germana Calinise* de D.ª Victoria Penya; lo sonet *Lecepció* de un mestre en Gay saber de qui hi há en los calendaris anteriors composicions bastants per si solas pera donar nom á una naixent literatura; *La nina del Vallés* de Palau, la *Dolora* de Pirozzini, las décimas de *Lo Rector de Vallfogona* que tothom sabrá aviat de memoria y que tant brillan en lo drama últim d' En Federich Soler; la tendra *Cansó del Rosinyol* d' En Verdaguer la *Melada* d' En Riera y altres que en *Lo Calndari Catalá* d' enguany poden trobarse y que demostran los molts conreadors que té nostra llengua y fins ahont la maneijan bé pera ferli cantar sos dolors ó sas alegrias. Per son estil mes literari, apareixen també entre totas las poesias la *Epístola* en versos llibres d' En Victoriá Amer bellament versificada y las octavas reals del fragment de *Mallorca Cristiana* escritas per En Damás Calvet un dels poetas catalans que mes dolsor sap donar á la nostra llengua, que mes armoniosament escriu los versos de onze sílabas, y que tot cuidantse de la pulcritut de la forma no

Digitized by Google

oblida la veritat y forsa dels pensaments, com bé ho proban algunas de las octavas reals que en lo Calendari de que parlem ne té estampadas.

Direm per acabar est article y pera recomanar encara mes á nostres lectors que busquin *Lo Calendari Catalá* de l' any present, que En Gayetá Vidal y Valenciano hi ha posat una narració que titula *Lo Curandero*, qual objecte apareix del titol, y en la que mes de quatre hi trobarán útils consells y tothom que ho entengui una mica, animació en lo cuadro, veritat en los personatges y en los dialechs y altres prendas que fan sa lectura delitosa; En Andreu Balaguer un estudi sobre las *antigas representacions catalanas*, escrit ab claretat y ab galanura y plé de noticias per demés interessants sobre los origens de lo teatro de nostra comarca, y per fi lo Sr. Sitjar una coleccioneta de *Pensaments* que ajudarán á sostenir lo que tan desitjam tots servar en Catalunya. De manera que en lo aplech de treballs que forman lo Calendari de 1872 s' hi troba lo esperit que los cors catalans han de alimentar si volen que sas institucions no caiguian per terra, que sa llengua no moria, y que no s' esbarrien de la memoria dels veniders los fets virtuosos y heroichs dels nostres pares. Tenim confiansa de que petitas turbonadas no han de amagarnos per sempre lo cel de la nostra patria, ans be han de esser causa de que la admósfera 's purifiqui y surtia aquell despres mes blau, mes seré y mes hermós que avans no era. Tenim confiansa de que de qui endevant com fins ara

L' amor de Deu, la llar de la familia,
Les glories de la patria y de la llengua
Exalçarán los fills de Catalunya
Com bons germans del altres fills d' Espanya.

F. Miquel y Badia.

Á L'AMOR MEVA.

Cada vegada que passo
y t' veig al portal cusint,
voldria ser l' agulleta
per estar entre tos dits.
Al cap de una bella estona
voldria tornarme fil
per poder, quan me trenquesses,
besar los teus llabis fins.
Voldria ser ton canari
per poderte divertir,
que res la gávia 'm faria
essent, com ja só, catiu.
De nits quan ets adormida
voldria ser ton coixí
per sebre ton cap que pensa
y oir ta boca que diu.
Jo de tos escapularis
voldria ficarme dins,
que aixis escoltar podria
que passa dins de ton pit.
En res los profanaria,
qu' es pura l' amor que 't tinch....
Si 'n portas d' escapularis,
que assó no 'u pensava á dir.
Sols portan escapularis
los faels de Jesu-Crist,
y si tu fosses cristiana
tindrias pietat de mi.

Antoni Careta y Vidal.

HISTORIETAS MORALS.

LO MILLOR SOMNI.

L' edat dels deu als quinz' anys es la de la vida que mes presta á la observació delicada; es la que mes atendreix y alegra l' estudi observador y reflexiu. Axis com observant á un minyó dels 20 als 25 anys pot garantirse sens gaire, y pot ser gota, de perill d' errarse quina será sa vellesa, axis observant á un noy dels 5 als 10 anys se pot respondre de sa probable juventut.—¿Voleu una prova de lo que dich, si es que no hi conveniu? Y voleu, si es que hi conveniu, un eczemple?—Escolteu.

I.

Tenia una pobra dona descendenta de l' Empurdá, vehina de Barcelona y viuda d' un honrat treballador que malaguandayament morí en lo darrer cólera, una noyeta d' onz' anys. fruyt únich del ditxós matrimoni ab aquell.—Faltada de marit, sas joves forsas se doblaren, perque Déu, que no ha fet de pitjor condició á l' home que á la bestia, dona, encara que no 'u sembli 'l coratge en rahó perfectament directa de la necessitat.—La bona viuda, donchs, que estimá moltissim mes, si es qu' era posible, lo recort del espós, que l' espós mateix quan era viu, aprofitá sas eccel-lentas disposicions pera planxadora, y ab tal honesta industria aná mantinguentse y endressantse junt ab la noyeta. Basta sapigueu axó pera l' objecte meu, que, á voler ser profús en detalls, jo us faria exclamar: ¿qué havia Deu de fer mes, per esser Deu, que 'l treball d' una mare?

La noyeta anava pujant y fentse noya, molt quietona y molt posada de part de fora, pero de part de dins viva, bastant curiosa, y «mes agradada dels bonichs que de la mitja» segons deya sa mare... referintse á una seva fillola, Era una d' aquellas trapasseretas á las qui se diu ¡*dolentas*! tot fentlas'hi un pató y plantxantlas'hi ab lo pla de la má un costat de cabellera.

Nostra petita heroina Madaleneta havia complerts vuyt anys y se n' anava un dia, com tots los dissaptes á entrada de fosch, á dur una panera de roba planxada, á una de las casas parroquianas de sa mare. Com vos haureu ficsat mes d' una volta per Barcelona en xicoteta com la méva, innecessari crech descriureus son cabell ros crespat y tallat ran de las espatllas, sa cara blanca y llargaruda; sos ullets vermellosos com los de las perdius; son vestit de percala groch ab pichs negres estarrufadet fins á mitja cama y son peu calsat de nou, y, per tant, mirat

Digitized by Google

y remirat á cada pas per la noyeta, comparat ab lo de altras noyas y triumfant de la comparansa.

La nostra s' acabava d' aturar devant d' una parella de petits y miserables saboyans que, al escardat tó de una mala harpa y d' un pitjor violí, tocats per dos bordegassos, ballavan desconcertadament, quan, recordantse de que feya tart, emprengué ab mes precipitació, sa interrompuda martxa. Doná alguna dotzenas de passas, mes al esser devant de cert café, s' aturá per veure entrarhi una *senyora* riquíssimament vestida, que li cridá l' atenció, fentli apuntar rialleta d' éxtasis á sos petits llabis. Tornada en si de l' encís primer y redoblada sa curiositat, la noyeta s' acostá á las persianas de las amplas oberturas ecsteriors del café; adelantá y axecá sas manetas, apoyantlas en la persiana y en ellas son front; al cap d' una mica, contemplant á la *senyora* ab tota l' insistencia dels seus ulls y del seu cor y seguint ab los gestos de sa cara tots los moviments d' aquella. ¿Qui era la *dama*?

Per poch mon que s' haja vist se compren que ha d' esser una dona que ecstrema los esctrems de la moda, tant mes quant mes capritxosos son ells; qu' entra á un café ab lo cap alt y la mirada desvergonyida; qu' afecta un cínich posat de domini sobre quant te devant y al entorn. Ha d' esser una dona criminal casi sempre, desgraciada alguna qu' altre volta, sempre, sempre aborrible per una societat mitx honrada. Repetesch que son vestit era propiament enllu hernador, per lo rich, lo llampant y lo eczuberant de detalls desde 'l cim dels cabells á la punta del calsat.—Mirávala fit á fit nostra petita encantadora, y contemplantla haguera estat Deu sab l' estona ab la rialleta mes franca y espressiva que concebirse puga, si la *senyora* en questió no s' hagués alsat. Sortí, passá vora nostra heroineta, la qual no cal dir que nó pogué abstenirse de separse dissimuladament de la persiana, adelantarse al centre de la bolta y palpar lo vestit de faya de la *senyora* guaytantli 'l *gorro* y las arracadas tot fent lo palp.

Arrivá á casa seva nostra Madaleneta, pantejantli fortament lo cor per causa de son notable retart, mes compensant la temensa de molts renys, y d' alguna nata l' agradable recort dels bonichs, qu' havia vist ecstasiada.

No la enganyá, 'l panteix de por: sa mare la rebé justament indignada per sa tardansa, á qual pecat la veya massa inclinada, y li bentá alguna catxeteta mes que pera demostrarli son just enfado per' evitar la repetició de la falta.—Y sort que la nena ab induptable veracitat—perque una de sas íntegras vírtuts era la de l' integritat—digué la causa de sa tardansa, que sinó, tal vegada sa mare haguera picat un bon xich mes fort sas rosadas galtonas.

(Seguirá.)

JOAQUIM RIBRA Y BERTRAN.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Als experts y honorables trovadors y escriptors de Catalunya y de tots los comtats y antichs reyalmes hont la nostra llengua es parlada ó coneguda, los set Mantenedors del *Consistori dels Jochs Florals de Barcelona* en l'any XIV de llur restauració; salut.

Per tal de donar cumplimen á la comanda honrosa que 'l respectable Cors d' Adjunts nos feu lo dia XXX de Desembre d' antany, vos pregam de que vingau á pendre part en los *Jochs Florals de MDCCCLXXII*, que regits serán per lo present cartell, desijant á vosaltres alta inspiració y clar enginy, y á nosaltres llum y bon acert per judicar y premiar als mes dignes.

CARTELL.

Lo primer diumenge de Maig vinent, á V del mes, se fará la festa poética dels *Jochs Florals*, y adjudicats serán als autors de les tres mellors poesies que'ns serán trameses, los tres premis ordinaris, oferta que sol fer l' Ajuntament de Barcelona, graciós protector y ja de temps antích aymador de la Gaya Ciencia.

La primera joya ó premi, que es una ENGLANTINA D' OR, será donada á aquell qui haja mes bén trovat sobre fets histórichs ó gestes glorioses de Catalunya, qualsevulla sian, ó be sobre usatjes y costums de la nostra terra benvolguda; essent preferida en igualtat de mérit la composició á faysó de románç ó de llegenda.

De la segona joya, la VIOLA D' OR Y ARGENT, se 'n fará entrega al autor de la mellor composició lírica, sia moral sia religiosa.

La terça joya que anomenám *premi dá honor y cortesia*, ó lo de la FLOR NATURAL, será per lo qui haja fet mes bona composició en vers; y la questió de que tracte se dexa al gust y franch arbitre dels trovadors. Qui obtinga est premi, deurá totduna ferne present á la dama que elegirá, la qual com se solia en les antigues festes consemblants, donará les tres joyes als guanyadors que en la cerimonia sian.

Ademes podrá haverhi los accessits y mencions honorífiques que 'ls Mantenedors judiquen per ben merescuts.

Les composicions haurán d'esser escrites en antich ó modern catalá literari d' est principat ó dels reyalmes de Mallorca y Valencia; essent igualment admeses en quiscun dels dialectes del mig jorn de la França, si llurs autors, fugint d'altres estils de parlar estranys al pays de la llengua d'*oc*, fan per escriureles á la manera mes símil del antich provençal ó catalá literari.

De mes á mes l' *Ateneo Catalá*, aymador de les lletres de la nostra terra, té oferta com altres anys una MEDALLA DE COURE per adjudicarse, en lo present, ja que en lo passat no ho pogue esser, al autor de una novela escrita en llengua catalana, sobre fets esdevinguts dés lo començament de la guerra de Successió fins á la fi de la guerra de l' Independencia, haventse de donar marcada força á la pintura de costums de l' época per l' argument triada.

Axí mateix, lo *Dr. D. J. C. y S. Pbre.*, «desitjant protegir lo conreu de las lletras catalanas,» fa lo pre-

Digitized by Google

sent d' una MEDALLA D' OR, que será per lo autor del mellor traball en catalá, obtant al tema: «Memoria histórica de la Oratoria sagrada catalana.»

La societat *La Jove Catalunya*, cumplint ab un dels objectes perque ha sigut fundada, ofereix un BROT D' OLIVERA D'ARGENT, al autor de la mellor Oda catalana en que baix lo titol de la dita Societat, se cante l' esperit novell de la nostra terra.

La *Diputació provincial de Gerona*, segura, diu, d' interpretar feelment lo sentiment de gratitut y admiració que'l pays déu á sos mes memorables héroes, te oferta una MEDALLA D' ARGENT, al autor de la mellor composició en vers, dedicada al il-lustre defensor de la Ciutat de Gerona en Marian Alvarez de Castro.

Segons acort de XX de Desembre de MDCCCLXIX lo Consistori se reserva per un any, comptat dés lo dia de la festa, la propietat de les composicions premiades ab joya ó ab accessit.

Les composicions que obten als premis adalt dits no podrán presentarse ja estampades, y s'haurán de entregar al Secretari del Consistori, (Plaça de Catalunya, núm. 5, terç pis, primera porta) per esser rebudes abans del mig-dia del primer de Abril, unint á cascuna un plech clos que contindrá lo nom de son autor y durá per sobreescrit lo titol y lema de la composició ab que s' acompanye.

Los plechs que contindrán los noms dels autors que no hajan obtés premi, serán cremats en lo mateix acte de la festa.

Que Déu Senyor nostre vos dó á tots la claretat del enteniment, la pátria lo foch del amor y l' esdevenidor corones de gloria.

Lo cartell present fou firmat en la ciutat de Barcelona als XIII dies del mes de Janer de MDCCCLXXII, per los set Mantenedors.

Joseph de Letamendi, *President*.—Manel Angelon. —Felix Maria Falguera.—Joan Montserrat y Archs. —Wenceslao Querol.—Fernando Sellarés de Ibora, Pbre.—Joseph Coroléu é Inglada, *Secretari*.

CORRESPONDENCIA.

Sr. Director de LA RENAXENSA:

Reus 27 de Janer de 1872.

Per aquí hem estat de enhorabona. En las nits dels passats dissapte y diumenge tingueren lloch en nostre teatre duas representacions del preciós drama del jove escriptor pollensí, En Ramon Picó y Campamar, lo *Cor de roure*. Lo desempenyo de l' obra no pogué esser millor, lluhintshi tots los actors que hi prengueren part y en especial lo senyor Figuerola qui estigué á gran altura sobre tot en las principals escenas de la obra. Lo públich, que aplaudí frenéticament la representació, ha quedat sumament satisfet tant de l' obra com dels que la eczecutaren; y li puch ben assegurar que si tals espectacles se repetexen molt sovint, no tardarém á tenir en esta ciutat un públich entussiasta, que ja ara comprén que li escau millor y millor enten una representació escrita en sa propia llengua que no las moltas que escritas en castellá mes l' entussiasmavan, tal volta per esser menys compresas. Y bona prova de lo molt que agradá 'l *Cor de roure* tenim al saber que la primera nit fou cridat l' autor á l' escena mes de tres vegadas, y quatre ó cinch en la segona representació, si be es cert que tinguerem lo sentiment de que no 's pogues presentar per no esser en esta ciutat.

Sens mes per avuy, senyor Director, quedem esperant que 'ns dongan ja nostre teatre, ja altres assumpes, motiu pera novas correspondencias.

T. M.

NOVAS.

S' está ensajant en lo Teatre Catalá, pera posarse en escena dins breu temps, la comedia en un acte del popular poeta en Frederich Soler, *Per carta de mes*.

També te acabat, lo mateix autor, un drama de costums catalanas, titolat *La Llar*.

—

En lo número 1 de la acreditada *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* corresponent al 15 de passat Janer, y en sa secció de *Variedades*, se comensa á insertar la copia del *Inventarj dels libres de la Senyora Donna Maria Reina de les Sicilies e de Aragó, etc. trobats en poder de la honorable Na Elionor Sagra*.

L' inventari prés en los dias 14, 15, 16 y 28 de Setembre de 1458, en qual mes ocorregué la mort d' aquella Reyna, es curiosíssim, y pot servir de molt pera l' historia de la literatura catalana. Segons un petit preámbul que precebeix al document, la copia ha sigut enviada á la citada Revista per lo Sr. Velasco, gefe del Arxiu historich de Valencia.

—

Se 'ns ha dit qu' un jove de esta capital, En Miquel Agut, ha termenat duas comedias de costums, en dos actes cada una, titoladas: *L' arcaldesa* y *La forsa de voluntat*.

—

Assistirem á la sessió del repartiment de premis de la passada *Exposició Catalana*, y per cert nos cridá molt l' atenció lo veure que s' usava en las medallas, com á corona de nostra ciutat, una corona de marqués en vers de la comptal que s' havia usat á fins ara. També hem vist avuy per avuy en lo Diari de Barcelona un comunicat del arquitecte 'N Joseph O. Mestres en que apoya ab diferents datos la resolució de la Junta Directiva de l' *Exposició Catalana*. Desitjariam de tot cor que personas de mes conexements que nosaltres provassen de decidir la questió qu' ab est motiu s' es promoguda.

—

En la nit del dia 26 del passat Janer, tingué lloch en lo local de LA JOVE CATALUNYA, la sessió inaugural dels trevalls del any 1872 de la Secció de Lletras.

Una nombrosa cocorrencia omplenava 'l saló quan s' obrí la sessió, en la que llegí una minuciosa memoria dels trevalls de la dita Secció en l' any passat, lo Secretari sortint N' Emili Grahit. Lo senyor President, En Joan Tomás y Salvany, llegí 'l ben escrit discurs que publiquem en altre lloch d' est número. Y després passaren á llegir distintas composicions,

Digitized by Google

en vers y en prosa, los senyors Blanch, Aulestia, Picó, Thomás y Bigas, Soler, Matheu, Riera, Roca y Roca, y alguns altres: composicions que foren totas molt ben rebudas, y que contribuhiren á fer la sessió tant delitosíssima que, al sortirne, un no 's sabia fer compte de la rapidesa ab que 's passá la bella estona que durá la lectura.

Si las sessions d' igual mena que deuhen celebrar las duas Seccions restants, de Ciencias y d' Arts, son tant animadas com la de que hem parlat, cap racansa deurem ja passar per la llengua pátria: putx llengua que tinga ferms puntals en los tres camps de las Arts, de las Ciencias y de la Literatura, bons fonaments tindrá pera que la tombe cap ventada.

—

Ha vist la llum pública á Palma, una revista de Literatura Ciencias y Arts, la *Revista Balear*, que sortirá los dias 1 y 15 de cada mes.

Nostres lectors no haurán oblidat que en lo primer número del any passat parlárem de una revista bilingüe que devia sortir á Palma de Mallorca. No sabem si es esta la matexa de que se 'ns parlá á las horas; mes si no ho es, de totas maneras es esta també bilingüe y redactada per personas de qual catalanisme no 's pot duptar.

Figuran en lo primer número qu' hem rebut diferents articles y poesias dels mes coneguts escriptors mallorquins. En catalá ó mes ben dit en mallorquí, hi ha: un article *Any nou vida nova* de 'n Mateu Obradors Bennassar, poeta premiat enguany en los Jochs Florals; *Na Margarida*, quento de 'n Bartomeu Ferrá, també premiat en los Jochs Florals; y *Los somnis de la vida*, poesia de 'n Geroni Forteza.

Entre las composicions castellanas figuran las firmas del senyors Pons y Gallarza, Penya, Na Margarida Caymarí, y altres.

De tot bon cort donem al colega la benvinguda, desitjantli molts y molts anys de vida.

—

Suscripció oberta en La Renaxensa pera la restauració de la fatxada del antich temple de Sant Miquel.

La Redacció, 70 rals.—Andreu Balaguer, 10.—A. Trilla y Alcover, 10.—I. Reventós, 10.—A. A. y P., 4.—Un ampurdanés, 4.—J. Alesan y Nogués, 6.—A. V. C., 40.—F. P. M., 20.—F. U. V., 10.—

Total=184 rals.

—

S' ha estrenat en lo Teatre Catalá una comedieta en un acte de N' Andreu Brasés, titolada *A torna jornals*. Te algunas escenas bonicas, y es en general bastan ben versificada.

—

Está á punt de publicarse un volúm de poesias d' un de nostres mes coneguts y reputats poetas catalans, colecció que titula son autor *Lo juglar de la Costa*. Per lo que de las composicions hem sentit á dir, creyem que será una de las publicacions de mes importancia qu' haurán vist la llum pública en esta capital.

—

Hem ohit á parlar de la publicació de un volúm de cansons catalanas, lletra y música, que deuria sortir dins breu temps.

—

¿Y 'l volúm dels Jochs Florals? Promte fará un any que 's celebrá la catalana festa, ja s' es publicat lo cartell pera la de enguany, y encara no ha pogut sortir lo volúm dels de l' any passat. ¿Deurem encara tardar molt á veurel? Nos sembla que ja comensa á tardar una mica massa, quan tant esperat es de tots y particularment dels Adjunts.

—

Fa ja molts dias que s' está ensajant en lo Teatre Catalá, y está á punt d' estrenarse, lo drama d' en Ramon Bordas y Estragués *La palmera del desert*.

—

Hem rebut las primeras entregas de *La vuelta á España* que 's publica en l' estampa de 'n Pau Riera baix la direcció d' una Societat de literats, edició ilustrada ab grabats d' en Joan Serra y Pausas, y de molta utilitat pera las personas curiosas. La bonesa dels tecst y la correcció dels dibuxos fan l' obra digna de recomenarse á tothom.

—

Sabem que s'estan fent grans preparatius, pera que sia tant lluhida y concorreguda com se puga, la Exposició de Bellas Arts que deu celebrarse en lo local del passetx de Gracia.

—

LA JOVE CATALUNYA.

Esta Societat acordá en Junta general fer estensiva als socis corresponsals l' obligació qu' imposa als numeraris l' article 18 del Reglament, d' haver de regalar una vegada al any per aument de la Biblioteca, un exemplar de qualsevulla obra, essent preferidas las escritas en catalá ó que á Catalunya 's referescan.

Lo que 's fa públich pera son conexement y efectes consegueuts.—Barcelona 20 Janer de 1872.—P. A. de la J. D.—*Angel Guimerá;* Secretari.

RECLAMS.

Calendari Catalá pera l' any 1872, publicat per Francesch Pelay Briz, contenint diferents trevalls en vers y en prosa deguts á las plomas dels mes reputats escriptors catalans, mallorquins y valencians; se vent á 4 rals en las llibrerias de N' Alvar Verdaguer y Eudalt Puig.

ADVERTENCIA.

Preguem als nostres suscriptors, de fóra Barcelona, que's trovan en descobert ab nostra Administració del trimestre passat, se servescan posarse al corrent si no volen sufrir retrás en la rebuda de la RENAXENSA.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Febrer de 1872. Núm. 2.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Ultramar, tres mesos. . . . 12 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. . 1{2 Ral. Los no suscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

De la electricitat aplicada á las arts y á la industria: per *Joseph Blanch.* —Las Medas: per *Joaquim Botet y Sisó.*—La mort del comte (Poesía): per *Joan B. Ferrer.*—Lo gorch de la Encantada: (Acabament): per *Maria de Bell-lloch.*—Aclaració al catálech de Corts de Catalunya: per *F. M. y L.*—A la Iris (Poesia): per *Vicens Garcia Rector de Vallfogona.*—Discurs llegit en la sessió inaugural dels trevalls de l' any 1872 de la Secció de Arts de La Jove Catalunya: per *Isidro Reventós.*—Quadros á la tinta: per *Frederich Soler.*—Carnestoltes (Poesia): per *F. M.*—Bibliografía. per *A. Aulestia y Pijoan.*—Historietas morals: per *Joaquim Riera y Bertran.*—Curiositats.—Novas.

DE LA ELECTRICITAT

APLICADA Á LAS ARTS Y Á LA INDUSTRIA.

GALVANOPLASTIA.

Dos ó tres vegades ferem esmena en nostre article passat de la paráula galvanoplastia, y fins varem descriurer un experiment de lo quin formava part una operació glavanoplástica. Mes com aqueix invent está cridat, mediant un temps mes ó menys llarch, á fer grans serveys á l' industria y á las arts; á modificar los procedimens fins avuy dia usats; á donar los mes grans resultats en la práctica, per aixo creguerem convenient llavores, no mencionar mes que lo necessari pera donar á coneixer l' invent que 'ns ocupava, deixant per una altre estona lo estudiar ab tants detalls com possible nos sia, aqueixa aplicació de la electricitat que se 'n diu galvanoplastia.

Donem aqueix nom á una munió d' operacions, que tenen per resultat lo precipitar sobre d' un objecte, per medi d' una corrent eléctrica, un metall, que ab forma de sal estigui disolt dins de l' agua, de manera que aqueix metall formi una capa sobre 'ls objectes, que representi exactament tots los detalls de l' original. Per sa definició podem compendrer sa importancia: en efecte la galvanoplastia permet reproduhir faelmet las medallas, las monedas, los sellos, los baxos relleus, y fins las mateixas estátuas. Las grans obras de la escultura, reproduhidas á un preu baix, poden ferse populars, y multiplicadas indefinidament traspassar entremitg dels setgles, pera millor retratar las costums y lo gust de la época, pera mes ben revelar las grandesas de l' home. La galvanoplastia es, donchs, á la escultura, lo que la imprenta es á lo pensament humá.

Lo fisich que observá per primera vegada la descomposició de las disolucions metálicas per medi de la pila Voltáica, va realisar un descubriment d' una importancia considerable per las teorías de la química, va triunfar de la resistencia que l' afinitat oposava á la descomposició dels cossos, y d' ell es la gloria de fer coneixer per aqueix medi, la naturalesa, llarch temps desconeguda, de diferents compostos naturals. Mes aquell que va examinar més tart, com lo cóure se precipitava, baix la influencia de la forsa eléctrica, reconeixent en aqueixos totas las propietats ordinarias dels metalls obtinguts per la fusió, ço es: la tenacitat, la ductibilitat, la homogeneitat d' estructura, ab una paráula, tots los carácters que distingueixen los metalls usuals; aqueix últim feu un descubriment capital pera l' esdevindre de la industria. D' aqueixa observació, ab apariencia sensilla, ne debia naixer dins curt temps, una modificació cumplerta en l' art de preparar los metalls y d' apropiarlos á diferents usos: l' art de fondre, los trevalls de cisellador, habian de esser, poch á poch, reemplasats per los nous procediments adquirits dins los laboratoris químichs, tota una classe de productos industrials ó artistichs, que sols se podian fer ab molts de trevalls y penas, habia de venir un dia que 's fesen sencillament ab la intervenció de la electricitat.

Volta, Brugnatelli, Cruishank son los sabis á qui deu la ciencia lo descubriment de la descomposició de las sals pera la corrent eléctrica. Jacobi catedrátich á San Petersburgo es lo fisich que va reconeixer la plasticitat del coure reduit per la pila y lo que fundá sobre aquesta observació l' art de la galvanoplastia.

Al descubrir Volta sa pila eléctrica, tot deseguit observá una de sas propietats mes notables, ço es la descomposició química que aqueix aparato produia de las sustancias que restaban baix sa acció. Aqueix célebre fisich anunciá vers l' any 1800 que la disolució d' una sal metálica, baix la influencia de la pila 's trobaba desseguida descomposta en sos elements,

Digitized by Google

d' aytal modo que lo metall se venia á dipositar damuntlo polo negatiu. Aqueix fenómeno fou desseguida objecte d' una sèrie d' estudis, d' experiments teórichs, que no poch havian de contribuir á aixamplar los coneixements que de la electricitat se tenian. Brugnatelli deixeble de Volta en lo any 1802 va publicar en un periódich cientifich italiá, algunas observacions en las que hi establia la posibilitat de poder obtenir dipósits d' or y de plata sobre *lo fil conductor de la pila*. En aqueix esperiment volen alguns trobarhi lo fonament de la galvanoplastia, pero no es aixís, puig ningú pensá allavoras que la reducció dels metalls per medi de la corrent eléctrica podia un dia aplicarse á las arts: la sustancia que 's dipositaba sobre lo fil conductor de la pila, no tenia cap dels caracters dels metalls; quedaba com un polvo negre ó gris, sens coherencia, sens continuitat, desprovist de brillantó, privat de tot aspecte metálich. La galvanoplastia hauria pogut trobar lo séu origen en l' època que Daniell descobrí sa pila voltáica, mes ocupat aqueix fisich ab lo perfeccionament de son aparato no 's va cuidar d' examinar lo dipósit de coure que quedaba sobre lo cilindro del mateix metall, component de la pila, cual dipósit reproduia faelment lo cilindro ab sos buits. Lo mateix podem dir de M. de la Rive que despres de haber fet alguns estudis ab 'l pila de Daniell, va reparar, encara que no danthi cap importancia, ab la mateixa propietat. Aixis es que la galvanoplastia va restar ignorada fins apres de deu anys, que en lo Febrer de 1837 M. Jacobi catedrátich de física de la universitat de Dorpat (Rusia) va observar lo fet capital de la plasticitat del coure, que fou lo fonament de tots sos treballs eléctro-químichs.

Jacobi fent esperiments ab la pila de Daniell, aparato ahont hi ha un cilindro de coure que serveix de conductor negatiu y qu' está ficat dins d' una disolució de sulfat de coure, vá creurer, al examinar lo dipósit que resta sobre lo cilindro de metall, que sols estaba format de partículas cristallinas de coure, mes al netejarlo vegé que se li desprengueren partículas y láminas de coure completament coherents. Lo primer pensament de Jacobi fou, qué aqueix resultat, era degut á las malas cualitats del cóure que li servia de conductor negatiu; y d' aytal modo fou aixís, que va fer algunas ebservacions a propósit d' aixó á l' obrer que habia fos lo metall; mes habent aqueix últim presentat sos descárrechs, Jacobi examiná de nou l' objecte en questió, y quina fou sa sorpresa, cuant fixanti mes sa átenció va reconeixer en la cara interna del dipósit uns relleus que faelment representavan los buyts, los cops de llima y de martell que marcats hi habia en la superficie exterior del cilindro de cóure. No 's podia duptar, la disolució de sulfat de coure se descomponia y las engrunas del metall que quedavan llibres s' anavan dipositán sobre lo cilindro, conductor negatiu de la pila, reproduhint sa cara exterior ab tots los detalls mes petits. Aqueixa observació fou per Jacobi un raig de llum: va fer moltas vegades l' experiment, probant de reproduhir per la pila de Daniell, planchas en las que hi habia ratllas, creus y diferents signos, essent aqueixos buyts ó ab relleu; la disolució de sulfat de cóure, dipositanse sobre la plancha, marcá sempre ab tota exactitut los diferents signos que fet hi habia. Una vegada convensut del resultat de sas observacions Jacobi reproduhí ab relleu l'estampa d' una placa de cóure grabada al buril: aqueixa placa, primer resultat satisfactori de sos treballs, va esser presentada á l' Academia de Ciencias de San Petersburgo lo dia 5 d' Octubre de 1838 (17 de Octubre de nostre calendari). Lo ministre d' instrucció pública la presentá á l' emperador Nicolás que molt satisfet debia quedarne, quant disposá que s' entreguessiu á Jacobi los fondos necessaris pera continuar sas observacions.

Mes endevant y seguint las seus estudis, feu un nou descubriment que molt devia millorar lo invent que 'ns ocupa: aqueix fou que los dipósits de cóure que fins llavores s' havian obtingut dins de la pila; se podian obtenir afora, en un bany particular, separat d' aquella: en efecte valentse d' una pila voltáica, cuals polos anessen á parar dins d' un bany plé d' una disolució de sulfat de coure, y suspenent dins lo bany, de lo polo negatiu, la plancha de metall que representaba l' objecte que volia reproduhir, Jacobi trobava que lo dipósit se feya molt millor; pero hi havia l' inconvenient de que lo cóure, base de la sal disolta dins lo bany, á medida que 's dipositava sobre lo motllo, deixava la disolució pobre de metall, y que arribánt lo moment en que aquets' hagués acabat, lo dipósit s' acabaria també. Imaginá llavores un medi, perque la disolució de la sal estés sempre en la mateixa proporció, y aqueix fou lo suspendre, dins lo bany, de lo polo positiu, una lámina del mateix metall que lo que ab disolució estigués en lo bany: aqueixa lámina que desde llavores porta 'l nom de *anode electrich soluble;* entra ab disolució en quantitat igual de metall que lo que 's diposita en lo motllo. Per exemple: si se opera ab una disolució de sulfat de cóure, suspés del polo positiu d' una pila una lámina del mateix metall, veurem que l' oxigeno quedant ab llibertat per la descomposició de l' aygua anirá á buscar lo polo positiu ahont hi trobará la lámina de cóure que oxidará, es á dir, la fará pasar al estat d' un compost, susceptible d' esser disolt per l' accid libre, que hi haurá en lo liquit del bany. Al mateix temps lo coure de la sal disolta, s' anirá dipositant sobre lo polo negatiu ahont hi ha lo motllo, deixan libre l' acit, que atacant la lámina ó *ánode* formará nou sulfat de coure, ab cantitat igual poch mes ó menys que la dipositada. Ab aqueix nou descubriment podia operarse millor, ferho ab menys temps del que fins allavoras se necesitaba, y per últim se podian reproduir motllos de totas dimensions puig tot depenia de la major dimensió del bany.

Pero fins aquí hi havia un inconvenient que feya los resultats de la galvanoplastía defectuosos: los motllos que servian pera la reproducció de la imatge, debian esser de metall, pera poder conduir la corrent electrica, puig fent us com á motllo, de cualsevol altre sustancia mala conductora, no hauria rebut la influencia de la corrent, y per aytal motiu no s' hauria operat lo dipósit. La casualitat debia ajudar aquesta vegada á Jacobi. En efecte, ocupat ab cons-

Digitized by Google

truir diferentas pilas de Daniell, que las destinaba com à motor, ans de montarlas, señalaba 'ls vasos porosos que com á bons li servian pera fer ditas pilas: per senyal ab llapis hi feya una *g* primera lletra de la paraula alemanya *gut* que vol dir bo. (1) Un cop fou servit d' aqueixas pilas, y sos esperiments acabats, las desmontá y ab sorpresa vegé que totas las *g* que ab llapis habia marcat, se trobaban reproduidas, puig s' habia fet un dipósit de cóure en cada una d' ellas: à res mes se podia atribuir aqueix fenómeno que á la plombagina del llapis. Imaginá desseguida reproduir un motllo fet de una sustancia mala conductora com lo guix, per exemple, tenint primer la precaució de cubrirlo d' una lleugera capa de plombagina: lo esperiment se vegé coronat del millor éxit, la operació era sencilla y la reproducció no podia esser mes exacta. Desde aqueix instant la galvanoplastia pogué rebrer aplicacions, variadas y donar profitosos resultats.

En los primers moments tan sols foreu empleadas, pera fer motllos galvanoplásstichs, las sustancias guix y lacre, pero de seguida se posá en us la gelatina que bóy calenta s' aplica sobre lo objecte que 's vol reproduir, pera traurers cuant es freda, y com es una materia pastosa, retrata molt be los mes petits detalls de l'original. Per últim la gutta-percha ha sigut aplicada pera la confecció dels motllos galvanoplástichs: aquesta materia que s' entendreix ab lo calor, s' aplica bóy calenta sobre l' original, lo quin reprodueix ab una exactitud admirable: avuy dia es la única sustancia que s' usa, y desde son coneixement data lo impuls que han pres los treballs galvanoplástichs en tots los paissos civilisats.

Lo descubriment de la galvanoplastia doná una gran celebritat á Jacobi. Tots los qui coneixent la historia de las matemáticas, sabrán que lo germá d' aqueix gran fisich, Cárlos Jaume Jacobi, catedrátich á Kœnigsberg y á Berlin fou ilustre per sos descubriments matemátichs. Molt sobint se confonian aqueixos dos homes célebres y mes d' una vegada dirigintse á Cárlos Jacobi li habian dit «tu ets lo germá de Jacobi de San Petersburgo l' inventor de la galvanoplastia» á lo que, ell, creyentse tenir mes celebritat contestaba: «No; es Jacobi de San Petersburgo lo qui es mon germá.» Mes ben prompte 's pogué convencer, ab un viatge que á Italia feu, de que sa celebritat no era tanta com la del inventor de la galvanoplastia: per tot arreu lo rebian com lo germá del gran fisich y en lloch com lo gran matemátich. Lo consell superior de la Esposició universal de 1867 fent justicia al talent, doná un dels dotze prémis estraordinaris al inventor de la galvanoplastia.

JOSEPH BLANCH.

(1) Jacobi habia nascut á Prusia encara que estés naturalisat á Rusia.

LAS MEDAS.

Son conegudas ab est nom tres petitas illas de la costa septentrional de Catalunya situadas devant per devant de la montanya anomenada Montgrí, al costat de la desembocadura del Ter. Propiament no mereix lo nom d' illa més que una d' ellas: car las altras duas, sobre tot l' anomenada *Cogoll d' En Bernat,* no son mes que rocas peladas, axecant llur cap d' en mitx las ayguas. S' extenen seguint la gradació de major á menor en direcció de N. O. á S. E.

La major, y més septentrional, té 334 metres de llargaria y unas 500 varas castellanas de circunferencia. Alta y formada de roca presenta sóls una petita cala ahont poden fondejar las embarcacions. Tant pera la protecció d' esta com pera guardar la costa s' hi construhí en 1811 una fortificació que 'ls francesos inutilment bombejaren, y que consisteix principalment en unas quantas baterías: conté edificis pera hospital, magatzems de queviures y pólvora, y pera habitació del governador, oficials y tropa, algunas d' ellas buidadas en la mateixa roca: per sa situació ha sigut considerada y servit algun temps de presó militar. Darrerament s' hi ha edificat una farola de tercer orde, qual llum ficsa 88'90 metres axecada sobre el nivell del mar, es vista de 15 millas lluny prócsimament. Apart de sa petita guarnició y dels guardas de la farola, no hi en ella mes espay habitable. Sa distancia del Startit, poblat més prop de la vehina costa, es de cosa d' una milla ó 709 varas castellanas.—La mitjana, un xiquet més al S. té d' esteneió 210 varas y per tota construcció un petit reducte pera privar de pujarhi. La distancia de la terra més prócsima, qu' es la punta de la boca del Ter, es de 680 varas.—La última ó *Cogoll d' En Bernat* es una roca pelada, de forma piramidal é inhabitable del tot.

La roca que forma estas illas es guixosa, y, com ho es també la de que están formadas, las montanyas de la costa vehina, es probable que sian llur submarina continuació, y 's pot presumir, com creuhen alguns, qu' han sigut d' aquesta per algun terremoto separadas.

Sòls Festo Avieno, d' entre 'ls autors antichs, parla d' estas illas, que anomena *Malodes* y descriu axís suplint las paraulas que faltan en alguns versos, com fan los continuadors de l' *Espanya Sagrada.*

Post littus illud, quod jacere diximus,
Fracto supino se Malodes exerit,
Mons inter undas celsis tumens scopulis,
Geminusque vertex. . . . .
Hos inter autem portus effusé jacet,
Nullisque flabris aequor est obnoxium.
Sic omne laté, praelocatis rupibus,
Latus ambiere cautium cacumina
Interque saxa immobilis gurges latet,
Quiescit aequor, pelagus inclusum stupet.

Quals versos En Cortés y Lopez autor del ***Diccionari de Geografia histórica d' Espanya,*** traduhí en castellá d' aquesta manera:

Despues del puerto que arriba memoramos
El collado Malodes se levanta
Seco y duro en medio de las aguas,
Sus dos cabezas al aire las eleva.

Digitized by Google

Y en medio de ellos un seguro puerto
Donde pierden los vientos su pujanza.
Y los dichos peñascos por do quiera
Al mar lo sujetan y lo abrazan,
E inmoviles sus aguas y apresadas
En quietud están y en suave calma.

Fundantse en las paraulas de Strabon, que diu que 'ls grechs de Marsella avans de fundar ó millor colonisar á Empurias habitaren una illeta frontera á esta, hont edificaren la ciutat de *Paleopolin*, opinan la major part de nostres historiadors que l' illa de que parla Strabon es la major de las Medas y qu' en ella construhiren la poblaciò de Paleopolin los grechs marsellesos. L' ausencia de tota altra illa en la costa prócsima á Empurias es la capdal y quasi única rahó qu' en favor de son assert allegan. Nosaltres creyem que 'l turó, en que está edificat avuy dia 'l petit poble de S. Martí d' Empurias, era antiguament una illa y que en dit turó estigué la ciutat grecomarsellesa de Paleopolin; d' ahont sos habitants, sens del tot abandonarla, com ho indica la significació de son nom, ciutat vella, se trasladaren á la *frontera* Empurias, que tenian al devant: basta per ara lo dit, puix ja tindrem ocasió de desenrotllar los fonaments de nostra creencia algun altre dia.

A part d' alguns vasos lacrimatoris de fanch y vidre, tégulas, cadávres y altres restos d' enterraments antichs que s' hi trobaren buscant sorra quan la construcció de la farola de que havem parlat, cap més mostra de poblat hi ha en dita illa, fins á l' época de las modernas fortificacions; per ahont se veu qu' ha estat tantost sempre deshabitada, com no podia menys de serho una gran roca quasi sens gens de terra, y que pot esser los antichs se 'n servian com á *necropolis*.

Respecte del origen y etimología de la paraula *Medas*, En Pujades després de dir que no 'n sab res, copia de Francisco Comte la següent versió: reberen estas illas son nom de Medea, quant hi passá robada per Jason, á principis del regnat de Eritreo. La qual versió, fabulosa y barrejada ab la mitología antiga, no mereix cap crédit. En Marcala creu d' origen llatí y l' ecsplica d' est modo: la paraula *Meda* se deriva de *meta*, que aplicavan los romans als túmuls ó sepulturas acabadas en punta, y en lo circo portavan est nom tres obeliscbs ó pirámides de pedra, los quals devian esser evitats ó salvats péls lluytadors á la carrera; y la forma de estas illas confronta perfectament ab las anteriors etimologias. Sia ó no axis,—car en aquestas materias es molt dificil endevinar la veritat—tenim: en primer lloch, que no savem de cert son nom llatí puix sóls Avieno las anomena y 'l nom de *Malades* que las hi dona, se separa molt de la paraula *Meda* y *Meta;* y segonament, que falta encara demostrar l' órigen llatí de la paraula.

Sembla, empero, fora de dupte, que las escrituras de l' Etat Mitjana donavan indistintament lo nom de *Medas* á las petitas illas de la costa septentrional de Catalunya y que usaren d' esta paraula com á veu genérica. Tal es l' opinió de Taberner, que diu ho demostran axís diferentas escripturas del arxiu de San Pere de Roda. Un eczemple 'n donarém, pero avans convé saber que desde la punta de Cervera que senyala 'ls limits d' Espanya y França y tot voltau lo promontori qu' acaba ab lo cap de Creus, hi ha una munió de petitas illas ó rocas que sobresurten del mar, de las quals son las més importans, *Meda* de forma puntxaguda y 27 peus d' elevació y l' anomenada *Massina* quasi del Cap de Creus: que segueix una platxa baxa fins á trobar las montanyas de Torroella y las illas Medas; que torna á abaxarse la costa fins á las montanyas de Begú y S. Sebastiá, devant las quals hi ha las molt petitas illas Negra y Blanca, las Formigas, molt sovint cobertas pel mar, etc. Totas las illas, donchs, que rodejan lo promontori de Cap de Creus y las Medas, corresponents al antich comtat d' Empurias, eran genéricament anomenadas *Medas*, sens perjudici de sos noms propis ó particulars: avuy dia aquesta denomianció s' ha perdut quedant com á nom propi de las tres illas de que tractem, y á més de una de las moltas del Cap de Creus. Prova la veritat de l' afirmació d' En Taberner, una escriptura de donació, feta l' any 974 y otorgada per Guifredo ó Gofredo, Comte d' Empurias, junt ab Sunyer, son fill, bisbe d' Elna, qual Comte, entre altras cosas, doná al monestir de S. Pere de Roda *tota la terra herma y cultiva desde* LA MEDA *y 'l castell de Verdera* (San Salvador) *fins*..... etc: *y* LA MEDA *qu' hi ha devant lo port de Fexano* etc..... •

Tant crehuen los autors genérica la paraula *Medas*, que diu En Marca y altres que las tres illas de que tractém, tingueren en l' Etat Mitjana los noms particulars ó propis de *Ulduagro*, *Fornilliaria* y *Savartum* y se fundan en una altra escriptura de donació al monestir de S. Pere de Roda, feta pél matex comte Guifredo, pochs anys avans de l' anteriorment mentada y en la qual lo Comte li concedex lo dret de pescar en tres illas axís anomenadas. La circunstancia d' esser tres las illas Medas, d' estas situadas en lo comtat d' Empurias y d' esser duas d' ellas las majors d' aquesta costa, han estat probablement la causa de l' errada opinió de dit autor. En efecte: las matexas paraulas de l' escriptura provan clarament, com crehuen En Pujades y 'n Taberner, abdós molt práctichs del pahís, que 's tracta de illas propias de l' estany de Castelló ó en ell situadas: *Est aumtem memorata piscatio in comitatu Petralense posita, qua dicitur stagnum de Castilione cum tribus insulis sibi adjacentibus; quarum una vocatur Uduagro, alia veró Foniliaria, tertia autem Savarto.* Las Medas res tenen que veure ab l' estany de Castelló, y distan d' ell més de tres millas, com confessa 'l matex Marca. Per altra part, consta l' eczistencia d' illas en dit estany: del *grao* y *de las illas de l' estany de Castelló* parla la butlla de Benet VI, confirmatoria de las donacions fetas al monestir de S. Pere de Roda: En Pujades y 'n Taberner diuhen qu' en son temps hi havia encara algunas illas, entr' altras una anomenada *illa Gran;* y se sab també que, impedint las sorras la rápida desembocadura de la Muga, té aquesta diferentas bocas ó brassos que forman altras tantas illas. Resulta, donchs, que las paraulas *sibi adjacentibus* de l' escriptura demostran referirse á illas del estany de Castelló, á las quals, y nó á las Medas, correspo-

Digitized by Google

nen los noms d' *Ulduagro*, *Foniliaria y Savartum.*

No es aquest error tant d' estranyar, car l' estany de Castelló no té avuy dia cap importancia, ni es sombra de lo que ha sigut. Los romans lo conogueren ab lo nom de *Touon*, varis autors moders li donau, à l' época en que fou feta l' anterior escriptura, deu mil passas de circunferencia, jutjant péls següents límits qu' aquella li ficsa y son: llinda á Orient ab los termes de Pedret, Vilagut y Torroella, ab l' estany sanguinós, Santa Margarida y la platja; al Mitjdia, ab la mar y son grau; à Ponent, ab lo terme de Castelló y son canyer, fins à San Joan; y à Tramontana, ab lo terme de Montmajor (avans *Muscario*) y 'l matex terme de S. Pere. En 1155, lo comte Huc d' Empurias concedí á San Pere de Roda 'l dret de tenir una carabela ó barco pera pescar en *l' estany superior é inferior de Castelló:* d' ahont resulta l' importancia del dit estany en l' Etat Mitjana. Esta, empero, ha considerablement disminuhit, sobre tot desde que 'ls Comtès de Empurias giraren lo llit de la Muga, fent entrar aquest en l' estany: quedan encara una porció de gorchs y estanyols formats per diferents torrents y las ayguas pluvials, en tot lo terreno baix que forma la conca inferior de la Muga, y recordan l' antich de Castelló los estanys de Juncá, santa Margarida y 'l Grau, qual fondaria major será 8 metres y qual ecstensió varia considerablement d' hivern à estiu. Abundan ab fotjas, ánechs y altras aus aquáticas, pexos d' aygua dolsa, y alguns de mar, qu' á voltas s' hi afican per la corrent de la Muga; essent de notar que molts llochs en que á l' estiu s' hi sembran tardanías, á l' hivern forman part dels estanys.

Acabarém nostre treball, resumint lo que tenim dit sobre 'l nom de las Medas. Son orígen y etimologia no es encara averigüat, s' usá en l' Etat mitjana com á sinónim d' illa, y ha quedat modernament com á nom propi de las tres qu' havem descrit; ignorantse també lo nom particular que en dita época estas tenian, puix no pot esser lo de *Uduagro*, *Foniliaria* y *Savartum*, qu' equivocadament los hi dona Marca.

Girona, Janer de 1872.

JOAQUIM BOTET Y SISÓ.

LA MORT DEL COMTE.

I.

En lo cor de lo palau—n' hi ha una apartada cambra
Que il-lumina lo flam trémol,—lo flam trémol d'una llantia
Penjada al peu d' un sant ángel,—d' un sant ángel de la (guarda.
De la cambra en lo mes fosch—tras cortinas damascadas,
Ahont apar que las ombras—la santa pau allí guardan
O que del amor lo geni—falaguer, hi bat las alas,
Dormen Ramon Berenguer—y la comtesa Mahalta.
—«Mentres uns dormen en pau—altres concertan venjan- (sa.»—
Que estava en perill de mort—lo bon comte somniava.
Lo cel de color de sanch,—de sanch sos ulls li espurnavan;
De la terra freda y negra—com lo drap d' una mortalla
Se alsavan vapors gelats—que al tocarlo l' esglayavan;
Y una fossa se li obria—á cada pas que donava.
Cridar volía á sa gent—y apestat vent lo ofegava;
Y sens consol de ningú—sufría las mortals ansias.
Per est somni apesarat—un crit de terror esclata
Que ressona en los cantons,—en los cantons de la cambra;
Y al despertar lo bon comte—busca assombrat a Mahalta
Y al tendre fill de son cor,—com si presa fos encara
Del somni, y no 's convences—de que en sa cambra 's tro- (vava.
Mentre 'ls ulls desencaxats—gira al entorn de la sala,
Se incorpora com ferit—per los tristos sons d' una harpa,
Y tot ell vé tremolós—y blanch com si fos de marbra.
Baix la gótica finestra—hi ha un jovencel que canta;
Y entre los xiulets del vent,—del vent que remou la llantia,
Al bon comte deixa ohir—deixa ohir estas paraulas:
—«Guárdat del traidor que 't cerca;—per Deu y sa mare (guárdat.»—
—¿Qué tens, mon marit, li diu—la comtesa esparverada,
Que 't despertas fatigat—y fret suor ton front banya?
¿Qué vol dirnos eixa veu—que pronostica desgracias?—
—¡Ah, esposa, la meva esposa!—Ramon Berenguer es- (clama;
Ay, mare del meu fillet!—he cregut que vos deixava.
He vist passar perseguintme—mil sanguinosas fantasmas;
Y sens veurervos moria—y als dos morint vos deixava.—
—Demá, no surtis d' aquí,—diu l' amorosa Mahalta;
No vajes a cassar, no,—que 't pot dur una desgracia.—
—Que desgracia vols que 'ns vinga—si nostres lleals nos (guardan?
Que desgracia vols que 'ns vinga—ab mon germá de com- (panya?—
Y mentrestant que en sos brassos—pren al fill de sas en- (tranyas,
Lo jovencel, baix las reixas—y entre 'ls xiulets del vent, (canta:
—«Mentres uns dormen en pau—altres concertan ven- (jansa:
Guárdat del traidor que 't cerca;—per Deu y sa mare, guár- (dat.»—

II.

Es un dia de desembre—tapat y tempestuós.
Cruixen al pas del llevant—las alsinas, y 'ls moixons
Del famolench esparver—fujen al fondo del bosch;
Mal temps crida la corneya—desde 'l cim d' un enderroch;
Y tota la vall tremola—al retruny d' un prenyat tró.
¿Quí son los qu' allá 's remouhen—en desordre y confusió,
Y que mesclan llurs cent veus—ab los rufiets dels bridons?
¿Quí son que travessant xorrechs—y saltant barranchs y (sots,
Y removent las verdissas—y obrint pas en mitj dels rochs,
De sombras endemoniadas—semblan terrible legió,
Segons corren y s' enfonsan—en lo mes ferest del bosch?
Es la comtal comitiva—que bat aquells encontorns
Y que va cap á Girona—ans no s' enfosqui aquell jorn.
Seguint d' un llop las petjadas—falconers y cassadors
Y los falcons etjegant—deslligats llurs capirots,
Buscant rastre la canilla—qne aixorda ab llurs ronchs (udols,
Apar qu' ab tanta cridoria—y ab llur pas assolador,
Portats per l' alé del llamp—mal temps alsan aquells homs.
¡Y tots esporuguits corren—al retruny d' un altre tró!
Per estraviats camins,—á lo mes ferest del bosch
Ramon Berenguer se tira,—perseguint l' acossat llop,
Sol ab son cavall que vola—y ab son estimat astor.
Detrás d' una espessa brolla,—cubert de ferro lo cós
Y ab lo punyal á la má,—lo esperan á pas deu homs
Y ab la rábia de la fera—demunt se li tiran tots.
En va es que cridi 'l bon comte;—tant sols Deu ohirlo pot.
—¡Ay, cantor de la vesprada!—¡Ay, si t' hagués cregut (jo!—
Cada punyal, dos feridas:—cada ferida, á bell doll;
Sent que las forsas li faltan;—lo estremor sent de la mort.
En mitj d' aquells deu, fatídich—está Berenguer Ramon.
—Venjansa mon cor volia—del que sombra 'm feu per bó;
Venjat só del que 'm robava—dels meus catalans l' amor.—
Digué, y á los seus senyala—d' aquella feresa al fons,
Voltat de balcas y canyas,—un negre y encalmat gorch.
Del bon Ramon Berenguer—hi tiran lo pesat cos

Digitized by Google

Y per mitj d' un alsinar—fujen com esbart de llops,
Batuts per la espessa pluja—y espantats per lo ronch tró.

III.

De Mahalta en la bellesa—son pás han deixat los anys,
Que los anys de la viudesa—son tristos y apesarats
Quan lo mort guarda en la tomba—lo cor de la qui estimá.
Per aixó en nits silenciosas,—quan n' es hora de resar,
Una viudeta endolada—s' encammina suspirant
A un sepulcre qu' en Girona—té fama de venerat.
De genolls deva' t la pedra,—sobre ella 'l cap y las mans;
Baix la pedra 'l cos descansa—del espós assessinat
Y ab ell lo cor que l' esposa—per sempre mes hi deixá.
Sutils y fresquetas boyras—de la nit, aneu suas
A endolsir las tristas ansias—d' aquell amor desditxat.
Fragants floretas boscanas,—per lo oreig que vá allá dalt
La casta ofrena envieuhi—de vostre alé embalsamat;
Aubada que ploras llágrimas—amorosas y abundants,
Aubada, rega la tomba—del espós infortunat,
Que no 'n te ja la viudeta—de tantas que n' ha plorat.
Greus anys passá Catalunya,—greus anys, per demés (amarchs,
Qu' un poble que encontras plora—y blassona de lleal
Guarda sanch de la ferida—que á son comte assessiná,
Y aquella sanch no s' esborra—si no es pas ab altra sanch.
Aquella mort misteriosa—Deu no vol qu' ho sia ja;
Lo que un jorn foren suspitas—ja son indicis fatals;
Y roncas veus de venjansa—feras van á ressonar
De un ardit jove á la orella—fill del comte assessinat,
Que si est lo deixá molt nin,—los nins ab lo temps son (grans.
Per en Berenguer Ramon—han estat cruels los anys,
Que escalá per sobre un crim—de sos avis los comtats,
Y lo recort d' aquell crim—lo cor li va rosegant.
La corona tant li apreta—que del front li arranca sanch;
Lo son qu' endolsa las penas—fuig de sos ulls inhumá.
¡Ay del comte fraticida!—¡Ay del comte desditxat!
Tres barons de clar llinatge—l' han reptat com a lleals
Y acusat de fratricida,—per devant lo rey cristiá
Que goberna poderós—mes regnes de mar á mar.
Trémol, concirós, fatidich,—en lo terrible combat
Al comte 'l valor li manca—qùe no l' abandona may,
Y no l' obeheix l' espasa—com si fugís de sa má.
Mil sanguinosas fantasmas—li estorban per tot lo pas
Y li escupan a la cara—fumerosos glops de sanch,
Y cubert de sanch, en terra—convicte de son crim cau.
¿Ahont anirá lo comte—sol, vensut y destronat?
Ab son crim, lo fratricida,—¿ahont, ahont anirá?
Cavalca en la Terra Santa—buscant la mort, un creuhat.
Y al fi la mort compassiva—lo deslliura de sos planys.
Passá vida ben amarga—Berenguer lo desditxat;
Mes als menys, en sa clemencia—Deu li don la mort dels (braus.

JOAN B. FERRER.

LO GORCH DE LA ENCANTADA.

II.

Ja era hora: al sentirse besada per lo aire pur obrí sos esmortuits ulls y 's trobá á la porta de la Torre dels Rocaforts. Lo sol havia já passat lo mitj dia, mes brillava encara ab tot esplendor; ella 'l contemplava com á una cosa estimada y que 's creu no veurer may mes, mentres respirava ab afany lo aire fresch y pur de que tanta falla 'n tenia: menjá una mosta de ginjols y refrescá sa boca ab la aigua que al peu del ginjoler brollava, y revinguda ja ab tot aixo, emprengué la caminada que feya ja mes per por á las amenassas de la bruixa que tan mal feya als que tenia odi, que per altre cosa. Y camina que caminaras, arriva á aquella baixada del single que devia conduhirla á Quintanas, quan ja llustrejava. Cansada y tornantli aquella gran por, que feya vint horas apenas la deixava, va sentarse tota desconsolada mirant la casa malehida: si hi aniré, si no hi aniré pensava; quan girantse en vers aquells dos turons com mitja taronja que al cap de lo cami hi havia, li semblá ovirar una ténue resplandor: moguda per la curiositat (que ja no havia de ser dona) s' aixecá tot caminant cap allí unas deu ó dotse passas, al cap de las quals trobá una mata de hermosísima Ridolta que ab sos botons vermellenchs guarnits de envellutada y blanca ploma pareixia dirli:—Cullme, cullme. Y si ho faré y si no ho faré, ella que 'n trénca un brot. Tot just en los dits lo tenia, quan veu una gemada mota de Centaura ab sas floretas vermellas adornadas de verdas fullas, que pareixian un pomet de boscatans clavells: y si'l culliré, si no'l culliré, ella que'n trenca un brot.

Resolta estava á no anar al cementiri dels Orats; massa havia patit en aquellas horas: trencaré las herbas de aqueix camí, pensava, per que ¿com sabrá la bruixa que de alla no son? fet aquet determini seguí avant per veurer de trobar la Salabruga, la sola que li mancava: y tot caminant, caminant en vers la fondalada dels dos turons als quals ab tot no 's volia atansar per por, y per haberho aixis promes, trobá una flor hermosísima que pareixia un lliri blau, y tan li va agradar, que la culli, y al ferho li semblá sentir com un ay ! y se li desfullá: trobantne un xich mes avall un altre, feu lo mateix, y se li marcí tot desseguida sentint tambe un ay! com en la primera.

Y tot cercant la Salabruga, baixant anava sens atalayarsen tan sols, envers aquell lloch ahont tan li havia encomanat la bruixa que no s' atanses. Y arribada que hi fou, li paregué com qu'ls canyars al ser moguts per lo aire produhian sons armoniosos; curiosa la doncella entremitj d' ells se ficá, y presentarseli va devant sos ulls lo Palau mes hermos que esmaginarse 's puga.

Inmensas salas encatifadas de flors blancas y grogas, las parets d' Eura y Arinjols que ab sos penjoys de vermellenchs raims li donavan un cert aire hermos y fresch, com esplicarse no 's puga; de tant en tant, altísimas y gemadas pilastras de lliris blanchs pareixian sostindre aquell sostre esmeragdat.

Caminant anava la nina per aquell grandios Palau tota esmirada y sens recordarse gens ni mica de sa fatiga, tantas eran las bellesas que á cada nova sala trobava: per fi en una d' ellas ovirá á son extrem, una especie de balcó ó finestra, ahont correnta s'atansá; lo balcó donava á una galeria de lliris blaus com los que en sas mans s' havian marcit poch avans, y ella recordantsen, no gosá á ficarshi de por de trepitjar los de terra y fer malbe los de la paret; mes ab tot, mirant be pugué veurer al dessota de la galeria y estenentse mes enllá, un grandiosíssim estany d' aigua crestallina, y reflectintshi un altre Palau, que tenia tambe una galeria de la grandor d' aquella en que ella 's trobava ab unas grossas pilastras de crestall tallat, que feyan brillar las aiguas al mou-

Digitized by Google

rers ab cent variats y vivíssims colors: al mitj del estany balancejava una lleugera y graciosa nau de filigranada plata, que dos Cisnes blanchs com una tofa de neu pareixian remolcar. Ab prou feinas pogué eixir d' allí la encantada nina, mes no 'n sorti si no pera quedar mes admirada encara.

La sala ahont entrá llavoras, semblava ser la última; era com las altres, d' Eura y Arinjols, sols que lo sostre era de flors de campanetas de molts colors y de tant en tant brillar se veya entre mitj d'ellas, algun estel que al moment al impuls del vent, deixavan ellas en descubert: lo sol era tot sembrat de blancas Margaridas. Y dos rechs que naixian lo un en la font que allí hi havia, y lo altre dels lliris d'aigua ab la pilastra del mitj, cada un dels quals eran una cascata, y anavan á parar á l'estany, corrian graciosament refrescantlas y adornant aquell lloch ab sos peixos de platejat ventre, esquena de rubins, y esmeragdas, ulls de perlas negras y aletas de turquesas. Aquesta hermosa pilastra de lliris formava per dins com una cova, dins la que 's ficá la donzella poguent desde allí acabar de veurer lo demes de la sala.

Al extrem y derrera de la font, la qual pica era una grossa y bombada esmeragda, una gemada Alsina de fullas de vellut y aglans dauradas graciosa y ergullosament se destacava.

Desde son amagatall tót aixo ovirá la donzella, aixis com tambe unas mitjas taronjas d' or que de tant en tant y per entre 'ls Arinjols y Gallets se deixaban veurer; mes gran fou sa admiracio quan de dins d' ellas veje sortir lleugeretas aus que describint un cercol per la sala, s' anavan á posar demunt la alsina, de la qual y sens saber per ahont ne devallá una de hermosisima de virolat plomall que 's ficá dins la pica d' esmeragda, seguida de totas las altres.

¡Qui podrá descriurer la sorpresa de la nina al veurer sortir d' aquell bany, en lloch de la au, una bellísima dama mitj coberta ab sa negra y abundosa cabellera, ab un vestit de fina glassa tot cobert de perlas d' aigua y una estrella al mitj del front! Totas las altres com ella 's convertiren en enciseras ninas. La primera 's recolsá en la alsina, posant sa blanca ma sobre la esmeragdada font, las altres la rodejaren ab provas de veneracio y afecte, mes, sobte, una d' ellas girá lo cap en vers ahont estava la doncella, la que 's descubrí ab lo moviment qu'havia fet de sorpresa.

—Una estranya: digué.

Y,—una estranya: Repetiren las altres.

Llavoras la regina feu atansar á la doncella preguntanli, qui era y lo que allí cercava. Obrí ella sos llavis pera respondrer quan la Fada digué.

—Calla, sento cridar als Duchs y riure las Cabrassas la mala bruixa del Castell haurá fet alguna presa: correuhi algunas de vosaltres á veure si la podreu salvar.

Un fret glacial s' amparà dels membres de la pobre nina: tantas maravellas li feren oblidar á son amat y ara 's trobava en que segons podia presumir per aquellas paraulas, ella l' habia posat potsé en perill. Ab un santiamen s' agenollá als peus de la dama, mentres sis ó set de las fadas ficantse dins la esmeragda tornarentse Falsiotas, Tortras y Roquerolas, y fendent lo espay per sobre 'l single de Berti s' en escamparen, en tant que la donzella contava lo que ab la bruixa li habia passat, y lo motiu de trobarse en aquell lloch. La fada li digué.—Si atreta per nostras hermosas fillas, que en forma de flors blavas lo camí engalanavan, no hagueses vingut aqui, ay! de tú; ay del teu amant! Tens de saber que al guardar en ton pit las herbas de aquell fossar, haurias locat, y boija que foras estat, al trobar lo teu aymador, que lluny de tu haguera fugit, al veuret de aquella manera y en aquell lloch á tal hora, li hagueras clavat la enmatsinada vareta al mitj del cor, que tret de son séti per los Duchs y las Cabrassas, l' haurian duit á la bruixa que n' haguéra fet lo mateix us que aquell altre que en sa cambra has vist. Y quant tu li hagueres portat los tres brots que 't demaná, ab aquella mateixa arma t' hauria mort, puig que per volar de nits péls aires montada en la escombra, ha menester sanch de una donzella orada.

Encara acabat de parlar no havia, quan entrá per entre las campanetas del sostre una ensagnantada Falsiota:

—Sanch, sanch, cridaren totas, cullint á la au que mitj morta havia caigut en terra y ficantla dins de la pica.

—Es flor de lliri, es flor de lliri, digueren al veurerla en sa verdadera forma.

—¿Qué ha succehit? li preguntá la Regina:

—Un donzell, respongué flor de lliri, un donzell habem trobat que tot cantant, ab sas mulas cap á casa seva anava, quan un vol de Cabrassas perseguintlo l' empenyían en vers Quintanas, y com la nit es la mare de la por, lo pobre jovensel tot fuguint allí 's dirigia: jo 'm so posada devant seu parada y ben apropet pera ferli venir ganas de cullirme, com de fet ha sigut aixis: llavoras he alsat lo vol cap aqui y me so tornada á parar, ell ha vingut pera cullirme; y jo com la primera vegada aqui 'm so anat atansant: mes al atalayarse de la meva art y manya, los Duchs, cridant espantosament, sobre mi s' han tirat per devorarme, y jo 'm pogui salvar entre unas espessas bardissas en las quals ells no s'han pogut ficar, y las que han ensagnantat mas alas. Y mostrá sos blanchs y tornejats brassos plens de sanch.

—¿Y qué es d' ell y de las altres companyas? torná á preguntar la Regina:

—Ben malament estau tambe: la pobre Perla d' aigua al veure lo meu perill y mon cansament ha pres mon lloch, y molta por tinch que d' ella no 'n fassan presa:

Al ourer eixa nova, la regina de las fadas, colpejá son nevat si castigant ab gran dessespero sos hermosos cabells.

—Oh perla d' aigua! ma hermosa perla d' aigua, ¡quí cubrirá de perlas nostres glassats vestits! y tu, diu enujada dirigintse á la nina que ni á respirar gosava, tu qu aixis perts á los que estimas com als que t' fan bé, tu qu 'ets la causa de nostra desventura, no 't valia mes desconortada y mal nascuda donzella, donar temps al temps, y contentarte ab lo que 't

Digitized by Google

donavan sens ficarte en res mes, que no ser la causa de tants perills y desgracias!

Mes en aquell instant, una lleugera Roquerola entra y ficantse de correguda dins la pica, salpicá ab la punta de sas aletas los vestits de las fadas de bellísimas perlas d'aigua.

—Es ella, es ella, cridaren totas joyosas, es perla d'aigua.

Llavoras li preguntaren per las altres; y ella aixis digué:

—Entre 'ls Duchs y las Cabrassas jo 'm trobava sens esperansa de fugirne, ni de salvar al jovencel, quan Trenas d' or, que m'ha ovirada, ha vingut vers mi, sens temensa al gran perill que corria; al veure ell las dauradas plomas de nostra hermosa nina, ha corregut vers ella cercant de totas maneras com agafarla; jo cansada com estava, he mirat de fugir de entre aquellas carnívoras aus, lo que he lograt ab prou d'afanys, mentre la incansable Trenas d' or jugant y revoltejant entre mitj d' ellas, passava y repassava sens may deixarse agafar, atrayent ab son brillant color que 'ls estels il-luminavan, al perdut traginer; mes ab tot y sa lleugeresa, molt temia jo que la perdessim, quan Lira armonica ab sos armoniosos sons la ha cridada, atrayent al mateix temps al jove en los seus canyars, y deixant á las gegantínas aus que rabiosament cridavan.

Una hermosa tortorella de dauradas plomas entra allavoras ab sens igual lleugeresa y se posá demunt la nevada espatlla de la hermosa regina, allargantli son bech, fins que ella li acosta sos llavis besantla tendrement: ficantse llavoras dins la pica, ixque una hermosísima jovensella adornada ab llarguísimas y dauradas trenas, que pareixia devia desvaneixes com una il-iusió, y va sentarse entre las blancas flors als peus de la Regina fada.

Derrera d'ella, entraren tambe las altres, seguidas del traginer, lo qui per cada sala que passava, admiravas tan y mes que no havia fet la donzella; mes al entrar en eixa ahont juntas las fadas se trobavan, cap cas feu de tot lo que hi havia, aixis com tampoch de la trasformació de sas salvadoras aus, de lo que ni tan sols s'en adoná; ovirat havia á aquella hermosísima dama que rotllada de las altres estava sota la alsina ab la estrella al mitj del front y lo vestit de perlas d'aigua. Res mes veya que á ella ni res se li endonava de tot lo demes. Parat va quedarse un moment, mentres una quietut suma deixava sentir lo murmureig de l' aigua y los batiments de cor de la donzella, que freda com un marbre alli se l'hi havia aglomerat tota la sanch.

Lira-armonica entre tant sentada al altre costat de la font comensá á deixar sentir lo dols acort de sa lira de jonchs y canyas guarnida de perlas d' aigua.

Per fi atansantse la jove uns quans pasos en vers la regina li digué.

—¿Quí sou? sou dona ó angel? vos ha enviat lo cel pera salvarme ó sou lo esperit del mal que á mi m' vol perdre? Hermosa sou com lo estel de matinada, brilla vostre hermosura mes que 'l sol: oh! aymeume, aymeume, si no voleu que mori als vostres peus.

Las fadas fixos los ulls en sa Regina, esperavan una senyal seva pera coneixer lo que debian fer al atrevit que gosat havia posar los ulls en ella.

La fada allargá son tornejat bras á la esmeragdada pica, ahont se ficaren totas junt ab ella mentres lo jove ab son desespero de genolls en terra y cubrintse ab las mans sa cara, cridava sempre.

—¡Aymeume, aymeume per pietat!

Com si fos lo ressó de eixas paraulas se sentí un ay! y la desditxada donzella caigué demunt las nevadas Margaridas, mes blanca qu 'ellas.

Un raig de sol calentantlo tebiament deixondá al doncell qui aixecant lo cap, trovarse va á Vall de Ros. Mormolava dolsament l' aigua de la font fresca, moviantse los canyars besats per lo oratje, y 'l sol que tot just sortia hi enviá son primer raig á il-luminarlo; los gorchs reflectavan las vermellencas parets cubertas de herbas bosquetanas que las enramavan, y una munió de Roquerolas y Falsiotas, donavan ab son cant festiu, la benvinguda al dia. Sobre 'l single pasturavan tranquil-lament los matxos que havia perdut lo jove la vesprada, fent ressonar las esquellas de su vermella moriscada.

¿Era donchs un somni tot allo del Palau y de las fadas? ¿ó be aquellas aucellas que sobre seu revoltejavan, eran aquells sers hermosísims que havia vist dorm t ó despert?

Buscant com un desalenat alguna cosa ó camí que li pogues donar llum sobre lo que cercava, li semblá sentir un sospir entre las canyas, y atansantshi trobá entre mitj d'ellas á sa estimada sens sentit: s' omplí las mans d' aigua del gorch mes prop, li ruixá la cara y la feu torná á la vida. Y pregunta del un y resposta del l'altre, trobaren que devia ser cert lo del encantat Palau.

Desde aquell dia lo desventurat doncell ana per aquellas fondaladas cridant á la hermosa fada y cercant lo lloch que ella habita.

Y ella la trista nina que aixis veya perdut lo seu amor y per sa culpa, corria tambe desalenada cridantla y demanantli lo amor que robat li havia.

Fins que á la fi tement la regina que la bruixa no 'ls trobés per aquellas encontradas, y no passés endevant lo seu intent, lo convertí á ell en penyal, demunt del que torná á la trista nina en ploros desmay que ab sas llagrimas ha anat enfondint la penya, fins á formar lo gorch que de la encantada s' anomena.

Maria de Bell-lloch.

ACLARACIÓ AL CATÁLECH DE

CORTS DE CATALUNYA.

Si omissions involuntarias hi ha que un se puga felicitar d' haverlas sufert, una sens dupte es la que en lo Catálech de las Corts de Catalunya sofrirem nosaltres, ja que ella'ns ha donat peu á llegir las ben escritas ratllas que al Sr. J. R. y F. de qui sentim que s' amagui baix lo vel del anónim, li ha suggerit y á admirar la bonesa de criteri que en ellas brilla.

Digitized by Google

Sa publicació en lo número passat de La Renaxensa, 'ns lliberta de fer la correcció per nosaltres mateixos, com haviam pensat quan 'ns adonarem de la omissió mentada: ara ja no ve al cas y com á tal esmena fem la declaració esplícita de la nostra general conformitat ab las ideas sentadas pe'l Sr. J. R. y F. Y en tant la fem en quan los punts que ell estableix en apoyo de son assert, son tant incontrovertibles que 'ns van saltar á la vista aixís que las ocupacions de familia 'ns permeteren repassar los trossos publicats en los números 23 y 24 de La Renaxensa que per causa d' aquellas no haviam pogut mirar avans.

Per satisfacció propia, no obstant devem fer constar que la dita omissió fou com havem dit involuntaria. Escampadas en diferents papers las notas de dit Catálech, y no sentnos á nosaltres possible, per graves atencions, atesa la perentorietat del temps si's volia que sortis tot en los dos números que mancavan per completar l' any I d' aquesta Revista, ocuparnos personalment en ordenarlos y en la correcció de probas 'ns haguerem de valguer de copista, á quí sens dupte se li estraviarian las notas corresponents á las Corts que 'l Sr. J. R. y F. apellida oportunament d' en Claris, incurrint en aquest olvit important, que com hem dit, no hem pogut notar fins ara. Pensavam fer la esmena per nosaltres mateixos; mes sapiguent qu' havia estat entregada á la Redacció la aclaració que motiva estas ratllas, preferirem no tirar avant y esperar á que ab sa publicació, estalviantnos tal travall, no 'n tinguessem altre que 'l de adherirnos com ho havem fet, á la mateixa.

Per termenar, agrahint los termes laudatoris que ns aplica, mes d' agrahir per quan son inmotivats, y que estarán mes que ben aplicats si ho son al Senyor J. R. y F. autor de la aclaració, 'ns permeterá aquest que li manifestem lo nostre desitg de poder admirar altre vegada en algun estudi serio sobre materias per l' estil present, en que tan competent se mostra, la erudició de que ha fet gala y 'l coneixement dels fets de la nostra historia, que tan rica n' es de coneguts y per coneixe.

F. M. y L.

A LA IRIS (1).

Soneto 39.

Per aygua anaue lo meu be un dia
y foch ardent per los seus ulls llansaue
y ab los meus ab que atent la contemplave
umplir los canters facilment podia
Lo ratg del aygua que mes clar eixia
com qui li diu «regaulos» mormurava
y quant la dellicada ma banyava
la neu que 's va fonentse pareixia
A un estrem arribí tant insufrible
y als raigs fogosos de la bella vista
quant sem cremaue la anima aflegida
Que pera mitigar lo ardor terrible
entra en un canter y resta la trista
en ánima de canter convertida.
Y desde allí, ma vida
de tal modo lliurada
resta en las mans de aquella ingrata amada
que ja pera matarme,
altre no te que fer, sino mirarme.

Vicens García, Rector de Vallfogona.

(1) —Est *sonet*, que 'ns ha proporcionat un nostre amich es lo que ab alguna variació fou publicat en la edició del 1815 y que hi es senyalat ab lo número 32; mes no hi ha l' estrambot com hi es en lo llibre manuscrit é inédit d'ahont nostre bon amich l' ha tret.

A continuació publicám lo discurs que llegí nostre amich, n' Isidro Reventós, en la sessió inaugural dels trevalls de 1872 de la Secció d' Arts de La Jove Catalunya.

Senyors:

No cregau pas que sia el desitj d' una egoista nomenada, á qui forças hagi enmantllavat pera poguer arrivar fins aquest puesto; lluny d' aço, la llum qu 'ns volta, quant no vostras miradas recular farian mon esperit poruch, que als pobres d' ingeni, mos passa lo que ja s' es dit per las donas lletjas, per semblar iguals als altres, ens es forsa raure enmantellats entre las ombras. Ma missió es aquesta y cregau de cert que de las ombras sortit no 'n fora á no haver tingut que obehir la vostra véu y lo crit de la fe mia.

Germans de l' anima, á la una en esta casa trevallem tots per una idea, un mateix desitj nos guia, una mateixa esperansa nos alenta y per la fé en aquesta idea que anomenada havem la causa nostra, es perque he acceptat aquest lloch ab que (no mereixentl 'ho) n' haviau honorat.

Aquesta causa per qui tots trevallem, es filla del esperit que anima las encontradas catalanas y tots al plegat anem á son ennaltiment; y ja aquí vos tinch de fer notar que jo no vull pas parlar de lo que 's aquest esperit, jo no vull regirar y estudiar aytals parers, que ja 'ns lo porteu com un veritable esperit novell ja com la revifalla del antich esperit catalanesch; jo no mes vull dirvos á vosaltres los artistas y los que sense esserho, catalans de cor, aymeu al art com se cal, que essent nostres trevalls fills del esperit y endreçats al ennaltiment del mateix, tenim complerta germania de missió ab l' idea general de nostre causa.

L' art es un y unich, te l'origen en l' esperit y va endressat al esperit, en una paraula, l' essencia del art es l' esperit y com també la nostre idea es una y única y te l' origen y va endressada al esperit catalá, nos trobem que nostres duas missions d' artistas y de catalans, en essencia son germanas.

Are be ¿qué 's lo que 'n podem traure d' esta germania? en l' exemple de l'una per l'altre no hi ha cap dupte que 'n ressortirá ensenyantse per ab duas ideas.

En la via del art, hi ha 'ls seus alts y 'hi ha 'ls seus baixos, hi ha pujadas y baixadas, es a dir com 'n tot lo de la naturalesa humana, hi ha la llum y ombra, blanch y negre, bo y dolent, veritat y mentida, que 's lo verdader espill de la existencia nostra. Per mes que sia com una lley aço, pera reflectir constanment lo modo d' esser dels pobles, sas ideas, sas costums, sa civilisació, bona part s' en emporta

Digitized by Google

l' artista en deixar corre l' art y si cap ajudarl'hi y tot per las vias indicadas. Las causas que aço 'ns reporten son, l' oblit en que 's deixa l' instrucció que com artistas 'ns pertoca y 'l esser domenyats per las malas passions del ergull y de l' enveja.

En los alts del art, en las pujadas, en las gestas gloriosas, hi deu haverhi un mirament constant, que d'oblidarse pot succehir de manera que 's capgire la caminada. Ab l' afany d' arrivar com mes amunt mellor y si cap al cim de la gloria, s' empren lo camí ab rapidesa, lo que fa, que si es vritat que s' avensa camí minvan las forsas; tan com un mes s' enfila, ab aytal lleugeresa, mes afadigos 's troba lo camí y d' en mica en mica primer y seguidament ja depressa depressa, 's va un cansant mes y caminant menys y s' arriva, que'l donar un pas costa tant com la meytat del viatje y volgentse afanyar per arrivarhi ab la fadiga 's done un pas 'n fals que 's lo quin capgira la caminada; perque haventse un gastat las forsas per la pujada no 'n te per aturar la baixada y l' un pas darrera l' altre 's desfá lo camí fet y si cap s' en va mes avall encare.

Si aço succeheix en los alts del art, en las gestas gloriosas, per falta d' un mirament, igual passa en sas baixadas ó sia en sos dias de negrura per que ja com havem dit donat un pas en la baixada, se requereix una gran forsa per deturarse que si no 's te, surt de manera que aquest primer pas serveix d' embrensida al segon, los dos primers al tercer y aixis sempre tants quants passos s' han donat serveixen d'empenta al que 's va á donar y s' arriva, que ja no 's camina sino que 's corra, que ja no 's corra sino que 's salta, que ja nos salta sino que 's rodola, per la ventiginosa baixada qual fons es la negació del art.

Aquest mirament que deu tenirse y que d' oblidarlo havem exposat lo que 's reporte es l'instrucció artistica. Sia en la forma que 's vulla que l' artista siga tal y ab tot que 'n son cervell campeji 'l geni, deu haver de tenir sa instruccio propia y sols ab ella es com 's pot fer fort en las jornadas de dol y anar segur en las de gloria. Si la instrucció del artista no solsament deu haver de esser práctica com alguns suposan, sino també teórica puig que si ab los primers s' enginya y apren lo trevall de la forma y educa los anomenats sentits artistichs, ab los segons l' Estetica li fita 'l camp de cada terme d' espressio artistica, li ensenya la fi del art, li difineix la bellesa; li obra vias, li done rahons, en una paraula li ensenya a valerse del seu geni. Ab l' instrucció y educació propia, es com l' artista deu comensar y deu seguir la carrera y tingas present que sensa aquesta basamenta, es tot com obra falsa que al mellor dia s' ensorra, mentres que un artista ab ella no será may qui decanti l' art per mala via.

Havem indicat ja, que hi havia duas passions que per estos mals indrets atian als artistas y que eran tan l' enveja com l'ergull. Estas malas passions deu llevarlas de son cor lo ver artista, pera no tenir lo seu nom execrat en l' historia dels segles.

L' art, que fins al segle 16 havia anat per via dreta 's vejé endreçat tot de sopte pel camí del barroquisme. Miquel Angel en l' esculptura havia arrivat fins allá ahont ningu havia estat may y era forsa un altre Miquel Angel, pera donar un pas mes endavant, aquest no hi era, mes l' ergull y l' enveja feren que sortís un home ab esperit per caminar; pobre de geni per ferho, sensa forsas, va vulguer anar mes amunt; la rivalitat venint darrera seu me l' empenyia hasta que comensá á anar de reculas arrastrant en la caiguda á tots los quins lo seguian; y veus aquí la pujada capgirada en baixada, fins á deixar á l'art en l' abim de sa negació. L' exageració, fou lo medi empleyat per Bernini y 'l seus en sa dissort y l' exageració deu esser rebajada sempre per l' artista.

Aquest exemple, per demes notabilíssim en l' Historia del art, devem tenir present tots los artistas y aquest exemple també devem tenir present com á catalanistas, perque ab l' exageració, no portem á un abim la nostra causa.

No vull deixar de parlarvos d' una, no se si dirli cosa, no se si dirli idea, que avuy en dia també sols ab la verdadera instrucció artística ens podem guardar y guardar d' ella al mateix temps.

Hi ha, com he dit, una no se si dirli cosa, no se si dirli idea, gornida ab febles, fantasiosas formas; d' enganyós aparell, de acompanyament faustuos, que 'l seny trasbalsa y la rahó endormisca ensemps que glassa nostres sentiments. Tot quan la misera materia d' ensisador ne te, tot quant en maravellas bordas ha donat l' enginy, rahueu á son servey; y 'l faust, l' enginy y la fantasia, li fan com un cercle enlluhernador, que ab sos esclats amaga la buydor de son estament raquitich. Esta com que si diguessim ombra d' una idea es la Moda.

La Moda per mi, es la preocupació capital del segle; ella te un rayalm apart, te sos aduladors, te sos esclaus y ella es un perill constant per l'art y per l' artista, perque sempre ja en una forma ja 'n una altre de las del art, ha procurat ensenyorirse y si be es vritat que sempre en las anomenadas arts suntuarias ha comandat ab mes imperi, no es menys veritat tambe, que rastrejant, s'ha ficat en una de sas cinch primeras formas de representació; y aço quant menys un s' ho pensa, quant menys un s' ho creu; y ja dintre son rastre's coneix sempre, perque talment sa missió es la contraria del Art. L'art es per l'esperit, ella perla materia; l' art cerca la bellesa, ella lo bonich; l'art te sa forma indiferenta, per ella tot es la forma; l'art es feyna del geni, ella del enjiny; l' art ennobleix, ella fa esclaus y 'n fi, l' art es la espressió del sentiment y ella l' espressió de la buydor.

Sols ab l' estudi l' artista pot destruir son malefich poder y la destrueix mes que no fos per allò de que á la fi la vritat ajau á la mentida.

Avuy en dia tenim un exemple de lo que dihem; tenim la Moda enseyorida de la forma Literaria en la reprentació dramática, qual trista prova es en Espanya los anomenats Buffos y per mes que's diga que sas obras son fruit d'un ingeni esgarriat, per mi no's mes que 'l fruit de la Moda ensenyorida de l' escena; y desnaturalisará lo Teatre, malmeterá los poetas y corcará la societat, si es que los artistas poetas, á corra cuyta, no endereçan sos treballs per evitarho com los pertoca en sa missió. Dehuen tirar en cara á la societat y tota nua, la mesquinesa de la idea de qui van darrera y seguidament mostrarli la bellesa de la idea que dehuen seguir.

Digitized by Google

Per acabar senyors, havem vist que 'l fonement de la carrera del artista es l'instrucció propia; ab ella ell y com arbre ben arrelat que no s'ajau á la primera alenada; ab ella te forças per arribar á lo cim de la gloria y per deturarse en las baixadas que fan fer via á l' abim qual fons es la negació del art; ab ella's lliura de l'exageració; sap ahont vá, fa l'us verdader de lo seu geni, fa sentir la bellessa com ell la sent y pot alçarse devant de la societat y mostrarli sas faltas y corretgirlas, ab una paraula ab l' instrucció propia es con s' es un verdader artista.

Y are recordemnos del comensament y que tant sols una vegada hu havem aludit; es la germania que tenim los artistas ab la missió nostra com á Catalans, podem aplicarhi tambe la conclusió que havem trobat y digem que si, per esser artistas es força educarse artisticament, per esser catalans devem tenir educació propia catalana y que será la base tots los nostres trevalls, en lo conreu de la idea. Perque també tindrem pujadas y baixadas sentirem l'influencia de l'exegeració, una idea borda 'ns pot sortir consemblanta á la Moda que 'ns seria un perill constant y per mes que tinguem fé y convicció, seriam tot lo mes com artistas ab geni veritable que sense l'intrucció propia 's perden; també 'ns perdriam: he dit.

QUADROS A LA TINTA.

LAS TAULETAS DE TORRAT.

No hi ha ningú de vosaltres qu' hagi vist en sa vida festa ni fira catalana sens las sevas corresponents tauletas de torrat, que ja sabréu sòn aquellas en que s' hi venen avellanas, pinyons, cacauhets, paciencias y lo tradicional sabre de pasta, que 's vá perdent, tant com guanya en dominar lo de ferro, y que molts de vosaltres haureu menjat sens dupte quan érau quitxalla.

Y dich ni fira ni festa, perque, quant las taulas de torrat no poden barrejarse ab las de joguinas y llibres vells que hi ha en las firas, compareixen solas.

Diganho sino las que en la nit de sant Joan trovareu en lo passeig de Gracia.

Las que veuréu al entorn del torin quant hi ha toros.

Las que veuréu per lo camí de la font trobada lo dia que volguéu anarhi.

Y las que veuréu per tot, ab motiu ó sense, perque las tauletas de torrát en lloch faltan.

Per ço es que 'l nostre poble, sabi, sempre que d' instin natural y de picardia's tracta, diu tauletas de torrát á las noyas que per tot se veuhen y que com las taulas mateixas no hi ha festa ni festeta ahont ellas no compareguin.

Las tauletas de torrát sólen ser per lo general duas germanas y una mare es á dir: una mare y duas fillas com vulgarment vá dihent tothom qui d' ellas parla.

La mare pot ser viuda d'un empleát, d' un militar y fins d' un menestral honrat que vá deixarli al morir alguna cosa que, ben garvellada, com que no se sab de qui son las mulas fin que 'l traginer ha mort y al fondo del sach se trovan las engrunas, no arriba á quatre 'ó cinch pessetas diarias, que havent de comprar monyos y llassos y colorets y essencias, per ella y las noyas que van molt empolainadas, peteixen lo pelegrí per fer qu' arribin y més de quatre vegadas arrencan un suspir á la Senyora Pona que diu que quan en Mariano era viu això no suchcehia.

Com que la senyora Pona atravessá la tungada romántica del any trenta cinch, estava molt enfadada ab la vulgaritat del seu nom y bona ansia se vá donar ella de que'l de las noyas sigués tant poetich com era 'l seu ramplon y fins de criada.

La primera se va dir Elisa y la segona Adelaida.

Noms de que estavan contentíssimas tant las noyas com la mare si no hagués vingút á espatllar lo de la segona aquella Adelaida que, matantse, vá produhir lo romanso.

Quant la noya vá entrar en coneixement d' això fins vá pensar cambiarse 'l primer nom pe 'l segon; mes se deya Llucia y l' assumpto no hauria tingut arreglo si la mare no hagués atinat en que se li podia dir Adela.

Ja las tenim donchs ab dos noms bonichs y qu'ellas n' estan contentas sense saber que de res serveixen, perque, lo públich, que tot ho repara, pes res las anomena, ja que dihent:—Aquellas que per tot son, tothom sab de quí 's tracta.

¿No es veritat que las havéu vistas alguna vegada, la mare al mitx empavessada com una fragata, ellas una á cada banda deixant un rastre de mesch ó de pitxolí y la rambla escombrada en tota sa llargaria per los rossechs del vestit que portan?

¿No havéu vist la gent que redera d' ellas vá quedant girada deixant anar esclamacions com:—¡Hola! Las satrilleras.

—Tant bona ximple deu ser la mare com las fillas.

—¡Ah! Son aquellas qu' ahir també eren al passeig de Gracia.

—¡Hola! Las tauletas de torrát.

—¡Quin fastich me fan aquestas senyoras! ¡Per tot se veuhen!

Mes, ellas comprenen perfectament que d' una manera ó altra té d' esclatar la enveja y segueixen serenas lo seu camí ben convençudas de que *llamant* l' atenció d' aquella manera, pescarán un nuvi rich que las traurá á n' ellas de pena y tambe á la mare, perque ¡pobra senyora! ha tingut nova, per un corredor, de que 's temia si 's declararia en quiebra una caixa en la que ella hi té gran part de lo que 'l seu marit vá deixarli.

Aixis donchs ván atalayadas y figureuvos quin ha de ser lo tragí d' aquella casa lo dia que ván: al demati á la Rambla de las flors, al mitj dia á missa á Sant Jaume, despres á una passantia de metjes ó advocats, á la tarde al passeig de Gracia y al vespre al Olimpo ó á qualsevol altre teatro d' aficionats.

Perque una de las qualitats mes remarcada de las tauletas de torrát es lo pervertit que tenen lo gust, perque, avesadas á anar cada dia á Teatres d' últim ordre, lo dia que veuhen fer lo Positivo á n' en Valero; diuhen:

Digitized by Google

—¡Ay! ¡Qué vol que li diga, mamá, á n' aquest paper m' hi agradava molt mes en Forcadas quant lo feya al Fenix.

Al surtir d' aquestas funcions sempre hi ha dos sócis, que son los que 'ls hi portan las tarjetas que las acompanyan á casa y com que tenen dos socis coneguts á cada teatro d'aficionats, son innumerables los acompanyants ab que los vehins las veuhen compareixer cada dia á casa y l' un dia ab oficialets, l'altre dia ab corredors y l' altre dia ab botigers ó cosa per l' estil, arriban tant cofoyas, las noyas fent brasset y la mamá al darrera ab lo mes jove, que si no fos la capa de coloret que las empolva qualsevol veuria la grata conmoció de que son presas.

Mes los pretenents si bé fan l' amor á las noyas, no parlan may á la mare y com ellas no 'ls poden despedir, perque volent anar per tot, necessitan que 'ls hi portin tarjetas, lo temps vá passant, se ván variant los nuvis y may surt un ánima piadosa que vulga dir «aquest pamet me agrada,» per mes qu' ellas tirin unas indirectas tant directas que'l nuvi, que diu:—Ja 't conech herbeta que't dius marduix, no té altras tornas que retirarse ab los honors, quant veu que ja's fá foch granejat y 's torna batalla formal lo qu' ell havia pres per simulacro.

Qualsevol diria que tenint de atendrer á tantas cosas no 'ls queda temps per res y arriban tart per tot; donchs al contrari:

Per tot ván y jo no sé com poden lograrho; pero es lo cert que si per eczemple anéu als Jochs Florals ahont los bons llochs pera seurer son del primer que 'ls esculli, ja podeu anarhi tantas horas abans de obrir com vulgueu; quant obrin la porta, ja las trovareu á n' ellas á dintre assentadas en primera fila.

Y en los jochs florals, en la recepció del rey, en lo ball de la Numancia, en los toretes del general Gasset y quant la reina vá posar la primera pedra de las obras del port, per tot veuréu á las tauletas de torrat plenas de llassos y coloraìnas que venen á ser los mirallets ab que 'ls cassadors cassan las guatllas.

Com que tothom las coneix, si un fotógrafo ó un retratista s' estableix de nou, pensa que la millor manera de probar al públich que retrata perfectament es retratarlas á n' ellas que de tothom son conegudas y efectivament vá, 'ls ho demana, ellas accedeixen y al cap de set ó vuyt dias se veuhen los dos retratos en un aparador del carrer de Fernando sent la admiració de tothom qui passa, perque, apart dels altres defectes que pugan tenir, las tauletas de torrát son guapas.

Una de las cosas més orijinals que produeix la celebritat en aquets cassos es que com que 'ls retratos estan exposats al públich y ningú s' está de parlar al devant d' una tela pintada, cada hu hi diu la seva.

Ellas son fillas ó d' un bacallaner ó d' un sabater, cosa pera mi tant honrosa com lo ser fill del Duch d' Alba, mes ellas que aixis no ho veuhen y que tot lo mes que havian concedit era que el seu papa comerciava ab calsat ó ab bacallá han caigut en la flaquesa de deixarse exposar retratadas y aquell dia se 'ls esqueixa la grua.

Com que ja 's diu, vesteix un bastó que't semblará un baró, ellas anant vestidas com á marquesas per alguns ho semblavan y encara que sempre es de mal alló de dir «son aquellas mare y fillas que per tot se trovan», sempre queda'l dupte de pensar qui serán y per la gent té un no sé qué d'ideal tot lo que vá voltat del séu misteri.

Donchs aquest misteri, aquest ascendent, aquesta gloria qu' ellas habian lograt á copia de tants esforsos mireu com la van destruir cometent la indiscreció de deixarse exposar retratadas.

Los cuadros aparegueren.

Passaba un:

—¡Hola! ¡Quinas noyas tant guapas!

Y s' aturava á mirarlas.

Passava un altre:

—¡Preciosos tipos!

Y quant ja s' havia anát formant lo grupo y quant ja de bona fé hi habia en ell catorze ó quinze que jutjant per la elegancia estavan pensant si perteneixerian á l' alta banca ó á la noblesa de Barcelona, passaba un carboner xiulant, s'aturava á mirarlas ab lo cabás al cap y deya:

—¡Vatua! ¡Aquellas bacallaneras del carrer de casa que per tot se trovan.

Una galleda d' aiga tirada sobre 'ls que miravan los quadros no'ls hauria refredat mes qu'aquella nova, tots s'hi giravan d' esquena sonrient, lo carboner segueix lo seu camí xiulant y lo grupo se desfeya fins que venia á desferne un que tornava á formarsen un altre indiscret dels que las coneixian quant no eran senyoras.

Aixis sens que fessen cap mal, perque no hi ha cap dupte que ab totas aquestas circunstancias podian ser tant bonas en lo fondo com qualsevols altras, anava cayent lo descredit sobre d'ellas y ¡cosa estranya! Aixis com quant passa pe'l carrer tal ó qual senyora nos ho dihem á cau d'aurella perque ella no puga sentirnos, al passar ellas tothom deya:—¡Ah! ¡Son aquellas!-Ab tant ó mes despreci que per las que han fet alguna malesa; essent aixó que, com abans deya, las pobras poden no haverne comes d'altra que la de presentarse per tot ahont hi ha una festa.

Seguim dochs, ja que las havem pres per tipo á las tres indicadas y vejam en que vá parar la celebritat que las acompanyava.

Los anys ván anar passant.

Vá ser precis traurer de la sala de rébrer un quadro de flors brodadas ab seda que la petita havia fet quant anava al col-legi y com que 'l quadro deya:—Elisa Forns lo dedica á su señor padre á la edad de diez y seis años, y 'l quadro duya la fetxa y se veya restant que las donzellas s' acostavan als trenta, se vá creurer que estaria millor en un recò del quarto fosch que no allí trasfornant á dos noyas que feyan goig encara, en dos objectes propis pera una esposició retrospectiva.

La mare ja estaba desalentada y encara que tota sa vida havia anat per tot ab gust y per sa plana voluntat dihent ella que ja no tenia humor y que si anava á diversions era per las noyas, comensaba á ser veritat lo que fins allavoras havia sigut escusa per anar impunement á divertirse.

Digitized by Google

Aixis estavan las cosas quant un dia ¡Oh! ¡Fortuna! Ván á un ball de máscaras trovan á dos joves americans, ballan ab ellas y com que havian arribat de nou á Barcelona y no las coneixian ni'n sabian res se n' enamoran cegament prometent que l' endemá anirian á veurer á la seva mamá per demanarlas.

Ho diuhen á la senyora Pona; ja podeu pensar quina alegria y quin trafech; váren regar la escala, ván fregar los poms de la barana ab blanch d' Espanya y quan vá arribar la hora... Trucan.

—Era el forner.

Tornan á trucar al cap de una estona.

—Era la bugadera.

Tornan á trucar.

—L' aigader.

Y aixis trucant l' un després del altre, tothom vá anar á n'aquella casa menos los dos nuvis.

Era que s' havian aturát á verer los quadros exposats al carrer de Fernando y havian sentit lo que 'l carboner vá dirne.

Ja podeu pensar lo trastorn d' ellas.

Ara, tot vestint sants, l' una dóna la culpa al altre de no haver pogut casarse y vellas y arraconadas deixant lloch perque passin á ser las tauletas de torrát unas altras, ja ningú se 'n recorda ni 'n parla.

FREDERICH SOLER.

CARNESTOLTES.

La ciutat de Barcelona
sembla avuy vila encantada;
arreu festes y musiques
y desfresses y alimaries.
Arreu cridan y avalotan
les desfresses á bandades,
y la gent esclata en riure
passetjant carrers y plasses.
Menestrals y senyorio,
la noblesa y la gent *baxa*,
se barrejan y enlluernan
ab vestis de coloraynes.
Un vestit de calavera
tabaletja ab dos que 's casan,
mes enllá dos de dimonis
fan l' amich ab un de frare.
Gatzaretjan les fadrines
esbroncant fadrins que passan,
y esbronch tira y esbronch torna
fins á viudes y casades.
Y arreu cotxos ab desfresses,
y arreu carros d' enrramades,
en filera fent la rúa
Rambla amunt y avall la Rambla.
Que joyosa la gent corra
divertida y desfressada!
Y ab quin gotx aquexes festes
tapadeta dú la cara!..
Las de mí! lasset del orfe
que s' en va tota l' anyada
ab la rialla de la boca
desfressant lo dol de l' ánima..!

Barcelona, diumenge de Carnestoltes de 1872.

F. M.

BIBLIOGRAFÍA.

Els calsons de Mestre Lluch y **Contes vells baralles noves,** comedias de costums mallorquinas originals d'en Bartomeu Ferrá (1).

Duas obras, ab los títols respectivament anunciats, nos han vingut de la capital de l' illa mallorquina, que 'ns proporcionan l' agradable ocasió d' ocupárnosen ab tant mes gust, quant ellas al par que honran á llur autor, son la mes clara prova de l' extensió que va prenent lo conreu de nostra materna llengua, extenentse al camp de la literatura dramática fins en las encontradas que mes apartadas de Catalunya usan tan dolsa parla.

Si be ditas produccions no las podrém considerar baix lo punt de vista de llur efecte escénich, ni'ns será permés ficsar llur valor com á quadros de costums, per no sernos estas familiars, encara que per boca de qui las coneix podriam dir que 'n son fidel imatje; considerarém lo sentit moral que en ellas domina, los carácters que ab tant de relleu s' hi oferexen, y las qualitats literarias que en general las adornan, que son tant notables com cal pera fer agradabilíssima la lectura de las citadas obras á tots los qui conexen nostre idioma, y saben apreciar mes ó menys las bellesas artísticas.

La primera de las duas comedias: *Els calsons de Mestre Lluch* es un quadro d' una naturalitat tan notable que 's revela fins en los tochs mes secundaris. La forsa que l' autor ha donat á la pintura de caracters, ha privat que son intent de moralisar s' hage pogut veure tan completament realisat com en l' altra producció; per ço á nostre modo de veure lo principal valor de *Els calsons de Mestre Lluch* se troba en la perfecta personificació en *Madó Coloma* de la muller que governa al seu marit, que *porta las calsas*, com diu gráficament la vulgar locució, contraposant aquest tipo tan veritable al no menys natural de *Mestre Lluch* que, débil y apocat, si gosa per un moment revindicar sos drets al govern y direcció de la casa, arribant fins á intentar l' ensaig del darrer y mes poderós remey, ha d' acabar per regonexer devant l'amohinadora elocuencia de *Madó Coloma* la terrible veritat d' aquell refrá que serveix de segon títol á la comedia: *qui no está avesat á du bragues ses costures li fan llagues.*

En l' altre producció, *Contes vells baralles noves,* se val també l'autor de la contraposició de carácters pera fer resplandir al costat de las abigarradas y ofenosas tintas del descuit dels debers, l' orgull y la frivolitat, los purs matisos de la rectitut, la bona conducta y la modéstia; mes com los personatges son en major número, y l'acció's desenrrotlla mes lánguida, al par que aquells no resaltan tant com los de l' anterior producció, lo fi moral se mostra mes determinat y resulta mes profitós. De aquí 's dedueix que si aquesta comedia te mes trascendencia y elevació en lo pensament general, no reuneix tan valor artístich com *Los calsons de Mestre Lluch.*

Abduas son ricas de detalls, mostránt una versifi-

(1) Palma.-Estampa d'en Felip Guasp y Vicens.-Any 1871.

Digitized by Google

ció perfecta y bona graduació en l'assumpto que si en esta última dona lloch á una enginyosa trama, en *Contes vells baralles noves* es en cambi bastant pobre.

Fora de desitjar que las obras que 'ns han ocupat senyalessen l' auba missatjera del jorn en que en los teatres balears s' introduís com en nostra terra, lo modern despertament literari; comensant primer per produccions que pintant las costums locals obrissen lo camí; y elevantse despres als dramas de costums é históriche que fent us de la parla literaria pogues-sen venir á fer companya en la escena catalana á las obras que van constituint nostre modern teatre. De totas maneras encar que 'l Sr. Ferrá no rebe los picaments de mans que segurament li tributaria 'l públich que las contemplés en l' escena, pot estar segur que 'ls hi donarán tots los qui posseint quelcom de gust artístich, tingan ocasió de llegirlas.

Barcelona, Febrer 1872.

A. Aulestia y Pijoan.

Historietas Morals.

LO MILLOR SOMNI.

II.

Feya cosa de cinch minuts que després de senyarse, persignarse y dir lo «mori jo en vostra gracia, etc.,» s' havia completament adormit la Madalaneta ab las duas mans demunt del pit, quan comensá á tenir lo següent somni, en forma de visió mes real, mes punyidora que la matexa veritat, com succeheix en casi bè tots los somnis y més que més en los dels noys y noyas.

Vegé á la *Senyora del café* poch mes bonicament vestida que á la tarde—puix á gayre més no arrivava l' imaginació de la pobre nena—á un jardí deu vegadas plé de flors de totas colors, com lo jardí dels «senyors del primer pis» que 's veya desde una finestreta del que mare y filla habitavan; assentada á un ganapé de bellut carmesí, guarnit d' un riquíssim y capritxós esculturat de dauraduras, *per l' istil* del que desde 'l *recibidor* veya en la sala dels senyors més richs, quan los hi duya la roba planxada per sa bona mare.—En lo jardí, y sense veure ni sapiguer d' ahont sortia, se sentia una musica dolsa y veus que cantavan cosas que, tot y no enténdrelas removian blanament lo cor de la nena com remou lo ventijol la barca d' un estranv á racés de las tramontanadas. Perfums d' esquisida delicadesa omplenavan l' espay. Los arbres estavan assahonats de fruytas d' or y plata. La nena no s' adonava de la falla d' aucells en lo jardí. D' aucells se 'n veuhen tants que no 'ls anyora ningú y molt menys una nena en los seus somnis! Or, plata, pedras brillants, perfums y musicas, axó fa pèls homes, y més pels noys. Y de pedras brillants, substituhint las gotas de rosada, lo jardí també n' era clapat de cap á cap, com la cabellera de la senyora.

Esta semblava la matexa felicitat, personificada y sorpresa en lo moment millor de sa manifestació. La nena obria 'ls ulls de l' imaginació ab molta forsa més y ab molta millor comprensió que havia oberts á la tarde los de la cara. Dos carboncles de tremoladora brillantó en mitx de negríssima foscuria donarian una idea petita de la *visualitat imaginativa* de la nena somniant.

Passá una llarga estona quan, de sopte, una porta mitx amagada darrera las penjarellas de fullas, flors y fruytas del jardí,—porta de que no s' havia adonat la Madalaneta—s' obrí d' una empenta de bat á bat. La dama alsá 'l cap y llensá un «¡ay!» ab una forsa, ab una crudesa indescriptible, y que corgelá á nostra somniadora. Tenia aquella devant seu un vell, tan espellinsat y pobre de vestit com digne y venerable per sa testa y son posat. Anava descobert del cap y delcals de peus. Tingué uns moments clavats los ulls en la dama, mentre aquesta ni respirava ab lo cap enfonzat en abduas mans, y, fent després un suprem esfors, digué ab veu amarada de llágrimas:

—¿Encara 'm conexes, filla dolenta, filla miserable?

Y torná á callar lo pobre vell, contrayéntseli las cellas, empetitíntseli 'ls ulls y clavant las dents sobre 'l llabi d' abaix.

Los acorts de la delitosa musica cessaren, y semblava que tot s' anava ennegrint en cel y terra. La dona se posava 'ls dits en la testa y se n' arrancava cabells, pero per més que s' esforsava, no podia plorar com lo vell.

Est cambiant soptadament d' actitut, s'atansá á la dona; la prengué per abdós brassos, apretant en ells sas empedridas mans, y l' arrossegá corrent fora 'l jardí.

A la sortida d'aquest hi havia un bosch atapahit de tota mena de malesas, y l' atravessá 'l vell arrossegant á sa filla; després hi havia un inmens ribast, y s' hi dexá anar lo vell ab crexent frenesí, enportantse á sa filla; y camps y turons y encontradas sens nombre á través, com dos tronchs sobre las ayguas d' un riu exit de mare, arrivaren á una falda de montanya hont s' hi veya una casa blanca y bonica com un pilot de neu.

¡Qué bella la montanya! No s' hi sentían acorts misteriosos ni s' hi veyan ricas pedrerías en compte de rosada, ni era d'or ni plata la fruyta, peró... ¡peró hi cantavan los aucells las mil cansons que Déu los hi té ensenyadas!....

La dama infelis volia aturarse á respirar y á contemplar las boniquesas de la montanya, més son pare la continuá arrastrant fins á la caseta blanca com la neu.

Empenyeren la porta y era tancada. Lo vell hi doná frenétichs pichs, que retrunyiren per tots aquells entorns, y á la fi va sentirse una argentina vehueta, qu' acostantse deya des de dins:

—Ja va, pare, ja va!

La rendida dama volgué somriure al escoltarla, mes no pogué, fonéntseli la rialla al apuntar en sos llabis.

La nena qu' havia respost, obrí la porta. Entraren pare y filla, pujaren á dalt d' una correguda, y pe-

Digitized by Google

netraren á una mísera cambra, en qual llit agonitzava per moments una pobra dona, tinguent á cada costat un jove y una noya grans, tan afligits y desconsolats que no repararen en pare y filla.

—Mírala ¿la veus? ¿la conexes? No, no vullas abrassarla, que la teva abrassada la mataria d' un cop. Pensant en tu vivia: mírala, ella no't veu ni't coneix peró está encomenante á Deu, mentre va morintse, hem arrivat massa tart, hem anat pech depressa. Ta mare 's mor sens poguer conéxet. Tu també morirás sens coneze als teus pares ni als teus germans.

Al sentir estos darrers mots la *dama* llensá un horrible crit y caygué aplomada al sol de terra.—Nostra Madalaneta despertá fent també un horible crit, especie de ressó del qu' en son somni acabava de sentir.

III.

Lo dissapte següent nostra Madalaneta anava, com de costum, á portar la roba planxada á casa dels parroquians de sa bona mare. Trobá 'ls miserables saboyans de feya vuyt dias y s' aturá á contemplar los desconcertats salts de la petita, malestruga parella. Despres vegé la *senyora* del somni més, molt més ben vestida que l' anterior dissapte, y, fent un petit crit, dexant caure esglayada la panera de roba y recullintla precipitadament, s' arrencá á correr fins á trobarse en brassos de sa mare.

—¿Qué tens? ¿qué 't passa, filleta meva?—li digué aquesta.

La noya li referí com sapigué tot lo que jo 'us he contat com he sapígut.

La mare, despres de besarla ab gran transport, y d' aclatarla damunt son pit amorós, li digué sols:

—Déu te donga molts somnis com lo que m' has contat, filleta meva!

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

CURIOSITATS.

LLETRAS DEL REY D' ARAGÓ Y DE LAS DUAS SICILIAS—SETGLE XV.

A la Illustrissima Reyna nostra molt cara e molt amada muller e lochtinent general.

Illustríssima Reyna nostra molt cara e molt amada muller. Nos en lo dia present e dauall scrit hauem feta venda ab carta de graçia al amat e feel nostre en Joffre de Torrent donzell Carla de Malpertit de la jurisdicçió e dret que nos hauém e á nos pertany ó pertanyer pusca en lo loch de Giminells del prinçipat de Cathalunya segons en lo contracte de la dita venda que lin hauem manat fer e spatxar largament es contengut. E per que nos volem que en tot cas lo dit contraçte sorteixca son degut effecte. Vos pregam e encarregam quant mes affectuosament e streta podem que de continent vista la present e sens dilaçió ne consultaçió alguna doneu o donar façau al dit Joffre o a son procurador per ell la possessió de la dita jurisdicçió e dret, e fets que per res no y haia falla. E sia Illustrissima Reyna nostra molt cara e molt amada muller vostra guarda la Sancta Trinitat. Dada en lo castell de Napols a dos de Juliol del any MCCCCXXXXV.

—

Al amat Conseller e batle general nostre del prinçipat de Cathalunya mossen Johan de Corbera.

Lo Rey Daragó e de les dos Sicilies etc.

Batle general. Nos en lo dia present e dauall scrit hauem feta venda ab carta de graçia al amat e feel nostre en Joffre de Torrent donzell Carla de malpertit de la jurisdicçió e dret que nos hauem e á nos pertany o pertanyer pusca en lo loch de Giminells etc., (*igual en tot á l'anterior fins allá hont diu*—«sorteixca son degut effecte»—*y segueix:*) Vos pregam, encarregam e manam quant mes effectuosament e streta podem que de continent etc., (*Igual á l' anterior, tramesa á la Reyna.*)

—

Segueix una altra lletra igual á l'anterior, tramesa a—«*Al amat e feel nostre en Ramon de Canet veguer de la Ciutat de Leyda.*

NOVAS.

—

Se 'ns ha passat pera insertarho un imprés qu 'ab gust traduhim á continuació.

«ATENEO CIENTÍFICH-LITERARI DE VALENCIA.—Lo dia 23 d' abril, aniversari de la mort del princep dels ingenis espanyols, l'inmortal Cervantes, est ATENEO celebrará una sessió estraordinaria dedicada al autor del *Quixot*.

S' invita pera esta festa literaria en primer lloch als ingenis valencians, residescan ó no en esta capital, y ademés á tothom qui vulla contribuhir al solemne acte ab trevalls relatius á Cervantes ó á sas obras.

Lo número d' est *Boletí-Revista* corresponent al 30 de abril, servirá de crònica de la festa.

Se prega als ingenis qu' honren á est ATENEO ab algun travall relatiu al objecte, se servescan remetrel ó entregarlo al director del BOLETIN-REVISTA DEL ATENEO de Valencia, ab 15 dias de anticipació al en que 's celebre la sessió, á fí de que pugan ser insertats en lo número corresponent del BOLETIN-REVISTA sens que sofresca retrás en la publicació.

Los presidents de las seccions en l' ATENEO y 'l director del BOLETIN-REVISTA, ab mes d' una persona estranya, formarán lo tribunal de censura pera 'ls trevalls que sian presentats. Estos podrán remetres com es costum en los certamens literaris, en dos plechs, un que continga lo travall ab un lema, l' altre que porte 'l lema en lo sobre escrit, y continga 'l nom del autor. Los plechs que porten lo lema dels trevalls rebujats serán cremats sens obrirlos.

Lo dia 13 d' abril s' anunciarán pels diaris d' esta capital los trevalls aprovats pera conexement dels autors.»

—

Digitized by Google

Ab tot lo sentiment de nostre cor, tenim de fer saber á nostres lectors una ben trista nova.

Lo dia 5 de est mes, passá á millor vida després d' una llarga enfermetat, En Ferran Gonzalez, volgut espòs de nostra respectable amiga la distingida poetissa catalana Na Josepha Massanés. Tantas eran la simpatias que tenia en esta societat, que s'havía captadas ab sa amabilitat y talent, que sa mort ha dexat un buyt al cor de totas las personas que 'l conexian.

Si nostra veu, sempre franca, pogués dur algun consol al cor de la desventurada viuda, de bon gran li endressarian paraulas aconhortadoras. Mes quan s' obra una tomba y torna á caure sa llosa tancant una vida estimada, cal als que en est mon restan un moment de silenci. Silenci guardem, donchs; desitjant vera pau al mort, y suau consol á la viuda.

—

Suscripció oberta en La Renaxensa pera la restauració de la fatxada del antich temple de Sant Miquel.

Total en lo número passat.—184 rals.

J. T. V., 10 rals.—Joseph Balari, 10.—Un xicot de montanya, 2.

Total.—206 rals.

—

Havent publicat en lo número 24 de La Renaxensa una poesía intitulada *Lay;* se 'ns ha demanat per D. Antoni de Bofarull, fessem constar que no es seva la dita poesía, per mes que estiga firmada ab las inicials *A. de B.* qu' al seu nom corresponen.

—

Lo conegut escriptor dramátich, en Frederich Soler, ha termenat un drama en tres actes, *L' ángel de la guarda*, que segons tenim entés se posará en escena en lo Teatre Catalá esta matexa temporada.

—

Nostre amich y col-loborador, en Francisco Maspons y Labrós, ha donat ja á l' estampa la *Segona série* de son *Rondallayre* que tenim entés veurá la llum pública dins breu temps.

—

S' está formant una societat de joves catalanistas á fí de trevallar tots á la una acopiant materials, pera ab lo temps necessari fer un Diccionari, complert en quant se puga, de la llengua catalana; á qual efecte deu celebrarse la primera reunió un d'estos dias, pera aprovar las bases de la Societat conduhents totas al laudable fi que 's proposa.

Sabem que, al tenir conexement d' est projecte, moltas personas de las diferentas encontradas de nostra Terra, y á fins moltas de Mallorca y Valencia, s' han ofert per ajudar á esta Societat ab llurs estudis, en calitat de socis corresponsals.

—

En una de las passadas nits tingué lloch en lo local de La Jove Catalunya la sessió inaugural dels trevalls de l' any 1872, de la Secció de Arts.

Llegí 'l nou President, n' Isidro Reventós, lo discurs que publicám en altre lloch d' est número, després d' haver llegit sa memoria lo Secretari del passat any. Passaren després á fer lectura de distints travalls, en prosa y vers, los senyors Thomás y Bigas, Blanch que la feu d'un estudi crítich del senyor Vidal, Coca y alguns altres, exintne totas las personas que hi assistiren molt satisfetas.

També celebrá sa inaugural del mateix any la Secció de Ciencias, en la que llegiren lo Secretari surtint una minuciosa memoria, un ben escrit discurs, que publicarem en lo vinent número, lo nou President, y un estudiat article lo senyor Blanch.

—

Hem vist ab gust en lo *Diari de Barcelona*, que la Diputació de Tarragona ha ofert un premi al Consistori dels Jochs Florals d' enguany.

També sabém, y á fé que 'ns plau per esser la primera vegada, que ha ofert una medalla al mateix Consistori, la Diputació Lleyda.

—

Bona nova es la que anem á donar. La distingida poetissa Na Victoria Penya d'Amer ha sigut honorada ab lo títol de *Soci honorari* de la Academia de Bonas Lletras d'esta ciutat. Creyem que ha sigut acertada la determinació de l' Academia; y de tot cor felicitem á la poetissa mallorquina per la distinció que te ben merescuda.

—

Se'ns ha dit que s' es publicat ja en esta capital lo primer quadern de la *Biblioteca Catalana* que dirigeix nostre amich en Joseph de Palau y d' Huguet. La primera obra que s' es imprés, se 'ns ha dit, es *Les antigalles* del mestre en gay saber, en Jaume Collell y Vancells. La baratura de la obra, putx tenim entés que 's vent á ral lo quadern, fará que sía molt llegida de tothom.

Nosaltres no hem tingut ocasió de veurerla encara, mes axis que l'hajám fullejada ja'n dirém quelcom á nostres lectors.

ADVERTENCIA.

Preguem als nostres suscriptors, de fóra Barcelona, que's trovan en descobert ab nostra Administració del trimestre passat, se servescan posarse al corrent si no volen sufrir retrás en la rebuda de la RENAXENSA.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Mars de 1872. Núm. 3.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Ultramar, tres mesos. . . . 12 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral. Los no suscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

De la electricitat aplicada á las arts y á la industria: per *Joseph Blanch.* —Lo monastir de las Medas: per *Joseph Pella y Forgas.*—Del gremi dels botiguers de tela y mercers de la ciutat de Girona: per *F. Maspons y Labrós.*—Discurs llegit en la secció inaugural de la Sessió de Ciencias de La Jove Catalunya: per *Joan Montagú.*—Necrología d' En Ramon Vilanova: per *Joseph T. Vilar.*—Noticias inéditas sobre lo monastir de St. Llorens del Mont del Bisbat de Girona: per *Pere Alsius.*—La societat d' amichs del pais y la classe trevalladora: per *Agustí Trilla y Alcover.* —La pubilla del mas dels magraners: per *Francisco Manel Pau.*—Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.—Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.—Novas.—Reclams.

DE LA ELECTRICITAT

APLICADA Á LAS ARTS Y Á LA INDUSTRIA.

GALVANOPLASTIA.

Habem vist fins ara, lo que 'n podem dir historia de la galvanoplastia, y si de lo dit ya se'n dedueix sa molta importancia, molt millor compendrém aqueixa, cuant haguem fet un estudi de las varias aplicacions que ha rebut, de los diferents aparatos que s' han usat, de lo grau de perfecció en que avuy se troba, tan mes considerable si s' atent al poch temps que data desde son descubriment.

Un dels primers aparatos que s' usaren va esser lo *electrotipo de Smée,* aparato que no es de molta utilitat ni en teoria, ni en practica. 'S compon d' una tasa que conté sulfat de coure disolt en l' aigua: al mitj d'aqueixa, se n'hi troba un altra de porcellana que está plena d' acid sulfurich debilitat ab 12 ó 15 vegadas son pes d' aigua; lo fons d' aqueixa tasa está format per una tela de bufeta: dins l' acid sulfurich y paralela al fons de lo got de porcellana, hi ha una lamina de zinc que está en comunicació, per medi d' un fil de coure, ab lo motllo, que 's trova dipositat en lo fons de la primera tasa, dins la disolució de sulfat de coure: lo contacte entre lo coure y lo zinc, dona lloch á una corrent electrica continua, encara que debil, que fá s' operi gradualment la precipitació del metall. Lo coure reduit se diposita, poch á poch, sobre lo motllo, situat al polo negatiu, y al cap d' alguns dias se troba en sa superficie una capa de metall que retrata exactament l' original. Com la disolució metálica s' acabaria, se la conserva en un mateix grau de saturació, afaginthi de tan en tan, nous cristalls de sulfat de coure. Com habem dit aqueix aparato es molt defectuós, lo que fá que sols se conegui en los gabinetes fisichs.

Molt millor que aqueix es *l' aparato compost* aixis nomenat, pera donar entendrer que la current electrica es portada per un fil conductor dins lo bany de sulfat de coure: de lo polo negatiu s' hi suspen lo motllo, y de lo polo positiu *l' anode,* ço es una lamina de coure si s' opera en un bany de sulfat de coure, una lamina de plata, si nos valem d' una sal de plata: desde que la electricitat penetra en lo interior del bany, lo diposit de coure comensa y podem seguir sos pogresos, trayent de tan en tan lo motllo de la disolució. La galvanoplastia per las pilas separadas del bany es una operació sencillisima y molt interesant, pero en la industria no s' usa, perque lo diposit se opera molt poch á poch y ademes perque surt mes car. Això fá que sols veyem usat aqueix aparato en lo *procediment de Lenoir* que mes endevant descriurem y en lo quin es forsós valerse de pilas separadas del bany.

Los diposits galvanoplastichs, fent abstracció d' aqueix ultim cas s' obtenen en la industria, fent naixer la current electrica dins lo mateix bany, formant lo que s' anomena *aparato sencill.* Aqueix aparato está format d' una gran caixa de fusta, cuberta de dins per una capa de gutta-percha, quina caixa conté la disolució de sulfat de coure: l' aparato electrich se compon d' una munió de gotets de porcellana (sustancia porosa) que s' umplenan de acid sulfurich diluit, y un cilindro de zinc: aqueixos gotets se suspenen dins lo diposit ahont hi ha la disolució de sulfat de coure: baix la influencia de l' acid sulfurich, l' aigua es descomposta per lo zinc formantse sulfat de zinc, que resta disolt dins los gotets, y gas hidrogeno que traspasán la porcellana va á descompondrer lo sulfat de coure, redueix l' oxid, y deixa lliure lo metall que 's diposita damunt lo motllo, suspes previament de lo polo negatiu d' aqueixa especie de pila de Daniell. Tots los cilindros de zinc comunicant ab una vareta de coure, en la que hi están ficsats per dos tornillos metalichs que estableixen la comuicació

Digitized by Google

de la electricitat positiva donada per tots los zincs: aqueixa electricitat positiva 's corra al fons per la caixa de fusta. Los objectes que 's volen cubrir están suspesos al mitg del bany, d' una vareta metalica que forma lo polo negatiu de la pila. En los cuatre costats de la caixa diposit, hi han cuatre caixetas plenas de cristalls de sulfat de coure, qué están en suspensió dins la disolució metalica, ab lo fi de retornar á n' aqueixa la cantitat de sulfat de coure que li pren lo diposit que s' opera. L' aigua disolt los cristalls y manten aixis las proporcions de la disolució. Se pot en un mateix diposit, posarhi dos rengles de gotets, en lloch de un y doblar aixis la cantitat de coure dipositada: seria precis llavores servirse de dos varetas pera sostindre las dos rengleras de gotets de porcellana y posar los objectes que s' haguesen de cubrir en l' entremitg d' aqueix doble sistema.

Si l' objecte que 's te de cubrir en lloch de presentar una superficie plana, fos de figura arrodonida, com per exemple un busto, 's dona á la caixa diposit, una forma circular, posant los gotets á la circunferencia de la caixa, y l' objecte suspes al centro de l' espay buyt. Cuant lo diposit s' ha acabat, despres d' un temps mes ó menys llarch, segons la dimensió de l' objecte que 's te de cubrir, se retira lo motllo del bany, 's separa lo diposit del motllo, quedant reproduit ab tota exactitut, tan los relleus com los buits, ab sos mes petits detalls.

Un' altre de las operacions mes interesants de la galvanoplastia es la preparació dels motllos en los que s' hi efectua lo diposit. L' objecte mateix algunas vegadas serveix pera la reproducció galvanoplastica, mes no es lo mes frecuent, y hasta molt pocas voltas aixis se fá, puig correria lo perill de ferse malbé posat entremitg dels licors acids. Aixis es que lo mes comú es pendren un motllo, sobre lo quin s' opera la reproducció. Las sustancias que s' usan pera fer los motllos son *los metalls fusibles* y las *sustancias plasticas* que 's fan bonas conductoras de la electricitat mediau una capa de plombagina. Entre aqueixas ultimas s' hi contan lo guix, la stearina, la gelatina y mes la gutta-percha. Si nos servim d' un motllo de guix, com que l' aigua de la disolució de sulfat de coure, lo penetraria, 's fa necesari, ans de ficarlo dins lo bany, cubrirlo d' una capa de stearina. Te ademes lo guix l' inconvenient de no reprodhuir am tota exactitut los relleus delicats, aixis es que no mes pot servir per los objectes d' una reproducció sencilla, com las medallas, etc. La stearina s' usa com lo guix, solsament que primer es precis fóndrela en lo bany-maria: tirantla aixis damunt l' original, queda deseguida fixada. Te l' inconvenient de que cuant es seca's pot cristalizar en lo motllo y aqueixos cristalls fer malbé la semblansa que tingués ab l' original: llavores se fá precis afagiri algunas gotas d' oli d' oliva ó de seu. Si al contrari es molt grasa, ço es impurificada per la oleina, producte liquid del seu, s' ha de endurir afaginti una mica de cera ó espelma de ballena. Los motllos de stearina no donan pas una reproducció fael, puig aqueixa materia ' s retreu cuant se refreda, aixis es que no s' usa cuant las reproduccions dehuen esser exactas. La gelatina seria superior á la gutta-percha, pera la gran facilitat ab que penetra en los mes fins detalls de l' original, y pera poder esser treta, despues de sa solidificació, permetento com ho permet sa molta elasticitat y flexibilitat, pero te l' inconvenient d' exigir un diposit molt rapit y ademes que si no es ben preparada 's deixa penetrar per l' aigua de la disolució. Los metalls fusibles s' han usat també com á motllos, tenint la ventatje sobre las sustancias plasticas de esser bons conductors, mes en l' us d' aqueixos, hi ha la dificultat de no poder obtenir una mezcla fusible ben homogenea, ya sia perque 's formin bombollas d' aire ó be per presentar una textura cristallina. Roseleur en sa obra sobre las *Manipulacions hidroplasticas* dona las seguents formas per obtenir mezclas fusibles á diferents graus de temperatura:

Mezcla fusible als 100° *centigrados.*

Plom pur	2 parts en pols.
Estany	3 » »
Bismuth	5 » »

Mezcla fusible de 80 *á* 90°.

Plom pur	5 parts en pols.
Estany	3 » »
Bismuth	8 » »

Mezcla fusible á 70°.

Plom pur	2 parts en pols.
Estany	3 » »
Bismuth	5 » »
Mercuri	1 » »

Mezcla fusible á 53°.

Plom pur	5 parts en pols.
Estany	3 » »
Bismuth	5 » »
Mercuri	2 » »

Per extreurer motllos ab la mezcla fusible, la millor manera segons Roseleur es la seguent. Se coloca la medalla (sols s' usa aqueix medi per la reproducció de medallas) al fons d' una petita caixeta de ferro ó de coure; 's volta dita medalla fins á la meytat del seu gruix am guix y s' hi tira damunt la mezcla fusible: desseguida lo tot se calenta, y cuant lo metall es fos se deixa refredar: se treu de la caixa despres, lo metall y l' objecte y molt sençillament se separa aqueix ultim disgregant lo guix y per medi del binet que queda trayent lo motllo del original. La sustancia mes usada per fer los motllos galvanoplastichs, es avuy dia la gutta-percha que 's prepara de dos modos distints, ço es, motllos preparats per la *premsa* y motllos preparats per *amasament.* Per obtindre los primers se fá de la seguent manera. Sobre la plata-forma d' una premsa ordinaria am tornillo de ferro, s' hi coloca horizontalment l' objecte que s' ha de enmotllá, cubert lleugerament d' una capa de plombagina en pols: sel tanca dins un cuadro de ferro, que forma com una caixa, en la que l' objecte de quinse vol extreurer lo motllo n'es lo fons. S'agafa deseguida un tros de gutta-percha d' un gruix doble del que te lo modelo y s' arretgla de manera que entri exactament dins lo cercat de ferro: s' esposa apres la

Digitized by Google

gutta-percha á la acció d' un foch viu, fins que 's torna pastosa, cuidant sempre d' amasarla ab los dits per pribar que no 's fasa masa líquida. Cuant es calenta en un grau convenient s' introdueix dins lo cercle de ferro, d' aytal manera que la part calenta 's possi en contacte 'm lo modelo. Desota de tot s' hi coloca una plancha de gutta-percha solida que entra exactament dins lo cuadro de ferro. Aixis disposat se fá que baixi lo tornillo de la premsa, que apreta poch á poch, y gradualment aumentant la presió mentres que la gutta-percha 's refreda, fins que ben resistenta no cedeixi ya mes. Aqueix es lo procediment y per medi d' ell s' obtenen motllos exactes, y ben acabats hasta en sos mes petits perfils. Hi han certs objectes que no poden sufrir l' acció del calorich sense ferse malbé, com son lo sofre, la fusta, la cera, etc.; aixis es que al voler reproduir objectes fets d' aquestas sustancias, se fá necesari preparar lo motllo per *amasament.* Per aixis ferho 's coloca un tros de gutta-percha dins d' un forn, devant del foch, hasta que 's torna pastosa; aixis se coloca aqueixa sustancia damunt l' original tancat previament per un cercle de ferro: desseguida 'm los dits untats d' oli 's pitxa la gutta-percha sobre 'l motllo, perqué mediant la presió puga entrar en tots los buits del original. Aqueix amasament no para fins que la materia essent ya totalment freda no 's dongui á la presió de la má. Aqueix ultim procediment es lo mes ussat, tan per los que estudis fan sobre la galvanoplastia, com en la industria. Per treurer lo motllo del original son necesarias certas precaucions. Se comensa per tallar los trosets de gutta-percha que no serveixen; despres s' estira poch á poch lo motllo, tenint lo cuidado de ferho en sentit igual al de la direcció de los buits y relleus del original, puig si aixis no s' fes s' esquinsaria la gutta-percha, quedant lo motllo inutilisat.

JOSEPH BLANCH.

LO MONESTIR DE LAS MEDAS.

Ab veritable satisfacció hem llegit l' erudit traball que sobre las illas Medas s' es publicat en lo anterior número de LA RENAXENSA; aprofitant una ocasió, que potser no tornaria á presentarse, lo senyor Botot y Sisó nos permeterá, que com adició á son curiós estudi, afegim una nova noticia, un document que restaria inédit: encara que incompetents pera tractar questions históricas, no podém menys de secundar, per poch que sia, á los que ab mes disposició á ellas se dedican, y es ab mes gust quan se fá referencia á la comarca qu' estimám mes de Catalunya perqué hi varem naixer.

En un curiós document que se 'ns ha permés estudiar en una de las tantas coleccions del riquissim arxiu de la corona d' Aragó, (1) consta la donació feu lo rey en Fernando d' Antequera; d' aquellas illas y terras del comtat d' Ampurias, vulgarment las Medas, á favor del monestir, que baix invocació de la verge Maria en ellas havia de fundarse. Havia, pél Maig de 1410, baixat á la tomba lo rey en Martí y sa viuda na Margarida de Prades era la que ho proposaba, tres anys mes tart, quan ja reynaba lo primer rey de la nova dinastia elegit pel parlament de Caspe.

Sabuts aquestos antecedents, ara de bon grat publicariam tot lo document, á no disposar de tan curt espay y no fernos enujosos presentant un document, que per ser llatí, no es tan agradós com altres d' aquell temps escrits en nostra llengua: axins es, que fent coneixe lo mes necesari pél nostre objecte, passarem per alt aquells párrafos menys importants; llevat de la introducció qu' aqui la transcribim per lo que té de estranya y curiosa. *In Cristi nomine pateat universis. Quod nos Ferdinandus Dei gratia rex Aragon, Siciliae etc. dum pectoris nostri secreta revolvimus, dumque volumina recondita in eius armario aperimus averte noscimus et clarissiime intuemur, quod quanto maiora beneficia superne miserationis accepimus, et locum notabilem imo excelsum inter filios hominum oblinemus, tanto devotiora et maiora debemus obsequia gratitudinis conferre donatori, sit que etc......* Al esposar després de tot axó, qu' era la reyna viuda d' en Martí l' humá, qui proposaba fundar lo monestir al orde del Sant Sepulcre de Jerusalem; axi s' espressa—*At monasterium igitur quod illustris Margarita relicta serenissimi domini Martini regis Aragon avunculi nostri memoriæ celebris sub regula fratrum sepulcri dixicis Jeresolonicam fundare proposuit, sub invocatione Beatæ virginis Mariæ in insulas de les Medes diocesis Gerundæ etc....* Pera tal fundació cedeix lo rey, á tenór d' aquell document, *duas insulas adiacentes cuidam insula in qua sita constructa et fundata fuit et est noviter quædam Turris dita vulgariter de les Medes et ipsam etiam insulam, in qua ipsa Turris fundata est et quecumque in ipsis tribus insulis et eorum qualibet plantata et sita sunt ac acttestunt et crescent, at sunt vel eorum etiam infuturum quantum illarum et earum cuiuslibet situs et planities se extendunt, vel inposterum se extendent, et quod ut ipsas et eorum quamlibet maris profunditas circuntingit etc....* Retenintse empero l' monarca, tota jurisdicció civil y criminal, *mero* y *mixto imperio.* Cedeix també al sobredit convent. lo dret de patronat sobre 'l priorat de Sant Vicens de Garraf y sobre 'l de Bellcayre, á invocació de la verge Maria diocesis de Girona, puix l' altre ho es de la de Barcelona; que d' aquesta manera ho diu *Donamus etiam et conferimus eidem monasterio priori et fratribus iura patronatus prioratus vocati Sant Vicenti de Garraff siti in diocesis Barchinonæ, et prioratus Belliscadri sub invocatione beatæ Mariæ diocesis gerundensis etc....* y en lo cas de vacansa de dits priorats, junts ó separadament, quedan á disposició del prior y frares de las Medas. Ab tot, ha de quedar pél rey la torra y fortalesa d' aquellas illas, *Retenemus cum nobis et nostris heredibus et succesoribus in donatione presenti quod Turris predicta et*

(1) Agrahim á D. A. de Bofarull lo havernos proporcionat la collecció que n' estrayem lo document y té per titol *Gratia.* 2 *Ferdinandus* 1. fol. 39.

Digitized by Google

eius fortalicii quod nobis et dictis succesoribus nostris Regibus Aragon teneantur in feudum. Havent lo prior de regoneixere aquest féu, promenten, lo mateix sobre 'ls demès habitants de ditas illas. La data del document, es als 24 Mars del any del senyor 1413, en la ciutat de Barcelona y essent testimonis Pere archebisbe de Tarragona, Joan comte de Cardona, Pere vescomte de Ylla y finalment Berenguer Arnau de Cervelló y Berenguer de Centellas caballers.

Ara bè, conegut en lo possible l' document y al recordar que no 's troban vestigis de tal fundació en aquellas illas, será del cas preguntarnos, quina fou la causa que no s' edificás aquell monestir, que per altre part en la historia no figura, ni en los documents se 'n fá referencia? Prop de dotze anys sobrevisqué á son marit la viuda d' en Marti l' huma, no fou donchs lá mort la que vingué á estorbar son proposit, que ben bé podia realisarlo ab aquells anys que li restaren; poch protegida, sense pagarli las rendas que li eran consignadas, (1) quasi se vegé á las portas de la miseria, y sols aqui trobám la causa de no haverse fundat lo dit convent en las illas Medas: basta llegir la carta, (2) que als 10 febrer de 1414 escrigué al rey Fernando y principalment la que en 11 Febrer de 1416 al rey Alfons trametia, pera endevinar la situació de la reyna Margarida, quan obligada á fugir del món se tancá en lo convent de Valldonzella.

Axi desgraciadament no s' portá á ,bon terme, aquell projecte que al mancos haguera donat á aquellas illas una importancia y consideració qu' avuy dia no tenen: aquellas rocas peladas y solitarias, al brugit de la mar que las cercola, haurian format un lloch ben solitari péls qui á la vida contemplativa s' dedicavan, y avuy, si en ellas no hi podiam visitar una joya de l' arquitectura del secle XV seria pera encontrarnos ab las ruinas del que ja haguera sigut monestir de Las Medas.

J. PELLA y FORGAS.

DEL GREMI DE BOTIGUERS

DE TELA Y MERCERS DE LA CIUTAT DE GIRONA.

I

Dat que las industrias haguessin de menester en sos principis, la assossiació dels que las exercian, es natural que alli ahont eixos no fossen suficients ó no tinguessin prou valer ó forsa pera juntarse sols y constituir un sol cos ó gremi, cerquessin la ajuda d' altres de diferents oficis y tots junts formessin la associació, que á totas aquellas industrias juntas y á cada una d' ellas en particular, donés la prosperitat y desarrollo que li era necesaria.

(1) Algunas com pél parlament l' any 1410. *Zurita Anales de Aragon*, tom. III. y als 25 Desembre 1414 pél mateix Fernando la gracia donantli, tota jurisdicció sobre aquells nobles y caballers qu' estaban al servey de la propia reyna y las qu' esta ó sos oficials elegisen. *Gratia.* 2 *Ferdinandus* 1.

(2) Poden veurers publicadas en las notas de la novela *La orfaneta de Menargues.*

Aixis succehí en la mitjana etat á Girona y oficis tan diferents com los de corders, passamaners, esparters, sinters guanters, cedacers, aluders, bossers, albardiners, botiguers de telas y mercés formaren tots un sol gremi ó confraria baix la invocació de la Nativitat de Nostra Senyora, en lo Monestir del Cárme, fora y prop dels murs de la dita ciutat.

Mes, per avant quan tots ó alguns de dits oficis, anaren adquirint importancia, es natural s' esdevinguessen grossas dificultats pera fer vida comuna y fins disencions entre los que exerciren diferents oficis, tan mes quan los botiguers de tela y mercés se consideraren personas mes aventatjadas ó de major lluhiment per raho de llur ofici, que no pas las dels altros. Per aixo y atenent á la confusió que lo amalgamament de tan gran número de industrias y diversitat d' ellas, causava, volgueren dits botiguers separarse constituint un nou gremi ó confraría.

Al efecte procehiren á la separació y segregació de la antigua confraria, erigintne y fundant altre, ab acto rebut en poder de Joan Miquel Savarres Notari de la dita ciutat de Girona als vint y dos de setembre de 1578, que fou aprobada per los Jurats de la mateixa ciutat y lo Reverent Vicari General del senyor Bisbe y confirmada y decretada per lo Llochtinent del Rey, en lo Principat de Catalunya y comtats de Rosselló y Cerdanya per real privilegi dat en Barcelona á vint d' Octubre del mateix any. Com es natural tots los demes oficis se oposaren á la dita separació y nova erecció, principalment habenthi alguns de la antigua confraria que venian cosas atenyents á merceria promoventse varias questions que termenaren ab la concordia celebrada davant lo dalt dit Notari als disset de Novembre del propi any 1578, questions que 's tornaren á produhir á mitjans del segle passat, sobre tot per la interpretació que 's devia donar á la paraula vendre al menut y que doná lloch al famós plet que sostingueren davant la Audiencia y de Barcelona y fins en lo tribunal de la real Junta de Madrit, que 'ls produhí gastos tan grossos qu 'entre altres recursos tingueren d' aumentar excesivament lo dret d' entrada als estrangers que volguessim esser de la confraria.

La nova erigí en lo mateix altar de la dita Iglesia de Nostra Senyora del Carme baix invocació de la Mare de Deu de Mars y de Sant Juliá d' Agost, raho per la qual se coneixia comunment per *Julians* á los que la componian. Son objecte era la reglamentació del art de vendre al menut telas y tot lo referent á lo que 's coneix per nom de mercería, aixi es que per sos estatuts se prohibia lo vendre al menut telas ni merceria alguna dins Girona ni sos llimits á persona que no hagués practicat ab mestre examinat de dit ofici; se manava que si algú volgués vendre telas ó mercería en gros, degués avans de traure venals ditas cosas, obtenir llicencia de dit paborde major, qui podia concedirli lo vendrelas per un any, pero sols fora botiga y mediant lo pago de trenta sous; que 'l que entrés en lo gremi y tingués avans botiga d' altre ofici oberta degué tancarla y renunciar á aquell; que 'ls gremiats no poguessin parar ni usar d' altre ofici, sino fos árt mercantívol que se 'ls permitia; no poguessin

Digitized by Google

tampoch en lo referent á son ofici parar los objectes en taula fora la botiga, ni enviar mes d' un fadrí per ciutat per vendre telas ó mercerias portantlos al coll per recado ó á la ventura si espressament no 'ls haguessin demanat en alguna casa.

Lo gremi pera son gobern tenia dos pabordes, un major y altre menor, dos oydors de comptes y un clavari. Los dos primers eran trets per inmaculació; al efecte, tenia lo gremi dugas bossas de bocarám blau ab dos cordons de filadis blau, en quiscuna de las quals hi havia cosit un tros de pergami, que deya en la una «Bossa del bras major» y en l' altre «Bossa del bras menor;» y en quiscuna d' ellas posats vuyt rodolins de seda verda y dins cada rodolí, matriculat lo nom dels confrares que per lo consell de dita confraria ó la major par d' aquell eran nomenats á veus secretament; lo diumenge avans y mes prop de la vigilia de Sant Juliá en lo mes d' Agost reunits tots los confrares junt ab lo Notari de la confraria, se portava un bossí de llautó en lo qual se posava aigua clara y lo dit Notari en presencia de tot lo consell ó junta de confrares, llegits tots los titlets qu' eran matriculats dins los rodolins, y tornats á ficar y motllats dins lo rodolí, los tirava á l' aygua dins dit bassí y llavoras per un minyó menor de vuyt anys s' extreya un confrare per Paborde major y despres fent lo mateix, altre per Paborde menor. Son cárrech era anual y no podia tornar á concorrer en bossa, sino haguessin passats dos anys franchs; finít son any entravan los confrares á esser oydors de comptes també per un any y passat aquet, lo Paborde major passava á esser clavari.

Los Pabordes exercian la potestat suprema en la confraria, presidian las festas, eran los qui convocavan los confrares á consell, sempre que volian, los convidavan á professons, combregars ó á soterrar y podian junt ab lo consell cambiar ó modificar los estatuts ú ordinacions. Tenint donchs lo primer poder, no es estrany que en aquells temps en que en tant se tenia lo principi de autoritat y se 'ls rodejés de cert prestigi y aixi sempre que la confraria tenia d' assistir á algun acte publich ó anar á las festas qu' ella celebrava, tots los confrares, fins ab la bandera, devian anar á cercar a casa sua á los Pabordes. Despres, quan caiguerem baix la dominació de Felip V, ditas prerrogativas foren limitadas, pus manadas examinar las ordinacions de la confraria, als 15 de Desembre de 1738; per lo Comte de Glimes, Gobernador, Capitá general del Principat y Regent de la real Audiencia (aglomeració d' atribucions despòtica é inconcebible) en 5 d' Abril del seguent any, 1739 fou manat que no poguessin los confrares tenir consell ó junta sens demanar y obtenir avans llicencia del Corregidor y ab assistencia d' un agutzil; y que aixis com avans lo gremi ó consell, podia per si sol modificar sas ordinacions ab la sola aprobació dels Jurats de la ciutat d' aquella hora en avant no pogués ferho, sino ab llicencia del corregidor. Y que per lo referent á cosas de munició ó que servissen pera la tropa, no regissen tals ordinacions.

Sobre tot era lo principal carrech de dits Pabordes, lo servar y fer servar totas las ordinacions de la confraria, cosa que 's considerava tant important, que se 'ls imposava pena de deu lliuras per quiscuna vegada que las contrafeyan ó deixavan contraferlas, ab encárrech als Oydors de comptes de que tenint noticia de que 'ls Pabordes ó algun d' ells, hagués romput ó no servat las ordinacions no 'ls poguessin definir los comptes, baix pena de iguals deu lliuras á ells aplicadoras.

Per suposat, tenian també dits Pabordes, las sevas obligacions y era una d' ellas lo donar bo y lleal compte de la administració quinse dias apres de la festa de Sant Juliá als Oydors de comptes, qui despres de los comptes haver examinat y trobats conformes, devian aprobarlos.

Lo clavari era qui tenia en sa casa la caixa de la confraria, la qual tenia tres claus ab sas guardas diferents. Ditas claus las tenian, una lo Paborde major, altre lo menor y altre lo clavari, y en ella s' hi guardava tot lo que 's recaudava de la confraria, tenint obligació los pabordes, de entregarhi tot lo que cada semana haguessen recaudat. Tenia també lo clavari, obligació d' esser present al reddir comptes los Pabordes.

Per manera que la administració de la confraria, la tenian los Pabordes, lo clavari era lo caixé y los Oydors de comptes los qui revisavan los comptes dats per los Pabordes, al finir aquella. Aqueixos eran los únichs cárrechs que hi havia; despres, per lo servey de la confraria, hi havia lo andador qu' era home llogat y pasava 'ls avisos y demés feynas mecánicas.

En altre article 'ns ocuparem dels requisits pera entrar á esser confrare y de las festas que 'l gremi celebrava.

F. Maspons y Labrós.

A seguiment publiquem lo discurs que, en en la sessió inaugural dels trevalls de la Secció de Ciencias de La Jove Catalunya, en 1872, llegí son nou President, en Joan Montagú.

Senyors:

Un dels afanys mes poderosos en l' home, es lo desitx de saber; y una de las cosas que mes l' ha satisfet sempre, ha estat lo descobrir los misteris de la naturalesa.

Ja desde 'ls mes atrassats temps, s' admirá y no podia menys de ferho, de la magestat que 'l rodejava per totas parts, del conjunt de causas y efectes pera ell desconeguts, y dels que si bé es veritat li es dificil agafar lo fi y 'ls resultats, no per axó dexa d' umplirlo de gotx, quan los considera en tots los seus detalls y en totas las sévas manifestacions.

Si l' home axeca 'ls ulls al cel, hi veu miriadas de globos lluminosos qu' estan regits en los seus moviments inmutables per lleys inmutables també. L' admósfera en mitx de la que respira li presenta á cada pas fenómenos qué, fins dintre de la seva irregularitat, sembla que obehexen á un ordre misteriós. L' aygua convertida en vapor, ja puja en forma de núvols ja cau en figura de pluja per regar y fertilisar la terra, ja convertida en rosada se condensa en la su

Digitized by Google

perficie del globo, ja cau en forma de neu, ja en forma de gebra que colpeja y á fins devegadas trenca las plantas. L' ayre, mogut de tant diferentas maneras, ó bé acaricia dolsament las flors, ó bé prenent forsa no dexa derrera seu mes que tristas despullas. Y després d' una tempestat ve la calma que segueix á la primera y que fa tant bé com mal ha fet aquella.

Si l' home abaxa 'ls ulls y mira al seu costat, se veu voltat de la infinita varietat de produccions y de la multiplicitat de sers vivents que per totas parts lo cercan. L'ayre, l' aygua, la terra estan plens de aquests sers. Si grata una mica aquesta última, hi trova las dexas de molts animals y plantas que ja corresponen al seu temps, ja li descobrexen temps anteriors á la seva eczistencia.

Per totas parts veu que la vida ompla l' espay. La roca qu' ha aguantat la forsa d' una tempesta, cedeix al petit parássit que viu tant sols de ella; y allá ahont la mes diminuta planta no podia crexe, s' hi alsa un arbre gran y frondós.

Totas aquestas observacions varen ser las que poch á poch varen portar l' home al conexement de la naturalesa y d' aquí al estudi de las ciencias naturals.

Lo carácter essencial de la naturalesa es lo d'esser una inmutable si bé que múltiple en las sevas manifestacions. La seva lley es varietat en la unitat. La materia orgánica es com una cera molla, que 's pot cambiar de mil maneras, produhint sempre nous sers que no 's semblan als primers mes que per las condicions fisiológicas d' eczistencia.

Es clar que las ciencias naturals no han pogut arrivar al grau de perfecció que tenen ara sens haver passat per la depuració de molts de segles y que també han sigut molts y moltas los errors y las espósadas teorías que s' han hagut de corretgir.

Demhi ara un cop d' ull, encara que no siga mes que pera recordar la manera com s' han anat trovant tantas preciosas veritats.

Quant l'home, nú, débil, esposat á moltas causas de destrucció, lográ tenir una idea menys confusa dels objectes que 'l rodejavan, comensá per eczaminar ab un poch d' atenció una per una totas las cosas que 'l voltavan pera conexe quinas eran bonas y quinas eran dolentas. Los fruyts que provava no tenian tots lo mateix color ni 'l mateix gust, ni podian tots servirli d' aliment.

Los animals, dels quals s' alimentá mes tart, ó als que matá pera cubrirse ab sas pells, no eran víctimas que dexessen de posar resistencia á sa mort. Uns li escapavan per la seva lleugeresa, altres per la seva astucia, altres, veyentse forts pels seus instints carnicers, no cedian sino á la superioritat de la inteligencia. En un principi donchs, l' home tingué qu' observar individuos aislats ans qu' individuos reunits col-lectivament en especies.

Las primeras observacions col-lectivas y comparadas, constituhiren lo fonament de las ciencias, y aquestas observacions las hem de referir á la época en que l' home vivint en societat pogué dar llibertat al pensament, no tenint que cuydar tant de la seva vida material.

Los pobles cassadors, que s' acostavan mes á la vida salvatge estudiaren no mes que 'ls instints de 'ls animals de presa. Y com que no pensavan mes que en la manera de poder lluytar ab ells ab ventatja, siga per la forsa siga per la astucia, tingueren molt poch temps pera desenrotllar la seva inteligencia, á consequencia de la vida turbulenta que portavan.

Los pobles pastors, al contrari; havent baxat ja á las planas y á la vora de las ayguas, reunits en numerosas tribus y duguent una eczistencia mes dolsa y mes regular, foren portats per la seva matexa vida á la contemplació y á la observació. Escullíren pera ells habitacions saludables, y bons farratges pera 'ls seus remats: cuydaren de la multiplicació d' aquets últims, com de la seva conservació, essent totas aquestas ocupacions com una mena d' aliment de la seva inteligencia. Per eczemple: los pastors de la Chaldea condemnats á la ociositat de guardians dels seus remats, buscaren en l' estudi del astres una distracció á la monotonia de la seva vida, y per ço es que desde 'ls primers temps cultivaren l' astronomía.

Los trevalladors de la terra, al mateix temps que conresadors, foren pastors y comensaren á afegir la botánica á la zoología. Las ciutats edificadas per servir d' abrich á las embestidas de las tribus vehinas, vegeren náxe en lo seu si homes que consagravan la seva vida als trevalls intelectuals. Y allavors las ciencias, despresas de llur groxuda escorxa, prengeren la forma dogmática. L' escriptura que feu lloch á la tradició, ficsá 'ls fets que s' havian adquirits per medi de la esperiencia y feu seure la ciencia sobre d' una roca inalterable.

Mes la superstició, las malas costums, las institucions viciosas, que modifican necessariament los conexements humans, falsejaren l' inteligencia y foren causa de multiplicats errors. De manera que l' historia del progrés de la ciencia es y ha estat l' historia de la rahó y de la civilisació humana. Molts son los fets y 'ls eczemples que podria citar en comprobació d' axó, més m' acontentaré dihent avans d' acabar quatre paraulas sobre 'l fi que 's proposa y que's deu proposar la ciencia.

En l' actualitat molts son los progressos ja termenats, desde que 'ls mestres han dexat de fer de la ciencia un monopoli especulatiu.

La ciencia ha baxat de las alturas teóricas, pera ferse práctica; avuy lo savi no 's desdenya de ser pagés, minayre, tintorer, etc. etc. Totas las arts, totas las industrias, han demanat ajuda á la ciencia, y aquesta á totas l' ha donada. L' economía política, encara que sembla fundada en un ordre de fets enterament distints, s' apoya igualment en la ciencia que' s la seva palanca principal; de la matexa manera que totas las institucions descansan sobre 'l seu progrés.

Tres mil anys fa que la ciencia s' organisa, y desd' ara fa quatre segles l' Europa porta la marxa de la civilisació. La ciencia ha devorat moltas generacions y 'ls seus mártirs son en tal nombre, que no 's poden contar. Y en mitx de tot axó ¿estém segurs nosaltres d' haver arrivat á la certesa científica? ¿Estém segurs de que no caminem pel mitx del fanch de nomenclaturas difusas, de sinonimias inútils, de teorías imperfectas? Mes al costat d' aquest dupte, fill de l' ais-

Digitized by Google

lament dels pobles y de la falta de medis de comunicar los descobriments, tenim avuy dia la mayor facilitat de manifestar los fets novament descoberts y la menor diferencia d' institucions civils.

De totas maneras, la ciencia es imperfecta encara y 's pot assegurar que may arrivará á determinar las relacions y 'ls límits infinits de la creació. Mes la seva influencia 's dexará sempre sentir y 'l seu progrés continuará proporcionant nous benestars á la societat.— He dit.

NECROLOGÍA D' EN RAMON VILANOVA.

SENYORS:

Entre l' innombrable estol d' artistas que han conquerit un nom en quelcuna de las brancas del art musical, benpochs ne trovarem, que fugint dels aplaudiments, lagoterias y adulacions s' hajan esclusivament consagrat á la meditació y al estudi y que adhuch sens arreplegar quantiosas riquesas, no s' hajan oblidat d' aquells á qui s' mostrá la fortuna poch propicia.

¡Gloria! ¡Fortuna! Noms mágichs que fan glatir ab dalé 'l cor del artista, que l' encoratjan en sa espinosa carrera y derrera dels quals sens treva ni descans corre ¿qui es que pot renunciar á vosaltres? ¿qui es que no aspira á la popularitat? ¿qui es que cobeja riquezas no mes que per compartirlas ab lo desvalgut? Un artista cristiá tan solsament, un artista modest fins al excés, un D. Ramon Vilanova, de qui anem á ocuparnos, contant per ferho, mes que ab nostras forças, un bon tros escassas, ab la benevolencia d' est ilustrat auditori.

Als 10 de janer del any 1801 nasqué en Barcelona est eminent compositor. A faysó de tots los grans talents que han ilustrat l' art musical no trigá gayre á donar provas de sa vocació y felisment per al art, son pare no contrariá gens sas aspiracions encarregant á son amich intim D. Joseph Farrés, professor de trompa y de guitarra y compositor que gosava de certa reputació, qui li ensenyá los primers rudiments. No mes que dos anys, del 1807 al 1809 estigué baix sa direcció, pus esvahida Catalunya per los exercits del gran capitá del secle, hagué d' emigrar ab sa familia á Berga hont entrá d' escolá en la capella de música de dita vila continuant sos estudis musicals baix la direcció del mestre D. Jaume Domenech Prebere.

De retorn á Barcelona l' any 1814, estudiá la composició ab lo preberé D. Francesch Queralt, acreditat mestre de la Seu, assistint á las llisons fins á la mort d' aquest, y demanant apres consells á tots los artistas de mes nom que hi havia allavoras á Barcelona. Poch podian no obstant satisfer á D. Ramon Vilanova, atés son caracter, desitjant coneixe tots los secrets de la armonia y del contrapunt y enemich irreconciliable de la rutina, aquellas llissons basadas en un sistema tant imperfet é incomprensible, que á faysó de valla insuperable 'ls impedia á molts acabar sos estudis y als mes, gracias si 'ls permetia escriure ab certa correcció si 's vol, deixantlos empero en la mes completa ignorancia de las primeras nocions didácticas y de reglas fixas. Lo que es 'ls mestres no 'n davan cap; inutil era 'l preguntar lo *per qué;* 'l deixeble, á copia d' un travall improbo, arrivava á formarse un sistema propi, á sapiguer evitar duas quintas perfectas per moviment directe, y á usarlas en sent que la segona era disminuhida, sens poguerse empero may donar la rahó del *per qué.*

En prova de çó que acabem de dir, y per á posar mes de relleu lo molt que en Barcelona li dèu l' art al mestre Vilanova, citarem un tros del prolech ab que un de sos deixebles, D. Eduard Dominguez, comença sa traducció del *Cours de Composition musicale* de Reicha.

«Ben poch trigarem á esmentar que per á que las nostras produccions tinguessen la solidesa y unitat que 'ls hi mancava 'ns calia de tota necessitat estudiar la composició endreçant ab fervor nostres afanys á tal objecte. Aixis ho ferem: en mala hora empero, puig tot aquell fervor, y la nostra porfia y perseverancia vingué de ben poch com no s' estrellaren en las insuperables dificultats del sistema que generalmentse segueix á Espanya per á ensenyar la composició. No hi ha voluntat, no hi constancia, no hi ha paciencia que sia prou per á aquell improbo travall, sempre repetit y sempre defectuós. Lo deixeble presenta al mestre un tros de contrapunt, sia de *lligaduras* de *pas forsat*, etc., y aquest li indica'ls passatges que no poden anar; pregunta 'l deixeble per que son defectuosos y com ho ha de fer d' aciavant per no incurrirhi, y 'l mestre per bona contesta, li fa una creu en cada nota equivocada y li diu que torne á començar.

»Empren altre cop lo deixeble aquell travall que li costa tant de temps, y com que no te reglas generals seguras y desconeix completament la teoria de lo que fa, heus aquí que la obra surt, sempre defectuosa, y per lo tant, torna á las creus, y torna á començar de cap y de nou.

»Tant nos havia aburrit aquest estudi, que anavam á perdre la afició á la música, quan nos vingué á mans aquesta obra preciosa (lo Reicha) que fou per á nosaltres com un sol que illuminás un mon de tenebras. La ciencia de la armonia se 'ns presentá ja á las horas inteligible y en comptes de perdre la esperança de possehirla un jorn, ab mes ardor nos hi dedicarem. Cercarem un professor qui endreçás nostres primers passos y tinguerem la sor de topar ab lo mestre D. Ramon Vilanova, capitost dels compositors barcelonins, deixebles seus molts d' ells, y qui conduhi nostres primers estudis d' armonia per lo camí del bon acert, de lo qual n' sentim grat y 'ns plau l' açi consignarho.»

Ab las mateixas trabas ab que toparen D. Eduart Dominguez y tots los qui á la composició volian dedicarse habia topat D. Ramon Vilanova en sos primerenchs estudis y coneixent que ab estos sense un métodoy ab tals mestres, era aquella tan impenetrable com los misteris d' Eleusis, s' dedicá ab afany á estudiar las obras didácticas que tant abundan en França, Italia y Alemanya com y també las obras mestras

Digitized by Google

dels mes capdalts compositors, logrant com deya acertadament D. Antoni Fargas y Soler *nudrirse ab la sava artística que havia d' enfortir sa inlel-ligencia com y també endressar per bon caminal lo vol de sa imaginació.*

(Seguirá.)

JOSEPH T. VILAR.

NOTICIAS INÉDITAS

SOBRE 'L MONASTIR DE SANT LLORENS DEL MONT DEL BISBAT DE GERONA.

Sens dupte que no pot ben estudiarse la historia particular de Catalunya, per lo menos la época gloriosa de la reconquista, sens conexer la dels monastirs de la nostra terra, tan fortament estan entre si lligadas una y altra. Tot lo que posa, donchs, en clar la de aquestos contribuex á la major conexensa de la de aquella, y per axó penso fer un bé á la nostra causa publicant una petita descripció de lo que fou l' antich monastir de St. Llorens del Mont del bisbat de Gerona, del qual apenas s' en té cap noticia; á lo que m' ha donat peu lo haber descubert entre sas runas una lápida no descrita pels autors que de son passat tractan.

Está situat lo monastir que m' ocupa en la parroquia de St. Llorens del Mont ó de Sous (bisbat de Gerona) entre las crestas de la solitaria montanya de la Mare de Deu del Mont, sobre las peladas rocas que miran envers la antiquíssima y comptal vila de Besalú, de la qual sols dista unas dos horas. Un dia aquella casa s'alsava ufanosa de entre las penyas y en sas místicas cambras hi habitavan los virtuosos fills de St. Benet; mes avuy dia sols un enrunat edifici nos recorda sa passada ecsistencia, que á poch mes en oblit quedará fins pels mes acreditats rebuscadors de noticias antigas.

La data de sa fundació es per demes incerta,'s pert allá entre la foscor del temps de la reconquista, y no podent precisarla, Merino y la Canal se acontentan ab assegurarnos sa ecsistencia en l' any 935; encara que, seguint lo que de ell la tradicció compta, deuriam ferlo coetá del temps de Carlos lo *Calvo*, atribuhintli en consequencia forsa mes antiguitat. Si axis fos podriam aventurarnos á creurer que dit monastir, fou un de aquells que se sostragueren de las correrias dels alarbs gracias á trovarse situat en lo més aspre de las montanyas y que serviren de centre y punt de reunió als cristians pera mes tart avalansarse ardorosos á acabar de escombrar del tot la nostra terra dels sectaris de Mahoma que la infectavan.

Lo matex que sa fundació quedá desconeguda la particular historia del monastir de St. Llorens del Mont, de tal manera que lo sabi P. Villanueva al tractar de ell se vejé obligat á dir que sols havia pogut posar en clar que perdé en lo modern sa ecsistencia propia per haver sigut incorporat, al matex temps que 'l de St. Quirse de Colera, al de St. Pere de Besalú. En efecte; segons la Espanya Sagrada, lo papa Clement VIII, ecspedí á instancias de Felip II, de Castella, als dos dels idus de agost del any 1592, una butlla, decretant la unió dels monastirs de St. Llorens y de St. Quirse ab lo de Besalú, á fi de que ab las rendas de aquells pogues referse dels contratemps que ocasionat li havian la peste y las passadas guerras. En virtut de tal disposicio quedaren suprimidas aquellas dos antiguissimas abadias, y lo de St. Pere de Besalú pogué aumentar fins á dotze lo número de sas monjias; pero no sé si es que trobas algun reparo exa disposició, 'l cas fou que fins l' any 1611, es dir, dinou anys despres de la ecspedició de la bultlla, no's decidi el monastir de St. Pere de Besalú á pendrer possesió de lo que la Santa Sede li havia otorgat poder incorporarse.

Axó és tot lo que dels cenobitas de St. Llorens del Mont consta, putx que tot lo demes que de aquella abadía se sab posterior á la citada butlla ja no pertany á sa historia. Y encara que no siga una gran cosa lo que jo afegirhi puga, ab tot crech que es fer un bé á la historia contribuint tots á sa major aclariment; veus aqui perque intento fer públichs quelcuns datos que reuní l' estiu passat al visitarlo de pas al anar á visitar la Santissima Verge del Mont, qual santuari en lo mes enlairat de la montanya 's trova.

La forma del enderrocat monastir do Sous es poch menos que la figura de un quadrat, un xich mes ample que llarch, dividit, segons marcan sas ruinas, en tres grans compartiments ó seccions, dels quals lo de mitjdia reunia los dormitoris, refector y demes dependencias de la casa; lo de la tramontana la iglesia y lo central, dividit en dos, la porteria y 'l claustre.

Per lo que de la iglesia queda 's pot facilment reconstituhir la disposicio arquitectonica que en sos bons tenps tenia, molt semblant per cert á la de St. Pere de Galligans de Gerona; com ella formada de tres naus, de las quals la major central comunicava ab las laterals per medi de tres arcadas baxas, y privadas de tot adorno, sostengudas per fexugas pilastras. Una corona ó abside semicircular formava l' extrem oriental del temple, dexant determinat un clos en lo qual estava 'l presbiteri y en lo lloch corresponent l' altar major del que restan encare tres columnas. Com totas las de sa época en ella prou feyna entrada hi té la llum; sols unas espillera á modo de esquerdas en la paret forana obertas dexavan entrar un que altre raig de claretat, per lo que devia ser trista y llobrega y mes que á temple semblarse á una cripta, fidel retrato de del misticisme que llavors al art dominava. Una sola porta, frontera al presbiteri, donava entrada al poble en la casa del Senyor, encara que un segon pas comunicava entre si la iglesia y 'l claustre, com ella tris y ombrivol.

La planta de aquest era completament quadrada, y de ell sols resta senser lo corredor determinat per la paret de la iglesia, de la banda de la epístola, per una part y per l' altra una serie de quatre finestrals de punt rodó (no arriban á merexer lo nom de arcadas) sobre'ls quals descansa una pesada y baxa bolta de mitj punt. Los tres restants corredors del claustre estan enderocats, sols en un de ells se conservan uns

Digitized by Google

axatats archs que pesan sobre petitas y aparelladas columnas, que indican la diferent disposició que ell presentava. Tot es en ell pesat y trist, y s' veu verament esser continuació de la ideya que presidí la construcció del temple. En los ennegrits carreus de sas parets cap inscripció hi vaig saber veurer, y solitarias en ellas hi vegetan vetustas euras plorant lo dol y tristesa que causa tanta ruina.

La tercera secció del monastir ó siga la qui avans ocupaba 'l refector, dos dormitoris y demes es la que está mes desfigurada y menos se sembla á lo que primitivament estat havia, á causa de haverse obrat de nou y convertit en casa rectoral en part y part en iglesia parroquial, de la que 's trovava privada lo poble de St. Llorens de Sous desde que enderrocat s' havia la del vell monastir, durant lo primer ters del actual setgle.

En una de las nóvas estancias allí construhidas, per cert del tot fosca, s' hi conserva aparedada una lápida per demes curiosa y fins avuy no publicada, que no sols merexeria un lloch mes distingit que 'l que li ha tocat en sort, sino que també de figurar honrosament entre las preciositats, devegadas de menos monta, que en los musseos se custodian.

En la indicada lápida de pedra marbre molt blanca fina y ben tallada y midex 52 centimetres de ample per 38 de alt, destacantse de sa part céntrica superior un cenzill escut en relleu que per tota divisa porta un aguila en actitut de volar, sobressurtint de sa part alta un báculo, del qual penjan uns plechs que en part cubrexen exas sensillas armas. Dessota de ellas en hermosos caracters hi ha grabada aquesta precissa inscripció:

«Orate pro anima bone memorie fratris Francisci Albanell decretorum doctoris hujusque cenobii abbatis de cujus bonis pus. (preseus) monasterium fuit istauratum necnou libris ac ecclesie ornamentis decoratum qui etiam quattuor servitutes presbiterales instituit; obiit autem die octava februarii anno Domini MDXXX.»

De manera que pel contengut de la inscripció transcrita aclarim bona cosa la historia de ex antich monastir y ab ella desenterram del oblit en que desgraciadament jauhen un de sos ignorats abats, al matex temps que 'ns assegura la época de sa última restauració material, ensemps que la fundació de quatre beneficis y la renovació dels llibres y ornaments de la iglesia, tot á ecspensas dels recursos materials que á est fi legat li havia son difunt abat Dr. Francisco Albanell, qui morí á 8 febrer de 1530; per lo qué no dupto que exa lápida té tanta importancia histórica com la matexa butlla que 'ns recorda la incorporació ab lo de St. Pere de Besalú.

Hi ha mes encar. Volgué la casualitat que mentres jo descubria estas noticias en lo matex monastir de Sous y venia en conexement del Abat Abanell, trovas de ell noticia escrita lo savi Dr. Mn. Fidel Fita á qui tant deu la historia, ab ocasió de registrar los antichs documents del priorat de Ntra. Sra. del Collell, del qual tampoch s' en ocupan los llibres. En efecte; entre las escripturas de aquella casa se conserva una sentencia arbitral promulgada per dit abat Albanell á fi de acabar amigablement las diferencias que hi havia entre 'l Prior y los Administradors que de ella cuidavan essent de notar que 'l prelat de qui m'ocupo usa entre sos titols lo de Vicari general del bisbat de Gerona, carrech que á bon segur alcansat havia gracias á sas virtuts y ciencia.

Posteriorment al Dr. Albanell ignoro quantas vegadas torná á provehirse la abadia de St. Llorens del Mont; tantsols puch assegurar que en 1557 l' abat que llavors era establí que la hermita y santuari de la Mare de Deu del Mont, que dependia del monastir de Sous, se gobernes per medi de dos obrers y dos pabordes.

Crech ara arrivat lo cas de refutar una opinió vulgar que está molt admesa en 'ls habitants de la encontrada de ex monastir, qual es, lo assegurar que al ecstinguirse se incorporá ab lo de Palera (poble no molt distant de Sous), tota vegada que en la butlla de Climent VIII consta que s' uní ab lo de Besalú y ademes faltaria provar que en Palera hi havia monastir, lo que no nego ni afirmo, si bé dech manifestar que no 's despren que ho fos de la acta de consagració de sa iglesia y á bon segur que á ser monasterial lo temple no s'hauria dexat de espressarse tal circunstancia.

Per últim diré que al monastir de St. Llorens del Mont foren retiradas, pera reservarlas de la furia dels invasors gabaigs varias reliquias santas del de Besalú, las que de nou á exa vila foren retornadas ab tota solemnitat acabada la guerra de la nostra gloriosa independencia. De manera que axis com en son principi lo cenobí de St. Llorens es de pensar que fou la closa ahont se resguardaren las ovellas de cristiá remat fugitivas dels serrahins que las perseguian; igualment en lo modern temps en ell trovaren la arca santa en que amagarse las preuhadas reliquias que de altre modo fácil fora haguessen sigut lo blanch de la sacrílega copdicia de la host francesa.

Banyolas y Febrer de 1872.

PERE ALSIUS.

LA SOCIETAT ECONÓMICA D' AMICHS DEL PAIS

Y LA

CLASSE TREVALLADORA

Lo divendres dia 26 del passat Janer tingué lloch en la SOCIETAT ECONÓMICA BARCELONESA DE AMICHS DEL PAIS una sessió interessantíssima y de gran trascendencia.

En ella s' aprová per unanimitat una proposició encaminada á millorar l' estat de las classes *obrera* y *jornalera*; proposició que venia firmada per los senyors En Geroni Granell, En Tomás de A. Gallisá, En Fernando de Delás, N' Agustí Urgellés de Tovar y 'N Joseph Masriera, y anava precedida d' una estudiada esposició de motius, en que 's feya constar lo general aplausso que tota Espanya havía tributat á l' ECONÓMICA per los premis que venía concedint á la classe obrera, y 'l defecte que tenen las recom-

Digitized by Google

pensas en metálich de ser rápidas y passatgeras, tota vegada que las infinitas necessitats de la vida «son poderosas causas,-diu la citada proposició,-pera «que desaparescan aquell estímul y aquell títol de «gloria, que, tenint de servir de eczemple pera 'ls «fills, ab duras penas arriva á aliviar per poch temps «la precaria sòrt personal» del obrer; que, tenint en compte l' actual situació d' est, al contemplarlo víctima d' utopias que sols sanch poden produhir, al volerlo enaltir per medi del amor, es necessaria l' inmediata creació de premis á l' inteligencia, á la virtut y al mérit, que, ensemps que sian materials, tingan l' efecte de continuitat, de permanencia, de durader títol de gloria pera las proletárias generacions.

Aprés d' est preámbul, del que 'n donem una petita mostra per lo breu estracte que n' acabem de fer, segueix la part dispositiva que conté 'ls cinch estrems seguents:

—Primer. Que 'ls primers fondos disponibles s' esmersin en la construcció d' una ó mes casas económicas pera 'ls obrers.

—Segon. Que en lo programa de premis del present any, si es posible, 's fassi ofrena de la propietat pera sí y sos llegitims successors al obrer que, ab mes inteligencia, sacrifici y virtut, haja estat major número d' anys en un taller o fábrica, merexent l' apreci y consideració de sos principals.

—Tercer. Que en mitg de la part superior de estas casas se coloqui l' escut de la societat, com á títol d' honra pera llur propietari.

—Quart. Que la propietat quedi vinculada en los llegitims successors del obrer, dintre dels límits permesos per la lley, sens que per cap concepte puga ser venuda ni permutada (1); y

—Quint. Que l' ECONÓMICA nombri una comissió pera estudiar y donar son parer sobre 'l particular, y proposi tot quant li sembli ampliant la generosa ideya dels firmants de la proposició.

Esta no sols fou, com queda dit, aprobada per unanimitat, sino que tots los assistents á tal sessió volgueren compartir la gloria dels que l' havian iniciada, y ab est objecte posaren llurs firmas al peu de las dalt ditas. Acte seguit se nombrá la comissió indicada, quedant elegits los senyors que presentaren la proposició, junt ab En Joseph O. Mestres y 'N Joseph A. Florensa.

La *Gaceta Universal*, d' hont hem-tret aquexas noticias, diu que pot assegurar que aquest mateix any s' oferirán per l' ECONÓMICA á las classes *obrera* y *jornalera* per accions meritorias y virtuosas, premis consistents en la propietat d' una casa á favor del agraciat y sos successors.

No podem menys d' aplaudir ideya tan noble, que demostra 'ls elevats sentiments de que está posseida la SOCIETAT ECONÓMICA BARCELONESA DE AMICHS DEL PAIS; y no sols Barcelona, sino Catalunya y l' Espanya tota, pot envanirse de contar en son sí una Societat, que, d' esta manera y ab totas sas forsas, se dedica á fomentar quantas milloras morals y materials lo pais necessita; á contribuir á que sia una veritat l' enaltiment y benestar de las clases trevalladoras; á axugar, de la manera que ella sab ferho, las miseras llágrimas dels sers desgraciats, pero nobles, que en lo fons de llurs cors servan fidels lo sagrat depósit de la fé, y la virtut y resignació de que tanta necessitat tenen; á marcar en fí,—com diu l' últim párrafo de la citada proposició,—«la senda de «gloria, als que, pobres viandants en esta vall de llá«grimas, no tenen ni gens d' ombra hont reposar de «llurs fatigas, al atravessar las malesas de que está «cubert llur camí.»

AGUSTÍ TRILLA Y ALCOVER.

(1) Aquexa prescripció 'ns sugereix unas quantas reflecsions sobre la vinculació que proposa y que no podém dexar d' apuntar.

Com la concessió d' est premi no es mes que una donació remuneratoria, que l' ECONÓMICA fa en vista de las meritorias accions del agraciat, podria estipularse en la corresponenta escriptura 'l *pacte reversional* pera 'l cas de que 'l donatari vengués ó permutás la cosa donada, sens necessitat manifesta y probada á satisfacció de la Societat.

Podria també esta, com á penyora d' atrahiment de part del premiat, y axó respondria perfectament á l' ideya de posar són escut en tals casas, reservarse 'l *senyorio directe*, —si be nominal—, pera que dat lo cas de tenir qué véndrerselas llur respectiu propietari, li corresponguės lo *dret de fadiga*, ó pogués quedarse ab ellas per un preu ficsat ab antelació, ó de comú acort, pera donarlas ab iguals condicions en altre ocasió. Aquesta 'ns sembla en nostre humil parer la mes ventatjosa de totas las condicions que 's podrian imposar pera ser una veritat la vinculació que 's proposa en l' article de que 'ns ocupem.

O be en últim cas, prohibir tota enagenació, y sols permetrer la venda á *carta de gracia*, qual preu mácsim podria ficsarse en l' escriptura de donació, tenint respectivament lo dret de redimirla lo propietari y la Societat donadora, al efecte de privar que la propietat passi á terceras mans, convertintse en objecte de lucro lo que sols es un timbre de gloria per una familia, ensemps que la satisfacció d' una de las primeras necessitats de la vida, qual es lo tenir un lloch hont reposar de las fadigas del trevall, sens costarli quantitat alguna com á lloguer, ja que moltas voltas est arriva á menjarse l' escas jornar del trevallador.

LA PUBILLA DEL MAS

DELS MAGRANERS.

Maria te setze anys, y es tant bonica que no devades las donzelletas de las encontradas gurneixen llurs cabells y llurs trajos á semblansa de ella; y tant bona, que n' es l' espill de sas amigas y la ambició de més d' un hereu que no pocas voltas n' haurá enrojit sas morenas galtas, si l' ha vista en la finestra donant mollas de pá á las aus qu' en ella nihuen ó anant á l' esglesia ab sa mantellina blanca, sas faldillas de blauet y son jipó de satí que tant bé l' hi escauen.

No digueu pas una paraula qu' á ella agraviar puga; per res ni una sospita surti de vostres llabis, que si 'ls pobres jayos y tots quants se troban sens pá per dur á sa boca y sens un abrigall per guardars en las fredas nits d'ivern vos oisen, cert que per folls vos tindrian. Devades cercariau un pobre qu' hagués sortit del Mas sense una bona almoyna y, lo que val més, sens una paraula de conhort de la pubilleta. Volguda donchs de tothom y sent la joya de sos bons

Digitized by Google

pares, en particular de la Pepa, sa mare, que veu en la Marieta una fael imatge d' ella, aixís viu la pubilleta del Mas dels Magraners.

Si 'ls jorns se passan ditxosos en lo Mas, pregunteuho á las aucelletas, que des que'l sol surt, fins que se 'n vá á la posta no acaban són dolç piulá; mireu los granés, mes enfileus per las finestras que 'l blat no 'ns deixa pas obrí las portas; baixeu al sellé y veuréu bòtas de cinquanta anys qu' encar no han sigut fibladas; alseu los ulls: ni un petit núbol taca la blava esfera; mireu los camps: com alfombra d' or y d' esmeragdas ells se 'ns mostran, produhint una armonia delitosa lo brancatje que l' embat oreja. Tot es joya en lo Mas.

Mes ¡ay! que la millor ditxa en la terra no es mes qu' el dolç somni d' una nit curta. Deu que posa á proba 'ls cors, aixís en la abundansa com en la miseria, content dels habitants del Mas, volgué barrejar en la dolça beguda que prenian una góta de fel, perque fós mes digna d' ells, la palma qu' en lo cel los hi tenia amanida.

Vingué un jorn sense sol: de la nit avans, las foscas nuboladas interposantse entre 'l cel y la terra, llensaban lo serpenteijadó llamp y 'l tró retrunyia en la inmensitat del espay. Las flors eran separadas de llurs tronchs y estos s'ajeyan abatuts per lo fort Mastral qu' arrebassaba 'ls arbres. La campana de l' hermita brandaba á mal temps: tot era tristó. En lo Mas, quelquns jorns feya que la Pepa es trobava en lo llit sens qué 'ls bons cuidados de sa filleta mimvar lo mal puguessen: la Pepa cada jorn pitjoraba, y al fi, cansada de sostindre una pesada lluyta ab la mort, desfallí, y entre 'ls plors y las abrassadas de la Marieta sa ánima deixá la terra.

Lo llindar de la porta n'era plé de pobrets que fins llavoras demanat havian á Deu conservés la vida de la qui bé podian dir era llur mare; més quan ohiren que la Pepa era morta, veras llágrimas de sentiment mullaren llurs galtas.

Trist jorn fóu aquell per tota la encontrada, y, durant molt temps, no 's parlá d' altre cas per tot.

Axís com á las tenebras sucseheix la llum, la tranquilitat de la casa torná á renaixer al cap de molt temps, si bé la pubilleta, aixís com los tronchs qu' ajagué 'l vent tornan á alsarse mancantloshi aquella boniquesa, las rialletas tornaren á sos llabis, mes era tant sols quan feya una bona acció.

Passats ja tres anys, l' Anton, son pare, imaginá en hora malestruga, que, per son millor benestar y á fi de rellevá á la Marieta qui portaba tots los quefers de la casa, li convenia enmaridarse do nou. Ré en tregueren quelquns parents fentlhi veure quants inconvenients ço portaba, com ré en tregué la pubilleta al dirli qu' estaba molt bé tota sola y que la feyna no la fadigaba gens, ans bé li servia per distreurers: res hi valgué: l' Anton fet habia ja son pensament y 'l jorn de las esposallas no 's feu esperá molt.

Arrivat aquet, l' Anton y la Rosé filla externa d' un Mas vehí, s' endreçaren vers l'església, acompanyats d' un nombrós seguiment, sens que la pubilleta hi manqués pas, ans bé s' enjoyá ab sas millors galas, ja que com á bona filla no podia oposarse als desitjos de son pare.

Un cop en l' esglesia, esta estava plena de bot á bot, car en la nit passada mort habia un dels millors hisendats d' aquellas encontradas: los nuvis y 'l seguiment tingueren que romandre á fora fins que la fúnebre cerimonia fos termenada; ja dintre, las campanas seguian braudant á morts, lo que no esmentaren los nuvis á qui la joya no deixaba veurer cosas tristas: mes la pubilla acostantse a son pare li feu present lo qu' á tothom mormorar feya, empero una forta riallada de la Rosé la feu estremí.

(Acabará.)

Francisco Manel Pau.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Desprès de publicat lo *Cartell* ab lo programa dels premis que debian enguany adjudicarse en la nostra festa lliteraria, est consistori ha tingut lo plaher de rebrer:

De la Exma. diputació provincial de Lleyda l' oferiment d' una medalla de plata al poeta que millor cante los sitis soferts per aquella noble ciutat vers la meytat del segle XVII.

De la Exma. diputació provincial de Tarragona una altre oferta d' un medalló de plata ab las armas d' aquella provincia y una lira d' or incrustada, per la composició que á judici dels mantenedors mes digna ne sia, havent est consistori acordat que s' adjudiqués al poeta que cantés millor un assumto històrich referent á la contrada per qui fou esta joya oferta.

Lo que s'anuncia pera coneixement del públich y satisfacció dels nostres poetas, pregant al mateix temps est consistori als periòdichs que 's publican «en tots los comptats y antichs reyalmes hont la nostra llengua es parlada ó coneguda» se que servesquian ajudar á la major publicitat del present anunci.

Barcelona 22 de febrer de 1872.—Lo mantenedor president, Joseph de Letamendi.—P. A. del C.—J. Coroleu, mantenedor secretari.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Las composicions rebudas fins avuy per est Consistori sòn las següents:

1. Lo brot de murtra. Lema: *Dues vides en un brot.* —2. La filatera. *Oh tempora! oh mores!*—3. Les monjes del meu convent. *Totes son belles.*—4. La Jove Catalunya. *Y al brand de somatent de las campanas—fem reviurer las glorias catalanas.*—5. Sa mort de 's vescomte. *Sa sanch de N' Huch l'envoltava Digna orpra d' aytal pros.*—6. La cansó de la vella. *Per trenta anys de bona vida—Mes del doble de penar.* —7. A Catalunya. *En cada full l' historia demostra*

Digitized by Google

'ns ta grandesa.—8. Un bon remey. *Axó es historich.* —9. La Jove Catalunya. *Avuy lo treball n' es gloria, —Avuy n' es gloria la pau.*—10. Las faccions en Catalunya. *Digaume: ¿sou blanch, blau ó negre? (Ciutti)* —11. Enguunias del Rey en Pere. *El senyor Rey en sa cambra.....*—12. Lay d'amor. ¡*Jamés*!—13. Camarellas. *La Pascua n' es arrivada.* (*Cansó popular*)—14. La Jove Catalunya. ¡*Filla de Déu*!—15. Romanç de cech. ..... *del mundo.*—16. Dolora. *L' estimava.*—17. A una font. *Quid non speremus amantes? Virg. Egl. VIII.*—18. Epístola á una amiga. *Recorts y esperansas.*—19. Na Elisenda de Montesquiu. *Patria.* 20. L' esperit de la nostra terra. *Tal exemplar traheu los nets dels avis. (Ausias March.)*—21. Siti de Girona. ¡*Desperta ferro*! ¡*via sus*!—22. ¡Amor! ¡*Trist qui no sent los meus dictats d' amor*! *(Ausias March.)*—23. Sonet. A*** *Lo mateix.*—24. Cançó nova. *Bé la sentiréu cantar.* —25. Sonet. *Ved cual la gloria de sus dulces rasgos—Se lleva el aire en fáciles despojos*! *(Campoamor.)*—26. Lo plant del desterrat. ¡*Ay que pateixo—D' anyorament*! *(J. A. Clavé.)*—27. La venjansa. *Non es de sesudos homes..... (Esquilache.)*—28. La font del pla. *Tota plascent..... (Ausias March.)*—29. Tristos recorts. *Estos, Fabio, ¡ay dolor! que ves ahora.....*—30. La jornada del Bruch. *Resurrexit.*—31. A una hermosa. *Per tu vull jo las virtuts de las flors.*—32. Un niu d'amors. *¿Hi vols venir? (Antoni Careta.)*—33. A la primavera. ¡*Qué n' es d' hermosa—La primavera*!—34. La papallona. *Lo mateix.*—35. A la Verge de la Font Santa. *Jo, Reyna, vos salud' que á tanta altura—Sòu, pres del Sol, la mes brillant estrella.....*—Romanços de en Pere Serafí. *Y es molt gran tort.....*

Lo que 's fa públich pera satisfacció dels interessats.

Barcelona 23 de febrer de 1872.—Lo Mantenedor president, *Joseph de Letamendi.*—*P. A.* del *C.*—*J. Coroleu*, Mantenedor secretari.

NOVAS.

Hem rebut lo Prospecte y lo quadern primer del *Tratado de policia y obras públicas urbanas en el concepto de su legislacion antigua y moderna*, que está publicant lo conegut arquitecte D. Modest Fossas y Pi. Los quaderns son de vuytanta planas cada un y 's venen á duas pessetas. Tant l'importancia del assumpte com la bondat de la obra, la fan justament recomenable.

La *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* ha seguit publicant lo *Inuentarj* de que parlárem en un dels passats números, document mólt curiós pera las lletras catalanas; per qual publicació 'ns atrevim á recomenar á nostres lectors la citada revista que 's publica a Madrid los dias 1 y 15 de cada mes, qual corresponsal en esta ciutat, N' Eudalt Puig admet suscripcions al preu de vuyt rals per trimestre.

Dias passats se posá en escena en lo Teatre Catalá, com teniam ja anunciat, la comedia en un acte y en vers de 'N Frederich Soler, *Per carta de mes.* Es una bonica comedieta, si bé 'ns sembla que son senzill argument no acaba com deuria, puix al caure 'l teló queda la, en eccés caritativa, esposa seguint ab sa mal entesa virtut, y burlat l'espos que justament la reconvenia y que 's queda per fi sens conseguir res de lo que desitjava. Per altra part, la versificació es correcta y fácil, lo que fa que sigan las escenas mes sostingudas. La eczecució fou acertada com la direcció de l' obra que corregné á cárrech del primer actor senyor Clucellas.

Lo passat dilluns, dia 26, tingué lloch en lo Teatre Romea la funció del benefici del primer actor y director, En Joseph Clucellas; qual benefici dedicá á la societat catalanista La Jove Catalunya.

Se posá en escena primerament lo drama en tres actes de 'N Frederich Soler, *Lo collaret de perlas*, y desprès la comedia nova de 'N Joan Tomás y Salvany, *Armas Letras y Faldas.* Son argument senzill, mes suficient, avansa y 's desenrotlla ab naturalitat fins al fi. La versificació esmerada y facil, las agudesas de bona lley, y la bona disposició de las escenas, valgueren al autor esser cridat á las taulas al mitx y al acabament de la comedia. Lo desempenyo fou en tot digne de la obra, corrent la direcció á cárrech del beneficiat y acompanyantlo en la eczecució la senyoreta Pi y 'l senyor Fuentes.

La Jove Catalunya, pera correspondre á la distinció que li feu lo senyor Clucellas, li feu present de una corona de plata, havéntseli també regalat, no sabem per qui, una bonica espasa y un magnifich rellotge de butxaca. Al final del segon acte del *collaret de perlas*, al ser cridats los actors á l' escena, la ompliren una pluja de rams y poesias impresas, mentres revolatejavan pel teatre una munió de coloms ab cintas de colors.

Las moltas personas qu' omplian lo teatre, pogueren també admirar en lo saló de descans lo quadro ab la dedicatoria del benefici á La Jove Catalunya, obra del conegut pintor En Ramon Padró.

Moltas personas, adjunts dels Jochs Florals, nos han demanat fessem pública sa estranyesa de que no se 'ls haja passat encara 'l volúm corresponent al certámen del any passat quan, sembla, fou acort prés que 's publicás lo dit volúm dintre 'ls tres mesos següents á la festa, y mes ho estranyan encara quan ja se 'ls ha passat á cobrar la quota corresponenta als de enguany. Nosaltres al fernos eco de sas justas quexas, preguem á qui axó pertoque, 's procure activar los treballs pera la publicació del tomo, no tant pera lo que als particulars se refereix com per lo molt que son retrás á la aymada institució perjudica.

RECLAMS.

Per carta de mes, comedia en un acte y en vers, original de D. Serafí Pitarra. Se ven á 4 rals á la llibreria de N' Eudalt Puig, Plassa nova.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Mars de 1872. Núm. 4.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Ultramar, tres mesos. . . . 12 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral. Los no suscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

De la electricitat aplicada á las arts y á la industria: per *Joseph Blanch.* —Lo cant del gall. (Poesía): per *Llorens de Cabanyes.*—Del gremi dels botiguers de tela y mercers de la ciutat de Girona (Continuació): per *F. Maspons y Labrós.*—Necrología d'En Ramon Vilanova (Continuació): per *Joseph T. Vilar.*—¡Pobra flor! (Poesía): per *Thomás Forteza.*—Documents inédits sobre lo monastir de St. Llorens del Mont en lo Bisbat de Girona: per *Andreu Balaguer.*—La pubilla del mas dels magraners (Acabament): per *Francisco Manel Pau.*—Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.—Novas.—Reclams.

DE LA ELECTRICITAT

APLICADA Á LAS ARTS Y Á LA INDUSTRIA.

GALVANOPLASTIA.

Després d' haber vist los aparatos inventats per l' us de la galvanoplastia, y los diferents modos de preparar los motllos, nos toca enrahonar de sas aplicacions. Podem considerar aqueixas baix tres punts de vista; primer á l' art de fundidor: segon á lo de grabador: tercer á la tipografia.

Aplicacions de la galvanoplastia á l' art de fundidor: En sos principis sols se aplicá la galvanoplastia á la reproducció de las medallas, monedas, etc. aplicacions insignificans, si las comparém ab las que avuy dia te· mes quelcuna cosa 'n direm pera millor coneixer los grans resultats que dona 'l present. Pera reproduhir una moneda ó medalla 's pot operar de dos modos: primer directament sobre l' objecte que 's vol reproduir, suspenenlo de lo polo negatiu de la pila, dins lo bany, tenint ans la precaució de cubrir la moneda d' una lleugera capa grasosa (oli, cera, stearina, seu) pera privar la adherencia del diposit am l' original. Aixis s' obté un motllo sobre lo quin si opera de nou pera obtindrer sa reproducció en relleu. Segon: Extrayent un motllo, am la guttapercha, de l' objecte y reproduirlo en relleu inmediatament.

D' aqueix modo com hem ja dit s' obtenen pessas de fácil reproducció, mes la operació 's complica cuan volem reproduir bustos ó estatuas, fentse necesari en aqueix cas dividir lo motllo en dos parts si la estatua es petita ó en varias parts si es grossa. Com se compren aquestas divisions fan sia la operació mes engorrosa y dificil, puig es forsós obtindrer. la estatua ó busto partit en tantas parts com en tans trosos dividit habiam lo motllo, que generalment acostuman á ser dos ó quatre. Lo diposit de coure s' opera separadament en cada part, afaginse luego per medi d' una soldadura d' argent ó d' estany, quals soldaduras se cubreixen novament de coure. Com lo coure queda d' un color roig que fa sia la estatua lletja y de mal gust, se cubreix d' una capa d' argent, per medi de la pila, que li dona la brillantó propia d' eix metall.

Lenoir simplificant aqueix método, ha empleat un procediment, que porta lo seu nom, per lo quin obté directament y en un sol bany la reproducció d' estatuas de grans dimensions. S' usa en la práctica de la seguent manera: 's comensa per treurer un motllo 'm la gutta-percha de l' objecte que 's vol reproduir, que com suposem sia gros, s' haurá de pendrer á trosos; luego 's juntan eixos trossos, tenint la precaució de deixar dos forats en la part inferior del motllo ja juntat, los peus per exemple y un altre en la part oposada, ço es en lo cap; un cop aixis disposat lo motllo 's construeix ab un fil de platino una especie d' osera, que groserament representi lo modelo, que tingui las mateixas formas generals, y que sigui una mica mes petita que lo buyt del motllo, pera poder esser suspesa en son interior: aqueixa osera no es altre cosa que 'l fil conductor de la pila doblegat, ramificat d' aytal modo, que permet á la current, penetrar fins lo fons de las mes petitas anfractuositats, per aixis donar la reproducció rigurosa de la estatua. Aqueixa osera s' introdueix dins lo motllo de gutta-percha, de manera que segueixi exactament sos entorns sense jamay tocarlos: d' aqueix modo se suspen, la osera y lo motllo, del fil negatiu de la pila, ficant lo tot, dins lo bany. Desseguida veyem que la disolució de sulfat de coure que continuament se renova 'm los nous cristalls de la sal, per aixis retornar lo coure dipossitat, vá cayent en virtut de son pes al fons, y aixis penetra dins lo motllo mentres que lo liquit mes lleuger, puig conté poch sulfat de coure, puja fins al cim, ahont surt per lo furat que alli 's troba. Precis es fer esment de que l' oxígeno, que 's despren durant l' operació, contri-

Digitized by Google

bueix á barreijar las diferents parts de la disolució, mantenint aixis sa homogeneitat. D' aqueixa manera 's va operán lo diposit de coure, y cuan aqueix sigui suficient, se repassa lo motllo, 's treu la osera metálica interior, quedan una estátua ó busto que reprodueix exactament l' original. Será precis llavores, llimar alguna desigualtat, que á voltas queda en las parts correspondentas á las junturas del motllo, y tapar los furats que hauran quedat en los extrems. Al posar en práctica aqueix sistema particular no 's fa us de l' aparato simple, com hem vist que 's feya en las operacions ordinarias de la galvanoplastia, sino que s' opera per medi de la pila posada al exterior del bany, forment lo que vam dir s' anomenaba aparato compost. Com lo coure de la disolució, dipositanse, la deixaria pobre de metall, se posa á la part superior del liquit un saquet que conté cristalls de sulfat de coure, los quins disolvéntse mantenen la disolució en son estat normal. Falta sols afagir que essent molt car lo platino, podria ser que aqueix metodo no dongues resultats prou satisfactoris, al mateix temps que profitosos: per evitar aqueix inconvenient s' imaginá sustituir lo fil de platino per un fil de plom. L' única dificultat que lo plom presentaba era sa oxidació, mes los esperiments fets en los tallers de M M. Christofle, varen probar, que cubrint d' una lleugera capa d' oxid lo fil de plom, lo privaba d' una oxidació posterior, y que aixis disposat, podia fer los mateixos serveys que lo platino, tenint sobre aquet la ventatje de ser molt mes barato. Com lo diposit galvanoplastich sols te alguns milímetres de gruix M. Henri Bouilhet va tenir la idea, per fer la estatua mes resistenta d' umplir lo seu interior d' un metall com lo llautó que sobre ser barato es mes fusible que lo coure roig. Ab aqueix procediment se poden reproduir estatuas de totas dimensions: en lo nou teatro de la ópera de Paris hi figura un grupo decoratiu, obtingut directament per la galvanoplastia en los tallers de M M. Christofle, lo quin te 5 metres d' alsada. En lo Louvre s' hi veuhen reproduccions, adquiridas per la galvanoplastia, de los baixos-rellens de la columna Trajano de Roma. En fi la electrotipia permet reproduir totas las grans obras de la escultura.

Aplicacions de la galvanoplastia á l' art de grabador: Las operacions que permet executar la electrotipia son: primer fabricar planchas de coure per l' us dels grabadors: segon reproduir las planchas grabadas sobre 'l metall ó sobre 'l boix: tercer grabar directament per la corrent galvanica.

Las planchas de coure usadas per los grabadors, exigeixen cualitats que dificilment se troban en lo coure que 's ven en lo comers: lo mes pur generalment conté estany y altres metalls que fan dificil lo grabat al buril é incert en sos resultats lo grabat á l' aigua fort. Al contrari lo metall dipositat, per la influencia de la pila, es d' una puresa absoluta, es completament apropiat per grabar. Aqueixas planchas llisas per l' us dels grabadors, s' obtenen molt sencillament: s' agafa una plancha llisa de coure que serveixi de motllo: ficada dins lo bany, suspesa del polo negatiu, veurem que si opera un diposit, lo quin reprodueix exactament lo motllo: aixis s' obté una plancha llisa de coure pura, que sols falta pulir per poderhi grabar.

Las planchas de coure grabadas per la ma del artista no son pas mes dificils de reproduir que las planchas llisas. Tothom sab que despres d' haber servit un cert tiratje, una plancha de coure ó d' acer s' espatlla y no dona mes que probas imperfectas: d' aqui naix la necesitat de reproduir aqueixas planchas, lo que com hem dit s' obté molt facilment. Dos procedimens podem usar: pendrer una contra proba de la plancha 'm la gelatina ó la gutta-percha y ficanla en lo bany obtindre sa reproducció en coure: ó bé obtenir directament la reproducció suspenent la plancha dins lo bany, del polo negatiu de la pila. Lo primer metodo es suficient quan lo grabat no es de un treball molt delicat, pero quant lo dibuix es molt perfecte, quant l' artista s' ha valgut de tot l' enginy de l' art pera fer un treball delicadissim; allavores será millor usar lo segon metodo. Ans de ficar la plancha dins lo bany, los alemanys li donan una lleugera capa d' un cos grasos, per evitar l' adherencia entre lo diposit y l' original, mes té l' inconvenient de deixar en la superficie de la reproducció, un petit gra que confont l' imatje en sa impresió. Se poden també obtindrer per aqueix metodo planchas d' acer solament que no poden esser ficadas dins lo bany de sulfat de coure, puig la disolucio d' aqueixa sal seria quimicament atacada per lo ferro: es precis donchs ficarla ans en una disolució de cianuro doble de coure y de potasa, que no te acció sobre 'l ferro, y subjectarla á la acció de la corrent: aixis se cubreix d' una primera capa de coure, que permet luego ficarla en lo bany de sulfat de coure ahont lo diposit s' acaba. La galvanoplastia permet tambe reproduir los grabats sobre 'l boix: en efecte prenént am la gutta-percha un motllo de lo grabat, y posat á la acció de la pila, s' obté un cliché de coure en relleu, identich á lo grabat original. No es pas necesari donar molt de gruix á lo diposit de coure, que reprodueix lo grabat; ni ha prou am $^1/_{10}$ de milimetre que s' obté en 24 horas de suspensió dins lo bany. Llavores se fa mes gruixut tirant, damunt la cara oposada á la que hi ha la reproducció, metall d' imprenta, fins que tingui un gruix de tres milimetres que 's suficient per resistir la presió de las maquinas en lo tiratje: aixis disposat lo chiché falta sols clavarlo sobre d' una plancha de boix, que l' iguali en altura á los carácters que serveixen per la impresió. La galvanoplastia pot traspasar lo dibuix de l' artista, sens grabarlo sobre 'l boix, sens intermediari, en un cliche de coure, aproposit pera servir en lo tiratge ordinari. Lo procediment que s' usa per aixó fer, ha rebut lo nom de son autor Coblence, metodo que no descriurem, perque tan aquet, com los de Guillot, de Duloz, l' americá etc., que no están ajudats per la galvanoplastia, creyem que no poden competir am lo grabat sobre 'l boix, puig no donan jamay lo vigor de tintas ni la delicadesa del rasgo que dona aquet.

Parlarem per últim de lo grabat directa per medi de la corrent galvánica. Tothom sab que per obtindrer un grabat á l' aigua-fort se comensa per cubrir una plancha brunyida de coure ó d' acer, d' una capa ce cera ó de barnis. Lo grabador dibuixa llavores

Digitized by Google

sobre aqueixa plancha ab una punta fina, de manera que deixa lo metall nu, per tot allá ahont marca una ratlla: luego 's tira damunt la plancha aigua-fort debilitat ab aigua, l' acid ataca y disolt lo metall en los trosos que nú ha qnedat, obtenint aixis un buit suficient pera que no s' hi fixis la tinta de impressió. Smée ha imaginat, en lloch de l' aigua-fort, valerse de l' acció química que 's verifica sobre un metall quan está suspés del polo positiu d' una pila voltáica. Totas las operacions que fins ara hem descrit lo lloch d' acció sempre ha sigut en lo polo negatiu, mes en la que anem á descriurer, l' objecte se suspen de lo polo positiu. En la descomposició electro-quimica d' una sal, al mateix temps que lo metall se troba reduit en lo polo negatiu, l' oxígeno y l' acid van á buscar lo polo positiu, y si com hem dit parlant dels *anodes solubles*, se suspen d' aqueix polo una lámina metálica, poch á poch se va disolvent per l' acció reunida de l' oxigeno y l' acid lliure. Aqueix fet, en lo quin fundá Jacobi l' us dels anodes, ha servit á Smée per obtindrer lo curiós resultat de grabar directament per la corrent galvánica, una plancha de coure. Lo medi de que 's val es lo seguent: la plancha metálica cuberta de cera ó de barnis, per complert, reb, com en lo procediment per l' aigua-fort, lo dibuix de l' artista; aquesta plancha es llavores depositada en un bany de sulfat de coure en comunicació ab lo polo positiu de la pila: la current voltáica 's fa sia cumplerta, suspenent dins lo bany de lo polo negatiu una plancha de las mateixas dimensions que la que 's vol grabar. La descomposició comensa: l' oxígeno y l' acid sulfurich van á buscar la placa y disolan lo coure en tots los punts ahont los rasgos son marcats.

Aplicacions de la galvanoplastia á l' art tipográfich. En l' estat actual de la industria los tipos d' imprenta s' adquireixen económicament, y fins seria supérflua la intervenció de la galvanoplastia per fer carácters que sols necesitan un petit trevall de grabador. Mes si en aqueix cas seria supérflua, no es aixis en los casos en que 's tracta d' obtenir tipos raros. En tenint alguns de eixos caracters mediant los procediments electro-quimichs, se prepara una *matriz* ab l' ajuda de la que lo fundidor pot fondrer á un baix preu los tipos necessaris. La galvanoplastia es útil als impresors per lo tiratge d' obras *clixés*. Quant una obra está destinada á una gran aceptació y no s' hi deuhen fer moltas correccions, es costum de tirarla sobre clixés, ço es de pendrer ab guix l' imprenta de la composició, y dins de aquest motllo tirarhi metall fos d' imprenta per aixis reproduhir la composició primitiva. Aqueixas planas de metall, aixis obtingudas, serveixen pera tirar novament l' obra, mes lo metall d' imprenta es de poca durada, sobre tot lo que serveix pera fabricar los clixés, de modo que no pot soportar un tiratge considerable: d' aqui l' ús de cubrir aqueixas planas d' una capa de coure per medi de la galvanoplastia. La electrotipia permet per último posar en práctica lo que s' ha anomenat *impressió natural*. Ab l' ajuda d' un ruleu d' acer se premsa l' objecte que 's vol reproduhir sobre una lámina de plom: per efecte de eixa pressió tots los contorns de l' objecte se troban impresos en buyt en lo metall. Llavores se suspen en lo bany de sulfat de coure, ahont per medi de la corrent s' opera lo diposit metálich que reprodueix en relleu l' imatje que existia en buyt sobre lo plom, formant una plancha que en lo tiratge tipográfich ordinari, marca ab tots sos detalls, l' objecte primitiu. Los objectes que per aqueix método 's reproduheixen son fullas, plantas senseras, fruitas, flors y diferents objectes naturals, per lo que se li ha donat lo nom d' impressió natural.

Ab las aplicacions, hem acabat, lo que sobre la galvanoplastia, teinam intenció de dir, que no ha sigut altre cosa que donar una idea general d' un invent, que com ne varem fer esmena al principi, está cridat á donar los mes grans resultats á la industria y á las arts. Creyem que la galvanoplastia es encara poch coneguda, creyem que pot fer molts mes serveys, de los que fins al present ha fet, encara que aqueixos sian en gran nombre, y per últim estém convensuts de que mediant un constant estudi la corrent eléctrica y los reactius quimichs podrán reemplassar lo vapor com á forsa motris.

Joseph Blanch.

LO CANT DEL GALL.

Quiquiriquich—fa 'l gall com canta
Quiquiriquich—quant n' es á joch,
Quiquiriquich—cap sota l' ala,
Quiquiriquich—al saltador.

Quiquiriquich—jo so 'l rellotge,
Quiquiriquich—jo sento 'l sol
Quiquiriquich—dessota terra
Quiquiriquich—com dona 'l tom.

Quiquiriquich—per mí lo Apóstol
Quiquiriquich—feu aquell plor;
Quiquiriquich—á dalt l' esglesia
Quiquiriquich—som, dalt de tot.

Quiquiriquich—Sultan de Java,
Quiquiriquich—mon serall dorm,
Quiquiriquich—en nit quieta
Quiquiriquich—sol canto jo.

Quiquiriquich—aym la morena,
Quiquiriquich—la ploma d' or,
Quiquiriquich—y l' argentada
Quiquiriquich—ay! som jelós.

Quiquiriquich—en mil batalles
Sangonent gall—senyera fó,
Quiquiriquich—cant de victoria
Quiquiriquich—su 'ls persans morts.

Quiquiriquich—ixcan les bruxes
Quiquiriquich—mitja nit som,
Quiquiriquich—obrin les tombes
Quiquiriquich—de fantarmons.

Quiquiriquich—que ja es la una,
Quiquiriquich—les dues son,
Quiquiriquich—ja son tres hores,
Quiquiriquich—s' acosta 'l jorn.

Quiquiriquich—hey! la mestressa:
Quiquiriquich—qui fará foch?
Quiquiriquich—au! los burgesos:
Quiquiriquich—Gloria al Senyor!

Lorens de Cabanyes.

Digitized by Google

DEL GREMI DE BOTIGUERS

DE TELA Y MERCERS DE LA CIUTAT DE GIRONA,

II

Pera entrar en la confraria ó gremi dels botiguers de telas ó mercers de la ciutat de Girona eran necessaris tres requisits, ço es; tenir tres anys d'aprenentatje ab mestre aprobat y vint anys d' edat ó catorze si fos fill de mestre; sufrir un examen y esser aprobat y pagar lo dret d' entrada ó examen qu' era de sis lliuras barcelonesas. Dit dret, no obstant en mil siscents quaranta hu fou pujat á vint y cinch lliuras, si 'l que s' examinava era catalá ó dels Comtats de Rosselló y Cerdanya, á quaranta, si era foraster y quedá á sis pera los fills de mestre y atesa la penuria d' armas que la ciutat tenia, se maná que tots deguessin entregar un mosquet, ab sos flasco, flasquillo y forquilla bo y rebedor, pera que la confraria tingués armas per lo millor servey del Rey. Per manera que la confraria estava armada, més prompte se derogá dita ordre pus en mil siscents quaranta vuyt se substituhí dita arma y arreus ab sis atxas de cera blanca, de pes una lliura quiscuna. En 28 de setembre de 1757 fou aumentat lo preu d'entrada per los estrangers á doscentas cinquanta lliuras.

L' examen devia tenir lloch davant vuyt mestres examinats y compendre las duas arts ú oficis de que'l gremi 's componia, ço es, de telayre y de mercer, aixi es que consistia en dos exercicis, en plegar una peça de bocaram negra y en plegar també un quarteró de pintas y un drap ó pella d' agullas de cosir. Lo paborde major president del tribunal posava desplegats dits objectes davant del qui devia examinarse y de la major ó menor promtitut y perfecció ab que ho feya, dependia sa admisió ó no en lo gremi ó confraria.

Justificats ab idoneas probas los tres anys d' aprenentatge y aprobat l' examen, era qualsevulla, pagats los drets, apte pera exercir lo ofici de vendre telas y merceria per dins la ciutat y límits d' ella, y entrava de ple á gosar de tots los drets y privilegis que lo gremi concedia, mes com es natural també se li esdevenian obligacions com que sempre son correlativas unas d' altres. La confraria pera sostenirse y cumplir l' objecte ab qu' era creada, li era precis ocorrer á gastos y despesas, que no podian esser satisfets sino per aquells que 'n formavan part y gaudian dels privilegis; per tant als confrares era posada obligació de pagar quiscun any per dret de confraria la quantitat de vuyt sous y vuyt diners la diada ó festa del Patró Sant Juliá d' Agost, á be que si algu no volia fer lo desembols tot d' una vegada, podia donar los diners quiscun disapte: lo cobrador era l' andador per encarrech dels Pabordes, lo que entregava las quantitas cobradas al clavari de la confraria, que com á l' altre article hem dit, era qui tenia la caixa. Altrement tenian la obligació també d' assistir á consell ó junta sempre que lo Paborde la convoqués, baix pena d' una lliura de cera aplicadora á la lluminaria de la confraria; en lo concell ó junta se tractava d' assumptos referents al gremi fins com hi avem vist, podia tractarse en ell de la modificació ó reforma dels estatuts y per lo tant era natural que tots deguessin assistirhi, aixi los uns ab sa esperiencia, los altres ab sas millors llums y tots ab son bon desitg, vells y joves, en ple concell discutian pera 'l millor régimen y conservació de la confraria servant sempre la forsa que la asociació 'ls dava.

Just era que qui per uns mateixos interessos agermanats estavan, en sos dols y en sas alegrias s' aydessin y també en públich donessin mostra de lo que valian, de la unió qu' entre ells reynava y de lo que savian honorar lo principi que de tots ne feya un y de cada hu una forsa vital que á la industria tan endevant ne duya; aixi, si un dels confrares proxim á fer lo traspás de la vida y á presentarse davant de la Omnipotenta justicia, necessitava lo sacratissim viatich, tots los confrares devian assistirhi, pera ab sos prechs donarli la sanitosa cura que del cos ó l'ánima Deu Nostre Senyor, fos servit de darli; si la anima fugida, lo cos era ja inerme en eixa terra y á la pols devia tornarsen, també tots junts, los qui foren sos companys d' ofici devian anar á son soterrar, pera darli la bona despedida y tenir per sempre mes en sa memoria lo recort d' aquell que tan unit ab ells fou en interessos, aspiracions, modo d' esser y manera de passar la traballosa vida. Era prohibit escusarsen ni tampoch enviarhi mossos ó minyons, sino fos fill de divuyt anys en amunt. Aixi tambe quant venian festas, la de Corpus y la de las vigilias ó diadas dels patrons de la confraria S. Juliá y Nostra Senyora del mes de Mars, tots junts la celebravan.

En aquells temps piadosos, no 's creava corporació alguna ó no 's formava associació que no se la posés baix l'amparo de Deu ó la Verge ó algun Sant ó Santa. En primer lloch no 's concebia qu'actes que fixessin la condició del home, no 's possesin baix la protecció de qui mana en cel y terra y del qual dependim tots nosaltres quan mes la associació d' una porció d' homes pera dedicarse á un mateix ofici, y ferlo prosperar en benefici propi y de la nació á que perteneixian; despres tenian advocat á qui dirigirse pera que intercedis pera 'l major lluhiment del art á que 's dedicavan y per medi d' ell honoravan á Deu: aixi al menos se creyan tenir mes probabilitats d' un bon acert y de que ja may sofris quebranto lo seu modo de viure ó l' industria que 'ls donava 'l pa de cada dia. Lo gremi dels Julians tenia per patró á Sant Juliá del mes de Agost y á Nostra Senyora baix lo títol de sa Anunciació en lo mes de Mars. Com es natural, era regular que á ab dos los hi celebressin festa y festa grossa com á la major de la confraria, y aixi en las duas diadas, 25 de Mars y 28 d' Agost se celebrava gran festa en lo Monestir de Nostra Senyora del Carme, fora y prop los murs de Girona, si be qu' apres en Ordinació feta á 24 Agost de 1670, la festa de Sant Juliá, en lloch de ferse lo mateix dia del Sant, fou trasladada al diumenge mes proxim vinent passat aquell. Ja lo dia avans ó siga la vigilia de ditas festas se cantavan unas solemnes vespres y en

Digitized by Google

lo dia seguent un ofici de difunts pera 'ls confrares morts, y á totas tenian obligació precisa d' anarhi tots los del gremi. Y com allavoras tot se feya ab tota solemnitat, de aqui que al ferho deguessin los confrares ajuntarse y en corporació y bandera anar á cercar al paborde major pera acompanyarlo á la Iglesia y despres tornarlo á casa sua.

Com á distintiu tenian tots los gremis la sua corresponent bandera baix la qual s' aplegavan los que á ell perteneixian. La del que 'ns ocupa era de domás blau, ab sas flocaduras al entorn y cordons de seda y á dalt una imatge de Sant Juliá; haventhi també las corresponents vergas pintadas de blau y or y los ventalls de palma necessaris. Era abanderado lo qui 's trobava ultimament examinat de dit ofici de botiguer de telas y mercer, sino que després quan se comensá á introduhir lo boato y 'ls abanderados feyan gastos grossos, lo que redundava en perjudici de la confraria perqué se 'n escusavan, s' estatuhí que fos feta una bossa al igual que la dels pabordes y que avans de fer enseculació de pabordes se fes, ab lo mateix estil y forma, enseculació d' abanderado.

En cos, donchs, precehits del andadó y baix la en senya de la bandera en totas festas devian anar los confrares á cercar lo Paborde major y ab ell concorre á aquellas, deixantlo després del mateix modo á casa sua. A la vigilia de las festas de Sant Juliá y Nostra Senyora á la una hora apres mitg dia, ajustats tots anavan á casa 'l paborde á acompanyarlo á oyr las vespres que 's celebravan, y á l' endemá al matí ab roba endiumenjada y ab aquella gravetat ab que feyan las cosas nostres avis, á las vuyt horas, se 'n anavan tots junts també ab bandera y paborde á oyr l' ofici al dit monestir del Carme, lo qual era solemne com que fins hi anava la Custoria ó capella de la seu de Girona. Al dia seguent á las set dei matí, com á bon recort debian també assistir al aniversari se feya per las ánimas dels difunts confrares. No cal dir si també á la professó del corpus ò á alguna altre festa estraordinaria que s' esdevenia, hi assistian ab bandera presidits per lo Paborde major á qui en corporaciò devian anar á buscar y tornar á casa sua, perque en ellas se hourava á Deu, y feya veure lo gremi la seva pietat y valensa. Ademés, també ja que de festas religiosas tractem, estava previngut que cada diumenge de l' any se celebrés una missa per los frares del monestir en lo altar de dita confraria; que cremés sempre una llántia en lo mateix altar, per lo qual degués lo andador portarhi cada dissapte una maytadella d' oli á despeses de aquella, y que á mes de la lluminaria fos precisa per acompanyar lo corpus, pera soterrar y professons, després la confraria tenir un ciri de cera vermell cuberta de blanca y de pes sis lliuras, lo qual ordinariament estigués devant l' altar y cremés de quan alçarian Deu en la missa major, fins qu' hagués sumit lo prebere. Per últim en set Janer de 1660, moguts los pabordes y confrares de pur y devot zel, determinaren fer lo Misteri de Nostra Senyora de la Pietat, pera portar ab los altres misteris que 's duyan quiscun any lo dijous sant en la professó que feya la confraria de la Puríssima sanch de Jesucrist en Girona. Per durlo cada any lo primer diumenge de quaresma se feya extracció d' un clavari y vuyt personas aptas; lo clavari extrect per insaculació de la bossa del Paborde major y los portans de totas las bossas, de la confraria. Tots los confrares eran obligats lo dia de la professó de anar ab atxa devant de dit misteri, y al detrás hi anavan lo Paborde major presidintlo, donantli l' esquerra lo clavari del misteri y á l' altre part un altre confrare. Per obs y gastos de dit misteri demaná que tots los confrares al esser examinats y admesos en dita confraria, deguessin pagar sinch lliuras moneda barcelonesa. Lo clavari era encarregat d' ell, devia tenirlo en bona custodia en sa casa, adornarlo y lo dia avans del dijous sant, ferlo portar be y decentment á la Esglesia de Nostra Senyora del Carme d' ahont la dita professó eixia.

Tal era la confraria ó gremi dels botiguers de telas y mercers de la ciutat de Girona, que sufrí la mateixa sort que tingueren en nostra patria los altres gremis. A novas ideas, costums novas, y si pogué esser convenient y precis en certa época la creaciò de gremis ab lo major desarrollo que merc é als adelantos de la época han tingut las industrias, se feren aquells menos necessaris y mes que tot incompatibles quasi ab la época y ja en 26 de Maig 1790 y 1 de Mars de 1798, conforme diguerem en eixa mateixa revista en lo número 4, any 1, al tractar del aprenentatje, se dictaren disposicions pera establir la llibertat d' industria y després ab mes ó menos vissicituts (decrets de 8 de Juny de 1813, real ordre de 29 Abril de 1818, 29 Juny de 1815, real decret de 20 Janer de 1834, y 30 de Juliol de 1836) se vingué al real decret de 6 desembre de 1836 per lo qual foren derogadas totas las ordinacions dels gremis y declarada la entera llibertat d' industria. Ab ellas, també finí lo dit gremi dels botiguers de telas y mercers; ara pera 'l mes complert coneixement del mateix sols nos falta donar com apéndice una breu noticia del gremi del qual va naixe, ço es del de albardiners, guanters, bossers, tireters, cinters, corretjers, corders y esparters de la ciutat de Girona.

F. Maspons y Labrós.

NECROLOGÍA D' EN RAMON VILANOVA.

(Continuació.)

La primera obra fou una composició sagrada que s' executá en la Iglesia de Frares dominichs l' any 27; escrigué tot seguit una missa ab orquesta y l' any 1828 aplaudia 'l públich sa bellíssima missa pastoril. D' esta obra mestra ¿qué 'n direm? ¿Qui es que no s' en recorda d' aquells motius sempre frescos, sempre *nous*, si se 'ns permet dirho aixis? Qui es que no alaba aquella orquestració tant limitada, plena empero d' efectes de timbre y sonoritat y rublerta de detalls preciosissims? Y sobre tot, Senyors, qui es que no admira aquell tacte assombrós ab que 'l mestre Vilanova hi sapigué agermanar lo caracter religiós ab lo bucólich? Entre tantas missas de caracter pastoril com s' han escrit, no 'n veyem una sola que puga sustindre la comparació ab la del mestre Vilanova, y

Digitized by Google

estem ben segurs de que si 's tractés algun dia de rompre la tradicional costum d' executarla lo dia de Nadal, lo públich no deixaria de tatxar d' atrevit y de vanitós al qui hagués empres de ferho.

Esta composició plau y plaurá sempre á intel-ligents y á profans; com las obras mestras sas germanas te 'l no gayre comú privilegi de no envellir may, y se li podria aplicar molt be aquella gráfica frase italiana *pare scritta di donsani*. Y no es pas solsament en Barcelona hont es coneguda y admirada; puig ha sigut cantada moltas vegadas en la capital del mon cristiá y en la iglesia particular del Tribunal de la Rota, com y també en Saragossa y moltas altras bandas.

Han dit alguns critichs que si en esta obra s' hi sentia 'l *trágala;* y en bona fe que no sabem pas en quin vers pot ser ni es de suposar, que l' any 1828, quan lo Comte de Espanya, de tant malastruga memoria, era á Barcelona, 's permetés son autor intercalarhi aquell himne patriótich. A en Vilanova li sobravan las ideas ab massa abundó per á que hagués d' anar á recorrer á las dels altres. Unicament hi ha 'ls *Kiries* que no sian seus: lo reputat mestre don Marian Obiols, son deixeble en aquella época, 'ls escrigué y no 's pot hom estar de tributarli un elogi per la semblansa que hi ha entre sa composició y la de son mestre.

Ab tot y sos triumfos y que habia alcansat ja una reputació envejable, no descuydá 'l mestre Vilanova sos estudis, y cobejant avansament continuu, s' en aná l' any 1829 á Milan ab la esperansa de posarse baix la direcció d' en Bonifaci Asioli, mas lo famós contrapuntista y hábil teorich estant malalt de gravetat, hagué de renunciar á sos desitjos y escullir al mestre Piantanida, professor del Conservatori de Milan, ab lo cual estudiá la música clássica.

Despres de un any de no interromputs y aprofitats estudis, retorná á Barcelona essent fet mestre de capella de la Catedral, important lloch que ocupá dignament, enriquint son repertori ab grans composicions que feren creixe mes y mes, si cab, sa reputació. Foren estas la missa, dita de l' *Arpa* per l' us que feu d' est instrument en l'*Incarnatus;* una altra també ab orquesta, lletanias, respousoris, rosaris, goigs al Santissim Sagrament, coblas per á la Comunió, una plegaria á la Verge á chor y altres composicions d' un caracter religiós de bona lley.

Tres anys aprés (1833) aná á Valencia de mestre director del nou teatre que s' acabava de fer, ahont sols pogué estarshi un any, trovantse á son retorn despossehit del cárrech de mestre de Capella de la Catedral. Aquesta injusticia 's fa imperdonable si 's te present que 'ls mateixos professors, no sabem per que, son qui *elegeixen* al mestre, y no haurian hagut d' oblidar lo mérit, lo zel y activitat de que doná provas evidents en los tres anys que ocupá aquella plassa.

Ferit en son amor propi, sentiment lo mes volgut per un artista de cor, no per aixó prová de recobrarla, sino que deixá que 'n seguís essent mestre D. Mateu Ferrer, y anch que se li presentaren mil y mil ocasions jamay volgué aceptar cárrechs que 'l mérit no fos prou per á obtenir y var. 'S dedicá al professorat y en las estonas que li deixavan en vagar sos molts deixebles escrigué las següents obras:

Missa de gloria ab acompanyament d' orga; sa gran missa de *requiem* dita de Bilbao, per tal com fou executada en 1838 quan las exequias en sufragi dels qui moriren en aquella ciutat durant la sangnosa, é infausta guerra dels set anys, composició d' un gran efecte y d' estil sever y magestuós; un' altra de gloria á duas veus y orga (1843); la de *requiem* dita de las *violetas* (1845) hont seguí l' exemple del célebre Mehul qui en l' opera *Uthal*, usá primeras y segonas violas en comptes de primers y segons violins, innovació encertada y felís y en la que ha tingut un bon imitador en lo laboriós y entés mestre D. Bernat Calvó Puig. Esta missa que era la obra predilecta, la mes simpática á son autor y que avuy en dia es tant coneguda com la pastoril y com la de Bilbao d' un estil sever y propi y de gran merit, mes rica empero potser d' inspiració. Se li pot retraure que 'l final de la *prosa* no es certament una veritable fuga, á faysó de Cherubini, sino que es mes abiat una *stretta* en imitacions per á salvar la monotonía que s' esdevé de la successió no interrompuda de moviments lents. ¿Qui sap si 'l mestre Vilanova, qui no ignorant per cert l' art de compondre *fugas* y *cánons* n' usa pocas vegadas, compartia la opinió d' en Adolph Adam y d' altres no menys celebres compositors, que sostenian que las fugas eran un excel-lent travall d' escola, molt propias per á formar un compositor y familiarisarlo ab tota mena de dificultats, pero que no s' avenian gens ni mica ab lo reculliment y gravetat que te d' imperar en la casa del Senyor? Lo que Haydin, Mozart y Cherubini las usessen y ab forma mes elegant lo mateix Rossini, no es rahó á nostre entendre per á establir una regla precisahem de recordarnos de que l' excés ó abús dels travalls escolástichs dels compositors flamenchs y francesos ja d' avans doná origen á un género religiós bort, que hauria aconseguit foragitar la música dels temples catolichs si no hagués estat per lo geni del gran Pierluigi da Palestrina

Sa derrera gran missa de Gloria que s' executá en 1866 la adquirí lo Colegi de Notaris d' esta Capital. Després d' esta composició, lo mestre Vilanova que s' interessava molt y molt per las Germanetas dels Pobres compongué per al us particular d' aquestas un *Tantum ergo*, un *Salutaris*, diferents motets á una y duas veus y una missa que aprenian baix sa direcció.

Per lo que acabem de dir, se veurá que 'l género que ab mes predilecció y quaix ab esclusió dels demés conresá lo mestre Vilanova fou lo genero *sacro*, com sia que en lo *di camera* no mes li coneixem algunas pessas per á piano de mitja forsa originals, alguns arreglos sobre motius d' opera inédits que feya executar á sos deixebles, un capritxo y duas sinfonías per á orquesta d' estil *rossiniá* y en lo *dramátich* sabem que tenia començada una ópera que no arrivá á acabar. Esta predilecció per al género mes dificil y que mes esculls ofereix al compositor com sia que haja de traduhir sempre en lo llenguatge

Digitized by Google

sons las mateixas paraulas y las mateixas ideas, ¿era filla del convenciment intim de sa aptitut per á tractarlo ab superioritat? Molts son los artistas que 'ns ofereixen exemples consemblants al mestre Vilanova; pochs, ben pochs los qui han brillat en tots los géneros. ¡Ditxós l' artista que no violenta son talent! Ab tot y aixó no obstant, al present nos roman la incertitut sobre si 'l mestre Vilanova hagués donat algun spartito á la escena, quin n' hauria estat l' exit. Aventurat fora l' afirmar que hauria conquerit la mateixa gloria que en lo religiós com ho fora 'l suspitar tant solsament que li mancava alguna de las qualitats indispensables als qui s' hi dedican. En lo género religiós fou hont lo mestre Vilanova alcançá sa gran reputació, son títol de mestre; ab obras que 's presentaban al públich sens lo gran aparat de trajos, decoracions, nombrosa orquesta, coros, comparsería, obras sols per la bellesa de la musica acompanyadas y en las quals per tot, no fa poch qui logra attenyer la popularitat.

Si algun colp li preguntava algú perque no escribia óperas, solia respondre: ¿Operas? Bé prou que 'n fan mos deixebles, aludint á alguns *spartitos* que 's representaren en lo teatre de Santa Creu de sos deixebles Cuyás, Sariols, Dominguez, Piqué y Rovira.

(S' acabará.)

Joseph T. Vilar.

¡POBRA FLOR!

....

Floreta delicada
De fulla virolada,
En ta naxensa del jardí cullida
Lo plor de ma estimada 't dava vida.

Pobre poncella! per banyar tes fulles
Lo broll de mes pipelles sobraría,
Mes, gaya flor, no 'l vulles,
Ben tost lo seu ardor te panciría!

Aixi 'l plor benehit que la fé engenra
Novella vida dona y esperança
Y 'l plor que 'l dupte llança
Nodreix á dins el cor gelada cenra.

Barcelona 15 Maix de 1871.

Thomás Forteza.

Documents inédits

sobre lo monastir de Sant Llorens del Mont en lo bisbat de Gerona.

Sr. Director de La Renaxensa.

Molt Senyor mèu: entre los estudiosos coloboradors que sovint il-lustran las columnas del periódich qual direcció está á son digne cárrech, un n' hi ha qu' ab sos erudits treballs geológichs é históricbs ha cridat justament l' atenció dels aymadors de las cosas de la terra, per los notables conexements que demostra. Novellament y en lo nombre ters del present any, ha publicat algunas «*Noticias inéditas sobre lo monastir de Sant Llorens del Mont del bisbat de Gerona*» qu'en veritat nos sorprengueren, y fou aixis, perqué, servant ja de temps enrera en nostra col-lecció diplomática, 7 documents inédits de mes ó menys interés, relatius tots á lo predit monastir, haviam pensat no l' hi corresponguessen (ho dihem ab franquesa), ja per haver examinat lleugerament aquells, quan los clasificarem, ja per considerar aquest de poquissima importancia, atesa l'escassa menció que d' ell ne fan los autors mes competents. En efecte lo P. Villanueva en son «*Viage literario á las Iglesias de España*» qu'es lo que mes ne parla, unicament afirma (en lo tom. XV, carta CI, págs. 103 y 106) que res ha pogut saber, fora de l' incorporació del nomenat monastir, junt ab lo de Sant Quirse de Coléra ó Coleyra al de Sant Pere de Besalú, en 1592, per bulla de Climent VIII; los P. P. Merino y La Canal, en sa continuació á la «*España Sagrada*» de Flores (t. XLIII, p. 343) y Feliu de la Penya («*Anales de Cataluny a*» cap. I, llib. IX, p. 250), també breument ho indican, empero aquest últim equivoca la cita de Tristany en sa «*Corona benedictina*» (cap. X, nbre. 453) que fa sols esment de l' altre monastir de S. Llorens del Munt qu' existia en aquest bisbat y prop Tarrassa. Ara, donchs, que lo diligent escriptor En Pere Alsius, nos ha fet conéxer tot quant ha trobat referent á aytal monastir y com sia cosa molt certa qu'ab l' abundó de llum triomfa la veritat, per ço es que judiquem esser en nosaltres un deber, lo publicar aquells fruits que 'ns han donat las investigacions fetas, al rebuscar las antigas gestas de la pátria. Mes dirém: avuy dia en que, revoltas de tot cayre las arrels del vell arbre de las generacions per lo potent mastral de las ideyas pus envilidas y despreciables, brandejan y s' esberlan las ramas de las institucions mes dignes de veneració, pretenent aquell encara trossejar la rorobusta é invulnerable soca de la fé, es de tot punt necessari, ajudar, en quan se puga, á l' esclarexement de l' historia d' aquells sagrats llochs ahont habitaren las benefactoras y caritativas ordes monásticas; es precis mostrar als ulls de las gents enganyadas per moderns sofistas, las virtuts y pietat exemplar d' uns homens, infatigables apostols de la *bona nova* que, poblant las desertas soletats de nostre pays, desde la fi del primer primer período de l'etat mitjana, cristianisaren las tribus bárbaras ab la paraula divina, y, salvant, dins lo respectat si de llurs cenobis, los tresors de las lletras y ciencias antiguas, nuaren ab amorosa llassada la civilisació pagana y la dels temps caballerívols, orígen y preparació del desentrotllament qu' arreu s' ha anat operant en l' época moderna.

Be diu lo senyor Alsius, que sa historia y la del nostre poble están fortament lligadas; perçó es, que, treballant avuy per abduas, esmentarém altres novas de la vida d' aquella Santa casa, en lo segle XV (1438-1473). Los documents dalt indicats que noslas aportan son á saber: los 5 primers(1439) forman una informació pera que 'ls arrendataris del monastir de St. Llorens, Guillem Ferruz y Jachme Colteller de Besalú, donguessen al Abat las 25 lliuras de las rendas d' aquell, que per sa cóngrua sustentació l' hi foren senyaladas en lo Capítol que la orde benedicti-

Digitized by Google

na celebrá (maig de 1438) en la ciutat d' Oscha (Aragó), al objecte de que las restans, durant 3 anys, fossen «*meses e convertides en obres, melioraments e reparacio de la ditasglesia e monastir*», qual espedient se composa de 2 instancias, 2 declaracions y lo decret que hi provehi la Regina Dona Maria, llochtinenta general de Catalunya; y los altres 2 (aprés de 1473) consisteixen: en 2 manaments fets, á suplicacio del bisbe d' Arguelo, al Notari de Barcelona Gabriel Yranço á fi de que librás auténtica copia de certa procura fermada per l' abat de St. Llorens al de St. Salvador de Brea (Breda). Del contengut de quals papers, que mes avall transcriurém integrament, se desprén: primer, qu' en 1438, quan s' efectuá lo predit capitol, y mes endevant en 1439 era ja Abat del convent Fra Joan Frener; segon, que durant lo govern d' aquest, y segons sas mateixas paraulas: «*la sglesia del meu monastir e lo dit meu monastir de gran temps ensá diruit han presta obra e reparació*» esplicant que «*per nos predessesós é negligencia dáquells s' era enderrocada* (severa acusació en boca d' un abat) qual arrunament ab mes claretat se compren, per lo text del decret reyal que maná lo pago de las 25 lliuras (28 mars 1439) quan diu: «*quam ex quo ecclesia et monasterium predicta á magno citra tempore diruta sunt in solum intali statu quod prompta reparacione indigent*»; tercer, qu' en lo Capitol referit fou nomenat administrador del monastir Fra Bramon Cadell, monge enfermer del de St. Esteve de Banyolas, pertanyent també á la orde benedictina y poch distant del de St. Llorens del Mont; quart, que dit abat Frener, en virtut de lo acordat en aquella sentada aná á viurer en San Paul del camp de Barcelona, ab un dels monges qu' hi havia en son monastir; quint y finalment, qu' en 30 mars de 1473, la regia tenint la dignitat abacial, Fra Jaume Coll, qui atorgá en tal dia la memorada procura al abat de St. Salvador de Brea, en poder d' en Barthomeu Bosch, Notari de Barcelona, «*per virtut de certs capitols per ell* (*lo frare Coll*) *ablo venerable bisbe d' Arguelo fermats sobre lo cambi de las abadias de St. Miguel de Fluviá e de Sent Lorenç del mont*», lo que 'm mou á créurer, havia ja tingut lloch la reedificació projectada 35 anys enrera.

Una volta indicats los punts esencials que contenen dits documents, pera major conexensa los copiarém á continuació:

(Informació.)

(1—Instancia á la Regina)

Senyora molt justa.

Com per virtut de cert pacte avinença, e concordia fetes entre labat de sent ffeliu de Guixols duna part e labat de sent Lorenç dez mont de la part altre lo dit abat de sent ffeliu sie tengut e obligat dar cascun any al dit abat de sent lorenç per sostentació de sa vida XXV lliures barceloneses e les restants metre e convertir en reffecció e reparació e obra de la sglesia del dit monastir de sent lorenç. E com lo dit abat de sent ffeliu hage manat als rendés de les rendes del dit monastir de sent lorenç que de les dites XXV lliures no responguen al dit abat de sent lorenç ne a altre per ell los quals renders son e han nom en Guillem ferruz e Jacme colteller de busulú. E com senyora levar al dit abat les dites XXV lliures sie levar li la vida la qual mesquinament pot soportar ab les dites XXV lliures: com sie privat de totes altres rendes e moluments del dit monastir de sent lorenç e hage star e habitar en lo monastir de sent paul de barcelona. Per tant senyora mol justa recorrent a vostre acostumada justicia lo dit abat de sent llorenç humilment vos suplica sie vostra mercé per observació e execució de les dites avinenças pacte e concordia provehir e manar als dits renders que no contrastant qualsevol manament per lo dit abbat de sent ffeliu a ells fet donen per cascun any al dit abat de sent lorenç les dites XXV lliures. Car en altra manera no calria al dit abat sino que anás per mendicata sufragia. Et licet etc. Altissimus etc.

(Providencia) Remítatur bononato pet. qui partibus vetatis et solo verbo audiens provideat super supplicatis justitia mediante et mandet provissiones oportunas.

P. P. (Provissio) Regiae Cancelleriæ XVIIII Martii anno (1439) M°CCCC°XXXVIIII°-Simeon-

(2.—Instancia al jutje)

Molt honorable mossen, cum yo Abbat de sent lorenç del mont aya supplicat la senyora Reyna de alcun prejudici he masa gran dapnatge a mi fet per mossen de sent feliu de guixols president per lo capitol derrerament celebrat en la ciotat dosca. Cum yo aie moltes vegades request en los capitols celebrats en lo monestir de sent paul del camp de barsalona que la esglesia que per mos predessesós e neglicencia daquells seras enderrocada ques reforsiliás e sobrás e daço no sen aya res fet e suplicat lo capitol que anaçò volgés provesir com yo nestaria a tota lur ordinació he que la esglesia se obrás e com lo dit capitol remetés á mi lo dit spedient yo vesent que les dites facultas son tant exígues e petites que yo aturant en lo dit monestir ab los monjes que nos poria obrar la dita sglesia ordonarem que mossen de sent feliu president per aquest termini que cercás loc en lo qual yo poxés aturar ab un monge laltre que anás en altra par pert manera que la dita esglesia se pugue obrar aturantme de la dita abbadia XXV lliures barceloneses cascun any. He ffrare bremont cadel enffermer de banyoles que prengua les XXV lliures que io me preses per sustentació de ma vida e que les meta en altres usus he que yo sia content de la porció de sent paul e com un cascun dels monges aja per affer de sostentar la vida de la dita porció tant tot sol com yo aja star ab un masip quin servescha e no puxa star tot soll e lo dit capitol maja atorgat per sustentatió de ma vida la dita cantitat e lo dit president noy puxa tocar he suplicat la Senyora Reyna que an açó volgués provesir. La qual cosa a comesa á vos molt honorable mossen queus placia testament provesir car per tot aquest mes en que som los dits rendés an a donar al dit monge procurador XXX lliures per queus placia que sia manat als dits rendés ayxi con yo he suplicat ab sertes penes que els mogen a donar les dites XXV lliures no obstant enperes als dits rendés fetes per qualsevulen persones ni stament ni conditions sien hoc enca-

Digitized by Google

ra manar al sotveguer de besolun que aga exaquir los dits rendés á pagar les XXV lliures los noms dels quals son en G. ferru sastrer e Jacme colteler parayres tots de la vila de Besalun et daçó vos reputaré á gran mercé.

(seguirá)

Andreu Balaguer.

La Pubilla del Mas

Dels Magraners.

(Continuació.)

Sortits de l' esglesia en lo Mas tingué lloch un diná exelent, com á cosa apressiada per la pubilla; mentres la gatsára de consemblants diadas estaba en son mes alt punt, la Marieta aplegá una bona faldada, d' encar més bons bossins, y los baixá á la entrada hont una munió de pobrets la reberen ab rialletas de vera gratitut. Prompte deixá contents á n' aquella pobre gent y més d' un jayo pensant ab lo esdevenidor de la pubilla la compadí; un d' ells acostantsi: Marieta li digué, entre las moltas rondallas que t' he contat, may he volgut esplicarten cap que no fos alegre, més avuy ¿vols que t' en conti una que may l' has oida «la Mala Madrastra?»

Quan vingué la nit, los convidats feren via á llurs casas, restant sols en lo Mas, los nous casats, la Marieta y 'ls mossos. Aprés d' havé passat lo rosari cadascú se 'n aná á son quarto més ¿quina no fou la sorpresa de la Marieta al veure que se la destinaba á una de las cambras mes foscas de la casa, y que son pulit llit, de blanchs llansols y tous matalassos, sa madrastra destinat l' havia per son servey?

Vans foren sos intents per clourer los ulls durant la nit: tant sols los entelaban diamantinas llágrimas, com sols vessar pugan del cor d' una nina de dinou anys. Quan ja cansada de tant plorar pareixia que son cos lo repós cercaba, y que sos parpres se juntaban, tingué com un somni en lo qual se li aparagué sa bona mare rescolsada en la capsalera de son llit y fentli dolços besos en sos llabis.

De sopte, la nina, esglayada llansá un crit y mitj desperta li semblá veurer encar aquella sombra y que se allunyaba dient aytals paraulas: las mares qu' als fills ayman, no van solas al cel.

Despertás, y ja en lo que restá de nit, fixo son pensament en lo passat somni, no tancá de nou los ulls.

A matinada quan lo gall desperta al pagés y li anuncia l' hora de la trevallada, s' alsá la nina, com tenia per costum á despertá 'ls mossos; més sens dir res á ningú se n' aná á enmirallarse en lo espill dels aus y de las flors: en lo riuet que mansament corra llepant las fitas del Mas dels Magranés. ¡Com s' estremí la Marieta al veure descolorit son rostre, rojenchs sos ulls per los plors de la nit y sens carmí sos llavis qu' avans ne vessaban! ¡Pareixia qu' hagués passat deu anys en una nit!

Se 'n torná al Mas y no fou poca sa estranyesa, al veurre que tothom se maravellaba de veureli aytal cara. Aixis la Rosé, sa Madrastra ó segona mare, encar que may s' avingué la pubilleta á dar est nom á qui tant mal de compendre havia lo que vol dir esta doça paraula, l' hi digue «Marieta que tens? ¿Per ventura 't raca ma entrada en lo Mas? ¿Perqué estás plorosa? ¿No saps que 't vull com una jermana?» Estas y altres conhortadoras paraulas sortiren dels llabis de la Rosé; la pubilla plorant y donantli un fort bés en sas galtas l' hi respongué: Ah si, volgueume com una jermana, qu' ab mi tindreu una..... desfeta en llágrimas los senglots no la dexaren continuar.

Los jorns s' anaban sucsehint y la alegria no torná pas á veurers en lo rostre de la pubilleta. Sa madrastra ja ni menys se cuidaba de sabéla causa d' aytal tristó. «Altres quefers ting, respouia quan li preguntaban pel mal de la Marieta; tot son papers..... si son pare 'm volgués creurer.....

Més d' una volta aytals paraulas ferian los oidos de la pubilla. y era llavors quan li semblaba veurer de nou á sa mareta en lo capsal del llit, besantli sos llabis com en la nit de las esposallas.

Esdevingué un jorn qu' assumptos de l' hisenda cridaren al pare de la pubilleta bon tros lluny del Mas; sortí, donchs, est, deixant un bés en lo front de dos nous nins que regalats lo cel li havia per goig de la Rosé y pena de la Marieta y tant so s tingué per esta aytal reconvenció: que mentres siguia fora hi haija pau: á veure si quan tornaré los vehins tindrán que contarme quelcom de tu y ta mare.

¡Quan cert es qu' el temps ho muda tot! ¡Quan cert es qu' una impressió falagadora y novella pot fer oblidá fins los sentiments més arrelats en lo cor dels homens! Ahir per l' Anton tot era la Marieta: avuy que sos llabis sols tenen petons per los fillets de son segon maridatje, la Marieta es tinguda per res.

Passaren moltas setmanas y de l' Anton res s' en sabia; durant aquet temps si haguesseu vist á la pubilleta no l' haurian pas coneguda. Demna la á servir de mossa á los nins de la madrastra, acostumada á oures renys fins en las voltas que més meritoris sos actes eran, la pubilla sufria resignada y per cada espina qu' en son pur cor clavaban, tenia per tota queixa una mirada al cel.

Un jorn no satisfentla prou á la madrastra los renys, veyent que totas sas malas parauladas no trobaban queixosa resposta en la pubilla, prengué una resolució tant sumament cruel, que fins los vehins mes indiferents á las qüestions domésticas del Mas, preguaren á la Rosé no obrés de aytal mena. Ço fou que' havent tingut una lleugera caiguda un de sos nins, á la qual era estranya la pubilleta, la madrastra, qual rabia cercaba una ocasió per esclatá, contra aquella, resolgué tráurela de casa, com de fét. Devades fou que 'ls vehins y parents més próxims pregaren, ni la pubilla llensá una queixa, ni la madrastra torná enrera sa resolució. La nina deixa 'l Mas sens mes abrigall que la roba que duya sobre, ni més joya qu' una crueta d' or, memoria de sa bona mare, que portaba en lo coll penjada d' una cinteta, y caminant, caminant, ben tost se trová lluny de las encontradas de sa casa pairal.

Mes ay! ¡y com s' esmentá ben tost lo mancament de la pubilla en lo Mas! Los pobres ni per etsar s' hi

Digitized by Google

acostavan: habian sabut que la mestressa no tenia cor: y qui no te cor ¿com pot sabé lo preu qu' als ulls de Déu té l' almoyna? Ni tant sols las pardalas qu' á trench de auba ja aixecaban tant bells himnes al Creador, y que tant poch tenian de volá per cercá als grans de panis quan al Mas n' era la nina, volgueren viure en sos antichs nius, pus deixantlos anaren á cová en los fondals del bosch, des d' hont no oviravan pas, ni la teulada del Mas dels Magraners.

La madrastra, mestressa absoluta ja de la Masía, quals terras s' estenian més lluny que pas la vista, comensá á obrá com aytal: tots los objectes que recordaban á la pubilla ó á sa pobre mareta, foren desats, los nins oblidaren per complert, si bé los hi costá molt, puig que ab tot la nina los aymaba, lo nom de Marieta: las flors de las finestras foren arrebassadas; en un mot: del Mas dels Magraners sols ne restá 'l nom.

Més lo que no desaparegué, mal grat los esforsos de la madrastra, fou un quadro representant l' antiga mestressa, pus clavat com estaba en la paret, menester hauria sigut enderrocarla per treurel. Bé es cert que de rabia, la Rosé mes de tres voltas al emblanquí la escala, havia fet passá lo pinséll per sobre d' ell, empero com si fos un miracle al secarse la cals apareixia de nou l' imatje de la Pepa. No semblaba sinó que li raqués separarse del Mas.

Déu, qual misericordia es tan gran com son cástich, no volgué que restés sens est en la terra la qui mes tart devia trobarlho en la nova vida. Esdevingué un temps d' aquets en que Deu mostrá al home com en un no rés pot reduhir á runas las vistas mes ergullosas, si estas d' Ell renegan. La pesta delmaba la terra. Las mares fujian de llurs fills; los jermans de llurs jermanas; los marits de llurs mullers: tothom temia lo encomanarse 'l mal. Quan los vehins havian esment de que en una casa prop de la seva hi havia un empestat, deixaban las llars y devades era qu' anessin á cercá lluny la salvació, puig á ben pochs lo mal respectaba.

En mitj de tants trevalls, d' esmentá n' era una pelegrina, qual barret d' amplas alas l' hi tapaba casi bé mitja cara: son peu descals, blanch com los flochs de néu que 'ls pichs més enlayrats mostran, semblaba trobessin conhort al clavárseli pel pedregam, y ab la má posada sobre son pit, tenint en ella un sant Cristo, se la veya en los llochs de més perill, portant lo conhort als qui ja agonetjaban, y dant bons socós als qui la mort no volian encar. Tothom la cridaba y quant á quelqun malalt visitaba, aquet sens poguer donarsen compte, li semblaba havé vist aquella cara, si bé no tant groga y flaca, al menys ab uns ulls tan vius.

Vingué un vehí dientli qu' en lo Mas dels Magraners, una pobre dóna sola, desamparada de tothom estaba en perill: la pelegrina sens esperá més endreçá son pas vers hont demanaban son socós. Al entrar veijé á la pobre Mestressa del Mas qué presa del mal, se recargolaba en son llit, lluytant ab las ansias de la mort. Sos fillets estaban en lo llindar de la porta del Mas escoltant los qüentos y oracions d' un pobre jayo que 'ls distreya de lo qu' á dalt passaba.

La Rosé que ja es veya abandonada al esmentá qu' una persona entraba en sa cambra, obrí'ls ulls y llensá una mirada d' agrahiment, la pelegrina s' hi acostá y al donarli los remeys, sos dits tremolaban y una palidesa mes mortal encare de la que tenia al pujá, cubrí son rostre de tal mena, qu' á bon segú pres haurian per mes malalta la qui 'ls socórs donaba, no pas la qui 'ls rebia; los remeys pareixian inútls, car lo mal creixia notablement: entant, la pelegrina tremolosa, cada volta més, prompte deixá veure en sos ulls un cercle blavench que daba una forma cadavérica á son rostre. De sopte fixant son esguart en la paret y malgrat la fosquetat de la cambra semblá com si la figura del quadro prengués forma y parlés. La pelegrina com si entengués lo que li deya, escoltaba atenment: de cop llensá un crit y caigué esmortuida: la malalta fixo son esguart també en lo quadro, deixá rodá per sas galtas dugas cremosas llágrimas, sens dupte las primeras que llensá en sa vida, y tal volta foren las que rentant s' ánima li obriren las portas del cel; en tant, lo jayo de baix de la entrada tot aixecantse y acabant d' esplicá un qeunto á la maynadeta los deya: ja ho veyeu donchs com las mares qu' als fills ayman no van solas al cel.

20 y 21 d' Octubre 1871.

FRANCISCO MANEL PAU.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Las composicions rebudas per est Consistori des lo dia 23 del mes passat fins avuy, sòn las següents:

37. La Pau. *Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco.* (*S. Pau Tessal. II. capítol III. vers. 16.*)—38. La Creu. *Et qui non accepit crucem suam et sequitur me, non est me dignus.* (*Ev. de S. Mateu.*)—39. Plant. *Foll es aquell que 'l vent fermar volia.* (*Ausias March.*)—40. Patria. *¡Hei mihi!*—41. Cançó d' un tranquil. *Mes ells riuhen... (F. P. y M.)*—42. Amor esperansat. *Mais prenons garde; elle peut s' envoler. (Beranguer.)*—43. Del amor al cel. *Donec aspiret dies et dedinentur umbræ.* (*Salomó.*)—44. Cor nafrat. *Lo meteix.*—45. Corrandas d' un pastor. *Amor.*—46. Cant d' amor. *Dins mi pauri cant vole te canta.* (*Antonieta de Bellcayre.*)—47. Jorns de sanch. Novela histórica del sicle XVIII. *Jo se una trista gesta...*—48. Qui perdona será perdonat. *Domini quoties peccabit in me frater meus et dimittam ei usque septies?—Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies sed usque septuagies septies.*—49. Amor. *No sols la llengua parla.*—50. Balada. *¡Ay, amor meva!*—51. De un desesperat d'amor. *Canzon, tu poui ben dire... (Petrarca.)*—52. La font afalagadora. *Com viador que sedeja...* (*A. Camps y Fabrés.*)—53. L' encís del mariner. *Cançó nova s' es dictada...*—54. La veu de Deu. *¿Qousque tandem?*—55. Mon únich pensament. *Cada hú per 'lla hont la enfila... (Pitarra.)*—56. A Ignés **. *T' estim com las flors la pluja... (Camprodon.)*—57. La Fè. *La bufera infernal che mai non resta... (Dante.)*—58. Desconhort. *Ay que de aquellas horas de alegría... (Espronceda.)*—59.

Digitized by Google

La Jove Catalunya. *Los fills de las panteras... (Pau Rosella.)*—60. La Jove Catalunya. *¡Grat sia á Deu, ja hi som!*—61. A la matinada. *Et sic de cæteris.*—62. Desvari. *Amor.*—63. Acudit. *Per torná á fe una paloma. (Pitarra.)*—64. Lo batetx. *Confits, senyor padri.*—65. Lo gall. *Coch... coch... coch, ne fa lo gall...*—66. Amistat. *Amicus Plato, sed magis amica veritas.*—67. Lo plor de la nina. *La religió es lo consol y refugi dels afligits.*—68. Lo timbaler. *Llarch temps ne parlarán.*—69. Per san Silvestre. *Lasciate ogni speranza.*—70. Lo Temps. *Nunca... (Zorrilla.)*—71. Suspirs amorosos. *Me dona trovas...*—72. La sempreviva. *¡Benehida flor!*—73. Anyoransa. *Pau á qui mata l'amor. (A. Careta.)*—74. A Deu. *Tu, mon Deu, n' ets sols ma vida...*—75. Lo testament del pirata. *¡Amichs de la mar!*—76. Lluyta. *Ample es lo mon.*—77. Tarragona. *¡Trist cementiri d' una etat romana!*—70. ¡Somniava! *Le sommeil est presque toujours un pressentiment... (Lamartine.)*—79. ¿Qui ets? *Que 'n tinch de gracia. (Ciutti.)*—80. Veu de l' orfanet. *La soletat es ma mare.*—81. Las órfanas de mare. *Oh tempora, oh mores.*—82. Mas ilusions frustradas. *Qu' es tant gran la desdicha de ma vida...*—83. A la Festa. *¡Be m' hi voldrán!*—84. La núvia. *Vera cosa es e certa, que nostre aui el Rey don Amfós...*

Lo que's fá públich pera satisfacció dels interessats.

Barcelona, 9 de Mars de 1872.—Lo mantenedor President, *Joseph de Letamendi.*—*Joseph Coroléu*, mantenedor Secretari.

NOVAS.

—

Segons veyem en los periòdichs de Valencia, en lo teatre del *Circo-Español* d' aquella ciutat, dias passats s' estrená la sarsuela valenciana del senyor Palanca, música del senyor Jordá, titolada *Un parent del altre mon*, qué fou molt ben rebuda del públich merexent los autors esser cridats á la escena.

—

En la nit del primer d' est mes, tingué lloch en lo local de la Jove Catalunya una brillant vetllada literaria que celebrá la Secció de Lletras d' aquella societat, en la que prengueren part los senyors Collell y Serra de Vich que 's trovavan de pas en esta capital. A mes dels indicats senyors, feren lectura de trevalls en prosa y vers, los senyors Aulestia, Blanch, Thomás y Bigas, Batet, Matheu, Roca y Roca y altres, contribuhint tots y cada hú al major lluhiment de la vetllada.

—

En cartas qu' hem rebut de Gerona, se 'ns fa saber la fundació en aquella ciutat d' una societat catalana que ja actualment está donant duas funcions dramáticas cada setmana al igual de nostre Teatre Catalá, y que ha posat, per ara, en escena lo *Digna de Deu* d' en Joaquim Assencio d' Alcántara, *Las duas mangalas* d' en Joaquim Riera, y alguna altra.

També se 'ns parla d' una societat d' escriptors igualment fundada en aquella ciutat, de la que son: en Francisco de Paula Franqueza, *president;* n' Enrich Claudi Girbal, *vice-president;* en Celestí Pujol y Camps, *vocal;* en Joaquim Botet, *tresorer;* y en Joaquim Riera y Bertran, *secretari.*

—

Ab lo titol de «Estudios críticos de Filosofia, política y literatura, lo conegut escriptor castellá, En Francisco de P. Canalejas, de l' academia espanyola y del claustre de l' Universitat de Madrit, ha donat á llum en la propia vila (estampa de Bailly-Bailliere) un volúm de 447 páginas en octau, lo qual conté diferents articles que dit senyor havia publicat desde 1858 á 1870, y entre ells hi son de notar 3 que tractan: d' una expedició á Montserrat, del renaxement de la poesia catalana y de N' Anfós V d' Aragó en Nápols. Felicitém á dit autor per la sua obra, y en especial per los treballs en que parla de nostra patria.

—

En un dels passats números de la revista francesa *L'Illustration* y en un article critich de l'exposició de pinturas verificada en lo *Cercle de l' Union artistique* de Paris, se fan grans elogis de dos aquarelas del célebre pintor catalá, honra de la nostra terra, En Marian Fortuny titoladas *Lo soldat y' l Circassiá.* Lo citat article va firmat pel conegut escriptor y critich Teophile Gautier;

—

Hem rebut lo prospecte de la Romania *recueil trimestrel consacré á l' étude des langues et des litteratures romanes* que han comensat á publicar á Paris Mrs. Paul Meyer y Gaston Paris. Lo titol anunciat y 'l nom dels directors de la publicació bastará pera donar á nostres lectors idea de l' importancia d' aquella, y dels beneficis qu' ha de reportar á totas las llenguas y literaturas neo-llatinas, entre las quals figura en primer lloch la nostra, tant mes quant pera dita publicació s' admetan treballs escrits en las diversas llenguas romanas y en inglés. Escusém donchs recomenar als aymadors de las bellas lletras la *Romania* de la qual creyem ha aparegut lo primer número y quals condicions se troban en la secció de reclams.

—

Hem rebut los dos primers quaderns de la Biblioteca popular qu' está publicant nostre amich en Joseph de Palau y de Huguet. Es lo primer *La revolució y les antigalles* d' en Jaume Collell. Lo segon, *Conversa sobre indulgencies y butlles principalment de la* santa creuada, llibret que fou ja publicat molts d' anys enrera, si be en esta nova edició apareix un tant modificat, segons se 'ns ha dit; modificació que debem atribuir á son mateix autor (per mes que's fassa festrany atesa la etxa de sa edició primera), putx no podem creure que s' haja prés lo nou editor la llibertat de cambiar lo que volgués en lo dit llibret.

De totas maneras, com los dits quaderns portan en sí tendencias políticas tan marcadas, nos veyem privats d' ocupárnosen mes estensament, limitantnos á dir que están escrits en bastant correcta prosa.

—

Hem rebut de la Societat del Born tots los documents publicats en las festas d' enguany junt ab los Estatuts de la matexa, tot escrit en bon catalá. A

Digitized by Google

En Rossendo Arús debem esta introducció de nostra llengua en exa societat esclusivament catalana y una de las primeras qu' ha usat com á llenguatge oficial lo nostre idioma; per lo que felicitem de tot cor á dit senyor.

—

En la nit del 12 d' est mes, s' estrená en lo Teatre Catalá lo drama en tres actes d' en Ramon Bordas *La palmera del desert*. Res te que veure 'l titol ab l' obra, que 's sembla molt á altres de nostre teatre y fins son argument recorda lo drama del mateix autor *La flor de la montanya*. Los tipos son tots gastats y en especial los del vell y son fill que son los matexos que 'ns presentá l' autor en son altre drama ja citat. La monotonía y llanguidesa de las escenas, la pobresa dels recursos, las agudesas ja sentidas altras vegadas, y la repugnancia ab que vegé 'l públich algunas de las escenas en particular la que tenen en lo tercer acte lo pare y fill forasters quan aquets li pregunta si es cert qu'ha fet l' estafa hont tant resalta lo cinisme del pare; tot axó feu que no fos l' obra tant ben rebuda com altras del mateix autor. Mes no debem acabar, sens dir que hi ha en lo drama duas ó tres escenas ben fetas, y que está est en general ben versificat.

En quant al desempenyo, debem dir que tots los actors que hi prengueren part, saberen treure de llurs respectius papers tots lo partit possible, distingintse entre tots lo senyor Soler.

—

L' Ateneo de Lorca ha acordat celebrar un certámen literari en honor del célebre Miquel Cervantes Saavedra, baix las bases espressadas en lo següent cartell qu' ha publicat y traduhim:

L' Ateneo de Lorca que desde sa instalació ha celebrat l' aniversari del escriptor insigne, *honor y gloria no solament de sa patria, sinó de tot lo género humá*, desitjant tributar est any un homenatje de respecte y admiració mes senyalat á la memoria de Cervantes, y estimular, en sa modesta esfera, als ingenis de nostra provincia, y fins als de tota la nació, pera que dediquen sas nobles tareas en lo conreu de las bellas arts ó un objecte tant digne, te l' honor d' invitar á un certámen literari baix las condicions següents:

Lo primer premi, que consistirá en un busto de Cervantes, en plata, de petitas dimensions y son corresponent diploma, s' adjudicará al autor de la millor *memoria* de regulars dimensions y bonas formas literarias sobre est tema:

«¿Al trassar y escriure Cervantes lo Quixot, se proposá imitar algun dels grans modelos literaris ja publicats, y seguir las petjadas dels ingenis eminents que l' havian precedit, ó féu un travall enterament original?»

Com á segon premi s' adjudicará una ploma de plata sobredaurada, ab diploma, al autor de la millor composició en vers relativa á Cervantes.

Hi haurá á mes dos accessits pera los autors de la memoria y poesia que mes s' acosten en mérit á las premiadas. Aquets accessits consistirán en un diploma que s' entregará als autors de las composicions que l' hajan merescut.

Lo jurat podrá fer de mes á mes las mencions honoríficas que creia indispensables.

Los qu' aspiren á estos premis dirigirán llurs trevalls á la secretaria del Ateneo de Lorca avans del 14 d' Abril prócsim, en qual dia quedará tancat lo plasso d' admissió definitivament.

Com de costum, las composicions vindrán sense firmar, en un plech clòs ab un lema: y en altre també tancat, ab un lema igual la firma del autor.

Lo jurat de calificació se compondrá de cinch individuos designats ab anticipació entre 'ls professors de la secció de literatura del Ateneo, associats de las personas que estimen convenient.

Los membres del jurat no podrán pendre part en lo certámen.

La lectura de las composicions llorejadas y la adjudicació dels premis se efectuará en la sessió solemne y estraordinaria que celebrará l' Ateneo la nit del pròcsim vint y tres d' Abril, aniversari de la mort del escriptor insigne.

Totas las composicions presentadas quedarán de propietat del Ateneo sens que per los interessats puga reclamarse son retorn.

Los plechs que contingan las firmas de las no premiadas se cremarán sense obrirse.

Lorca, 1 de Mars de 1872.—Lo Director, *Juli Mellado.*—Lo secretari, *Antoni Gayon.*

—

Hem vist en alguns dels periòdichs d' esta capital, y 'ns ho han assegurat personas que poden saberho, que la companyia catalana del teatre Romea ha sigut contractada pera la temporada d' estiu en un dels teatres de Reus.

—

Dins breus dias se posará en escena la tant anunciada sarsuela *Lo Somni daurat*, en lo teatre del Circo. Segons tenim entès es del mateix gènero que lo *Robinson petit*, que tants bons resultats ha donat á l' empresa del dit teatre.

—

Continúa sortint á Palma de Mallorca la Revista Balear de que parlarem á nostres lectors en un dels passats números. L' últim corresponent al primer d' est mes publica alguna poesia mallorquina dels senyors Obradors Bennassar y Forteza, y algun trevall en castellá de diferents autors, entre ells una poesia del mestre en Manel Milá.

RECLAMS.

Romania recueil trimestriel consacré á l' étude des langues et des littératures romanes, publió par Paul Meyer et Gaston Paris.—Ha comensat á apreixer lo primer de Janer del present any en quaderns trimestrals de 8 fulls (128 páginas) en octau; se atmeten suscripcions en la llibreria de Bailly-Balliere-Madrit-preu 18 francs sens contar los ports.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Abril de 1872. Núm. 5.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . . 12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . . 1 »		

SUMARI.

La Biblioteca Catalana: per *A. Aulestia y Pijoan*.—Un somni: per *Concepció Blonder*.—La mort d' Olger (Poesía): per *Jaume Ramon*.—Del gremi dels botiguers de tela y mercers de la ciutat de Girona (Acabament.): per *F. Maspons y Labrós*.—Necrología d'En Ramon Vilanova (Acabament): per *Joseph T. Vilar*.—La mort de Jesús (Poesía): per *A. de B.*—Documents inédits sobre lo monastir de St. Llorens del Mont en lo Bisbat de Girona (Continuació): per *Andreu Balaguer*.—Historietas morals: per *Joaquim Riera*.—Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.-Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.-Novas.-Reclams.

LA BIBLIOTECA CATALANA.

Afalagada era de molt temps ensá per tots los catalanistas la esperansa de veure publicadas las obras mes capdals de nostra literatura, de las que tants elogis s' ohian fer als pochs que havian tingut ocasió de coneixerlas, y qual importancia's deduhia també de lo que d' ellas ne deyan los tractats bibliografichs; y eixa natural curiositat de que participavan los literats de fora Catalunya que 's complahuen en estudiar nostra llengua materna y en seguir pas á pas la satisfactoria marxa del modern despertament de las lletras catalanas, devia causar en aquestos certa desfavorable estranyesa quan consideravan que casi totas las literaturas tenian ja recullidas en aplechs los principals monuments de cada una de ellas. Si als qui tan natural desitj esperimentavan, havia calgut pera ab mes intensitat sentirlo, l'asaborir alguna de las dolsas fruytas del arbre de nostras grandesas literarias, de tal plaher havian pogut gosar entre altres ja ab la *Crónica de Ramon Muntaner*, publicada per lo distingit literat y constant aymador de las cosas de la terra N' Antoni de Bofarull, ja ab la traducció qu' ell mateix y 'l malograt En Marian Flotats feren de la Crónica del Rey En Pere IV, ja en los documents catalans del Arxiu de la Corona d' Aragó que va publicant dit establiment en forma no molt al alcans de totas las fortunas, ja finalment en los fragments de diversas obras antigas qu' han vist la llum formant part d' altres treballs novament publicats.

Las anteriors consideracions han d'aumentar, donchs nostra satisfacció al tenir qu' anunciar avuy la publicació de l' obra per tant temps esperada, y molt mes quan ella es de la importancia que per sas condicions literarias y materials, atribuirá sens dupte tothom á la BIBLIOTECA CATALANA *de les mes principals y eletes obres en nostra llengua materna escrites axi en est Principat com en los antichs realmes de Mallorca y Valencia. fetes estampar ab gran esment per amadors de les lletres de la terra sots direcció den Marian Aguiló y Fuster del Cors de Bibliotecaris, Archivers, etc.—Barcelona, any MDCCCLXXII.* Que esta publicació vé á omplir dignament lo buyt que 's notava en nostra literatura, ho diu lo nom de son Director y 'l den Miquel Victoriá Amer, que publica altre de las obras ab que comensa dita Biblioteca, aixís com la lectura del primer *fascicle* ó entrega de la mateixa, quan no la del prospecte qu' haurán ja vist alguns de nostres suscriptors.

Aquest últim atráu desseguida las miradas per sa part tipográfica que es de tant bon gust, que no duptem en judicarla com una de las millors mostras del avansament del art de l' estampa que 'ns han donat en aquets últims temps las impremptas espanyolas, y que seria prou pera igualar á la casa de Verdaguer, en qual establiment veu la llum, ab las que mes fama tenen en l' estranger. Sobre un excelent paper fet á posta y de fábrica catalana 's destaca, ab tota la elegancia y claretat que li han conquistat modernament lo primer lloch en las bonas edicions, un hermós carácter elzebiriá, al que acompanyan inicials y vinyetas d'un gust exquisit, fetas totas expresament pera la publicació; essent dignes de mencionar entre aquestas l' orla que rodeija 'l text de la primera plana del prospecte (que creyém será la portada que acompanyará á la publicació) formada per un delicat fullatge d' entre'l qual se destacan los escuts de la Diputació ó de San Jordi, lo de Barcelona y 'ls de Mallorca y Valencia; mostrantse aquets dos últims surmontats pel de Catalunya, y junt ab altres detalls indicatius del nom y pátria del Director de la Biblioteca, en lo preciosíssim *colofon* que 's veu en la segona plana del prospecte y que éll sol bastaría á acreditar lo nom del artista que l' ha dibuixat, no menys que 'l del grabador.

Ab semblants condicions materials comensa la BIBLIOTECA CATALANA publicant las obras seguents:

«I. *Libre dels feyts esdevenguts en la vida del*

Digitized by Google

molt alt Senyor Rey EN JACME LO CONQUERIDOR; tret del M. S. inèdit de Poblet, del any 1343.

II. *Libre* inèdit *dels* FEYTS DARMES DE CATALUNYA, *compost per Mossen Bernat Boades e acabat en* 1420. D' esta obra n' havem pogut consultar diferents trasllats, entre ells un de la ma del M. R. P. Fr. Joan Gaspar Roig y Jalpí.

III. *Libre apellat* GENESI, DE SCRIPTURA, *tret del M. S. de Mossen Guillem Serra, del any* 1451; ara per primera vegada publicat per en Miquel Victoriá Amer.

IV. *Libre del valerós e strenu cavaller* TIRANT LO BLANCH, *escrit per Mossen Johanot Martorell;* estampat en vista de la edició princeps de Valencia de 1490 y la de Barcelona de 1497.»

Per demés fora que 'ns detinguessem á parlar d' aquestas quatre obras quant d' ellas no podriam per ara fer notar altra cosa sinó que las duas ja publicadas gosan de fama europea, havent sigut traduhidas á distints idiomas, y que las inéditas ó sian los *Feyts darmes de Catalunya* y *Genesi de scriptura*, son segurament dignas de figurar al costat de las anteriors, com ho acredita la circunstancia de que 'l director de la biblioteca las hage escullit pera figurar en primer lloch de la mateixa, y ho mostra ja la lectura del primer plech que de cada una d' ellas s' ha repartit.

Després de lo manifestat ben be podrém afirmar que la publicació que 'ns ocupa es un acontexement que formará epoca en la historia de la moderna renaixensa literaria de la terra, puix fent del general domini las obras clásicas de nostra literatura, ha de portar una influencia decissiva tant en la expressió com en la concepció de las obras literarias, fixant lo bon us de la llengua y donant als autors á dolls l' inspiració pera llurs composicions ja ab las fantásticas y poéticas aventuras de la novela caballeresca, ja ab la narració de las gestas que ajensadas ab tota la color de l' epoca 'ns presentan las crónicas, ja ab los profonds pensaments y magníficas descripcions de la obras ascéticas ó inspiradas en los sagrats llibres.

Seria fer una ofensa á la ilustració y bon gust de nostres lectors recomanarlos l' adquisició d' una obra com la Biblioteca Catalana puix que segurs estém de que ella ha de valdre á son Director lo mestre en gay saber En Marian Aguiló y Fuster, l' aplauso de tots los cercles literaris nacionals y estrangers y l' afectuosa felicitació dels fills de la terra, que d' avuy en avant podrém mostrar als qui 'ns pregunten per nostra ascendencia literaria un aplech d' obras que son lo mes rich joyell de la gloriosa corona de la pátria.

A. Auléstia y Pijoan.

Barcelona. Març de 1872.

UN SOMNI.

¿Qui no ha somniat alguna vegada? ¿Qui no ha viatjat per exos espays que'l pensament crea y condensa la fantasía?

Un somni vaig á contar; somni que una nit fatigá ma pensa y que recordaré tots los jorns de ma vida.

Lo silenci de la nit tancat havia mas parpellas y l' angel de la Guarda vetllava mon dormir; mes tantost mos esguarts perderen la llum terrera, altra imaginaria feya sentir á l' ánima.

Hermós panorama s' estengué devant meu. Lo cel s' ostentava diáfano; las estrellas pipellejavan encesas com espurnas, y la lluna trista y melancólica com sempre y com sempre hermosa y pura relliscava per l' estrellada volta.

Bellíssima clapa de neu presa en lo cenit ab fils de plata, sos esmortuits raigs llumenavan las valls y 'l front de las montanyas.

Apar que sonreya y parlava. Era sa veu com lo trinar del rossinyol; com la nota que despedeix la cítara del trovador que en apartada cambra de sa morada, plora y canta.

—¿Per qué enutjadas com ahir—deya á las flors que tancat havian llurs cálzers—per qué com ahir, menyspreau, esquivas, ma llum y 'm negau vostra flayre?

Las flors no responian: inclinadas sobre llurs brancas dormitavan dolsament bressadas per las brisas de la nit.

Tan sols un curriol respongué á l' amorosa quexa de la lluna. Brodavan sas voreras junquillos y violetas; violetas puríssimas com lo primer albor de la matinada.

Relliscá sobre la grama y las rocas que son llit cubrian y mormolá una armonía vaga, indescriptible y misteriosa.

La lluna li enviá sos resplandors, y quan la corrent va saludar l' estany hont moria, semblava una cinta de plata.....

Las flors dormian en tant. A las contorbadoras quexas de la lluna oposavan llur silenci, y al bés de sos raigs de neu llur tancats cálzers. Llur bellesa las feya ingratas!

Desaparegué la lluna y ab ella tots los fantástichs encants de la nit. Las flors s' obriren, mes lo sol pujá poch á poch per l' horizó colorejant las blancas tintas de poch antes y enviant cada vegada ab mes forsa son bés de foch sobre la terra.

Al caurer la tarde las flors ben tost restaren colradas y marcidas.

Mormolaren quexosas, pero moriren mormolant. La caldosa ponentada no tingué pietat; ingrata com ellas quan amorosa la lluna las cridava. Llurs despullas secas, per terra se 'n planyian, arremolinadas al impuls del vent que ab sas alas s' enportavan las quexas.

Desaparegué lo sol en occident, rodá 'l carro de las ombras pel firmament y altra vegada aparegué la lluna hermosa y pura.

Cridá á las flors, pero las flors no hi eran. La blanca lluna fou llur mortalla.

Digitized by Google

Cridá al curriol y sas ayguas li contestaren sonoras rellissant per entre 'ls jonchs y la grama.

—Tú no ets ingrat—li digué la lluna—y jo dech estimarte. Teu es mon amor. Tú serás sempre mon mirall y en tas ayguas se banyarán mos raigs, com en las onas del llach hont mores, lo cisne que cantant espira.

Concepció Blondel.

La Mort de Otger.

Prop de un any que n' es cercada,
n' es cercada pels cristians
l' antiga ciutat de Ampurias
per lliurarla dels alarbs.

Nou barons sos murs voltejan,
que nou brancas ne serán
de hont molts llors han de cullirse
ab lo temps qu' esdevindrá.

Otger Catalòn se nomna
lo quin de tots n' es lo cap:
si 'l coratje á n' ell li manca,
los moros 'us ho dirán.

En las serras va juralshi
guerra á mort ja fa deu anys;
veyeu, donchs, si per coneixel
rahó de sobras tindrán.

Las claras ayguas del Ter
de sa corrent ha desviat,
puig la set ha de rendirlos
ja que no 'ls rendeix la fam.

Cada jorn s' estreny lo cercle
que volteja la ciutat.
Socós de Girona espera,
mes per ara no ve pas.

Satisfet Otger se mostra
y diu als nou capitans:
—L' antiga ciutat de Ampurias
cristiana ben tost será.—

Entre tant l' hivern se acosta,
la fulla del arbre cáu,
lo blau cel de plom se torna,
los Pirineus restan blanchs.

Quan no plou, neva; y 'l moro
mirant lo Ter sech, esclam':
—¡Ben poch, Otger t' ha valgut
aquesta obra de gegans!—

La neu que hi ha en las teuladas
se torna aigua pel alarbs
¡ay, si la fam no 'ls aclapa,
que la set no ho fará pas!

Per engruixar la desgracia
de sopte Otger cáu malalt:
¡apar que tota la terra
contra ell se haja conjurat!

Xiula 'l vent de la tempesta;
may ningú ha vist frets tan grans;
de bronze han d' esser los homens
que pugan viure en lo ras.

La malaltia de Otger
cada jorn avansa un pas,
y al veurers prop de la mort
als nou barons aixís parl':

—Contadas ne son las horas
que de vida 'm restan ja,
y abans de morir voldria
cumplisseu ma voluntat.

A Dapifer de Moncada
preneu tots per capitá:
obehiu lo qu' ell 'us mani
com si jo 'us ho hagués manat.

Pensau que 'l unió es la forsa
y que 'ls serrahins son braus;
l' ombra meva á totas horas
en lo Moncada miráu.—

Y en tant que del cel ne baixa
la neu borbollons formant,
ell n' hi puja la seva ánima
pura com la neu que cau.

Tres reys moros s' atansavan
per lluytar contra 'ls cristians,
que en lloch d' armas sols tenian
llágrimas pera plorar.

Dapifer llevá lo setje
d' Ampurias al s' endemá,
pus lo gel del cos d' Otger
la sanch de tots torná en glas.

Jaume Ramon.

Del gremi de botiguers

de tela y mercers de la ciutat de Girona.

III.

En los últims números hem donat á coneixe lo gremi dels botiguers de tela y mercers de la Ciutat de Girona, lo qui segons diguerem va naixe del de corders y altres oficis de la mateixa. Just es que parlem, encara que sigui ab breu resenya, d' aquest últim gremi, avans de separarse dits botiguers y mercérs, aixi sabrem la vida ó constitució que ja portava la confraria formada ab aquestos dos últims oficis, al constituirse per sí sola.

Albardiners, guanters, bossers, tireters, mercers, botiguers de telas, corders, corretgers, cinters y esparters formavan tots junts desde temps antich un sol gremi, que 's regía segons vellas y antigas ordinacions, mes per la poca forsa d' eixas qu' en si ja no bastavan pera evitar los fraus que 's cometian, y per las perturbacions hagudas en lo present Principat, fou precís lo tornarlo á organisar introduhinthi totas aquellas milloras que la época en sí portava. Per aixó obtingueren Real privilegi donat á catorse Novembre de mil sinchcents vuyt, en virtut del qual

Digitized by Google

a diset Abril del seguent any procehiren dits oficis á formularne de novas baix la protecció de la Nativitat de Maria que comensan aixís.—«En nom de Deu sia é de madona Sancta Maria y de totá la cort celestial fou ordenada confraria apellada de madona Sancta Maria del Carme de la Ciutat de Girona per los albardiners, guanters, etc., y assò á salut de les animes sots invocatió de madona Sancta Maria;—«per las quals se mana que ningú gosés parar botiga ó cambra ó usar de dits oficis ó qualsevulla d' ells, ni tampoch portar garbel , capsa, tauleta ó altra cosa per vendre telas, cintas y demés, per Girona ó sos suburbis sens que avans no fos examinat per los majorals ó pabordes de la confraria y pagats vint sous d' entrada, venint despres obligat á pagar quiscun dissapte un diner, convertidors en las necessitats del gremi; que tots los jovens y massips que fessin feyna ab qualsevulla mestre dels dits oficis, degués esser confrare y pagar d' entrada un sou y aprés tots les dissaptes un diner; que morint algun confrare mestre, restantli muller ab infants ó sens ells, fos á eixa licit y permés continuar l' ofici, mentres servés lo nom del marit, pagant una malla cada disapte; que l' hereter del mestre mort, contal qué hagués practicat ab lo seu pare per temps de tres anys, no degués sofrir examen ni fos obligat á pagar los vint sous, sino lo diner cada dissapte; que si morint algun mestre y sa muller, restessin infants dels mateixos, llurs tutors y curadors, poguessin servar y usar del ofici per dits pobills sens tenir de pagar entrada ni esser examinats, mes de la obligació que la feyna que fessin fos per aqueixos; que per esser examinat de dits oficis ó d' altre d' ells fos precis haver estat per temps de tres anys ab mestre examinat d' aquell ofici, del qual volgués esser examinat. Donava al gremi facultat llegislativa, com que podia reunirse tantas vegadas com volgués sens demanar llicencia, dins lo monestir del Carme, per fets ó negocis de la confraria ú oficis y fer ordinacions é interpretarlas, corretjirlas, esmenarlas, revocarlas ó mudarlas, poguent fins imposar penas als contrafaents d' ellas hasta en quantitat de vint sous y executarlas. Lo govern de la confraria lo tenian los Majorals ó Pabordes; qu' eran tres, ço es, un per los oficis de botiguers de telas, mercers, albardiners, guanters, tireters, bossers, cinters y corretgers, un altre per lo ofici dels corders y un altre per lo de espartcrs; l' un d' ells era 'l paborde en cap, lo qui havia d' esser home á lo menos de quaranta anys y casat ó viudo, l' altre d' edat trenta anys y lo ters podia esser jove, major empero dels vint y cinch anys. La elecció se feya vuyt dias avans de la festa de la Mare de Deu de setembre en lo dit Monastir del Carme, per un notari qui anava prenent las veus dels confrares enescrutini y 'ls que tenian major número de veus aquells eran pabordes durant l' any; la publicació dels nous pabordes no tenia lloch fins la vigilia de la festa y 'ls pabordes sortint, dintre los seguents quinze dias, devian donar compte y rahó als nous dels carrechs y dentes, restituhint las restas y lliurantllos los llibres y demés de la confraria ab intervenció del Notari de la mateixa. Era de carrech dels pabordes lo fer cobrar lo diner que cada confrare pagava quiscun dissapte y de quatre en quatre mesos devian aplegarse un dia de festa al Carme, per donarse compte de lo que haguessin rebut posantho en una caixa de la qual cada paborde ne tenia una clau, de manera qu' eran tres claus. Si may se promovia alguna questió entre mestres ó aprenedissos sobre cosas del ofici, los pabordes era qui devian resoldrelas y lo qu' ells determinessin devia executarse.

Lo gremi era posat baix la invocació de Maria Santíssima celebrant la festa en la diada de Nostra Senyora de Setembre: en aquell dia tots los confrares devian assistir al ofici, aixi com en la vigilia á las vespras, anant á cercar avans al paborde major ó en cap á la seva casa y desprès tornarhi. Devian assistir també los confrares al soterrar de sos companys de gremi, devent anarhi per lo menos dotze en lo combregar pera qual fí s' hauian manat fer dotze ciris de tres lliuras cada un. Los pabordes en lo dia dels morts devian anar á la capella de la confraria pera fer obsequias y despendre pera las animas dels confrares y altres faels difunts, fins en quantitat de vint sous.

Ditas ordinacions foren publicadas ab veu de pública crida per lo pregoné Geran Barda, en los sitis d' estil de Girona, ab pregó que deya aixis—«Ojats tothom generalment que 'us notifique é fa asaber la honorable mossen Miguel Domingo, balle de Girona, de part del molt alt senyor Rey, ab tenor de la present pública crida ab consell del honorable misser Salvador Bellver Doctor en quiscun dret, Jutge ordinari de Girona que com per part de la confraria sots invocació de la gloriosa Verge Maria del Carme de Girona del mes de Setembre, sia estada presentada als dits honorables oficials alguna carta ó privilegi real consentit é atorgat per rahó de la dita confraria per lo molt espectable senyor don Jaume de Luna, conseller, camarlench y loctinent general del serenissim Senyor Rey, la qual carta ó privilegi real fou dat en Girona á catorze del mes de nohembre prop passat, en que ha diversos capitols consentits per lo espectable loctinent general per obs de la dita confraria e de tots e sengles que sien dels oficis de albardiners, guanters, bossers, tireters, mercers, botiguers de telas, cinters, corders, corretgers y sparters de la dita Ciutat de Girona, los quals son del tenor seguent: (aqui 's llegian los capitols) sien legits tots los capitols en la dita carta real insertats perque lo dit honorable balle de consell del honorable Jutge á manat totes les dites coses esser publicades perque los dits manaments reals sien tenguts e observats é per ningú ignorancia no puxa allegada esser e guart si qui guardarsi ha.»—

Baix ditas ordinacions s' aná regint la confraria, fins que «per la ruina que 's feu en 1546 per lo demoliment d' una partida de les muralles de la força vella, situada vers y damunt lo carrer de les Ballesteries, qu' ocasioná lo enderrocament d' algunes cases de dit carrer y la mort dels habitants d' ellas, de les quals cases en la una habitava Joan Serda, Botiguer de teles en dit any Paborde qui tenia en comanda y per custodia la caxa de la dita confraria dins la qual estavan los privilegis, llibres, ordinacions y altres escriptures de dita confraria, les quals ab dita molició y ruina se son perduts y devastats

Digitized by Google

que vestigi dells, no se es trobat á causa del riu de Onyar qui passá molt gros de les aigues que per les plujes se seguirenjunctament ab dita ruina» com testualment se diu en la acta, fou precis lo ferne de novas, que tingueren lloch, després d' aprobadas per los Jurats de Girona, en quatre d' Abril de mil sinchcents quaranta set.

Per ellas, establint també los tres anys d' aprenentatge, lo esser aprobat en examen, y pagar vint sous de entrada pera esser confrare, s' estableix la esclusiva á favor dels confrares per l' exercissi dels dalt dits oficis, manant empero que cap confrare puga tenir mes d' un jove de son servey anant per la ciutat á vendre cosas del seu ofici y prohivintlos lo adovar ó pelar pells de llana, se mana que tots los fills de mestre, si mort lo seu pare volen continuar l' ofici, dehuen sofrir examen; á la viuda relicta de mestre se li mana pagar dos sous cada any. En lloch de tres pabordes, se manan elegir tres pabordes, tres adjunts y tres oydors de comptes, referents á la divisió d' oficis dal dita pera lo qual devian convocarse los confrares ab veu de crida, ço es per lo andadó; los elets devian aceptar los carrechs, mes ans ss 'ls obligaba á prestar jurament en ma y poder del Notari de la confraria, d' haverse be y llealment en lo exercissi y regiment de llur ofici. S' introduhi l' aniversari en lo seguent dia al de la festa de la Mare de Deu de Setembre, al qual devian assisiirhi també los confrares, anant á buscar y tornar á casa sua al paborde major. Se maná també que á mes de dit aniversari fossen celebrats quiscun any en lo dit monastir del carme, per las ánimas dels confrares difunts quatre aniversaris, l' un, aprés nostra senyora, ó dona com diuhen, de Febrer, l' altre lo dia seguent de nostra dona de Mars, lo tercer lo dia aprés de nostra dona de Agost y lo derrer lo subseguent dia aprés nostra dona de Setembre. S' imposava també la obligació d' anar als soterrars, combregars y s' hi anyadia á la professó del Corpus y á las altres que 's celebressin á la ciutat, anant en las professons, ab ciri encés, ó sinó acompanyant la bandera. Y per últim se concedian també als pabordes y confrares lo ajustarse sempre que creguessin convenient per la confraria y estatuir pera la mateixa.

Després, en 1578 vingué la separació. Y hem acabat; ab aquestas breus noticias, se veu d' ahont son fills la major part dels articles de las ordinacions del gremi de botiguers de tela y mercers y se segueixen las reformas qu' anaren introduhintse, servint á mes també pera donar á coneixe aquells articles que, no derogats ó modificats pera las ordinacions de la nova confraria, s' entenian subsistents y observavan.

F. Maspons y Labrós.

NECROLOGÍA D' EN RAMON VILANOVA.

(Acabament.)

Lo mestre Vilanova es considerat com un excel·lent armonista, y nosaltres afegirém, com un excel·lent *purista*, essent digna d' admiració en totas sas obras á mes de la abundó de motius, sempre en íntima relació ab las paraulas, la correcta disposició de las veus, la martxa del baix may uniforme, las modulacions sempre naturals, los detalls y jochs d' instrumentació que sense alterar la idea principal contribuheixen á robustirla y á embellirla, lo clar-obscur y la economía musical ab tot y la escassa orquestració de que podia disposar.

Com á professor de composició de piano, feu grans y notables serveys al art musical y bé prou que 'n son irrecusable testimoni sos nombrosos deixebles, la major part dels quals, si es que no tots, ocupan un lloch destingit entre'ls artistas de nostra ciutat. No 'ns podém estarnos de recordarnos d' alguns y son: D. Vicens Cuyás, qui vejé estrenada sa *Fatuchiera* 'l mateix dia que feya 'ls quatre anys que habia rebut la primera llissó del mestre Vilanova, D. Raniere Vilanova y D. Pere Tintorer, excel·lents pianistas compositors, D. Joan Sariols, autor de la ópera *Melusina* y de varias sarzuelas, mestre de capella de S. Francesch de Paula, D. Joseph Piquer, autor de la ópera *Il duca di Scilla* y d' algunas sarzuelas inéditas, D. Antoni Rovira. d' *Ild·gonda* la *Sirena* y altras, D. Eduart Dominguez de la *Dama del castello* y la *Vedovella*, D. Eduart Amigó, hábil concertista d' armónium, D. Joseph Badía, D. Joaquim Lladó, D. Pere Tolosa, D. Ignasi Jaumandreu, D. Joseph Saltó y altres que no recordam.

Lo método que adoptá per á la ensenyansa de la composició fou lo de Reicha, método rich en teoría y un bon tros escás per lo que toca á la part practica, escassesa que 'l mestre Vilanova suplia multiplicant los exercissis, logrant aixís que sos deixebles fossen tant bons teórichs com prácticlis. Ab sas esplicacions claras y concisas y la excel·lencia de la obra de text no tardavan gayre 'ls deixebles á sapiguer analisar los acorts, evitar las quintas y octavas, la regla de quarta, xifrar un baix y realisarne un altre, las progressions é imitacions, etc., cosas que semblarán puerilitats als qui hajan tingut la sort de topar ab bon professor que no 'ls deixés á las foscas y que 'ls espliqués lo perqué, ó una d' eixas obras teóricas; pero quan D. Ramon Vilanova 's dedicá á la ensenyansa era una época de rutina, ni hi havia mestres que ensenyassen lo *Reixa*, lo *Catel* ó 'l *Dourlen* com ho feren en Vilanova, en Balart y alguns pochs més.

Lo mestre Vilanova, qui com havem dit, era un gran purista, no tolerava la mes petita infracció de las reglas musicals y era inútil que algun colp se li objectés que la falta que ell condemnava existia en aquesta ó en aquella obra, puig solia respondre que estudiant, ni podia ni debia permétrelas per que originava un retrocés.

Aconsellava sempre que la *melodía* era l' ánima de tota composició musical y que per est motiu havia d' ocupar lo lloch preferent, empero que sa vestimenta no havia d' esser ni pobre ni mal esparracada, en lo qual seguia estrictament lo principi de la escola francesa, escola mista que tendeix á pendre lo milior de la italiana y de la alemanya. Lo mestre Vilanova no decantava sa simpatía á favor de cap de las duas; aplaudia lo *bo* y lo *bell* de totas.

Digitized by Google

Una de las primeras condicions que li exigia al deixeble era un gran coneixement del solfeig, base fundamental d' una bona educació y per á omplir lo buyt que regnava anys enrera en esta part mes que important, impres·cindible, escrigué un entés método de solfeig, en un tot oposat al de Reicha, es á dir, mes práctich que teórich. No obstant avans que la casa editorial de Andreu Vidal y Roger n'adquirís la propietat, s' ocupá en aumentar la part doctrinal, ab lo qual la obra quedá completa.

Morí 'l mestre Vilanova á las 8 del dematí del dia 14 de Maig de 1870. Son cadáver fou sepultat en lo panteon que feu construir per á las Germanetas dels Pobres.

Un gran nombre de professors distingits de Barcelona y entre ells quaix tots sos deixebles y molts amichs y admiradors li tributaren lo 19 de Juliol unas exequias en la Iglesia de St. Agustí, executantshi baix la direcció del mestre Casamitjana son obra mestra, lo *requiem* de las violetas.

Per son carácter excessivament tímit y modest, lo mestre Vilanova no ocupá may llochs que molts ambicionan, als quals preferí una vida retirada y tranquila. Pot dirse d'ell ab rahó lo que de sí mateix deya modestament un cert aristarch enemich del mestre Vilanova.

«Te l' orgull de no pertanyer á eixos círculs que la xismografía y las personalitats alletan; á eixos conciliábuls de miserias humanas, destructoras del veritable progrés científich, artístich y literari; á eixas patuleyas que 'ns fan viuré mitj secle enderrerits respecte á las demés nacions, y que estas se burlen de nosaltres. Te l' orgull d' elevarse sobre tota personalitat y de no veure sino 'l mérit y 'l talent hont se vulla sian, per á elogiarlo y exalçarlo.»

Efectivament, jamay lo mestre Vilanova havia negat un aplaudiment, ni havia tractat de rebaixar la fama de cap artista; per á ell no hi havia rivals; los triunfos deguts á sas llissons, l' omplian de joya y estava disposat á corretgir qualsevol ensaig, anch que son autor no freqüentés sa classe. En un mot, lo mestre Vilanova era 'l tipo acabat del veritable artista, que practica lo de *Tot per l' art y per al art*.

Sa educació era esmeradíssima y ben diferenta, trist es dirho, de la de la majoría dels músichs, puig á més de sos grans coneixements en l' art musical parlava diferents idiomas y tenia coneixements no gens supercials en altras arts y ciencias.

No li mancaren enemichs y envejosos, ¿quin artista de fama no 'n té? no mes que las *mitjanias*, com digué un célebre escriptor, n' están exentas. No li mancaren críticas injustas y parcials; mas ni estas ni aquells pogueren aminvar sa ben fundada reputació ni 'l respecte que als *bons* y veritables artistas inspirava.

Quasi tots sos deixebles, las escepcions son contadas, l' estimavan com s' estima á un pare, y avuy que la terra enmortalla sas despullas li guardan la justa admiració que son talent mereixia. Difícilment s' esborrará sa memoria. Quan l' artista 'ns deixa, 'ns romanen sas obras y 'l mestre Vilanova á mes de sas obras nos deixa una altra recordansa, recordansa eterna y que diu mes que tot lo que nosaltres podriam dir de sos sentiments religiosos, de sos sentiments de ver artista.

Lo mestre Vilanova, que durant sa carrera no alimentá odis en contra de sos agreujadors, lo mestre Vilanova, que per son retraiment degut á son amor al estudi, fou tractat de misántropo y d' escéntrich, que vegé negat son mérit artistich y poch respectada sa persona per molts que tenian quelcom que agrahirli, no pensá al morir mes que en alleugerir la sort dels fills y esposas d'esta classe tant nombrosa que salvas escepcions, viu en la estretor y molt sovint en la miseria.

Son cor noble, no donat al rencor y á la enveja pagá aixís las críticas y las calumnias. D' avuy en endevant los artistas continuarán admirant sas obras, los fills y esposas benehirán sa caritat.»

He dit.

JOSEPH T. VILAR.

LA MORT DE JESÚS.

La terra tremolosa
roda en mig de tempesta que s' hi aferra,
fan confusió horrorosa
los elements en guerra
com si l' infern enrevoltés la terra.

Groixudas nuvoladas
enfosqueixen lo mon qu' ab forsa aufegan,
y passan apiladas,
y tronan y llampegan
com mals esprits que de son Deu renegan.

Desolació qu' espanta
bat monts y planas ab terrible forsa,
ni sols l' óliva canta,
ni la groixuda escorsa
resisteix la ventada que la torsa.

Lo sol son foch apaga
ab lo plor que li dona sa tristura,
y tot lo cel s'amaga,
y la mortal criatura
esporucada fuig per la foscura.

Que cel y terra plora
la mort d' Aquell que 'ls ha donada vida,
y mor en creu traydora,
mirant á la afligida
Mare que pena en sa dolor sens mida.

Un raig de gloria besa
lo front del Deu que sobre 'l pit s' inclina,
sa carn queda suspesa
d' aquella creu divina,
llit de mort y de vida nova mina.

Creu santa, salvadora,
que 'l cap elevas estenent los brassos,
pel Deu que en tu ara more,
acullme ab ferms abrassos
cap á la fossa al dirigir mos passos.

A. de B.

Digitized by Google

DOCUMENTS INÉDITS

SOBRE LO MONASTIR DE SANT LLORENS DEL MONT

EN LO BISBAT DE GIRONA.

(Continuació.)

(3.—Primera declaració)

Die mercurii intitulata XXIIII mensis Martii anno a nativitate domini MºCCCCºXXXº nono. In Civitate barchinone juravit et deposuit tertis sequens.

Venerabilis et religiorus frater Franciscus banyeres Camarerius monasterii Sancti pauli de campo barchinone testis.

. . . .

E dix esser ver que com en lo mes de Maig prop passat llur orde hagués yuntat capitol en la Ciutat d' Oscha del Regne d' Aragó ço es dins lo monartir de sent pere lo gros e ell testimoni com a procurador del prior de sent pau se trobas en lo dit capitol, recorda be á ell testimoni com hun jorn del que ell testimoui á present no ha memoria lo Reverent abat de Sent Lorens dez mont ço es frare Johan frener intrá en lo dit capitol. E de paraula en efecte dix tals ó semblants paraules ço es mossenyors molt reverents. Jo so açi per suplicarvos que com la sglesia del dit meu monastir, e lo dit meu monastir de gran temps ensá diruit hagen necessaria presta obra e raparació, la qual jamés se porie nes pot fer, si donchs jo nom retrach en algun monastir, e açó per algun temps, Parque jom ofir renunciar a totes mes rendes del dit meu monastir en aquesta manera empero, quem atur XXV lliures per ma provissio e sustentacio. E que les restants rendes del dit monastir per spay de tres anys tan solament sien meses e convertides en obres, melioraments e reparacio de la dita sglesia e del dit meu monastir. E que so prest en aquests tres anys star e habitar en aquell monastir de nostre orde que vosaltres volrets e ordonarets, havent empero jo provissió condecent. E que tots ó la major part daquells que en aquella jornada se trobaren en lo dit capitol loy tingueren per bé, e li digueren que lo dit abat fehie ço que lhome de be e bon religiós devie fer e era tengut, e defet li digueren que bona ventura hagués ell, car dave bon exemple dassi mateix. E que de fet aqui mateix stás dintre a altres actes aprés gran rahonament quen hagueren entre ells deliberadament fou atorgat per lo dit capitol, que lo dit abat hagues les dites XXV lliures. E lo restant de les dites rendes del dit monastir fos convertit en reparacio e obres de la dita sglesia e del dit monastir e feren ne administrador fra cadell enfermer de banyoles al qual los presidents en lo dit capitol ço es labat de sent Johan de la penya e labat de sen Ffeliu de guixols et tot lo capitol e axi mateix lo dit abat de sent lorens ho comanaren. E que aprés dies quant lo dit abat fou tornat en barcelona, ne feu procura al dit fra cadell en poder de Johan Osona, car ell testimoni per sa ventura hi fo present. E als dix ell que apresent no lin recorda.

(4.— Segona declaració.)

Die Martis intitulata tricesima prima dicti mensis Marcii Anno predicto in dicta civitate Barchinone juravit et deposuit testis sequens:

Venerabilis et religiosus frater Berengarius folcra prior Sancte Olive petita tunch, et obtenta licencia huiusmodi testimonii prohibendi á Reverendo domino priore sancti Laurentii de Monte, Vicario in spiritualibus et temporalibus sancti Cucuphatis Vallensis a quo monasterio dictus prioratus sancte Olive est dependens, testes citatus, juratus et interrogatus.. . . . .

E dix esser que ara lo Maig pus prop passat ell testimoni se trobá en lo capitol provincial de llur ques tenie a Oscha, e recorda a ell testimoni com volent e consentint labat de Sent lorens del munt, fou per lo dit capitol mes per administrador del dit abadiat fra reverent bramon cadell enfermer de banyoles. E fonch provehit en lo dit capitol e de fet tatxaren, que lo dit abat hagués per any XXV, per sa sustentació, e que li fos tractat loch a on se reposás de llur orde pero que ignore ell testimoni e de fet no li recorda si la dita responsió anrva a tres anys, ne a quant temps. Mas que be li recorda que lo restant de les rendes del dit abadiat habia de reebre lo dit enfermer e aquelles convertir en reparació e obra de la sglesia e monastir del dit abadiat. E als dix ell testimoni que noy sab que apresent lin record.

(5.—Decret reyal)

Maria Dei gratia etc. ffidelibus nostris Guillermo Ferruz et jacobo colteller ville de busulu arrendatoribus redditum et jurium eccelesie et conventus monasterii sancti laurentii de Monte ac venerabili abbati eorumdem pertinentium. Salutem et gratiam. Quia nobis constat per informationem jussu nostro inde receptam per fidelem nostrum bonanatum peret decretorum doctorem civitatis barchinone. Ad instigationem dicti abbatis proponentis in consilio et capitulo provinciali intus monasterium sancti petri lo gros Civitati Osce, fuit pro inde celebratum in quo presidebant abbas santi Johannis de la penya et abbas sancti ffelicis de guixols ordinis sancti benedicti, quam ex quo ecclesia et monasterium predicta á magno citra tempore diruta sunt in solum in tali statu quod prompta reparacione indigent quam fieri nullatenus potuit sua potestas ac posset nisi aliunde dispensis dicto abbate et fratibus dicti monasterii et quia per aliquod tempus trium annorum redditus et perventus ac jura predicta convertentur in reparacione et reffeccione eclesie et monasterii predictorum, salvis tamen et retentis ipsi abbati sancti laurentii vigintiquinque libris quas dictus abbas dicti monasterii ex et de dictis fructibus redditibus et juribus pro su e vite sustentacione quolibet anno habeati isto interim et recipiat prout hec sic fiere deliberata fuernut et inde provisa in eisdem consilio et capitulo, et quod dictis vigintiquinque libris eidem abbati dicto pretextu solutis quolibet anno dictorum trium annorum residuum dictorum fructuum reddituum et jurium per religiosum fratem Cadell infirmaumium monasterii de banyoles ut administratorem per dictum consilium et capitulo et ut dicti Abbatis procuratorem ad

Digitized by Google

hec electum et designatum in dictas reparacione et refeccione totaliter convertatur per dictos tres annos continue subsequentes á die celebrationis dicti consilii et capituli, ut per dictam receptam informacionem extensius mostratur. Et quia vos dicti arrendatores distulitis immo et de facto quod requisum ut as seritur recusatis dictas viginti quinque libras dicto Abbati Sancti Laurentii solvere atque dare facto jungi ut asseritur decreto per abbatem sancti ffeliics Guixclensis administratorem dicti monasterii Sancti Laurentii nescitur qua de causa saltim justa. Propterea ad humilis suplicationis instanciam dicti Abbatis sancti Laurentii, ad nos per inde recurrentis nobis que suplicatum exorantis ut dictas dellliberationem et provissionem exequi faceremur, et in predictis providentes deliberate exequendo dictas delliberationem et provissionem vobis dicimus et discrete precipiendo mandamus de certa sciencia et expresse sub pena...... florenorum auri de Aragonia de bonis vestris er seu illius vestrium qui hec que cum presenti vobis injungimus non adimpleverit cum effectu irremissibiliter exigendorum regioque aplicandorum Erario quatenus visis presentibus confestim detis dicto Abbatti et solvatis dictas siginti quinque libras in anno et hoc per dictos tres annos continuos simultim cum expensis jam factis propetendo et exigendo dictas XXV libras et inde juste fiendis. Et si forsan vos dicti arrendatores dictas XXV libras una cum expensis ut predicitur dare dicto abbati Sancti Laurencii et realiter et de facto absque mora, et solvere recusabitis et seu dilatabitis quoque modo hujus nostra mandata in contrarium ducenda nunc pro tuuc et e contra cum hac eadem expressius quo possumus sub dicta pena modo predicto adquirenda injungimus Vicario et subvicario dicte ville de Busulu et ipsorvm judici seu assesori ceterisque universis et singulis oficialibus Regiis atque nostris ac eorum locatenentium ad quem seu quos especteț et de ac pro infrascriptis requisiti fuerint quando si et cum pro parte dicti abbatis sancti Laurentii fuerint requisiti et seu ipsorum jus susfuerit requisitum non minus promptam quam rigidam in et de bonis vertri dictorum arrendatorum et visis presentibus ilico faciant exequcionem librarum predicto et ex causa prescripta eidem abbatis Sancti Laurentii ex solvendis et pro expensis jam factis pro petendo et exigendo dictas XXV libras et etiam pro inde juste fiendis quam si dicti oficiales in his desides fuerint seu remissi ultra exaccionem predicte pene quam volumus absque remissione aliqua et jubemus fieri de bonis eorum dampna et expense eidem Abbati resarcientur indubie; non obstantibus mandato aut aliquo impedimento et Abbatem Sancti Ffelicis seu quisvis alius quidem inde factis et oppositis cum agatur de alimentis quibus favor est adhibendus et inde sic fieri providerimus et velimus. Datum barchinone XXVIII die Martii anno á Nativitate domini millésimo CCCC°XXX° nono.=Vidit bonanatus p.=

ANDRÉU BALAGUER.

(Acabará.)

HISTORIETAS MORALS.

LAS ACUSACIONS.

Uns menestrals pagesos, pare y mare, tenian tres fills.

Com en totas las rondallas, en esta brevíssima y veritable historia, ja podeu afirmar que 'l petit dels xicots era qui tenia mes judici y millor cor, y mes boniquesa y gracia en tot y per tot. Los altres dos fius tenian mala anomenada. Enjelosits primer, envejosos després y més tart rencorosos los altres dos germans, per tal de veure que tot lo veynat s' embadalia ab lo més xich, mirantlo tan prudent, dócil, carinyós y acertat en totas sas paraulas y accions, pensaren la manera d' escombrársel del devant. Res tan avinent com la calúmnia, y resolgueren calumniar al bondadós germá petit.

Dit, resolt y fet.—Se n' anaren á trobar al batlle del poble, mes com no eran del tot, tot pervertits, sino que de las bategadas de llurs cors, per cada deu de dolentas una era bona, si fa no fa,—pél camí trobaren una pobra vella, y, á sa demanda de: «Una gracia de caritat per l' amor de Deu, jovent!» que 'ls hi feu, allargant una ma hont talment s' hi llegía lo trevalladora que la bona dona á son temps n' havía estada, los germans s'aturaren; guaytaren á la vella de cap á peus, se miraren un á l' altre ensemps, y ensemps se ficaren la ma á la butxaca del gech. Tragueren d' esta lo mocador, y d' un bech d' aquest una moneda, ab que feren almoyna á la pobra, que:

—Deu vos ho pach, bons minyons!—digué suspirant y posantse á llabiejar l' oració de las oracions: lo parenostre.

Los dos germans anaren fent llur via, fins qu' arrivaren y se n' entraren á casa lo senyor batlle.

—Bona tarde!

—Bonas y moltas, minyons. Preneu cadira... Si, hereu; ja 'n pots traure 'l garbell: déxal al padrís de la finestra...—Vosaltres direu en que us puch servir.

—Parla tu, Janot!

—No, Anselm: digali tu.

—Un ó altre, noys.

—Vaja! no estiguém pas aquí; lo que s' ha d' empenyar que 's venga;—digué 'N Janot, llensant la punta d' un cigarro apagat, qu'estona feya tenia enganxada al llabi inferior.

—Esplicat!—insinuá 'l batlle, trayentse la barretina y fentla servir de ventall pera la suada testa.

N' Anselm tragué 'ls arreus de fumar pera ocupar mans y ulls.

—Heu de sapiguer y entrendre, senyor batlle—prosseguí 'N Janot—que nostre germá petit En Francesch nos n' ha feta una de grossa, ¡de molt grossa!!

—Bala?

—Tan grossa, que crech haurá de regnarhi paper sellat pera que se li apliqui l' indulgencia, que 's mereix.

Digitized by Google

—Conta, conta!—insistí 'l bon batlle, acostant sa cadira á 'N Janot.

—Veus aquí, donchs, qu' anarem nosaltres l' altre diassa á Mayá; ferem nostra firota, aquest ab las cistellas y jo ab los esclops que'ns enginyem á guarnir los dias de pluja ó de mal temps, y... Ja veureu, senyor batlle, ja veureu. L'endemá de la venuda era la festa petita de Crespiá, y veus aquí que 'ns varem trobar á mancar de l' arca l' un y de la caxa l' altre...

—Qué?

—¿Qué voleu que fos?.. Los diners del dia avans.

—Bala, bala!

—De pérdrels no pot esser, perqué á més de que 'ls duguerem ben guardats sóta la faxa, sabem de cert que 'ls varem ficar...

—¿Y bé?

—En Francesch dorm á la matexa cambra que nosaltres dos; ab axó... ningú pot haver estat sinó 'l mosca-balba!

Lo senyor batlle, per inmediata contesta, s' alsá; los mirá una bella estona de fit á fit, y ells, que no pogueren resistir ben tranquils l'investigadora ullada, pretestaren qualsevol escusa y se n' anaren, despedintse per fins més tart.

No era pas passada mitja hora que tustavan á la porta del menjador del batlle, qual porta havia ajustada un cop de vent y per qual menjador aquell passejava ab marcada agitació.

Al crit de: « Endevant! » que pronunciá 'l batlle, comparagué 'N Francesch qui, botx d' alegransa:

—Deu vos guart, senyor batlle!—digué, fregantse las mans una ab l' altra.—Vinch á contarvos una feta... una feta que us provará la falsedat de las acusacions que fa la gent á mos germans. Escoltéume. Passava jo pél carrer de Girona y 'ls he contemplat enternits fer caritat á una pobra vella que 'ls hi n'ha demanada. Qui fa almoyna y s' enterneix fentne, no pot esser dolent. ¿Sentiu? Digueuho per tot arreu. Cada hu té 'l seu geni, peró'ls meus germans no son dolents!

L' honrat batlle 's mira una bella estona fit á fit al minyó y est sentint avivarse més y més s' alegria ab aquella ullada—puix no 'n podia presumir la causa certa,—s' assegué á una cadira y li esplicá com exint ell de casa y anantsen á l'olivar havía vista la piadosa acció de sos dos germans.

—¡Fora mala anomenada, senyor batlle! Ni jo só tan bo com diuhen, ni ells tan dolents com suposan.

Lo senyor batlle per tota contesta, abrassá á 'N Francesch y, d'allí en avant, sempre qu' ha de judicar y fallar, escolta primer si 'ls acusats parlan bé ó mal dels acusadors. Si 'n parlan bé... no sol cercar gayras mes provas d' ignocencia.

Joaquim Riera y Bertran.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Las composicions rebudas per est Consistori des lo dia 10 del mes present fins avuy, son las següents:

85. Lo camp te convida. *La naturaleza será tu maestra.* —86. Diálech entre un pastor y un rebadá prop de Betlem. *¿Vols veni?*— 87. La pagesía. *Dins quatre tristes murades.....*— 88. Corrandas. *Totas las cansons que canto.....*—89. La Jòve Catalunya. *Lo trevall dona la vida als pobles.*—90. Vista del mon. dalt la muntanya. *Patria, Fides, Amor.*—91. ¿Per qué ploras? *A la memoria d' un ángel.* — 92. Lo soldat. *Mala fi fassa 'l poeta. —Que sols nos conta rondallas.* (*V. Balaguer.*)—93. ¡Oydá! *Si 'ls avis dels mas visquessen—Lo seu goig be fora gran.* — 94. Prop del Cel. *Resurrexit.*— 95. Lo Claveller. *La cancion ha sido el único género lírico que ha conservado una indole nacional y el carácter propio de cada pueblo.* (*M. Milá.*)—96. La tornada del soldat. *Es tant gros el feix que duch—Que cosa no 'm dona plé; — Molts diuhen diverteixté— Jo hi fas esforç y no puch. Glosa popular* (Mallorca.)—97. Romans. *Es la constancia una estrella.....* (*Campoamor.*)—98. Berenguer Ramon. *Ubi est frater tuus?*—99. Lo Pelicano. *No son bolados.*—100. La bona sort. *Fortuna á godness is to fools alone...*—101. La riquesa. *Nil sine magno.* (*Horaci.*)—102. Décimas desbaratadas. *Son fruyt d' un clar enginy.*—103. Los dos aymants. *Ad ogni uccello—suo nido é bello.* (*Prov. italiá.*)—104. Chant d' amor. *Omnia vincit amor...* (*Virgili.*)—105. A N' Alvarez. *Héroe y martre...*—106. L' arch de S. Martí. *Post nubila.*—107. Magdalena. *Penediment.*—108. Les delicies. *Refugium peccatorum.*—109. Mort del Compte de Sardanya. *Barcelona, Barcelona...*—110. Lo Comte Bara. *Barcelona, Barcelona...*—111. Sonet. *¡Eternitat!.. ¡Jamay!* — 112. Lo salt de la Bella-Dona. *Consolatrix afflictorum.*— 113. La mal esperitada. *Vestideta de blanch—ab lo butxi derrera,—lo Sant Cristo á les mans, —cantant lo «Miserere.»* (*Cansó popular.*)—114 A Alvarez. *¡Y no era un catalá!* – 115. Somni. *Errando fit faber.*—116. L'aucellet. *Piu, piu, encare so viu.*—117. L' Hereu del rey. *Aprés lo rey En Jacme vench al camp de Tarragona é fo á Riudoms...* (*Crónica d'En Pere IV.*) —118. Romanços d'En Pere del Punyalet. *Dix.*—119. Lux. *E dix nostre Senyor Deus...*—120. Un bon minyó. *Beati mites.*—121. L' amor. *Omnia vincit amor.*—122. A la Mare Deu. *Mater afflictorum.*—123. Recorts d' un temps passat. *L' amor l' ha mort ¡pobre noya!*—124. Hora baixa. *¡Qué descansada vida!..* (*Fr Luis de Leon.*)—125. Trepij. *Camina que caminarás.*—126. A les tombes de mos avis. *Sepulcres assi hia que de vellesa...*—127. La Jove Catalunya. *Ets ja independent.*—128. Lo derrer jorn. *Fills dels Peres y dels Jaumes...*—129. Lo retorn de Mallorca. *¡Deu no ho vol!*—130. Ezequiel á Tiro. *Cap. XXVI.*—131. Pietat. *¿Perqué?*—132. La rondalla del meu avi. *Catalunya sobre tot.*—133. Noves de lu tamboriner pastor Ambrós, en la nit de Nadal. *Tam, tam, fa lu tabal.*—134. Al il-lustre defensor de Gerona 'n Marian Alvarez de Castro. *¡Deu, Patria, Independencia!*—135. Lo caragirat. Novela *Beatus ille, qui procul negotiis...* (*Horatius.*)—136. Las tres cançons. *Romeu de gloria.*—137. Temptació. *Fides.*—

Digitized by Google

138. A ma pàtria. La Jove Catalunya. *Ja la rosada aurora comenzaba.*—139. Lo toch à morts. *Spes mea in cælo.*—140. La festa major. *Avuy hi haurá un estel mes.*—141. Lo plor de la esperança. *Ben haja aquell que 'n Deu m' ensenyá á creure...*—142. La Jove Catalunya. *Y en mitj d' aqueixa vida qu' als pobles regenera...*—143. Duas cansons. *Ab una que'n trieu,—Content me faréu.*—144. La gran defença de Lleyda. *Parva magnis.*

Lo que's fa públich pera satisfacció dels interessats.

Barcelona, 21 de Mars de 1872.—Lo mantenedor President, *Joseph de Letamendi.*—P. A. del C., *Joseph Coroléu*, mantenedor Secretari.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Las composicions rebudas per est Consistori des lo dia 21 del mes present fins avuy, son las següents:

145. A Marian Alvarez. *¡Bè pots dormir en pau!*—146. Marian Alvarez de Castro. *La mort no mata als héroes.*—147. Recorts. *Avuy mos recorts son tristos.*—148. A la pus bella parla. *¡No mes una fulleta...*—149. A Tarragona. *Tarraco quanta fuit ipsa ruina docet.*—150. Cant de Amor. *No se á qui endreç mon parlament.*—151. Páginas de nostra historia. *Catalunya y Aragó.*—152. Alvarez. *Dulcior est pro patria mori.*—153. La Flor de Catalunya. *La guapesa n' es di...*—154. Himne de pau. *Lo meteix.*—155. Los segadors. *Pel Juny—La faus al puny.*—156. La Jove Catalunya. *Renaxensa.*—157. Le minyone Agne Marie. *Vulle sembrar equeste flor...*—158. Lo temple de Baco. *Comedite et bibite, et inebriamini. (Can. Can. c. 5, v. 1.º)*—159. Lo trist plant de Mosen Jordi. *¿Qui non es trist?*—160. Lo cavaller, (tradicional.) *Fé.*—161. Las Flors. *¡Ditxós aquell que canta—Las obras del Senyor, y res l' espanta.*—162. Fé. *Fé y endevant, que no podem cáurer.*—163. Los dos esprits. *E noi lasciammo lor cosi 'mpacciati. (Dante.)*—164. Miracle. *Non sicut ego volo, sed sicut tu. (Matth. 26, v. 39.)*—165. La cansó de l' Avia. *La magia de un sueño feliz y el sabor de un recuerdo...*—166. La festa de Sant Bernat. *Si alegre n' es la la partida—mes alegre es lo retorn.*—167. A la Poesía. *La pluma es la lengua del alma. (Cervantes.)*—168. Las tres floretes. *Lo primer amor.*—169. La gran diada. *Justi autem in perpetuum vivent. (Biblia.)*—170. A Tarragona. *¡Ay d' aquell qui 'ns vol fé esclaus!*—171. Lo bell viurer. *Aqui el alma navega—Por un mar de dulzura...» (Fray Luis de Leon.)*—172. Romanç novament tret del tercer siti que durant la guerra dels Segadors sufrí la ciutat de Lleyda. *Lo meteix.*—173. Desenganys. *Tot es ilusió.*—174. L' Aplech de Santa Fé. *Y en tant sona lo flaviol.*—175. Ella. *Cel en la terra.*—176. Fructuós en las arenas ó 'l mártir de Tarragona. *Jam non deerit vobis Pastor...*—177. La conquesta de Tortosa. *Any 1148.*—178. Narració rimada d'un tros de la conquesta de Mallorca. *Lo meteix.*—179. Hores d' agonía. *Sols la pluja qu' el cel baxa—al cor sech torna la vida.*—180. Amor de Jesús. *Vous serez le plus ingrat de tous les hommes...*—181. Les estrelles. *Dó estoy? que presto vuelo...*—182. Les campanes. *Son un crit de l'esperança...*—183. Sequedat del cor. *...ecce ego tollo á te...*—184. Tarragona la romana. *Delenda est Tarraco.*—185. Amor. *Amor casi de un vuelo me ha encumbrado—á donde no llegó ni el pensamiento. (Fr. Luis de Leon.)*—186. Na Roser. Balada. *Lo meteix.*—187. L' anyorança de la mort. *Pobre floreta d' amor!..*—188. Follies. *Respos la princesa: e dix que tenia molt singular plaher...*—189. Ma palma. *Oh palma! oh hermosa palma!*—190. La patria del poeta. *La patria del poeta...*—191. Esperança! *A reveure, á Deu siau.*—192. La darrera promesa d' amor. *Si pus mos veiem en la terra,—que mos vejem en lo cel.*—193. La Filla del Argenter. *Nous vivons encore en grande partie sur des opinions fabriquées dans des temps de barbarie; nous les usons jusqu'au bout. (J. B. Say.)*—194. Un Deu, un rey y una dama. *Tempora mutantur.*—195. A Alvarez de Castro. *Troya fou Gerona—Tu son Hector.*—196. Resposta á las poesías. «Als poetas de Catalunya» y «La Creuhada dels poetes. *¿Per qué fills de les muses... (T. Llorente.)*—197. Lo gran Rey. *Les corts d' amor.*—198. La nau catalana. *Sed hæc prius fuere.*—199. Fé, esperança y caritat. *Trinitat adorable.*—200. Lo somni. *Diu que hi ha somnis qu' un dia...*—201. La creu y 'l punyal. *Dies iræ, dies illa.*—202. Los plaers del mon. *Nocet empta...*—203. Lo poeta. *Look in thy heard, and write. (Sidney.)*—204. Lo reyalme del temps. *Der alte hat 's gerufen, der Himmel hat 's gehört... (Uhland.)*—205. La cançó del vicari nou. *¿La voleu sentir?*—206. Punta de dia. *Natura.*—207. ¿Qué hi farém? *¡Paciencia!*—208. O reyna. *¡Viurá!*—209. A l' esposa del Senyor. *Spes.*—210. La mort del albat. *Deixeu que vingan ab mi...*—211. A l' amor. *Ets lo ressó de la existencia eterna.*—212. En las rivas del Ter. *Ingrato celeres...*—213. ¡Alvarez! *Vir.*—214. La jornada del Bruch. *Avans, Ara, Sempre.*—215. Lo coronel d' Anjou. Novela. *¿ Qu' es aixó de Jochs Florals?...*—216. La barretina. *La barretina encara vol dir independencia. (Collell.)*—217. L' hereu. *Las costums s' han de pintar moralisantlas.*—218. Las matemáticas en vers. *Dos y dos son cuatre...*—219. Follía. *L' amor es una follia del cor. (Boulay-Patty.)*—220. Lo Raba y lo Burro. Faula. *Asino fabulam narrabat...*—221. Cançó de la vida. *Si dormiero, dicam. ¿Quando consurgam? (Job. L. 7, v. 4.)*—222. Lo cant dels aucellets. *¡Señor, yo te conozco!*—223. A la memoria del pus ardit y may prou renomat defensor de la inmortal cibtat de Girona, En Marian Alvarez de Castro. *Interpretant feelment... (Diputació de Girona.)*—224. Despertament de l' ánima. *Deus, Deus meus: ad te de luce vigilo... (Ps. 62.)*—225. La cançó de la campana. *¡Salva terra!*—226. Lo pas del mar Roig. *Tú rompiste las fuerzas y la dura—Frente de Farahon... (Herrera.)*—227. A la creu. *¡Salve!*—228. A En Marian Alvarez de Castro. *Vius encare.*—229. Recorts. *Nosotros somos siervos del Dios del cielo y de la tierra...*—230. Les noces de l' Infant. *...e quant lo dit infant En Jaume...*—231. La Jove Catalunya. *Oberta roman la via...*—232. La naixença d' en Jacme. 1er. d' Aragó, dit «Lo Conqueridor.» *Be fan. Será com á Deus plaurá.*—233. La Caritat Crestiana. *Tot lo pur que l' home estima...*—234. Lo patje del Cementiri. *Ell ne volria estar sol...*—235. Amor. *Lo meteix.*—236. A una castellana. *Si voleu es castellana,—Si voleu es catalana.*—237. Cançó de Girona. *Lo meteix.*—238. Girona. *D'or fi la*

Digitized by Google

englantina—¿qui se la endurá?...—239. Cansó del Rey En Jaume. *Prou de Peres del punyal y de Ferrants de Castella...*—240. La soledat. *Todo es silencio y paz.*—241. A la Verge de las Mercés. *A ti, iman de mi alma...*—242. Amor. *Ego sum charitas.*—243. El Monjo. *Fundamenta ejus in montibus sanctis.*—244. ¡Adeu! ¡adeu! ¡*Tot passa*!—245. La Criatura floral. *Ab lo barret ben planxat...*—246. A la Mare de Deu de Monserrat. *Spes nostra, salve.*—247. La Reina dels Jochs florals. *¿Per qui desitjo guanyar lo primer premi...*—248. La vera il·lusió. *La vida es sueño.* (*Calderon.*)—249. A Celerina. ¡*Vanitas*!—250. Lo baxeller del Rey d' Espanya. *La vida de las galeras—n'es molt llarga de contar.*—251. La cullita del amor. *Ara ve lo mes d'Abril...*—252. Lo Camp de la creu. ¡*Coses d' en Serra* !—253. La Jove Catalunya. *Agermanar las tradicions ab lo natural progres del segle...*—254. Al sol. *Qousque tandem?*—255. A En Marian Alvarez de Castro. *Vir.*—256. La Jove Catalunya. *...y florirán tas barras...*—257. Lo capell del compte March. *May fos que tornés*! —258. Lo somni de Guttemberg. *Vorwärts*! *Vorwärts*! —259. Lo baster del esquirol. ¡*Fort*!—260. Las Heroinas de Tortosa. *Patria, deu y amor.*—261. Al mar. *Volará mi pensamiento—sobre las hondas del mar.*—262. L' igualtat. *Congregabit nos in unum...*—263. Lleyda sitiada. *...circa Cicorim fluvium.*—264. A m' aymía. *Amor.*—265 Ma Taleya. *¿Flama ó brasa?*—266. La campana de l' Unió. *A la vila de Tolosa...*—267. Lo darrer jorn. *Fides.*—268. Poblet. ¡*Ruinas*! ¡¡*Vergonya*!!—269. La Jove Catalunya. *Sa corona de llum no gasta 'l sol.*—270. Las tres virtuts. *S' en anaren, e 'l mon n' es romás órfen.*—271. Salou. ¡*Mare de la gloria.*—272. La campana. *Preguntéuli de ma historia.*—273. La Jove Catalunya. *Una llengua, una historia y una pátria.*—274. La mala vehina. *Al buen entendedor, salud.*—275. Lluyta. *¿Hauré prou forsas?*—276. Epístola á En... ¡*Trista follia*!—277. L' arch de Barà. *Dic mihi.*—278. Lux Mundi. ¡*Oh conort*!—279. La guerra. *Tan sols al bès de pau ne viu la germandat.*—280. Aburriment. *Hasta allá...*—281. A n' els bons trovadors. *Sempre ha sigut lo sol lo rey del dia.* (*Pitarra.*)—282. La fam. *Donar menjar al famolench.* (*Obras de Misericordia.*)—283. A un infant. ¡*No hay edad como la infancia*! (*José Zorrilla.*)—284. Interés. *Lejos de mi placeres de la tierra.* (*José Zorrilla.*)—285. Perquè parlo ab catalá. *Si cantar per la Pátria es causa santa...*—286. Una visita á n' el castell de l'Alprunyá. ¡*Ay que n' es de gloriosa ta historia.:.*—287. La mort. *Yo doy un lecho de flores—Sin espinas ni color.* (*Espronceda. Diablo Mundo.*)—288. Las cireras d' Arbós. *Dulce mi Nise—Como la fruta del cercado ageno.*—289. Filla de Deu. *Fides.*—290. ¡Oh Deu! *Quid est homo quia magnificas eum?* (*Job.*)—291. A ma juventut. *Heu fugaces Postume...*—292. La creu del bosch *Oh crux, ave*!—293. Santas Creus. *Vergonya, vergonya.*—294. Lo casal de mos avis. *Oh! estimada llar*!—295. Amor de tomba. *Amor nascut entre tombas*—¡ *com havia de acabar*!—296. La Cançó de la Pubilla. *Aquets son.*—297. Tristesa y soletat. *Ma vida es la tristor...*—298. A la meva nina. ¡*Mes hermosa que un ángel*!—299. L' au del poeta. *Devina endevinarás.*—300. La Jove Catalunya. *Pau y trevall.*—301. Elegía. *Yo te adore y un ara—de purisimo culto—en el seno de mi alma te erigí.* (*Cabanyes.*)—302. Las flors. *Dichós aquell que canta—la gloria del Senyor y res l' espanta.*

Estas tres centas y duas composicions son las rebudas fins avuy pera aspirar als premis oferts en l' any present, de la restauració dels Jochs florals lo XIV.

Barcelona 1 de Abril de 1872.—Lo mantenedor president, *Joseph de Letamendi.*—P. A. del C., lo mantenedor secretari, *J. Coroleu.*

NOVAS.

No fa gayre temps qu' en l' Audiencia d' est territori tingueren lloch las oposicions á las nou Notarias, qu' hi havia vacants en Catalunya. Entre 'ls eczercicis que deu practicar l' aspirant, ab molt de gust várem veurerne un, consistent en que, de las tres preguntas que la sort designa, se 'n conteste una en l' *idioma de nostra terra*, y açò te per objecte lo cerciorarse 'l Jurat de que l' aspirant coneix lo llenguatge de l' encontrada hont ha d' eczercir un cárrech tant important y de qual bon desempenyo depenen la tranquilitat y benestar de las familias. De desitjar fóra qu' esta prescripció de la lley del Notariat se fes estensiva á tots los qu'han de desempenyar *cárrechs oficials* en provincias que tenen lo seu llenguatge peculiar; axis desaparexerian moltas de las dificultats que 's presentan en lo despatx dels negocis encomenats á personas que desconexen la parla de la localitat hont eczercexen llur cárrech.

Y ja que hem parlat de ditas oposicions, felicitem coralment á nostre amich y colaborador En Jaume Ramon y Vidales, qui, no obstant una malaltia que l' aquexava durant l' época de las oposicions, se presentá á ellas y despres d'uns brillants eczercissis, ha obtingut la Notaría de Sarreal, que, segons noticias, es la que solicitava. Rebe, donchs, l' humil enhorabona que li trametem des de 'l sí de nostra amistat.

—

Dintre pochs dias se posará en escena en lo teatre Catalá la nova producció de 'n Frederich Soler, *L'ángel de la guarda.*

—

Hem vist, y s' ha posat á la venda, la tan bonicoya com ben escrita comedia en un acte y en vers castella de'n Joan Tomás y Salvany, *Armas, Letras y Faldas,* que 's posá per primera vegada en escena en lo teatre Romea en la nit del benefici del senyor Clucellas. No volem afegir una paraula mes á las que en un dels passats números dedicarem á la comedia del senyor Tomás, limitantnos á recomenarla á nostres lectors.

—

S' está ja ensajant y 's posará en escena dintre pochs dias en lo Teatre Catalá, la nova comedia en un acte y en vers de 'n Joaquim Riera, *Las vehinas.*

—

Per tal de donar completa la llista de composicions rebudas per lo Consistori dels Jochs Florals pera 'l certámen d' enguany, ham tingut de retardar uns quants dias la sortida de nostre periódich, lo qual creyem, que, atés l' objecte, no desplaurá á nostres subscriptors.

Digitized by Google

L' inventari dels llibres pertanyents á la reyna Joana, de que hem parlat ja en mes d' un de nostres passats números, s' es posat á la venda en Madrid al preu de una pesseta.

Aixis nos ho escriuhen desde aquella capital.

—

De una carta que desde Banyolas nos escriuhen ab gust copiam lo següent periodo: «Durant los dias de la Setmana Santa tinguerem lo gust de sentir de llabis del Dr. P. Andreu Martorell un sermó en catalá completament ajustat á las condicions literarias de la nostra hermosa llengua, digne en tot de la il-lustració y fama que temps ha á dit orador sagrat se reconexen. Ho confesso ab franquesa, he sentit del citat predicador diferentas oracions castellanas totas molt bonas y plenas de erudició y ciencia, pero cap com la última catalana umplí tant de gotx lo meu cor al veurer que ab singular vivesa de imatges y florit y castís catalá 'ns pintava ab la majer ternura, emoció y sublimitat verdaderament religiosas las greus angunias y desconsol que sufrí la mes atribulada de las mares, Maria Desolada, al perdrer á son estimat fill lo Salvador.»

Per nostra part no podem menys que dirigir al P. Martorell la mes coral enhorabona, associantnos á las moltas que sebem li han dirigit los banyolins, desitjant ocasions en que poder felicitar á altres predicadors que tan bon eczemple seguescan.

—

La nit del 21 del passat mes de Març celebrá la Academia de Bonas lletras d' esta Ciutat una sessió pública en lo saló de cátedras del Ateneo Catalá. Comensá la sessió llegint lo Sr. Secretari, En Manel Angelon, la memoria dels treballs practicats per la Academia durant l'any anterior. Seguidament lo conegut escriptor y catedrátich d' esta Universitat, en Gayetá Vidal y Valenciano, á qui rebia en aquell acte la corporació com á altres del Academichs, feu lectura de un treball titolat *Cortada, su vida sus obras*. Dit treball havia d' interessar com cap altre á la nombrosa y distingida concurrencia qu'omplenava'l saló desde 'l moment que tant coneguda era per tothom la personalitat de Cortada, ja com á catedrátich que ab sas especialíssimas dots s' havia fet admirar de tota la juventut, ja com autor qual portentosa fecunditat y vastos conexements havian produit obras adecuadas á totas las inteligencias. Com no 's podia menys esperarse del Sr. Vidal, va sortir completament ayrós de sa tasca, presentantnos á aquell en totas las etapas de sa vida literaria y considerantlo succesivament com á novelista, com á autor del sens fi d' articles publicats en los diaris d' aquesta capital y que feren popular lo seu nom y finalment com á historiador. Estranyárem no obstant, y ab nosaltres alguns dels qui concurriren á la sessió ó han tingut posteriorment ocasió de llegir la memoria citada, que en ella no s'hagués donat mes importancia á Cortada com á catalanista, putx que be ho merexia qui havia sigut un dels primer adalits de nostra causa, qui feya especialment interessants sas llisons sobre las gestas de nostra pátria, l' autor que ab tanta afició s'havia ocupat en sas obras históricas de tot lo que tenia referencia á la terra, lo traductor de la *Noya fugitiva* y digne President, dels Jochs Florals de 1864.-Abans d' alsar la sessió lo Sr. President de la Academia En Manel Milá doná las gracias á la concurrencia pronunciant un bell y concís discurs que com los anteriors, fou rebut ab grans picaments de mans.

—

Segons se 'ns ha dit, dintre pochs dias se comensará á repartir als adjunts dels Jochs Florals lo volúm corresponent al certámen del any passat. Ja que tantas causas han contribuhit á retrassar sa sortida, desitjariam que no sortís un nou estorb ara que ja estem á punt de fullejarlo.

RECLAMS.

—

BIBLIOTECA CATALANA

de les mes principals y eletes obres en nostra llengua materna escrites axi en est Principat com en los antichs realmes de Mallorca y Valencia, fetes estampar ab gran esment per amadors de les lletres de la terra sots direcció den Marian Aguiló y Fuster, del cors de bibliotecaris, archiuers, etc.

Exirá mensualment per entregues, quaderns ó *fascicles* de quatre plechs cascun, ó sian 64 planes en 8.u llarch, al preu d' una pesseta la entrega.

Per rahó del petit nombre d' exemplars de que 's compon la tirada, y per tal de no sentir los perjuys que 'ns donarian les falles de subscripció dexantnos obres incompletes, se pagará al acte de subscriures lo preu de la primera entrega ó *fascicle*, y ademés, altre tant per lo darrer de cascuna de les obres que publiquèm, de qual quantitat se 'n donará lo corresponent albará de rebuda que servirá á son degut temps per paga de dites darreres entregues.

La subscripció de fora de Barcelona será servida y pagada per volúms, bastreguent cinch pessetes al acte de subscriures.

Si algú dexás la subscripció de qualsevol d' aquestes obres, perdrá la bastreta.

Aquells qui se subscriurán dins los sexanta dies següents al de la publicació del prospecte, á mes de figurar en la *Llista general de subscriptors* tendran son nom estampat en l'ante-portada de cada obra en l' exemplar que 'ls pertanye.

PUNTS DE SUBSCRIPCIO.

Barcelona: Llibrería d' *Alvar Verdaguer*, Rambla del Mitx 5, enfront del Licco.—Palma de Mallorca. *Muntaner y fills*, carrer de Sant Nicolau, 23.—Valencia: *Mariana y Sanz*, Llotja, 7.—Madrid: *Alfonso Duran*, Carrera de S. Gerónimo, 2.—Paris: *Masson-neuve et C.o*, 15, Quai Voltaire.—Londres: *Bernard Quaritch*, 15, Picadilly W.

—

En esta Administració 's comprarán los números 1, 2, 3 y 4 corresponents al any passat, y números primers del any segon de nostra publicació, sempre qu' estigan en bon estat.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Abril de 1872. Núm. 6.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Ultramar, tres mesos. . . . 12 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral Los no suscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Sant Jordi: per *F. Maspons y Labrós.*—Una escriptura curiosa per sa data: per *Pere Alsius.*—La segada (Poesía): per *Francisco P. Franquesa.* —Fem milloras: per *Francisco Manel Pau.*—Sonet (Poesía): per *Pau Bertran y Bros.*—Documents inédits sobre lo monastir de St. Llorens del Mont en lo Bisbat de Girona (Acabament): per *Andreu Balaguer.*—L' Arquitectura en nostre segle: per *I Reventós.*—Document sobre 'l rescat de Cervantes.—Novas.—Reclams.

SANT JORDI.

Catalunya, la terra de la fe y de la hidalguia, era natural qu' escullís per patró á un Sant com á Sant Jordi, prototipo de la caballeresitat y en qui vá representada una de las millors alegorías del triunfo de la religió cristiana.

Era la filla del rey, gentil y bella, qui devia esser esposada aquell dia á la voracitat de una horrible fera. Lo dragó d' alas d'aucellás y de serpent la qua, ab mes de cent dits en cada pota, s' anava ja á tirar damunt la noya, quan sens saber com y per soptada manera se li apareix Sant Jordi, colcant en cavall blanch, qui corra en ajuda de la donzella, enrastella la llansa y de cop y volta la enforna per entre mitg de la forta escata. Bé podia esser horrible y monstruosa la fera, bé podia, com lo mal, tenir estremordida tota la terra, Sant Jordi, ab la creu en sa vesta, la vens y subjuga, fa treure lo cinturon de la noya, hi lliga ab ell lo coll de la fera y se la enmena fins á lo palau del rey, lliurant tota aquella terra de la maldat que tan temps hi surava. Lo rey ne quedá agrahit en estrem y maná construir en lo lloch ahont era la fera una esglesia en honor de la Verge Maria y del gloriós Sant Jordi, al peu del altar de la qual hi rajá una font d' aygua clara, com si diguessim de vera doctrina, qu' era sanitosa pera tot mal y dolencia (1).

Si be fins lo segle x no l' escullí per patró nostra comtal casa, ja de antich es la devoció que se li tenia, no sols en nostra terra, sino en l'Aragó y altres. Així trobem qu'en lo siti d'Huesca y batalla d'Alcoras qu'als 25 de Novembre de 1096 va donarse, per lo ausili de Sant Jordi l' exersit cristiá va guanyarne. Eran los moros tants y tant ben dispostos que lo comte Garcia, qui comandava part de la host cristiana, envià á dir á D. Pere qu' alsés lo siti, pues sino no era posible que cristiá escapés ab vida; aquest no obstant hagué coratjós ánimo y embestí als moros, essent molt renyida la lluyta, quan en mitg d' ella, colcant per l' aire, tot ple de resplandenta gloria s' aparagué Sant Jordi qui doná als moros completa batuda. Mes de trenta mil ne quedaren estesos en terra y entre ells quatre capdills ó reys, per manera qu'al matí següent si be los cristians eran tots en lo seu puesto esperant altre volta la batalla, n' hagueren los infaels tanta temensa qu essent mes y tot, no gosaren árriscarshi y se 'n anaren á plorar á la sua terra. En memoria de fet tan glorios y tan celestial ajuda, maná lo dit don Pere, edificar en aquell mateix siti una capella en honor del gloriós Sant patró de la caballería cristiana, axís com prengué per armas la creu de Sant Jordi en camp de plata y en los quadros del escut quatre caps en memoria dels quatre dels reys moros (2).

Nostres comtes hagueren á dit Sant gran devoció y procuraren esténdrela á quants pogueren. En Ramon Berenguer IV en 1148, en contra de lo que diu Tomich que creu fou Ramon Berenguer III en 1115, per la conquesta de Mallorca, concedí la creu roja de Sant Jordi, escut ja de nostres comtes, als Genovesos per la ajuda que li donaren en la cosquesta de Tortosa. Desde llavoras s' aná estenent la devoció á nostre Sant y lo rey D. Pere II mogut dels especials y contínuos favors qu' en sos regnes y conquestas habia rebut de Sant Jordi, deslliberá d'instituhir una Religió ú Orde militar en honra y gloria sua. Al efecte als 24 Setembre de 1201 feu donació á D. Joan d' Almenara, á Martí Vidal subdiaca y á sos succesors en l' ordre, del desert d' Alfama, en lo bisbat de Tortosa á cinch lleguas de la ciutat, pera que hi erigissen allí un castell ó fortalesa qu' al ensemps que servís per alabar al Sant, fos també valla insuperable pera las host agarenas.

Fou elegit capitá en lo militar y prelat en lo Eclesiástich lo dit Almenara y 'l castell fou fet en una de las puntas ó calas que fa dins del mar la montanya del coll de Balaguer. Dit castell era de pedra, tot vol-

(1) La llegenda de S. Jordi. Calendari Catalá de 1869.

(2) Zurita. Anales, lib. 1, cap. 31.

Digitized by Google

tat de muralla de 56 palms d' alsaria, y dintre tenia una torre quadrada dita d'homenatge vint palms mes alta que no pas dita muralla, en la que hi havia sempre guaytas vigilants; al voltant de la torra hi havia las habitacions, l' Iglesia gran y hermosa, y uns claustres molt alegres. La insignia que los caballers duyan era la creu roja, perque ab dita creu s'aparagué moltas voltas Sant Jordi á ajudar als cristians y combatre als moros: la ordre que'ls mateixos professavan fou desde bon principi la de Sant Agustí, si be que no oficialmenl fins lo regnat de Pere IV, essent Papa Gregori XI.

Dit rey en 1373 organisá la dita Ordre militar ó *Confraria de Mossen Sent Jordi*, com se li deya, donantli espressas ordinacions que comensan així «A servei de Deu e de nostra Dona Santa Maria e en reverencia del benevirat Mossen Sent Jordi, ordena lo Senñor Rey, que empresa de nobles e de cavallers scrits sia feta en la forma e manera davall escrita, los quals sien nomenats los caballers de Sant Jordi.» Se troban en lo real arxiu de la Corona d'Aragó, y en lo de la generalitat de Catalunya en lo mateix arxiu, en lo qual hi han los llibres de la confraría: Bofarull en los *condes de Barcelona vindicados*, tomo I, pág. 179, transcriu íntegras ditas ordinacions. Dit autor creu qu' es la ordre de caballería que despres doná norma á totas las demes d'Espanya.

La vestidura dels caballers era mantell y vesta de drap blanch ab creu vermella á la part devantera. La cerimonia d' armar los caballers tingué lloch als 8 Setembre de dit any 1373 en la capella real del Palau de Barcelona, comensant per lo Mestre d' Alfama y despres tots los altres ab tota pompa y ab assistencia de prelats y princeps y molts altres caballers.

A 24 d' Abril de 1400 regnant D. Martí, per butlla del Papa donada en Avinyó, fou incorporada l' ordre de Sant Jordi á la de Montesa, existent encara avuy dia, los caballers de la qual degueren desde llavoras usar, com encara usan, la creu roja sobre habit blanch, en lloch de la negre qu' usavan y la Ordre degué anomenarse Ordre de Nostra Senyora de Montesa y Sant Jordi d' Alfama. Apesar de dita incorporació quedaren los dos priorats que tenia l' Ordre de Sant Jordi, un en la Iglesia de Sant Jordi de la ciutat de Valencia fundada per lo rey D. Jaume I al conquistar dita ciutat y que despres de la Seo fou la primera qu' erigí y l' altre en lo mateix castell de Sant Jordi d' Alfama, que continuá regintse per Prior especial dependint del de la Ordre de Montesa prop d' uns cent anys, despres dels que quedá la fortalesa ó castell abandonada y tot lo mes guardada per lo Comú de Tortosa. En 1650 las galeras Espanyolas perque los Francesos no s' hi fortifiquessin la van destruir á canonadas aestant completament abandonada desde llavoras (1).

La Deputació general nostra si bé d'antich ja guardava la devoció á Sant Jordi, fins lo segle XIV no lo prengué especialment per patró, servantho encara avuy dia, com que s'honra ab la creu roja de dit Sant Jordi. De llavoras ve la festa que 's celebra cada any lo dia 23 d' Abril. La primera menció que 's fa de la celebració ab pompa de la dita festa es en lo dietari del any 1442, si be que consta que fins l' any 1456 no fou posada com á festa obligatoria. En dit any en la cort general que 's celebrava en la Seo de Barcelona fou feta nova constitució establint la dita festa, que 's feu saber ab veu de pública crida lo dia 17 d'Abril del propi any.

Al construirse l' hermós edifici de la Diputació general de Catalunya en la primera meytat del segle XV, s'hi feu una capella en los claustres ó galeria del mateix, ahont honrar lo Sant patró d' aquella; capella que fou engrandida y renovada l' any 1620, quedant reduhida la antigua al estrado de la actual. Lo frontis de la mateixa es una verdadera maravella del art de tant treballada y bonica; dintre s' hi guardan algunas reliquias del Sant en un ostensori d' esmalt y plata, de pes vuyt centas onsas y 's troban entre altres preciositats una estátua petita de Sant Jordi ab trajo guerrer del segle XV, altre de tres palms, dos urnas d' or, plata y pedreria, en una de las quals hi ha de bults la lluyta del Sant ab la fera y en l' altre una pintura de la verge de Monserrat, un riquíssim dossé que cobreix al altar, lo terno que fa joch ab lo mateix y un frontal ó drap, verdadera obra d' art, representant lo pas mes popular de la vida del Sant, qu' en lo dia de la festa sol esposarse al públich; te tres canas de llarch y una y mitja d'alt, y 's creu fet per Anton Sadurní (1). Es un traball perfet així en conjunt com en detalls digne d' esser admirat y de pararshi la atenció; se veu en fotografía á la cantonada del carré d' en Raurich d' eixa ciutat.

En dita capella se celebrava cada any la festa, qu' essent primaveral era plena d' alegria y 's donavan als concurrents rams, confits y barberins; llavoras s' establí en eixa ciutat, la confraría dita també de Sant Jordi, de la que, de sos estatuts, costums y festas vaig donarne breus noticias en lo il-lustrat periódich «*Lo Gay Saber*» números IX, X y XI. En la vigilia de la festa hi havia solemnes vespres, al mateix dia la missa major y apres dinar lo torneig ó justa en la plassa del Born; tothom la celebrava y era festa bonica y agradosa com ho es avuy dia apesar de no esser res de lo que avans era.

Guardadors encara de la pietat y gloria de nostres avis lo dia de Sant Jordi, 's torna á omplir la casa de de la Diputació y Audiencia de flors y especialment rosas, y si be que no guarnida com avans ab gallardets y banderas, y no s' hi veuhen los richs trajos antichs, d' altra época, ab lo esperit caballerós de la mateixa, lo poble la ompla, va á visitar la capella del Sant, las salas de la Audiencia qu'aquell dia fa festa, recorra tots los sitis, admira las preciositats d' un punt y altre y tornant á reviure la joya, la fa festa d' amor y cortesia.

F. Maspons y Labrós.

(1) Balaguer. Historia de Catalunya, tomo II, pág. 290. Apéndice á las memorias históricas de Capmany.

(1) J. Puiggarí. Breve noticia de la Audiencia, su capilla y preciosidades que encierra.

Digitized by Google

UNA ESCRIPTURA CURIOSA PER SA DATA.

Entre 'ls preciosos documents que recondits se conservan en l' arxiu municipal de la vila de Banyolas n' hi ha un per demés curiós, no tant pe 'l fet que en ell se memora, com pel especial modo de portar la data.

Es la Escriptura en qüestió una copia de l' acta de la elecció dels Jurats y Concellers que durant l' any havian de regir la administració comunal de la vila, elecció feta per la universitat dels homens de la matexa, degudament ajustats pel pregoner del Abat y congretats en la sala capitular del monastir, lloch que l' us havia convertit en verdadera casa consistorial de la vila de Banyolas.

Diu axís lo aludit document:

Hoc est traslatum fideliter sumptum *octavo idus Martii* (8 de Mars) anno domini *Millessimo CCC. tricesimo secundo* á quodam instrumento cujus tenor talis est.

Noverint universi quod die dominica intitulata *undecimo Kalendas Julii* (21 de Juny) anno domini *millesimo CCC. tricessimo secundo*, cum universitas ville Balneolarum voce preconia cum anaphilo ut moris est, de mandato domini abbatis Balneolarum esset in capitulo monasterii Balneolarum, more solito, congregata, de communi concordia et consensu dicte universitatis, fuerunt ibidem creati et eleccti in presencia dicti domini abbatis in Juratos universitatis predicte; discretus Guillelmus de Rexacho jurisperitus, et Petrus Laurentij, et Bernardus de Falliata, et Petrus de Viridario parator ipsius ville. Qui jurati ibidem in posse dicti domini abbatis jurarunt per Deum et ejus sancta quatuor evangelia ab ipsis corporaliter tacta quod ipsi legaliter et sollicite juxta discrecionem eorumdem tractabunt et procurabunt negocia comunia ville predicte, salvo jure monasterii Balneolarum in omnibus. Preterea fuerunt de comuni concordia et consensu dicte universitatis ibidem eleccti et creati in consiliarios dicte vile Bernardus Laurentii, Johannes de Plassa, Bernardus de Turribus, Jacobus Tortosa parator, Jacobus de Guimerá, Petrus de Mieriis, Petrus de Fonte textor, Franciscchus de Pavo, et Folquetus (sic) de Rivis tinctor, et Tortosa de Recho dicte villé. Qui consiliarii jurarunt per Deum et ejus sancta quatuor evangelia ab ipsis corporaliter tacta in posse dicti domini Abbatis quod bene et legaliter juxta eorum discrecionem consulent in negociis comunibus dicte ville, salvo jure Monasterii predicti in omnibus. Quot fuit actum et per dictam universitatem concessum, ac per Juratos et Consiliarios predictos laudatum et juratum, die et anno predictis, presentibus testibus Guillelmo de Crispiano et Guillelmo Durandi clerico et Arnaldo de Podio filio Arnaldi de Podio de Figueriis. Sig✠num Berengarii de Ruppe qui hoc scripsit. E✠go Petrus Amici tenens locum Jacobi de Podio notarii publici auctoritate domini abbatis balneolensis qui ad predicta requisitus, una cum dictis testibus interfui, hec scribi feci et clausi.

E✠go Jacobus Tresforti notarius publicus substitutus auctoritate regia á Bernardo de Toylano publico Gerunde notario, hoc traslatum fideliter sumptum ab originali suo et cum eodem comprobatum, scribi feci et clausi.

Ego Arnaldus de Vivariis judex ordinarius Gerunde, qui hoc traslatum cum suo originali fideliter comprobavi, auctoritatem meam judicialem interponens, subscribo: —

Com pot haver, donchs notat lo lector, aquesta acta fou closa y firmada pel notari de Banyolas lo dia 21 de Juny del any 1332, mentres que la copia que de ella 's tregué en Gerona (que es la que 's conserva en lo dit arxiu) porta la fetxa del dia 8 de Mars del matex any 1332. Admetrer estas duas datas tal com en la present escriptura figuran, no es possible, perque 'ns portarian al absurdo cas de tenir que donar tres mesos y dias mes de antiguitat al trasllat que al original de que fou tret; axís com tampoch es presumible pensar que incorregués en error lo notari de Gerona, puix que en tot cas sa falta era facil la corretgís lo Jutge ordinari de aquella ciutat al comprobar la exactitut de la copia.

Semblant contradicció desaparex facilment admetent que'l notari de Banyolas comptava 'ls anys (al menys en lo cas que 'ns ocupa) comensant pel dia primer de Janer, com ara 's acostuma, mentres que 'l de Gerona que estengué la copia se regia per 'l any de la Encarnació, seguint la práctica general de aquella época, any que no comensava fins lo dia 25 de Mars; de lo que resultava que 'ls dias intermedis entre 'l primer de Janer y 'l 25 de Mars, eran los primers del any pel notari de Banyolas quan pel de Gerona eran los últims del any anterior, ó en altres termes, est últim comptava encara 'l de 1332 quan aquell ja entrat havia en lo de 1333. Del diferent modo de calendar las escripturas un y altre notari prové lo, mes aparent que real, enredo que 'ns ocupa, puix que' l dia 8 de Mars del any 1332 que manifesta la nostra copia ó traslat corresponia ja al de 1333, segons lo compta del notari banyolí, resultant de axó que la copia fou treta uns nou mesos despres de haverse estés l' original.

Se pot desprender de aquí que en Banyolas se calendassen las escripturas seguint l' any de la Nativitat, avansantse de est modo á lo que en 1351 se maná, prohibint l' us del any de la Encarnació? Encara que tal sembla indicarho la escriptura que reproduhesch, no es lógich admetrer est supòsit, ans bé es de creurer que en Banyolas se seguia la costum establerta ja en Gerona, segons lo sabi Villanueva, de comptar l' any de la administració municipal desde 'l dia primer de Janer en devant, práctica que no imitaren los notaris al estendrer las escripturas, puix que al acceptar l' any de la Nativitat, comensava lo computo en lo dia matex de Nadal ó siga vuyt dias avans del any civil ó de la administració municipal.

Banyolas 7 de Abril de 1872.

PERE ALSIUS.

Digitized by Google

LA SEGADA.

Las planúrias vesteixen
Son mantell groch;
Cuberta n' es la terra
De espigas d'or;
Tindrém bona cullita
Si Deu ho vol;
Deixau córrer la dalla
Del Segador.

—

Raigs d'ayguas cristallinas
Brotan las fonts;
Entre hermosos celatges
Renaix lo sol;
Bona anyada 's prepara,
Bona per tots;
Deixau córrer la dalla
Del Segador.

—

D' órfans y de ninetas
Felís munió
Recorren la segada
Cantant cansons;
Tindrém, ab bona ajuda,
Blat per tothom;
Deixau córrer la dalla
Del Segador.

—

Si de ton front, aymía,
Cauhen las flors,
Si 'ls gels del ivern matan
A la tardor,
Pá tingám, y ab sobransa
Llenya pèl foch;
Deixau córrer la dalla
Del Segador.

—

Si vè la tremontana,
Vent fret del nort,
Deixant del tot glassada
L' aygua dels gorchs,
Deu la fam 'ns aparti
Y 'ns dongui sort;
Deixau córrer la dalla
Del Segador.

—

Seca estará la terra,
Secas las fonts;
De neu espessa capa
Cobert lo bosch;
La pau emperó sia
En nostres cors;
Deixau córrer la dalla
Del Segador.

—

Jorns d'ivern se'ns preparan,
Mòlt tristos jorns;
Negre 'l cel, y la terra
Sense verdor;
Mes la ditja de casa
Ja val per tot;
Deixau córrer la dalla
Del Segador.

—

A voltas las campanas
Tocan á morts;
L' últim jorn de una vida
Marca aquell toch;
Quan los graners escuman
no es tant lo dol;
Deixau córrer la dalla
Del Segador.

—

Já se sap que dels homens
Eixa es la sort;
Acaban com acaba
Tot lo del mon;
Y si una dalla empunyá
També la mort,
Deixau córrer la dalla
Del Segador.

—

La humanitat cuberta
Vá ab mantell d'or;
Mès una dalla troba
Qué ho sega tot;
Y cau com las espigas
En la tardó:
Donchs que corren las dallas
Dels Segadors.

F. DE P. FRANQUESA.

20 Desembre, 1871.

FEM MILLORAS.

A poca estona de Móra de Ebro y voltada de las vellas aubateras qu'ab sas cristallinas ayguas l' riu besa, s' alsa la hermosa vila de ***. Aprofitant la benfactora ombreta qu' en la senia del Hereu 's troba, tots los jorns cap al tart ó en los diumenges aprés la mitgdiada, hi tenen assentada las notabilitats de la vila: estas personas indispensables que no poden jamay mancá en los poblets sia la que 's vulla sa importancia y als qui tothom coneix per los qui manejan las cireras, com vulgarment se diu.

Se n' era una tarde del mes d' Agost, bella com totas las d' istiu, empero calorosa com no se n' hagués vist una altre: ni un alé d' ayre feya balancejá 'ls arbres. Tant sols en l' ombril de la senia del Hereu era hont trobarse podia un xich de fresca; y si esta no era molta, plé n' estaba d' aygua 'l pou alt pera refrescar las gòlas. D' estranyar no es, donchs, que tothom gosés atravessar los verts camps sobre 'ls quals lo sol llensaba á dolls sos raitgs d' or fús, si bé ningú deixaba de passá per entre 'ls fruiterals, los que si no daban fresca carregats estaban de xamosos fruits. Empero no era per fugí solsament de la calor per lo que aquella tarde los de sempre, feyan via vers la senia; jorns feya que projectant s' estaba una gran millora pera la vila y era cas de no mancar

Digitized by Google

en cap assentada, ja que ré 's feria sens lo consentiment de tots.

Lo que primé hi comparegué fou l' Antoni, l'apotecari, home mes donat á las novel-las qu' als llibres de ciencia y que més depressa llejia una carta de 13 planas de l' Angeleta qu' una recepta de sis mots.

No estigué molt temps sol, pus que fent caure los auberges d' un carregat arbre, ab sa mangala que ni per dormir deixaba, tot xano xano acostantse anaba 'l doctor. Lo doctor y l'apotacari en un poblet no poden separarse may: es lo segon metje quan no ho es l' apotecari: may poden disputá per mes que d' opinions opostas sian. ¡Ay del dia que l' un digués de l' altre que féu doná una sangría á un tísich y ay del dia que l' altre fes sabé del primé que una vegada tragué las medicinas del pou! Nostre doctó era lo que s'en diu un home necessari. Bé es cert que ell no sabia qui era Galeno, empero podia donar rahó de qui era Espartero: no sabia curá un refredat, empero á ulls cluchs vos guanyaba un tuti; y en totas las qüestions segú tenian, que si no s' aprobaba lo qu'ell proposat havía, se passaba una setmana veyentl'hi més morros qu' ulls. Quan un pacient moria, arronsaba las espatllas: Deu pot mes que la ciencia, deya, empero si 'n surtia prou se vantaba d' haverlho curat. Per altre part en la vila son molt poch considerats ab los metjes: si un malat s' en va, lo doctor es un ase; si 'l malalt per dolent qu' estiga en surt: no ha fet lo metge, una novena que 's va prometre á San Francesch. Aixís donchs, ja veyem com lo doctor no podia mancá pas á la assentada, com tampoch lo mestre que ab un mocadó estés al cap y fentse ayre ab lo barret, venia en companyía del Sr. Rafel, barceloní, que deixat havia la fresca de la ciutat per la caló de fora.

Lo mestre era lo tipo de la pobresa y de la resignació: alt mes que'ls altres homes y massa flach perque no 's blinqués, ab sa levita color de pansa qu' apareixia fos feta per quan fos mes alt, continuament se planyía dels 12 messos que se li devian, empero son amor al Magisteri era massa gran perque maginés deixá sa carrera.

—Bonas tardes tinguin, digué l' apotecari, al veure se li reunian sos campanys.

—Bonas, tots contestaren.

—¿Com estem de caló? preguntá 'l metje.

—Massa per lo poch que 's menja, contestá lo mestre. La caló fá fondre 'l greix y jo suho tant com poch ne poso.

Una rialla per part de tots rebé las darreras paraulas del mestre.

—Vosté sempre pensa en menjá, digué lo barceloní tot escurantse las dents y afluxantse una mica la cintura dels pantalons.

—No hi penso tant com l' hi sembla: fa tant de temps que dejuno, que fins me fá por lo haver perdut la costum de mastegá.

—Déu vos guart, digué una veu qu' exia de la boca del ferré, qui ab unas gotas de suhó que baixantli del front no li paraban fins als peus, venia de arrivá.

—Ola, Peret, contestaren á chor los qui ja prés havian en son lloch la senia.

—¿Qué tenim de nou? preguntá est, y sens esperá á que li responguessen, ja sabeu, continuá que'l batlle, lo secretari y lo Hereu están reunits á casa la Vila y van á portarnos quelcuna nova qu' ha de plaurens á tots?

—¿Qué poden dirnos, preguntá 'l mestre, si jo crech havé donat ab lo que tots desitjem?

—Quin es son pensament? preguntá lo barceloní.

—Un de molt senzill: l' ajuntament ans de projectá cap millora deu atendre obligacions sagradas que contragué: fá dotze mesos que no cobro, y si bé no es tot culpa d'ell aixó, molt pot ferhi, perque al menys se m' en paguen quelcuns. Per altre part, crech que 'l millor adelanto per la vila, fora, fomentá la instrucció, font a la qual es indispensable 's begui pera formar homes. L' instrucció...

—Oy que fa son tanta caló? digué interrompint lo doctor?

—No m'en parleu, contestá 'l ferrer, y á més á més escoltant lo que diu nostre bon mestre..... ¿De quant ensá haveu vist que la instrucció fos una necessitat per la vila? Qui vol aná á estudi que s' ho pagui: jo no tinch fills per portarhi, tant sols un de gran, pero aquell ja sap prou: es soldat, per lo tant no se perque haig depagá una cosa que no 'm serveix.

—Oy tal, afegí 'l doctor, ves quan més va'dria apanyá lo camí que porta al riu, ja que tanta necesitat té la vila d' un passetg, y cosa que tant reclama la higiene.....

—Si, vaya, aixó si que també es necessitat, interrumpí lo ferrer, com si al riu no estessin acostumats á anarhi los nostres matxos! Debeu volé ferlho com lo palmell de la má, á fí de que 'ls animals puguen anarhi sense ferraduras. ¿Y ab aixó esmersariau diners? ¿Quanta més necessitat tenim d' un rellotje, ja qu' es una vergonya qu' un no sápiga á la hora que 's lleva? No es vritat senyó Rafel?

—Ja veig lo vostre objecte, respongué lo barceloní, vos creyeu qu' un rellotje es necessari, perque sa conservació fa serho d' un serrallé y com aquí no ni ha cap més que vos, veyeu ab esta necesitat un cárrech que sens dupte vos daria bons diners? No sigueu aixís, y si voleu un bé per la vila, prescindiu del vostre benefici particular. Ves quin mancament tenim de rellotje? Quina necesitat tinch jo de sabé quina hora es per llevarme, si salto del llit quan estich cruixit d'estarmehi, tant si son las 8 com las 15? Amés, que bon rellotje tenim ab la Roca de mitjdia. Aquell si que may s' espatlla. Lo que deu fé la vila es procurá per un ferro-carril d' aquí á Reus: d' aquesta manera tot aquet bé de Deu qu' ab tanta poca conciencia deixeu fé malbé perque no coneixeu lo preu que té, iria á parar al mercat de Barcelona y en trauriau bons quartos. Si, si volguessiu.....

—No soch del seu paré Sr. Rafel, digué l' apotecari: tothom sap los inconvenients que porta lo mancament d' un pont sobre l' Ebro: los que tenim certs negocis á l'altre platja sabem lo que 'ns raca havé de romandre horas censeras esperant que 'l barqué passi, rebent los petons del sol que per mes bon desitg ab que 'ns los dongui, cremau massa pera que nos sian grats, y lo mes pesat de tot es havé de torná en-

Digitized by Google

rera, si la hora es massa baixa; per lo tant, jo crech que lo primer que 's deu atendrer es fé 'l pont.

—¿Qué diu, qué diu, lo apotecari? digué lo barquer que per etsar s' esqueya á passá ¿un pont? ¿Per qué? Perque jo plegui 'ls rems que son mon sustent y 'l de ma familia? ¿Per qué deixi de pagar l'arrendament á l' ajuntament y est tinga tot això de menys? Si jo pogués..... si jo sapigués que han de valdrer mas paraulas, ben tost sabriau lo que 's deu fé ¡Un pont! No valdria mes que s'asequés l'aygua del reguerot, aixís los que vivim prop d'ell no passariam estas febradas que 'ns matan?

—¡Oh rieusen d'aquestas febradas, digué mitg rient lo doctor, mentres hi haija qui sápiga curarlas, poca por vos deuen dar. Mes, mireu: ja ve 'l batlle y l' Hereu, á veure que 'ns duen de nou?

—¿Qué porta senyor batlle? preguntá 'l barceloní.

—Gent de pau, contesta aquell. Sembla que la caló no fa por á ningú.

—Ola, Hereu, ¿qué tenim? preguntá lo doctor.

—Ja podeu veure: caló y mal de cap.

—Y aixó? Espliqueus.

—Jo os diré, respongue 'l batlle. Havem mirat despay com estaba de calaix lo Ajuntament y, ab franquesa, malgrat tots nostres bons desitjos no podem pensá, per are, en milloras.

Moltas esclamacions de disgut y d' atmiració per part dels qui escoltant estaban reben las paraulas del batlle.

—¡Y tanta necessitat que'n tenim! afegí est tot planyentse.

—Oy tal, sobre tot lo pont, home, lo pont, digué l' apotecari.

—Estich ab vos, contestá 'l doctor, empero un passeig á la vila, l' hi es tant necesari, com á un cos per viure lo menjá.

—Bé, d'aixó nos en podem passá, interrumpí 'l mestre, si necessari l'hi es un passeig ¿quant mes la instrucció que.....

—Y del carril senyors, ¿qué 'n direm? preguntá 'l barceloní?

—¿Y del rellotje? digué 'l ferrer.

—Primé la salut que tot, digué 'l barquer, si s' hagués pogut secá l' aygua del reguerot que hi es desde la riada.....

—Com que cada una d' estas cosas, interrompí lo batlle, sols es bona pera qui la proposa, devades es que disputeu sino atineu ab una cosa que sia bona per tots. Jo, havia pensat atenent á que lo Ajuntament no pot disposá de massa diners, se fés una cosa tant necessaria, com es fé ueni ayguas per regá, lo qual podria cubrirse per una suscripció entre tots los vehins. Tots sabeu que 'ls istius que no plou, no menjem, per lo tant si 'ns poguessim fé vení las ayguas que 's perden en la montanya foradada, no hi hauria en lo mon terra mes rica que la nostra.

—Est es mon pensament, digué l' Hereu, tots los de la vila, qui poch, qui molt, tenen un terrós ó altre y convé que no se li perdi lo poch qu' hi sembra per lo que jo m' atraveixo á recomenar lo qu' ha proposat lo batlle.

—No puch está conforme ab tal proposta, digué 'l mestre; tots sabeu, que jo no tinch terrós ni terrosset.....

—¿Qué hi fá? interrompí l' Hereu, vosté no n' ha de viure de la terra.

Aixís ho hauré de creurer, digué resignat lo mestre, fá tant temps que visch de lo que cau del cel.....

—Jo crech, esmentá 'l ferrer, qu' es un bon pensament lo del batlle: jo tinch cinch jornals, si d' acas lo fé 'l rellotje vindrá després.

—Si l' aygua m' arriva fins al camp pelat, digué 'l doctor ja es un bon pensament: ben mirat lo camí podria ferse més tart.

—No hi ha dupte que si necessari es lo pont; també ho son las ayguas, y sobre tot, pels quartans que tinch bora 'l riu. Tot pot ferse: aprés las ayguas lo pont, digué l' apotecari.

—Está molt del cas lo que diu lo batlle, afagí 'l barquer: tal vegada aixís se pugan oprofitá las ayguas del reguerot.

—Fassin lo que vulgan, digué per fi lo barceloní, jo estich ab lo mateix: empero ja que apar s' accepta lo pensament del senyor batlle, crech es molt del cas, se recautin los diners d' entre las casas mes ricas de la vila ja que ellas son las mes interessadas á que las ayguas vinguin pus tenen mes terras que regá.

—Oh, se dona per supost! digué el ferrer.

—Si, ja se sap, afajiren lo doctor y l' apotecari.

—Es clá, home, digué per fi 'l mestre ¿d' hont voleu que tregui una malla jo?....

—Apoch, apoch, interrompí l' batlle: tots qui poch qui molt, esteu interessats en que las ayguas vingan, per lo tant just es que cadascú pagui per lo tros que tinga: lo rich, com á rich: lo pobre, com á pobre.

Un silenci bastant prolongat sucsehí á las sábias paraulas del batlle: est, creyent lo tal silenci, com aprobació á lo que dit havia, afagí: las cosas fétas de calent, en calent, son mes ben fetas. M' arribaré á cercá 'l secretari y comensarem la llista.

Un cop fou fora lo batlle, s'alsá lo doctor tot dient: ah, m' en vaig fins á la senia del Molí á veurer que fá la noya d' en Pau: tinch por d' havé fet tart: y aixó dit s' allunyá á passos de frare convidat.

—Sembla que 'l sol ja baixa, digué lo apotecari; m' arrivaré fins á casa á veure si algú ha demanat. Que Déu vos guart.

—Espereus que vinch ab vos digué lo ferrer tot alsantse: y juntantse ab lo apotecari abdós deixaren la Senia.

—¿De qui son aquells atmetllers que tant carregats se veuen, digué l'Hereu, acostantse á uns que 's veyan al lluny del lluny: mes tost fou tant separat de la Senia, que desde esta no se l' oviraba pas.

—Si voleu vení cap al riu, digué lo barqué allunyantse: á mes veure.

Restaren sols lo barceloní y lo mestre: lo primer mirant com per darrera las montanyas apuntant un carminench mantell ab que s' embolicaba 'l sol, que confonentse ab la blavó del cel tenyint anaba de fosc la terra: lo mestre ab los brassos plegats tal volta maginaba lo modo de menjá.

Ben tost compareg ueren lo batlle y lo secretari: es

Digitized by Google

s' assentá, tragué un tinté de banya quelcuns plechs de paper y s' amaní á apuntá lo que l' hi dictessin.

—Hont son los altres? preguntá maravellat lo batlle.

—Com qu' es diumenge tenen de vijilá molt llurs terras, contestá lo mestre, per çó'm trobeu á mí que no tinch res.

—Bé digué 'l batlle, comensem la llista ¿quan posa vosté senyor Rafel?

—Jo? contestá 'l barceloní, res: jo no tinch terras, al menys fessin lo carril.....

—Y vos?

—¿Jo? digué 'l mestre ficantse molt depressa las mans á la butxaca, més trayentlas buidas: jo daré mes del que 'm toca: me deuen dotse mesos, donchs bé, que m' en paguin tant sols deu.

—Quant heu apuntat, secretari? preguntá 'l batlle.

—Res, encare.

—Donchs, tanqueu la llista.

FRANCISCO MANEL PAU.

9 Mars, 1872.

SONET.

A MON APRECIAT GERMÁ JAUME.

Gentil, balandrejosa, enjogassada,
Mentres esguarda 'l port, la nau ardida
Rellisca sobre de la mar dormida
Pél zèfir amoros afalagada.
Mes, ay! tantost, mesquina, es arribada
A l' alta mar, que ronca, esferehida,
Pel buf del nort ferestech assolida,
Roman entre les ones anegada.
Axí, esguardantne 'l port de la infantesa,
Afalagat pél zèfir d' ignocència,
Tranquil, l' hom, d' exa vida lo mar solca;
Y en arribant, tantost, de jovenesa
A l' alta mar irada, sens clemència,
Lo crüel buf de les passions 'l volca.

PAU BERTRAN Y BROS.

DOCUMENTS INÉDITS

SOBRE LO MONASTIR DE SANT LLORENS DEL MONT
EN LO BISBAT DE GIRONA.

(Acabament.)

(Manaments.)

(6=Primer.)

De part del molt alt Senyor Rey e per provisio feta per son magnifich vicicanceller fets manament an Gabriel yranço notari tenint les scriptures den Barthomeu Bosch notari quoddam de la Ciutat de Barcelona que per vuy tot lo dia porta e faça fé autténticament e legitima de una procura o aprisia continuada en lo manualet que portava lo dit Barthomeu Bosch en la mánaga continent en effecte com Fra Jaume Coll Abat de San Lorenç del mont fahia al Abat de Sant Salvador de Brea. Lo qualandary de la qual procura es de trenta de mars del any Mil CCCCL. XX(1)III e façes fer de la dita procura an Anthoni Bonet scriva del Senyor Rey e fas lo present manament á suplicacio del venerable Bisbe de arguelo.= Notari Bonet.

(7—Segon.)

De part del molt alt Senyor Rey e per provisio feta per son magnifich vicicanceller fets manament an Grabiel yranço notari de Barcelona que no obstants les raons per ell allegades a un altre manament á ell fet de la procura fermada per fra Coll abat de San Lorenç del mont al abat de Sant Saluador de Brea la qual procura es stada fermada en poder den Barthomeu Bosch notari de la dita Ciutat quoddam e del qual Barthomeu Bosch lo dit yranço te les scriptures e les quals raons son stades lestes e mirades per lo dit magnifich vicicanceller e la qual procura es stada feta, efermada per lo dit frare Coll per virtut de certs capitols per ell ab lo venerable bisbe de arguelo fermados sobre lo cambi de las abadias de Sent Miquel de Fluvia e de Sent Lorenç del mont que per vuy tot lo dia lo dit yranço do copia de la dita procura o prisia an Anthoni Bonet, notari, e forma de la questió que lo dit venerable bisbe e lo dit abat Coll menen lo qual manament se fa a suplicacio del venerable bisbe de arguelo.=Notari Bonet.»

Açó es, senyor director, lo que, com á apéndix de las *«novas inéditas»* publicadas en un dels passats nombres de LA RENAXENSA y degudas á la ploma del Sr. En Pere Alsius, l' hi tramet son affm. y coral amich.

ANDREU BALAGUER.

P. D. Tantost seca la tinta ab que foren escritas las antecedents ratllas havem rebut una atenta y molt erudita lletra que 'ns ha endressat desde Banyolas l' intel-ligent Sr. Alsius, autor del article que posá la ploma en nostras mans, de la qual ab sa benvolensa nos permeterém reproduhirne y anotarne un fragment ahont se remembran certs datos adjunts ab atinadas reflexions qu'aclaran y justifican qualque cosa respecte dels primers abats que 's coneixen de Sant Llorens de Sous, vivents en lo segle XI; diu aixís: «Com V. observará en lo index Marca (2) escrigué: *«Sacti Laurentii abbatia in cacumine montis supra Tarraciam: ejus abbates Abbo, david, Tassio.»*—En quant al abat Davit no crech que ho fos de Sous ni de Tarrassa sino de Sant Llorens del bistat de Narbona, com diu la obra que m' ocupa (3); mes Tassio no m' enqueda dupte de atribuirlo al nostre monastir de Sous ja qu' en l' apendix CXCI plana 1027, figura com testimoni especialment nombrat en lo testament del

(1) En aquest lloch hi ha en l' original, lo nombre romá V esborrat, qual cosa mou lo dupte de si era l' any 1473 ó 78, aquell á que 's refereix en document.

(2) Se refereix á Petrus Marca en sa obra *Marca Hispánica sive Limes hispanicus, etc.—Parisiis* 1688 que publicá Esteve Baluzio.

(3) En la pág. 351 diu *Davidem Sancti Laurentii in diœcesi Narbonensis* abat que deuria esser d' un dels dos monastirs que sots aqueixa invocació cita Mabillon *Annales ordinis Sancti Benedicti occidentalium monacorum, etc.—Lutetiæ. —Parisiorum.*—1703 especialment en lo tom IV, com existents en la diócesis de Narbona y ab los noms: lo hu *ad Nigellam* vulgo de *Cabreressa* y l' altre de *Casulis et ad lacum Bagesii.*

Digitized by Google

comte En Bernard de Besalú que Marca redueix al any 1020 (4) essent curiós que entre las dexas de la testamentaria n' hi ha una pel monastir de Sant Llorens *qui est situs supra castro Beuda* (5). Lo mateix abat Tassio concorregué y va suscriurer en ultim lloch las actas del concili de Gerona de 1068 (Villanueva t. 13, 261).—En exa última obra y en igual tomo s' hi troba en los apendix XXII y XXIII noticia del abat Abbo (Marca hisp. 960) (6) figurant dignament entre 'ls membres del Jurat, ó deposant com á testimoni en los judicats ó sentencias donadas á favor de la Sede de Gerona en los plets que tenia ab lo compte de Besalú sobre la posessió de las iglesias de Montagut, Beuda (Beinta) Argelager y Tortellá totas vehinas del monastir de Sous, per lo que no es de creurer que anassen á buscar l' abat de Sant Llorens de Tarrassa pera resoldrer duptes de qu' es facil no 'n tingués ni sisquera noticia. Açó passa en los anys 1003 y 1004 (7).—Se cita també 'l monastir que m' ocupa, en las actas del célebre concili de Besalú (8) y en altres documents encara que no ab gran insistencia.»

Esperant, Sr. Director, que en obsequi á la major llum de l' investigació histórica me dispensará tanta moléstia, se repeteix de V. afectuosament,

A. Balaguer.

Avuy, 23 Mars.

---

(4) En lo *Indicium testamenti Bernardi* Comitis *Bisuldunensis; an.* 1020, *ex Archivo Barcinonensis* se llegeix: *Tassio Abbas* Sancti Laurentii y no res mes, no obstant Mabillon en dits *Annales* t. IV, p. 276, ampliant (tál volta equivocament, puig sens pretendrer corretgir á tant gran mestre, acceptém no obstant com á molt veridica la conjectura del Sr. Alsius), la cita que fa aquell de Marca, l' atribueix en sa obra á Sancti Laurentii *prope Tarraciam.*

(5) Diu aixís: *Et ad cœnobium* Sancti Laurentii, *qui est situs supra castro Beuda, carta faciant de alode quam ille adquisivit de condam Bruneta soror Redmundi de omnem suam hereditatem in omnibus.*—Beuda es un poblet situat al peu de la montanya de Nostra Senyora del Mont (en la qual hi ha avuy dia la parroquia de Sant Llorens de Sous) y qu' en l' antigó hi devia existir un castell de son nom.

(6) A mes dels dos diplomas. *Judicatum* y *Notitia judicati pro ecclesia Gerundensi* que porta Villanueva en los citats apendix, la *Notitia judicati pro ecclesia Urgellensi an.* 1004 qu' es lo apendix CLI de Marca diu: *Abbo Abba cœnobii* Sancti Laurentii, empero creyem qu'aquest últim abat encara que porta lo mateix nom *Abbo* que lo de Sous, no obstant ho era del Monastir de Sant Llorens, tambe de benedictins, en la diócesis d' Urgell de que'ns parla Diago en sa *Historia de los victoriosissimos antiguos condes de Barcelona, etc., idem.* 1603, lib. 2, cap 72.

(7) Son los anys 1002 y 1004, lo primer dels quals suposém involuntariament equivocat per lo Sr. Alsius al copiarlo de Villanueva en son *Viage literario, etc.,*

(8) Yepes.—En la Crónica *general de la órden de* San *Benito, etc.*, 1609, t. 6, p. 329, cent. 6.ª, any 1077, pero mes especialment Diago en dita *Historia* lib. 2, cap. 71 á que aquell se contrau parla d' aytal concili que fou de Gerona empero finit á Besalu, en lo qual aprés d' haverse escomunicat al arquebisbe de Narbona y privat de llurs abadias á tots los abats simoniachs de las terras d' aquell Comtat posantne d' altres en son lloch, manáls lo comte contribuir quiscun any ab alguna cosa pera l' edificació del temple de Sant Pere de Roma. Dits abats del comtat d' Urgell afirma Diago eran sis que nomena, y entre ells lo de Sant Llorens.

L' ARQUITECTURA EN NOSTRE SEGLE.

Sense cap mena de por que 'ns digan que d' humils no'n tenim res, ben be podem dir que'l nostre segle, anomenat será de gegant en l' historia de las generacions; que verament aquest nom tot se 'l mereix, en sas grandesas y 'n sas disbauxas, en sos afanys d'arrunar pera crear, en sos aplechs d' invents, desitjos y aspiracions, en sas movedissas transformacions y en sos maravellosos enginys; s' hi véu la força de vida, la força d' inteligencia y fins la força de pecats d' un esperit gegant.

Per tot arreu aquest segle deixará un recort; l' industria ha arribat quasi quasi al cim de la potencia humana; lo somni d'ahir, es la realitat de l'endemá; com aquell que diu no 's tracta cap idea, de febrosa concepció d' un foll per veurers un home menyspreat ó compadescut, tot troba deixeples, que demá son mestres; tot troba inteligencias que s' aparellan per son conreu y per mes que tot tinga sos contraris, de la lluyta benfactora de l' idea 'n surt la llum de la civilizacio, que com la del Sol, fa brollar un' ombra d' alli hont fixa son potent esguart.

A l'escalf de la ciencia, se ha trobat força pera separar los continents, s'escorcollan y foradan los monts asaulonats y's possarán llencaes de montanyas pera tornar ferma la mar quals abismes se regiran portant lo pensament de l' humanitat per tot arreu del Mon; si aço no 's feyna de gegants, jo crech que 'n passa.

En aquestos temps donchs en que Cientifichs, é Industrials guiats per la lluminosa estela del progres, han arrivat fins á tant que de gegant apellarse puga al segle ¿que n' es estat del Art?

No hi hi ha pas cap dupte que si volguessim profundissar aquest punt tasca tindriam per alguns articles y no essent aquesta nostra intenció tant sols lleugerament farem notar, que avuy en dia son conreadas totas las formas de representacio del art; que totas vihuen de una vida propia, sense per ço mancar entre ellas lo llas que ha fet que germanas anomenadas fossen; ab lo qual donem á entendre que no ha restat estroncat lo sentiment artístich, ni morta ha esdevinguda la potenta creadora força del geni. Mes en veritat havem de confessar, que las formas plásticas no estan pas á l' alsaria d'altres segles y que entre ellas l' arquitectura, resta la derrerenca en lluhiment, y tant es aixis que mentres 's disenteix si será la Música ó la Literatura la forma de representació artistica la propia del segle, se tracta tambe si l' Arquitectura es morta ó viva, ço es si te vida propia ó si tant sols s' alenta, en sa existencia present, de la vida del passat; y ab lo dit pot concloures que si be l' Art en alguna de sas formas de representació pot aparellarse als demes fruyts de l' inteligencia, l' hi manca en altres y particularment en l' arquitectónica lo brill y lluhiment d' altras edats.

¿Mes pot traurese n d'aquesta conclusió com á consequencia que l' arquitectura sia morta? Segons lo nostre entendre de cap de las maneras y 'ns mostre qui aço pensi que desconeix la verdadera vida que porta en nostre segle; puig que tenint presenta la

Digitized by Google

munió de motius que s' han opossat y s' oposen á son lluhiment, motius que si be algun arrela en la nostra época en en lo seu major número son fills d' aconteixements d'altres anteriors; y considerant des-pres los quins van ja de vensuda y l'avens continuat y gradual que 'n ella s' obre no pot menys d' assegurarse una vida y un desarrollo en mitx de sa malhauransa.

Lo que si pot dirse, atesas las condicions anteriors es que l'arquitectura passa per una transaccio, transacció que s' opera entre lo llegat d' épocas passada, y 'l tanteix d' un mes enllá boyros en l' espay de la fantasia. A cada pas y per tot arreu s' ens mostra la lluyta entre la divagació y l' esment; en cada artista y en cada obra se veu sagellada y reflectida. La manera com los artistas cercan, regiran y estudian las obras del passat, prenent com qui diu la A d' aqui y la B d'alla, pera formar un abecedari heterogeni, un tot sense consemblansa de parts, compost y arreglat segons llur enginy'ls dicte y barrejanthi entre mitx, quelcom d' original; la manera com segons lo gust particular, sense cap treva y quasi á l' esbarriada, l' un trevalla ab las proporcions del estil Ojival, decorant ab reminicencias del Bizantí y l' altre cerca 'l Reneixament, donant predomini al element grech y ab tot inspirantse pels detalls en las gayas concepcion dels alarbs; ensemps que un tercer cerca un istil qne creu lo propi y 'n ell s' enclou; 'ns ho fan resaltar á cada pas com havem dit, perque 'ns mostran la no conformitat de miras y de parers, los duptes, las diferentas doctinas y teorias, las afirmacions y negacions, los termes mixtes y valentme d' una frase vulgar, lo tira y afluxa, que constitueixen (convergint tot á una idea, á una aspiració,) lo verdader espill d' una època de transacció,

En aquest punt es ahont resideix la vida propia de la nostra arquitectura y formará son caracter en l' historia de la mateixa y si be 's considera no podia esser cap mes altre atesas totas las condicions que pera formularlo s' aplegavan.

Ja havem dit mes endevant que una munió de motius s' oposava al perfet lluhiment de l'arquitectura y no hi ha pas cap dupte, que 'l quin es mes notable es lo Barroquisme, de qual llegat n' havem restat hereus. Afexugada per l' época y sense esment de si mateixa, l' Arquitectura en lo segle passat caminava á l' escarriada, impulsada per l' enganyosa fantasia d'homens, que ab tal d'esser nous capgiraven y malmetian sos elements; y aixis la desnaturalizació de sas parts campejá arreu que la bellesa s' en fugia, veyentse los membres sustentants y sostinguts pressos sense mirament al inreves de son estament respectiu; ab carinyo y embadalintshi emplearen abundosament las cariatiades, que han estat tostemps lo signe de la degradació de l' Arquitectura y 's veigé esser per fi las fatxadas una composició d' elements estranys concebuts ab la flexibilitat mes desenrahonada y formant una plana no llegible y per lo tant may entesa, quan pera constituir la veritable bellesa arquitectónica, se requereix que sian la espressió exacta y clarament anunciada, de la construcció y distribució de l' obra.

Exposat aço preguntem ¿com podia viure d' una vida esplendorosa l' Arquitectura si fins la puresa de la sua escencia l' hi mancava? com podia enlayrarse gaya, si afexugada y herta havia fins perdut l'esment de si mateixa? Ab tal llegat no era possible remuntarse, perquè quasi bé pot dirse que fins la mena de la bellesa artistica era perduda; y aixis lo possible y fins lo logich, era despullarla del trajo que vestía; retornar cada cosa en lo seu centre, ab una paraula adressar lo que torçat y retorçat s'havia. Y aço es feyna de temps y no d' un dia; es feyna d' una época y no d' un home y es tal, que jo crech que basta solzament açó pera caracterisar un segle y tant ho crech que no dupto será un dels caracters del nostre, puig 'n açó va, per ço trevalla hi ha trevallat y tant hi ha fet, que si arquitectos del segle passat veyessen lo que 'ns llegaren, á bon segur no conexerian la sua arquitectura.

Empero no 's pas aquest tant sols un dels motius notables que s' han oposat al ennaltiment de l' arquitectura en la nostra época; n' hi ha un altre que apar lo revers de la medalla d' aquest y que si no te sa importancia ben fi l' hi arriva. A las derrerias del segle passat y fins á una bona part del pressent, no entenem si era pera arrebassar á l' arquitectura del abisme de la llicencia que 's pretengué atiarla en lo cercle de lo absolut; y dihem aço, perque fins avuy en dia ha arrivat la recordansa dels lligams y trebas ab que s' empresonava lo geni del artista. Prenent peu dels estudis fets sobre l'istil Romá per l' arquitecto Vinyolas y comensant per seguir las suas llissons, acabaren per tenir aquestas com á lley y damnar á los quins s' en apartassen. Lo coneixer los Ordres d' arquitectura, com los anomenavan, era lo seu tot; y ab aquesta servitut esdevingueren oblidats tots los demes istils; se perdé l' afany d' esser originals y quasi be pot dirse que escamparen la llavó que un dia havia de fer brollar l' idea de que la Arquitectura restava morta. Aquest modo d' enclourer la fantasia del artista en un cercle de lleys y trebas; aquest modo de decantarlos de bon comensament á copiar y calcar las obras del passat, desde las proporcions d' una columna fins al motllurat d' una base, apart de molts d' altres de mals no podia menys que viciarlos y viciá sas obras; retallá de primer vol lo seu esplay; fer lo geni esclau del enginy y fer per fi que 's digues que 'l arquitectura d' avuy s' alenta de la vida del passat; dita que cau com un furi sobre lo front de nostres artistas.

(Seguirá.)

I. Reventos.

DOCUMENT SOBRE 'L RESCAT DE CERVANTES.

De la acreditada *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, que's publica á Madrid, copiám lo curiós document que á seguiment posám:

Libre de les embarcations ques fan pera Arger, precehint llicencia de sa Magestad.

Embarcacio de dona Leonor de Cortinas.

Anno a nativitate Domini millessimo quingentessimo octuagessimo quarto, die vero intitulato decimo

tertio mensis Decenbris.—Lo magnifich Francisco de Laguiar mercader en nom de procurador de la noble dona Leonor de Cortinas constituhit personalment en presentia del Illmo. y Exmo. Señor don Francisco de Moncada, Conte de Aytona y de Ossona, etc., Lochtinent y Capita general per sa Mag.[t] en la ciutat y regne de Valencia, e presenta á sa Exia. vna prouisio, licencia, permis e facultat al dita sa principal otorgada per la Mag.[t] del rey don Phelip nre. señor, en paper scrita e de la sua real ma fermada, dat en San Lorenço el Real á onze dies del mes de Agost propassat, la qual prouisio es del thenor seguent.—«El Rey.—Egregio Conde de Aytona, pariente, mi lugarteniente y capitan general del Reyno de Valencia: sabed que por vna mi cedula fecha en el Pardo á seys de Diziembre del anyo pasado mil y quinientos y setenta y ocho anyos, dirigida al Duque de Nájera mi lugarteniente y capitan general que fue del dicho Rey, mandé que, al tiempo que le pareciesse que no se seguiria inconueniente de ir á Argel, diesse licencia a la persona ó personas que tuuiesse poder de dona Leonor de Cortinas para que pudiessen sacar y leuar por esse Reyno a la dicha Argel dos mil ducados de mercaderias licitas y no prohibidas por las leyes de los mis Reynos de Castilla ni de esse, para el rescate de Miguel de Servantes su hijo, que fue captivo de los turcos en la galera Sol, viniendo de Italia, dando seguridad que con el valor delas dichas mercaderias rescataria al dicho su hijo y se lo presentaria dentro de seys meses despues que partiese el nauio en que fuesen las dichas mercaderias del puerto donde saliesse. y con otras limitaciones. Y por otra mi Cédula, fecha en el Pardo á cinco de Março de quinientos setenta y nueue, mandé que, dando las dichas fianças ante vno delos alcaldes de mi casa y corte segund la hauia de dar en essa ciudad conforme alo contenido en la dicha Cédula, le diesse la dicha licencia dentro de los seys meses. Y despues por otra mi Cédula le porrogué el término delos dichos seys meses por otros seys meses. Y Por otra Cédula mia, fecha veynte y siete de Majo de quinientos y ochenta y dos, le porrogué dicho termino de los dichos seys meses por otros seys meses mas, segun en las dichas Cédulas a que me refiero se contiene. Y agora por parte dela dicha donya Leonor de Cortinas me ha sido fecha relacion que por algunos respectos y causas no a podido vsar delas dichas Cédulas ni se le a dado la dicha licencia, suplicandome que, acatando a las dichas porque le concedi, fuesse seruido de mandarsela porrogar; y hauiendo consiracion a ello, he hauido por bien de porrogalle por por nueuo termino por otros seys meses mas, para que con lo procedido dela dicha licencia pague lo que deviere delo que costó el rescate del dicho Miguel de Seruantes; y hos encargo y mando deys licencia a la persona ó personas que tuuieren podar dela dicha dona Leonor de Cortinas, para leuar por esse Reyno a la dicha Argel los dichos dos mil ducados de mercaderias hasta dentro de otros seys meses que por la presente le porrogo por nueuo termino para ello, contados desde el dia de la fecha desta mi Cédula en adelante, segun e alos tipos y por la misma orden y manera que se auía de hacer por virtud de la dicha Cédula de licencia y prorrogaciones della, sin pedirle la fianza y seguridad, que por razon de las dichas Cédulas de licencia y prorrogaciones que de suso se hace mencion hauia de dar en virtud dellas ante vno de los alcaldes de la dicha mi casa y corte, de rescatar al dicho su hijo con la quantidad que sa allase por la licencia de los dichos dos mil ducados de mercaderias y como si a uos fuera dirigida la dicha Cédula. Fecha en San Lorenço el Real a onze de Agosto de mil y quinientos y ochenta y quatro anyos.—Yo el Rey.—Juan Delgado.

La qual acceptada per sa Exia, maná que los Reals mandatos fossen complits si e segons en la dita licencia real se conté. E per deguda execucio dels dits reals manaments sa Exia, maná que fossen fetes les diligencies en semblants embarcacions fer acostumades.

Preterea uero dicto et eodem die jntitulato decimo tercio mensis Dezembris anno quo supra a nat. dni. millessimo quingentessimo octuagessimo quarto, R.[t] (retulit) Joan Cibod, alguazil de la Ballía general, ell huy hauer conuocat pera dema de dos a tres hores apres mig jorn a Dimete Leon, patro del vexell nomenat Sta Maria y St Nicolau. Ha manat que pera dita hora sia en casa lo molt magnifich micer Hieroni Pascual, regent la Cancellería del Real Consell, juntament ab los mariners del mateix vexell.

Deinde autem die jntitulato decimo quarto mensis Dezembris anno quo supra a nat. dni. M. D. octuagessimo quarto, lo molt magnifich micer Hieronim Pasqual, doctor en cascun dret e regent la Cancellería en lo Real Consell de la present ciutat y Regne de Valencia, tenint comisio del Ilmo. y Excelentíssimo señor Don Fran.[co] de Moncada conte de Aytona y de Osona ettc.[a] lochtinent y capita general en la present ciutat y regne de Val.[a] pera visitar y entreuenir en les coses tocants y sguardants ala embarcacio faedora per lo dit (*espay en blanch*) de les robes é mercaderies que aquell vol y enten portar a la dita ciutat de Argell, com apar ab comissio feta y despachada por lo magnifich Guillem Nicolau de Hona, scriua de manament de sa Matg.[t] (*esp. en blanch*) a del present mes e any, registrata *in Diuersorum* (*esp. en blanc*) foleo (*altre idemh*), essent constituhit lo dit Dimete Leon patro del dit vexell y atres mariners de aquella en dita casa, posant los dits reals manaments en execucio, maná rebre dels dits patro y mariners la relacio, respostes y testimonys infra seguents.

Dicto die xiiij mensis Dezembris anno a nat. dni. M. D. lxxx quarto.

Lo dit Dimete Leon patro del vexell nomenat Sancta Maria y Sant Nicolau, lo qual jurá á nostre senyor Deu Jesuschrist etc.[a] en ma e poder del molt magnifich visitador y comisari desus dit dir veritat, etc.

Fonch interrogat que diga de ahon es natural y si lo dit vexell del qual es patro a fet algun viatje, y quantes vegades es anat, y de quant carrech es y quans homens a menester pera la neuegacio de aquell y si los mariners que porta son homens coneguts y com an nom y si son homens dels quals se tinga con-

Digitized by Google

fiança que no decubriran secret algu als moros enemichs de sa Mag.t y si sab que aquels tinguen parents alguns en dita ciutat de Alger e o que deguen cosa alguna ceuil o criminal ala regia Cort.

E dix que el dit relant y testimoni es natural de *(esp. en blanch)* y que lo dit vexell no á fet viatje algu ala dita ciutat de Alger y que es de carrech de mil quintars poch mes ó menys, y que son menester pera la neuagació y seruici de aquell six homens, los quals coneix molt be ell dit relant y testimoni, is nomenen Andreu Cucarulla, Miguel Almenera, Joan Vicent Genoues, Joan Gombau, Marti Salanouva, tots los quals son homens que no creu el relant y testimoni facen cosa malfeta en deseruey de nostre senyor Deu e de sa Mag.t, perquels té ell dit relant y testimoni per homens de confiança que no descobriran secret algu als moros enemichs de la Sancta fe catholica e de sa Mag.t e no sab que aquells tiguen parents alguns en la dita ciutat de Alger, ni menys que deguen cosa alguna á la regia Cort ciuil ni criminal;—e aço es lo que passa en veritat, si Nostre Senyor li ajut e los sancts quatre euangelis de aquell. *Injunctum fuit sibi tenere secretum. Dictis die et anno.*

Lo honorable Andreu Cucarella mariner del vexell nomenat S.ta María y S.t Nicolau, de nacio genoues, mariner, testimoni qui jurá ut supra a nostre Senyor Deu etc. dir veritat etc.

Fonch interrogat, etc. e dix que ell dit testimoni es natural dela ciutat de Genoua e que lo dit vaxell patroneiat per lo dit Dimete Leon no a fet viatje algu ála dita ciutat de Alger, y que es de carrech de mil quintars poch mes ó menys y que son mester pera la nauegació y seruici de aquell sis homens, als quals coneix molt be ell testimoni, ys nomenen Dimete Leon, patro, Miquel Almanera, Joan Vicent Genoues, Joan Gombau y Martí Salanoua, tots los quals son homens que no creu ell testimoni facen cosa mal feta en deseruey de nostre Senyor Deu e de sa Mag.t, per ço quels té ell dit testimoni per homens de confiança que no descobriran secret algu als moros enemichs dela sancta fe catholica e de sa Mag.t, e no sab que aquells tinguen parents alguns en dita ciutat de Alger ní menys que deguen cosa alguna ala regia cort ciuil ne criminal,—e aço es lo que passa en veritat, asi nostre Senyor Deu li ajut e los sancts quatre euangelis de aquell. *Injunctum*, etc.

—En esta forma y ab iguals térmes deposan los altres quatre mariners de la tripulació, y aprés segueix axis lo document:

—Die xxiiij mensis Decembris anno a nat. dni. M. D. Lxxxiiij.

Lo dit molt magnifich Micer Hieroni Pascual, doctor en cascun dret e comisari que deu portar a deguda execucio los dits reals manaments en e sobre les diligencies e coses feadores concernents al bon examen dela valor deles robes que se entenen portar baix la dita licencia en lo present viatje ala dita ciutat de Alger, constituit personalment en la casa vulgarment dita de la duana de sa Mag.t construida en lo loch del Guerau dela mar dela present ciutat de Valencia, ensemps ab mi Frances Nunyes, notari scriba dela Cort dela Ballía general, conuocats los honorables *(espay en blanch)* Aparici, Domingo Climent y Janet Sego, corredors de orella, expers nomenats per lo dit molt magnifich Micer Hieroni Pascual pera aprear e stimar les robes e coses concernents la present embarcacio, aquells dits experts juraren primerament e ans de totes coses a nostre Senyor Deu per los sancts euangelis de aquell, de les mans dretes de aquells tocats, en ma e poder del dit molt magnifich Micer Hieroni Pasqual, sots virtut del qual jurament prometeren fer bona y uerdadera relacio dela valor deles robes mercaderíes e coses que entenen embarcar en lo present viatje en poder de mi notari, indiuiduant lo preu e valor de aquelles. Et incontinenti los dits *(esp. en blanch)* Aparici, Janet Sego e Domingo Climent, experts desus dits, prestat lo dit jurament, respongueren les dites robes e mercaderíes, y hagut coloqui y parlament entre aquells sobre la visura de aquelles, feren la relacio infra seguent.

P.º Dixren hauer vist e regonegut dotze trentens de cofolla de Valencia, los quals sumen vales a raho de trenta l. (lliures), valen.	ccclx. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut cinch vint y dosens verts de Valencia, los quals suman valer cascu a trenta liures, valen.	cl. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut quatre vintyquatrens blaus scurs de Valencia, los quals sumen valer cascu a trenta cinc liures valen.	cxxxx. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut sis trentens forasters de cofolla, los quals sumen valer a vint y cinch liures, valen.	cl. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut tres vintydosens de cofolla forasters, los quals sumen valer a raho de trenta liures cascu, valen.	lxxxx. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut quatre vint y dosens de cofolla, forasters, a raho de vint y cinch liures, valen.	c. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut vn trente y mich de poll de grana de Valencia, los quals a roho de quaranta liures, val.	lx. l.
Item un trenta de cofolla foraster, a raho de trenta cinch liures.	xxxv. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut tres quatorzens negres forasters, a raho de vint liures cascu, valen.	lx. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut sis vintydosens de cofolla de Valencia, á raho de trenta liures, valen.	clxxx. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut cinch trentens de cofolla de Valencia, a raho de trenta liures, valen.	cl. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut vn trente de Contray blau de Val.a, per.	xxxxv. l.
Item direxen hauer vist y regonegut vn trente de poll de Valencia, val.	xxxxv. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut onze trentens de cofolla forasters, á raho de vint y cinch liures, valen.	cclxxv. l.

Digitized by Google

Item dixeren hauer vist y regonegut set vintydosens de cofolla de Valencia, los quals sumen valer a raho de trenta liures cascu, valen. ccx. l.
Item dixeren hauer vist y regonegut tres trentens de cofolla forasters, a raho de vint y cinch liures cascu, valen. lxxv. l.

Que totes les dites partides acumulades prenen suma de dos milia cent vint y cinch liures reals de Valencia, juxta nre. Senyor Deu e lurs consencies.

E feta per los dits experts la dita relacio, lo dit molt magnifich micer Hieroni Pasqual, doctor en cascun dret, comisari que desus, personalment maná a Vicent Pierres menor, nomenat per Vicent Pierres sobreguarda del peatje, Bernat Salanoua guarda del general, Joan Cansauell per Joan Cibor alguazil de la Ballia general e Siluestre Sancho, valle (*sic* per *balle*) del dit loch del Guerau entrasen a regoneixer lo dit vexell patroneiat per lo dit Dimete Leon si en aquell y hauia robes mercaderies e coses vedades, e tornassen y fessen relacio del que trouarien; e los los dits Vicents Pierres, Bernat Salanoua, Joan Cansauell per Joan Cibor, inseguint lo dit m.to (mandato), prengueren vn a barca y ab aquella entraren á regoneixer dit vexell y tornats de regoneixer dit vexell, dixeren e relacio feren en ma e poder de sa S.a, mijançant jurament per aquells prestat a nre Senyor Deu etc.a, ells hauer entrat en dit vexell y hauer mirat y regonegut molt be aquell, y no hauer trouat dins aquell robes, mercaderies ne coses, fora daquelles que son peral seruici del mateix vexell, si nre. Senyor Deu los aint e los sancts quatre euangelis de aquell.

Et illico fetes les dites diligencies, lo dit magnifich comisari maná portar y tirar les dites robes mercaderies e coses dela dita Duana al pont dit dela mar y restant en dit pont en presencia de se S.a les feu posar totes dins una barca, la qual era del mateix vexell, e dins aquella los dix patro, mariners e pasajer, maná á tots aquells personalment que cami caminant, sens tocar ne lançar ancores en port ne plaça alguns, veien ala dita ciutat de Alger e que no embarquen en dit vexell altres robes, mercaderies algunes, mes deles embarcades en la mateixa barca.»

NOVAS.

Si no va complaure del tot á la escassa concurrencia qu' assistí á sa primera representació, la zarzuela catalana *L' hostal de la peyra*, no 'n tingué certament la culpa la música, catalana de bona mena casi tota, que escrigué pera ella lo senyor Altimira.

Lo llibret del senyor Molés no es pas dels mes recomenables, ni dels mes apropòsit pera inaugurarse en lo teatre un nou compositor, y no obstant lo senyor Altimira sapigué exirsen ayrós, fent oblidar ab la música la inverossimilitut del argument y la falsetat d' alguns personatjes.

Comensa lo primer acte ab una característica introducció á coro, seguit d' un recitat, de sabor catalá primer y ben tractada tot' ella. Segueix aprés una *arieta* de baix, corejada, bastant característica.

No va compláurens tant la pessa de conjunt que comensa ab una *romanza* de tiple y duo, puix nos feu recordar las *tonadillas* de café. Debèm, emperó fer escepció del cantábil de tenor que es digne germá de las pessas anteriors.

Lo final d' aquest acte ha vingut á provarnos prácticament l' inmens partit que poden tráure los compositors catalans de las *cansons de la terra*, y lo molt que 's prestan nostras melodías pél género dramátich. La cansó de la *Peyra*, tractada com ho ha fet lo senyor Altimira, es prou pera acreditar á un compositor dramátich.

Una introducció, una bona pregaria, una característica cansó á duo, un cantábil de soprano, un coro de carácter italiá, y un bonich final son las pessas musicals del segon acte.

L' eczecució regular per part de l' orquesta y amanerada per part d' alguns actors.

—

S' ha acabat d' imprimir en esta capital, y hem rebut, lo drama en quatre actes y en vers, *Caritat*, de nostre amich en Joaquim Riera y Bertran, que s' estrená l' any passat en nostre Teatre Catalá.

—

En la nit del pròcsim passat dijous, s' estrená en lo Teatre Catalá la comedieta d' en Joaquim Riera y Bertran, titolada: *Las Vehinas*. Lo escás públich qu' assistí á son estreno, aplaudí diferentas escenas y ab mes forsa al final á pesar de la llanguidesa de las escenas primeras, y de lo no molt acostumat qu' está nostre públich al llenguatge de la nova comedia. Passadas las escenas primeras, preneu los personatges mes animació que va crexent poch á poch fins al acabar. Los tipos estan ben presentats, en particular lo de *D. Robert* que 's sosté sempre igual, y 'ls de las duas vehinas que no feren tot l' efecte, segurament per falta de seguritat en la senyora Mirambell. Es de molt bon efecte cómich la entrada de *D. Dalmau* quant las duas senyoras s' han ficat á dins pera mes ben arregladas presentarse y creyem que si l' autor hagués allargat quelcom mes las mutuas y continuadas preguntas n' hauria exit mes afavorida la comedia. Lo que no podem aprobar al autor es la manera de acabarla, dexant sols ab una llengera llisoneta á las rivals vehinas, que no es á nostra manera de véure un cástich suficient.

La eczecució, regular per part de la senyora Mirambell y 'ls senyors Fontova y Perelló, y mes acabada per part de la senyora Soler (D.a Rosalía) y 'l senyor Soler.

—

Ab lo present número rebrán nostres suscriptors *La cansó d' En Francesch de Vilanova de Cubelles* feta per en Llorens de Cabanyes, de la que, á est objecte, ha tingut son autor la galanería de remétrenosen lo suficient nombre d' eczemplars.

Doném las mes corals mercès á nostre amich, y ab nosaltres á bon segur tots nostres suscriptors; com y també ensemps nos complaurém en repassar la *Cansó*, ben escrita per en Cabanyes.

RECLAMS.

CARITAT, drama en quatre actes y en vers, original de Joaquim Riera y Bertran, estrenat ab molt èczit en lo Teatre Catalá. Se ven á 2 pessetas en las principals Llibrerías d' esta ciutat, y en la Estampa d'est periòdich.

—

INUENTARJ DELS LIBRES DE LA SENYORA DONNA MARIA REINA DE LES SICILIES E DE ARAGO. Se ven á Madrid á 4 rals á l' Estampa de M. Rivadeneyra, carrer del Duque de Osuna, núm. 3.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Matx de 1872. Núm. 7.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Ultramar, tres mesos. . . . 12 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral. Los no suscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Medis pera fomentar la riquesa en Catalunya: per *P. A.*—L'Associació escolar barcelonesa: per *Joan Casado Tisons.*—L' estrella de Matx (Poesía): per *Jacinto Verdaguer.*—Lo mort: per *María Fornér.*—Al meu barret (Poesía): per *J. P.*—L'Arquitectura en nostre segle (Acabament). per *I. Reventós.*—Epígramas (Poesía): per *E. Estorch.*—Teatre Català: per *F. M. y F.*—Tres variants d' una tradició; per *Joaquim Botet y Sisó.*—Correspondencia: per *X.*—Historietas morals: per *Joaquim Riera y Bertran.*—Las Flors de la nit: per *Adalbert de Cerrera.*—Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.—Novas.—Reclams.

FOMENT DE LA RIQUESA

A CATALUNYA.

No se si algú conceptuará un poch atrevida la idea que de molt temps bull en nostre magí y que en pocas paraulas manifestarem á nostres lectors en la esperansa de que si fos aceptada per las corporacions provincials, donaria grans resultats á nostre pais.

Algunas societats particulars comprenent, sens dupte, que lo conexement del sol pot donar inmens desarrollo á la agricultura, han obert públichs certámens oferint premis als qui sabessen millor descriure y presentar millor y mes detalladament la estructura y condicions d'una determinada encontrada. Tal ha fet la societat Económica Barcelonesa á qui deu per co[e]tern reconexement tota persona que en alguna cosa estime la prosperitat de Catalunya. Resposta digne han tingut los certámens que esta y altres societats han celebrat rebent infinitas memorias aspirants als oferts premis; mes moltas vegadas s' han estrellat aquestas en la inmensa dificultat que ha tingut cada hu de per sí de presentar ben fixada la part práctica.

Per obviar aquest inconvenient, no se fa necessari res mes que passe plassa de estudi permanent la aspiració per exas societats manifestada. Desitjariam que interí no puga esser un gobern catalá sian al menos las diputacions de provincia las que procuren nostre benestar establint, com á sucursal de la Escola Industrial, un estudi práctich y ab tots los recursos pera atendrer á las mil necessitats que tota empresa, y majorment aquesta sentiria. Las sentiria, sí, pero necessitats productivas no deuen aterrar á ningú ans han de esser un iman que atragui la atenció de tota persona amant del progrés.

Se 'ns dirá que mes que confiarho á la iniciativa oficial, deu dexarse á la activitat individual ja que l' individuo es qui en tot cas treuria lo profit dels estudis que se fassan. Aquesta observació, tentadora á primera vista, á mes de la falsetat que un detingut estudi troba en ella, no tindrá lloch creyem en aquell cas hont á la iniciativa particular li sia completament vedat entrar en certs estudis. Y en aquest cas los que professen tal teoria no podrian menos que caurer en ridícol sostenintla, ja que preferirian restás ignorat lo que pot ser bona font de riquesa. Altres n' hi ha de estudis que encar que al alcans de molts, no obstant, confiats á la seva iniciativa, dormen llarch ó etern son ab notable detriment del trevall y del comers, tot tan sensible com pugan trobar alguns la protecció indirecta que als industrials y propietaris puga donar la institució de la escola práctica de que som nosaltres aferrats defensors.

Establint y fomentant exos estudis, milloraria molt la carrera de enginyers, fentlos conexedors práctichs de industrias que are no poden possehir be, atesa la poca varietat de las avuy desarrolladas lo que ha de portar, y permetesens la espressió del presentiment, inmensas calamitats á Catalunya.

Posada patent sa utilitat, ve are enunciar alguns dels varis medis que hi ha pera portar á cap la idea.

La creació d' un claustre compost de personas de variats y profundos conexements y d' un personal bastant numerós pera seguir á aquest en las espedicions científicas que en pes ó per sos individuos se fessen, fora la base fonamental. D' eix modo se podrian estudiar perfectament las concas, determinar consequentment los productes agrícolas que millor en ellas poguessen conresarshi, desentranyar de la terra totas las riquesas minerals, esposar las industrias que per las qualitats topográficas de població, de producció, etc., poguessen en ellas esplotarse; en una paraula dar á conexer al capital y á la activitat individual tots los recursos que pera sa prosperitat entranya la terra. Bo y faria si d' eix modo no logressem sens anar á altre pais tenir la América á casa nostra.

La publicació d' una revista donant compte dels trevalls practicats, seria també de utilitat primera. La revista lograria popularisarlos ja que seria llegi-

Digitized by Google

da ab afany per los propietaris rurals, pels fabricants, per totas aquellas personas, y aqui n' hi han moltas, que desitjan utilisar sos diners y sa suor en fomentar tota mena de riquesas. Seria prompte per ellas un mestre quals llissons seguirian ab gust perqué 'ls seria garantía la respectabilitat de la corporació directora.

Altre cosa essencial y que ajudaria á son sosteniment seria que ab una retribució rahonada evacués totas las consultas que li dirigissen. No dexarian estas de donar molts bon rendiments, puix moltas personas que tenen abandonats certs projectes, per no anar á ráurer á mans de personas no del·tot peritas, acudirian de dintre Catalunya y de fora ella com acudexen á un bon metje malalts de terras molt llunyanas.

Los ingressos aquets, junt ab los que tindria lo establiment dels que, com agregats al claustre, volguessen entrar á la matrícula que al efecte podria obrirse seria un gran alivio als dispendis que pera son sosteniment las diputacions tindrian de fer.

Moltas d' ellas sostenen en Roma los estudis d' artistas que posteriorment son la gloria del pais que 'ls veu naxer. ¿Perqué la protecció que tan justa y generosament se dispensa á las arts no s' ha de fer estensiva á la industria y á sa mare la ciencia? Perqué esta diferencia manifesta entre venars igualment rublerts de prosperitat y gloria?

Ja que l' Estat ha escupit lo rostre á la estatua de la Industria, realseula vosaltres, serviuli de pare y mare are que aquell s' es deslligat infamement dels vinculs que ab ella l' unian y si en bona germanó sabeu unirse diputacions catàlanas, á mes del agrahiment particular dels industrials, tindreu prompte lo de tots los vostres administrats que ben tost tocarán de vostre acort tota mena de resultats práctichs.

P. A.

LA ASSOCIACIÓ ESCOLAR BARCELONESA.

Baix est títol, se 'ns ha demanat l' inserció de las següents ratllas:

Temps feya qu' entre la classe escolar de Barcelona 's dexava sentir la necessitat de crear un centre hont los amants de la Ciencia poguessen reunirse pera il·lustrarse mutuament y fer respectar los drets que 'ls assistexen essen establerta la llibertat d' ensenyansa.

Despres de llarchs esforsos portats á cap per los escolars iniciadors, s' ha pogut conseguir lo tindre un local propi hont cada hú poder desenrotllar son talent y apendre] ensemps á ferse homes profitosos pera l' esdevindre de la patria; y no 's crega pretenciós lo qu' acabo de dir, putx que si suposo qu' aquesta associació promet molt, es perqué ja comensa á trovar ella matexa los bons resultats de sos trevalls; putx que, ab lo poch temps que te de vida, ja cada facultat ha discutit los temas que havia presentat, y tant animada es estada la discussió dels dits temas, qu' ha sigut la causa de la presentació de molts altres.

Dintre la Associació hi han per ara ja establertas las seccions de Filosofía y Lletras, Medicina y Dret, y ho estarán també dins curt temps las de Farmacia y Ciencias.

No s' han descuidat tampoch los escolars de crear una secció pera 'l conreu de nostra literatura essent nomenada *Secció Catalana*, y haventsehi ja discutit quelcuns temas molt importants pera la nostra llengua, com qu' entre ells ho ha sigut lo presentat per l' escolar Tort que deya: «¿Es llengua ó dialecte la parla catalana? breu ressenya de son origen, historia y principals escriptors» tema per cert molt ben desenrotllat y que ha reportat molts elogis á mon benvolgut amich.

Ab lo poch temps que conta nostra Associació desde fundada, te ja un nombre bastant considerable d' associals, regnant entre tots la mes complerta germanó.

Devem agrahir molt al jove Dr. Crous, molt recomenat en la humanitaria carrera que profesa per son preclar talent, las llisons que diariament dona de la dificil assignatura de Patología Médica als associats y en lo local de la Associació. Está també ara trevallant uua comissió, nomenada al objecte, pera que alguns doctors y llicenciats hi dongan llissons de diferentas assignaturas als associats que vullan aprofitar l' estiuada pera 'ls eczámens de Septembre.

Ademés hi ha en lo local un bon saló de lectura ab sa corresponenta Biblioteca, encara que aquesta un poch faltada de volúms; putx, com manan los Estatuts de la Associació, deu esser provehida per la colaboració dels associats.

No vull esser mes llarch, y sols me resta dir que desitjo moltas felicitats als escolars iniciadors de tal idea, als que, no ha guiat per dar aquest pas altre estímul que 'l molt amor que professan á la classe escolar barcelonesa.

JOAN CASADÓ Y TISANS.

L' ESTRELLA DE MATX,
AL AYRE DEL *JESUS REDEMTOR* UN XICH MES ALEGRE.

Anima pura—que al cel caminas
per exos aspres—camins d'espinas,
si no 't vols perdre—prenla per guia;
mira l' Estrella—corre á María.

Si't veus temptada—si ets perseguida,
ella ab son manto—t' abrigaria,
malalta ó pobre—si el mon t' oblida,
mira l' Estrella—corre á María.

Jove, que cercas—flors entre espinas,
mira á la Gloria—quina altre 'n brilla,
sol de la terra,—del cel delicia.
Mira l' Estrella—corre á María.

Si es mort amarga—l' hermosa vida
sense amoretas— per endolsirla,
del matx la Reyna—ja á amor convida,
mira l' Estrella corre á María.

Si á Deu cercavas—pecador, vina,
lo te 'n sa falda—que 'l bras li lliga
si 'n vols besadas,—si 'n vols caricias,
mira l' Estrella—corre á María.

Digitized by Google

Tota amorosa—sembla que 't diga:
«Si 't falta mare,—mare 't seria,
vina á mos brassos—vina al cel, vina,»
mira l' Estrella—corre á Maria.

Pagés que llauras,—si vols cullita,
si pa dels angels—en ta agonía,
matins y vespres,—en mort y vida,
mira l' Estrella—corre á Maria.

Espanya, Espanya—del mon regina,
álsat! no dormis—en tas rubinas,
al sol de Gloria—bella Alba 't crida.
mira l' Estrella—corre á Maria.

Mon que rodolas—cap al abisme,
d' ensá que negra—serpent t' hi lliga
¿vols que la xafe—qui l' ha ferida?
mira l' Estrella—corre á Maria.

JASCINTO VERDAGUER.

LO MORT.

BALADA FANTÁSTICA.

Era vora mitja nit y no 's veya brillejar ni una estrella. Darrera l' atapahit nuvolam y molt lluuyanes s' ohian les tronades acostantse bramulant y empenyentse. Quan redolaren pel serrat, les pinedes s'estremiren. Lo llamp ratllava 'l negre sostre com si les parets del infern se fossen escardades.

La matexa tronada feya trontollar dos antichs castells, lo del plá y 'l de la montanya. Del de la serra n' exia un cavaller. Si 'ls guaytes l' han vist exir, massa saben que lleñga que del senyor parle no ho fa dos cops.

Lo cavaller, devalla que devalla, ja avall les torrenteres, ja escorreguentse per los xaragalls, passant entre pinedes y alsinars com si la nit trobés poch fosca, l' cap com enfonzat en les espatlles y girant al entorn la vista espahordida, arriva á la planura y 's queda arracerat en una margenada.

Lo senyor del castell del plá havía exit á la vetlla pera amagar en una cabana son secret amor ab una homil donzella. Quan al castell tornava era vora mitja nit. Poch á poch caminava y cabilós.

—Qui hi ha aquí?—cridá al veure una sombra que se li acostava.

L' ascondut caballer, tirántseli á sobre com bestia famada, ab sinistra veu li digué:

—Ja no t' escapas. A la fi ets meu!

Y no bé acabá d' axís parlar, que brillejá una eyna á la llampada, y ab l' espatech del trò 's confonia un gemech d' agonía.

Dessobre 'l marge hi havía una vinya. No tardá gayre la terra remoguda á cobrir un cos encara palpitant.

Y passaren dias.

Lo cavaller sortia á la nit al finestral, y mirava allá baix, á la planura; y quan á la apagada claror dels estels sa vista 's topava ab la pampulosa vinya, sonreya salvatgement y gosava recordant sa venjansa.

—Allí, allí jau!—cridava, signant lo lloch hont soterrá 'l senyor del castell del plá.

Y passaren mes dias.

Y ja 'l recort de sa venjansa no l'assaboría ab tant de pler. Son cervell comensava á ennuvolarse, y alló mateix qu' avans dexondia en sos llavis una riallada feréstega, ara passant per son front, li arruga; li arruga tant, que son front apar la tomba de sos pensaments.

La nit escura embolca en tenebres mont y plana.

Lo cavaller ix al finestral, y aguayta y no veu res. Sols, lluny, lluny, veu com un joch de llums. Per l' indret hont se bellugan, bé endevina 'l cavaller ço que volen dir.

Esferehit los mira, y 'ls fochs follets sens may parar s' apagan y s' encenen, y corran d' un indret al altre; y ell, com clavat al finestral, esbarat, ho contempla.

De sopte 's gira la ventada. Lo penell del campanar xisca, y les groxudes alsines se balandrejan ab estranys gemechs. Los fochs follets corran ab mes forsa. La ventada 'ls empeny, y des la vinya hont nexen los rebot á la cara del mal cavaller que 'ls sent que en sos ulls lo creman.

Espahordit, s' acluca, tanca 'l finestral; mes no li val tancarlo: lo vent bat les portes y 'ls fochs follets se fican per les escletxes.

Prou fa barrar, prou les escletxes tapa, prou s' amaga tremolós; mes res hi val: se fican dins la cambra aquells llumets malehits que tot ho traspassan y ferintlo 'l cegan.

Y 'l penell del campanar, com xiscava!

La tardor es vinguda.

En la vinya no hi resta ja ni un pámpol.

Lo celler del castell s' es umplenat de ví, que bona cullita enguany n' ha dada.

Lo cavaller es dins sa cambra; en daurades copes la cullita assaboreix, y bé li plaurá y haurá estada bona, quan mes d' un cop les buyda.

Ni son ubriacament esmenta ni la cremor de ses galtes. Son cap s' entenebra, y sols estranyes visions devant seu passan, y gemechs llunyans li apar que retentexen en ses orelles.

Tot d'una, s'axeca; guayta esparverat lo fons d'una copa que en les mans tenia, y la llansa febrosench. Lo ví que pél sòl s' esparrama deix anar una fumera verda, y entre'l fum va axecantse una figura groga, per ulls dues teyeres.

L' embriach se palpa la cintura, mes no hi te la daga; y 'l ressucitat va escarnintlo ab estrident riallassa.

Quan la nit negreja, ix lo cavaller del castell ab planta ferma, y resolt avansa dret al plá.

—No mes m' atormentará. Demá baxarán los torrents ab lo ví de mon celler; y pera que mes no s' en culle, jo mateix arrabassaré la cepada.

Digitized by Google

Axis deya mentres devallava, y ab llargues passes seguia endavant.

Arriva al terme de son camí, y sens descansar comensa á arrancar ceps y mes ceps qu' ab sas arrels fan seguir los terrossos. Y trevallant sense parar, putx ab una nit volía acabar la feyna.

De sopte, va per arrancarne un y no li vol seguir.

Ab tota la forsa de sos brassos dona estrebada y 'l cep segueix. Tant bon punt les arrels fòra, cau lo cavaller dant un xiscle agut.

A les arrels hi tenia agafades les mans lo defunt senyor del castell del plá, qu' á la estrebada del caváller s' axecá dret.

L' endemá trovaren los patjes un cadavre voltat d' ossos trossejats.

Alabat sía Deu.

Maria Forner.

Gelida, Abril de 1872.

AL MEU BARRET.

¡Oh barret lo meu barret!
Oh *veterano* esforsat!
De calor, vent, plujas, fret,
Quantas campanyas has fet!
Y tu encara tant trempat.

Ton aspecte es ja l' dels vells
Mes per'xó no es just que morias.
Que vingan barrets novells
A veure si n' hi ha cap d' ells
Que conte tantas historias.

Quan ab valor te 'n emportas
Mes de tres anys de serví,
Y encara no 't vols morí.....
Tú ets de aquellas pells tan fortas
Que may poden tenir fí.

Per tot allí hont he sigut
Sempre m' has acompanyat
Justa es donchs ma gratitut,
Si dels companys que he tingut
Lo mes fidel has estat.

Mon *jaqué*, mos pantalons
M' han deixat algun espay
Durant certas estacions;
Ells han tingut vacacions
Mes tu no n' has tingut may.

Bé es vritat que arribá un dia
Que las folras ja cansadas
No tenint ta valentía
Deixaren ta companyía
Y caigueren desmayadas.

Mes d' aixó cap greu me sap
Igualment lo meu front colras
Degueres dir : — fora drap
Que per abrigá bé un cap,
No 's necesitan las folras.

Y tingueres rahó sobrada
De no voler tal hechuras.
Quants cops la folra esqueixada
Surtint fora descarada
Comprometé ta figura.

La folra era blanca y blava
Molt boniqueta, aixó sí.
Mes un no res la espantava
Y encara no saludaba
Que ja volía fuijí.

Ara vas millor tot sol;
Com que tens tanta esperiencia,
Si ma urbanitat ho vol,
Saludas á qualsevol
Sens cometre una imprudencia.

May per res t' han espantat:
Y fora en vá que 'u probessen,
Quan ja algun cop t' han cridat
«Parolero!» y t' has quedat
Tan fresch com si res diguessen.

Mes que insulti ta vellesa
Lo barret nou d' un mosquit,
Desprécias sa llaujeresa
Com desprécia un gos de presa
Al cadellot denarit.

Y ets sufert, pobre barret!
Vell com ets, no estant per bullas
Quants cops lo meu germanet
T' ha fet servir de juguet
Y has de jugá en que no vullas.

¿Quants cops lo vent t' ha arrastrat?
Quants cops estant com te toca
Sobre un siti ben posat
L' anca d' un atoloudrat
T' ha xafat com una coca.

Y á pesar de tant afront
Tú passient, plé de virtut
La má una caricia t' don
Y ja llis, tornas al front
Com que res hagués sigut.

Oh prenda amiga, suferta,
Ta presencia, sentiments
Tendres en mon cor desperta,
¡Fa tres anys que ets la cuberta
De tots los meus pensaments!

Jo 't guardaré en recompensa
Dels serveys que m' has prestat
Y ara que ets vell, sens defensa,
No 't llensaré no, com llensa
L' amo cruel al vell criat.

Jo 't tindré en ma companyia
Y si arribo á ser vellet
Potser pensi mes de un dia
Ay! tot just vint anys tenia
Quant portaba aquet barret!

J. P. y F.

L' ARQUITECTURA EN NOSTRE SEGLE.

(Acabament.)

No son pas aquestos sols los motius originadors del estat actual de l' arquitectura, mes essent los principals y bastant per si sols, com se veu ab lo exposat, per privarla d' anar per via dreta ajuntadas com van á ella totas sas consequencias, podriam fins á cert punt dispensarnos d' indicarne cap mes altre; empero, no volem deixar de parlar d' un que molt

Digitized by Google

hi contribueix, mes que en la seva essencia, considerarse puga com á consequencia del que darrerament havem espressat y que com pertany y radica de fonament en lo nostre mateix segle, 'ns apar deber ferne especial menció y es aquest la mal' entesa manera com'avuy en dia se fa l' estudi del passat.

De la mateixa manera que las generacions heredan los avensos y civilizació de totas las anteriors y 'n trauhen de l' historia exemples, que per son profit s' en prevalen en lo curs progressiu de las edats; tambe los artistas son los naturals hereus de las obras d' art escampadas per la terra, fruyt d' anteriors generacions y d' ellas n' han de traure exemples, y d' ellas s' han de prevaldre pera seguir en la via del ennaltiment del art. Mes es força en l' estudi de l' historia de l' art, un mirament constant pera no capgirar lo resultat que 's preté ab ell y que s' en pot traure; y dihem açó, perque com havem indicat mes endevant, al comensament d' aquest article, los artistas van en busca de sos desitjos y per uns mateixos en diferents istils y alguns tant desenrahonadament que en compte d' anarhi á veure la rahó filosofica de cadascuna de las cosas, buscan las proporcions, lo contorn, lo relleu, la forma d' ellas, y aço es desnaturalisar l' idea d' aquest estudi, puig lo que verdaderament se deu anar á veure'hi es lo perque de las cosas que feyen y may de cap de las maneras lo com ho feyan. D' aquesta desnaturalizació n' ha esdevingut lo veurers empleats, sino en totas, en la major part de las nostres obras detalls y motius de dret pertenyents als' istils Bizanti, Grech ó altres que si en ells hi esqueyan de bona manera per esser empleats ab raho y fonement de causa, en las obras d' avuy sense aquest fonement y mancats de raho d' esser hi estan fora de puesto, donant lloch ab aço, á á lo desenrahonat; y no 's aço sols lo que 'n prové, puig que mal avesats los artistas á no pensar, y á trobarho fet, deixan oblidats motius que bonas bellesas ab inspiració en traurian, ja per la part de decoració, ja per la exornació tambe. Ab l' estudi del passat repetim se deu anarhi á cercar la rahó estètica, lo fonement, la causa de las cosas, no las formas, puig que ab lo primer s' alcansa un avens, mentres que de l' altre modo sols un retroces s' hi troba. Pot esser que aço siga com havem ja dit, una consequencia de lo que havem esposat mes endevant respecte los estudis obligats de las obras del arquitecte Vinyolas, mes si direm que 's una causa poderosa per traure bona part del lluhiment de l' arquitectura y que molt hi guanyará aquesta quant d' ella ne vinga esmena.

Ressenyats ja donchs aquestos motius pels quals se veu l' arquitectura mes pobre de brill que las demes formas de representació de l' art, de dret á dret havem are d' anar á probar la dita que de bon comensament havem estampat, de que l' arquitectura tenia una vida propia y que á no duptar los mateixos motius indicats fan que no 's presenti y anuncie ab tota claretat ab son particular carácter.

La vida propia la té nostre arquitectura y 's demostra tant en lo seu fondo com en sa forma; puig que si én lo fondo hi ha una difusa lluyta entre 'ls principis Classich y Romantich, que regexen aquesta forma d' espressió, basat le primer ab lo carácter de certas y novas construccions propias de l' época y alentant lo segon per l' esperit que 'n general domina en totas las obras; tambe en la forma s' opera una trevallosa y gran transformació, originada per l' us de cert material, que essent avans solzament destinat á una part secundaria, avuy en día ha pres un notable increment y es una de las parts principals, avalorada en mes la seva importancia per lo que 'n porte de profitós ab l' ajuda dels invents cientifichs.

Si després de segles rebifa ó torna á originarse esta difusa lluyta entre dos dels principis que han regit á l' arquitectura, indubtablement lo resultat final que ab ella s' alcansi de dret pertany á l' época en que s' opera y tant mes, efectuantse per lo carácter de certas construccions propias del segle; y aço 'ns mostra una vida propia puig que encare que no 's pretenga suposar lo triunfo d' un ó altre y molt menys lo del classich sobre 'l Romantich, que havem dit dominant sobre la generalitat de las construccions la seva influencia se fará sentir y ja comensa, puig que tothom te á la vista 'l estudi que s' ha fet dels istils classichs y l' inmediata aplicació que de sas teorias n' han donat y á tant han arrivat, que fins s' ha fet gala com en los temps mes propis y naturals d' aquestos istils, de construccions efectuadas per la simple observancia de las lleys de la naturalesa y aço sense contarhi encara, lo nom que ha pres ja en son desarrollo, puig que algú hi ha pretengut veure y per cert aplegant bon número de partidaris, l' origen d' un semi-istil nou que l' anomenan neo-grech. No es que pretengam fixarnos en lo que respecte aço haberhi puga; solzament relatant lo que hi ha, ne volem traure com á conclusió que no manca la vida en l' arquitectura ahont s' operi aquesta semi-lluyta de principis y que 'n son desarrollo veyem que s' arribará, á que segons lo carácter y particular us de cad' obra ó monument, se regirán aquestos, sense móures del istil de l' época, per diferent principi estétich lo que es segons nostre entendre un notable progres en l' Arquitectura, ja que fins avuy, segons lo poble, l' época y son istil com á lley obligada sos monuments obehian á un determinat principi sense pendre ni tenirhi cap importancia l' objecte á que estaban destinats. Aço ha començat en nostre segle, te son desarrollo en lo mateix y tothom pot observarho, puig que fins los que atrassen als artistas á que s' inspiren en diferents istils passats inconscienment hu apoyan perque cabalment los portan á los regits per diferents principis; ab lo que deixem probada la vida que 'n lo fondo te l' Arquitectura en nostre segle.

Respecte de la forma, havem indicat ja la transformació que en ella 's operava per l' us de cert material y sense entrar ab mes detalls que pesat farian aquest article, ab aço sols ne tindrem prou pera apoyar la nostre idea. L' importancia que 'ls materials de construcció tenen en una obra pera caracterizarla, es molta, puig que de ells n' havem de traure la major part de las condicions; ja sia per sa naturalesa, ja per sa combinació ó be per sa estructura, l' efecte arquitectonich en molta part d' ells depén; y aixis com segons sas carns y son color 'ns afigurem á un home, tambe segons los materials usats 'ns fa l' efecte l' edifici. Aixis es que ab la preponderancia

d' aquest material, lo ferro, qual preponderancia es filla de l' época, s' ha donat un carácter tan especial, tan particular á nostres obras, que fins podriam dir que aço tan sols las assenyala. No 's crega ab aço que volguem dar 'n aquest material un predomini absolut, de cap de las maneras; puig que si be es vritat que 'n certas obras hi escau com á propi, en altres l' hi manca rahó d' esser; puig que son us en monuments que 'ns haguessin de donar idea de perpetuitat ó de fortalesa, fora falla de rahó artística, per quan de cap modo pot acusarho; mes repetim que en altres es lo propi y l's caracterisa y com l' arquitectura en totas épocas s' ha prevalgut y aprofitat, de tots quants invents l' hi ha procurat la ciencia, seguint en la nostre aquesta costum y quasi obligació, sense donarsen compte hi tot, ensenyaria als veniders aquesta particularitat del caracter de sa forma.

Ara bé, fent las consideracions que d' aquesta vida propia y particular caracterisació ne dimanen 'ns trobem que l' arquitectura d' avuy gira y viu tota y en cada una de sas parts dintre d' una atmósfera de transacció, tant en son fondo, com en sa forma, que s' lo que ja desde bon comensament havem expresat; puig en son fondo hi veyem transacció d' un per l' altre dels principis estetichs y en sa forma transacció de sos elements constitutius; y ¿respon aquesta general transacció á l' esperit de la nostre época? No hi ha mes que repassar lo carácter, las necessitats y las aspiracions del segle pera quedarne convensut; carácter individual y propi, sense semblansa ab cap dels passats, fent gala de despreocupació y fermat á preocupacions pobríssimas com la moda, presentantse ab los distints aspecte de uoy, de home fet y de vell, ja ab tendencia á esmentar y gloriar tot lo que del passat ne vinga y ja ab l' afany inmensurable de lo nou y del pervindre; necesitats que s' adapten á tot y que de la mateixa manera desitja son compliment per un complert, que 's passa d' e las ó las troba complertas de qualsevulga modo; aspiracions colossals no possible d' enclóurelas á una forma, per sa oposada tendencia y sa infinita divisió; lo segle per estos son caracter, necessitats y aspiracions, es de lluyta y de lluyta en tot; de lo ferm, ab lo féble; de lo gran, ab lo mesquí; de l' idea, ab la cosa; de l' esperit, ab la materia y lluyta es de continuadas trebas é intermitentas avinensas, significant una grandíssima transacció d' una época á una altre época y l' arquitectura com la d' avuy que com havem dit gira y viu en una admósfera de transacció, correspon, espressa ab tota vritat l' esprit del segle. Y no podia deixar d' esser aixis; totas las generacions han reflectit la seva vida, de mes á mes que 'n l' historia, en sos monuments; alli hi han espressat sas grandesas ó sas desgracias; alli hi han fixat las sevas creencias, sas costums, la seva civilizació, tot y al plegat lo seu modo d' esser; y avuy no podia mancar, l' arquitectura debia reflectir lo segle també.

Deixem donchs que s' diga que l' arquitectura resta avuy morta, que com habem dit ella viu y ab vida propia; no vulgam que sia com algú suposa l' espressió d' ella, estas construccions raquíticas que encar que avuy abundosament s' aixequin, son patrimoni de totas las edats, resultat de la mesquinesa del calcul trevallan sobre 'l compliment de las necessitats del home; no vulgam que sia tampoch esta espressió, la rastrera y mísera copia d' obras d' altres generacions, que tot aço deixa de viure dintre de l' esfera de l' art; cercamla sempre dintre de la transacció per que passa que alli es ahont te la sava de sa existencia y si es vritat que l' hi manca lo brill esplendorós d' altres edats, pensem ab los motius que 'n açó s' oposen y pensem també, que tot pot esser, si per reflectir ab tota vritat lo nostre segle era ja forsat que l' hi manqués.

I. Reventós.

EPIGRAMAS.

Volía se' actor en Roca
y axò qu' era tartamut,
de modo qu' obrir la boca
era igual que fe' un embut.
Vejentlo tant testarut,
y no gosant dirli no,
resolgué lo directó'
darli de mut un papé',
pensant: «com no ha de dir re
potser s' esplique milló'!»

Era molt cobart en Pí
y haventse de desafiá',
per consell del séu padrí,
en una tarberna entrá
per beure un porró de ví.
Un cop se l' hagué acabat,
son padrí, qu' era vivatxo,
li va dir ab gravetat:
«vejam si estant mitx borratxo
tindrás mes serenitat.»

Un drama que s' estrenava
era terrible en grau tal,
qu'aquell qu'en escena entrava
si del veneno 's lliurava
no 's lliurava del punyal.
Y no estant l' autor cansat
d' uns quadros tant llastimers,
per fi incendiá la ciutat;
llavors lo públich *cremat*
xiulant va cridar bombers.

Un ximplet qu'obria'ls llabis
pera alabarse no mes,
se creya rebrer agravis
quan la gent li deya: «'ls savis
may se pensan saber res.»
D' axò va fersen cabal,
y després per darse to
esclamava molt formal:
«senyors, soch un animal.»
Y ningú li deya *no*.

Digitized by Google

Tant á un poeta li agradava
lo que de vell feya olor,
que las paraulas usava
mes antigas que trovava,
com mes estranyas millor.
Y si acás un descarat
se reya de son afany,
esclamava de mal grat:
«¡Si troba algun mot estrany,
respéctilo per la edat!»

E. Estorch.

TEATRE CATALÁ.

L' Angel de la guarda, comedia en tres actes y en vers, original de D. Frederich Soler (Serafí Pitarra.)

Una nova comedia del mes popular de nostres autors dramátichs, en Frederich Soler, es la que 'ns mou avuy á pendre la ploma, y la qué atrau al Teatre Catalá lo nombrós públich que l'amplena des que's posá en escena per primera vegada.

Bò es lo fons de l' obra, putx no es altre l' objecte del autor que 'l de ridiculisar un dels molts erros de nostra societat; com es lo de certa gent al confiar á persones estranyes los secrets mes íntims de la familia, dexant á la má del que com á protector amich prenen lo resoldre tots los problemas casulans, y acceptant casi sempre per *Angel de la guarda* de son honor á aquells á qui l' honra pot esser menys confiada.

Axís en Jaume, home de pessetes qu' ha guanyat son capital fent de forner, casat ab na Clara, dona de bons sentiments y seny ben clar, estant convensut de sa pobresa de talent y desconexent per complert les virtuts y bona disposició de sa muller; s' entrega ab cos y ánima á son antich company, D. Sever, dexant á son arbitre fins les qüestions de mes fácil resolució, á fins no ferse res en la casa ni en la familia qu'avans no se li haja consultat y complintse en tot y per tot son absolutut determini.

Elodia, filla d' en Jaume, noya d'uns quinze anys, de geni viu y molt axeribida, s'es enamorada del vergonyós Casimiro, jove apocat y temerós en ecés de mal obrar ab ses mes insignificants accions. La neboda d' en Jaume, Ramona, casada secretament ab lo romántich y eczageratiu Enrich, no ofereix gran importancia. Lo capitá de caballería y lo gazetiller d' un diari, ja per no esser necessaris al argument de la comedia, ja per les poques escenes que hi tenen, no oferexen cap interés.

Al primer cop d' ull, se veu ja clarament la nosa que hi fa en l' argument l' incident qu' ocasiona les repetides visites dels dos personatjes darrerament citats. La costum del autor del *Angel de la guarda* de barrejar en sos arguments lo misteriós, á fí de donar mes interés á l' obra, l' ha seguida 'l senyor Soler en sa darrera, si bé no ab tanta trama com en ses altres produccions dramátiques; mes sempre li es en perjuy de sa comedia un incident qué, de no esserhi, quedant alleugerat l' argument, ne resortía l' obra afavorida y mes de relleu son mérit literari.

Com á tipos, figuran en primer lloch los de D. Sever, Jaume y Clara perfectament pintats y mellor sostinguts. La *sciencia* del primer qui 's pensa endevinarho tot, no endevinant res; sa ferma convicció del amor de Clara qui per desfressar la repugnancia que per ell sent, mes procura compláurel y servirlo; 'l fan caure en ridícul sens ell adonársen, donant motiu á escenes córniques de primer ordre, com la que te al segon acte ab Clara, la del final del mateix acte, y la de l' acabament de la comedia sobre totes quan se despedeix ab la convicció d' haverho tot ben arreglat ab ses cartes, y segur de que la *pobreta* Clara *ofegará sa passió*. En esta escena ha estat lo senyor Soler á gran altura, poguentse ben posar aquexa al costat de les que mes magistralment han sigut escrites.

Lo tipo de Jaume, home senzill, pot ben acompanyarse ab lo de Sever. Les escenes á que sa passió per est últim dona lloch entre ell y Clara son ben escrites, y en lo primer acte ab ses contínues converses en que parla de son amich, prepara perfectament sa entrada; al arrivar á est punt, no pot menys, lo públich, de aplaudir calorosament. Lo d' Enrich, tal volta un xich caricaturesch, está ben escrit, sobretot en les escenes que te ab Ramona en lo primer y segon actes. Los de Elodia y Casimiro, si bé no de tanta importancia com los primers, son ben dibuxats y ab molta naturalitat.

A pesar de lo ben tramat del argument, sempre ben sostingut fins al acabar, es indubtable que 'l gran mérit de l' *Angel de la guarda* está en los incidents cómichs, tots de bona lley y naturals, que están escampats per la comedia ab tanta profusió que ni bé un te temps d haverse retornat de la agradable impressió de l' un que ja un altre 'l sorpren, mantenint durant la representació una mitjarialla en la boca dels espectadors, mitjarialla que 's converteix de tant en tant en espansiu esclat. ¿Qui no ho faria, al veure aparexe per primera vegada al jove Casimiro al final del primer acte, y á la entrada que te ell mateix al segon, y en totes les escenes que te ab Elodia?

Per fi, son tantes les belleses que conté l' *Angel de la guarda*, que no dubtem en posar esta última comedia del senyor Soler entre les mellors, si no es la mellor, de les produccions que d' est autor hem vist en nostra escena. Y axis deu haberho comprés lo públich y la prempsa en general, quan lo primer ab sos picaments de mans y ab sos merescuts elogis la segona, donan al autor dramátich la paga que 's mereix son darrer travall.

Y ja aquí, just es que donem nostre parer respecte á l' eczecució de la obra. La senyora Soler estigué tant bé com sempre; la senyoreta Pi, justa en son paper; y la senyoreta Cazurro, á qui tothom recordava en lo paper de la *Bala de vidre*, ho desempenyá ab tota naturalitat. Los senyors Fontova y Soler saberen interpretar los papers respectius y no pogueren estar mellor; lo senyor Fuentes nos presentá lo veritable tipo que li correspongué, ab tota eczactitut; lo senyor Clucellas feu ab justesa lo paper de Enrich, que 'ns presentá mellor y no tant eczagerat des la segona representació. Los senyors Llimona y Pinós, en

Digitized by Google

llur escás paper, ajudaren al bon conjunt que li capigué al desempeny de l' *Angel de la guarda*, dirigit per lo primer actor senyor Fontova.

F. M. y F.

TRES VARIANTS D' UNA TRADICIÓ.

Poch temps ha l' *Ilustracion de Madrid* portava 'l dibux de la *Pedra del diable* que 's troba prop de Sta. Pau, junt al antich camí de Girona à Olot, ab qual motiu hi llegírem la següent tradició de la terra referenta à dita pedra.

«Una jove y bella pastora dels voltants de Girona, va oferir al diable la sua ànima si, sana y salva de tot perill, avans de la mitja nit à l' altre costat del Ter la passava, dexantla allí ahont era son aymador: admesa pel diable la proposta, emprengué aquest, sens perdre moment, la fàbrica del pont que eczistex encara avuy en dia, servintse de grandíssimas pedras qu' anava à buscar y portava no menys que del cim dels Pirineus; peró, al arrivar carregat ab la darrera al lloch ahont es la pedra, tocaren las dotze, y ab tant gran remor que semblà conmoure la terra, la dexà caure y quedà plantada allí.»

Inmediatament notàrem esser esta tradició la matexa que 's conta d' una altra pedra qu' hi ha prop de St. Hilari, consemblant à la de Sta. Pau y recort, com aquesta, d' èpocas primitivas, qual tradició ab alguna variant y més rica en detalls es com seguex:

«Una joveneta havia de casarse aquella nit ab un minyó, qu' à l' altra costat del Ter l' esperava; mes, com lo riu vingué molt gros y era impossible passarlo, va prometre al diable la sua ànima si, avans de las dotze de la nit, sana y salva de tot perill la portava al lloch ahont devia esperarla son aymador: lo diable se posà à fer tot seguit un pont de pedra, per qual construcció, volant per l' ayre, anava à carregar grans enderrochs à la montanya de Monserrat, y com mentres portava lo darrer sonà la mitja nit al passar per damunt d' allà ahont es la pedra, desaparegué, dexantla caure ab gran terratrémol y allí quedà plantada.»

La conformitat d' aquestas duas tradions, aplicadas à objectes d' igual naturalesa, cridà fortament nostra atenció, la que cresqué molt més encara darrerament, quan al darnos compte un amich de l' eczistencia d' una nomenada *pedra fita* en lo terme de Vallbanera, de la Vall d' Aro, nos comptà aquesta tradició, igual en lo fons, si bé diferenta en la forma à las dos anteriors.

«Una donzella, qual aymant l' esperava per casarshi à l' altra banda del Ter, qu' habia vingut gros y no 's podia atravessar, s'entregà en poder de las bruxas, si à l' altre part del riu la duyan avans de la mitja nit: estas inmediatament à construhir un pont se posaren, ab grandíssimas pedras qu' anavan à cercar molt lluny, y mentres portavan la darrera, lo gall negre cantà; esporuguidas las bruxas s' arrancaren à fugir, dexant anar la pedra que allí 's plantà en terra.»

Reflecsionant sobre aquestas tradicions, notàrem, repetím, qu'ab petitas variants eran totas ellas iguals, sinó la matexa, y vejérem esser també semblant l'objecte à que l' imaginació popular las referex. Com de fet: tant la *pedra del diable* de Sta. Pau, com la *pedra llarga* de St. Hilari es tantost segur que son monuments ciclópichs, técnicament nomenats *menhirs*, qual data se pert en l'obscuritat dels temps anteriors à tota historia; y també deu esserho, per las noticias que 'n tenim, la *pedra fita* de Vallbanera. En quant l' objecte perque foren adressats estos monuments, no es encara ben averigüat: creuhen la major part que s' erigian en conmeració d' algun fet notable, ab motiu d' algun enterrament, ó ab altre objecte purament religiós. A l' entorn d' una d' aquestas pedras, y al peu d' un *dólmen*, congrega Chateubriand l'assamblea dels galos, avans d' axecarse contra l'opressió de Roma, per' escoltar la veu de la sacerdotisa Velleda.

Tenint present, donchs, la molt llunyana antiguitat d' aquexas pedras y llur objecte polítich ó relligiós, no fóra estrany, que 'l misteri que tos temps las ha rodejadas y lo no esplicarse 'l poble perque 'ls homes haurian d' haver anat à posar uns rochs tan inmensos en endrets deshabitats y solitaris, ahont no semblan fer cap servey (puix son bon sentit ha conegut perfectament qu' hi eran posats aposta), fou causa de que busqués en sa col-locació un motiu sobrenatural; y, desfigurant y desconexent la noció de llur objecte, las hi atribuís un orígen misteriós, tan propi de sa potent fantasía lo qual, barrejat y confós ab altres tradicions, com la de la fàbrica del Pontmajor, dongués per resultat las tres qu' havem contadas.

D'ellas se despren que, conegueut lo poble l'orígen artificial y antiguitat d' estas pedras, servant potser algun recort del passat respecte ab qu' eran miradas, pero desconeguent per complert llur servey y objecte ha tractat de esplicarse 'l rodejantlas de fantasiosa y supersticiosa veneració. En tant es axís, que de la matexa pedra llarga de St. Hilari se compta que, havent caigut una volta per l' inclemencia del temps y esdevenintse qu' aquell y'ls succesius anys se perderen las anyadas, lo poble ho atribuhí à la pedra, y, reunits los pagesos dels entorns, determinrren adressarla y plantarhi sobre una creu: axís ho feren, y comptan també que, de llavors ensà, han tingudas bonas anyadas. La creu hi es encara, venint à esser en algun modo, consagrat à la relligió un monument que potser à la Divinitat adressàren alguns dels primitius pobles qu' habitaren nostre país.

JOAQUIM BOTET Y SISÓ

Gerona, Abril de 1872.

Digitized by Google

CORRESPONDENCIA.

Girona 26 d' Abril de 1872.

Sr. Director de LA RENAXENSA:

Ab gran solemnitat, com era de esperar, tingué lloch en esta la sessió inaugural de l' «Associació literaria de Girona» lo dia 23 prop passat, dia memorable com aniversari de la mort del gran escriptor Miquel de Cervantes, princep dels ingenis espanyols, ensemps que festivitat del gloriós St. Jordi patró de la terra catalana. Consistí la funció en una vetllada literaria en honor del celebrat *Manco de Lepanto*, costejada per varis aymants de las pátrias lletras.

L' espayosa sala del antich Circo gironí, coberta de cortinatges, escuts, cartells alegórichs, flors, y grupos de banderas, presidida pèl busto de Cervantes, que s' axecava destacantse sobre domás vermell, y al peu de qual zócol, en ben combinada disposició se veyen una preciosa edició del Don Quixot, una espasa antigua y uns grillets sobre un coxí de vellut ab borlas dauradas, adornada ab profusió de llums, ab la presencia de quasi totas las autoritats y las corporacions oficials y lliterarias de la ciutat y provincia, y plena á seny de numerosa y escullida concurrencia, principalment d' elegantas gironinas, feya un efecte grandiós y sorprenent.

Serian quarts de nou, quant comensá la funció, armonisada ab magnificas tocatas per la banda militar del regiment d' América qu'ab sa galaneria contribuhí al major lluhiment de la festa, llegint lo president de la Associació, en Francisco Franquesa, un bonich discurs inaugural al que seguí la lectura d'una ben escrita biografia del inmortal creador del Quixot per En Joan Navarro y Ferreres: inmediatament vingueren las poesias, algunas d' ellas alusivas á Cervantes y altras á l' inauguració de la Societat, escritas en llenguas castellana y catalana, degudament alternadas, y totas rebudas com los anteriors discursos, ab entussiastas aplaudiments. Llegiren en castellá los Srs. Castro Diez, Alcántara (que també doná lectura d'una poesía del Sr. Torres), Obradors, Ametller, Filiberto Diaz, Font, Guitera, Massó, Pujol, Franquesa y Genis y en catalá los Srs. Pellicer, Riera, Botet, Ferrer, Girbal y Vinardell: En Norbest Guiteras feu conexer una tendra y sentida composició francesa de MMe. Marguerite D' Oreau, que permete sa lectura en obsequi de la festa. Finalisá aquesta ab un ben trobat discurs del conegut escriptor En Joaquim Riera qui recalcá principalment sobre lo molt qu' En Cervantes representa considerat com entussiasta dels idiomas y literaturas provincials.

Tots los assistents sortirem satisfets de l' espléndida festa ab que s' ha donat á conexer l' Associació literaria de Girona, desitjosos de qu' esta cresca y prospere, pera poder donar altras funcions consemblants, qual falta tant temps feya se dexava sentir en aquesta ciutat y felicitantla coralment per l'éxit de la vetllada y per la feliz idea que tingué d' inaugurarse en diada tan oportuna.

Per altra part, nos consta que per lo certámen que mitjansant Deu, celebrará las vinentas firas, conta ja ab dos premis oferts l' un pèl gobernador y l' altre per la Diputació provincial y té motius per'esperarne d' altres: continui per est camí que conseguirá honra y profit.

Duas paraulas per acabar: la companyía catalana qu' actúa en nostre teatre va agradant cada dia mes; llástima que la falta de personal li impidexi posar en escena algunas de las obras que mes sobre surten do nostre renaxament literari.

X.

HISTORIETAS MORALS.

MALAVINENSA.

I.

Las noyetas Assumta y Margaridoya, fillas respectivas de l' amo y del masover jugan á l' era. Quant més jugan més s' aborrexen del joch, perqué menos los diverteix·—¿Cóm es?

Jugan «á la cuyt», com diem per Girona, ó «á fet», com dieu los barcelonins. Se fan á palletas, á cara y creu—ab una pessa de dos que té la mestresseta,—á parells y senassos, á tot lo que podria equilibrar més la sort, quina de las duas té d' amagar y quina ha d' anar á amagarse.

Inútil tot! La masoverica es sempre la desventurada: sembla que s' haja senyat ab la maneta esquerra ó que l' hajan malmirada. Aytal esclamaria l' observació supersticiosa de la minyona de servey de casa sua.

En Lluch, jayo d' aquells que 's troban á tot poble, y qual seny es la síntessis de tots los senys de la població; oracle de las opinions que 'l comú de la gent no saben concebir y ningú espressar ab la catalana justesa de llenguatge qu' ell sab ferho. En Lluch, repetesch, després de veure y mirar ab rialleta agradolsa lo dol y trista condició de la Margaridoya, s' acosta, poch á poch, y tot ranquejant, á las duas nenas,—quan la novena prova torna á condempnar á la pobra,—y los hi fa una carinyosa festa á cada una.

Retornadas de la dolsa sorpresa, la masovereta esplica ab l' infantil candidesa dels seus pochs anys lo que 'l vell Lluch bé prou havia contemplat, y acaba, alsant sos ullassos negres y clavantlos en los del jayo, preguntantli:

—¿Qué s' ho fa axó, avi Lluch?

—¿Qué s' ho fa?—respon lo vell ab calma;—Jo no t' ho sabré esplicar; peró... peró 'l fet es qu'us aconsello que pleguen lo joch.

—Oh!

—Bah!—mormuraren las duas noyetas contrariadas.

Digitized by Google

—O al menys que jugueu tan poch que pogueu;—conclogué l' avi Lluch.

—¿Per qué?

—¿Per qué?

—Perque quí té y qui no té no solen lligar bè;—afirmà 'l jayo, inventor de més de quatre adagis y ditxos.

—No us entench pas, avi Lluch!

—Ni jo tampoch;—observaren las nenas.

—Es que sou encara massa petitas. Dexeu fer: quan sereu noyas fetas ja m' entendreu y Deu vulla que pogau desmentirme.

Y l' avi Lluch atravessá l' era y 's dirigí cap al regadiu, girant á cada punt envers las noyetas que quedaren mirantlo y mirantse.

II.

La filla de l' amo y la del masover anaren, com pogueren, jogant y cresquent.

Vehina una de l' altra, se mantigueren també amigas... de dias feyners.

Los genis de cada una varen també ferse, desplegarse y accentuarse com sas fesomías.—Lo de l' Assumpta era un geni viu, bellugadís, imperiós. Lo de la Margaridoya aturat, dócil, sofert.—La mestresseta era bonicament rossa; la masoverica bonicament morena; l' una tenia 'l cabell llís, l' altra crespat; l' una era baxeta, l' altra de bona mida. Sols se semblavan en totas aquellas cosas que no caracterisan las personas.

¿Podian esser bonas amigas, ni sisquera bonas companyas, afegintse, ó millor dit, presidint tantas diferencias la molt notable de la fortuna? ¿Cóm podian esser companyonas ni solzament de dias de trevall? ¿Cóm no estavan sempre separadas com los dos aplechs de noyas, ricas y pobras, que per las plassas esperan als balladors que las traguin ab un petit signe, y á quals dos aplechs respectivament s'acoblavan una y altra?

Apart de l' esser vehinas, (primera y capital consideració) fácil me fòra mostrar, si fos psicólech, la rahó d' un fet práctich y per tothom observat, qual es que dos genis oposats, si logran ámistansarse, son, generalment parlant, los qu' arrivan á fer millor y mes ferma lliga.

Consti, empero, d' un modo imparcial, que 'l companyerisme de nostras duas heroínas aná convertintse en vera *necessitat*, ab las despullas de la pristina y escassa *naturalitat*. Vull dir que fou, d' en mica en mica, companyerisme per forsa lo qu' era de bon grat en altre temps.

Paráuhi esment, amichs, per lo que vatx á referir.

III.

Al poble d' Olivas, vehí de mitja hora prop del de Sant Marsal, hont passa nostra senzilla hitorieta, hi havia una casa d' acomodats menestrals, composta sòls de mare, fill, mosso y minyona de servey, puix feya un any de passada que 'l pare havia passat á millor vida.

Lo xicot, anomenat Prim qu' estava més prop dels vint y cinch anys que dels vint y quatre, pensá en casarse, tant y més que per voluntat propia per rahonat conseil de sa mare qui, tot endressant las robas de dol, li feu:

—Noy, sò vella y he menester ajuda.

Comensá per tant l' hereu Prim de la Ca-Mitjana á fer mala cara al barber pera que li dexés ben arrodonidas las patillas; á tenir compte en dur ab tota la possible gracia la barretina morada,—qu' ab lo temps del dol no s'era encara malmesa de bon xich;—á ferse ben cutonoy lo nus del mocador del coll; á posarse la faxa ben ajustada á la cintura; á plegarse los caps-de-vall de las calsas y á crenharse y cordarse l' ample betaın de las espardenyas de la més artística faysó.

Axís preparat, se dedicá, per espay de dos ó tres mesos, á passejar investigadoras ulladas d' una cara á l' altra cara de noyas del seu bras y... y, á la fi, com la cansada papallona, se ficsá en la Margaridoya.

La pobra noya ho notá alegrement: escoltá ab dolcesa d' esperit las paraulas d' *avansada* de l' hereu Ca-Mitjana y l'amor comensá á niuhar á la part més viva del seu pit.

JOAQUIM RIBERA Y BERTRAN.

(Seguirá)

LAS FLORS DE LA NIT.

(TRADUIT DEL FRANCÉS.)

Jo 'us estim', flors de la nit; jo 'us preferesch á totas las vostras germanas que durant lo jorn brillan.

Quan lo sol acaba d' amagarse, ensemps que la fosca devalla al llarch del frondós ramatge, llavors la flor de la nit á esclatars' comensa, y 'ls primers raigs de l' estrella vespertina venen á jugar damunt sa corola.

Germanas son las flors y las estrellas: mes ¿qué 's diuhen?

Se contan los llarchs enuigs de la jornada; cambian raigs ab perfums; unexen llur ánima al gran principi de vida de la naturalesa.

Un follet vaporos vé á interrómprer llurs pláticas; mes la flor no l' escolta, pus no es coqueta.

Sols estima als que sufrexen.

Com lo brugit del vent, com lo murmull del aygua, 'l perfum de la flor de nit 'ns dona conhort.

Ella escolta 'l lay del pastor; sonriu als afalagadors deliris de l' enamorada nineta; 's conmou als cants del sensible poeta.

Sa flayre suau proporciona un secret encís á vostra primera cita; sembla que 'ns cubreix com ab un vel d' ignorancia y puresa.

Cap insecte reposa sobre las flors de la nit; la nocturna papallona rumbeja entorn d'ellas, róssa ab llur cálzer, mes te pór de quedars'hi.

A voltas tan sols una fada 's fica al fons de llurs corólas pera evitar las encontradas ab algun follet.

Cada vesprada, la pálida Titania, surt de son palau, que n'es una *maravella de nit*, pera recorrer sos dominis nocturns.

Digitized by Google

Ensemps que 'ls boscos tremolan, que l' ona murmura, que 'ls aymants se parlan, que canta 'l poeta, que indescriptibles remors, suspirs cònfosos omplenan la plana, la flor de la nit s' esclata plena de vida.

Y 'l tremolar dels arbres, los suspirs, los murmulls de l' inquieta ona, lo ressó, 'ls cants del poeta, l' amorós alé dels enamorats, tot en l' ayre 's barreja y torna á caurer ab la rosada damunt la naturalesa.

Ab sa part d' exa pluja 's forma al fons de la flor de las nits una humida y brillant perla, que 's remou y tremola; la mes petita alenada d' ayre la fará perdrer, y 'l zefir de la matinada vá á axecarse!

Llavors la flor de las nits se tanca pera guardar en son sí la preuhada perla, que durant la nit s' es formada.

Axí 'l poeta ab estimació en son cor tanca 'l trezor, l' aplech d' il-lusions, que no ha formadas en la soletat.

Veus aquí perque estimo las flors de la nit; perque las preferesch á totas llurs germanas que brillan durant lo jorn.

ADALBERT DE CERVERA.

Febrer de 1872.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Lo Consistori en sessió d' avuy ha resolt adjudicar los premis ordinaris y extraordinaris d' enguany á las composicions següents:

PREMI DE LA FLOR NATURAL.—*Lo Baster del Esquirol.*—Lema: ¡Fort!

PREMI DE LA ENGLANTINA.—*La Jornada del Bruch.* —L: Avans, ara, sempre.

Primer accéssit.—*La naxença d' En Jacme I d'Aragó.*—L: Be fan. Será com á Deus plaurá.

Segon accésit.—*Lo Comte Bara.*—L: Sia fet d'ell lo que de Bara provat se deu fer. (Usatges.)

PREMI OFERT PER LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE LLEYDA.—*Romanç novament tret del tercer siti que sufrí la ciutat de Lleyda l' any* 1646.

Accésit. —*La gran defensa de Lleyda.*—L: Parva magnis.

PREMI OFERT PER LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE TARRAGONA.—*Fructuós en las arenas ó 'l mártir de Tarragona.*—L: Jam non deerit vobis Pastor...

PREMI OFERT PER LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE GERONA.—*A Marian Alvarez.*—L: Dultior est pro patria mori.

PREMI OFERT PER L' ATENEO CATALÁ.—Un accésit á cascuna de las tres novelas: *Las órfanas de mare, Lo coronel d' Anjou y Lo Caragirat.*

Lo que 's fa públich pera satisfacció dels interessats.

Barcelona 26 d' abril de 1872.—Lo Mantenedor president, *Joseph de Letamendi.*—*P. A.* del *C.*—*J. Coroleu,* Mantenedor secretari.

NOVAS.

Hem rebut y traduhim á continuació lo *Reglament de la Associació literaria de Gerona.*

ARTICLE 1.er

La Associació te per principal objecte la celebració d' un certámen literari anyal durant la época de firas.

ARTICLE 2.on

La Associació 's compon de socis de número, que son los que contribuhexen al sosteniment de la matexa, mitjansant la paga per endevant de la quota anyal de cinch pessetas.

ARTICLE 3.er

Los socis gosarán dels drets següents:

1.er Veu y vot en las Juntas generals.

2.on Títol personal en virtut del qué tindrán lloch preferent en lo local ahont se celebren las solemnitats literarias.

3.er Quatre tarjetas de invitació.

4.art Un volúm imprés de las composicions premiadas, si ho permet l' estat de fondos de la Associació.

ARTICLE 4.art

Pera 'l regiment de la Associació s'elegirá per majoría absoluta de vots en la primera reunió qu' al efecte 's celebrará 'l primer diumenge de cada any, una Junta Directiva composta de cinch socis, y ab los cárrechs de President, Vice-president, Vocal, Tresorer y Secretari.

ARTICLE 5.nt

En l' espressat dia y en la matexa forma, també s' elegirán, anyalment, tres personas y dos suplents qué, junt ab lo President y Secretari de la Junta Directiva, constituhirán lo Jurat de calificació de las composicions presentadas al certámen.

ARTICLE 6 é

Corra á cárrech del Jurat la publicació de las bases y condicions del certámen, ab tres mesos d' anticipació á la festivitat.

ARTICLE 7.é

Serán admesas indistintament á certámen las composicions escritas en idioma castellá y en los del antich Reyalme d' Aragó; fóra 'l cas de que la persona ó corporació qu' ofresca 'l premi concrete l' idioma.

ARTICLE 8.é

Ademés dels premis que s' ofrescan, podrá 'l Jurat adjudicar los accéssits y fer las mencions honoríficas que judique per convenients.

ARTICLE ADICIONAL.

La Junta Directiva resoldrá per ella matexa quantas qüestions s' ofrescan y no estigan previstas en est Reglament, sotsmetent á la deliberació de la Junta general aquellas que per sa importancia ho requerescan.

ARTICLE ADICIONAL

La Associació no podrá celebrar certámens fins que tinga inscrits, al menys, sexanta socis.

Digitized by Google

Un molt conegut compositor d' esta capital está posant en música la nova zarzuela que pera representarse en la prócsima temporada d' estiu ha escrit lo mes conegut poeta dramátich, en Frederich Soler, titolada: *La festa de sant Genís.*

—

Sabèm que, com diguerem en lo número passat, s' ha acabat ja d' imprimir lo desitjat volúm dels Jochs Florals y que s' ha comensat ja á repartirlo als senyors adjunts.

—

Hem rebut los quaderns 2.ⁿ, 3.ᵉʳ y 4.ᵗ de la *Revue des langues romanes* que junts formarán un volum de regulars dimensions. Conté diversos treballs referents als *dialectes* antichs y moderns de la llengua d' oc, *Bibliografia y Crónica.* Entre 'ls primers es de notar lo titolat *Une assamblée nationale au XIII.ᵉ Siecle* firmat per lo Baró de Tourtoulon en lo que després de algunas consideracions sobre nostra llengua y sobre la *Biblioteca Catalana* qu' ha comensat á publicar lo Sr. Aguiló, se llegeix un tros de la *Crónica del Rey en Jacme d' Aragó* acompanyat de la traducció en francés.

—

Amadors de las cosas de la terra, y per tant de tot lo que s'hi refereix, traduhim á seguiment, pera major il-lustració, las següents preguntas qu' hem trovat en lo darrer número de la *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos:*

119. Tirant lo blanch.—¿Se coneix alguna altra edició de esta obra ademés de las de Valencia, de 1490, y de Barcelona, de 1497? ¿Podrá dirnos algú dels il-lustrats lectors de la Revista 'l nombre d' eczemplars que d' una y altra 's conexen?

D.

120. Boades (*Bernat*).—Se desitjan datos biográfichs d' est erudit catalá, autor dels *Feyts d' armes de Catalunya.*

Blanes.

M. F.

Y del *Averiguador,* que com l' anterior revista 's publica á Madrid, traduhim també la següent pregunta:

258. Prerogativas dels antichs gremis de Catalunya.—¿Eczistexen ó 's consideran eczistents las várias prerogativas y atribucions que 'ls distincts monarcas d' Espanya han concedit als gremis del antich principat de Catalunya? En cas afirmatiu, ¿poden ferne us?

Barcelona.

Joseph Maria Folch.

—

Lo número 7 de la *Revista Balear*, corresponent al 15 del passat Abril, porta 'l següent sumari:

Dictat de las parodias, por D. Andrés Umbert.—*Mamíferos de las Baleares.* (continuacion) por don Francisco Barceló y Combis. —*Amor de s' ánima,* (poesía) por D.ª Manuela de los Herreros y Sorá de Bonet.—*La Geografía de las Islas Baleares,* (continuacion) por D. Pedro de A. Peña.—*La vuelta del ruiseñor,* (poesia) por D. L. C.—Proyecto de Banco Balear, *Memoria descriptiva,* (continuacion) por don Miguel Rigo y Clar.—*El Trovador perdut,* (poesia) por D. M. Obrador Bennassar.—*Noticias literarias.* —*Endevinaya.*—*Advertencia.*

—

Hem rebut lo primer quadern d' una colecció de epígramas dels mes reputats poetas catalans, mallorquins y valencians que, baix lo titol de *Niu d' abelles,* publica en Valencia en Constantí Llombart. En lo comensament de l' obra se llegeix un ben escrit prólech en lo qui 'l coleccionador se manifesta molt entussiasta de la renaxensa de nostra literatura y s' plany de no veure conreada la llengua materna per los autors de Valencia y Catalunya ab lo mateix amor y dalé ab que ho fan los catalans. Lo restant de dit quadern compren alguns epigramas firmats per Bernat Baldoví, Bonilla, Sanmartin y Aguirre, Estellés y Llombart. No podem menys que manifestar la especial satisfacció que 'ns ha causat l' aparició de dita obra per provarnos que l' amor á las cosas de la pátria no está tant mort com alguns creuhen en las provincias que parlan nostra llengua, y perque 'ns mostra per part de l' autor propósits tant llohables, que desitjariam de tot cor veure realisats.

—

Suscripció oberta en La Renaxensa pera la restauració de la fatxada del antich temple de Sant Miquel.

Total en lo número 2.—206 rals.

J. Serra y Pausas, 10 rals.—F. M. y A. 10.

Total entregat á la Junta de Reconstrucció de la antiga fatxada del Temple de S. Miquel.—226 rals.

—

Un dels mes ferms catalanistas, un home tant sabi com modest, en Xavier Llorens y Barba, ha passat á mellor vida.

Lo nombrós séquit de personas de tots estaments que ab dol l' acompanyáren fins son darrer alberch, nos diu prou si era estimat de sos amichs, de sos coneguts y de sos dexebles.

Nosaltres, al recordarlo, no podem menys d' acompanyar en lo dol á sa desconhortada familia, tot plorant al sabi que á bon segur ha afegit un nom mes á la llista dels catalans il-lustres.

Que Deu lo tinga en sa santa gloria!

RECLAMS.

L' Angel de la guarda, comedia en tres actes y en vers original de D. Serafí Pitarra (Frederich Soler), estrenada ab gran éczit en lo Teatre Catalá. Se ven á 2 pessetas á la llibreria de n' Eudalt Puig, plassa nova.

—

Niu d' abelles.—*Epígrames, llemosins donats á pública llum per En Constantí Llombart.—Valencia Imprenta á cárrech d' En Joseph Peydró.—Any* 1872.—La obra tindrá 10 ó 12 quaderns de 16 planas en quart, repartintsen un cada setmana al preu *de un quinset* franch de port. Se subscriu en les principals llibrerias de Catalunya é illas Balears.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Matx de 1872. Núm. 8.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . .	12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

Jochs Florals de 1872: per *J. Sardá.*—La Jove Catalunya: per *F. M.*—Gloses de la tornada del soldat (Poesía): per *Ramon Picó y Campamar.*—Rectificacions: per *A. Balaguer.*—Dictat de las parodias: per *Andreu Humbert.*—Lo meu paradís: per *Felip de Saleta.*—Historietas morals: per *Joaquim Riera y Bertran.*—Novas.—Reclams.

JOCHS FLORALS DE 1872.

Tant selecta sino tant nombrosa, per causa del temps, com en los anys passats, fou la concurrencia que assistí en lo present á la solemne distribució dels premis adjudicats als mes inspirats trobadors per lo Consistori dels Jochs Florals, verificada en la gran sala de contractes de la Llotja de la present ciutat de Barcelona als 5 del corrent Maig. Enguany, com en los anteriors, s'han palpat de nou los inconvenients de que sas desfavorables condicions acústicas fan adoleixer á aquell local per á la celebració en ell de la festa; bo será donchs, per un altre any mirar de trobarne un que, tenint tot lo que per al cas es requerible, no presente semblant inconvenient; tal vegada no es fora de rahó la indicació per algú feta de la sala de graus de la Universitat nova.

Algunas modificacions s'introduhiren en lo decorat de la sala que estigué á cárrech del Sr. Vinyals y baix la encertada direcció artística d' en Pau Milá y Fontanals. La sobrietat que en la repartició dels ornaments hi presidí permetia apreciar mellor la bellesa de las líneas arquitectónicas de la sala, que pot ser en anys anteriors quedava un si es no es ofegada; debem ab tot y aixó planyens de no haberhi vist las banderas gremials que era costum de posar tot al voltant de la galería y que ajudavan en gran part á donar á la festa un carácter mes marcadament catalá que 'l que te sens ellas.

L' estrado presidencial y lloch reservat á las Comissions de las diversas corporacions especialment invitadas y Cos d' Adjunts s' havia colocat á la testera del saló, á la banda del pati interior del edifici: en ell y sota un dosser ab lo segell del Consistori' hi havia 'l seti d' honor reservat á la Reyna de la festa; en la pilastra de ma dreta d' aquest lo quadro del Rey en Joan, qu' importá esta institució á Catalunya, y á la de ma esquerra un medalló negre coronat de semprevivas y hont se conmemorava 'l nom del insigne filosoph y ardent catalanista que ara de poch la mort acaba de arrebassarnos, en Xavier Llorens y Barba; idea oportuna y que honra al qui la tingué y la feu dur á execució.

Quatre escuts d' Aragó, quatre grans tarjas blavas y quatre flámulas penjantas dels capitells adornavan quisquna de las esbeltas columnas en que estreva l' enteixinat sostre, d' hont penjavan grans estandarts ab figuras emblemáticas: un domás carmesí cubria la barana de la galeria interior voltant la sala, ab diferents tarjetons rodejats d' una garlanda de flors artificials prolongada en onda entre un y altre d'aquells, y sostenint també una munió de flámulas de diferents colors, hont igual que en las tarjas y tarjetons mentats se llegian los noms de las mes capdalts eminencias de la vella y nova literatura catalana. Quatre grans escuts d' Espanya en lo mitj de las parets laterals y diferents de varias vilas del nostre Principat en las mateixas y en la devantera que dona al pla del Comers, hont y per la gran portalada central tapada al igual que totas las altres per richs cortinatges de domás carmesí llistat d' or, era la entrada, completavan l' adorno en conjunt de la sala; respecte al qual y apart de la dessús dita referent á las banderas gremials, no se 'ns ocorre altra lleugera observació que la que anem á fer, esperant que no será per ningú atribuhida á mala banda. ¿Qué hi significavan quatre escuts de torres y lleons posats en los quatre ánguls de la sala? No es una meticulositat filla d' un catalanisme *enragé*, com dihuen, la que 'ns ho fa preguntar; es lo sentiment de dignitat que 'ns apar no surtirne gayre ben lliurada, ja que en cap manera podian simbolisar la fraternitat de las diferentas provincias que fan la nació espanyola, essent, com eran, los únichs que 'n representessen una que no fos catalana, y ja que en actes identichs celebrats per los qui tenen per propi aquell escut, malehit ni lo que 's recordan de nosaltres. No pretenem ab aixó de xich sant fer grossa festa; es que hi ha nimietats que en sí no volen dir res, pero que poden ser principi d' altres que no merescan tal nom. Tingnem present que no mancan talps que miran,

Digitized by Google

ara mes que may, d' agrandir las galerías que en los fonaments del edifici catalanesch han anat obrint durant la serie d' anys que han transcorregut des que s' aixecá: no sia que avuy per aquí y demá per allá, y paliantho ab sentiments nobles, que en altras horas escarneixen tant com poden, arriven á fer tal cava que logren á la fi llur desitj d' enderrocarlo.

A un quart de duas, y despres d' haberse executat per la musica del Ajuntament, situada en la porxada que precedeix á la porta d' entrada, diferentas pessas, entre ellas la sinfonía de *Il Barbiere*, un fragment de *La Fatucchiera* del malaguanyat compositor en Vicens Cuyás, y altres de diversos compositors catalans, lo Sr. President declara oberta la sessió.

Qui haja tingut ocasió de llegir algun dels discursos pronunciats per lo distingit catedrátich d' anatomía d' esta Universitat, lo Dr. Letamendi, 's formará una opinió aproximadament exacta de lo que sería 'l que en tal dia pronunciá, dadas las condicions especials á que 'l subjectava la índole de las materias de que podia fer sen tema. Respecte al fondo del mateix res ne dirém, pus no basta ab una sola vegada per ferse idea completa de las apreciacions que vertí sobre qüestions tan delicadas y candents com las de la diferencia entre l' anomenat provincialisme y l' esperit de provincia, y las que ofereix la divisió regnant entre 'ls que conresan la literatura catalana, sobre la conveniencia ó inconveniencia de retornarli á la llengua, en lo possible, lo carácter idiosincrátich que las obras dels antichs escriptors li imprimiren. Per lo que toca á la forma, te aquell segell que distingeix á totas sas obras y que ve de la especial direcció que á sa imaginació poderosa han imprés los estudis detinguts que 's veu que te fets en las ciencias especulativas y en las d' observació. Fondo y forma empero son bastant notables y no 'ns doldrá de tornarlos á admirar ben aviat, si es que, com se diu, ben aviat veurá la llum pública lo volum de Jochs Florals corresponent al present any; y en ferho no serém segurament nosaltres sols, espontanis com eran los forts picaments ab que fou interromput lo Dr. Letamendi durant sa lectura y aplaudit á la terminació d' aquesta.

Lo Sr. Secretari llegí acte seguit sa memoria, á tenor de la qual y per lo mateix ordre que en ella 's seguia foren oberts despres los plechs que contenian los noms dels autors de las vuyt composicions que meresqueren ser distingidas entre las 302 que foren presentadas, y de las tres novelas premiadas ab accéssit entre las quatre que optaren al premi que fa quatre anys te ofert l' Ateneo catalá de Barcelona.

Premi de la Flor natural. Fou adjudicat á *Lo Baster del Esquirol*.—«Fort», que resultá esser del conegut poeta dramátich en Frederich Soler (Serafí Pitarra), qui comparegut, feu present del preciós Marcoris *Lilium umbellatum punctatum*), que á tal objecte havia ofert, com sol fer cada any lo jardiner Sr. Martí, á sa cusina la simpática Srta. María Hubert. Entre grans picaments de mans pujá esta á son seti d' honor quedant proclamada Reyna de la festa; despres de qual cerimonia, lo Sr. Angelon, altre dels set mantenedors, llegí la composició premiada.

Cap accésit se concedí, cosa rara atés á que 'l tema de las composicions que poden optarhi es lliure per al poeta; se fa no obstant en la memoria del Sr. Secretari menció honorífica de duas titoladas: *Lo bell viure* y *Lo somni de Guttemberg*, de las quals ne diu aquella que haurian ben pogut aspirar á premi, sino hagues estat per alguns defectes venials que las deslluhian.

Englantina d' or. — *La jornada del Bruch.* — «Avans, ara, sempre»; que resultá ser d' en Francesch Ubach y Vinyeta, y de la qual feu lectura lo mantenedor senyor Montserrat y Archs.

1er. accéssit.—*La naixensa d' en Jacme I d' Aragó, dit « Lo Conqueridor.»* — «Be fan. Será com á Deus plaurá.»—Pere d' Alcántara Penya (de Mallorca).

2on accésit.—*Lo comte Bara.*— «Sia fet d' ell lo que de Bara provat se deu fer.»—Felip Pirozzini y Martí.

Lo premi ordinari de la Viola d' argent no fou adjudicat, puix la recomenable forma d' algunas de las poesías que hi optavan no feu suficient al rigurós criteri que presidí á las decisions del Consistori per á fer cas omís de la falla d' inspiració que aminvava llur válua.

Medalla d' argent oferta per la Excma. Diputació provincial de Gerona. — *A Marian Alvarez.* — «Dulce et decorum est pro patria mori — » Joseph Martí y Folguera (de Reus). Tant aquesta com la que havia obtingut lo premi de Lleyda foren llegidas per lo Sr. Roca.

Medalló de plata, ofert per la Excma. Diputació Provincial de Tarragona. — *Fructuós en las arenas ó 'l mártir de Tarragona.* — « Jam non deerit vobis Pastor.»—En Antoni de Bofarull, qui, obert lo plech, resultá ser 'l autor de la mateixa, després de haverne fet lectura, manifestá en breus paraulas que feya oferta de son premi á la Mare de Deu de la Misericordia de la Vila de Reus, d' hont es fill, acte de religiositat que esplicá éll com á solució del deute que tenia contret envers la religió y la patria per haverli inspirat sa poesía.

Medalla d' argent, oferta per la Excma. Diputació Provincial de Lleyda. — *Romanç novament tret del tercer siti que sufrí la ciutat de Lleyda l' any* 1646. — Lo nom que 's llegí en lo plech corresponent á esta composició fou lo de F. Corbella y Ramos, pero 'ns consta positivament que son autor es en Francesch Ubach y Vinyeta, lo mateix que acabava d' esser premiat ab la Englantina.

Accessit. — *La gran defensa de Lleyda.* — « Parva magnis. » — Joseph Martí y Folguera (de Reus).

Medalla de coure oferta per l' Ateneo Catalá de Barcelona. No s' adjudicá, pero si foren concedits tres accéssits á las novelas titoladas *Las órfanas de mare*, *Lo coronel d' Anjou* y *Lo Caragirat*. La primera y la tercera resultaren ser respectivament d' en Joseph d' Argullol y Serra y del ja mencionat en Joseph Martí y Folguera, no duhent nom d' autor lo plech corresponent á la segona.

Ni 'l brot d' olivera ofert per la societat *La Jove Catalunya* al que mellor cante l' esperit novell de nostra terra, ni la medalla d' or oferta per lo Pbre. Dr. D. J. C. y S. al autor de la mellor memoria histórica sobre la oratoria sagrad a catalana foren dats;

Digitized by Google

l' última per no haberse presentat cap travall que hi optés, y aquell perque si be algunas de las composicions presentadas tenian esquisit merit literari, cap d' ellas anava encertada en la manera intrínseca, podem dirho aixis, de desarrollar lo tema proposat.

Innovació perillosa, puix dificilment hi haurá qui la seguesca y si algú hi ha dificil li será posarse á la altura del primer que la ha introduhida, es la que aportá al Jochs Florals lo mantenedor en Wenceslau Querol, encarregat del discurs de gracias, en comptes del qual llegí una poesía alusiva al objecte tant en lo fondo com en la forma, d' esquisit mérit. La brillantor d' imatges que en tant avaloran sas nutridas esparsas, la novetat en totas ellas regnant, ab tot y haverse parafrasejat tantas vegadas l'espressiu lema de *Patria, Fides, Amor*, del Consistori, que es lo que ell logrà fer tant cumplidament y la delicadesa de dicció que en totas brilla argüheixen en son autor un escalf poétich, prou per si sol, aplicat al cas present, á conquerirli un dels llochs mes culminants entre 'ls poetas de sa terra, si ja no li haguessen fet mereixe sas anteriors produccions, tant de bona mena com aquesta. Aixis ho sentí tothom qui pogué assaborirlas; y l'accent valenciá ab que fou recitada, penyora de la germandó ab que la consemblansa d' origen ajusta á tots los fills de las nostras encontradas, y testimoni ensemps de que també 'ls fills del Turia 's recordan de que tenen una llengua propia y saben cumplir la obligació ineludible no de deixarla á recó per una d' estranye, pujá de punt la simpatía que feu brollar en tots los qui l' escoltavan y feu mes grat l' objecte dels recorts que engendrá en nosaltres, que no 's borrarán may de nostra memoria.

Acte seguit lo Excm. Sr. Gobernador de la Provincia D. Bernat Iglesias pronunciá unas breus paraulas encomiant la importacia de la festa que s'acabava de celebrar y manifestant que en cumpliment d' ordres superiors trameteria á Madrid los noms dels poetas que en ella havian sigut premiats, segurament al objecte d' agraciarlos com se feu l' any passat.

Finalment, tant ben agradats n'eixirem de la festa en conjunt que fins nos atreviriam á advocar, aixis com alguns ho fan perque no mes se celebre cada cinq anys, perque cada any se celebres cinq vegadas, tant contraproduhents son las rahons que per lograrho alegan y tant nulas al costat de las que en favor de lo contrari aporta la consideració dels fruyts que á la literatura catalana donan concursos tant importants com los que fa catorze anys se venen celebrant mercés á aquesta restauració dels Jochs Florals, que Deu fassa que sia la derrera.

J. Sardá.

La Jove Catalunya.

Si concorreguda fou la vetllada literaria qu' antany celebrá esta societat en obsequi als poetes premiats en lo corresponent certámen dels Jochs Florals, no pas menys ho es estada la qu' ha celebrat enguany ab motiu d' igual festa y al seu endemá.

L' espayós saló del local del carrer de la Canuda estaba ple de gom á gom quan comensá la sessió ab la lectura d' un brillant discurs del senyor President de la societat, en lo qué, després de girar una mirada al gloriós passat de nostra pátria marcant ab forsa y brillantor d' imatges les distintes épocas de nostra historia, passá á esplicar lo qu' ell creya vol significar *l' esperit novell de nostra terra*, tema donat per la *Jove Catalunya* al poetes catalans en los dos darrers certámens y que no ha tingut encara lo ressó que 's devia esperar. Durant la lectura, fou lo senyor Roca y Roca interromput diferentes vegades pel picament de mans de la concorrencia, qué's repetiren y mes duraren al acabar.

Desseguida passá 'l senyor Montserrat y Archs á fer lectura de *La jornada del Bruch*, poesía del senyor Ubach y Vinyeta qu' ha obtés l' englantina d' or en los Jochs Florals d'enguany. Fou rebuda ab aplauso per lo públich, que prodigá també sos picaments de mans al Senyor Soler (Pitarra), interrompentlo á vegades al llegir *Lo baster del Esquirol* que se 'n dugué en igual certámen que l' anterior la flor natural. Després s' anaren llegint *Santas Creus* del senyor Palau Gonzalez de Quijano; *La Jove Catalunya* de n' Anicet Pagés de Puig, llegida per lo senyor Baró; *Lo testament del pirata* de 'n Ramon Picó y Campamar, que es un veritable testament de pirata; *Alvarez* de 'n Joseph Martí y Folguera (de Reus), qu' ha guanyat lo premi en los dits Jochs Florals y que feu llegida per lo senyor Blanch y Piera; la sentida poesía *Trepitj* del senyor Coca y Collado que la llegí n' Isidro Reventos; *Lo comte Bara*, segon accessit á l' englantina en lo certámen á dalt dit, del senyor Pirozzini; un bonicoy quadro de costums de'n Joaquim Riera y Bertran, *Tracte desfet; A la esposa del Senyor*, de molta inspiració relligiosa, del senyor Molins y Sirera; *La Jove Catalunya* valenta poesía de n' Angel Guimerá, llegida per lo senyor Blanch; *La tornada del soldat*, poesía de carácter popular, del senyor Picó y Campamar; *Qui perdona será perdonat* del senyor Pagés de Puig y llegida per lo senyor Pagés, catedrátich del Institut de Figueres; *Salou* de 'n Francesch Matheu y que llegí 'l senyor Thomás; y la preciosa composició que 'l senyor Querol llegí en la festa dels Jochs Florals com á discurs de gracies, llegida per ell mateix que 's vegé interromput diferentes vegades en sa lectura, recullint al termenar los prolongats aplaudiments del triat públich junt ab les sinceres y espontánees enhorabones dels individuos de la societat y demés persones que tingueren lo gust de saludarlo.

Finalment, lo senyor Manel Pau, secretari de *La Jove Catalunya*, llegí un curtet y ben escrit discurs de gracies, que com les poesíes que 's llegiren, fóu rebut ab general estabetx de mans.

Lo recort de esta vetllada no s' esborrará facilment de la memoria dels aymadors de les lletres catalanes, que per altra part voldrian tenir mes sovint ocasió de passar tant á gust la vetlla com aquella passaren, cosa que segurament podria fer esta societat, ja que que ab lo vist se veu que no li mancan forsas, puix conta ab un nombre mes que regular de joves estudiosos y de viva imaginació que en sessions com la

Digitized by Google

qu' hem ressenyat podrian ferla llubir, mantenint al mateix temps, en les persones qu' hi acudexen, viu l' esperit catalanesch que ja no 's desperta, sino que viu al cor de la gent catalana.

F. M.

GLOSES

DE

LA TORNADA DEL SOLDAT.

Es tan gros el feix que duch,
que cosa no 'm dona plé:
molts diuhen: Deverteixt é;
jo hi fas l' esforç y no puch.
Glosa popular.—MALLORCA.

Ab los ulls llagrimetjant
y la cara esgroguehida,
vaig sortir un dematí
de la *Casa de la Vila.*

Enmitj de la *Plassa Nova*
vaig trobarhi una fadrina;
lo meu cor feu l' esclafit
com vaig veure l' amor mia!

—Qua 's que teniu, mon compare,
que passau baixa la vista?
—A serví 'l Rey he d' anar
quan á vos servir voldria!—

Com ella sent tals paraules
son sos ulls dues fonts vives;
perque sos plors no reparin
's tapa ab la mantellina.

—No 'm doldria serví 'l Rey,
ni 'l deixarvos me doldria,
si al tornar d' aquí sis anys
com ara 'us trobás fadrina.

—Fadrina á mi 'm trobarèu
mal vos torbeu tot un sitgle:
mes si moriu á la guerra,
essent vos mort, ¿què feria?

—Per si may de mi arribassen
fins á vos noves tan tristes,
teniu, guardau eixa bossa
y feume dir una missa!—

Lo jorn que 'm vaig departir
d' aquella que be 'm volia,
varen posar á mon cor
una corona d' espines.

Les mans me tenia estretes
y jo les mans li estrenyia;
la nostra pena era tanta
que dir ¡adeu! no podiam!

Com l' hora fonch arribada
la vaig deixar esmortida!....
Com retorná y no 'm va veure,
Deu meu, y quins plors feria!....

Sis anys llarchs lluny de ma terra
vaig viure pobre y esclau:
no hi hagué un dia de pau,
tots los sis anys foren guerra.

Ja dels sis anys á la fí
la llicencia m' escrigueren;
per trenta sous lloch me feren
dins un vaixell mallorquí.

Com lo catiu rossinyol
que 'ntre 'ls jonchs rellisca y fuig,
y ja lliure, sense enuig,
tot cantant aixeca 'l vol.

Deixant les costes vehines
de l' Espanya, hont bull la guerra,
vaig partir cap á ma terra
cantant gloses mallorquines.

Ple 'l cor de goig y ventura,
dels mals passats fent recort,
al botar damunt del port
vaig besar la terra dura!

De ma vila pe 'l camí
que content que hi caminava!
Pe 'n mitj dels camps adressava!
Ni una estona reposí!

Cap al tart al finá 'l dia,
vaig veure l' alt campanar,
y..... no se 'l que 'm va passar,
que vaig plorar d' alegria!....

Quan del sol los raigs darrers
lluny dins la mar s' apagaren,
tot pujant, ab mi 's toparen
prop del *Pont,* dos traginers.

—¿ Què hi ha de nou? Los vaig dí;
y no se per qui 'm prengueren,
perque esglayats romangueren,
y seguiren son camí.

—¿ Què 's això! 'm deya fent via,
¿ Com cap d'ells m' ha conegut?
¿ Y en sis anys haurá pogut
mudar tant ma fesomía?—

Feya lluna, 'l grill cantava,
y adevant del *Roser-Vell*
vaig trobar un pobre vell
que ab gayató caminava.

—¿ Què hi ha de nou? Li vaig di';
alsá 'l vell lo cap totduna,
no be 'm mirá 'l clar de lluna
's va senyar y fogí.

—¿ Per què 's que fuig espantat?
jo 'm deya, ¿ Com es això?....
Potsé 'l vell ha tengut po'
del meu vestit de soldat.—

Com al poble vaig entrar
m' aturí cal' estimada;
vaig trobar porta tancada
y á la baula vaig tocar.

Com me creya estar prop d' ella
treu lo cap una vehina:
—Si veniu per na Françina,
anau á la *Plassa Vella.*—

La pena antiga 's remou
com hi pens, al ser allí

Digitized by Google

la seua veu vaig senti'
cantant el *Vou-verirou!*.... (1)

¿Per què 'n no creure t' afanyas,
cor meu, lo que 'stás palpant?
Es ella, que adorm cantant
lo fillet de ses entranyes!

Tanta 's ma pena y dissort
que ningú del mon m' iguala!
¿Per què no 'm doná una bala
lluny de Mallorca la mort!....

—Per sempre adeu, amor meua,
amor que un temps fores mia!
No hagués pensat á tornar
á les platjes mallorquines!

No hagués pensat á tornar
ni á Mallorca ni á la vila,
que t' he trobada casada,
y vaig deixarte fadrina!—

Com ella sent tals paraules
para 'l cant, y guayta y mira;
pegá un crit com me va veure
que alocada pareixía.

—Diguéranme qu' eras mort,
y viu mos ulls ara 't miran!—
No be finá tals paraules
en terra caygué esmortida.

Al brugit que feu al caure
tots los meus ossos cruixiren!
¡Ella encara m' estimava
entot y no ser fadrina!

No diré jo que 'm fos falça
la que al veurem s' esmortia,
la que tenguentme per mort
m' va fer dir una missa!

Deu meu! Si en lloch de casada
la hagués trobada fadrina!....
Com haurian corregut
á aixecarla les mans mies!....

Be prou que l' hauria alçada
lo mateix que una relliquia!....
Relliquia d' amor, perduda
pe 'l trist camí de la vida!

RAMON PICÓ Y CAMPAMAR.

---

(1) A la cançó que 's canta á Mallorca per adormí 'ls infants, se li diu *El Vou-verirou*. Dita cançó, tal com l' hem sentida cantar nosaltres, comensa aixis:

Verirou—vou—verirou,
Verirou—vou—verireta... etc.

La paraula *vou*, se usa encara á la vila de Pollença, enlloch de *brés* ó *bressol*; aixis es que moltes vegades hem sentit dir en dita vila: *Posa 'l nin dins el vou, acosta'm el vou*, etc.

(*N. del autor.*)

PRINCIPALS RECTIFICACIONS

Á LAS SÉRIES D' ARTICLES PUBLICATS BAIX LOS EPÍGRAFES:

DEL GREMI Y ART DELS CORALLERS EN BARCELONA.

Any I. Núm. 20, pág. 247, colum. 1.ª, ratlla 1.ª, áhont diu *Aluestia* deu dir *Auléstia*,—ratlla 9, *conexérla* deu dir *conéxerlas*,—col. 2.ª, rat. 11, *qu' rebran* deu dir *qu' en rebrán*,—rat. 36, *materislatas* deu dir *materialistas*,—pág. 248, columna 1.ª, rat. 41, *Neopapatriæ* ha de dir *Neopatriæ*,—col. 2, ratlla 33, diu *sa algun* ha de dir *á algun*,—rat. 62, diu *ls Principat* ha de dir *lo Principat*.

Núm. 21, pág. 260, col. 2, rat. 61, diu TENERE ha de dir TENORE.

Múm. 22, pág. 275, col. 2, rat. 27, ahont diu *offficio Coraleriorum* deu dir *offiiccio Coraleriorum conressorum*—rat. 29, ahont diu *Chris*, deu dir *Christ*,—pág. 276, col. 1.ª, rat. 60, diu *persia* ha de dir *per via*,—col. 2, rat. 36, diu *frus tada prestan* deu dir *frustada prestant*,—pág. 277, col. 1.ª, rat. 4, diu *cosell* ha de dir *consell*,—rat. 18, diu *los* ha de dir *las*.

Núm. 23, pág. 287, col. 2, rat. 27, diu *o* ha de dir *no*,—pàgina 288, col. 2, rat. 43, diu *coral e no* ha de dir *coral no*,—id. rat. 18, diu *pare son vi* ha de dir *pa e son vi*.

DOCUMENTS INÉDITS SOBRE LO MONASTIR DE SANT LLORENS DEL MONT EN LO BISBAT DE GIRONA.

Any II. Núm. 4, pág. 48, col. 2, rat. 5, diu *e moluments* ha dir *e emoluments*,—rat. 32, diu *seras* ha de dir *sera*,—rat. 52, diu *maja* ha de dir *maya*,—rat. 56, diu *testament* ha de dir *prestament*,—rat. 62, diu *stament* ha de dir *staments*,—pàgina 49 col. 1.ª, rat. 3, diu *ferru sastrer* ha de dir *ferruz sartre*,—rat. 3 y 4, diu *parayres* ha de dir *parayre*.

Núm. 5, pag. 59, col. 1.ª, rat. 9, diu *religiorus* ha de dir *religiosus*,—rat. 25, diu *raparacio* ha de dir *reparació*,—rat. 37, diu *ia* ha de dir *la*,—col. 2, rat. 23, diu *anrva* ha de dir *anava*,—rat. 60, diu *infirmamiun* ha de dir *infirmarium*, pág. 60, col. 1.ª, rat. 9, diu *ffeliics* ha de dir *ffelicis*,—rat. 24, diu *siginti* ha de dir *viginti*,—rat. 41, diu *jus sus fuerit* ha de dir *jussus fuerit*.

Núm. 6, pág. 71, col. 2, rat. 44, diu *david* ha de dir *David*,—rat. 53, diu *en* ha de dir *est*,—pág, 72, col. 1.ª, rat. 14, diu (*Beinta*) *Argelager* ha de dir (*Beiuta*) *Argelaguer*.—rat. 64, diu *Urgell* ha de dir *Besalú*.

DICTAT DE LAS PARODIAS.

Pera fer sebrer lo que sia *Parodia*, sens escorcollar etimologías gregas, n' hi haurá prou de dir que tota imitació burlesca ó repetició de dits ó fets d' altre, pot rebrer aqueix nom. En las lletras sol anomenarse aixis lo poema burlesch fet per ressemblansa d'altre poema heróich ó serio. No hi ha dupte que la parodia n'es coneguda y s'usa en tots los pobles, antichs y moderns, vehins ó llunyadans, no sempre baix la forma de llegenda ó comedia, sino representada per escarnis ó altres maneras. Aixis fan parodia los xicots d' escola posantse las ulleras del mestre y manejant la palmeta; y las ninas arrossegant los vestits de llurs mares.

De totas las maneras de parodia literaria la mes coneguda es la dramática. Aqueixa es feta per escarnir las tragedias ó dramas serios, estrafent llurs personas, situacions, argument ó llenguatje. L' objecte de la parodia es fer riure dels fets ó dits que en lo drama mouen mes lo cor ó enlayran lo pensament. Los medis ab que arriba á son fi son las contrarietats es-

Digitized by Google

téticas entre las cosas mes sublims y las mes baixas: entre los passos mes patétichs y las situacions mes grosseras y vilanas.

He observat que las parodias escritas per autors d' enginy vertader per l' art dramátich, y facetos, com á satírichs posan la rialla á la boca als espectadors mes estirats. Hem vist que son aplaudidas per gent entesa, y molt mes cercadas y alabadas per l's ignorants badochs. Sabem que l's grechs, mestres del mon en lletras, s' allej oliren escoltant las d' Aristófanes.

Llegim que en Fransa é Italia ompliren los teatros y entretingueren als sabis y n's recordem d' haver rigut de ganas presenciant la tragedia dita de *Manolo* y altres parodias de nostras tragedias clásicas castellanas. Casos y exemples de mes aprop podriam retreurer, en los cuals nostre públich ha acullit ab estabeix de mans obras d' aqueixas; mes l' desitj que tenim de no avanir ni abaixar als vivents detura nostra ploma.

Posadas devant de nostre juy eixas cualitats de las parodias, hem de judicar si es convenient ó no per l' avens del art, cultivarlas ó abandonarlas; si l's autors de las escritas feuren bé ó mal á la literatura y á son proisme. Pensem-hi un xich abans de fer sentencia.

Tots los géneros literaris que ab lo curs dels segles han aparegut, son fills de cualque inclinació natural del entiment del home, d' ahont s' infereix que hi deu haver alguna rahó perque viscan. Los aplausos dels públichs cuant se repeteixen en diferents llochs y temps, son prova certa d' algun mérit en las obras aplaudidas. Per aixó podem creurer que en l' enteniment dels homens cualque inclinació deu haverhi vers las parodias, y cualque mérit intrinsech dehuen tenir aytals composicions.

¿D' ahont pot venir lo pler que n's dona veurer escarnir un drama serio que n's enterní y feu plorar d' admiració? ¿A quina inclinació intelectual satisfan las parodias? Sempre que veyiem escarnir algun personatje ó fet, naix en nosaltres certa alegria involuntaria, que pot arribar fins á esclatar ab rialla aixis com mes enginyós sia l'escarni. Lo pler que produeix la parodia en l'espectador es degut á la semblansa entre l' objecte elevat y l' objecte vil, y al contrast ó contrarietat que s'veu entre llurs qualitats oposadas. L' home ubriach y travestit escarnint un Emperador, excita la rialla per la igualtat aparent de condició, percebuda simultáneament ab las diferencias de una corona de diamants y una corona de paper, d' un sceptre d' or y un sceptre de canya. No deu olvidarse que al mateix temps que rihem d' aqueixa conformitat y divergencia simultáneas, sentim menyspreu envers l' objecte que extrafá lo cual arriba per reflexió fins al objecte extrafet. Lo afecte donchs que promou en nosaltres la parodia es l' oposat á la admiració, la cual se compon y agermana ab lo respecte. D' eix principi deduesch que lo pler innegable que trobem en certas parodias, encara que sia llegitimat per la agudesa d' invenció ó la gracia de formas ab que sian enllestidas, fereix y desfá lo sentiment estétich d' admiració, respecte, y amor que n's inspiran las bellesas del art. Aquí tot de passada observarém que la naturalesa no pot esser parodiada. L' home sols arriba á escarnir als altres homens; no pot escarnir á Deu.

Lo merit de la parodia creix tant mes cuant menys digne de respecte y admiració sia en realitat l' objecte parodiat encara que sia gran son honor aparent. Si l' objecte parodiat no es tingut per gran, si no es preuat, no té honra que perdrer y la parodia es inútil. No parodiam los dits ó fets dels jornalers aclapeerats de fatiga, no parodiam al que capta, ni al que gemega. Cuant l' objecte escarnit mereix l' escarni, perque es risible ó defectuós, llavors major es lo goig ab que l' veyem burlat, perque en lo cor humá hi ha l' desitj innat de justicia, lo que s' afeigeix ab l' afecte plasent de la semblansa, el contrast y la gracia.

Si l' objecte escarnit es á totas llums digne de respecte, d' admiració y perfet, llavors la parodia s' esclata volent ferir son prestigi, com cau á terra la bala enjegada contra los murs de marbre. Segons mon juy, es necessari que s'trobia una part flaca en lo objecte parodiat pera que puguia serho, per mes que en conjunt semblia respectable. Com moltas de las personas, institucions y actes de la vida tenen qualqhom d' imperfet ó risible, casi totas poden esser escarnidas; mes la parodia s' atreveix á voltas á rosegar fins las que están y deuhen estar mes amunt de las riallas.

Com á consecuencia d'aqueixas reflexions direm que si la parodia s'burla de lo que l's homens prous ayman y respectan, si s' oposa al sentit universal volent rebaixar lo que es honorat y presentar com á ximplesa la sensilles, com á flaquesa la bondat, llavors conegudament peca contra l' art, la moral, y l' bon seny. Mes encara que llansia sos tirs contra las flaquesas que may faltan en las cosas respectables, també damnifica, perque l' escarni no ensenya res, ni endressa las imperfeccions, ni esmena los vicis del home.

Som de parer que los escriptors de parodias son com los falsetjadors de la moneda: lo seu enginy es malaguanyat, sa feyna poch retent, y l' deixat de sas frases mes agudas es amarch y verinós.

En los camps mes aixuts hi naixen las ortigas amagant sas puas sota flors violadas. En lo temps de pobresa literaria no creix cap obra gran: sino que tot s' imita, s' extrafá y ridiculisa lo que ningú s' troba prou per fer. Si cualsevol artista ó escriptor me demanás si deu dibuixar caricaturas ó escriurer parodias, li aconsellaría que tornás á mirar las estátuas y cuadros mes triats y á llegir ab recolliment los poemas clássichs, y si després tingués encara delit malévol per ferne befa, llensás la ploma al foch ó trossejás la llapidera.

ANDREU UMBERT.

(De la *Revista Balear.*)

LO MEU PARADIS.

I.

L' esperit meu vagaba per un espay de boiras: anyoraba una terra qu' en lloch trobaba. L' olvit que va darrera d' un recort indefinible; la fosca que so-

Digitized by Google

mía una llum desconeguda: l' caos que, en la eternitat, anhela la nova veu de l' existencia, tot, tot se regiraba dintre de mos desitjos. Y l' recort acut, y la llum somriu, y l' existencia regna.

L' amor ho produex. La petxina esclata, y mostra una perla preciosa: l' aucell surt del niu, vola y refila; lo riu y la font devallan, y ab consumidors patons d' espumas de passió, s' abrassan ab lo mar: la flor bada l' seu calzer, y embalsama l' atmósfera ab sa flayra que las auras respiran; lo cor sent l' amor, y s' transforma en una creació maravellosa, tant maravellosa com la creació de l' univers.

Un cop lo vaig sentir, sa existencia misteriosa va reformar lo meu esperit. Las nebulositats indefinibles que m' rodejaban se convertiren en celestials creacions encantadoras: la terra desparagué ab sas espinas y barranchs, oferint alas al meu cor pera sostenirme al costat del meu amor, que, radiant de gloria, s' estaba demunt d' aquex espay ahont cada planeta, que constantment seguex las lleys de las armonías, sembla un gra d' arenas escampadas per l' aire: los núvols transparents, vestals de l' infinit, s' esquexaren y s' apartaren fentme pas tot sonrientme ab riallas de llum; y un mon tot nou, ni somiat sisquera, sorprengué delitosament los meus sentits que, embadalits y satisfets, contemplaban horisons mes ámples y mes bonichs que tots los sómits d' esperansa, plens de claror divina y d' armonias celestials.

¿Qué era? ¿Era l' recort del paradis dels nostres primers pares ó l' pressentiment del cel Deu? ¡Qui sáb!

II.

Ell m' estimaba molt: mes lo seu amor era sens'alas. Estaba content en esta terra, y jo volia la vida de la gloria, volia un altre mon etern.

¿Ahont es?

—¡Oh, jo t' acompanyaré per tot—me deya ell.— Si Adam, que era perfecte, s' dexá seduir per Eva, ¿cóm vols que jo no sacrifique ma tranquilitat per tú, amor meva? Ab tú jo ja 'n tinch prou: per tot arreu trobaré 'l paradís que la nostra passió pura m' ha descobert. Mes tú l' buscas en altre mon, y no pensas que solzament se troba dintre del nostre cor enamorat. Lo crestall pintat tot ho presenta del seu color, y l' cor es lo crestall que las impressions tenyexen.

—¡Ah jo l' trobaré, jo l' trobaré! Mos desitjos m' animan: lo llaurador quant sembra pensa que cullirá bon' anyada. Anem; avant, avant.—

Y trobarem pradas de plantas de formas, colors y flaires ubriacadoras; y aucells agradosos de refilets que l' cor robaban; y fonts galanas que besant floretas y sonrient als ratjs del sol, se bellugaban frescas y contentas; y al lluny un mar gran, inmens, (menys gran per çó que 'ls meus desitjos) que tranquil enmirallaba 'l cel, com un cel somiat s' enmirallava en lo meu cor, qu' encara no quedaba satisfet. Las flors s' esfullaban, los aucells fugian, las fonts se secaban, l' mar bramaba y l'cel s'enfosquia.

Mes enavant: Diu que quant cauhen las flors surt lo fruyt. Y trobarem un bosch sorprenent, lo mes sorprenent del mon; y ab as vaguetat encisera, y ab la claror admirable de la lluna, trencada per las brancas dels arbres que murmuraban cansons d' amor al compás dels patons de las auras que l's hi portaban perfums y recorts; ¡oh tampoch, tampoch satisfeya l's meus desitjos que buscaban lo cel!

Y avant sempre, passarem plans y montanyas, serras y valls, terra y mar, llum y armonías, y en lloch, en lloch poguí atrapar'hi al secret dels meus misteriosos sentiments; anyorant per tot la tranquilitat y l' amor del meu amor plé de confiansa y d' encants inesplicables.

Y penedida del meu anhel inconsiderat, vaig tornar enrera, abandonant lo cel, qu' es á l' altre mon, y buscant lo paradís que l' amor me descobrí. Mes ¡ay! l' Eva tastá la fruyta prohibida, y ab lo pobre Adam, reduit per' ella, fóren trets de llur morada celestial.

¿Y jó? Jo que tenía l' paradís en lo meu amor, fascinada y seduhida per la serp del dupte, lo vaig buscar en altre espay, descuydant lo cor seu; y al tornar'hi... ¡Oh! l' trobí tancat, ab l' angel del desengany, qu' ab l' espasa del remordiment, guardaba l' entrada. . . . .

. . . .

¡Pobre cor meu! En cástich de sa desconfiansa ¿tamb é haurá de patir lo diluvi mes cruel?

¿Quí sab? ¡Que tinga al menys una cándida colometa que, desprenentse dels meus recorts anegats me duga una branca de consol!

Felip de Saleta.

Calella.

Historietas Morals.

MALAVINENSA.

(Continuació.)

Massa depressa, per desgracia, niuhá l' amor en l' ánima de la Margaridoya, puix ni 'l jove s' havia apassionat ben bè d' ella, ni del tot li havia donada á entendre sa estimació y sas mitjas ganas de ferla esposa sua.

Qué hi fareu! L' amor no s'ofega may en la mar de la reflecsió. Las rahons son medecinas contraproduhents pera la malaltía amorosa.—¿Qué hi voleu fer, si axís es estat, es y será, mentre 'l seny no baxi del cap al cor, com no es presumible de teuladas en avall?

L' Assumpta, la companyona de jochs d' infantesa de la Margarida, va veure 'l jove Prim de la Ca-Mitjana y se 'n sentí agradada d' alló més; va notar y observar que 's dirigia á sa *amiga* Margarideta y ja n' hi hagué prou.

Permeteume una nova imatge per' espressar ab breus mots un pensament: lo regadiu que millor sab á la mala herba de l' amor es la gelosía, l' enveja.— Feune l' aplicació á l' Assumpta, y calculeu la crescuda que la mala herba hagué de fer dins ella.

Digitized by Google

Temps passá, y ab poch trevall logrà la rica minyona qu' En Prim hagués claresment de la seua voluntat envers ell.

Lo xicot no 's dicidí de moment, mes las paraulas *rica* y *bonica*, ó al revés si voleu, tenen tanta cadencia y s' agermanan tan be, qu' agermanadas restaren á sa memoria.

IV.

Ja hem fet esmentar que no havian pas arrivadas á lo que clàssicament se 'n diu «tracte» entre nostres pagesos, las amigables relacions entre 'l noy de la Ca-Mitjana y la pobra Margaridoya.

Esta, com á noya estremadament zelosa de sa consciencia y del seu bon nom, procurava pecar més aviat de callada que d' enrahonadora ab son galantejador. Volía donar al temps lo que 's demana, y esperava qu' aquell li digués, com y quan be li semblás, las pretensions que respecte d' ella tenia. Triat eczemplar, entre 'ls escassos que 's veuhen, de noyas discretas y confiadas en sos naturals atractius, era flor que no volia donar perfums sens quan val ni quant costa; volía que fos aspirada sa puríssima, angelical essencia.—Per ço es qu' encara que la murmuració havia fet corre com á cosa certa, certíssima la formalitat de las relacions entre la Margaridoya y En Prim, arrivant més de quatre á assegurar qu' estavan ja promesos, y més d' un á afirmar que fòra aviat qüestió d' amonestacions y confits, la bona minyona no tingué de quexarse ni de bescantar al seu *amich*, quan, com rech que pren mare nova, aná separantse d' ella per' acostarse á l' Assumpta.

De com lo rebé per de prompte la rica pagesa be 'm puch estalviármen minuciosa descripció. Lo rebé ab cara de mes de Matx, y ab triomfals, ja que no humiliadoras, ulladas á la pobreta filla dels masovers.

V.

Dias passaren y passá un mes, temps suficient péra que l' Assumpta vencés las repugnancias, obstacles y dificultats que sa familia, parents y arents oposaren á son festetx, y molt més encara al natural y honrat desenllás del mateix, que no es altre que 'l matrimoni.

Aplanats, ó á punt d' esserho ab temps y paciencia tots los estorbs nacionals é internacionals, (casulans y de fora casa); declarada ó á punt de declararse rendida la diplomacia *bismarkiana* d'un cosí del pare de la noya,—advocat de la vila d' Olot dels de més crit—y per tant vensuda y derrotada la dels restants consellers de la xicota; preparada la cosa, dich, un dematí la mare d' En Prim se posá sas millors robas, se calsá y estrená unas sabatas de vellut negre (que per cert li foren massa justas y li feyan fer més de quatre grimassas) y aná á demanar la pubilleta.

Al cap de vuyt dias, á las quatre horas de matinada, sortia de casa seua En Sisó y, muntat en la trempada mula del vehí Jep Rahim, se dirigia montanya avall de son poble vers la ciutat, á fí de preparar y enllestir los múltiples elements necessaris pera 'l casament.

La matexa diada, á posta de sol, arribava á casa, y, al cap d' una estoneta, després d' haver ensenyats á sa mare joyas y llemins de boda, li donava una abrassada, mentr' ella li anava cosint dos botons de la geca trencats un á l' anada y altre á la vinguda de Girona.

(Seguirá).

JOAQUIM RIBRA Y BERTRAN.

NOVAS.

Per falta d' espay, no 'ns ocupem en est número de lo que digué la *Imprenta* del dia 7 en la edició del matí al ocuparse del volúm dels Jochs Florals corresponent al certámen de l' any passat. Mes, prometem á nostres lectors ferho en lo vinent número.

Ja ha acomensat esta temporada lo senyor Clavé á donar sos catalans concerts matinals en los jardins del Tívoli, haventse donat lo primer en lo matí del dia 9 devant de una nombrosa concorrencia qu'aplaudí fortament totas las pessas que s' hi cantáren, y demanant la repetició d' algunas d' ellas. A l' entrada 's repartia als concorrents lo corresponent número del *Eco de Euterpe*, que encara mes nos agradaria si mes sovint hi trovessem quelcom de catalá, en lo que llegírem ab gust que s' estan estudiant novament pera esser cantadas en los vinents concerts, algunas de las primeras produccions del tant popular compositor que 'ls dirigeix, que fa ja temps no han sigut sentidas, y que induptablement tornarán á ser tant ben rebudas com al comens de cantarse.

Lo dilluns vinent se donará 'l segon concert.

RECLAMS.

REVISTA BALEAR DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTES. Surt á Palma los dias 1 y 15 de cada mes. S' admeten subscripcions en la llibrería de Llordachs germans, «La Antiquaria», plassa de S. Sebastiá n.° 5.

BIBLIOTECA CATALANA

de les mes principals y eletes obres en nostra llengua materna escrites axi en est Principat com en los antichs realmes de Mallorca y Valencia, fetes estampar ab gran esment per amadors de les lletres de la terra, sots direcció den *Marian Aguiló y Fuster*, del cors de bibliotecaris, archivers, etc.

Está á punt d' exir lo fascicle 3, que contindrá los plechs 2 á 5 del GENESI D' ESCRIPTURA.

Segueix oberta la subscripció en la llibrería d' Alvar Verdaguer, Rambla del Mitx, enfront del Liceo.

Aquells qui se subscriurán avans del 19 de Maig, á mes de figurar en la Llista general de Subscriptors tendrán son nom estampat en l' ante-portada de cada obra en l' exemplar que 'ls pertanye.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Juny de 1872. Núm. 9.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los suscriptors, per ratlla. . 1¦2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . .	12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

A La Imprenta.—Mostra de quatre manuscrits del segle XIV: per *Emilio Grahit*.—A l' Esposa del Senyor (Poseía): per *Antoni Molins y Sirera*.—Lo cristiá agonetjant: per *A. B y M.*—La fonteta: per *A. B. y M.* —Curiositats.—Bibliografía: per *Joseph Roca y Roca*.—Novas.—Reclams.—Advertencia.

A LA IMPRENTA.

Com á judici crítich del treballs que conté 'l tomo del Jochs Florals del any pròcsim passat; publica *La Imprenta* del dia 7 de Matx, un escrit *sui-generis*, que es lo que avuy nos mou á pendre la ploma.

Després de parlar en general y encara molt de correguda de las poesías premiadas en lo certámen d'antany, s' estén *La Imprenta* en reflecsions, que calificar no volem com se merexen, referents las unas á la llengua y literaturas catalanas, y á la institució dels Jochs Florals las altras; barrejanthi en tot axò alguns consells, que poch tenen per cert de saludables, endresats als jòvens que ab afany se dedican al conreu de nostra llengua.

De filología y de antiguallas, de literatura y de reformas, de sintácsis y d' ortografía, de tot parla *La Imprenta* en l' escrit de que 'ns ocupam; tot lo que 's vulla pot trobarse en dit article, perque allá hi ha de tot mentres no sia un detingut eczámen del volúm dels Jochs-Florals de l' any pròcsim passat, y una crítica justa y rahonada de las poesías que conté: putx no content lo bon diari de parlar poch de totas ellas, ho fa en termes tan escurs y es tanta la vaguetat del estil en que s' espressa, que ni mica reparám en dir, que mes aviat que judici crítich d' una obra determinada, sembla l' article de *La Imprenta* una de aquellas foscas y com á geroglíficas profecías del provensal *Nostra-Damus*. Perque vejan nostres lectors que no te res d'eczagerat lo que dihem, bastará reproduhir algunas ratllas del citat article: per la mostra podrá fácilment conexer qualsevol la calitat de la pessa.

Diu *La Imprenta* parlant del volúm dels Jochs Florals del any 1871;

«Ni en absoluto, ni relativamente, podemos dar valor á las poesías que contiene. Hemos buscado en ellas poesía y no la hemos encontrado; deseábamos saborear en ella la riqueza de imágenes y pensamientos que deben inspirar á todo poeta la pátria, la fé y el amor y solo hemos encontrado vulgaridades, lugares comunes y trivialidades.—En la forma hemos visto un amaneramiento que el buen gusto rechaza, ripios y sonsonetes, repeticiones monótonas, oscuridad en la expresion y las mas veces falta de armonía.» Es á dir que de tot lo que conté 'l tomo dels Jochs Florals de l' any passat, no hi ha ni una sola poesía digna d'elogi: tot es dolent y ho es per la senzilla rahó de que *La Imprenta* ho diu.

Per formular en semblants termes lo judici crítich d' una obra determinada no cal haver fets ni mòlts ni pochs estudis, ni estar dotat tampoch de clara inteligencia. Axò d' obrir un llibre, fullejarlo depressa, llegirlo de correguda y dir després en tò doctoral y ab ayre de menyspreu: —«No hi ha res bó!»—dexantse las rahons dins la butxaca y 'l perqué dintre 'l tinter, es cosa tan fácil, que de la matexa manera que ho ha fá *La Imprenta* sab ferho qualsevol per ignorant que sia. La persona que, á falta de criteri, judica de las obras de art per lo que aquestas li fan sentir, no dèu donar jamay un valor tan absolut á sas paraulas com lo que á las seuas ha donat *La Imprenta*: qui axis judique diga en bon' hora «tal obra m' agrada» ó «no m' agrada», que 's lo únich que pot dir, mes no tinga la folla pretensió de creure que de l'agradarli ó desagradarli haja de dependir per forsa 'l que l' obra sia bona ó detestable. Y no crega ni *La Imprenta* ni ningú que si parlam axis ho fem moguts d' un amor eczagerat vers la moderna literatura catalana, no: no som nosaltres d' aquells de sos entussiastas partidaris que 's cegan y avalotan no bé senten decjectar alguna de las obras en nostra llenguas escrita: gran es l' amor que á nostra llengua tenim, mes per assò la passió 'ns quita 'l conexement. Y axis mateix com censuram avuy l' article de *La Imprenta*, l' hauriam censurar també, y encara potser ab mes duresa, si son autor en lloch de parlar ab lo menyspreu que parla de las poesías premiadas en lo certámen de l' any 1871, altra cosa no hagués fet mes que encensarlas y contarne elogis: putx si som enemichs dels eczaltats partidaris del renaxement de nostra literatura, que dexantse emportar per l' en-

Digitized by Google

tusssiasme no veuhen may defectes en las obras que llegexen, ho som també d' aquells qu' essentne decidits contraris, aclucan los ulls al veure una bellesa y ab aspra veu tot ho vescantan, menysprean y escarnexen. Si l' autor del escrit de que parlam está segur que defugint l'estil d' uns y altres pot provarnos per medi d' una crítica imparcial, severa y digna, que las poesías que contó 'l volúm dels Jochs Florals de l' any pròcsim passat son realment tan dolentas y afolladas com han d' esser per forsa tenint las taras de que parla en lo comens de son article, proveho: mentres axis no ho fassa tindrem nosaltres y tindrá tothom lo dret de creure, ó al menys de sospitar, que pot lo crítich haverse errat en sos judicis, quan no pensen altres que hi puga haver segonas intencions en sas paraulas.

Esceptuant del article de *La Imprenta* las pocas ratllas, que ja conexen nostres lectors, y que mes que pera altra cosa, semblan escritas ab l' únich y esclusiu objete de dir mal de las poesías premiadas en lo certámen de l' any 1871, tot lo demés que 'n queda, que no es poch, no es altra cosa que una espantosa barreja de *arcaistas* y de *ideas que ya no encuentran eco*, de *palabras abandonadas hace ya siglos*, de *dialectos menos cultivados* y moltas altras cosas á n' aquestas consemblants, qu' allá van á la ventura voletejant confosas per entre nuvols escurs y espessas boyras. ¿Qué es lo que 's proposá l' autor d' aquest article quan prengué la ploma per escriurel'? Qualsevol que 'l sentís com parla vagament de *antigüedades falsificadas* y de *asuntos pasados*, de *la resurreccion de palabras*, d' escolas y reformas y altras cosas per l' estil, creuria estar escoltant á un home mitx esglayat que per mes que s' esforsa y fá manadas y gasta la saliva, no pot ni sab esplicar com ell voldria un somni qu' ha tingut tot estrambòtich y del qual tant sols ne te recorts mitx esborrats. Y sino, ja que parla d' arcaistas, ¿vol dirnos *La Imprenta*, concretantse al escriptors catalans, que es lo que enten per arcaistas? vol dirnos quina mena de gent es aquesta, á fi de que pugám fugirne, si es que sian tan verinosos com ella ha volgut suposar? vol fernos conexer *La Imprenta* aquellas paraulas que, pels segles que fá que abandonadas viuhen, mes vellas deuhen esser que la matexa Urganda? vol darnos novas d' aquellas ideas per tot tant mal miradas y aborridas y á las que per lo rancias y vellas ningú vol dar posada? vol dirnos, pera acabar, per qui parla quan diu *dialectos menos cultivados*, y á qui fá referencia quan parla de *construcciones que nunca se conocieron en nuestra tierra* y de *terminaciones que nunca fueron catalanas*? Párlins *La Imprenta* de tot axò y procure dexar bén satisfeta la nostra curiositat que es molta, com ella pot comprendre, sentint parlar de cosas tant *desconegudas* y novas per nosaltres. Mes lo que advertim á *La Imprenta*, per si 'ns vol contestar, es que tinga compte en no confondre 'l arcaistas ab los què, literariament parlant, no han comés altra falta ni mes crim que escriure un catalá diferent del qu' *ara 's parla* sens tenir res d' antiguat ni de ininteligible. Casi, casi 'l mateix li dihem respecte de las paraulas que péls segles que fá, segons *La Imprenta*, que arreconadas viuhen hem comparat nosaltres á la desconeguda Urganda: molt bé sab lo diari demunt dit qui hi ha moltas cosas que semblan al primer cop d' ull vellas y molt lletjas y que miradas després d' aprop y detingudament resultan esser joves y axeridas: res d' estrany tindria per lo tant que dessota del vestit vell y polsós de quiscuna d' aquellas paraulas hi hagués com devall del de la vella y geperuda bruja mes amunt anomenada, una donzella jovensana, sanitosa y ben garrida.

De que hi haja paraulas no fá gayre temps ressucitadas, confessam ab tota franquesa que se 'ns fá molt estrany y mal de creure: emperó ho dona per tant cert *La Imprenta* que casi 'ns fá creure que fou ella matexa testimoni de la ressurreció d' aquellas. Per si fos axis, dígans quinas y quantas son las paraulas que tornáren á la vida després de mortas y sepultadas; dígans quin any moriren y quan y com y ahont ressucitáren.

Quan *La Imprenta* nos haja dit quins son los *dialectos menos cultivados* y quinas las *terminaciones que nunca fueron catalanas*, li contestarem nosaltres y alashoras, segons sian aquells, li atrassarem una de las moltas obras d' un conegut autor catalá; que no te res per cert d' arcaista, pera que puga veure que, propiament parlant, no hi ha tals dialectes.—Repetim qu' axò será segons quins sian los dialectes que *La Imprenta* anomene en sa resposta.— Lo mateix que li hem dit dels dialectes, li dihem també de las terminacions que may fóren, segons ella, catalanas; putx, segons sian aquestas, no tan sols li demostrarem qu' han sigut ben catalanas, sino que ho son encara y que fins y tot están admesas avuy dia per escriptors catalans enemichs bén declarars dels arcaismes.

Unas quantas llissons d' ortografía y de sintácsis sobre tot, no caurian gens malament als joves que 's dedican al conreu de nostra literatura: nosaltres las esperám de *La Imprenta* que prou bona ocasió tindrá de donarlas quan, al respòndrens, á mes de dirnos quinas son las *construcciones que nunca se conocieron en nuestra tierra* nos fassa veure com efectivament ditas construccions gramaticals fóren en tostemps desconegudas y 'ns diga quinas son las que en cambi d' aquexas propiament deuhen usarse.

Un dels mals que provenen de la gran influencia què, segons *La Imprenta*, eczercexen los *dialectos menos cultivados* demunt lo, segons la matexa, mal anomenat catalá literari, es la *sustitucion de la* A *por la* E *que obliga á escribir por ejemplo «someten» cuando nuestros pasados y nuestros contemporáneos dijeron y repiten «somaten»*. Dexant apart lo de la influencia dels dialectes com també la sustitució de la *a* per *e*, que ni es tal sustitució, ni encara que axí fos, fóra filla dels dialectes, y concretantnos tant sols á la paraula *somaten*, axis escrita per *La Imprenta*, debem ferli notar que no hi ha en lo volúm del Jochs Florals de 1871 la paraula «*somaten*», axis escrita, com també, que ni nostres *pasados* ni nostres *contemporáneos* usassen y hajan usat sempre y unicament la paraula *somaten*, com ella vol suposar. A diferencia de *La Imprenta*, acostumám nosaltres á donar provas sempre

Digitized by Google

de lo que dihem; y pera demostrarli que en lo volúm dels Jochs Florals de l' any 1871 no hi ha com havem dit la paraula *somaten*, bastará dirli que en la plana 87 de dit llibre, y ab lletras ben grosas per cert hi ha estampat lo mot SOMETENT (ab *t* final) y no *someten*.

Pera provarli que no sempre digueren nostres passats *somaten*, li citarem las «Constitucions fetes per la S. C. R. Magestat del Rey D. Fhelip Segon, Rey de Castella, de Aragó, etc., en la primera cort celebra als cathalans, la ciutat de Barcelona en lo Monastir de S. Francesch en lo any 1599», la obra de D. Francisco de Gilabert, titolada «Discursos sobre la calidad del principado de Catalunya, inclinacion de sus habitadores y su gobierno», y per últim los «Edictes é crides fetes y publicades per manament del Excelentissim Senyor Don Henrrich de Aragó, Folch de Cardona y Cordona, duch de Segorb y de Cardona, etc.» publicada la primera en 1635, la segona en 1616 y en 1633 la tercera (segons la edicions que tenim á la vista). En quiscuna de ditas obras, lo mateix que en moltas altres que no citám, hi trobará la *Imprenta* la paraula *sometent*, tal com está escrit en lo volúm dels Jochs Florals. Y si vol sapiguer perqué nostres antepassats ho escrigueren axís moltas vegadas, vege lo que diu D. Lluís Cuchet, que no te res d' arcaista, en sa magnífica obra que te per títol «Cataluña vindicada.» Diu: *Unas veces se halla escrito «só mettent» ó «só metent» y en rigor asi debiera escribirse en catalan, pues es de todo punto indudable por los muchos documentos en latin que se conservan manuscritos relativos á cosas de Cataluña, que se decia constantemente «sonum millere» ó «sonum mittendo» por tocar ó tocando á somaten.* Llegesca la *Imprenta* despres de tot axò las obras dels moderns escriptors catalans, com per eczemple *La orfaneta de Menargues* y la colecció de poesías titolada *Los trovadors nous*, y digans després si hi ha trovat tant sols usada la paraula *somaten*, ó si hi ha vist no una sinó moltas vegadas *somatent* (ab *t* final) tal com ho escrigueren rambé molts de nostres autors antichs y sobre tot los del segle XVII. Y per si demanás la *Imprenta* mes eczemples en corroboració de lo que hem dit; miri de veure algun dels números del setmanari que no fa molts anys se publicava en Barcelona ab lo títol de *Lo Somatent*. Veja donchs, que lluny d' esser veritat lo qu' ella diu d' haverse escrit sempre *somaten*, tant nostres *pasados* com nostres *contemporáneos* escrigueren y han escrit com li hem provat *sometent* y *somatent*, ab *t* final la major part de las vegadas, y son molt pocas aquellas en que s' hi trova á faltar aquesta lletra.

Desengányes la *Imprenta*; pera conexer la llengua catalana, no es prou l' haver nascut á Barcelona, com no basta pera fer lo judici crítich d' una obra l' haverla llegida solzament pél forro: pera poder tractar degudament d' una llengua, la que s' vulla, se l' ha d' haver estudiada, lo mateix que pera parlar ab acert d' un llibre, qualsevol sía, se l' ha d' haver llegit. Si hagués conegut la *Imprenta* la llengua catalana no hauria incorregut en los errors que li hem fet notar; com tampoch hauría copiat *someten* per *sometent* si hagués llegit ab un xich de detenció lo volúm dels Jochs Florals d' antany. Molt bé podria esser que enfadantse la *Imprenta* al veure que li retrehem tant y tant aquesta errada, nos respongués dihent que allò d' haverse dexat una *t* fou mes que descuyt seu, una errada de caxa: cap inconvenient tenim en creure qu' es axís, mes en tot y axò no dexa de ser menys cert lo que li hem dit y sostenim encara. Putx ¿com se compren que havent llegit lo volúm dels Jochs Florals de 1871 diga la *Imprenta* que 'ls Mestres en Gay Saber están escluhits dels certámens, quan precisament la primera de las poesías que en dit llibre hi ha estampada es *La Cansó de mestre Jan* escrita per en Francesch Pelay Briz qu' es mestre en Gay Saber desde l' any 1869?

Després de tot axò, ¿què li direm al autor del article publicat á manera de judici crítich en la *Imprenta* del dia 7 del mes pròcsim passat? Si 'ns volgués creure, li diriam que no tornás á parlar de Jochs Florals ni de llengua catalana, si ho ha de fer com ho ha fet ara, putx encara que 'ls articles de la mena del qu' ha publicat ultimament no fassan gens de mal á las lletras catalanas, ne fan, y no poch, al qui 'ls escriu, putx demostran clarament que axís com es cert lo que diu la *Imprenta* de que *no nacen poetas todos los dias*, ho es també que no cada dia naxen crítichs.

MOSTRA DE QUATRE MANUSCRITS DEL SEGLE XIV.

I.

Los erudits trevalls de bibliografía publicats en lo segle passat y mes encara en lo present, ens han mostrat gran número de obras que jeyan olvidadas en los arxius y bibliotecas; mes llurs autors no han pogut donar conexensa de totas, per la dificultat de tenirlas á la vista, trovantse tan escampadas. De aquí que la bibliografia se tinga de completar cada dia donantse a conexer las obras que novament troban los curiosos.

Ab aquesta idea vaig á donar compto als lectors de LA RENAXENSA de los quatre següents manuscrits catalans, inédits del segle XIV y per ningú descoberts fins al present.

I. *Tractat fet de providencia sobre consell, la materia del qual es de aquells bons e mals administradors e regidors de coses publiques, com ne ne quina manera se han haver en llurs administracions e actes com ffi que la virtut entre aquells sia mes prospera.*

II. *Una petita obra la qual es stada feta per recobrar e haver lo exercici de moderació affi que la virtut sia pus prospera entre los exercidors.*

III. *Conaxença de estament de salvació e dampnacio.*

IV. *A lahor e honor de vos verge regina comença aquesta salutacio quies Ave-Maria.*

Los dos primers eczistexen en la biblioteca vulgarment anomenada de Sant Joan d' aquesta ciutat, en un códice (Arm. II. 2. 22.) que contó també duas obras mes de 'N Francesch Eximenes.

Los dos restants, se troban continuats, junt ab altres duas obras mes, del autor del *Chrestiá*, en un

Digitized by Google

còdice de propietat del Sr. D. Joan Armengol, estudiós coleccionador barceloní.

Com las quatre obras enumeradas no portan lo nom de llur autor, sembla que deurian esser de 'N Eximenes, totavegada que forman part dels citats volums, mes lo cert es que no hi ha rahons bastants per afirmarho. Las duas primeras, ab tot, nos presentan las ideas y modo de esposarlas, del dit autor: es cert també, qu' en l' index de la biblioteca hont se troban, constan com per ell escritas, mes repetesch que tot axò no es prou per assegurar que siguin degudas à la ploma d' aquell célebre escriptor.

Las matexas ó semblants rahons, poder ferse respecte las duas últimas, si be d'ellas no pot dirse que s' hi vegi la forma d' exposició de l' espressat autor: encara mes, la *Conaxensa de estament de salvació e dampnació*, d' escriurer tractats d' aquesta mena.

Las obas que nos ocupan, en son fondo presentan retratada la fesomia del segle en que foren escritas, puix que respiran los mes purs sentiments religiosos, espresats en tota classe de ideas y teorías humanas y per axò fins en los dos primers tractats, que sembla tindrian que ocuparse solsament del bon regimen temporal, ho fan ab estret enllás ab los drets y debers del cristiá. Per lo que pertany á la forma, dèu admirarse la senzillesa de la exposició de la doctrina, y la puresa y hermosura del llenguatge.

Per conexer mes y millor los manuscrits, donaré aquí una descripció y una mostra de cada hu d' ells.

II.

Tractat fet de providencia sobre consell, la materia del qual es de aquells bons e mals administradors de coses publiques, com ne en quina manera se han haber en llurs administracions e actes con ffi que la virtut entre aquells sia mes prospera.

Hi ha en primer lloch una introducció, y seguex lo cos da la obra, dividida en tres punts que tractan: I, *quina cosa es consell;* II, *de quina cosa naix e be consell;* y III, *a quina ffi donam e rebem consell.*

Los punts se subdividexen en capitols, y lo primér conté los següents: «quina cosa es consell: de examinació de consell: com deu esser servada cautela en lo consell: com deu esser moderat lo just consell: com ira es lo mes empaig de consell.»

Lo segon punt conté aquexos: «de que naix e ve consell: com tot bon consell en si ha alguna bona ffi: com lo bon consell es examinació e raho practicada: de que fem consell comunament: de consell de pau e de guerra: de fer distinsió de pau e de guerra: de la preparació que deu fer tota universitat: com lo bon consell deu esser fundat en les sanctes leys: com tot lom ese deu esser per raho natural regit: en que deu preveure aquell qui aconsella cosa pública: com los negocis de ciutat son nostres propis, de quant nosaltres som membres de aquella: com la cosa que hom consella deu esser contingent e possible: com negu nos deu atraure en dar consell al hom savi: com consell se dona axi en cosa mala com en bona: com lo consell se deu demanar per alguna á certa ffi: com lo consell se deu fer de cosa dubtosa: de les circunstancias ques deuen servar en tot bon consell: com se deuen guardar e defendre los emoluments de la cosa pública: de consell expedient: de conservació de libertat: de la deliberació de tulli (1) sobre la guerra: de pau e de guerra: del interes de la cosa pública: de examinar l' interes de la cosa pública: de mesura elimitada: que deffer lo necessari ab l' expedient: de seguir consell: com deu hom sostenir la franca libertad.»

(Seguirá.)

EMILIO GRAHIT.

A L' ESPOSA DEL SENYOR.

Spés.

INSPIRACIÓ DE LA ROCA DE S. PERE DEL PINTOR ALEMANY K. BAUMEISTER

Al bell cím del Calvari,
Junt á la crèu hont tot un Dèu moria
Y per sa sang regada,
Hermosa espiga entre 'l rocám naixia;
En tant la terra tremolant s' obria
Al feréstech retró de la tronada.

La ratxa huracanada
Qu' ajup los roures ó 'ls abets estella,
Sa grana benehida
Escampa arreu, arreu, ajugassada;
Arrela y creix sens mida,
Brilla en lo cel de redempció l' estrella,
Y la raça de Adam, ja penedida,
Prova 'l pá celestial d' eterna vida.

La santa fé cristiana
Abriga en son mantell á las criaturas;
Ressona en las alturas
Xelest l' Hossanna qu' al Senyor gloría
Y dels idols los tronos enderroca,
Y sobre débil roca
Més, per la má de tot un Dèu plantada,
S' aixeca ab lo nou dia
De Jesuchrist l'Iglesia inmaculada.

Fondo romor retróna
Com de volcá que per instants esclate;
L' ángel del mal atróna
Ab feréstechs udóls tota la terra;
Sonan los corns de guerra,
Y Róma qu' envilida
D' horribles vicis en lo gorch se banya;
Plena d' ergull y sanya
Batent sas mans joyosas,
Profana y martiritza en sa follia
A verges candorosas,
Y 'ls fills de Jesuchrist llansa á las feras
Y sas plaças tenyeix ab sang cristiana,
Sens veure que n' espurna sas banderas.
Bat del nou temple 'ls fonaments airada;

Mes los seggles als seggles s' atropellan,
Y trista, abandonada,
La qu' era un jorn del mon reyna y senyora,
Romput lo ceptre y enderrocat lo soli;
De dins las catacombas, hont gemía,
La creu ovira alçarse vencedora
Per sobre'l capitoli,
Símbol de amor, de llibertat penyora.

(1) Ciceròn.

Digitized by Google

La llúm del Evangeli
Las negras ombras del error aclara
Com las tenebras de la nit lo dia,
Y á la aflijida humanitat que plora
Devall son mant la santa Iglesia ampara:
Lo blat ja tot s' adressa,
Y 'l llir puríssim que 'n la brolla 's cria
Joyós arréu, arréu, sa flayra vessa.

L' amor, la caritat, flors arrancadas
Del cor mateix de Dèu, umplen la terra;
La raça d' Eva son dolor desterra,
Y mare de sos fills, del hom' esposa,
Creyenta y carinyosa
Lloar ensenya á sa familia aymada
Al Fort, al Just, al Sant qui l' ha exalçada.

Lo pobre d' esperit consol ovira,
Tot un poble d' esclaus lliure respira,
Demunt l' ergull l' humilitat s' eleva,
Lo gél del dupte ardenta fé desglassa,
En sos braços la creu al mon abrassa;
Y aymada y victoriosa,
La cristiandat la mira
Sobre 'ls múrs de Sión com l' alba, hermosa.

En mitj tanta armonía
Ressona dels profetas l' arpa santa
Qu' al cor atrau y al esperit encanta;
Eterna font d' amor y de poesía
Las bellas arts descobren,
De bat á bat los cels sas portas obren;
Y unint sa veu als mars, rius y montanyas,
Al sol y á las estrellas,
Canta 'l geni, de Dèu las maravellas.

Mès, ay, los anys rodolan,
Y novament los cels tots s' ennuvolan,
Y plujas y tronadas,
Y vents huracanats y pedregadas,
L' Iglesia açotan y sos murs descalçan;
Lo sisme, la reforma, l' heretjía,
L' ergull l' apostasía,
Serps infernals que per sa mort frisavan
Al mitj del cor son vil fibló li clavan.

Peró l' Iglesia viu : y en mitj sa pena
A sos cruels enemichs ayma y perdona;
Puríssima assutzena,
Perfuma fins lo peu que la desflora,
Y oblida, prega y plora
Y abraça d' amor plena
Al trist fill pródich que perdó l' implora.

Com torra de Davit, forta y tranquila
Dels segles destructors l' embat afronta,
Y mes victorias conta
Que 'l mar arenas en sa platja apila:
Regnes, empirs, repúblicas...
¡Bé n' ha esfondrat lo mundanal deliri!
¿Qué 'ns resta del passat?... Tant sols l'historia,
Tant sols de nostra fé la flor preuhdada
Que no marfí 'l martiri,
Sols eixa Iglesia santa, inmaculada,
Missatjera de pau y d' alegria,
Que de persecucions y cautiveris
Eixí radiant de gloria
Com en orient lo sol quant naix lo dia.

Miraula quant hermosa
Al cel aixeca sa gloriosa testa
La filla del Senyor, de Dèu l' esposa,
Ni rastre hi trobaréu de la tempesta.
Molt més que l' alba, pura,
Prudenta, sábia, humilt, caritativa,
Las ánimas captiva,
Sos llabis vessan celestial dolçura.

Ella en sas ayguas del pecat esborra
La negra taca en nostre front marcada,
Ella 'ns confirma en nostra fé sagrada,
Ella lo pá d' eterna vida 'ns dona
Y nostras culpas ab pietat perdona,
Ella 'ns ayda á morir quant Dèu nos crida
Donantnos ab son bes l' eterna vida,
Ella 'ns acull y nostre rang eleva
A apostols del Senyor, ella 'ns inflama
D' aquesta santa flama
Que 'ls impossibles venç y al mon llumena,
Ella 'l llir entrellassa ab l' assutzena
Quant nostres cors de ver amor s'abrusan;
Y sobre nostras testas
Esten sas mans joyosa,
Com per güarins de mundanals tempestas.

Tot en ella es diví, lo cor s' encanta
Si per etzar un sol instant l' ovira;
¡Lo geni que la veu y no la canta,
No diga may qu' en l' ideal s' inspira!

Mès, qu' es açó mon Dèu? ¿qu' es lo que miro?
Los rius color de sanch, cremant la serra,
La mar tota enrevolta,
Lo cel tot negre y tremolant la terra!....
¿Vostres frisons s' han desbridat tal volta
O del avern han reventat las iras?
¿Per qué de nou eixos clamors de guerra?
¿Per qué 'ls pobles s' ajitan y commouhen,
Y mitj confusos s' ouhen
Los tristos sóns de gemegant campana
Que apar, Senyor, ens crida
Com á l' hora derrera de la vida?
¿D' hont vé, hont vá, Dèu meu, la nau aquella
Del mar las furias afrontant hardida?
¡La nau del pescador! sí, sí; es ella;
Lo vil racionalismo
La empeny dret al abisme.....
¡Oh raça malehida,
Trista de tú si en lo rocám s' estrella!

Mès no s' estrellará: fará sa via
Camí de l'amargura,
Qu' ardit, seró la guia,
Sabi pilot que dels esculls no cura :
Qu' ab ella vá María
L' estel dels navegants port d' esperança
Que 'l mes crú temporal torna en bonança.

Mès no s'estrellará : ferma, inmutable,
Per l' huracá batuda,
Dret al Tabor va caminant serena
De Jesuchrist l' Iglesia venerable;
Lo drinch de sa cadena
Es lo cant funeral ab que 't saluda
¡Oh trista raça per ton mal perduda!

Antoni Molins y Sirera.

Dimécres sant de 1872.

Lo Cristiá Agonetjant.

(Meditació poética de Lamartine.)

Qu' escolto? prop de mi 'l bronzo sagrat ressona. Qu'es aquest gran nombre de gent que piadosa plorant me rodeija? Per qui es aquest cant fúnebre y aquesta groguenca antorxa? Oh mort! es la tua veu la que

senten mas orellas per última vegada? Com! jo 'm desperto en lo marge de la tomba!

Oh tu, d' un foch diví prehuada espurna, d' aquest cors qu' ha de pereixer habitadora inmortal, desvaneix aquests esglays: la mort ve á deslliurarte! Remonta ton vol, ánima meua, y despúllat de tas cadenas! De deixar la carga de las miserias humanas, se'n pot dir morir?

Si, lo temps ha acabat ja de mesurar mas horas. Missatgers resplandents dels llochs celestials, en quins nous palaus aneu á maravellarme? Nedo ja en un mar de llum, l' espay s' engrandeix devant meu, y la terra sota mos peus sembla que fuig.

Mes qu' escolto? Aixís que s' es despertat l' ánima meua sols sospirs y gemechs han ferit las mias orellas! Companys de desterro, com! vosaltres ploreu la meva mort! ploreu y perqué! si ja he begut en la copa sagrada l' oblit del mals y la meua ánima ubrica entra en lo port celestial.

T. per A. B. y M.

La Fonteta.

(QUENTO ORIENTAL.)

Tres viatgers se trobaren cert matí prop d'una fonteta, no molt lluny d' un *caravanserall* (1).

L'un era artesá, l' altre un vell de respectable presencia y lo ters, un baylet qu' anava buscant son perdut remat.

Demunt del lloch d' ahont rajaba l' aygua de la fonteta, s' hi llegia la següent inscripció ab antigas lletras: *Preneume per exemple.*

Aixís que 'ls tres viatgers hagueren saciat la set que tenian, se posaren á parlar sobre la significació d' aquest consell endressat als caminants.

L' artesá fou lo primer en pendre la paraula y digué:

—Aquesta fonteta escampa las ayguas per una gran extensió de terreno, s'amistansa y confon ab los riuets y ab las petitas corrents acabant per tornarse un dels rius mes caudalosos.—L' inscripció nos adverteix que convé trevallar sens repós pera poder fernos richs.

Lo vellet s' esplicá llavors d' aquest modo: —Jo veig un altre sentit en aqueixas paraulas. La fonteta apaga ab grat la set de tots aquells que s' hi acostan á beurer. —Son exemple nos diu qu' es precis en alguna cosa esser utils á nostre próxim.

Lo noyet escoltava ab silenci tot lo que deyan. Preguntat pels altres dos respecte al modo com ell comprenia l'inscripció, respongué sens dificultat:

—L' aygua d' una font no té mes valor que 'l que li dona la sua puresa y claretat, puig desde qu' un l'embruta pert tot lo seu bon gust y 's fa despreciable fins al punt de que 'ls mateixos animals s'abstenen de mullarhi los llavis. Axó 'ns mostra que *per esser estimat es necessari esser pur.*

T. per A. B. y M.

(1) *Caravanseralls* son uns hostals qu' hi ha á l'Orient pera descans y refrigeri dels viatgers que forman part de as caravanas qu' atravessan las colradas arenas del desert.

Curiositats.

La copia inédita del document que segueix, referent á la guerra qu'hi hagué en Catalunya contra Joan II, nos ha sigut facil-litat per nostre col-laborador n'Andreu Balaguer, extrahentlo al efecte de sa col-lecció diplomática. Es una carta original que fa referencia á la gent ab que's prepará lo princep Ferran (aprés rey de Aragó y nomenat «*lo católich*») pera anar á l' Ampurdá, ahont perdé una batalla lo 21 Novembre del mateix any 1467.

«Lo Primogenit é Loctinent general. =En Francesch ramis amat e feel de la Maiestat del Senyor Rey e nostre. Manam vos que aquelles quatrecentes quaranta liures que vers vos son procehides del pagament fet per la ciutat de Barcelona del sou de doscents homens a peu, per aquells cinch cents homens que la dita ciutat nos hauia donar per causa de la guerra per la deffensio de la prouincia dampurda, doneu de continent è asigneu al feel argenter nostre Antonioto Camilla per distribuir aquelles en lo pagament del sou de un mes per CC peons e lacayos, ço es a dos liures quatre solds per cascun home los quals de nostre manament deuen partir per anar en Ampurda per causa de la present guerra. E en la tradició de les dites quatrecentes quaranta liures cobrareu dell la present ensemps ab albara de sa ma per vostra cautela. Dada en la vila de hostalrich á xvj de Agost del any mil ccccIxvij. =Ferran.=(*Lloch del sagell de son anell.*)=L. Durant.= In pecunia p.º=(*En lo revers del document se llegeix;*) =✠ Die XVI augusti M.º CCCClxvii. Ego Antonioto de camila affirmo habuisse et receppisse a monsen francis ramis procurator Illm primogeniti, libras quadringentas quadraginta, sunt libras ccccxxxx contentas in presenti albarano. Anno et die supradictis.»

BIBLIOGRAFÍA.

Jochs Florals de Barcelona de 1871. (1)

I.

Observacions.—Discurs del President, Sr. Reynals y Rabassa.—Memoria del Secretari, Sr. Montserrat y Archs.—Discurs de gracias del Mantenedor, senyor de Argullol y Serra.

Molts son los fins que á la crítica de un llibre s' han donat. Mentres uns l' han presa com un encenser ab que afalagar á un autor, trobant intatxable la sua obra, y omplint l' espay que han pogut de elogis injustos los mes de las voltas y casi sempre inútils, altres anantsen per la oposada via, han fet d'ella un apassionat afany de ennegrirho tot, cubrint las bellesas que pot contenir la obra criticada, ab las exageracions estremadas dels defectes que minvan mes ó menys la sua válua.

(1) Forman un volúm de 201 páginas.—Barcelona.—Estampa catalana de L. Obradors y P. Sulé.—Petritxol, 6. Any 1872.

Digitized by Google

Abdòs sistemas que 's segueixen molt per lo que diu á particulars autors, segons los llassos de amistat ó simpatía que lliguen al crítich ab lo criticat, molt s' han seguit, y casi á dir nos atreviriam complertament, per lo que toca á las obras de la moderna literatura catalana. Renascuda esta ahir, y contant ab tant nombrosos amichs, com decidits contraris, molt sovint l' apassionament ha guiat lo sentit d'uns y d' altres, en lo juhí que han fet de las obras per ella produhidas. Tot lo que, generalment parlant, per uns ha sigut lloansa, ha sigut pèls altres sátiras y befas, y d' aquesta contradicciò constant, res positiu y apreciable n' es brollat, com mesquina cosa brolla sempre en lo camp de la crítica, si en lloch de la llavor del estudi fecundisada per l' imparcialitat y la recta rahò, s' hi sembra la mal triada grama de la irreflexió y de l' apassionament, sia en lo sentit que 's vulla.

A comprendre arribém en aquest punt'ls móvils de las lloansas, com los de las censuras. Lo desig d'exalsar lo que altres abatre volen y al revès, poden haverlas motivadas. Fins la nostra transigencia duhém al extrém de permetre que en l' esclat de una idea que jutjam profitosa y digne d' éxit, en lloch de la freda crítica, regne lo sol vivificador del ardent entussiasme, á fí de ferla aymar y darl'hi robustesa. Mes quan esta idea ha produhit de assahonats fruits bona cullita, quan tè una generació que la proclama, l' estima y la perpetua en los que venen, llavors grans perills veyém en seguir la mateixa regla, pus aixís com l' arbre segons la sua edat y la estació, demana diferent conréu, la literatura té també las suas necessitats, y bé podria succehir que en certs punts fos per ella causa de mort, lo que sigut l' hi havia avans causa de vida.

Passant á la literatura catalana que tant jove robustesa mostra ¿no seria per ella un cop mortal, un abrás que ofegar podria, enaltirla y recomenar los fruits de mala mena, sols per ser de l' arbre nostre, fins á confondre'ls ab los bons que produhís? ¿No succehiria potser, que moltas intel-ligencias y moltas inspiracions s'esmortuissen, sense una llum verdadera que al mateix temps que dels perills los apartés, los ferís ab sa resplandor, donantlos'hi vida complerta y acció bén encertada?

Nosaltres creyém que si molt s'es fet, molt deu esperarse encare de la generació de joves que, enlluernats sos ulls davant de lo atractívol del conréu de nostra llengua, se llansan á portar en sas adorables aras la primarenca oferena de llurs inspiracions. Per ells sian donchs los concells dels crítichs de conciencia, per ells llurs estudis, per ells la guia, la llum, la seguretat en los passos que donen en llur carrera, ja que si arribassen á faltarlos, si perduts se vejessen entre la foscuria de las opinions apagadas, lo estrany fora que á palpentas s' eixissen de las tenebras, y lo natural que, ó be s' estrellassen, ó be aixuts de magí á copia de estérils probaturas y tanteigs, vejessin perdre's lo preuhat tresor de un nom ilustre al servey de una causa lloable y patriótica.

No dihém això presumptuosament, puig massa bém fins ahont nostras facultats malauradament arriban y lo que nostres esforsos poden. Vejan altres personas de mes mérit si nostre parer té alguna válua y afillinlo en honra sua y profit de la renaixensa literaria catalana, que com lo qui mes puga, be l'aymem nosaltres.

Encarregats avuy de fer un estudi crítich del volúm dels Jochs Florals de 1871, hem cregut dever nostre comensar per las anteriors observacions, tant pera 'l que pugan servirne en sí, com pera determenar quin será nostre punt de vista en lo juhí que aném á emetre. Podrá algunas voltas no apareixe tot lo fret que deuria, deixar lloch á l' entussiasme, tal volta esser errat, emperó lo desig hi és per la part nostre de ferlo tot lo imparcial que pogam. Lo públich, crítich sobre tots los crítichs, sabrá apreciar lo en lo que valga, y regoneixe la bona voluntat que 'ns guia.

Mes parlém ja dels treballs compresos en lo volúm dels Jochs Florals d' antany. Avans de las rimas examiném la prosa, avans que las inspiracions, vejém los pensaments.

* * *

Lo primer que en lo volúm se troba, es lo discurs del President del Consistori, Sr. Reynals y Rabassa, notable per molts conceptes; mes no pas intatxable del tot en la sua forma, ni en son fons, tampoch del tot incontrovertible. Lo discurs com á obra literaria, té un desenrotllament que 's recomana. Las parts que aconsellan los preceptistas hi están determenadas, sens que s' hi veja mal lligament entre ellas, ni desproporció: es un conjunt armónich y ben estudiat, propi de son objecte, y digne del lloch que en lo volúm ocupa. Lo llenguatje que en ell hi campeja, demostra estudi y cuidado: la paraula es generalment castissa, mes que no'n sia tant la sintáxis. ¡Llástima n'es, que en alguns passatjes l' estil peque per fosch, mes empero en la part enunciativa de una idea que no pas en la sua esplanació! Véjanse pera lo que dihém los primers apartats del § I, que comensa: «L'his»toria antiga es l'historia dels grans reyalmes ab una »gran ciutat per corona.» y compárense ab los bellíssims trossos de la página 37, des d' allá hont comensa: «¡Desterrat lo conréu de nostra llengua!» fins á l' acabament del discurs. Mes com se diu molt be que l' istil es lo que fá l' home, encare que estiga en son lloch la crítica al assenyalar lo que se l'hi ocorre sobre d' ell, no l'hi es degut per ço censurar lo que mes que defecte es fill de la manera d'esser de quiscú. En general com á obra literaria lo discurs del Senyor Reynals es recomenable per la sua pulidesa de llenguatje, y sobre tot, com ja havém, dit per lo giny de son desenrotllament.

Si nosaltres deguéssem aqui desplegar nostra manera de sentir, y galanejar nostras conviccions filosóficas y políticas, sens dupte que tindriam quelcom que dir sobre algunas de las ideas estampadas en lo discurs del Sr. Reynals. Com que creyém que aixó no es propi de nostre objecte y que en l' ascó de la catalana llar poden asséures'hi y departirhi germanívolment, tots los qui en lo cor cremar hi senten

una amorosa guspira del foch catalanesch, encara que de la ment de quiscú distints maneras de pensar s' exhalen, estimém que algunas curtas observacions serán prou pera omplir lo deber de crítichs que la confiansa dels redactors d' est periódich nos imposa.

Lo Sr. Reynals exposa una síntessis histórica de la formació de las nacionalitats y de las pátrias. A grans rasgos pinta los imperis antichs, llur naixensa y llur ruina: la constitució de las societats en l' Etat Mitjana: l' aixecament sobre d' ellas de las unitats nacionals absorvents y centralisadoras, y finalment las modernas tendencias dels pobles civilisats. Si en l' exposició dels primers extrems estém d'acort ab lo senyor Reynals, en lo darrer no 'ns succeheix aytal. Aixó que sembla estrany, no ha de admirarvos, puig no creyém nosaltres que las conseqüencias del senyor Reynals se desprenguen naturalment de las premissas que assentadas deixa. Si á l' exposició histórica, destrament feta per l' autor, hi anás també la filosofía de l' historia, 'l perqué dels fets realisats y de las tendencias triomfadoras sobre las que's desvaneixen, tal volta lo Sr. Reynals, que té un sá criteri, comprendre podria que may temps passat ha pogut reproduhirse en tot son carácter, que may necessital satisfeta ha estimulat al home, que may lo riu del progrés se n' es tornat enrera, y que si renaixensas hi ha hagut é hi haurá en la vida de l' humanitat, baix un nou carácter s' han presentat y 's presentarán sempre, perque l' home es perfectible y si ensenyansa, esperiencia y sabiesa pot encontrar darrera seu, no pot buscarhi pas may son ideal.

Per lo mateix creyém que peca de molt arbitraria la divisió que fá en lo darrer apartat del § IV entre las duas tendencias modernas, la que mira enrera y la que dessobre un horizó confós hi dibuixa utopias irrealisables. Lo Sr. Reynals, analisantho be, talvolta trobaria un terme mig que sense renyir ab la tradició ni á ella subjectarse cegament, ni rompre tampoch ab la filosofía sana y rahonable, espressaria la verdadera, y sobre verdadera convenient aspiració del segle en que vivim.

Mes aixó son indicacions que no creyém propi estrendre mes llargament en un treball de la naturalesa del que se 'ns ha encomenat, á mes de que, pera nostra pacífica causa, gran cosa es á nostre entendre l' amor que á la terra, á la llengua y als sentiments catalans demostra en son discurs lo President dels Jochs Florals de 1871. Si 'l modo de veure es distint entre l' autor y lo crítich, una es la voluntat y un es l' amor.

***

Encar que de menys importancia pera son carácter, ve darrera del discurs del Sr. President, una memoria del Secretari Sr. Montserrat y Archs. Per mes que dretament dega tant sols lo qui aytal cárrech obté entre 'ls mantenedors, donar compte dels acorts del Jurat, es costum admesa y per tothom lloada qu' espresse també quelcom de sa cullita, ja que sempre es agradós y dols parlar de lo que mes s' ayma.

Se veu aixís en lo volúm, á nostre exámen sotmés, que la dita memoria del Sr. Secretari, va enclosa entre un preámbul y un acabament. En abdós trossos s' hi troba l' afecte de llur autor envers lo llenguatje de la terra, espressat en una forma verament catalana, tal volta en son llenguatje de tant castís massa rebuscat per lo que aparenta, y en la elocució, generalment parlant, prestatne tribut á vulgarismes triats si 's vol, emperó vulgarismes al fí, no gaire propis de l' obra que 'ls conté.

No 'n farém d' aixó un objecte de censura en contra del Sr. Montserrat y menys quan mancan á nostra moderna llengua models en que inspirarse los qui la conrean, ja que á nostre entendre no pot ni deu estar calcada en la que 'ls antichs escrigueren, ni tampoch absolutament en lo que en la dia's parla, corrompuda en algunas encontradas y sense la fixesa y bona determenació, que un dia tindrá, si, com es de esperar, no decau la renaixensa catalana, ab tanta brillantor comensada temps enrera.

Dirém encare en honra del Sr. Montserrat; mes nos plau la sua memoria aytal com es, que no pas que vingués á l' estil que molts ansían, amagant ab un fals desig una impotencia manifesta, es á dir en castellá empeltat de catalá. Si algun vulgarisme s' hi troba, si s' hi veu emperifollament, no hi manca pas estudi, estudi que al cap de vall pot esser profitós, y que nosaltres aplaudim ab sancer afecte.

Per lo que toca al fons de la memoria, res per are hi tenim que dir. Ab lo que vindrá de nostre estudi, veure podrán los lectors de La Renaxensa fins á quin punt concorda nostre criteri ab lo del set mantenedors en lo juhí de las composicions premiadas, juhí que forma l' ánima de la memoria del Sr. Montserrat.

***

Ultimament, figura en lo volúm y en darrer lloch un discurs de gracias, degut á D. Joseph d' Argullol y Serra, altre dels Srs. Mantenedors.

Tal volta lo gastat del objecte á que 's destina aquest discurs haja fet que son autor trobantse lligat y desitjant darli á malgrat de tot una forma original, anás á buscarla en lo que, si té molt en algunas de las suas frasses de catalá del que are 's parla, molt té també de trivial é impropi fins á cert punt de una festa literaria com la dels Jochs Florals.

Mes lo que millor disculpa l' obra del Sr. Argullol, es la falta de pretensions que s' hi veu. Es un discurs senzillament pera omplir un encárrech que de tant comú, s' es fet difícil. Aténgues ademés que'l discurs de gracias, en lo certámen referit, raras voltas fá l' efecte que deuria, puig pronunciantse al termenar de una sessió que acostuma á ser llarga, pesat se faria si traspassás los breus límits que una doble cortesía l' hi prescriu.

***

Deixant pera un próxim número l' estudi de algunas de las poesías premiadas, creyém convenient pararnos aquí per avuy á fí de no privar á nostres lectors de un espay que no duptám será millor aprofitat ab treballs mes agrodosos que 'l que componen las mal lligadas ratllas del present article.

J. Roca y Roca.

Digitized by Google

NOVAS.

En la Academia de Bonas Lletras de aquesta ciutat, y acta de 24 del corrent mes, llegí lo Sr. Manjarrés (Joseph) un discurs sobre la aptitut de la llengua espanyola pera l' cant. Ab aquest motiu, y com bon fill del país consagrá alguns párrafos á la llengua catalana respecte de la matexa circunstancia.

Fins avuy dia sols se ha tractat del conreu de la llengua catalana escrita, no encara en la part prossòdica. Gelós lo Sr. Manjarrés del bén parexer de tot lo que pertany á Catalunya, ha tocat dit punt á fi y efecte de que cridás la atenció dels que 's dedican á la peroració y declamació catalana, y digué sobre 'l particular lo que traduhit segueix:

«¿Fóra possible que l' accent catalá viciós avuy dia, se regularisás? Estich fermament convensut de que semblant millora 's pot atenyer; y voldría, senyors, que no motegesseu mos desitjos de elucubracions; com tampoch voldria que considerasseu la reforma, de prompta é inmediata consecució. Estudis prossòdichs poden intentarse, que no dexarán enganyadas las esperansas; podent comprometrer á ferho, l' ufana que ha prés lo Teatre Catalá. Es perque crech que á eix teatre, es á dir, á exa actuació escénica toca secundar los esforsos que 's fassan pera portar á bon terme lo pensament; perque com deya D. Mariano Joseph de Larra (Fígaro) = «Lo teatre es quant menys una diversió pública y en aquesta sola qualitat porta en sí una no mitjana recomendació: es además, de totas las diversions públicas la mes culta; y si no corretgeix las costums, pot al menys suavisarlas: pot ser una escola de bons modals, y déu serho constantment de bon llenguatge y estil.» —

«Pronuncie douchs y procure l' actor accentuar convenientment; y lo poble (y comprench aquí tota l' escala social) ab la afició que ha prés al teatre catalá pronunciará al cap y al fi com l' actor; y no fora la primera vegada que se han vist reportats en lo mon real los modals, y lo modo de dir en la escena, de un actor acreditat. ¡Gran es l' influencia del teatre y no poch trascendentals sas representacions!»

—

Lo diumenge, dia 12 del mes passat y en lo saló de concerts de la fábrica de pianos dels Srs. Bernareggi y C.ª, tingueren lloch los eczámens dels dexebles del curs de piano, que en aquell establiment te obert lo conegut professor en Joan Bautista Pujol.

Lo jurat nombrat pera adjudicar los premis, lo formavan los senyors Tintorer, *president*, Font, Nogués, Obradors, Biscarri, Martinez, y 'l mestre Balart.

Se presentaren á concurs cinch jóvens y altras tantas senyoretas, dexebles tots del senyor Pujol. Los eczercicis consistiren en una sonata de Hummel y una pessa del senyor Balart, la primera estudiada y á primera vista la segona, que eczecutaren cada hú dels cinch jóvens; y las senyoretas tocáren, cada una, una sonata de Dussek, estudiada, y á primera vista una altra pessa del mestre Balart.

Com tots los dexebles, qui mes qui menys, demostráren en llurs eczámens una gran seguretat, bona interpretació y mes espressiva eczecució; se trováren apurats los senyors que formavan lo jurat, pera la justa adjudicació dels premis, y per últim, després d' haver deliberat bona estona, s' axecá 'l senyor Font y manifestá á la triada concorrencia qu' omplía 'l saló que, havent obtingut lo consentiment del senyor Pujol, se veya 'l jurat en la precisió d'adjudicar dos primers premis y tres segons á las senyoretas, y un primer, dos segons y dos accéssits als jóvens.

Per tant, segons la decisió del jurat, se concedíren primers premis á las senyoretas Boxet y Guitian y al jove Vidiella; segons premis á las senyoretas Puig (Mariagna y Mercé) y Almaraz y als jovens Tutau y Costa; y 'ls accéssits s' adjudicáren als jóvens Picó y Galera.

La circunstancia d' esser lo senyor Pujol lo primer qu' ha ofert en Barcelona esta mena d' eczámens artístichs y lo molt bon lloch en que dexáren á llur mestre los dexebles al ferse aplaudir com ho fóren, fan que ab entussiasme li donguem nostra coral enhorabona, segurs com estem de que 'l noble desitx de guanyar un premi será motiu d' emulació entre 'ls dexebles que concorren als cursos que dit senyor te oberts.

Acabat que fou lo concurs, obsequiá 'l senyor Pujol als artistas que formáren lo jurat d' eczámens y á altres amichs ab un banquet, en lo que alguns dels convidats pronunciáren brindis en elogi del mestre senyor Pujol y del lluhit concurs, acabant la festa ab general desitx de repetició.

—

En la botiga de quadros que 'l Sr. Monter te en lo carrer d'Escudellers hi ha estat esposat un retrato de senyora fet en guix per lo jove escultor de esta ciutat en Joseph Reynés, altre dels dexebles del Srs. Vallmitjana. La semblansa ab son original y la acabada eczecució que 'l distingeix, en especial en certs detalls entre 'ls quals sobressurt lo vestit de seda, revelan en son autor disposicions no vulgars, que perfeccionadas per un assiduo estudi de bons models poden un dia assignarli un lloch preferent entre'ls cultivadors de la mes difícil de las arts plásticas. Ara com ara, aquesta obra s' en dú 'l vot favorable de totas las personas intel ligentas que la han vista.

—

En lo número de la *Revista de España* corresponent al 25 del passat mes de Matx va inserta una poesía titolada *La rendicion de Gerona* que's recomana per l'importancia del assumpto y per la bona entonació y correcte estil que campejan en ella, revelant en son autor D. Emilio Olloqui envejables qualitats poéticas y especialment molt d' estudi dels clássichs castellans.

—

Prompte veurá la llum pública la Memoria histórica original del reputat escriptor N' Antoni de Bofarull, premiada en lo darrer certamen celebrat per l' Ateneo Catalá.

—

Digitized by Google

Lo que pot l' estudi no interromput quan trova un bon fondo de disposicions pera esplotar ho prova la llegítima reputació que en successiu aument van adquirint á Espanya y fora d' Espanya los mencionats germans Vallmitjana. Los qui tingueren ocasió de veure esposat de primer en llur taller y despres en una de las salas del Ateneo Catalá un infant acabat de nexe fet en marbre per un dels dos germans no s' estranyarán de que haja estat adquirida per un alt preu per una distingida persona de Madrid; no estranyaran la comanda á ells feta, segons llegirem dias enrera en un dels periódichs d' esta localitat, per un lord inglés, membre del Parlament y persona tant notable per sas riquesas com per sa ilustració, d' uns retratos en marbre de tamany natural d' ell y de la seva Sra. Tenim un gust especial en consignár abdós fets, com lo tenim en ferho de tots aquells que son un timbre de gloria per á Catalunya y un motiu d' enaltiment per á las arts, que sempre hi han tingut brillant estada.

—

Está ja procsima á termenarse la *Historia del Sitio de Barcelona en* 1713 *y* 1714 que publica en esta Ciutat lo Rnt. Pbre. D. Mateu Bruguera. No se 'ns han afollat las esperansas que, quan sa aparició concebirem, nadas del conexement que teniam de las dots d' investigador pacient y erudit que á son autor adornan. Ni un sol buyt hi queda per á omplir en la crónica d' aquellas aciagas jornadas en que l' ariet d' una guerra, justificada per lo bon écsit, enderroca la prepotencia que antiguas gestas li havian conquerit á nostra pátria. Axó y la infinitat de documents que estrets de primera ma s' hi transcriuhen ne fan una obra, que no ocupará'l darrer lloch en los prestatges de la biblioteca de la historia patria.

—

Pera 'l certámen que déu celebrar enguany l' Associació literaria de Gerona, sabem que hi ha oferts ja tres premis, y entre ells lo qu' oferexen las noyas gironinas, que deurá esser una flor natural, putx se 'ns ha dit que á est efecte están brodant una magnífica cinta que déu acompanyar lo present.

—

Las següents ratllas son traduhidas del *Diario de Barcelona*:

«Lo claustre general ordinari de la Universitat central, en sessió celebrada 'l primer del corrent, declará haber sabut ab gran sentiment la mort del eminent professor de Metafísica d' esta escola, en Francesch Xavier Llorens, y autorisá al Rectorat de la matexa pera que en nom del dit claustre oferís al de Barcelona la cooperació d' aquella escola pera honorar la memoria del il-lustre finat. Al comunicar esta determinació al senyor Rector de la Universitat de Barcelona, lo de la central se declará disposat per sa part á contribuhir, en quant li sía possible, á que s' honre de la manera que 's considere mes digna la memoria del zelós professor que consagrá sa vida ab tant afany y ab tant gran profit al progrés de la ciencia y á l' honor de la ensenyansa.—Creyem que nostres lectors veurán ab especial complacencia esta nova que tant honra la memoria d' una persona no menys volguda per sas virtuts y sa bondat incomparable que respectada per son saber y son talent.»

Creyém inútil dir que fem nostras las paraulas del *Diario de Barcelona*, com fer públich nostre gotx al véure que 's comensa ja á Madrid á fer cas de las notabilitats de provincias y prestarlos lo degut homenatje.

—

En l' últim número de la acreditada revista *La Ilustracion de Madrid* figuran entre altres notables grabats, dos del conegut artista catalá en J. Ll. Pellicer. Lo un es copia d'un quadro del mateix, titolat *L' enterro del pobre* y en ell s' admiran al mateix temps que la bellesa y sentiment de l' obra original, la perfecció de la copia; representa l'altre l' artístich pati de l' Audiencia d' aquesta Ciutat en la diada de S. Jordi en que hi te lloch la fira de las rosas. Acompanyan á aquest últim alguns datos sobre dita festa y sobre aquell historich edifici.

Pláunos molt que nostres artistas procuren fer conexer los monuments y costums, que ab tanta profusió 'ns mostra nostra pátria y que tant dignes son d' esser objecte de llurs treballs, per medi de las *ilustracions* espanyolas que s'han posat ja á una altura que iguala si no aventatja á algunas de las mes renomnadas del estranger.

—

S' ha posat á la venda en la llibreria de Verdaguer la pessa catalana original del compositor En Joseph T. Vilar titolada *Lo fa sostenido* estrenada fa algun temps en lo teatre del Olimpo.

—

Se troban ja molt adelantadas las obras de reconstrucció de la preciosa fatxada del antich y malhauradament enderrocat temple de Sant Miquel. Se parla tambe de si tal volta se podrá reconstruir en lo mateix lloch hont aquella's veu novament axecada, lo campanar del citat temple únich en son genero en Espanya.

—

Lo segon concert matinal d' Euterpe tingué lloch lo dia 20 del mes finit.

Sobre l' abús de que parlárem ja d' eczigir certa part del públich la repetició de la major part de las pessas del programa, abús que 's repetí en lo segon concert ab mes insistencia, produhint la corresponenta confusió, s'deu afegir en lo concert de que parlám l' escándol d' alguns joves que, al ohir las primeras notas dels rigodons belichs *Los nets dels almogavars*, corregueren á un recó pera ballar á son compás un desvergonyit *can-can*.

Desitjariam que tals escándols no's repetisen, pera 'l mellor ordre dels concerts y profit de la moral pública.

—

Digitized by Google

En Jascinto Verdaguer acaba de publicar en una fulla solta quatre cansonetas, y entre ellas la que publicárem en nostre número 7 d' enguany. Totas ellas, y en especial las duas darreras, se distingexen per la tendresa ab que l' autor maneja nostra robusta parla, qualitat que per sí sola nos lo presentaría, si no ho sabessem de temps, com á poeta de cor y ben conexedor de la llengua en que escriu. Lo propósit de l' autor, de popularisar esta mena de cansons ha fet que las publicás en forma de *Goigs* y en fullas soltas pera poguerse vendre á dos quartos, propósit molt llohable y que no duptem de que donará bonas resultas.

—

Lo dia de la festa dels Jochs Florals se comensáren á repartir los prospectes de la novela que ab lo títol *Las órfanas de mare* ha tingut un accéssit en lo certámen d' enguany, y que está á punt de veure la llum pública. També sabem de cert que s' ha comensat á imprimir la que ab lo títol de *Lo Caragirat* obtingué altre dels accéssits en igual certámen; y si be no ho podem assegurar, hem sentit á parlar de la prócsima publicació de la que se 'n dugué l' altre accéssit en la matexa festa *Lo Coronel d' Anjou*, qual plech de nom d' autor resultá estar en blanch al obrirse en la á dalt dita festa, y qu' avuy s' atribuheix á un de nostres mes coneguts escriptors catalans y mestre en *Gay Saber*.

A pesar de la estranyesa que 'ns causa la nova de la publicació d' estas novelas avans de exir lo volúm dels Jochs Florals d' enguany, y á pesar de ferse la publicació avans de cumplir un any desde la festa, terme durant lo que segons marca 'l cartell, quedan las composicions premiadas de propietat del Consistori; á pesar d' axó, las esperem ab ansia, ja que desgraciadament son pocas las vegadas que podem passar los ulls per una obra moderna catalana que vinga escrita en prosa.

—

Lo número 9 de la *Revista Balear*, corresponent al 15 del mes passat, porta, á mes d' alguns trevalls en castellá dels senyors Milá, Penya, Amer y altres, una poesía *Avant!*, d' en Gabriel Maura, de bona entonació y brillants imatges; una tendra poesieta d' en Geroni Forteza titolada: *La sempreviva*; lo comensament de una rondalla mallorquina, *Los tres fills del rey*, d' en Mateu Obradors Bennassar, escrita ab fácil y castissa prosa, de bon sabor popular, y ab ben fetas descripcions; y una *Endevinaya*.

La *Revista Balear* va merexent cada dia mes, las simpatías de totas las personas il-lustradas, y especialment dels que estimám la llengua de nostra terra qué no 's trova desterrada de sas columnas, si bé algú desitjaría que se li donés en ellas mes importancia encara de la que se li dona actualment.

—

Preguem á aquells de nostres colegas que copien quelcom de nostras columnas sense dir d' hont ho copian, se servescan ferho com es costum y fem nosaltres.

—

En los passats números hem sofert un descuit involuntari, com es l' haver passat sens dirne res la sessió inaugural dels travalls de la Jove Catalunya en l' any present. En ella, després d' haver llegit lo senyor president un discurs d' inauguració, passa 'l senyor secretari de la Junta passada á fer lectura de sa memoria ben escrita, en que doná compte minuciós á la societat dels trevalls de la matexa en la anterior anyada. Despres se llegiren una poesia *Nevada*, per lo senyor Blanch; unas décimas *A Cervantes*, d' en Felip de Saleta; una balada fantástica en prosa de na Maria Forner, llegida per lo senyor Aulestia; y una cansoneta *La beyata farinera*, del senyor Matheu.

Y ja que parlem de La Jove Catalunya, no hi vindrá á tom preguntar (putx alguns de nostres subscriptors nos ho han demanat): ¿Com están los dos certámens, de prosa l' un y de lletra pera un himne l' altre, que dita societat té oberts, y dels que, á pesar del temps passat, no 'n sab encara 'l públich la decisió, dels respectius Jurats? Desitjariam que 's publiquessen llurs parers, si es que ja l'hajan donat, pera satisfacció del interessats en los esmentats certámens.

—

Lo *Semanario Católico* d' Alacant, en son número 77, publica la balada catalana *Matx en Montserrat* que, diu, copia del *Cancionero Catalan*, y de la que posa al costat una traducció en versos castellans. Molt nos plau veure que fins en los mes llunyadans recons de nostre antich reyalme 's va despertan poch á poch l'esperit catalanesch, y ab ell aquexa llengua que alguns creyan morta y que 's dexondeix avuy pera recobrar lo que durant son somni se li ha furtat.

—

La Associació literaria de Gerona, qu'ara de poch s' es fundada, entre los profitosos progectes que pensa realisar té, y en lloch preferent, l' idea de publicar un periòdich setmanal bilingüe, constant de 16 planas y destinantsen 8 á trevalls escrits en catalá y las altres 8 als castellans; contant ja desd' ara ab l' ajuda d' alguns escriptors de nostra terra y fòra d' ella.

Fóra de desitjar que nostres literats catalans aydessen á l' Associació ab sos escrits y no duptem de que tots qui mes qui menys contribuhirán al sosteniment de la *Revista Empurdanesa*.

—

Per falta de lloch no parlárem en lo número passat de la dinada que en la vetlla del primer diumenge de Matx feren alguns joves ab motiu de la festa dels Jochs Florals.

En un dels salons de casa'n Justain se reuniren en nombre de uns trenta, regnant entre tots ells una germanó, semblant á la de una nombrosa familia, esparramada per diferentas vilas, que 's reunís un cop al any pera abrassarse 'ls germans y acullir tots plegats als que hi fossen vinguts de nou. Casi bé tots

Digitized by Google

los indrets de nostra terra hi tenian representació en algun de llurs fills.

A las postras, se pronunciáren entussiastas brindis per tots los que hi assistiren. Estant en est punt, y sabent algun dels de allí reunits que en una de las salas inmediatas hi havia algun dels matenedors del Consistori d' enguany, se 'ls invitá pera que passessen á acompanyarlos, vejentse axis honrats ab la presencia d'alguns senyors mantenedors y d'en Frederich Soler. Tot seguit se comensaren á llegir y recitar poesias de distintas gèneras, què ara entussiasmavan ab son ardor patriótich, ara conmovian lo cor ab sa llanguidesa, ara arrancavan una riallada per la agudesa de conceptes. Y axis s' acabá la festa, exintne tots molt bén contents y ab ferms desitjos d' arrivar á la què en igual diada dèu celebrarse l' any vinent.

—

Hem tingut ocasió de veure 'ls *planos* que dins pochs dias deuhen remetres á la vila de Pollensa de Mallorca, pera la construcció en la matexa d'un teatre; idea qu' algunas personas d' aquella vila han concebut y duran á bon terme ab ben poch temps.

Moltas son las obras que tenen pera posar en escena, y entre ellas las comedietas qu' está publicant á Palma en Bartomeu Ferrá, y una comedia nova de costums mallorquinas, *Les eleccions*, que espressament pera est teatre ha escrita un fill d'aquella vila. Se'ns ha dit que també alguns altres poetas d'aquella encontrada preparan novas produccions pera que hi sigan també estrenadas.

—

S' ha comensat á imprimir en l' Estampa Catalana 'l volúm dels Jochs Florals corresponent al certámen d' enguany, y que segons tenim entes deurá veure la llum pública avans del 1.er de Juliol. Molt nos plauria qu' axis fós, y creyem qu' ab nosaltres se n' alegrarian tots los senyors *adjunts*, y algun bé'n reportaria l' institució.

—

Per tal de donar cabuda en lo número passat al discurs que llegí en J. Roca y Roca, president de La Jove Catalunya, en la vetllada literaria que celebrá esta societat ab motiu de la festa dels Jochs Florals; hem retardat fins á est número l' acabament del foll *Libell de la inmortalitat de l' ánima nostra*, ab lo que no podem donar las *Notas* que al mateix debian continuarshi per causas independents de nostra voluntat.

Pera lo successiu, tenim preparats altres folletins també de molta importancia.

—

S' ha estrenat en lo teatre del Prado Catalan, y s' ha posat després en escena en los del Circo, del Tivoli y Espanyol, un passatje de nostre amich, en Joaquim M. Bartrina, titolat *Testamento del año* 1871.

L' esser l' autor del passatje amich nostre y la bona rebuda que 'l públich de Barcelona li ha fet y segueix fentli, nos estalvian de ferne los elogis que 's mereix. Ab tot, la circunstancia d' haverhi una escena catalana y mes que catalana d' esperit catalanesch, lo presentar en escena un tipo dels de nostra terra, personificant á Catalunya, defenent sos interessos y formulant las quexas may compresas per los altres personatjes, fóra d' un que las traduheix al revés, fan que ab la major bona fé recomanem á nostres lectors est passatje ab tanta facilitat escrit, com veritat en los tipos.

—

Nostre amich en Joaquim Riera, está preparant la publicació de un tomet de poesias titolat: *Mel y Fel*. Com ja de tant temps ve anunciat al peu d' algunas poesias que n' ha publicadas soltas, creyem que será llegit ab afany y ab gust, si hem de judicar per las mostras que, com hem dit, ne porta publicadas.

RECLAMS.

—

Niu d' abelles. — *Epigramas llemosins donats á pública llum per En Constantí Llombart.* — *Valencia. Imprenta á cárrech d' En Joseph Peydró.* — *Any* 1872. — La obra tindrá 10 ó 12 quaderns de 16 planes en quart, repartintsen un cada setmana al preu de un *quinset*, franch de port. Se subscriu en esta ciutat á la llibrería de Gaspar y Homdedeu, Dagueria 20, y en les principals llibreries de Catalunya é illes Balears.

—

Jochs-Florals de Barcelona.— 1871.— Any XIII de llur restauració.—Se ven á 3 pessetes en les principals llibreries y en l' Estampa d' est periòdich.

—

Lo fa sostenido.— Joguina en un acte y en prosa; original d' en Joseph T. Vilar. Se ven en la llibreria de n' Alvar Verdaguer, davant del Liceo.

—

Las vehinas.— Comedia en un acte y en vers, original d' en Joaquim Riera y Bertran. Se ven á una pesseta á casa n' Eudalt Puig y á las principals llibreries d' esta ciutat.

ADVERTENCIA:

—

Preguem als nostres subscriptors de fora Barcelona, que's troben en descobert ab nostra Administració, se servescan posarse al corrent, si no volen que pare la remesa del periódich.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Juny de 1872. Núm. 10.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los subscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . .	12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

En Xavier Llorens y Barba y la filosofía catalana: per *Francesch Masferrer.*—Pátria, Fides, Amor d' en Wenceslau Querol de Valencia, Jesus als pecadors de Mossen Jascinto Verdaguer de prop de Vich y Avant d'en Gabriel Maura de Mallorca : per *F. M. A.*—Pátria, Fides, Amor (Poesía): per *Vicents W. Querol.*—Mostra de quatre manuscrits del segle XIV : per *Emilio Grahit.*—Jesús als pecadors (Poesía): per *Jascinto Verdaguer.*—Odas d' Horaci: per *Joan Sardá.*—Departiment de un aymador. Plant de sa aymía. Retorn de l' aymador: per *J. S. y Ll.* —Avant! (Poesía): per *Gabriel Maura.*—Bibliografía: per *J. Roca y Roca.*—Historietas Morals: per *Joaquim Riera y Bertran.*—Novas.

EN XAVIER LLORENS Y BARBA

Y LA FILOSOPHÍA CATALANA.

I.

La mort d' en Xavier Llorens y Barba, vilafranquí il-lustre y catedrátich dignissim de Metafísica de nostra Universitat, de qui ja tants fruyts de sabiesa desde sos tendres anys havien rebut la ciencia y la patria, y de qui tants mes encara n' esperaven rebre en sa edat madura, á la que tot just entrava; mort vivament sentida y plorada en estes hores pe'ls lletrats tots, pe'l Claustre y escolars de Barcelona, esserho deu també ab rahó (y ho será tantost sabuda) per quants serven en són cor una guspira d' amor á la terra, que ab ell acaba de perdre un del mantenedors mes ferms de ses honestes y honrades costums y 'l conreador pot ser mes necesari en el camp de ses lletres.

Aytal y mes encara representava y era lo malaguanyat psicòlech, temps feya malaltís de tant de treball y d' estudi, rendit á la fí de fatiga y mort avuy de sentiment per la pèrdua de sa dolça mare, á qual greu separació un any apenes l' ha dexat sobreviure sa filial tendresa. Per son bon cor y alt seny, per son recte judí y consell franch, com á pensador profundo, crítich expert y pur y triat humanista, era distingit y consultat (sí poch tal volta en l'estranger, de hont no's volgué fer conexer) prou al manco pe'ls qui les arts y ciencies en nostra llar cultiven; y de propis y d'estranys altrement ho fora, á no esser la seua modestia, que 'l mantingué sempre retret del mon, en la soletat del estudi ó en la companyia de sos amichs y dexebles; dexant no mes apreciar y conexer á aquets pochs afortunats la riquesa de sos sentiments, la claretat de la seua inteligencia y'ls dons y favor celestials que sa anima bonica atresorava.

La verdadera sabiduría, inseparable companya de la virtut, esser no pot superbiosa, á voler creure com es lley, lo que l'Esperit diví son conseller li mana; mas pochs sabis hi han hagut no obstant, (si cap avuy se'n troba,) que tals inspiracions seguintne, axis s' hajen humiliat vivint tant atrets pe 'l Cel y despagats de la terra fins al punt de renunciarne, com completament ell ho feu y ab tanta feeltat ho ha cumplert, á l'immortalitat mundana. Mica ni gens l'havia may ensomiada la seua ánima ardida, lo seu esperit coratjós, de natural esquerp á tot amanyagament y festa, sórt á la veu de la fama, fugint esparverat dels mundanals aplaudiments, allá d' enllá volantse 'n darrera'l be, la veritat y la bellesa, celests y esplendorosos astres; lluny, allunyat del tot de l' arbre de la gloria qu' a reposarne á l' ombra 'l convidava y del que ni en vida volgué un brot de llor per engarlandar son front, ni en mort una corona de perpetuines per enramar sa tomba.

Defugintne tota pompa, rebujant qualsevulla honor, liiure d' ambició y vanagloria se contentá senzillament en vestir la toga y 'l barretó de doctor en Filosofía y Lletres, en professarles ab escalfada fe en lo sagrat de son cor y en ensenyarles ab un zel y paciencia ja may vists en la sempré atenta y concorreguda escola. Y axis ab la rigorositat de principis propia d'un filosoph grech y ab l' austeresa de costums d' un de crestiá, tal com havia viscut, humil, obscur y santament volgué morir als braços de nostra mare l'Esglesia, que ministrantli sos Sagraments, en la pau del Senyor va adormirlo; y voltat de sos amichs, á qui per tot comiat diu, que encomanen á Deu la seua ánima, que soterren modestament son cors y que ja mes en res ni per res d'ell al mon fassen memoria, privantlos axis del consol de poder honrar son nom com caldría, y no dexantnos á sos dexebles mes recordança que les notes preses en cátedra de ses lliçons que no volgué may dar á l' estampa y 'l bon eczemple de ses virtuts per imitarlo.

Del Cel nos perdone avuy la seua ánima, si tan poch dihent, havem trencat sa voluntat darrera, y ja que no planyer la mort del mestre y filosoph, que se 'ns dexe condoldre al menys del estat en que ro-

Digitized by Google

mandrá, si Deu no hi ajuda, la nostra escola, la Catalana Filosophía, en dolents temps orfa y desamparada.

II.

Gracies als prechs de nostres pares y á la misericordia de Deu, d'un quant temps ençá, s' ha dexondat en nostra terra, cansada de viure esclava de cors y d' ánima, la vida literaria y científica, (que la moral l' ha tinguda sempre desperta, com la té tot poble qui alena), vida prou jove y fresca en altres jorns y que de dissort en dissort s' havia anat apagant, apagant, fins casi be morirse.

Nosaltres som la generació ditxosa, que aytals senyals de vida ha pogut veure aparexer; sentir de per tot arreu brotarne sons d' esperança; axecarse veus alegres y, puix que no contemplar resuscitar los antichs comtes que ens donaren los Furs y los Usatges, tornar al menys sos jutglars y trobadors y obrirse de nou del Gay saber les corts tancades. Mas si per cantar lo renaxament han sobrat poetes, falla n'han fet moralistes y filosophs per completarlo; y encara fortuna, que com los aucells tenen instints que parexen sabis y les plantes y flors virtuts medicinals, axis també'ls bons poetes (y d'ests no'ns n'han mancat ni'ns en manquen) ensemps que deliten, n' adoctrinen, y començant per endolcirne 'ls mals de nostre cor ab tendres rims, acaben per guarirlos del tot ab l' encens de fé y aroma de pietat que n' eczalen les seues esparses.

Ni per aço empero dexa d' esser trist, qu' un poble, que com lo nostre, té nomenada de consirós y pensatiu, de seny dreturer y esperit práctich y qu'ell mateix se confessa per llabis del vocable *mes amich de veritats, que de cançons y romansos*, compte tant pochs filosophs y entr' aquests (si be hi ha qui val per molts, com Mossen Jaume Balmes, columna de l' Esglesia católica, gloria d' Espanya, honra de Catalunya y ergull de ma ciutat benvolguda) un, no mes un, que represente com cal la nostra escola, un, no mes quel que plorem y haurem de plorarne, que sia ver fill de la terra, sols en Xavier Llorens, á qui pugam dir filosoph catalá veritable, com que, prenent per guia de l' especulació nostre propi seny, nostre mon y cel moral (al menys en sos darrers estudis) preferentement observava, essent catalá de cor, de pensament y fins de parla, plahentse sovint en recordar nos sabis mots de la materna, per axís darnos á comprendre altes é importants idees, ab ella á nostre rahó mes capibles.

Quedant ya solemnement proclamada y unaniment regoneguda pe 'ls filosophs de l' escola Catalana, filla, sinó germana de l' Escocesa, la *consciencia*, ella y sols ella admetentne, tal, qual es, entera, sencera y verdadera, com á punt de partida de tota Filosophía; degudament apariatja per ells y començat á ensajarse d'art tant noble l'instrument natural, l'*observació* continua, feel, delicada; marcat el camp de domini, y possció d' ell presa y ab lo temps transcorregut prescrita; clos y tot per les fites corresponentes, *primers principis* y *nocions darreres* nomenades, santes termes descubertes ja pe 'ls primers mestres de l'antiguitat, á cada pas surtides á marcar el só dels investigadors, presentanset á sos ulls, fermes, altes, sagrades sens dexarse may ultrapassar fites ab novella cura repassades ultimament per Reid, Steward, Royer-Collart, Jouffroy y sobre tot per en Guillem Hamilton, psicólech com tots aquests, dialéctich mes destre, critich mes erudit que cap, (lo primer d'Europa, segons se plau en confessar Cousin son noble contrincant) y completador en fi, per ses disertacions metafísiques, de la ciencia, reduhida per sos predecessors á una pura *fenomenología* y *nomología* del pensament: ja no cabian en nostra filosophía ni les hypótesis gratuites, ni les construccions sistemátiques, mes aviat produyts de la fantasía que de la rahó, ni'ls actes mes elevats d' aquesta, dels que'n som inconscients, ni les análisis imperfectes de l' enteniment, ni l' estátua de Condillac, ni l' unitat absoluta de Schelling, ni la visió Hegeliana, ni l' ideal Krausiá.

Y axis nostre filosoph, aprofitat dexeble y digne successor d' en Marti d' Eixalá, capdill en Catalunya de la nova creuada en favor del sentit comú, seguint les petjades dels sabis Escocesos y principalment de son veritable geni, son últim especulador, qual saber y virtut tant admirava, sens mes vagar ni discorre, separantse enterament dels *sistemes*, com d' obres dels homens sovint falses, imperfectes y mesquines sempre, devant de l' obra de Deu, *la naturalesa*, ab ella abraçantse de tot cor y ánima, despres d' haverla examinada é interrogada en sí mateix y en los altres, en lo mon y en los llibres meditant y rahonant, unint y distingint, analisant y sintetisant se trobá com no podia menys de trobarse, al voler dar compte del conexement humá, sola y única missió del filosoph, ab los dos components, d'ell concomitants necessaris ó mellor dit potser factors primitius é indispensables, ab los dos coeficients de tot pensament concret y viu, de tota y qualsevulla cogitació nostra, be se referesque al passat, al present ó al futur, al ordre natural ó sobrenatural, á Deu, al mon ó als homens, ab l' element empirich, al costat y en combinació del racional, elements tant diversos y per mes misteri tant confosos, tant lligáts, tant units; ab aquell succesiu ab el temps, mudable en tot lloch, á cada ocasió distint, modificantse y transformantse al atzar del fat, als juhis de Deu y á voltes al mateix franch arbitre del home l'únich conegut y visible de nosaltres, al costat, ó mes be demunt de l'altre, del racional (sa condició *sine qua non*) que uniforme, constant y permanent resta al fons del sers dormit, nu é invisible y que per l'empírich apareix excitat, revestit y descubert sinó á nostres senys qu' ab tota la seua subtilesa no 'l poden atenyer, (escapantse lo mateix en el mon físich, que en el moral y en el intel-lectual) subjectes a ses mirades y en l'altre á elles trascendent á son alcanç y sols per Deu revelat á l'ánima per la fé natural que lo que no veu creu no obstant, y que si nó 'ns dona la ciencia, ja'ns dona la crehencia y que si nó coneix, ja es *radix omnis cognitionis nostræ*.

Enfront donchs de la faç empírica ó histórica de la vida humana, única qu' a nostres ulls clara mostra son divinal Autor, qui l' altre en secrét no té y ne guarda, no cal dir, si li podia ser indiferent la vida del poble, qu' escalfant lo seu cor al foch de la llar, il-luminant la seva ánima ab la llum de la fé y nu-

Digitized by Google

drint sa pensa ab l' experiencia dels avis, tota la seua á ell li havia comanada, forta, sana y robusta, com la vivia; y tot-hom comprendrá inmediatament el perqué d'aquelles greus y dolces recordances, que des la cátedra n'enviava als enderrochs de nostres monuments, al apagat ressó de nostra música y á les escampades fulles del vocabulari de nostra llengua, bé prou fentse endevinar, que volia y de que 's dolia, qui axis sobre les ruines plorava 'l passat qui tants bells tresors de saber y virtut nos ha trames, clamava contra 'l present, que tants malversar n' ha vist per culpa seua, y planyia l' esdevenidor á qui en mala hora robats han de fer falta.

Filosoph de la naturalesa, desijant contemplar la cara á cara ab aquella verginal frescor y gracia infantívola, ab que Deu volgué criarla, playali d' anar á encontrar el sentiment crestallí y gert, quant de la font viva del cor brolla, seguirlo en ses corrents tranquiles, blaves de bonança ó en ses inquietes reinflades, rogenques de maror, esguardar les espines y flors qu' en l' ánima cria, ab que dolç nos delita ó verinos nos punxa, nos embalsama ó enmetzina, nos mata ó cura; gojavas, en endreçar al cel del esperit la mirada, per'en ses nits serenes afiturar com les llums dels pensaments trémoles despunten, còm gentils brillen, y tristes s'apaguen; com se mouhen lleugeres, ara unes cahent y perdentse en son vol, ara mes y mes al firmament altres clavantse; ara restantne de soles, ara ordonansen' en petites cobles, y en gran munió, en camps d'or aplegantse per indeslligables llaços sostingudes; ab sos propis ulls en fi, volia veurer mourerse 'ls resorts tots de l' activitat humana, aparexer los motius, determinarse 'l voler y prosseguir les obres y amich de cors, esperits y costums vergens ab inefable embadaliment escoltava de les boques, qu' encara parlen pura nostra llengua les remembrances del avior, los consells y maximes tretes, si de quant nostra terra era mes selvatge, nostres viles menys pulides y nostres vilatjans mes esquerps, de quant en cambi nostre poble tenia potser l'enteniment mes clar, lo coratge mes ferm y sobre tot al menys la veu mes senzilla y franca.

Per ço no s' envergonyia de tancar de tant en tant los llibres, dexar l' estudi, surtir á respirar els ayres purs del camp entaular y conversa ab la gent llega, de sos rustechs llabis recullintne delicatissims conceptes morals y esteticlis, produyts naturals de les ánimes vergens; en ses grosseres testes vehent compassat marcarse el ritme de les lleys formals de l' enteniment, no funcionant ab manco regularitat, ab tot d' esser á mes humils objectes aplicades y dels fets y dits dels pagesos y vilatjants trayent sovint arguments, per rebatre les sentencies de nomenats metafisichs, qui ab sos parers singulars contrestar volgueren la certenitat del humanal linatge.

Y aqui vindrá be (ja que del *seny comú* sens adonantsen hem entrar á parlar) recordarne l' importancia, que li donava nostre Filosoph, qui distingia ab aquest nom modest, llegitimat per innombrables auctoritats de molt pes, y per ell mes y mes especificat encara, la seua escola nomenada també *de l'observació, de la limitació* y *del realisme natural*; seny pe'l qui dexavas' guiar sempre en ses investigacions, seny qu' invocava en les qüestions mes fondes, á qual llum, regonexent les construccions sistemátiques, feya veure per hont flaquejaven y 's sostenien, del seny comú ab les armes enderrocantles totes á la fi, per assentar en ses ruines ampla, sólida y altiva la *Philosophia perennis*, la filosofía de tots els pobles, de totes les edats, la ciencia de tots els homens, y fins la de la vida práctica de sos mes tenassos contradictors.

Molt restaria á fer encara, per dexar no arrodonit, si sols escalaburnat, el caracter de nostra filosofía, que a tenir mes temps y mellor enginy hauriam probat abuy de descriure á nostres lectors, de qui suposantla coneguda, prescindirém d' altres elements distintius, per ficsarnos un xich mes en un que, si sempre es prou important, mes ho ha d' esser per nosaltres, que nos dirigim principalment als catalanistes.

Essent (com tots sabém) el llenguatge quelcom mes qu'un medi de transmisió de les modificacions de nostra pensa, quelcom mes que son portador y missatger; havent la paraula donat ja al pensament, (quan li dona ales per volar en l'ayre y posarse en les memorias y en els llibres) sosteniment, forma y cors (si aqui valen comparançes) sens lo qual ni un instant existir poguera en la conciencia; essent tot pensament per tal, encara que del Cel vingut, un cop en la terra y entrat en l'esperit, verb, verb encarnat en nostre llengua, organisat per ella, alenant y vivint ab ella, qu' ara á soles baxa 'l murmura á l' ánima, ara ab veu alta y clara 'l manifesta y revela, be es logich, que qui 'l pensament cerque viu, pur y espontáneo, sens abstracció, sens artifici ni barreja, tal com Deu á l'ánima l'infundeix, lo cor l' escalfa y l' enteniment l' elabora, vulla també la llengua nativa, germana bessona del pensament, aquella llengua, que d'una manera semblant, á la qu' el poeta castellá nomena la dels aucells, podem dir *cantar saborós* y mes inspirat *que no aprés*; aquella que acertadament califica un dels mes corals amichs d' en Llorens de *vestit tan acostat á l' ánima y de tanta durada, que sols un poble ensopit y llort consent tacarsel y esquexarlo y llavores per castich vá per espay de molts setgles espellissat y mitx nu devant l'historia, compareix mut y afrontat devant lo esdevenidor....... á la llengua feta aposta per nosaltres, llavorada á imatge y semblansa nostra, á la llengua, que fá mil anys anám ablanint ab l' alé dè la nostra ánima y repastant ab lo foch de les passions pera emmotllarla á la nostra fesomia y fins á la nostra historia;* á la llengua que fa cantár al poeta, arrencát de la patria, que anyora.

«Si quant me trobo sol, parl' ab mon esperit
En llemosí li parl', que llengua altre no sent,
E ma boca llavors no sab mentir ni ment
Puix surten les rahons del centre de mon pit.»

Bé y millor del que may podem arribar á dirho nosaltres, diuhen le sabies paraules d'en Marian Aguiló y les inspirades estanses d' en Bonaventura Aribau el valor historich moral y filosofich de la llengua materna, que del breçol al peu ab ses veus dolces vé á despertar nostres cors, nostres penses y nostres ánimes, qu'ens dicta un cant per cada tristesa y alegria, una oració

Digitized by Google

per cada treball y pena, un consell per cada dubte, una retgla per cada obra, guiantnos á cada pas de la vida, ensenyantnos á cercar la veritat y fugir la mentida, á estimar el bé y avorrir el mal, fentnos distingir y conexer quantes coses mes poden interesarnos, els objectes corporals y espirituals, els d' eix mon y del altre, del Cel y de la terra.

Res té d' estrany, que no mes ella sia la llengua, que 'l cor sente, l' única que l' esperit entengue, si ab ella formarem nostre interior, ab ella per primera volta ab l' esterior ens comunicárem; ab ella nomenantnos la mare els objectes qu' á nostres ulls tot just oberts al mon sens' presentaren, per medi d' ella adquirint nostres primeres é indelebles conexenses, essent per tant motius, ó desfresses, les veus estranyes ab que despres sentim cridar les coses; motius que no 'ns poden dar la verdadera intel-ligencia, el verdader conexement, que no'ns poden tornar la primera intuició, ni trasladarnos á aquell preciós moment, en que passarem de la ignorancia á la ciencia, de les tenebres á la llum, á la llum, ab que acaba d' aclarir l' objecte, ja il-luminat y visible, el concepte que clarejant l'enteniment li aplica, ab ell mes y mes distingintlo, concepte ó noció que queda desde llavors tant unit ab el ser, que determina y clasifica, que sempre per ser prou clar per nosaltres ab ell deu tornar á presentarsens á la memoria, la fantasía ó á la vista.

L' observador pacient de la naturalesa qu' aspirava esser sols d'ella *minister atque interpres*; el metafisich en que, pensant Bacon, recomanava y practicava el principi del *commercium intellectus et rei*, per medi d' el tracte franch y comunicació amistosa de nostres facultats ab sos objectes, fundat en la conciencia y apoyat en el sentit comú, establint una ontología, una psicología, una cosmología, *una theodicea*, una doctrina del ser real, de l' ánima, del mon, de Deu, si nó tant extensa absoluta y tant conforme al ideal de la Filosofía (*la omniscientia*) com la tenen les escoles racionalistes, mes ferma y segura y mes adaptada á la nostra naturalesa finita, limitada y relativa, bé debia considerar el matern llenguatge, com 'l medi natural de comunicació interna y externa, humana y divina; la llengua pátria *vulgar* com la mes própia pera substituir á les llengües sabies, abandonades, des que s'ha volgut popularisar la ciencia; la llengua catalana, en fí, molt, sinó la mes semblanta á la llatina, enriquida ab les dexes de antigues escoles filosófiques y poetiques, feta mes sútil y clara pe'ls trobadors y *escolasticks*, servada pura pe'l bon sentit del poble, la llengua de les *melancóliques y dolces tonades*, de les afirmacions categóriques, la llengua que té el mot tendríssim d' *anyoransa* per aquella mena d' angunia, que altres pobles dehuen passar sens poder revelarla ab els llavis, qu' aprecia en cada sentit la diferent activitat de l'ánima qu'espressa ab l'*espiar* l'observació frisosa y solitaria del home en el camp de les existencies y ab *el capir* la consegüent aprehensió d'elles que á totes en son testimoni les alega, jurant no sols en nom de Deu, si qué, en nom del mon y de l'esperit; la llengua catalana, que, fundada en la rahó é inspirada en el mes alt sentiment de la veritat, vol que la paraula sia quelcom mes qu' *efflatus vocis*, que vent de *boca*, aixis nomenant per ironía tota vérbola ó vana xerramenta, que fá la parla sinónima del rahonament y distingeix les coses en veres y no veres, còm llengua prou analítica y sentenciosa, prou experta y rahonada y prou digna per totes exes y moltes altres mes qualitats de l'atenció, us y cura dels filosophs.

III.

Poch que aquestes pobres y breus reflecsions, poden fer conexer á nostres lectors en sa vera fesomía la personalitat literaria d' en Xavier Llorens, en qui, com nos plau tornar á recordar, hem considerat tant sols lo catalanista, dexant per mans mes destres lo descriure el geograph original, lo filosoph complet, lo professor entès y práctich de la facultat de Lletres, qu' ab son saber y virtut s' havia captat la confiança de la patria, lo respecte y fé de nostres doctors y l' estimació y voluntat de la juventud escolar estudiosa.

Impossiblement trobará Catalunya mes feel patrici; ab dificultat un altre fill tan lleal y noble; company tan digne l'honorable Claustre universitari; un professor igual la vacant cátedra de Metafísica, cátedra tal volta la mes dificil de desempenyar per la subtilesa de ses materies y sens dubte la de major influencia per son carácter fundamental en les demes rames de l' ensenyança.

La filosophia en efecte es la ciencia mes trascendent en totes les esferes de l'activitat humana, puix, ensemps que dona el tò y marca y senyala el compás á tots els discursos de la rahó especulativa, acompanya é il-lumina també la rahó práctica, essent ella l'oracle sagrat de l' inteligencia, la consellera natural del cor y una de les brúxules del mar de la vida. Segons els principis, qu' ella sente com á fonaments de veritat, axis surt apres el dret just ó utilitari, racionalista ó histórich, absolut ó relatiu; l'art apareix material ó espiritualista, realista ó ideal, grossera ó divina, y la moral resulta estóica ó epicúrea, egoista ó desinteressada, gentílica ó cristiana. En els asserts afirmatius ó negatius dels metafisichs se funden les mes, ja que no totes, de les confessions y contradiccions polítiques, artístiques y religioses y sens necessitat de fullejar molt l' historia del pensament y de la civilisació, sab tot-hom, qu' ab l' empirisme sen' vé el sensualisme y ab eix lo materialisme y de prop ó de lluny segueixse la degradació de l'individuo, la corrupció de la comunitat, les bacanals dels teatres, la divinisació de les passions, y la servitut dels pobles; com ningú ignora tampoch, que l'idealisme precebeix al racionalisme y ab ses visions y desvaris venen los plans d'organisació social, la proclamació de les lleys de l' ideal de l'humanitat, les utopies de la llengua, de la moral y de la fraternitat universals, l'esborrament de les fronteres, les guerres dels tyrans y l' avassallament de les nacionalitats y axis sempre s' ha vist que sols ab la filosophía *racional y empírica á un temps*, ab la de la *conciencia*, ab la de la *limitació*, ab la del *sentit comú* no mes, poden salvarse incólumes del naufragi de sistemes é institucions humanes en la corrent tormentosa del temps les llars de la familia les glories de la patria y el Deu dels temples.

Tan alts y venerables objetes hem vist y vehem avuy escarnits y negats pe 'l materialisme y racio-

Digitized by Google

nalisme novell y mes atrevit, doctrines massa preponderants en eix período de confusió d' idees y de revolució social y científica, qué está atravessant lo setgle actual per desditxa nostra. Y en tals circunstancies no podèm apartar de nostra memoria l' imatge benvolguda de nostre filosoph tant crestiá, tant catòlich, tant espanyol y catalá, qu' avivant en nostres cors los sentiments mamats ab la llet y afermantnos mes y mes ab sos principis en lá fé de nostres avis nos feya amar la sabiduría y practicar la virtut...

Ab sa mort se 'ns ha tancat l' aula, ahont podiam apendre la veritat á totes hores; ha enmudit aquella veu plena d' autoritat, que ofegava en nostres cors lo ressò de les de tants sabis á mitjes, y de talents estraviats que parlantnos mes á la sensibilitat, qu'á la rahó y mirant de persuadirnos abans de convencens, ara un, ara altre principi, conclouhen per negarnos aquells, que tenim mes coneguts y practicats.....

Deu l' haja perdonat.

Justa es sempre sa voluntat sobirana; inescrutables los seus secrets. Ell premie al qui ha mort, defensant la causa de la rahó y de la justicia, qu'es la seua própia, ab la corona de l'immortalitat, que no volgué cenyir en la terra; fassa crexer y fructificar la llevor qu'en ella dexá sembrada y'ns envie, si axis plau á sa bondat, pera substituirlo, á qui si nó honre tant, no deshonre al menys la seua escola, per nosaltres ja desd' ara sempre mes sagrada.

Barcelona 20 de Matx de 1872.

FRANCESCH MASFERRER.

PATRIA, FIDES, AMOR D' EN WENCESLAU QUEROL DE VALENCIA, JESUS ALS PECADORS DE MOSSEN JASCINTO VERDAGUER DE LA PLANA DE VICH Y AVANT D' EN GABRIEL MAURA DE MALLORCA.

Molt nos plauhen y enamoren exes tres flors novelles, que Deu nos en dó á nostra literatura cada mes de matx; tant que no hem pogut separar l'una del altre y entrelligades com les guardém pe'l sentiment mes intim de nostra ánima, en un sol ram les oferim á nostres lectors; per mes que sien cullides en camps distints y tinguen colors, fulles y aromes diferentes.

¡Prou agradoses aparexen totes á nostres sentits; prou belles y süaus á nostres cors; igualment tendres, fresques y gemades, nudrides per la saba de nostra terra, il-luminadas per la llum de nostre sol y respirantne, á qual mes, olors catalanesques! Ja poden flayrarles los crítichs mes delicats, que de segur no sabrán distingir, quina d'elles sia catalana mes vera ni manco endevinarne pe 'l llenguatge de les poesies la pátria de sos inspirats autors, cada un nat en diversa provincia de nostre antich reyalme.

Ygualment parla y escriu á la fi (com es natural, essent una no mes la llengua) lo fill de la montanya, que 'l de la marina; lo del continent, que 'l de les illes; lo mateix lo catalá, que 'l valenciá y 'l mallorquí.

Ni 's conexien, ni s' havien vist may los tres poetes y ab tot concorden llurs veus, formen acort sos cants, cada un se correspon ab els altres y els enteném á tots qu' es maravella, descubrintlos parents de sanch, germans de llet y regonexentlos nets de nostres avis y fills de nostra mare.

L' unitat completa de llenguatge fou, sinó lo principal, lo primer, que notarem en les tres hermoses poesies, que tant nos cativen y precisament aquesta qualitat nos les ha fetes recullir de «*Las Provincias*» de Valencia, del «*Mensagero del corazon de Jesus*» de Barcelona y de la *Revista Balear*, de Palma ahont restaven escampades á fi de que en els fulls de la *Renaxensa* aplegades ressalte mes y mes la seua semblança, confonent á tots aquells qui res mes saben veure en nostres composicions, que corrupteles de llenguatge, vaguedat de sentiments y amanerament d' estil; mallorquinismes, arcaismes y neologismes, convencentse per l' exemple que no son estroncades les deus de l' inspiració en nostra terra y de que no parlen pas nostres trobadors tan variat, tan estrany, y tant inintel-ligible, tan aspre y dur, tan confus y fosch, com malament s' ha volgut suposar; ans si mes uniforme y constant sempre, mes natural y viu, mes bonich y dolç, mes clar y catalá cada vegada.

Nostres lectors poden judicar de qual part sia la rahó ab les següents poesies, les últimes qu' en nostra llengua hem vist estampades, y que hem cregut obres providencials de Deu pera demostrar quina mena de fruyts deu llevar y lleva nostra novament conreada literatura.

Dexem parlar ara els poétes, y restém muts los qui som profans en l'art.

Escoltem (y no enumerém les poesies per son mèrit, y si sols tal com nostre enteniment les ha ordonades) escoltém l'original, l'enérgica, la terrible pintura, que des l' observatori de sa soletat nos fá un poeta de Palma de l' afany, cobejança y febra que 'l género humá, *Israel de tots els setgles*, sent per arribar á la suspirada terra de promisió, allunyát terme, qu' entre 'l *nubols de pols* á son pas axecat n' ovira; dels Moyses que pren y dexa per guies en son fatigós romiatge; de les lluytes contínues, que 'ls caminants promouhen; de l' aparició y esbayment etern del paradis per al mon tancat, sempre murat ab parets de bronze, coronades ab torres de diamant, custodiat per l' angel de l' ira, qu'al brant de la seua espasa de foch als homens expulsa, quant ja per entrar forcejen ses ferrades portes, mentres *ab veu de tró avant encara* els crida y veges si 's pot mellor descriure la marxa de l' humanitat, alegorisar mes be lo modern esperit revolucionari y satirisar mes amargament ses delirants follies.

Desencantats de les il-lusions, sòmnis y vanitats mundanes entrém al temple á rebre ab mistich escalf la preciosíssima sanch, que del cor obert de Jesús ab lo cálzer de son cor ens dona lo novell y fervorós sacerdot, cantant ab els Angels del Cel, suspirant ab les santes Vergens, y defallint d'amor ab el bon Deu, mort clavat en creu per redimirnos.

Recordém, en fi, per escarni de tota idea y passió bastarda y perpetual enaltiment dels afectes mes

Digitized by Google

purs, axecats y nobles, la bellíssima glosa, que dels tres mots divins, que volten lo segell del Consistori dels Jochs florals, feu, al despedirse dels d'enguany, lo trobador vingut del pays de les paumes, dels tarongers y de la seda, de la gentil vila moresca, de l' una vegada rescatada, *dues voltes lleal* y sempre lliure Valencia, retreyentnos en tan sentides com ben entonades esparses les glorioses conquestes del rey en Jaume, les renomenades prédiques de Sant Vicens Ferrer y les inmortals trobes del poeta n' Ausias, acabant per mostrarnos altes les *barres de sanch,* ensenya prou digna de tremolarse en mitx de la desolació de la *pàtria,* viu lo foch sagrat de la *fé* en lo Santuari, únich lloch ahont poder escalfar lo cor glassat pel dubte y resplandents al Cel les lleys del *amor,* convidant al mon á emmotllar en ses formes sobiranes les seues costums, com may, estraviades y corrompudes.

Barcelona, 8 Juny de 1872.

F. M. A.

PATRIA. FIDES. AMOR.

I.

D' un plech d'exes montanyes, d'un dels casals que'ls roures
Volten en les garrigues dels Pirineus vehins,
Sis setgles fá els meus avis, durs fills de l' aspra serra,
Surtiren quant en Jaume alçá 'l penó de guerra,
Esglay dels sarrahins.

II.

Y al devallar dels singles vers les flayroses planes,
Per l' or del sol cambiantne l'argent pur de les neus,
L' escalf sant de la patria duyen al cor mos avis,
Los lays d' amor dels poetes catalans en los llavis
Y en los escuts les creus.

III.

Jo que una breu estona vinch á seure á esta antiga
Sagrada llar hont crema lo foch del avior,
Com els soldats d' en Jaume, net d' ells y germá vostre,
Los tres mots per divisa encara ab ergull mostre
De PATRIA, FE Y AMOR.

IV.

Fill so de la joyosa vila que al sol escampa
Tot temps de fresques roses brodat son mantell vert;
La coronada ab pámpols y fruyts que la llum dora,
La que la seda fila, la que remembra y plora
L' alarb en lo desert.

V.

Fill so de la que guaytan com dos gigants cativa
D' un cap Penyagolosa, de l' altre cap Mongó;
De la qu' en l' aygua juga, de la que fou per bella
Dues voltes desposada ab lo Cid de Castella
Y ab Jaume d' Aragó.

VI

Be prou que n' ensomnian d' aquell llarch maridatge
De trescents anys les glories avuy sos fills darrers;
Be prou que ab mut coratge veèm com les gralles negres
Volen p' els cims hont feyen sols en jorns mes alegres
Llurs nius los esparvers.

VII.

Llavors tu, oh Barcelona, á un temps soldat y náuxer,
La espasa als lloms cenyida y per ceptre el trident,
Per tos vaxells vetllavas del mar blau á la vora
Junt á Monjuich que s' alça com una inmensa prora
Navegant vers l' Orient.

VIII.

Y llavors tú, oh Valencia, palaus y temples gòtichs
Bastíes y els rius feyes esclaus empresonar
Pera regar les hortes que avuy son ta bellea,
Y els rims de tos poetes anavas, Galatea,
Cantant prop de la mar.

IX.

L' AMOR, la FE y la PATRIA foren tres bones fades
Que'l breçol dels meus pares varen trenar llavors,
La FE ab les verdes paumes del martyri y la gloria,
La PATRIA ab los que guarda llorers eterns la historia
Y ab la murta els AMORS.

X.

¡La PATRIA...! En corts ó en lluytes, ab sanch ó ab veu valenta,
Contra els estranys la terra, los Furs contra el dret real,
Be els defensá Valencia ab clar seny y ab mans fortes,
Per ço el punyal d' en Pere gravá dalt de ses portes:
DUES VOLTES LLEAL.

XI.

¡La FE..! Del humil frare mestre Vicents encara,
Ressó dels antichs setgles retruny l' ardenta veu
Que 'n lo Concili als Papes, als Reys devant sos nobles
Y per les amples places cridá als estols del pobles
«¡*Honra y temor á Deu.!*»

XII.

¡L' AMOR...! L' ombra de N' Ausias á tan bell mot axeca
Lo front del llit de marbre, ficsant los trists esguarts,
Y plany de nou les trobes de sa inmortal ferida,
Ell per qui fou la dona entre els dols de la vida
Com un *llir entre carts....*

XIII.

Jovent de Catalunya, nous trobadors, del nostre
Sagrat avior siaune, jo us prech, custodis feèls.
Si l' arbre bosca axeca fins al cel blau les branques
Hont los aucells s' aturen y escluten les flors blanques,
Es perquè enfonza raèls.

XIV.

May com avuy qu' Espanya ovira envergonyida
Trencats corona y ceptre, brut son mantell de fanch,
Sos fills en lluyta infame, y 's veu menyspreada y sola,
May com avuy n' es digne qui el gonfanó tremola
Ab les barres de sanch.

XV.

May com avuy qu' el Dubte glaça los cors y brollen
Per tot fonts d' impuresa hont beu lo poble á doll,
May com avuy n'es digne qui diu la oració tèndra
Y en les desertes ares cubert lo front de cèndra
Dobla el cap y el genoll.

XVI.

May com avuy que 'l Odi esmola els ferests glavis
Y ven al encant l' ánima sos sentiments per l' or,
May com avuy n' es digne qui l' olivera planta
Y coronat de ròses al mon, trobadors, canta
La dolça lley d' amor.

Valencia, maig 1872. VICENTS W. QUEROL.

Digitized by Google

MOSTRA DE QUATRE MANUSCRITS DEL SEGLE XIV.

(Acabament.)

Lo tercer y últim punt compren los següents capítols: «quin fruyt naix e be de consell: com lo bon consell es demostracio de saviesa: de la pau e tranquilitat que deu esser en la cosa publica: com lo con sell se presta per aportar alguna cosa á la deguda ffi.»

Per completar lo conexement d' aquesta obreta n poso aquí una mostra.

«*Capitol com deu hom sostenir la francha libertad.*»

«Sesgueix se apres en lo present tractat com deu esser donada francha libertat e haver ho casi com a article de ffe com sia de grandissima necessitat ço es de lexar perlar e dir e diffinir franchament e clara sens nulla oppressio en tota natura de consell sens neguna altra praticha e preheminencia de dignitat. E cascuna persona per alta o baxa que sia axi al jove com el vell e al pobre com al rich e al gran com al petit e al qui ha derrera veu com al primer qui ha loch e principi de perlar. Es fundat damunt aquell pas qui es scrit. Exodi xx.viiiº. caº. dient Non sequeris turbam ad faciendum malum nec in judicio plurimorum et adquietes sentencie ut avintatis demes. Ço es que lo jutge no deu donar la sentencia per satisfer á multitut de gent. Car tal consell moltes devegades es variable e faleix, per gran voluntat e per moviment soptat. Affi que la maior partida de aquells qui jutgen o consellen dechuen o seguexen aquell consell com sia la sentencia injusta. Nos segueix empero per tot axo que lo jutge justament e dreta volent jutgar degue llur vot seguir mas segons veritat manifesta notoria e aprovada p t e deu donar son juhi e donar finar e concloure sa diffinitiva sentencia e consell. E ental o semblant cas diu e ressita Mestre Nicholau de llira que la sentencia dels savis en aquest cas es aquesta. Que axi com no deu esser declinat a diffugir de veritat per los grans e poderosos homens qui son de maior auctoritat segons mou en jutjar e diffinir e per tal ordenaren los savis homens dels juheus que quant en lo juhi es consultada la sentencia, e voluntat dels qui jutgen e consellen en lo publich consell. Diu que primerament comença la inquisitio e consultacio a dir e perlar als menors homens ço es aquells qui son de menor auctoritat e ala derreria de la inquisicio venen als maiors. E com dit es la causa principal e vertadera es aquesta que per tal que los menors no hagen pahor dels maiors en dir la veritat la qual cosa se poria seguir. Car si los maiors perlaven primer e havien dit e donat son consell e per favor o per parcialitat alguna contra tota raho e justicia per ventura en tals casos los menors per pahor o per amor veent la proposicio o consell dels maiors no guosarien dir lo contrari ne Aconsellar justament ne dreta. Axi com fan ara que encara no saben be la intencio de aquets grans homens e poderosos senyors e maiors que ja tenen llur vot. Per la qual cosa es molt bona e notable e prevista ordinacio te e serva e acostuma tenir e servar la universitat del studi de paris que en las ordinacions judicials e consultives. Primerament per orde parlen los maestres en artes e apres los doctors e ala ffi los maestres an theolagia. A donchs molt es be avisat e justament ordenat e ab sancta manera perque tot hom haia francha libertat de dir son vot e son parer axi lo xich com lo gran. E axi com dit es damunt aquesta manera appar ami molt notable, vera util e profitosa que los menors en valor e auctoritat tostemps fossen primers en dir e proposar en los dits consells e archius negocis. Maiorment tocant la honor profit e benavenir de la cosa publica. Es ver que appart los faria ben hoyr a cascu. E aço per obrir pertits e veure e saber provehir a tots los contraris falços e mals quen porien sdevenir. Los quals per no star prevists e apparellats per raho de no conexer les causes e falços varats per tal dix e dona de consell Mohises a son fill O fili mi rogo te ut bonum consilium semper a sapiente per quirat.»

III.

Una petita obra la qual es stada feta per recobrar e haver lo exercici de moderacio affi que la virtut sia pus prospera entre los exercidors.

Es molt semblant á la anteriorment descrita, y mes encara una especie de complement ó continuació de sa materia. Se divideix en capítols que tractan: «de consell en si corregit: de esser amat: de pahor e seguretat: com deu hom fer son consell ab los bons amichs: de saviesa per pendre consell: quant hom pot e deu mudar son consell.»

Vèges ara per mostra lo seguent capítol copiat punt per punt.

«*Capitol primer de consell en si corregit.*»

«Est abans que digues, molt guarda ton cor tu qui est, ne que vols perlar. Primerament guarda si la cosa pertany a tu o a altre e si es cosa de no dir a altre, callaten. Car segons ley, colpable es aquell quis entramet de aço qui nos pertany a ell. Salamo diu, cell quis entremet dela cosa qui nos pertany a ell, es culpable. Apres guarda si est en ton bon seny sens hira o sens torbament de corcar, si non heres lavores deus tu callar constrenyent ton cor e ton sperit. Tullius diu que es gran virtut aconstrenyer los moviment del cors tant tro que los desigs de ton cors sien en bona raho. Senecha diu, quant lom es ple de hira ell no veu res sino ço que es de crim. Cato diu hira empatxa lo cor que ell no pot triar la veritat. Per ço diu Ambrosius la ley veu be lom qui es sobrepres de hira mas ell no veu pas la ley. Encara diu mes veuç ton coratge e ta hira tu qui vols vençre totes coses hira sia luny de nos car ab hira neguna cosa no pot esser ben feta ne pensada ni res que hom faça ab hira no pot plaure a aquels qui davant lurs son. Pere alfonç diu quant lo coratge es mogut per alguna hira hom pert la vista e la conexença entre veritat e falsia. Apres guarda que no sies cuytat per desig de perlar ental manera que ta voluntad no consenta error. E Salamo diu cell qui no pot constrenyer son sperit en part es semblant ala ciutat uberta qui no es environada de mur. Lo mestre diu, qui no sab callar, no sap perlar,

Digitized by Google

ha un filosop fonch demanat perque ell stave axi callat si ere per seny o per follia. E ell respos que lo foll no pot callar. Salamo diu, posa ffre a ta lengua o en ta bocha, per que no puixes caure a juy de mort sens gario. Cato diu, sobirana virtut es constrenyer la lengua. Car aquell es propri de deu qui sap callar ab raho. Salamo diu, qui guarda sa bocha guarda ça anima e qui no smagina sos dits trobarsa mal. E si tu vols blasmar o rependre a altre guarda tu no sies tacat de aqueix mateix crim, car leja cosa es veure los petites mals daltre e no veure los seus grans mateys. Lapostol diu, ho tu home qui jutges los homens, dampnes tu mateix, car tu fas ço de qui jutges los altres e no ensenyes a tu mateix. Tu dius que hom no deu furtar, e tu furtes, tu dius que hom no deu adulteri cometre e tul fas. E de ço diu que tu blasmes guardet que tu nou fasses. Apres guardat si tu saps be ço que vols dir car altrament tu no pories ben perlar. Un gran home demana a son maestre e com ell poria esser vell parler. E son maestre li respos que ell digues solament ço que ell sabes be. Assi diu jhesus march, si tu has enteniment respon aço que sapies, altrament calla perquo tu no sies repres per nessies paraules. Apres guarda la ffi de tots dits lo quen pot sdevenir car moltes coses semblen esser bones al començament qui han mala ffi, jhesus fill de march diu. En tots tos b ns ha doble mal e perço smegina lo començament e la ffi ensemps. Car la ffi senporta la honor o lo blasme de qualsevol cosa. Si tu dubtes de la paraula sin vendra be o mal, jollou que calls. Car ell es cert que les peraules son semblants a segetes que hom pot tirar mas no retenir. Tullius diu, no faces ne digues ço don tu est en dubte si es be o mal. Car la bondat relluu per si matexa e dubte es significança de malvestat. Encara deu guarda que per res, malvestat no isque de ton consell.»

Aquestas duas obras son del gènero que llavors fou mes tractat en Catalunya ó sia de regiment del poder temporal mirat baix lo punt de vista de la religió cristiana, com a ella pertanyents subdits y princeps, de manera qne contenen abundó de doctrina política, esposada clara y senzillament, ab bon ordre y esquisit llenguatge.

IV.

Conaxensa de estament de salvacio e dampnacio.

Falta la portada y una ó duas planas del comensament. Compren duas parts que tractan, la primera de com pot l' home conexer si está y viu en estament de salvacio y la segona, com ha conaxensa de si está o viu en estament de dampnacio. Las parts se divideixen en partidas, y la primera ne conté duas tractant la una de la verdadera creencia, y l' altre de verdadera obediencia. Aquesta se divideix en capitols ab estas rubricas: «de vera obediencia la qual es de home a deu: de vera obediencia la qual es de home á home: de vera obediencia la qual es de home a sa bona consciencia habituade de bones custumes.»

La segona part conté també duas partidas que s' ocupan, la primera de com ha l' home conaxensa de si está o viu en estament de dampnacio en falsa creencia, y la segona de com ha l' home conaxensa de si esta o viu en estament de dampnacio en falsa obediencia. Aquesta se dividex tambe en capitols que s' ocupan «de la falça obediencia la qual es de falça obediencia: de la falça obediencia la qual es de home a home: de falça obediencia e desobediencia que es entre hom e sa falça consciencia e males custumes.»

Per mostra d'aquest manuscrit, pot servir lo capítol que aquí copio.

«*De vera hobediencia la qual es de home a home.*»

«Vera hobediencia ques coven de hom haver pot esser considerada generalment en III maneres ço es asaber de poble a son prelat, o a son princep. E de fill a para, e mara, e de servidor assenyor e maior. mas jo en esta obra no enten aperlar sino tant solament de la vera obediencia a la qual tot christia es tengut, e obligat de esser obedient a son prelat rector, o vicari, als manaments, e a les amonestacions de les quals tot christia es obligat de obeyr axi com aquell qui representen en terra la persona de jesuchrist fets empero los dits manaments, e amonestacions segons deu. E fundat en la veritat del seu fill eternal nostre senyor jesuchrist segons que ja dessus es dit. Com a tu chistia es fet mananment per ton prelat rector, o vicari que coigues lo digmenge, o alguna festa de sant o sancta ordcnada per sancta mare esgleisa de esser colta. E tu li est obedient pots esser cert que tu es en via de salvacio. Sots posat empero que sies ver creent, e ver obedient segons que dessus es dit. Com a tu christia es fet manament per ton prelat rector o vicari que dejuns la caresma, o les IIIIe trempres del any o la vigilia de nostra dona, o de alcuna festa de sant, o de sancta. E tu li est obedient pots esser cert que vius en estament de salvacio. Com a tu chistia es fet alcun altre manament per ton rector, o vicari lo qual manament sia just per esser ell manat e per tu esser obeyit. E tu li est obedient pots conexer que tu est en via de salvacio e de salvament. E a esser conegut si lur manament es just mas esta a esser conegut al dit vicari de jesuchrist que no a tu. E saps perque ço com a ell es comenat, e no a tu. E per tal com ho deu mils saber, e sentir que tu ço ques per tenyr a ell demenar, e atu de obeyr, e per ço na retra ell compte, e tu no. E si per ventura se esdeve que tu no sabs en entendras millor que ell qui to mana e beus que ell falleix en son manar deus loy dir e donar per entendra secretament per caritat. E si ten volra obeyir fara be, e ço que deu fer. E si no lexel estar en sa ignorancia. E tu fe segons que a deu sera agredable. Com a tu christia son fetes amonestacions per ton prelat rector o vicari de alcun vet o excomunio per alguns, o alcunes qui son rebelles als manaments, e ales amonestacions de sancta mare esgleya que tu aquells rebelles nols sies coajudador ne favorable. E si tu a les dites amonestacions est obedient pots esser cert que vius en estament de salvacio. E si per ventura tu est per ells amonestat per vedat et veden, e sots pos que no sies colpable de aço perquet veden deuste justament humiliar, e escusar. E si no volen rebre ta excusacio deus ho lexar á deu a qui es tot secret manifest, e haies paciencia e sies obedient per tal que doble sia ton merit. E sin est, pots esser se-

gur que est en via de salvacio e de haver gran guardo. Per les demunt dites coses generals, e specials pots tu christia esser reglat de esser obedient a ton rector, o vicari, o prelat. De la vera obediencia ques pertany a ver religios no men entrament car ja sab e deu saber per sa regla a quals coses estingut e obligat de obeyire de observar sots virtuts de la obediencia que ha promesa a son maior pus que he perlat de la vera obediencia ques pertany de home a home tinent loch entera de jesuchrist. Ara enten a perlar de la vera obediencia ques esguarde de home a sa bona consciencia, e a bones custumes.»

Dèu observarse que la materia de aquesta obra, va aplicada a la creencia y obediencia que deu tenir l'home a sos superiors tant en lo espiritual com en lo temporal, axis com també per part dels fills als pares, y dels servents als amos.

V.

Alahor e honor de vos verge regina comensa aquesta salutacio quies Ave Maria.

Es com diu la rúbrica una salutació a la Verge glosant galanament la del arcángel com pot veurers per la mostra de son comensament, qu'es com segueix:

«Deus te sal Maria, la bonea del fill de deu qui es gran infinidament, te saluda per ço que prengues de ta natura ab lo qual fos una persona tant solament, lo qual fill es egual en bonea granea e eternitat al para e al sant spirit, e a tota la essencia. Gracia plena lo poder saber voler qui son I. poder voler saber en filiacio se son encarnats en carn de ta carn, e en sanch de ta sanch. Aquest poder, saber, voler, es I. fill tansolament del sobiran pare, per aquest fill es creat en tu fill home ajustat a esser una persona ab fill de deu, e per aço, Regina, est tu plena de gracia per fill de deu e per fill teu home, e fill deu es ton fill en quant es una persona ab fill teu. On com aço sia en axi de la influencia de la planea de gracia don ton fill es ple, es tu, Regina, plena de gracia maior que no podem membrar, entendra ni amar, e de la tua planea de gracia, ve influencia a la memoria, e al enteniment, e ala voluntat qui contempla en lo cumpliment de ta gracia. On beneyta sia, Regina, la tua gracia qui esteu plena que compleix tots aquells qui per ta gracia han avenir a perdurable compliment. Lo senyor es ab tu, Regina, lo qual es virtut, veritat, gloria, qui han infinitat en poder, saber, voler, aquella infinitat es sobira be en eternitat. Aquest senyor es en tu, deu e hom deu es per lo para divinal, home es com a presa carn, e sanch de tu. Esser en tu, Regina, aytal senyor fa esser tu en tant gran virtut, veritat, gloria, que apres ton fill sobrepuges en virtut, veritat, gloria, totes les altres creatures, e aço es per ço car eyceptat ton fill lo senyor no es en nenguna creatura tan virtuosament, tan verdaderament, gloriosament, com es en tu, com a nenguna altra creatura no ha donada tanta de virtut a rebre sa virtut com a tu. E per aço car tu no pots per sa virtut reebre maior virtut que altre creatura es pus verdaderament en tu seva gloria que en altre creatura.....»

EMILIO GRAHIT. (1)

JESUS ALS PECADORS.

Apreneu de mi.

Miráu mon Cor de pare amorosíssim
En creu morint d' espines coronat.
No n' hi plantèu cap mes al Cor dolcíssim
Que tant vos ha estimat.

Dintre la llaga cors de verge hi nian;
Veniu, cridantvos, pecadors, veniu.
Los serafins mes rossos quan somian
Somian ferhi níu.

Llençau, llençau lo cálzer d' amargura,
Que dolça bresca angèlica us portí.
Si teniu set d' amor y d' hermosura,
Veniu, l' aygua es ací.

Tinch per les vergens lliris y corones,
Pels jovens somnis, música y amor,
Gloria y recorts per avis y matrones.
Pels infantets dolçor.

Veniu, daré consolació á qui plora,
Midecina suáu al malaltís,
Y al pit de tots abocaré abans d' hora
Plahers del Paradís.

Mas ¡ay! vos enamoran les floretes
Que en cá zer enmelat regalan fel,
Y ningú assaboreix mes amoretes
Mes dolces que la mel.

Te la nina aymadors, lo lliri abelles,
Y 'l mes petit verger son rossinyol,
Y jo que lliris fiu florir y estrelles
Tinch de plorar tot sol!

Per mes que 'ls braços nit y dia axample,
Ningú ¡ay de mi! ningú s' hi ve á llençar.
Per tot se troba 'l colyssèu poch ample
Y es ¡ay! desert l'altar!

Amors del cel, veniu á fermhi festes
Que 'ls de la terra ja no son per mi!
Tant que l'estimo! sols me guarda arestes
Mon blat que ab sanch reguí.

Aqueix amor del mon per qui 'm dexáreu
¿Vos amará fins á la creu com jo?
¿Pel Paradís obrirvos que tancáreu,
Pren mort y passió?

¡Ay! ab òsculs dolcíssims y abraçades
¿Donchs que us he fet pera llansarme axí?
Donáume altres açots, altres llançades,
Mas no fugiu de mi.

(1) Debem esmenar en est número duas erradas de caxa que involuntariament passaren en lo anterior y en l' article I d' esta série. En la plana 100, col. I, ratlla 17, allí hont diu «la *Conaxensa de estament de salvació e dampnació*,» deuhen afegirshi ans que las paraulas que seguexen, aquestas: «no pot esser d 'ell per quant á la fi s' hi llegeix: *Comensat fo aquest llibre á XX dies de Novembre, e fo acabat á XXVIII del dit mes en la Ciutat de Valencia En lany de* M.CCC.XXX.VI, y en aquest any si per cas era nat, no 's trobava encara en disposició». En la matexa columna y plana, ratlla 21, allí hont diu «y teoria humana,» deu dir «y pensaments. La virtut cristiana acompanya á tota mena d' accions humanas».

Digitized by Google

Jo so la via, veritat y vida,
Bonich y dolç, manso y humil de Cor,
De flors mon jóu suau, y enlleugerida
Ma cárrega d' amor.

A amar y ser amat vinguí á la terra
Fet tendre anyell pera poder morí',
Jo, Deu de les venjances y la guerra
Que trono en Sinahí.

Quan baxo en carro flamejant de bromes,
Tremola encara l' univers de por;
Que 'l nuvol so del llamp, mas ¡ay! pels homes
So l' astre del amor.

Ja un roch no 'm queda hont reclinar la testa,
Que tot vos ho doní, sinó la creu:
He fet pa y vi d'eix cos y sanch que'm resta.
¿Què darvos mes?... prenèu,

Prenèu mon ser y tot, dolça primicia
Del esplet que á la gloria us tinch guardat.
¿No tornarèu al Cor d' hont sóu delicia,
Fillets que m' heu dexat?

Si no hi tornáu, ¿que faré jo? us podría,
Boçins de mes entranyes, avorrir?
Amarvos sempre, amarvos ab follia
Fins á tornar morir.

JASCINTO VERDAGUER, *Pbre.*

ODAS D' HORACI.

À LICINIUS. (1)

Rectiùs vives, Licini, neque altum

Si vols viure bé, Licinius, ni sempre solques la alta mar, ni per excés de por á la tempesta vorejes á tot' hora las inicuas costas.

Qui fa son pler d' una mitjanía, mes preciosa que l'or, ni te de arrostrar la miseria d' escalabrat tuguri, ni la sobrietat de sa morada atia eu contra séu á la enveja.

Com mes alts los pins, mes lo vent los brinca; las torres, com mes encimbelladas, ab mes terrabastall la llur cayguda; lo llamp fereix los cims mes enfilats de las montanyas.

En la adversitat espera y tem en la prosperitat un cambi de sort l' ánim discret. Si Júpiter es qui envía l' aspre hivern, ell mateix es qui 'l desterra.

No perque ara vaja mal te d' anarhi d' aciavant; no sempre tiba l' arch Apolo, que á voltas també ab sa citara deixondeix á la callada Musa.

Sias fort y animós en la desgracia; mes si 't bufa 'l vent massa propici, bè farás d' abaixar las infladas velas.

(1) *Licinius Varro Murena*, hú dels dos germans seus ab qui Proculejus, celebrat ab tal motiu per Horaci en altra de sas odas morals, partí tota sa fortuna, quan per la guerra civil havian sigut completament arruinats. Los consells que aquí li dona 'l lirich foren prédicas en desert; puix volgué conspirar contra August y fou sentenciat á pena capital.

DIÁLECH ENTRE HORACI Y LYDIA.

Donec gratus eram tibi.

Horaci.—Mentres vaig agradarte y cap jovencel prefert ton coll de neu voltá ab sos brassos, visquí mes benhaurat que 'l rey dels Persas.

Lydia.—Mentres cap altre amor t' abrusá fora del meu, y Lydia, la famosa Lydia, no fou després de Chloe, mes preclara visqui que la Romana Ilia.

Hor.—Eu mi impera de present la Tracia Chloe, la de las dolsas canturias y la citara; res me fa 'l morir per ella si aprés los fats han de respectarla.

Lyd.—A mi abrusa ab corresposta flama 'l jovencel Calaïs, fill d' Ornythus de Thurinum; duas morts patiré per ell si aprés los fats han de respectarlo.

Hor.—Vaja! ¿y si renaix l' antich amor, dos cors ara divorciats lligant ab jou de ferro? ¿Si 's repudia á la rossa Chloe, y s' obre de bat á bat la porta, á la rebutjada Lydia?

Lyd.—Per bé que ell sia mes hermós que un estel y tu mes lleuger que escorça d' arbre y mes irascible que'l fer Adriàtich, vinga 'l viure ab tu, ab tu moriré contenta,

Trad. de J. SARDÁ.

DEPARTIMENT D' UN AYMADOR.

PLANTS DE S' AYMIA.—RETORN DE L' AYMADOR.

La original y animada composició que anem á traduhir, extrayentla de la notable colecció de poesias populars del Sud de la India, publicada fa uns quants anys á Fransa per lo distingit orientalista Mr. Lamairesse, es un dels cants sagrats que 's cantan en las pagodas indias en honor del Deu Siva, y que forman 'l fondo principal de la educació dels noys d aquell pays, que 'ls aprenen de cor á estudi. Forma part de l' aplech de las mateixas, nomenat lo «Calampagam de Siva.»

La criada.

Oh aymador, que habitas á Arouné, vens á pendre comiat ans de emprendre lo viatge que vas á fer per amor á la ciencia; ja te 'n pots anar, no 'ns hi oposem, escolta empero lo seguent:

Ja que tens tan desitj d' apendre ciencias admirables, tornat tant sabi com Sambandar qui ab sos cants ha ressucitat la calavera de sa promesa (1) puix tantost haurás abandonat á ma senyora, que finará, alashoras, servarem sos ossos y tu ab la ciencia podrás retornarli la vida.

(1) Un marxant havia promés sa filla en matrimoni á Sabandar; un dia que esta cullía flors una serp la mossegá y de resultas ne morí. Son pare guardá sos ossos dins d' un vas y 'ls presentá á Sambandar que havia anat á veurel. Compongué aquest un cant en honor de Siva: incontinent la noya ressuscitá.

Digitized by Google

La aymia.

En lo mont d' Arouné, estada de Siva qui d' un colp d'ull feu l'univers, qui no te ni pare ni mare, qui dona 'l moviment á tot lo que respira, segons los mérits de la vida anterior, qui s' ha posat la desfressa d' un veritable penitent, qui enreda entre telas los cors dels devots, qui ha dat seixanta milions de pessas d' or á Soundrar, qui du als peus la campana de ressonant victoria.

La primavera, com un fargayre que tingues per manxa lo mont Podiamalé, estada del deu de la mort, fa sortir los rebrots dels arbres en la boscuria, com lo foch s' aixeca de la fornal; fa retornar los grans á la terra en lo bech dels aucellets, com las estenallas retornan lo ferro; com lo fargayre posa carbó al foch, ell omple las arbredas d' abellas negras, ab clapas blancas en las alas que brillantejan com espurnas; las brancas y las flors agitadas sacudeixen las abellas com la barra de ferro remou las brasas en lo foch; aixís es com la primavera forja la sageta de flor per á Manemada, deu del amor.

Y no obstant, oh ma donzella, tu qui dus flors de pounné en tos cabells, que tens lo caminar de la águila, mon aymador no ha arrivat encara.

Oh vosaltres, viroladas pollas, que vos recreáu joyosas en la floresta d' Arouné quan ve l' hivern.

Oh tu estany, que omple l' aygua de la pluja.

Oh estació de las plujas, que fas lo núvol, lo núvol que munta per los ayres despres d' haverse fet gros ab las llágrimas que rajan de mos ulls.

Oh hivern semblant á matzinas! oh ninas allunyadas dels vostres aymadors! que 'n soch de malaventurada!

Oh crepuscle! en la montanya hont resideix Siva, tenint en son bras esquer á Parvati ab sos ulls enfonzats fins á las orellas, y la espasa de foch en sa ma dreta, tu dus al amor fins á las vacas rojas, que xopas de la pluja, tremolejan clohent llurs mamellas y erissant la pelussera, tantost senten los flaviols dels pastors en las florestas que voltan lo palau del Deu, ¿perque no inspiras sentiments tendres á mon aymador, qui m' ha promés que tost retornaria?

Oh garsa real, que t' estás inmóvil aparentant dormir, per á agafar los peixos Selhindis, en la riera de Siva que ha deturat en sa gorja la negra metzina per á salvar á Vichnú y á Brahama, vesli á dir á mon aymador que jo no puch cloure ls ulls en tota la nit.

En los temps contraris que jo atravesso, lo Deu d' amor me tira sens parar sas sagetas de flors irresistibles, la lluna com si fos de foch m'abrusa, mos brassalets me caulien dels enmagrits brasos. Haig d'oblidar lo camí per hont mon aymador venia, y de no pensar mes en mon amor vers ell. Lo vent del Sud que ve del mont Podiamalé (1) bufa constantment per mon camí y m' fa patir, á mí qui soch una pobre nina ignorant.

Oh tendre aucell Naré! tu vius sens allunyarte de ta companya per á preservarla de tot esglay en las boras del bell riu del pais d' Arouné, estada de Siva, l' oracle de las ciencias, l' objecte constant de la veneració d' Appar, de Sambandar y de Soudirar, qui han cultivat las tres arts dels tamuls, la literatura, la música y la dansa.

Mon aymador m' havia elegit á mi de sa plana voluntat, m'havia jurat no abandonarme ni un moment, mil provas m' havia dat de sa tendresa, y despres ¡m' ha trahit! empés al lluny per la set de riquesas m' ha abandonat.

Qui es que 's fiará dels aymadors?

Oh Naré del coll llarch, que habitas á Arouné, estada de Siva qui ha pres per sageta al deu Vichnou, despres que aquest deu, encarnat en Krichna, hagué salvat las vacas y als pastors suplujantlos dessus lo mort Cavartanaguerri que aixecá per á que 'ls h fes de paraygua.

Oh vosaltres, arbres jovens de las selvas que al cel tocan.

Oh vosaltres abellas, que aneu á posarvos en los nenúfars.

Yo no se entendre perque mon aymador s'estálluny de mi, perque no procura retornar á mon costat. ¿Puch viure jo separada d' ell?

Oh arbre Pumé, t'ha abandonat com á mi per anar derrera de la fortuna, mon aymador que habita en la montanya de Siva etern ballador?

Fa molt de temps que estens per tots cantons las brancas y fullas ombrejants, que murmurejas agitat per lo vent y que plous flors d' or al buf del oratge; com tu no tinch ajuda desque m' ha abandonat mon aymador; l' amor vers ell m' esllangueix; l' avorriment m' aclapara; lo vent del sud me fa sortir per tot lo cos clapas d' amor.

Oh onadas de la mar, hont lo Deu Siva en forma de pescador ha tirat l' am! oh aucells de la mar, qui devoran los peixos sobrenadants.

Digueume, perqué sola, abandonada pateixo del mal d' amor? perqué m' ha oblidat mon aymador, ell que'l primer dia que m' abrassá apretant mon si, me jurá no separarse mes de mi? Es per culpa d' ell? O bé es un decret de Brahma escrit en mon front?

Oh pobre cor meu, cor pecador que aborriment aclapara en la estada d' Arouné; mon aymador qui m' ha desamparada no 's recordará de que ha arrivat l' hivern, que gita en llampechs lo foch que 'ls nuvols han tret de la mar ensemps ab la aygua de que están formats, y que omple de clapas d' amor del color de l' or los cossos de las ninas atormentadas per desitjs no satisfets.

La neu que brilla dessús la montanya de Cailamale, hont habita Siva que du la testa coronada dels set punts cardinals, es com lo fum del foch del amor que corseca á las ninas. Gotas de aygua 'n surten, que son com las sagetas de flors del deu d' amor; no caurá un ros com aquest en los llochs per hont es mon aymador?

Mos ulls derraman una mar de llágrimas, en lo mont de Siva. La lluna que en lo cel brilla ara me fa sufrir tot esperant mon aymador. D' en tant en tant surto per á veure si arriva. No puch sobreviure á son amor. Mon senyor no pensa pas en mi y roman lluny de mi.

---

(1) La lluna y lo vent sud son tinguts com á enemichs dels enamorats.

Digitized by Google

Paraulas d' un criat confident de l' aymador qui reconeix á la aymia.

Mon senyor m' ha dit en que 's distingia entre totas las ninas coronadas de flors s' aymia.

Se sembla a Latchumi en la mar de llet.

Ço que veig enfilantse com á montanyas, son sos pits.

Ço que se sembla á un arbre es son coll.

Ço que m' apar com una fosca nuvolada es sa cabellera.

Ço que se 'm figuran flors del Cuvalé son sos ulls.

L' arch que 'm sembla veure es son front.

Esta púrpura que enlluherna mos ulls no es la esquenada de la cotxinilla, que son los llabis de la aymia.

Paraulas del aymador al retornar prop de sa aymia.

Rabassut servidor, que vers la estada d'Arouné menas mon carro! Los núvols que'ns han avansat s'han apilotat, han fet surtir l' arch dels set colors y 'ls insectes precursors de las plujas; han gitat llamps y llampechs y de pluja inundan la terra ¿A ma aymia qué es delicada com lo tronch d' una flor y que es lluny de mi, no la omplirá d' esglay est espectacle?

¿No veurias pas á ma aymia que es del exercit de Manamada (1) venir cap á nosaltres en la vila hont arrivem?

Ma aymia, semblant al tronch d' una flor, ve armada d' archs, son front y sas cellas de buyrach, son coll de sagetas, sos ulls que m' apuntan per tots costats de superbiosos elefants, sos pits de tronchs de plátano sas cuixas.

DIÁLECH ENTRE LAS CRIADAS DE L'AYMÍA Y L'AYMADOR.

Las criadas.

Oh músichs que cantau nostras llahors y que 'ns donau lo nom magnifich de pollas, voleu acas enganyarnos, per fer atorgar gracia al aymador infeel que ha abandonat á sa aymia?

Quant trona, solem invocar al héroe Artchunin y taparnos las orellas ab las duas mans, per mes empero que suporten l' espetech del tro, serán sordas á vostras cansons.

Ja podeu ben anar de casa en casa, lo que es aquí ningú trobará pler en escoltarvos.

Tals son los nostres sentiments.

L'aymador.

Criadas que viviu á Arouné, estada de Siva, adorat per Agastiamuni, que habita en lo mont Podiamalé, per l' ilustre Supramaniar muntant en un pago reyal, per Manemada, deu del amor, que munta 'l carro de Zefir, per Vichnú adormit en la mar de llet, y per Devinderin que 's nudreix del nectar que 's treu d'aquesta mar.

Si jo haig de fer lo retrato de la vostra senyora, compararé sos pits á dos elefants, sa talla al buyt del ayre, sos encisos mes secrets al seti d' una divinitat dalt d' un carro, sa cara á la lluna, sos ulls bellugadissos á sagetas, sas espatllas á la canya dolsa; no citaré empero lo cor dur de la vostra senyora que no te compassió de mí.

Hermosa mia, la del caminar d' águila que habitas á Arouné, cap fora de tú pot apagar mos fochs; aixi, dignat endreçar á mi tas miradas.

Las criadas innovant á llur senyora la arrivada del aymador.

Oh filla d'Arouné, ha arrivat un princep y ha dit:

Ab fullas de nopal he ferit á una femella de cervo; mitj morta quasi s' ha dirigit cap aquí; hont es?

He mort un cervo, d'elevada cornamenta: ¿es aqui que ha vingut á caure?

He tirat las fullas de nopal á un elefant, y ha fugit; ¿hont es?

Despres ha anomenat terras desconegudas y ha demanat lo camí per á anarhi; y com que nosaltres no responiam á sas preguntas ha dit: Bé, que ¿nó hi ha ningú que 'm conteste?

Despres d' havernos fet admirar la bellesa de las fullas del nopal que du á la ma, s' ha acostat á nosaltres; ha sentit la olor de las flors que duhem al cap y la ha alabada: no sabem pas lo que te en son interior.

J .S. y LL.

---

(1) Los exercits de Manamada, deu del amor, se componian de donas.

AVANT!...

¿Ahont van exes onades de gent tota febrosa?
¿Ahont corre fatigada la vella humanitat?
Israel de tots los setgles, de dins la núu polsósa
Qu' ella alça, sempre mira lo terme desitjat.

Y 'l terme may arriba; flastoman y se quexan
Los pobles y les races, mesclant verí del cor:
Y vells Moisés moren, y nous Moisés nexen,
Y 'l mon lo desert tresca, voltant lo vadell d' or.

Los troços d' unes taules rompudes ab follia,
Servexen per les noves mes prest apedregar;
Les lleys d'orde y justicia no viuhen mes qu'un dia:
Tot cau y se soterra del temps dins lo fossar.

L' humanitat avança.... de cent en cent jornades
Gigants inmòvils troba just fites del desert,
Que quant ha passat ella, no veuhen mes qu'ossades,
Despulles, sanch y ruines, fins que sa vista 's pert.

Al peu de cada setgle, la gran familia humana
S' aplega : allá descança de corre y de lluytar,
May torna 'ls ulls arrera; res al passat demana;
Lo Paradís que cerca, avant creu que ha d' estar.

Contra els adorats ídols tot lo rencor rebenta
Dels pobles que espurnejan p' els desenganys ferits,
Y mostrantlos nafrada sa carn del coll sangnenta,
Los tomban y calcigan, posant al cel llurs crits.

S' axecan altres ídols en lloch d'aquells que jauhen,
Llançant noves promeses, vestint un nou desfrès.
Los pobles los encensen; de genollons tots cauhen,
Clamant:-«Redentors, gloria, la sanch del pit vostre es.»-

Los ídols llavors cridan ; — « L' humanitat es lliure » —
Y tiran ses corones, sos ceptres y mantells....
Los pobles uns als altres, se diuhen :— « axò es viure! »
Y rompen les insignies al peu dels deus novells.

Digitized by Google

La dignitat humana d' honor queda sodolla
Quan romp' una corona, quan té el ceptre romput.
¡D' una corona oberta pot ferse 'n una argolla!
¡Dels trossos d' un vell ceptre, grillons d' esclavitut!

Los mes ardits s' axecan y diuen: «Exa terra,
»No es la promesa terra que tots vením cercant;
»Als qui vullan quedarse fassamlos mortal guerra.
»Humanitat, axécat; camina cap avant....»

La pobre, crèu y s' alça.... camina que camina,
Després d' un desert aspre, mes aspre desert vé;
Lo vell cau y badalla, y al jove li metzina
Lo cor: desitx, set, febra, p' el mon que promès té.

Quan dins la polsaguera los folls ja s' empentejan,
Aquells gigants altívols, los setgles inmortals,
S' esguardan uns als altres, somriuen y capejan,
Mirant com jardins cercan corrent als arenals.

Y passan les jornades, y 'ls desengauys may passan,
Y fuig ab l' esperança la fe ab tot son etcís;
Los pobles uns als altres los cors, fers, s' arrabassan,
Cercant dins ses entranyes les claus del Paradís.

La sanch puja á la testa del poble mes altívol:
Del mon ne vol fer cendra per fer son dret etern,
Ja qu' el cel nos ho nega, li diu son seny ombrívol,
Cerquém dins avenchs fondos remeys que'ms do l'infern.

Hi baxan: negres roques un oli ardent hi suan:
Son pous per hont trascola sos plors l' eternitat:
Dels condempnats son llágrimes que fins allá traspuan:
¡Y ungits son ab tal oli los reys de l' igualtat!

Les grans ciutats ne regan, per viles l' espargexen,
No hi ha poder ni gloria que ab ell no s' enderroch;
Quant tot la flama ho crema, los pobles comparexen
Per veure la justicia sortir de dins del foch.

De dins la negra cendra sols surten cruels venjances,
Sols surten grans miseries, y s' alçan mes clamors,
Y tornan caure els idols, y mortes esperances
Renaxen, pera viure tant com los nous senyors.

. . . .

. . . .

¿Ahont vant exes onades de gent tota febrosa?
¿Ahont corre tant cansada, la vella humanitat?
Israel de tots los setgles, de dins la núu polsosa
Qu' ella alça, sempre mira lo terme disitjat...

Molt bella n' es la terra, la terra suspirada!
Mes ay! ningú l' ha vista, ningú la veurá may.
Dels ulls malalts p' els vicis n' es fosca la mirada;
Cegats los dexaria del cel lo pur miray.

Lo Paradís de ditxa, un mur ne té ab sèt portes;
Escrits ab llamps, flamejan los noms de sèt virtuts;
Adins, tot son etcisos; afora, terres mortes,
Carners, òdis, miseries, y 'ls ayres corromputs.

Los pobles de la terra, fermats á sa cadena,
Entorn del mur fan cercles, les portes unglejant;...
Per cástich, Deu los fibla l' açot damunt l' esquena,
Y ab veu de trò los crida: «¡Humanitat, avant...!!»

Palma Maig—1872.

GABRIEL MAURA.

BIBLIOGRAFÍA.

Jochs Florals de Barcelona de 1871.

II.

La cansó de mestre Jan.—La rondalla dels tres hostes.—Suspirs.

Hem arribat al juhí crítich de las rimas premiadas en los Jochs Florals d' antany. Lo primer que en lo volúm se troba es «*La cansó de mestre Jan*» guanyadora del premi de amor y cortesia, poesia deguda al giny inspirat de D. Francesch Pelay Briz.

No cal mes que llegir la composició per véures'hi desseguida lo tracte continuat que ha mantigut son autor ab los poetas populars de nostras encontradas. Un mestre de farga comta á sos companys d' ofici una feta que passá á son pare. Est tenia una filla: la terra 's trobava barrejada per estrangeras tropas,

«Era un temps en que 's sentian
somatents per tot arréu,
quan la pobre Catalunya
del francés duya la creu.»

Un dels invasors se l'hi endugué son millor tresor: lo pare fórja una destral, destral que

«tot lo tall l' enribetava
lo millor ger que 's sol fer,»

forjada que la tè fuig «ab cap baix lleuger péu,» y

«Passa ubagas y solanas,
passa rius, travessa ponts,
en las baumas no hi reposa,
no fá cas d' ombras ni fonts;
si cau pluja s' hi rebeja,
res l' hi fan los llamps ni 'ls trons,»

va buscantne la venjansa, fins que arriba á un poble, y sent la veu de sa filla dintre de una casa tancada, mes

«de una xica finestreta
ne mig bada 'l finestró;
la finestra es enreixada,
l' ull hi passa, si 'l cos no»

Pren l' anella de la porta, esta s' obra al ters truch, dintre de la casa s' ou gran remor, y

«l' endemá 's parla pel poble
de un francés mort que hi allí.»

Torna á casa ab la destral oscada, y negre de las voras, algú diu que era negra de sanch. ¿Y qué's féu de la filla? Bé 'u diu lo mestre cansonaire:

«De germanas si 'n tenia
los méus pares ho sabrán:
si algun colp ne feyam festa
me portavan á Sant Joan.
Una monja quan me veya
se posava á fé un gros plant.»

Eix es l' assumpto de la cansó del mestre Jan. Una filla deshonrada, un pare que 's revenja rentantne l' honra tacada, ab la sanch del raptor de sa filla. Açó no es nou, dirá algú. No es nou en efecte, com que en los temps á que hem arribat, ja no pot ésse 'n mes que lo escéntrich, y may lo escéntrich es lo bell. Emperó la forma de la obra del Sr. Briz es lo admirable, es lo que es nou. ¿Quí al llegirla no veu en lo ferrer al montanyés catalá, curt de paraulas, ferm d' esperit, sencer de cor, segur de bras, adorador de l' hon-

Digitized by Google

ra y altiu com los pichs de las montanyas que 'l rodejan? Y tinga's en compte que 'l poeta no 'ns lo descriu en la sua obra, emperó nos lo fa endevinar: en un fet de sa vida nos lo fa coneixe tal com es; y aquest fet que es tot un poema, l' esplica ab poch mes de cent versos, versos consisos y enérgichs y plens de sobrietat y robustesa. En això mes que en res se revela al poeta d' esperit que fuig de la fantasía y del artifici empalagòs, pera fer esclatar de plé á plé l' impressió que'l domina, tal com la sent, y no pas en rebuscats conceptes.

Are 'l coneixedor de nostra poesía popular bèn bè 's veu ab lo giny de la forma de la cansó del mestre Jan. Al revés de molts, que inconsideradament se donan á imitacions de las obras del poble, embarnissantlas pera donarlas'hi carácter, ab lo que constitueixen defectes de forma y no bellesas de las cansons populars, lo Sr. Briz ha sapigut assimilarse lo bó y arreconar-lo dolent del género que ha volgut imitar. En tota l' obra no hi ha una sola espressió d' aquellas que 'l poble—mes bon poeta que destre versificador —encabeix en sas obras, espressions que res volen dir, y que molts prenen per típicas y característicás, sent aixís que no denotan mes que la dificultat que té 'l poble, no lletrat, pera conjuminar la mecánica del vers, la rima.

L' obra del Sr. Briz fora justa si la primera part corresponguès á la segona. La descripció que en ella fá dels treballs de la farga la trobam forsada é inútil, y com á preparació massa estirada. Per sort está complertament despresa de la segona, y això fa que las bonas condicions d'aquesta, fassan oblidar los defectes que acabam de senyalar en la primera.

* * *

A dretas traetám de parlar de la «*Rondalla dels tres hostes*,» poesía de D. Bartoméu Ferrá y Perelló que meresqué 'l segon accéssit á la flor natural avants de la que obtingué 'l primer, perque molt de lo que acabám de dir ab motiu de la *Cansó de Mestre Jan* pot servirnos per ella, tota vegada que al mateix género sembla bé que vol pertanye.

Malauradament la *rondalla* peca de tot lo que queda pura la *cansó*. No sembla sino que al Consistori del any 1871, l' hi faltés la fixesa de sentit literari al incloure en un mateix premi duas composicions, que pertanyent á un mateix género, l' una condemna á l' altra. Ara bè, essentne tant favorable lo judi que 'ns mereix la *cansó*, com haurán vist nostres lectors ¿qué podrém dir de la *Rondalla*? Vera joguina per la trivialitat de son assumpto, plena de repeticions rebuscadas, prestant tribut als defectes de las cansons populars y no sabent reproduhir las bellesas que contenen ¿qué 'ns queda en ella? Una versificació, si bè original, molts cops sacrificant la gramática, y un llenguatje mig mallorquí y mig catalá, sense caràcter ni boniquesa.

Dit això poch ne trauriam de afermar que ja 'ls dos primers versos:

«Açó era y no era
fá temps enrera,»

no volen dir res, ni que de aquells altres

«Lo jovencell li parla
jurant aymarla.
L' escolta la donzella
tornant vermella.»

la sintaxis n' es fora complertament, puig petitesas aixís no passarán desapercebudas per qui llegeixi lo volúm, ni la crítica literaria déu principalment entretenirshi. Si las hem esmentadas, tant sols un bon desig nos hi ha mogut. Barbarismes y frases vuidas que 'l poble adopta perque com ja avants hem dit, no es versificador ni menys gramátich, son molt sovint esculls en que 's malmeten inspiracions de joves inesperts, que prenent lo fals per lo de bon préu, enlletxeixen sens coneixe'u las imitacions que fer se proposan de la difícil poesía popular.

* * *

Suspirs dú per títol la poesía de D. Ramon Picó y Campamar, premiada ab lo primer accéssit á la flor natural. En ella'l poeta's plany de sás amorosas penas, y ho fá ab sentiment pur, donant eixida á sas inspiracions y fugint de tota forma dificultosa en l' espressió de las mateixas. Verdaders suspirs son las rimas del Sr. Picó, suspirs eixits del fons de un cor adolorit, que componen, arreplegats, un bonich poema lírich. Del mateix género que l'*Intermezzo* de Enrich Heine y altres poesías alemanyas, forman un aplech de diversas poesías, lligadas per un sol objecte. Aquella ingénua vaguetat que las fa notables hi campeja en totas y quiscuna. Si de una espressió gráfica tinguéssem de váldrens pera espressarne l' efecte que'ns produeixen, diriam que son agradosas com la cara de una donzella plorosa, que s'endevina darrera dels plechs del mocador ab que las llágrimas s' aixuga.

Canta primer lo poeta las penas de l' anyoransa per la absencia de sa pátria, y diu al parlar de l'ángel d' aquest melengiach sentiment:

«Trist al veure'm, va somriure;
la ma dreta m' allargá,
del front al mig va besarme,
y jo vaig rompre á plorar.»

Mes l'ángel del amor ve á aconhortarlo. Veu á una donzella al eixir de l' esglesia y esclama:

«No 't conech ni se qui ets,
se tant sols que 'ts jove y bella,
y se que jo 'm moriria
de anyoransa y de tristesa
si almenys un' altra vegada
no t' hagués de torná' á veure.»

Los cors dels aymants se troban; mes poch temps duran los delitosos goigs del amor:

«Jo visch lliure per la terra,
tu esclava dins lo convent...
. . . .
Mes... ¡ay!.. que lo jorn que'm muyra
tot sol al fossar jauré,
y tu jaurás tota sola
dins la tomba del convent...
. . . .
Separats en mort y vida
no 'ns veurem pus, amor meu!
y en lo cel... qui sap, aymia,
qui sap si 'ns hi trobarém!..

L' aymador vá al convent, á oir en los cants de sa

Digitized by Google

perduda aymía, las absoltas de son cor difunt. Bellíssim es lo tros en que 'u espressa. Mes després de la cruesa del dolor, vè l'esmortuiment del escepticisme, y esclama gemegant:

«Estimar es ton delicte,
amor en est mon dugueres,
sembrares amor ¡oh, foll!
ves que entén d' amor la terra!
Del blat llensat á la mar
qui creu que 'n fará la sega?

. . . .

Com la nau que du un cadavre
y platjes debades cerca
hont colgar en terra santa
puga del mort l' ossamenta,
aixís jo, vatx carregat
per aquexa vall de penes...

. . . .

¡Ay, de mi, que com romeu
vatx perdut per exa terra,
per cor un grapat de neu
que fins los ossos me gela!

. . . .

¿Per qué 's que no puch resar
com ho feya 'n ma infantesa?»

Y quan

«En lo fons d' exa vall fonda,
en lo fons d' est mar de penes
hont m' ha llensat la dissort
com á podrida galera,
m' hi sent acabar la vida
lo mateix que aquell qui 's nega;»

l' estrella de un recort assoleyantlo l'hi deixa entreveure una aconhortadora esperansa, y llavors contemplant á s' aymía, en los espays, rodejada de llum, propet del cel, esclamava:

¿Qui duptará que m' estimas
ab un amor infinit,
si ja del cel á l' entrada,
t' oblidas del Paradís,
y baxas los ulls, y 'm miras,
y t' aturas y 'm somrius?»

. . . .

—Creu y espera y may oblides
que ton amor es aquí.—

diu la robadora del cor del poeta asserenat ja de la espessa y llorda nuvolada de un malaurat amor.

Est es lo poema del Sr. Picó. Molt sentim nó poderne citar altres de sos bellíssims trossos, que acompanyats de una que altre caiguda, sobrehixen com las estrellas de la foscuria del espay.

Defectes te l' obra del Sr. Picó, no 'n negarém. La difusió es tal volta lo principal; mes compreném que hi siga, atenent lo género á que pertany lo poema, fet á trossos, segons las diversas impressions rebudas, algunas d' ellas per forsa repetidas, y no esborradas —cosa molt fácil de fer—perque l' autor mes s' ha estimat galanejar fecunditat d' imaginació, que cuidado en la forma y lo desenrotllament de l' obra.

* * *

En los vinents números irém ocupantnos de las demés composicions premiadas.

J. Roca y Roca.

Historietas Morals.

MALAVINENSA.

(Continuació.)

VI. (1)

Al cap d' una setmana més, quan lo sol comensava son esclat de puríssima llum, exiren de casa l' Assumpta dos mossos ab escopetas als brassos; montaren duas bravas cavalcaduras, que comensaren á trotar alegrement envers l' esglesia del poble, y al cap de poca estona se sentiren, en breu espay de l' un á l'altre, quatre trets ó descárregas de las duas escopetas de dos canons.

Acte seguit exí de la casa, en ordenat desorde, una gran colla de gent composta de pares y avis, oncles y cosins, padrins y amichs de la noya y d' En Prim, destacantse entre tots y sobre tots l' espiritual, encara qu' atrotinat barret de l' advocat Olotí, de qual *personatge* tenim feta lleugera menció. Tota aquella endiumenjada reunió de convidats semblava una florida vivent de flors y fruytas las més variadas.

Pujaren los més joves á cavall y los més vells als dos entoldats carros preparats á l' era.

Aparegué finalment la ditxosa parella.—En Prim ajudá á pujar y acomodarse al silló d' una robusta euga á la núvia; li doná ab una ma lo mocadoret de confits, qu' ella havia dexat damunt del pujador, arreglantli ab l' altre los plechs del devant del vestit; esperá á que ella s' acomodés bé una arrecada que se li havia moguda tot pujant; li posá á las mans las riendas, estrenyentli aquellas de pas; li retorná espléndidament la rialleta qu' ella li endressá, y va pujar y afermarse en altra euga, tot portant, al igual que sa prócsima-futura costella, un mocador plé de confits, que lligá part-devant de la sella.

La comitiva emprengué la ruta en igual direcció qu'ls dos *batidors* qu' hem mencionat, y qu' anaren dexant sentir, de tant en quant, trets y cridoria.

Arrivá tothom sa y bo á l'esglesia, puix l'únich dolor qu' una indiscreta trepitjada causá en lo quart ull de poll del émul de Papiniá á la terra del fajol y las barretinas, s' havia ja casi del tot calmat.

Los nuvis se donaren las mans y 'l sí sacramental; aquell sí qu' instantáneament acaba en l' espay, durant eternalment en lo temps, y, seguits, més que á l' anada, de donas pobras, homes vagamundos y xicots galifardeus, se 'n torná la comitiva més alegra de lo qu' havia anat á l'esglesia del poble.

VII.

Mentre las esposallas de l' Assumpta y d' En Prim tenian lloch, una pobra noya estava postrada al llit ab una febra que l' abrusava. Tots la conexeu.

¡Pobre cor d' ángel! ¡pobra ánima celestial! Miréusela: está ensopida, está sópita y respira ab la fadiga d' un vell de l' altra centuria. De tant en tant, bada 'ls ulls y al cap d' un moment de tenirlos ficsats en la petita obertura d' un dels tancats finestrons que te

(1) Véginse los números 7 y 8.

devant, los acluca com pera retenir lo plor que li surt á flor de cara.— Torneulaá guaytar ab deteniment: sembla una santeta ab son front illuminat de resignació cristiana, ab sas galtas esblanquidas, ab sos llabis purs com un místich pensament.

Ara, ara sembla que per fi la son s' ha dolgut del seu mortal patir; sembla que s'es condormida del tot.

—Axís ho creu lo bon avi que mitx bada la porta del quarto y trau lo cap; mes no te temps d' haver posat detingut esment en la Margarideta, qu' aquesta somrient li fa:

—Entreu, entreu, avi Lluch; no dormo.

—¡Bona l' hem feta! — respon l' avi entre sério y rialler.— Es la quarta vegada que 'm succeheix lo mateix avuy. Totas quatre vegadas m'he pensat que dormias y totas quatre m' has donat marso.

—Per ço mateix: entreu y veniu á ferme companyia.

— No, no: á tu 't convé dormir, y jo no vull esbullarte la son.

— Pero si no' n tinch! — replica la noya, incorporantse un poch.

— Tingat compte! — diu lo pobre vell, acostantse al llit y acotxant tot seguit á la Margaridoya.

— Veyeu com bado 'ls ulls?........ No 'n tinch lley de son.

— Donchs jo vull que 'n tingas.

— Oh! vos!........ vos tantas cosas voldriau que jo tingués y no tinch!

A aquestas ingénuas paraulas seguí una bella estona de silenci. Lo pobre vell se trobava embarrassat á despit del seu gran caudal d' esperiencia. Per fi, no sabé qué respondre y succehí que respongué lo pitjor:

— Tens rahó.

Y com tal contesta fou axuta á no poguer mes y 'l vell se penadí de haver comés una eczagallada, y comensá per reflecsionar qu' era un totxás de primera, acabá per desconcertarse y callar com un mut.

En mal punt callá: justament era quan la comitiva del casament tornava de l' esglesia y se sentia 'l ressó d' una atapahida, axordadora fressa, mercés al vent més favorable que darse podia.

Al óurela'l bon jayo, esparrabillá la vista; s'adressá, com si hagués tinguda la forsa del trenta anys, y, sens dir una paraula, agafá ab tremolosas mans lo desmayat cap de la noya y l' apoyá y l' aclatá damunt son pit, fins que no va sentirse gens de soroll á la melancólica cambra.

Joaquim Riera y Bertran.

(S' acabará.)

NOVAS.

—

Ha mort en esta capital un compositor catalá, n' Altimira. Qui havía compost anys enrera tantas cansonetas que s'havian fet populars, lo qui últimament havia dotat á la escena catalana de la bonica música de *L' hostal de la peyra*, sempre inspirat en motius populars de la nostra terra, ha dexat d' eczistir. Tothom qui 'l conexía ha plorat sa pèrdua. Tothom qui conexía sas composicions ha sentit sa mort. A nosaltres sols nos resta pregar pera que Déu l' haje en sa santa gloria.

—

Segons veyem en lo cartell qu' hem rebut, lo tema del certámen que celebrará enguany la Academia Bibliografico-Mariana será Nostra Senyora de Guadalupe en Estremadura.

Totas las composicions deurán tractar lo mateix assumpto, oferintse un *laud de plata y oro* al mellor poema; una *cítara de plata y oro* á la mellor llegenda; una *lira de plata* al mellor travall, en prosa, descriptiu e historich sobre 'l santuari de la dita Mare de Deu; una *medalla de oro* (no adjudicada en l'anterior certámen) á la mellor memoria historich-descriptiva de la instalació de la Academia y del edifici propi qu' actualment ocupa; y una *assutzena d' argent* qu' ha ofert la Juventud Católica de Lérida pera la mellor *poesía catalana* dedicada á la Verge en lo misteri de sa inmaculada concepció. A cada premi s' hi afegirá la entrega de dèu volúms de lucsosa edició d' est certámen poètich, com també s'entregarán als autors dels accessits que 'l jurat crega convenient donar.

De manera que dels cinch premis que s' oferexen enguany en lo dit certámen, tant sols un n'hi ha pera las composicions escritas en la llengua que parlám y que parla 'l poble de Lleyda, y encara aquest únich premi ofert per una societat que no es la Academia; resultant d' axò que si no hagués estat per La Juventud Católica, hauría passat enguany aquest certámen sens haberhi un sol premi adjudicador á composicions escritas en catalá. Ingratitut tant mes gran quan es de tothom sabut (y no s' atribuesça axò á despit ni á un foll amor á nostra llengua) que en general, major lluhiment han donat als certámens de la Academia las composicions catalanas que las que á llur costat figuran escritas en llengua de Castella. Mes la tendencia qu' hem fet notar en lo cartell d' enguany de la Academia á escluir de sos certámens als poetas catalans, no volem ni podem nosaltres pendreho per mala banda, putx podríam ferir personalitats per nosaltres molt respectables; y ho atribuhirem sols á un descuyt lamentable, que desitjaríam no's repetís l' any vinent; y tant com lamentable, estrany, quant per tot se desperta l'esperit catalá y regoneix tothom la nessecitat que d' escriure en nostra llengua tenim tots los bons fills de Catalunya.

—

No fa gayres dias que estigueren esposats en un dels salons del Ateneo Barcelonés, pera que 'ls pogués veure lo públich aficionat á las arts bellas, uns quadros del pintor catalá senyor Tusquets y de son company lo senyor Joris.

Feya temps que sabiam que era un artista'l senyor Tusquets, y per axò no 'n ha sorprès del tot la vista de sas darreras obras. No obstant, es tanta la diferencia qu' hem trobat entre sos quadros que portá á las darreras esposicions artísticas que s' han celebrat en lo local del passetx de Gracia y 'ls de que 'ns ocupem avuy, que, al veure 'ls avensos que en tant poch temps ha fet son autor y pensant en los que li fará adquirir son carácter estudiós ab son talent artístich natural, no podem menys de veure en lo senyor Tusquets una esperansa d' un gloriós pervindre avuy y d' aquí ben poch un consumat artista, honra de nostra terra.

Armonía en lo conjunt, seguretat en la eczecució, veritat y varietat en los tòns, bonichs efectes de llum, tals son en general las qualitats dels quadros del senyor Tusquets; qualitats que també en general, se notan en los dos que esposá 'l senyor Joris.

Coralment felicitem als dos artistas per llurs obras, y especialment á nostre compatrici que s' ha sabut ab sos travalls fer un nom no sols en nostra patria, sino encara en l' estranger.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Juliol de 1872. Núm. 11.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.		Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los subscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . .	12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

La solemníssima traslació de las reliquias de Santa Eularia: per *Eduart Támaro*.—Antigualles: per *F. M. y F.*—Desvetllament (Poesía): per *M. Aguiló y Fuster*.—La font del bisbe: per *J. Botet*.—La complanta d' en Guillem (Poesia): per *Manel Milá y Fontanals*.—Lo Juheu: per *N' Omar Bgui*.—La campana (Poesía): per *Francesch Matheu*.—Bibliografía: per *J. Roca y Roca*.—Trepitg (Poesia): per *Emili Coca y Collado*.—Correspondencia: per *A. M.*—Historietas Morals: per *Joaquim Riera y Bertran*.—Curiositats.—Novas.—Reclams.

LA SOLEMNÍSSIMA TRASLACIÓ

DE LAS RELIQUIAS DE SANTA EULARIA.

Puig avuy molts sguarts se tornan ab amor envers los monuments de passats secles, y per totas maneras se mostra afany de lliurals d'imminent ruina ó de mutilacions inícuas y mes encara son despullats de tot alló que encobria llurs naturals y correctes gales; just es que aytal moviment renovelador dels suaus goitgs de sas arts, sie seguit per la membrensa dels egregis fets ab l'historia d'aytals monuments y ab llur simbolisme estretament lligats, puig si axis se fá l' enlayrament de l' anima n' es cert, y las baixas pasions mes y mes minvan.

Termenada felisment la restauració del sepulcre de Santa Eularia verge y martir, creyem donchs n' es molt condulient membrarne, que trovadas miraculosament pel bisbe Frondoini l' any 878 prop de l'altar major de la basílica de Santa Maria de las Arenas, las reliquias de dita Santa Eularia, foren molt solemnement trasladadas á la catedral de Santa Creu que desde aytal dia anomenás tambè «y de Santa Eularia». Allí restaren en la capella de la Verge María fins á tant que termenada la cripta de la present esglesia resolgués ferne la nova y esplendorosa traslació, de que volem reproduirne lo que trovem contat en diferents llibres y antigues memorias.

Lo disapte 8 de Juliol de 1339 á la hora de vespres foren tretes dites reliquies de la sacristia pera posarlas en lo altar major essent presents lo Señor Rey En Pere IV ab llur muller Dona María, En Jaume Rey de Mallorca y llur muller Dona Constança, dona Elicsen de Moncada viuda den Jaume II, y los infants En Pere compte de Ribagorsa, En Ramon Berenguer compte de Prades, l' infant En Jaume fill de Nan-Fós IV y l' infant En Ferrant fill del rey de Mallorca. Ademés hi foren En Bernat d' Albi cardenal dit de Rodes y legat del Pare sant, l' arquebisbe de Tarragona y los bisbes de Barcelona, Elna, Cuenca, Lleyda, Vich y Urgell, los abats de Poblet, Santas Creus, San Llorens del Mont, Santa Maria de Camprodon, Santa Maria de l' Estany y San Feliu de Girona; lo prior del Sant Sepulcre de Jerusalem, l' ardiaca de Lleyda y altres molts dignataris eclesiástichs; los Concellers Guillelm de Nagera, Jaume de Sant Climent, Simó Salcet y Bernat Çarrovira, portant aquests l'arca, y sostenint las vergas del pali los infants En Pere, En Jaume, En Ferrant y lo bisbe de Barcelona Ferrer d' Abella. Cantades vespres, lo capitol y clergues de la Seo ab los frares de las cuatre ordres mendicants restaren tota la nit de vetlla.

L'endemá dematí ordenás la seguent processó: precehian á cavall Bernat de Tous veguer de Barcelona y del Valles, Pere de Tous son germá, Pere de Fivaller sub-veguer de Barcelona, Pere de Sant Climent y Pere Bossot obrers de la ciutat, seguian los noys de las escolas, lo clergue de las parroquias, las comunitats de frares, los frares de la Mercé, los carmelitas calsats, aparellats ab los agustins y los dominichs ab los franciscans, los monjos benedictins del collegi de Sant Pau y los frares de Santa Ana, la comendadora Guillerma de la Torra y las monjas de Santa Maria de Junqueras, la venerable abadesa Ricarda y las monjas de Sant Pere de las Puellas y las de Valldonsella; los monjos de Poblet, de Santas Creus y de Valldigna, lo clergue y lo capitol Catedral, lo prior y pavorts de Sant Cugat del Vallés, los priors de Sant Pau del Camp, de Santa Eularia del Camp, de Santa Maria de Fontroch y de Santa Maria de Casserras revestits ab capa vermella. Diset homes vestits de grana portaban encesos vuyt ciris de dos quintars de pés quiscú y després seguian los prelats de pontifical es á saber los abats de Sant Llorens del Mont, Santa Maria de l' Estany, Santa Maria de Camprodó, Santas Creus y Poblet, lo prior del Sant Sepulcre, Guido bisbe d' Elna, Otoh de Cuenca, Galcerá de Vich

Digitized by Google

Asnald d'Urgel, y Ferrer de Lleyda. Seguian després En Bernard vescompte de Cabrera, En Jofre de Rocaberti vescompte de Cabrenys, En Pere de Fenollet vescompte d' Illa, En Joan de So vescompte d' Evol, En Ramon de Canet vescompte de Canet, En Ramon de Boxadors procurador general de Catalunya, En Othó de Moncada senyor d'Aytona, En Ramon de Cardona senyor de Torá y altres molts nobles y ciutadans. Foren també á la processó Dona Beatris, comptesa viuda de Cardona; Dona Maria, vescomptesa de Narbona; Dona Maria, vescomptesa de Illa; Dona Maria, vescomptesa de Canet; Dona Isabel, vescomptesa d' Evol y Dona Elicsen de Moncada viuda relicta den Jaume II. Segons conta lo mateix rey En Pere IV «Ell, »lo rey de Mallorqués, lo cardenal, lo arquebisbe de »Tarragona lo bisbe de Barcelona y altres portaren »lo cors sanct en llurs propies mans é dessus estava »un pali lo cual portaven diversos prelats é barons é »altres.» Y colcaba lo derrer lo canonge Guillelm Torrellas ab capa de grana, portant á la má esquerra la bandera ab la creu de la Catedral y l' imatge de Santa Eularia, y una palma á la má dreta.

Passá dita processó pels carrers avuy dels comptes de Barcelona, Frenería, Baixada de la Presó, plassa de l' Angel y carrers de la Boria, Moncada y Born fins á Sta. Maria, essent possadas las reliquias demunt de l' altar major. Fou allí celebrada una misa en la que predicá l' arquebisbe de Tarragona, mentres en lo cementiri devant de la porta principal hi celebrá altre misa l' abat de Poblet predicant un frare franciscá; y en lo cementiri del Fossar de las moreras, celebrá també misa lo bisbe de Lleyda predicant un frare dominich. Torná la procesó á la Catedral per l' Frenería y comptes de Barcelona, y posadas las reliquias demunt de l' altar de la nova cripta, l' arquebisbe de Tarragona las tregué de l'arca ahont hi eran dintre dos saquets de lli l'un ab ossos sensers y l' altre casi fets cendres, y abdós dintre d' un altre d' esquisit treball; y passats á las mans del Cardenal, aquest en presencia de tothom los depositá dintre l' urna d' alabastre ahont restan. Tot seguit l' arquitecte Jaume Fabre, Joan de Puigmoltó, Bononat Peregrí, Guillem Ballester y Salvador Bertran obrers, tancaren dita urna ab una llosa que porta aquesta llegenda segons Florez: «Hic requiescit corpus beatæ Eulaliæ Barchinonensis virginis et martiris Christi, quod in vasculo isto fuit positum anno Incarnationis Domini millessimo trecentessimo trigessimo nono sexto idus Julii;» y lo tot fou enclós en lo magnifich sepulcre avuy restaurat ab taut zel com bon acert.

Acabarem fent una nova cita del rey en Pere IV qui diu: «E convidam aquell dia tot hom honrat que fos en nostra cort, e menjaren ab Nos lo dit cardenal, rey e reynes, comtes e comteses, e altres de la nostra casa real e arquebisbes e bisbes; axis que fom en una solemne taula justats en nombre de XXI. E en les altres foren molts en nombre de comtes, vescomtes, nobles e cavallers, car en aquel temps encara no s' usava menjar caveller algú ab Nos.»

Aytals festas cal, segons diguerem, remembrarlas ab goitg, y admiranne llurs bellesas; y á la llum de las ciencias que brillan intensament en nostre secle si bé produintne á vegades enlluernaments per demés sensibles, cercarne llur simbolisme fins arribar á las puras esferas de lo plasent y lo veritable.

EDUART TÁMARO.

ANTIGUALLES.

May com avuy que mirem ab ulls tristos desaparexer una á una les joyes de tota mena ab que era nostra terra engalanada, desaparexer á impuls d' exa fal-lera esvehidora que sembla haja capgirat lo cervell de les gents de la nostra época, may com ara 'ns plau á les ánimes ben trempades al foch de la catalana llar fer recordansa d' açò que molts anomenan *antigualles*, sols perquè no saben conexer l'interés que pugan tenir pera la historia ó la literatura de cada nació. Y per açò que 'ns plau saber tot lo de la nostra terra per petita cosa que 'n siga, volem donar á conexer á nostres lectors lo que á nosaltres casualment se 'ns ha fet conexer.

La familia alemanya Keittinger, que si no anam errats prengué en esta ciutat carta de naturalesa al comens del passat setgle y durant la guerra de succeció, es encara avuy propietaria de sa casa del carrer de Sant Olaguer que en lo dit setgle fabricá, enriquintla ab les lucsoses pintures de ses sales ab catalanes inscripcions, que es lo que fa que prengam avuy la ploma pera dirne quelcom en poques ratlles.

Son dues les sales dignes d' esment. En la una, s'hi vèu la vida de la Verge, pintada sobre tela y en diferents quadros qu' embellexen tot lo voltant de les parets, y en lo sostre una alegoria, tots de bon colorit, repòs en les figures, energia en les ratlles y armoniós conjunt, obres totes del pintor catalá del setgle passat en Montanya, segons nos manifestáren y parer nostre.

No son de tant valor artístich lo 10 frescos de les parets de la sala principal, representant nostra gloriosa espedició á Grecia. Sols en lo sostre s'hi veu un quadro sobre tela, ahont destaca la figura de Roger de Flor entregant sa espasa de guerra á una matrona, Catalunya, tranquilament seguda en los grahons del lluminós temple de la gloria; reuneix les matexes circunstancies que 'ls de la sala anterior y creyem nosaltres que dèu també esser del mateix autor. Los 10 frescos que en les parets de aquexa sala 's veuhen son en general molt incorrectes per mes qu' algun d'ells presente un tot armònich. Al peu de cada un s' hi llegeix una octava real catalana, fòra del darrer que agafa les dues octaves últimes. En lloch consta qui sia l' autor dels versos, dels que no'n direm res, puix mes nos estimam copiarlos á seguiment per l' ordre en que 'ls trobárem y ab la matexa ortografía que 'ls originals.

Hèusels aquí:

Digitized by Google

I.

VEHENT LOS CATALANS, PER ELLS RENDIDA
EN CICILIA AL DESCANS, LA HERCULEA CLAVA;
Y SABENT QUE AL YMPERI LO INTIMIDA
LA TVRCA FVRIA UIL, AB CRVEL ALJAVA:
AL EMPERADOR ANDRONICH, REVNIDA
OFEREIXEN MARCIALS SA ARMADA BRAVA;
DELS MISATGERS ACCEPTA AB FE CHRISTIANA
TAN INVENCIBLE TROPA CATALANA.

II.

ROGER DE FLOR, PER LA MES GRAN EMPRESA,
AB SA TROPA INVENCIBLE SE DESTINA;
SABENT LA ACCETA ANDRONICH, AB PRESTESA
EMBARCA SON VALLOR ALLA EN MECINA:
ARRIBA EN LA MOREA AB LLAVGERESA,
I DE ANDRONICH CONEIX LA AMISTAT FINA:
GRECIA ADMIRA PER CAVSA MES QUE HVMANA
SON MECENAS, EN TROPA CATALANA.

III.

DEXA CONSTATINOPLA JA ADMIRADA
LO VALOR CATALA, AB ACCION FAMOSAS;
DE NATOLIA EN ARTASIS LA SUA ARMADA
PREN TERRA, PER EMPRESAS GLORIOSAS
ALS TURCHS ACOMET DETERMINADA,
SENS DONAR QUARTEL NI A SAS ESPOSAS;
MATA DEU MIL SOLDATS TROPA SULTANA
TRES MIL CAUALLS, LA FURIA CATALANA.

IV.

BERENGVER ROCAFOR APENAS COBRA
DE CARLOS DE SICILIA LO QVE ALCANSA,
Y CARLOS DE CALABRIA RECOBRA
LOS FORTS QVE BERENGVER GVARDA EN FIANSA
QVANT CVMPLIR ALS ANDRONICHS POSA EN OBRA.
Y EN EPHESO ARRIBAR SA ARMADA ALCANSA,
ALLI Á ROGER ABRASA AB FEE SENSERA,
CONQUISTAR PROMETENTSE L' ASCIA ENTERA.

V.

ALS CONFINS DE NOTOLIA JA ARRIBADAS
Y DINS D' ARMENIA CATALANAS GLORIAS,
LAS TROPAS TVRCAS TOTAS DESTROSADAS,
EN LAS FALDAS DEL TAVRO AB MIL UICTORIAS,
LAS FORSAS DE MAGNESIA CASTIGADAS
DE SA UIL REBELDIA SON MEMORIAS,
QVE FAN ROGER Y BERENGUER D' ENTENSA,
CESAR Y MEGADVCH EN RECOMPENSA,

VI.

LA CATALANA
TROPA UALENTA
QVANT BEV L' INGRATA
FALSA FE GREGA
LLARCH SERBEI PAGA
AB CVRTA MONEDA
UINDICA AB SAS ARMAS
TAN UIL OFENSA,

VII.

ALS HEROES CATALANS EN TRIBUT DONA
DEL ASIA LAS PROUINCIAS DILATADAS
L' EMPERADOR ANDRONICH AB QVE ABONA
LA GLORIA DE HAUERLAS CONQUISTADAS,
ILUSTRANT LA NACIÓ QVE FINS BELONA
ADMIRA EN SAS UICTORIAS ALCANSADAS,
RECIPROCH JVRAMENT HO ASEGVRA
DEUANT L' IMATJE DE LA UERGE PVRA,

VIII.

L' ENBEJA DE LA GLORIA CATALANA,
QVEL COR DE PALEOGOL ATORMENTA,
SOSEGA LA CRVELTAT MES INHVMANA
DELS TVRCOPLES, I ALANS UIL I SANGRENTA
LO SAGRÁT DE LA TAVLA SOBERANA
DE PATIBUL SERUEIX Á MORT UIOLENTA—
QVEDANT CESAR ROJER, DEUANT SA ESPOSA
UICTIMA DE LA IRA MES RABIOSA,

IX.

LA MOR DEL GRAN ROGER TAN INVMANA,
LA DELS SEVS MISATGES TAMBE ALEBOSA,
LA PRESÓ DEL D' ENTENSA TAN UILLANA,
Y PERDVA DE SA TROPA UALEROSA,
INSITAN LA UENJASA CATALANA,
Y AB ELLA LA ACCIÓ MES GLORIOSA,
UENSER Ó MORIR TOTS DETERMINAN,
Y PER NO DESISTIR SAS NAVS BARRINAN,

X.

Á I A UENJANSA SOLS DETERMINADAS
LAS TROPAS CATALANAS UALEROSAS
DE LA GRECIA DEXAN CASTIGADAS
LA FALSA FE Y ACCIONS TAN AFRENTOSAS
DE LA CASANDRIA PASAN CONSERTADAS
Á SERUIR EN ATHENAS GLORIOSAS
DESPVES DE MIL UICTORIAS ADQVIRIDAS
AB DESPRECI DEL DVCH SON DESPEDIDAS,

XI.

QVAL FVRIAS DEL ABERN DESCADENADAS
CONTRA TOT LO DVCAT GVERRA ATREUEIXEN
MATAN AL INGRAT DVCH Y EXASPERADAS
DE TOTS LOS SEVS ESTATS SE EMPOSEHEIXEN
AL REI DE ARAGÓ SEMPRE AFECTADAS
TAN SEÑALADA CONQVISTA OFEREIXEN,
TRENTA LLVSTRES ATENAS MIRA AB MENGVA
D' ARAGO Y CATALVÑA LLEI Y LLENGVA,

Per avuy fèmhi punt, que prou nos vagarà treure à llum les arreconades antigualles.

F. M. y F.

DESVETLLAMENT.

¿Tu també, com l' esperança,
consolant amiga 'm fuigs?...
Ni 'l sosséch per la meu' ánima
ni la sò pe 'l cos retut.
Sens un hostal hont romandre,
sens que 'l sò ma vista acluch
tench de fer via y fer via
per aquest sorral axut!
Si cada nit ab la treva
d' aquells sòmnis benvolguts,
la vida m' era un viatge
ple d' incomportable enutx;
Sens exes treves lo viure
n' es un feix que no puch dur.
Sòn qu' al hom sortat regalas
¿perquè fuigs dol malastruch?

Digitized by Google

Torna á cloure mes parpelles
qu' ab plor de sanch tench remulls.
Si no pots donarme un bálsam
que mes greus ferides cur,
Vina ab tos esglays horribles,
y ab ton alenar fexuch.
No 't demán visions joyoses,
baratar d' angoxa vull.
Del mes infernal dels sòmnis
no estich de molt tant poruch,
com d' aquests jorns que s' agafan
sens que 'l dormir los desjunt.
Redolant per les onades
d' est riu furient que me 'n du,
ja que cap areny m' atura
qu' un esbarzer me detur!
Vina, sòn, anch que 'm condòrmies
desxondintme á cada punt,
almenys exiré una estona
d' aquest mal estar que 'm cruix:
Si vols, á la faysó adòrme
qu' els aucells tenen costum
de beure, 'l cap axecantne
á cada glop qu' han begut.
¡Oh 'ls galls cantan!... ja del dia
vetx la blanquinosa llum,
y trepitx sent y campanes,
y no he clos encara els ulls!...
Vineten sòn que no veja
lo sol qu' esglayantme surt!
vina, si, y ab tes mans blanes
condòrme... ó déxam defunt!

Desembre de 1848.

M. Aguiló y Fuster.

LA FONT DEL BISBE.

(TRADICIÓ POPULAR.)

A la pintoresca vall de St. Daniel, prop de Gerona y més prop encara del convent de monjas que porta aquell nom; al peu del galligans, quals avingudas tantas desgracias recordan á l'inmortal ciutat, y al costat matex d' un petit pont de pedra qu' obra pas al camí, algun temps empedrat, que va del dit convent á la porta de St. Cristófol darrera la Seu; hi ha una font nomenada del Bisbe no sé per quin motiu, la qual font, algun dia lucsosa mes avuy enderrocada, se troba closa per una paret que la preserva de las avingudas del torrent. Forma la dita font una clotarada recullida y misteriosa, sobre tot á l' hora de la mitja llum, quant lo sol d' amagar acaba sos esplendorosos raigs; lloch lo mes propi pera inspirar ideas fantásticas, y fer recordar á las imaginacions ardentas las més estranyas historias de palaus encantats y bruxas del Canigó. Sia aquest, sia altre lo motiu, la veritat es que la font, si parlava, podria contar á tothom una historia estraordinaria, que ben bé saben tots quants han sigut petitets y en son indret han fet estada al tornar de la font de 'N Pericot; avans font romana, de la que's conta que rajá oli puríssim sens parar may, durant tres dias y tres nits, quan la mort de nostre Salvador. Pero, com la font no es d' aquellas qu' hajan may sabut parlar, ni es probable que n' aprenga d' aquí endavant, forsa será que jo us la conte, tal y com me l' han contada; sens afehirhi res y sens tampoch de la sua veritat respóndre.

«Veus aquí, donchs, qu' una vegada hi havia un pastoret de St. Daniel que tenia la costum de fer pastorar lo seu remat per la montanya del Calvari y, com tenia la casa á l' altra part del Galligans, cada dia, anada y tornada, passava pél costat de la font del Bisbe, al atravessar lo pont de que queda feta memoria. Com succehia no ho sabreu pas, pero era 'l cas qu' al contar lo pastoret los caps de bestiá que cada vespre entrava en lo corral, ne trobava un menys dels que n' havian sortits lo matí; avuy faltava una ovella, demá un moltó, y pel regular quasi sempre un anyellet. Prou lo pastor contava matí y vespre; prou mirava de tots costats las recolzadas del camí; al contar lo remat, quan l' aplegava al cim de la montanya, estava bé; al arrivar á la casa sempre ne faltava algun, sens que may conseguís endonarse del precís moment, ni del lloch ahont perdut l' havia.

Desesperant d' averiguarho, y temerós per altre part de que son amo n' hagués esment y'l despatxás, si més sens res dir estava, determiná ferli 'n relació y demanarli de tot cor, pera que no 's burlás d'ell, ó no sospités de la sua bonhomia, que l' acompanyés un vespre al retornar de la montanya. Axís ho feu; mes l' amo, que no era manco y duptar no podia de que faltavan molts caps en son remat, lo despedí, tot fent la rialleta sens donarli contesta, pero interiorment ben decidit d' estar á l' aguayt del remat, y vigilar lo pastoret. A l' hora, donchs, qu' aquest aplegava los xayets, y en lo precís moment en que acabava de contarlos, sentí una veu que digué:

—Hi son tots.

Se girá al instant tot esfarehit, y vejé á son amo que, burlantse de sa temensa, li digué:

—Ara, tabal, no tingas pór; tu devant, jo darrera, y veyam si avuy faltará també alguna ovella.

Dit y fet: l' un endevant, l'altre endarrera, tot eran ulls, mes cap d' ells vegé res: com succehia no ho sabreu pas, lo cas fou qu' al tornar á contar lo remat, quan l'entraren al corral, hi faltava un anyell, blanch com un glop de llet, lo mes manso y carinyós de tota la cria.

Contava l' amo y tornava á contar, sens saber ferse cárrech de com esser podia una desaparició tan estraordinaria, y com fos home mes tossut qu' un aragonés y li costás molt de confessarse burlat, se gira ab lo pastor y li digué:

—Per forsa t' haurás distret y no t' has adonat de quan s' esgarriava..... Pren lo gayato y seguexme, es impossible que no 'l trobem.

Lo pastoret, que li conexia 'l geni y que no gosá dirli qu' en tal cas ell també s' hauria distret, prengué 'l bastó y seguí á son amo sens tornar resposta. Y vetaquí qu'en sent al bell mitj del pont, per ahont havian passat ab las ovellas, s' aturaren tots dos com si s' ho haguessen dit, al veure una cosa lluhenta,

Digitized by Google

tan llubenta qu' ofenia la vista ab sa resplandor, la qual cosa atravessá 'l camí com un llamp y desaparegué en la clotarada de la font del Bisbe.

—¿Has vist? digué l' amo al pastoret.

—Sí; va respondre aquest, he vist una brillantó qu' ha passat depressa cap á la font y una especie de ratlla fosca.

—Axó es; digué l' amo, no 't mogas ni fassas fressa, que vull veure si puch distingir res mes.

Pero'l pastoret, qu'encara que fos poruch era també un galant xich curiós, y que, per altre part, no estava tot sol, lo seguí molt poch á poch y al moment d' allargar lo cap pera guaytar per dessobre la espatlla de son amo, esclamaren abdós:

—¡Un diamant!

Efectivament: un diamant gros com lo puny y brillant com una guspira de foch, estava posat á terra al costat d' un serpentás groxut com lo cos de quansevol persona, y tan llarch, que á la font no hauria pogut cabre, á no haverse enrotllat en una gran munió de cercles que cap dels dos tingué temps de contar; lo quí aveurantse estava en la freda y crestallina aygua de la font, pera facilitar, sens dupte, la digestió del anyellet ab que regalat s' havia aquella vesprada. L' esglay de l' amo y del pastoret prou us lo figurareu, de por que 'l serpentás advertís la sua presencia y li vinguessen tentacions d' engolírsels per postres: sia qu' aquest hagués sentit alguna remor, sia que no volgués esser vist, fou lo cas qu' alsá inmediatament lo cap, s'hi posá damunt lo diamant, y fugí ab la matexa llestesa, ab que l' havian vist arrivar. Passada una estona, quan los semblá no haverhi res á temer, digué l' amo al pastoret:

—Tornémsen y 'n sent á casa pensarém lo que 's podrá fer.

Y se 'n tornaren tots dos, sens que ni un ni altre poguéssen apartar de llur memoria lo serpentás: ni, sobre tot, lo magnífich y esplendorós diamant que damunt lo cap portava, qual valor era una riquesa moltas vegadas més considerable que totas las conegudas per aquells entorns.

Per més que l' amo y lo pastor s' hi trencaren lo cap, rumiant la manera y los medis de que's podrian valdre per' arreplegar lo diamant del serpentás, no 'n pogueren sortir; fins que, determinaren contarho tot y demanar parer á un vell del veynat, home de molta esperiencia y qu' acostumava resoldre totas las dificultats é impossibles que se li proposavan, y 'l consell del vell fou lo següent:

—«Lo primer, deveu continuar com avans de portar lo remat á la montanya: no sols perque 'l serpent no sospiti, sino y també perque la fam no li fassa buscar un altre lloch, en qual cas res lograt s' hauria, puig que potser no 'l veuriau may mes: desprès us convindria saber y vigilar si 'l serpentás té la costum d' abeurarse á la font del Bisbe y á quina hora hi va; feu construir, per fí, una bota de fusta ben forta, clavatejada ab los claus més grossos y punxaguts que troveu, de manera que las punxas surtin fora y que n' estiga ben atapahida, á la qual bota se deu dexar una finestreta que vagi ben justa y 's tanqui de part de dins: tot axó fet, se fica un de vosaltres dintre la bota y espera en la font del Bisbe qu' arrivi 'l serpent; al instant qu' aquest s' hagui tret lo diamant y comensi á beure, allarga 'l bras per la finestreta, pren lo diamant y tanca tot seguit; pero anyadí, dech advertirvos qu' axó dirho es molt senzill, mes ferho, es cosa molt ecsposada.»

Las dificultats que dit medi portava, no las vejeren ni l' amo, ni 'l pastor, enlluernats per la fortuna que se 'ls esperava, y al peu de la lletra feren tot quant lo vell aconsellat los hi havia. Sapiguda l' hora en que 'l serpentás anava cada vespre á la font del Bisbe qu' era precisament la matexa en que li havian vist lo primer dia, sens mes cuidarse de contar los anyells qu' entravan al corral, y feta que fou la clavatejada bota, digué l' amo al pastor:

—Ara la portarem á la font: allí t' hi ficarás, esperarás lo serpent, li pendrás lo diamant, y després nos partirém son valor:—pero'l pastoret, qu' arrivada l'hora, vejé ab ulls molt diferents tots los perills de l' empresa, se feu de penca y respengué:

—Mon amo, si voleu que us diga la veritat, més m' estimo esser tota la vida un pobre pastor, que ficarme dins la bota y correr lo perill de pendre 's diamant al serpentás: — y per mes reflecsions que l' amo li feu, no 'l pogué traure d' aquí. Axis fou, que arrivada l' hora, per més que li recava y li recal va, se resolgué l' amo d' aficarse dins la bota y arriscá tot sol lo perill, mentre lo pastoret, arrupit á un amagatay, suant d' engunia lo resultat de l'aventura esperava.

A l' hora dels altres dias, arrivá 'l serpent, y senfer cas de la bota, se tragué del cap lo diamant y s' abaxá pera beure: al moment trau l' amo 'l bras, agafa 'l diamant y tanca tot seguit la finestreta. Pero, ab la remor que esta feu al tancarse axecá 'l serpent lo cap, y no veyent lo diamant, llansá un xiulet capás d' axordar un bou, y tot enverinat se posá dret como una columna colossal, sens ni sisquera tocar á terra, com assegurá després lo pastoret; y rebotentse de cop sobre la bota, s' hi enroscá ab tanta furia que la fusta cruxia y s' esquerdava per tots costats: las puntas dels claus se ficavan en lo cos y foradavan per totas parts lo serpent que, plé d' esboranchs, rajava grossos fils de rogenca sanch y xiulava ab tal rabia, y se retorsia y s' adressava y s' enroscava ab tal furor que, com més las puntas s' introduhian en sas carns, mes semblava crexer sa forsa y son verí. Bota y serpent rodolavan d' aqui per allá, s' alsavan y queyan ab fressa infernal; y lo serpent xiulava y la bota s' esquerdava y s' obria oprimida per una forsa estraordinaria, á la que ja molt debilment podia resistir. Lo pastoret, ab los cabells erissats d' horror y tremolant com una fulla d' abre, ni esma tingué pera móures ni pera cridar, y resava interiorment, y demanava protecció á tots los Sants del paradis: mentres que l' amo, tot traquejat y mitj mort dintre la bota, esperava, pera entregar son ánima á Deu, qu' aquella acabés d' esbardellarse; malehía l' instant en qu' habia caigut en la tentació d' apropiarse la preciosa pedra; y de tot cor prometia ferne ofrena á la Seu de Gerona, si Nostre Senyor se dignava lliurarlo d' aquell perill. Molts vehins y altres gen qu' acudit habian al sentir un tan gran terratrémol, quedavan tots esglayats y ni 'ls més valents gosavan acostarshi: pero lo serpent no feya cas de res y, vermell de sanch,

Digitized by Google

se rebotia y s'enroscava sobre la bota; fins que al cap de poch, partit ja en dos ó tres trossos, féu un xiulet tan llarch y agut que retrunyi tota la vall, caigué en terra retorsintse y després d' haver provat en va de tornarse á axecar, morí.

Correren, tot seguit, los espectants ahont era la bota y avisaren á l' amo que ja podia sortir; y est, á qui lo greu del perill havia mantingut fins llavors las forsas, obrí y quedá estirat perdent los sentits. Conduhit á sa casa, y després d' una llarga malaltia, de la qué curá per la misericordia de Deu, va donar compliment á la prometensa que feu en lo perill, y portá á la Seu lo magnífich diamant, qual adquisició tant cara li costava.»

Aquí sembla deuría acabase l'historia, puig que de serpents may més se n' ha vist cap á la vall de San Daniel, ni á la font del Bisbe: mes, com lo diamant també ha desaparegut y ningú sab ahont es; «veus aquí, —continúa la tradició—que vingué una vegada á Gerona un gran personatje, d' aquells á qui res se pot negar ó que, al menys, res negarlos s'acostuma, y temerós lo Capitol de la Seu de perdre lo diamant, lo feu bullir ab aygua y vinagre, per lo que perdé la brillantor y transparencia, tornantse tot fosch y, no content d' axó, l' amagá en algun forat que ningú ha sapigut trobar fins ara.»

Altras historias que jo no sé podria contarvos la font del Bisbe si parlava, mes com ja he dit que no sab parlar, contenteuvos de tenir aquesta per mostra.

Maig de 1871.

J. Botet.

LA COMPLANTA D'EN GUILLEM. (1)

Ama cara esposa.

I.

Planyeuvos, camps de Dela, serra d' Espill!
La vostra flor mes bella no la teniu;
L' arbre de verdes branques caygué y morí!

II.

Los dos barons pugnavan de temps antich:
Tronava la tempesta per valls y cims;
Un jorn l' arc de bonansa vérem lluir.

III.

Era Guillem de Dela gallart fadrí,
En arts de pau y guerra fort y subtil,
Y 'ls cavallers li deyen lo rey dels nins.

IV.

Serventa de la Verge, Blanca d'Espill,
Era conort de pobres y pelegrins,
Per tots anomenada la flor de llir.

V.

«D' Espill pubilla y dona, obra 'm ton pit;
Conexes al de Dela, lo rey dels nins:
¿Per senyor lo voldries?» —«Oh mare, sí!»

VI.

«Hereu de mon llinatje, Guillem mon fill;
Be sabs quina es Na Blanca, la flor de llir;
¿Per fembra la voldries?» —«Oh pare, sí!»

VII.

Rebores als de Dela, palau d' Espill!
Ensems Guillem y Blanca foren ací;
Que un sol mot se diguessen no 's va sentir.

VIII.

Mes semblá que la sala de llum s' omplí,
Y que olor se movia de Paradís,
Y ella 's torná mes bella, ell mes gentil.

IX.

Ay! de la sort de l'home qui sab la fi?
Vingué una torrentada de sarrahins,
Trencant castells y pobles y monestirs.

X.

Del pont major de Dela, já son al mitj:
Guillem surt ab sa massa forment ferint,
Mes tremolant sageta sen hi va al pit.

XI.

«Adeu, vassalls de Dela, feels amichs!
Adeu, pare, adeu, Blanca, pregau per mí,
Que cap á Jesus vola mon esperit!»

XII.

Ara, ben lluny plantada de sa rahil,
Adins d' ombrívol claustre benedictí,
Al cel son perfum llansa la flor de lir.

XIII.

Planyeuvos, camps de Dela, serra d' Espill!
La vostra flor mes bella no la teniu;
L' arbre de verdes branques caygué y morí!

Manel Milá y Fontanals.

Barcelona, en lo mes de Febrer de mdccclxxii.

(1) Esta composició fou feta pera cantarse ab la música, que compongué 'l mateix autor, al istil de nostras cansons populars.

LO JUHEU.

I.

Un pobre juheu d' una trentena d' anys anava tot sol pel mon, descalç y ab la testa núa.

Sa llarga cabellera mitx partida li queya esquena avall, cobrintli les espatlles; son parlar era dols y 'l séu mirar tristíssim.

Y de ciutat en ciutat, de vila en vila, anava 'l bon romeu arrossegant pels camins los plechs de sa blava túnica.

Un jorn, ja cap al tart, entrá'l juheu á una ciutat mora: la nit era fosca y los carrers escurs.

Passant per un carrer estret y solitari, sentí dins d' una casa gran plor, gemechs y plants barrejats ab crits d' ira y amenasses.

Tot acostantse á la paret y allargant lo coll ran de la porta, qu' estava mitx tancada, escoltá 'l juheu lo que deyan.

Y sentí una veu que deya axís:

—Lo gran profeta, Mahomét, es mort! Una dona de

Digitized by Google

Caïbar, una filla d' Israel l'ha enmatzinat: Zainab es lo séu nom.

Fills del Profeta, muyra aquesta dona, fènla trossos y muyran aprés d' ella sos pares y germans, sos fills y sos parents: fenesca son llinatge.

Muyran tots los juheus: no quede memoria d' ells damunt la terra, ni entre'ls homens un recort. ¡Guerra als juheus!—

Y milenars de veus irades cridaren á la una:—¡Guerra als juheus!—

Y per tot arreu s'ohiren renechs y croxits d'armes.

Y á les hores lo juheu que de part de fora escoltava, allargá la má dreta y ab un dit escrigué damunt la porta quatre ratlles de lletres arabesques.

Y despres d' haverles escrites, s' allunyá carrer avall, despareguent al lluny entre la fosca.

Y una claror semblant á boyra blanquinosa llohía al entorn del juheu que caminava en les tenebres de la nit escura.

Al sendemá dematí, al exir lo sol, los habitadors de la ciutat llegiren les paraules qu' havia escrit lo romeu damunt la porta.

Y aquelles paraules eran aquestes:

—«¿Com axís, fills de Mahomet, cridau guerra y venjansa, y de mort als juheus amenassáu?

¿No us digué Mahomet que Deu es Misericordiós y que fosseu vosaltres com ell misericordiosos?

¿No us digué Mahomet que tinguessen llástima y compassió dels òrfens y dels pobres, dels esclaus y dels catius?

¿Per qué, donchs, als fills d' Israel intentáu ara degollar? ¿No son ells per ventura òrfens y pobres, esclaus y catius?

Siau, siau justs, y recordáu que Mahomet digué que la justicia es la germana de la pietat.»—

II.

Y quan hagueren llegit aquestes paraules, los fills de Mahomet tremolaren d' ira y flestomaren.

Y enutjats, estrengueren lo pom de llurs alfanchs, los alsaren amunt y llohiren tots ferits pels ratxs del sol.

Y digueren:—¡Muyra aquell que parla de compassió y llástima!—

Y s' escamparen per los carrers de la ciutat com un esbart de tigres afamats.

Y de lluny veheren lo romeu qu' exía de la ciutat; corregueren vers ell y cridant l'enrevoltaren y á les hores fonch quan Alí, l' amich de Mahomet, l' escapsá.

Lo cors del juheu caygué estès en terra y la testa rodolant ab los ulls oberts anava dihent ab veu forta:—¿Per qué 'm matáu?—

S' aturá 'l cap del juheu, lluny de son cors, y com si fos viu parlá; y los que l' enrevoltavan, mirantlo esparverats, l' escoltavan ab esglay.

Y deya la testa separada del cors:—Mahomet, lo jorn abans de morir, y tu Alí ho sabs molts bé puix tu l' acompanyares aquell jorn á la mesquita, digué al poble que 'l perdonassen puix ell en aquell' hora perdonava á tothom.

¿Per qué no feu vosaltres com lo mestre?—

Y quan sentí Alí semblants paraules plè d' ira s' acostá á la testa pera esclafarla ab un cop de peu: mas la testa del romeu, volant ab dues ales blanquíssimes, s' enlayrá y desparegué.

Quan Alí y los seus se giraren pera veure'l cors del juheu, qu' estava estès en terra, veheren en son lloch un brot de lliri que balandrejantse ab l'oretx del matí degotava sanch de ses fulles blanques.

III.

Dos ángels arribaren aquell dia ab lo cors del juheu á un bell jardí: just en aquell moment devallava un ángel del cel ab la testa del romeu que lo coltell d' Alí, dexeble de Mahomet, tallat havia.

Y 'ls ángels posaren la testa al cors fret que recobrá la vida.

Y lo romeu partí altra vegada acompanyat dels tres ángels qu' amargament ploraren quan ell los digué que 'l dexassen sol y s' en tornassen al cel.

Lo romeu arrivá cansat á una ciutat crestiana: cercant alberch, entrá dins lo claustre solitari d' un convent.

Y 'l guardiá del claustre no bé'l va veure l' engegá defora ab ávols crits.

Y lo juheu li digué:—¿No es aquesta la casa del Senyor que fa caritat als pobres y dona alberch als pelegrins?—

Y respongué 'l guardiá:—Caritat y alberch hi ha açí pels crestians, mas no pera 'ls juheus!—

Y digué 'l juheu:—¿Com axís es que sols als crestians donáu posada?—

Y digué 'l guardiá:—¿No sabeu que fon dit: «Amarás al pròxim y avorrirás á ton enemich?»—

Y respongué'l juheu:—Empero jo vos dich: «Amau á vostres enemichs, benehiu á n' aquells que us malehexen, feu bé als que us aborrexen, y pregáu á Deu pera aquells que us vescantan y persegüexen:

Perque sigáu fills de vostre Pare, qu' está en lo cel; que fá que 'l sol surte damunt dels bons y dels dolents y que fá ploure damunt los justs y pecadors.

Per que si estimau tan solament á n' aquells que us estiman, ¿quina recompensa tindreu? ¿No ho fan també los Publicans?

Y si abrassáu á vostres germans tan sols, ¿qué feu de mes? ¿no ho fan també los Gentils?

Siau perfets com perfet es vostre Pare qu' está en lo cel.»—

Y lo guardiá, quan sentí semblants paraules, va clòure 'l puny y ab l' esperit ple d' ira embestí 'l romeu que tot de cop despaaregué del claustre del convent com per miracle.

Y astorat lo guardiá, digué á les hores ab esglay:—¡Si será bruxot!

IV.

Y aquella nit lo juheu s' aturá davant la portalada d' un palau antich y suntuós.

Dret, enmitj del carrer, capbaix y mans plegades, escoltava 'l romeu lo que deyan dins del palau; y sentia conversa de frares religiosos que deyan:

—Ells mataren á Nostre Senyor Jesucrist: ¡Muyran tots!

Digitized by Google

Molt belles son ses filles y ab sa hermosura tentan als crestians fentlos caure en la heretgía: ¡Sian ses filles cremades!

Y s' enginyan y son richs y compran ab sos tresors lo bon voler del Rey que los estima y ampara: ¡Avalotem contra ells á tot lo poble!

¡Muyran tots! Enderrocades sien llurs Sinagogues! Axís nos veurem lliures de tots ells y serán nostres sos richs tresors! ¡Muyran los juheus!—

Y á cents de veus respongueren:—¡Muyran!—

Lo juheu que axò escoltava, allargá la ma dreta y ab un dit escrigué les següents paraules damunt les portes del palau:

—«¡Ay de vosaltres, escribes y fariseus, hipòcrites que sou consemblants als sepulcres emblanquinats que de part de fora á tothom semblan hermosos y de part de dins estáu plens d' ossos de mort, de corrupció y d' inmundicia!

Axí també vosaltres, als homens vos mostrau justs en veritat, emperó de part de dins estáu plens d' iniquitat é hipocressia.

Serpents, rassa de vibres, ¿Com escaparèu de la sentencia del infern?»—

Y mentres lo juheu s'allunyava carrer avall tot rodejat de clara y blanquinosa resplandor,

Dins lo palau s' hi sentian croxits aspres de dentades rodes, ferests drinchs de cadenes y xiscles de corrioles:

Soroll en tot semblant al d' una nau que s' aparella per sortir del port.

V.

Y aquella nit matexa lo guardiá del claustre del convent, tot astorat contá al prior del mateix, com un jove juheu havia entrat al claustre demanant alberch:

Y que havia mal parlat del crestians, despareguent tan bon punt lo envestí per colpejarlo.

Per lo que creya que dit juheu tenia tractes secrets ab lo Diable.

Y aquella nit exiren del convent dues fantasmes negres, que sens dir paraula, ni fer soroll en son trepitj, s' en entraren dins lo palau ahont lo juheu havia sentit paraules de mort contra 'ls fills d' Israel.

Y poch després de haverhi entrat exiren del palau homens d'armes enmascarats y tots vestits de negre, que s' escamparen per la ciutat com un esbart de corbs.

Y tota la terra estava tranquila: lo cel estava estrellat y feya lluna.

Y quatre de aquells homens trobaren lo romeu dins un trist y escur carreró,

Que dormia damunt l' empedrat, tenint per coxí un dels durs esglahons que rodejavan lo peu d' una creu de pedra.

Y punxantlo ab una llança 'l despertaren y li digueren:—¿Per que dorms aquí?—

Y lo juheu respongué:—«Les guineus tenen caus, los aucells del cel tenen nius, y jo no tinch ahont puga posar ma testa.»—

Y aquells que axò sentiren lo prengueren y lligaren, portantlo á la presó.

Dins la fonda y escura cambra ahont lo devallaren hi havia altres juheus que amargament ploravan;

Perque sabian que havian de morir cremats de viu en viu juntament ab sos pares y germans, mullers y fills:

Y tots ab grans plors y amarchs sospirs, se planyien de son mal fat y desventura.

Y allá 'l dexaren entre'ls condemnats á mort afrontosa per delicte d' heretgía.

Y al sendemá, quan anaren los jutges á la presó, lo trobaren totsol.

Esglayats li preguntaren:—¿Qué s' han fet los altres juheus? ¿Hont son los altres presos?—

Y lo juheu respongué:—¿M' encarregáreu tal volta que 'ls guardás, que 'm demanau hont son?—

Y los jutges li digueren:—Es que 's diu que tu tens pacte ab lo Diable que t' ha fet conexe 'l secret de l' art d' encantament;

Possible fora per lo tant que per art de bruxería los haguesses fet exir de la presó sense ésser vists ni notats dels guaytes.

Y respongué 'l juheu:—No crech en bruxeries ni en arts d' encantaments.—

Y á les hores los jutges li digueren:—¿Donchs en que creus?—

Y alsant lo juheu la ma dreta y signant al cel, digué:—Crech en Deu.—

Mas los jutges irats li respongueren:—¡No't demanám açò! ¿Creus en l' Esglesia?—

Y per tota resposta sentiren los jutges un suspir: lo pres plorava, plorava y als homens no responia,

Sino que parlant ab son cor adolorit deya:—¡Ay pobre Esglesia mia!—y axò dient sentia gran dolor.

Y lo posaren al turment, mas ell no va respondre.

Y li esquinsaren les carns, y no digué paraula.

Y li feren beure l' aygua-sal, y no digué res.

Y li cremaren los peus, y sols digué:—¡Alabat sia Deu!—

Y fo condemnat á morir en públich, cremat de viu en viu per heretge y per bruxot.

VI.

Lo jorn que'l traguéren de la presó pera portarlo al suplici fonch un dia de festa per los habitadors de la ciutat.

Tothom dexá la feyna y sos quefers pera veure la mort del condemnat: los uns anavan á pendre lloch á la plassa hont devia morir, y 'ls altres corrian á la presó pera veurel quan n' exiria.

Y quan lo traguéren, vestit ab l' hábit de sentenciat y ab la corda d' espart al coll, tothom lo mirava, emperó ningú 'l conexía.

Dos frares l' acompanyavan exortantlo pel camí, mas ell mirava al cel y no 'ls escoltava.

Y axís qu' arribaren á la plassa, li fonch llegida la sentencia: després per ordre del inquisidor qu'estava en un cadafalch, fonch lligat al pal, de mans y peus.

Y los frares que l' exortavan, dirigintse al poble, diguéren en veu alta:—Mor impenitent! Es juheu! Mor condemnat!—

Y no hi havia ningú que plorás, ni una sola boca que s' obrís pera clamar perdó!

Digitized by Google

Tothom alsant les mans, cridava: —Que muyra! Que muyra! Que visca la santa Fe!—

Y entre 'ls crestians qu'axís cridavan, molts ni ha via que havent sigut juheus s' havian convertit;

Y ara per complaure al inquisidor, demanavan la mort de un de sa nissaga, dihent que tal mort era justa.

Y l' inquisidor somreya al veure 'l poble que 's bellugava sota sos peus, aconhortat de viure esclau ab l' únich dret de aplaudir á sos tirans.

Y lo juheu lligat al pal y dret damunt lo munt de llenya, com á víctima ja disposta al sacrifici, no decantava los ulls del cel.

Y tan bon punt encenguéren la llenya, les flames l' enrevoltaren y 'l cobriren.

Y á les hores fonch que 's va veure sortir d' entre les flames y fumassa, una figura resplandent y angelica d' estrelles enrevoltada, que enlayrantse desparegué:

Y los cels s' obriren y 's sentí per les altures una veu forta y ressonant que digué:—«Aquest es mon fill l' amat, en qui jo m' he ben complagut.»—

Y un núvol negre devallá á les hores cobrint á tot lo poble y la matexa veu mes forta encara digué:

—«Jerusalem, Jerusalem, que matas als profetes y apedregas als que 't son enviats; quantes vegades volguí reunir tos fills, com l' aucell sa niuhada sota ses ales, y no ho volgueres?»

«Ay de tu, Chorozain! Ay de tu, Bethsaida! que si en Tiro y en Sidon se haguessen obrat les marevelles que s' han obrat en vosaltres, temps ha que coberts de cendra y cilici s' haurian penedit.»

«Per lo tant, jo us dich: Que hi haurá menys rigor pera Tiro y Sidon, que pera vosaltres en lo dia del Judici.»

«Guardauvos dels falsos profetes que venen á vosaltres vestits d'ovelles y per de dins son llops.»—

Y lo poble astorat á les hores alsant les mans al cel, digué:—La veu de Deu es aquesta! Son paraules de Jesucrist! Lo mort es ignoscent!—

Y posantse dret l'inquisidor, ab veu feresta y forta, cridá desde 'l cadafalch:—Poble ignorant! Lo mort era un heretge, un encantador, un juheu!

Y aquest juheu estrafeya les sagrades escriptures; y la veu qu' ara sents es la séva, la veu del Diable que 't tenta y que t' enganya.

Muyran los juheus! Qui pot tenir llástima d' ells? Fins los moros los perseguexen y matan, ¿voldreu esser vosaltres manco que 'ls moros?—

Y lo poble tremolant de por, caygué de genolls devant l' inquisidor:

Y capbaix y mans juntes, l'adorá:

Y 'l poble qu' al inquisidor adorava, estava girat d' espatlles al temple.

N' Omar Beguí

La Campana.

Quan lo jorn se despertava
ab sos esclats d' alegría,
plorava ab gotx una dona
besant un noy que tenía.
Ben prompte s' omplí la cambra
de vehins y de vehines,
tots donant l' enhorabona,
y tots ab les séves dites.
Que si 'l noy sembla á la mare,
que si á son pare retira,
y altres que mes lluny ho buscan,
al padrí y á la padrina.
Uns parlavan de si era
millor qu' un fill una filla,
si una noya sempre 's casa,
de si als noys los cáu la quinta...
Y tot era gotx y rialles
en casades y fadrines,
y á dojo les confitures,
borregos y malvasía...
La campana á pler brandava
en l' esglesia de la vila.

Al bell pich de ma infantesa
¡quina vida aquella vida!
l' *hereuhet* me deya 'l pare
y per *hereu* m' hi entenía.
A una vehina de casa,
que n' era de casa rica,
sentia dir á les dones
que Deu li enviá una filla,
á dins una cistelleta
ab confitures guarnida
que dos angelets baxaren
plena de roses y cintes.
Al batetx se me 'n dugueren,
la sala era una delicia,
confitures de les bones,
tota la vila hi venía;
fins una avia que girantsem
y signantme la petita,
deya tustantme l' esquena:
—Hereuhet, ja tens pubilla.—
Y quin soroll la campana
de la esglesia de la vila!

Arrivant á la vintena,
tot lo poble 'm conexía,
fins una pubilla hermosa
robadora de ma vida.
Si per sòrt algun diumenge
nos trovavam á la missa,
d' oracions que 'n deyam poques!
de pensaments, si 'n teníam!
Sols parlavam d' amoretes,
suspirant per lo sant dia
que poch á poch s' acostava
com un sol que may arriva.
Mas un jorn sent al cap-vespre
n' arrivaren noves tristes,
la vigilia de la festa
me 'n clavaren fera espina.
L' endemá de matinada
ab un bes me 'n despedía,

Digitized by Google

y ab l' cyna al coll, me n' anava
ab mos companys de partida.
Fort brandava la campana
de l'esglesia de la vila.

Si 'n passarem de setmanes
per batre l' estrangería!
Y 'l méu cor, com dalejava
per tornarsen á la vila!
La brivalla fou batuda,
sometents ja no servían,
cap al poble altra vegada
ab canturies divertides.
No 's parlava ja de guerra,
com si may l' haguessem vista;
al torná' á la llar dels avis,
ab quin afany que 's camina!
Ja 'l campanar oviravam
y semblava que 'ns fugía,
per la plassa de l' esglesia
nos ficavan vila endintre.
Y á l' hora que jo hi entrava,
de la parroquia sortía
un galan que brasset feya
ab una hermosa pubilla.....
Y la campana brandava
en l'esglesia de la vila.

Al bell costat de n a casa
no se anit lo que tenían,
qu' he vist llum à dins la cambra
y gent qu' entrava y sortía.
Diu qu' á una pubilla hermosa
los ángels li han fet visita
y li han dut per presentalla,
dins un cistelló, una nina.
Les campanes de l' esglesia
sento que molt fort repican,
entra una vehina meva
y pel batetx me convida.
La nineta tots m' ensenyan
fent postures y alegries,
vera imatge de sa mare,
recort de passada ditja.
Y perquè la mort s' acosta,
mon cor testament vos dicta:
al fosser dèuli ma casa
y al campaner dèu les lliures
perquè.... toque la campana
de l' esglesia de la vila.

FRANCESCH MATHEU.

Barcelona, 7 de Febrer del 1872.

BIBLIOGRAFÍA.

Jochs Florals de Barcelona de 1871.

III.

Lo Sometent de'n Jaume Collell y Bancells.—Al temps vell de n' Antoni Camps y Fabrés.—La mort del Laletá de 'n Frederich Soler.

Bellíssima inspiració es la poesia de 'n Jaume Collell «*Lo Sometent.*»

Las sabias disposicions, l' entusiasme que tot' ella esbrava, l' energia de sa dicció, lo tirat de sas imatjes, la fermesa de sas estrofas, y aquell escalf que no la deixa desde 'l primer de sos versos fins al últim la fan una de las poesias que mes honran la renaixensa literaria catalana.

Obras com la del Sr. Collell no s' analisan fredament. Se llegeixen ó s' ouhen llegir, y prest l' esbatech del cor ofega tots los intents de la pensa per bons que sían.

¿Qui essent catalá no s' entussiasma, llegint las següents estrofas, que ab tanta veritat, com elevaciò descriuhen á un de nostres avis, partint á la lluyta, contra 'ls invasor de la terra?

Lo pare ne despenja
del clau l' arma fumada,
y al braç se li repenja
plorosa la maynada
mentre ell esmola l' cyna
al cayre del portal.
Sos labis al front posa
del neu que l' avia breça,
dels braços de sa esposa
desfás' á tota pressa,
y á Deu encomanantse,
se 'n va del lloch payral.
«Un colp s' hi gira encara
y sa teulada al veure,
lo plor mulla sa cara,
y 'ls ulls no 'ls ne sab treure,
fins qu' una bataliada
vibrant lo fa girar.
Per gent desconeguda
petjats sos camps ne mira;
l'anyada benvolguda
trinxada veu. y l' ira
les galtes encenentli
lo plor li fa axugar.

Y aprés ¡que hermòs es lo *Déu vos guart*, que agradosas las encaixadas que dona á sos companys de guerra! Que valenta, y consisa la descripciò de la batalla! ¡Que ben ensopegada la comparansa que fá de la plana coberta de coberta de cadavres ab

«....... la solada
de fruyta mitx madura
que entorn del arbre queda
desprès d' un temporal.»!

Y que enérgichs son los tochs que espargeix ab ma destre, quan de la descripciò passa al lirisme, suaument, sens esfors, ab plena espontaneitat! Ben cert que no pot aixó compararse sino ab la mestria ab que despres fa tocar á morts á la campana que poch ans á somatent tocava, y esperar desde la finestra, pirocas á mans, germanas, esposas y fillas quinas al trobarse ab que no tornan tots los qui martxaren, lo diumenge irán á missa á ferne las ofertas, vestidas de dol y llagrimosas.

Qui com en Collell sab polsar las cordas de la lira pindárica, y distribuir ab tant bona esma los colors de la descripciò mantenintse en lo lloch en que sols la inspiraciò hi campeja, sens caure en la difusiò ni en la pobresa, be pot galanejar lo titol de mestre en gay saber que tan justament l' hi donà 'l consistori de antany.

Tant sols alguns petits defectes de forma hi trobam en lo «*Sometent*» ¿Perque per exemple, lo brau de nostra terra assegut á la llar rodejat de sa maynada, te de dirlos *baix tot baix* lo ço que fá la campana

Digitized by Google

quan toca á sometent? ¿No cal millor que 'ls ho diga ab veu ferma y animada? Aquesta y alguna altra lleugera taca de la mateixa mena molt fácils de esmenar, desapareixent, podan tornar intatxable l' obra que s' endugué l' englantina en los Jochs Florals de 1871.

***

«Al temps vell» dú per titol lo primer accéssit á est premi guanyat per n'Antoni Camps y Fabrés. Al revès de «Lo Sometent» encare que curta es una oda difusa y falta de espontaneitat. Ab conceptes atrevits algunas voltas, massa realistas, per lo que canta, y algun que altre descuit en la forma y en la versificació, l' hi falta ademès aquella fibra que déu dominar en esta mena de composicions, aquell tó que sols la vera inspiració donarne pot, y sobre tot lo vol enlayrat y segur de tota oda pindárica.

Nosaltres creyém de bona fé que estas faltas naixen de la naturalesa mateixa del sentiment que enclou la poesia, impropi de la forma que se l' hi ha donat. Los temps passats millor poden ferse sentir reproduintlos per medi de la descripció y de la narració, que no pas plorantlos per medi del lirisme, puig per valent que sia, per viu que 's mostre, pocas son las voltas que'deixe sentir entre'l traqueteig y la ramorosa véu de lo que viu y alena.

Quan sian mester, bó es que en lo passat se busquen exemples dignes de seguirse: llavors es quan lo segle 'ls escolta, y 'ls escolta, perque en son afany d'avansar, per avansar los necessita: llavors es quan sonan armoniosament, y son bèn compresos.

Tornant á la poesia del Sr. Camps, per esser imparcials, dirém que contè algunas imatjes brillants, y alguns arranchs de vera forsa poética, encare que molts d' entre ells estigan desllustrats per lo poch triat del llenguatje, vulgar é impropi de la poesia lírica, que sempre vola pe 'ls espays serens y clars; que jamay déu arrossegar sas plomas per la pols del prosahisme.

***

D' en Frederich Soler es lo segon accessit, guanyat ab lo romans cavalleresch *«La mort del Laletá»*, y no caldria en veritat la sua firma, perque deixés de coneixe 's en ell, la pluma del mes destre de nostres autors dramátichs.

En esta obra s' hi pinta lo crit d' agonia de un cavaller mort en lluyta contra'ls narbonesos: son plany té tò teatral, com es teatral la descripció del lloch de la escena, com ho son los medis que desenrotllan l' acció—un cavall ferit que estrevant treu de un barranch al cavaller agonejant que tè encara un péu en l' estrep—y com ho es per últim lo teló de boiras que al cap de vall se descorra, per deixar veure al guerrer los pichs negrenchs de una montanya molt estimada péls catalans, y ferli esclamar tot afinant:

—«¡ Monserrat!!... ¡Moro content!»

Si en lo romans del Sr. Soler hi sobra artificiosa destresa en los efectes, molt s'hi troba á mancar inspiració poética, que per mes que 's busque no 's arreplega; filla sols de la naturalesa, y que 's manifesta en moments felissos que no 's tenen pas sempre que 's desitjan.

J. Roca y Roca.

TREPITG.

(A'N JOAQUIM ESPALTER.)

Camina que caminarás.

Devallant la rampa de la vida
Ab lo cor oprimit y 'l front gelat,
Sento un trepitg arreu de mas petjadas,
Que esglayantme 'm segueix per tot hont vaig.

—

Com lo llop famolech alenat marxa
Pel rastre que 'l remat deixa passant,
O com lo fer milá s' enlayra rápit
Perseguint lo colom per l' ample espay.

—

Darrera méu ne va seguintme sempre
Com l' ombra va lligada á nostre cos,
Y á cada passa meva, un' altre passa
Mes seca, mitx perduda me respon.

—

Esclau soch del temor, y 'n mi s' aferra
Com l' eura 'l tronch del om, ¡oh sort crudel!
Tot ayre que respiro gel s' em torna
Deixant com una tomba mon pit fret.

—

Mes com pedra despressa d' una timba
Lo trepitg detras méu va ressonant,
Prenent impuls á cada nova roca
Per' caure al fons per una eternitat.

—

Semblem duas onadas embravidas
Al mitg del mar en jorn de temporal;
Si vull deixarlo enrera, m' aconsiga;
M' empeny si vull quedarme may parat.

—

¡Trepitg! ¿serás etern? ¿perque no 'm deixas!
¡Perque á cada pas méu tu un altre 'n fas?
¿Perque si serpejant vull enganyarte
Penetras mon esprit y no 't perts may!!

—

¡Já no puch mes, Senyor! La forsa 'm manca,
Acullíu la plegaria de mon pit!
Si ha de seguirme mes, obríu ma fossa
Mentres perdo l' esment d' aquet trepitg.

—

¡M' apar que ja no l' oich!..... ja no ressona,
Apoch apoch..... ¡oh vents no mormolau!
Lluny, mes lluny, caminem: ¡de nou lo sento!
¡Es que com jo lleuger portava 'l pas.

—

Si trepitjo deserts, allí l' escolto;
Si vaig per llochs poblats ve junt á mi;
Sembla que buyt lo Mon sols jo hi habite
Comdemnat al ressò d' aquest trepitg.

—

Esporuguit com foll entro en un temple
Hont veig á l' home Deu posat en creu,
Al esguardá 'l... ma testa al pit acoto
Y mon cos desfallit cau á sos peus.

Digitized by Google

Y 'm rebifa 'l trepitg, ¡ni aquí s' aparta!!
¡Oh resa, lo meu cor! ¡plorèu, mos ulls!
M' enteniment s' aclara... un foch desglassa
La mortalla de gel que al pit me duch.

—

¡M' apar, Senyor, tornar de mort á vida;
Fadiga, pes, tristor, tot m' ha deixat;
Ja no sento 'l trepitg... ma fè y ta gracia,
L' han mort sota tos peus, era 'l Pecat.

EMILI COCA Y COLLADO.

CORRESPONDENCIA.

Sr. Director de LA RENAXENSA:

Vilanova, 16 Juny de 1872.

Molt Sr. méu: encarregat de escríureli tot lo que referent á la causa tant valentment defensada per lo periódich, de que V. es digne director, passés en esta vila, no he pogut fins ara remètreli correspondencia per no haverme dat res lo mes mínim motiu.

Ab la vinguda á exa de una companyía dramática catalana ha cambiat mon trist paper. Fa ja alguna setmana que dijous y dimenge posa aquesta en escena precioses obres del escullit repertori del Teatre Catalá, essent molt ben rebudes del públich vilanoví. Ultimament s' es representat lo drama de costums de 'n Ramon Bordas *La flor de la montanya*, essent bastant ben desempenya per les diferentes parts de la companyía y especialment per la senyoreta Pi qui en son paper lluhí totes les dots que li han pogut regonexe los constants assistents á nostre teatre. No ab tant acert s' ha representat lo magnífich drama del popular Pirarra *Las joyas de la Roser*. Molts dels actors, no fentse del tot cárrech de las situacions, acudian al recurs tonto de la eczageració per complaure á certa y la mes nombrosa part del públich y ferse axís aplaudir sens atendre á que desgraciant axís les obres se retrau de la assistencia als verdaders inteligents. No obstant, en lo paper de *Bernat* lo senyor Roca y en lo de *Roser* la senyoreta Pi, arrancaren als concorrents justos y no rebuscats aplausos.

Sembla qu' ara la companyía volent dar representacions *de moda* que 'n diuhen, nos privará de las funcions catalanes. No se que volen conseguir ab axò, si no es retreure, en mon concepte, la classe menestrala que 'ls diumenges especialment omplia casi del tot l' espayós teatre del Tívoli d' esta vila.

Sense res mes per avuy, y quedant en escríureli tot lo que aquí passe que 'n sia digne de menció, fineschi esta carta esperant ocasió pera les vinentes.

A. M.

HISTORIETAS MORALS.

MALAVINENSA.

(Acabament.)

VIII.

Los primers dias, las primeras setmanas y fins los primers mesos que seguiren al casament de l'Assumpta y d'En Prim, foren un veritable floretx de ditxas, interrompuda sòls cada una per la major intensitat de l' altra.

Dèu sol obrar axís sempre que prepara un cástich: avans d' una gran tempesta dòna forsa inussitada als ratxs del sol.

Y succehí á l' afortunada parella que, tot just anava á cumplirse un any del matrimoni, quan En Prim, sens quant val ni quant consta, comensá á sentirse dolorit d' una cama, y observá que li comensá á flaquejar, debilitárseli y á perdre l' antiga flecsibilitat.

De bon principi, bastá que la dona li recordés podia esser efecte d' una relliscada qu' ell havia tinguda al carregar un sach de blat á l' esquena del nou masover, pera que 'l *pubill* no li dongués cap importancia; mes tal y tan insidiós va ferse l' adolori-ment, que la cara d' En Prim se posá fosca al atalayarse de que la condempnada cama li coxejava, á despit dels seus esforsos de flaquesa.

Lo dolor se feu més intens, la flecsibilitat aná estinguintse y, al cap de l'any del casament, haguerau presenciat lo següent espectacle.

Al peu d' un llit, fregantli 'l cim del cap un pany de cortina de l' alcova, estava assentat en cadira de brassos un jove d' uns trenta anys, enarcat, ab barba crescuda, galtas esgroguehidas, ulls enfonsats, llabis esmortits y contrets, apoyant una cama sobre un coxí.—Al seu devant, una dona, també jove, trista com nit d'hivern, estava asseguda també, y á cada punt aclucava 'ls ulls abatuts per la son; donava un cop de cap damunt del pit y 's reviscolava soptadament. Feya tantas nits que no podia dormir mitja hora seguida! Feya tantas y tantas nits que sentia ab esglay totas las fressas y remors, y los hi donava la més superticiosa importancia!.... No hi ha guineu més traydora que la son: vé quan no la volem y quan la voldriam fuig sarcásticament de nostres ulls.

Lo malaventurat jove atravessava un d' aquells moments dolorosíssims en que la fantasía adquireix la forsa de la realitat y fins arriva á superar la realitat matexa. Ab los vidriosos ulls esgarriats no veya res de lo que semblava mirar y mirava las cosas ab més consciencia que si las hagués vistas y palpadas una per una. Puch dir que tenia 'l pensament á l' aguayt, ja que, com los cassadors de semblant mena, res li passava desapercebut. Se sentia jove y 's veya vell; se sentia bessar la copa de las il-lusions y 's veya al plo d' un inesperat y horrible desengany; se sentia capás de totas las ditxas y 's veya postrat per la més gran desditxa. ¡Quin rosech quin esgarrifós rosech per un cor jove! ¿Podem formarnosen idea los qui si anomeném «vall de llágrimas» la vida es perque..... perque axís ho diu la Salve, sinó pera darnos ayre de gent esperimentada?.... Los qui estem al mon ab salut pera nosaltres y pèls nostres ¿podem imaginarnos la situació d' un home que, á l' any de sa felicitat, á l' any de tastadas las venturosas riquesas materials y morals d'una nova familia, se troba condempnat á no móures, casi bè á no bellugarse d' un seti fatal?

Digitized by Google

IX.

Llarga estona feya que la fantasía de l' adolorit minyó vagava d' una pena á l' altra, y que sa pobre mulier se condormia pera despertarse al moment ma teix sobressaltada, quan se sentiren dos ó tres truchs seguits á l' entrant de la cambra.

—¿Qui hi ha?—preguntá 'l pacient ab enrugallada veu. Y mentre tossia per' aclarírsela:

—¿Dónas llicencia?—demaná una persona ab débil accent.

—Endavant;—contestá aquell.

—Bon dia que Déu nos dó;—digué l' avi Lluch, entrant y alsant un poquet lo cap que li penjava ran de la boca del cor.

—Déu nos lo dó bo y la mare de Déu;—afegí l'Assumpta, passantse la ma per la cara pera desensopirse.

—Y donchs, ¿cóm anem des d' ahir?—feu En Lluch.

—Sempre pitjor!—respongué 'N Prim, somrient ab violencia.—Cada dia,—prosseguí desprès d' un fort respir—cada dia 'm trobo més carregat; cada dia son més fortas las fiblonadas, y conech que la desgana, la falla de son y aquexa febra sorda que de poch en ça m' es entrada me 'n farán una que no tindrá adob.

—Resignació, fillet, resignació! ¡Son tants que 's troban com tu! Creu un meu consell y serás felís, per molt que patexis.

—¿Quin es?

—Guaytar sempre los qui 't van darrera y may los qui van devant teu; pensar tot hora en un pitjor.

—¡Ay avi Lluch, qué n' hi va de diferencia del receptar al pendre!

—Ja ho sé; pero 'l teu mal no es mal de mort, es.....

—Bé prou heu dit!—interrompé 'l jove ab desesperació.—No es mal de mort; es mal d' anarse consumint com un miserable!

—O d' anarse aconhortant com un bon cristiá!

—Sí:—feu l' Assumpta—sí, avi Lluch: animeulo, deuli coratge, perqué jo no sé com fermho per' animarlo. Hi ha vegadas que li agafa un tremolor que fa basarda, y li venen ganas de malmetre y espellinsarho tot.

—Y... ¿es sóls fruyt de la malaltia 'l desvari que dius? ¿No s'hi barreja en res ni per res algun remordiment de la passada vida?

Regná una bella estona de silenci.—Lo pacient clavá 'ls ulls á terra, contrayéntseli gradualment las cellas.—L' Assumpta mirá fit á fit á 'N Lluch, y desprès baxá també la vista, no sapiguent qué férsen.

—A la bona de Déu! esclamá'l vell joyós.—Donaume gent que no sia falsa. Vosaltres esteu penadits, y jo vull fervos dols lo penadiment; sabeu y reconexeu lo mal que causáreu á una pobra noya y jo vull... En fi, lo que s' ha d' empenyar que 's vengui d' un cop.

—¿Qué voleu dir?—insinuá l' Assumpta ab ansietat.

—Si: ¿qué voleu dir?—afegí En Prim ab esgarriada veu.

—Vull dir qu' aquella pobreta donzella que vosaltres sabeu, oblidant lo comiat qu' á son pare vareu donar al cap d' un mes, si fa no fa, de vostre casament; aquella pobra minyona que, d' avuy en vuyt, si á Déu plau, será muller d' un bonich, virtuós y ben apanat minyó, ha fetas tres horas mortals de camí á peu, y...

—Hont es?—Demaná afanyosament l' Assumpta alsantse.

Lo vell doná dos ó tres cops de gayato al sol y entrá una donzella moreneta y agraciada ab la plenitut de galas de la jovenesa.

L' Assumpta aná á ella y, al véurela com una flor coberta de rosada, l' abrassá plorant y sanglotant.

Lo desventurat Prim feu un moviment per' agenollarse als peus de l'angelical Margarida, y, detingut per l' avi Lluch, y faltat de coratge, caigué aclaparat d' abatiment á la cadira.

¿Quí fora capás de torbar lo silenci que subseguí á tan tendríssima escena?.. Sóls lo toch d' oració que, desprès de las dotze campanadas del mitx dia, feu resar á las quatre personas ab fervor de benaventurats. Resaren, y la desgracia y l' oració varen lograr véncer la crueltat de la sort; varen esborrar del tot y per sempre més la MALAVINENSA entre la filla de l' amo y la del masover.

X.

Me preguntareu com y quan termená la malaltia del pobre pubill?—Als qui dexeu dominar lo sentiment sobre 'l pensament; als qui sacrifiqueu vostra memoria á favor de vostra clemencia; als qui may trobeu petit lo cástich, per culpable que sia 'l qui 'l sofreix; á vosaltres sento dirvos que res ó bén poch hi valgueren los esforsos de l' Assumpta y tot sovint los d' ella y de la Margarida pera curar al malalt. La malaltia s' estacioná y se li feu crónica precipitant la mort de la primera d' aquellas, mentre la segona, ditxosa ab son ditxós marit, ab un xicotet dret y ayrós com una espiga de blat y una nena bonica com una vara de Jessé, visqué y morí donant grat y gracias al Senyor que de las malas llevors fa exirne, si vol, las millors plantas.

En quant á l' avi Lluch, seguí essent lo mateix avi Lluch y está dit tot.—Un dia 's vegé en perill de mort, y rigué després [illegible] perqué n' havia sortit; peró 'l dia que va morirse, també 's quedá fent una rialla perqué havia mort.

Girona y juny de 1872.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

CURIOSITATS.

FERRANDO SEGON EN LES CORTS CELEBRADES en Barcelona, lo Any 1495. *LO SENYOR PRIMOGENIT D. Iuan demana lo offici que aqui se conté, als* 16 *de Abril de dit Any* 1495.

EN apres vingueren en la dita Cort congregada, segons com dit es, ço es quiscum Estament en la sua

Digitized by Google

solita statio, los Reverent, é Mag. Bisbe de Vrgell Canceller, mo. Gabriel Senzis Thesorer general del senyor Rey, de per part del Illustrissim Sr. lo senyor Primogenit, pregant á la dita Cort, que per seruey de la Alteza sua volgues fer gratia á nen Bernat Morera perayre de la ciutat de Barcelona del primer offici de porter de Deputats qui vagaria en la casa de la Deputatio.

Als quals embaxadors venint en nom del Illustrissim Princep, com dit es, fonch respost per los Estaments de la dita Cort per orgue dels Presidents en quiscun Estament, que tota aquella Cort en comu, é particular era molt deuota, é afectada á servir al senyor Primogenit en quant pogues, é que sobre las cosas per ells explicadas los Estaments de la dita Cort conferirien, é del que seria desliberat farian resposta.

Sobre les quals coses, partits los dits embaxadors del estament Ecclesiastich de la dita Cort, lo dit Estament hagué colloqui, é volent condecendre á les pregaries del dit Illustrissim Senyor Princep, deliberá que la Senyoria sua sia seruida, com de present lo dit Estament fahia gratia al dit Morera, é expectatiua de vn dels officis de porter que primer vacaria en la casa de la Deputatio, volent lo dit Estament que la dita deliberatio fos notificada als altres Estaments, per medi de mo. Antoni Porquet promouedor del dit Estament.

Lo qual Promouedor notificá la dita deliberatio als altres Estaments.

Mes auant lo Estament Militar entenent en les coses de la dita Cort, considerant que lo Dissapte proppassat per part del Illustrissim Senyor, lo Senyor Primogenit, la dita Cort fou pregada de vna espectatiua del primer offici que vacaria de porter de la casa de la Deputatió, en fauor de den Bernat Morera perayre de Barcelona: lo dit Estament desijant seruir al dit Senyor Primogenit, é per esser la primera cosa de que hauia pregat á la dita Cort, fou content que lo dit Senyor Primogenit sia seruit en dita espectatiua, é de present lo dit Estament ne feu seruey al dit Senyor Princep, é gratia al dit Morera.

Vot de Aduocats en la celebratio de les Corts del Any 1626.

En lo fet consultat per part dels tres Braços Eclesiastich, Militar y Real de la present Cort, als Aduocats de dits Braços infrascrits, acerca del poder que tenen dits tres Braços, en manar als Deputats, y Oydors, y oficials del General de Cathalunya, en las cosas que á dits tres Braços los apareixera: los dits Aduocats, vists los procehiments de diuersos manaments, y altres fets per los tres Estaments de las Corts generals del any 1585. y 1599. contra los Deputats, y altres oficials de dit General per diuersos negocis, manant, y procehint dits tres Estaments, com á superiors de dits Deputats, y Oydors, y altres oficials de dit General de Cathalunya, y aquells atesos, y considerats, y altres cosas ques deuhen attender y considerar; son de vot y parer, que los dits Estaments poden procehir ab manaments, y altrament com a superiors contra los dits Deputats y Oydors, y los demes officials de dit General, manantlos y ordenantlos acerca de las cosas, o negocis que als dits tres Staments los aparexera conuenient. Saluo etc.

Vinyes.	*Fumas y Despla.*	*Mir.*
Sabata.	*Oriol.*	*Amigant.*
Queral.	*Don Ioseph de Iosa.*	*Don Ioseph Farreras.*
Dionis de Monserrat.		

Concordat cum originali præsens copia extracta a processu curiarum Brachij Regalis, anni millesimi vigesimi sexti.

Ita est

Pro Iacobo Agramunt Notario et Secretario dicti Brachij Regalis absente
Iacobus Gendarmes Not.

TARIFA

DELS PREVS DE LAS COSAS BAIX ESCRITAS, EN QVE SE DEVHAN *vendrer dins la present civtat de Barcelona en lo any* 1697 *y fins la nova fahedora per lo any* 1698. *—Disposada, y feta per lo sabi consell de* 36, *tingut y celebrat á* 21 *de Febrer de* 1697.

1 PRIMO, Lo quarter de malvesia, nou sous,
2 Lo quarter de vitrobat, vuyt sous,
3 Lo quarter de Vinicarló blanch, vuyt sous,
4 Lo quarter de vi macabeu, set sous,
5 Lo quarter de vi grech, sis sous,
6 Lo quarter de vi claret de la Costa, set sous,
7 Lo quarter de vi claret de la mesura, sinch sous,
8 Lo quarter de vi claret Vinicarló quatre sous y vuyt,
9 Lo quarter del vinagre blanch, quatre sous,
10 Lo quarter del vinagre claret, dos sous y sis,
11 La quarta del oli, vn sou y dos,
12 La lliura del Sabó, vn sou y sis.

NOVAS.

Hem tingut lo gust de llegir la memoria oficial de l' esposició nacional de Córdoba (*Buenos Ayres*), y en ella al ocuparse dels productes espanyols, se plany de que la nació que en altres temps may havia vist pòndres lo sol en sos dominis hi estiga casi sense representació. No obstant bén bé 's cuyda de fer una escepció, y axis diu:

«Tant sols Catalunya hi está representada. Lo ca»talá es lo *yankee* de l' Europa y son geni ardit y d' »empresa se sobreposa á tot. Ell solca 'ls mars, fora»da las montanyas, axeca la bandera de la democra»cia, fá esbategar en los ayres lo penó del dret, y vol »ab sas grans obras mostrar al mon que encara té l' »Espanya un pervindre plé de gloria.»

Agrahim de tot cor lo bon concepte que mereix la nostra terra, als argentins.

—

Ha mort en esta ciutat y á la respectable etat de 82 anys D. Antoni Buxeras y Rosés, persona summament apreciable per tots conceptes, y un dels pochs veteranos que 'ns quedavan de la guerra de la independencia, que tota l' havia feta, com ajudant de camp, al costat del invicte general Manso. Era un

Digitized by Google

dèls socis de número de la Academia dè Bonas Lletras y ara últimament presidí 'l jurat encarregat de discernir lo premi ofert per l'Ateneo Catalá al autor del millor estudi documentat d' una de las épocas de la historia de Catalunya, que com saben nostres lectors ha estat discernit á D. Antoni de Bofarull.

Dexá una obra, impresa, si be com d' autor anónim per eczigencias dels calamitosos temps en que vegé la llum pública y que du per títol: *Barcelona en julio de* 1840. *Sucesos de este período con un apéndice de los acontecimientos que siguieron, hasta el embarque de S. M. la Reina gobernadora en Valencia. Vindicacion razonada del pueblo de Barcelona.—Barcelona, Imprenta de José Tauló, calle de la Tapinería,* 1814 y una d' inédita, *Historia del general Manso*, que'ns felicitariam molt de que fos publicada, com ho hauria estat segurament dins de poch á no haver ocorregut la lamentable pérdua de que 'ns condolem, per la llum que sobre alguns fets podrian derramar las narracions dels matexos, fetas per un testimoni presencial.

Que 'l greu ab que 'ls nombrosos amichs del finat han sapigut tant trista nova, servesca de lenitiu al sentiment que té sa desolada familia.

—

Com sia que per algú ha sigut senyalada La Renaxensa com á pertanyent á determinadas fraccions políticas, y mes per altres á determinadas sectas religiosas, nos trobem en la precisió de desmentir públicament tals murmuracions. Axís debem dir que La Renaxensa no te cap mena de color polítich, si no 's dona aquest nom al esperit catalanesch que la feu sortir á la pública llum; y que tampoch pertany á cap secta religiosa, avuy que per desgracia está l' esperit de la nació tant fraccionat, per mes que las mire á totas ab lo degut respecte. Per ço 's troban en nostras columnas trevalls de tota mena; perqué cada autor se fá responsable, en sos escrits, de sas ideas, de llurs tendencias; y en prova de que La Renaxensa no 's fá solidaria de cap dels trevalls, que fins l' ortografía de cada autor s' es respectada en nostras columnas.

Quede, donchs, sentat que nostre periódich no está lligat á cap agrupació política ni religiosa, idea á bon segur nascuda d' un seny lleuger ó d' una mala fé intencionada.

—

Fa pochs dias que s' estrená en lo teatre del Tivoli la revista catalana *De Barcelona al Parnás*. Se n'havia parlat tant, y tant favorablement, que ansiosos nos feu acudir á sa representació. Mes ben prompte quedaren desfetas nostras esperansas. *De Barcelona al Parnás* no es res mes que una sarsuela bufa en dos quadros, ab alguns acudits bons entremitx de molts de mal género, y ab la pretensió de corretjir lo mal gust del públich (y axó es lo pitjor), d'aquell públich á qui 'l mateix autor fa aplaudir las bufonadas que que li ha fet veure en la escena.

Si 'l senyor Vidal, qui resultá ser l' autor, vol corretjir lo gust del públich, d' altres medis se pot valdre que dels que ara ha usat, qu' al capdevall sols servexen pera acabar de corrompre'l gust; y que fan esclamar á alguns espectadors, com nosaltres ho sentirem:—Si l'autor vol ensenyar y corretjir, primer deu apendre y corretjirse á n' ell mateix.

—

Hem rebut un eczemplar de cada una de las duas novelas *Lo coronel d' Anjou* del mestre en Gay Saber en Francesch Pelay Briz, y *Las órfanas de mare*, d' en Joseph Argulloll y Serra, qu' obtingueren un accéssit cada una en lo darrer certámen dels Jochs Florals. De la primera, elegantment impresa, sabem que se n' han fetas duas edicions com podrán veure nostres lectors en son corresponent reclam.

En un dels vinents números nos en ocuparem mes detingudament.

—

Nostre amich n' Antoni Molins y Sirera ha donat á l' estampa una colecció de poesias qu' aviat deurán sortir á pública llum, y que formarán un volúm de mes de cent planas. L' autor lo titula *Un brot de semprevivas*. Com ne formarán part algunas composicions premiadas en los Jochs Florals y altres certámens, esperem que la colecció del senyors Molins será ben rebuda del públich.

—

Segons nos han dit, acaba de publicarse en esta capital la memoria histórica del conegut catalanista n' Antoni de Bofarull, qu' obtingué 'l premi en lo certámen del Ateneo Catalan.

—

Hem vist ab gust lo quadro que 'l senyor Masriera ha esposat en la tenda del senyor Monter en lo carrer d' Escudellers. Bona entonació general, facilitat en l' eczecució si bé en cert punt una mica descuydada, bons contrasts y mellor impressió general, nos han mostrat en esta sa última obra á son autor com un artista de cor, ab molt sentiment de la naturalesa y encare ab mes afany pera seguir estudiantla en sas múltiples y variadas manifestacions.

Seguesca 'l jove Masriera pel camí qu' ha comensat y li assegurám un gloriós pervindre.

—

Prova evident de lo molt que pot fer nostre Teatre, y de lo molt llegidas que son las produccions que hi veyem representadas, n' es la venda d' eczempiars qu'ha obligat al popular escriptor dramátich, en Frederich Soler, á fer una *tercera edició* del primer de sos dramas *Las joyas de la Roser*. Per lo reclam, insert en lo lloch corresponent d' est número, podrán enterarse nostres lectors del punt de venda.

—

Dias passats, se dexá definitivament encaxada, en lo ninxo de la fatxada de la casa de la Diputació, la estátua de Sant Jordi trevallada en marbre per lo senyor Aleu, y qu' obtingué la medalla en la darrera esposició artística que 's celebrá en Madrid.

Ara hem pogut convencernos de que no eran eczageradas las lloansas que d' ella 'ns havian fet los periódichs de Madrid.

—

En lo teatre dels «Camps Eliseos» fa pochs dias s'hi posá en escena una sarsuela catalana *Chafa-rochs*,

Digitized by Google

pertanyent á aquella mena d' imitacions ó parodias bufas qu' ab tant mal comens s' introduhí en nostre teatre. Llástima es en bona fé que autors que d' altra manera podrian fer obras dramáticas acceptables, malgasten lo temps escribint exa mena d' obras que sols servexen pera desmérit de tot teatre, que corrompen lo gust del públich ab llurs escenas perillosas, quan no inmorals; y que al capdavall proporcionan á llur autor, junt ab la riallada estúpida de la gent viciada, lo despreci de las personas de bon gust y recte criteri, y en general de tothom qui té una mica arrelat lo sentiment de moralitat.

—

L' autor de la comedia de mágica *La Llussia dels cabells de plata*, que fa poch s' es estrenat y que está proporcionant plenas entradas á la empresa del teatre Zarzuela, n' está acabant una altra de la matexa génera titolada: *Los misteris del infern.*

—

La Revista Balear en son número passat corresponent al dia 15 del finit mes de Juny, s' ocupa d'una manera estranya de la nova que publicárem en nostre número 9 relativa al teatre que s' está construhint en la vila de Pollensa; y diu que está autorisada pera dir que 'l senyor D. Bartomeu Ferrá y Perelló no permeterá que sas comedias se posen en escena en lo mencionat teatre. A axò debem contestar que si nosaltres ferem menció de las comedias de dit senyor, ho ferem citantlas com unas de tantas obras propias pera representarse en un teatre mallorquí; y que allò de ***hechar las cuentas sin contar con la huéspeda***, es una clara ofensa que fá als jovens pollensins, puix ja podia suposar la Revista Balear que no haurian anat á posar en escena cap obra sens contar primer ab lo corresponent permís del autor y sempre pagant los deguts drets de representació. Lo senyor Ferrá está molt en son dret al no voler dexar representar sas comedias, mes no axò autorisa á la Revista Balear pera parlar ab los termes ab que ho fá, y que 'ns han estranyat molt.

—

En lo número 9 de nostre periòdich, com recordaráu nostres lectors, publicárem un article dirigit á La Imprenta en lo que 'ns ocupavam de sas paraulas al fer sa crítica del volúm dels Jochs Florals corresponent al certámen de l'any passat. Com sia que La Imprenta no 'ns haja contestat, al menys que nosaltres sapigám, y estant nosaltres en la certitut de que ha d' haver vist l' article nostre que li endressárem, no podem pensar altra cosa sinó que'l dit diari ha rectificat son parer, convenint en tot ab las indicacions que li ferem, en qual cas tampoch nos sembla qu' haja fet lo que devia, quedantse mut. Una de dos: ó La Imprenta estaba disposada á sostenir sas ideas, en qual cas debia contestar; ó escrigué son judici ab massa lleugeresa, en qual cas debia també fer pública sa rectificació.

—

Sabem que está ja molt avansada la impressió del volúm dels Jochs Florals corresponent al darrer certámen, de manera que avans de acabarse aquesta mesada podrá quedar repartit als senyors Adjunts y posat á la venda, lo qual celebram molt.

La circunstancia de no anar inclosas en lo volúm las novelas premiadas, com vegérem en un anunci del Consistori d' enguany publicat en alguns diaris d' esta capital y que no se'ns ha passat á nosaltres, fá que alguns dels senyors Adjunts citats estigan un tant descontents, com alguns nos han demanat que ho fessem públich, ja que 's creuhen tenir dret á que se 'ls donga imprés un eczemplar de totas las composicions premiadas y 's trovarán aquest any ab que si volen tenir las novelas, las haurán d' adquirir apart, pagant per axò al Consistori la matexa quota de cada any.

RECLAMS.

Las joyas de la Roser. (Tercera edició.) Drama en tres actes y en vers, original de D. Serafí Pitarra (Frederich Soler). Se ven á la llibreria de n' Eudalt Puig, plassa Nova.

—

LIBELL

DE LA INMORTALITAT DE L' ÁNIMA NOSTRA.

Publicat la tercera festa de Pasqua de Resurrectio en lo monestir de Hierusalem de la present ciutat de Barcelona, en lo present any de 1580. Donat á l' estampa, per primera vegada, per en Gayetá Vidal y Valenciano, Catedrátich de la Universitat de Barcelona.—Se ven á 2 pessetas á las llibrerías de N' Alvar Verdaguer, enfront del Liceo; Eudalt Puig, plassa Nova; á la Estampa d' est periòdich y á sa Administració.

—

Lo Coronel d'Anjou. Novela premiada ab un accéssit en los Jochs Florals de 1872, per D. Francesh Pelay Briz, Mestre en Gay Saber. Forma un volúm de 228 planas en 8_u. Se ven á 20 rals, la edició de luxo, y á 14 rals la económica, á la llibrería de N' Alvar Verdaguer, Rambla del mitx, enfront del Liceo.

—

Las órfanas de mare. Novela premiada ab accéssit en los Jochs Florals de 1872, per D. Joseph d' Argulol y Serra. Forma un volúm de 144 planas en 8_u. Se ven á 8 rals á la llibrería de N'Alvar Verdaguer, Rambla del mitx.

—

Comedies y Poesies de 'N Bartomeu Ferrá y Perelló. Forman un volúm de 200 planes en 8_u. Se ven á la llibrería de N'Alvar Verdaguer, Rambla del mitx, enfront del Liceo.

—

BIBLIOTECA CATALANA

de les mes principals y eletes obres en nostra llengua materna escrites axí en est Principat com en los antichs reyalmes de Mallorca y Valencia, fetes estampar sots direcció den *Marian Aguiló y Fuster*.

N' ha exit lo fascicle quart que conté los plechs 6, 7, 8 y 9 del Tirant lo Blanch.

Segueix oberta la subscripció en la llibrería d' Alvar Verdaguer, Rambla del mitx, 5, enfront del Liceo.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Juliol de 1872. Núm. 12.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Ultramar, tres mesos. . . . 12 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los subscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral. Los no subscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Los Rey d' Aragó y la Seu de Girona: per *Fidel Fita.*—Lo positivisme: per *J. Plans.*—La Jove Catalunya (Poesia): per *Anicet de Pajes de Puig,* —Observacions sobre l'us de la X: per *A. T.*—Bibliografia: per *J. Roca y Roca.*—¡Beu! (Poesía): per *Antoni Carela y Vidal.*—Los aucells del bech moll: per *Llorens de Cabanyes.*—Memoria de una rosa: per *Concepció Blonder.*—Sonet: per *Pau Bertran y Bros.*—Novas.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÈU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

Lo notable diploma, publicat per N' Andreu Balaguer en lo antepenúltim número de LA RENAXENSA (1), m' ha fet pensar que, pot ser, no serian mal vistas per los lectors de la mateixa dos séries de dos in-folio manuscrits, cada hu de 310 fullas, é intitulats: *Resolutiones Capituli Cathedralis Gerundensis.* Lo primer llibre s' esten desde el dia 18 de febrer de l' any 1462 fins als 19 de novembre de 1473; lo segon termina ab lo dia 31 de octubre de 1482. Abdós son en llur major part *autógrafos* del doctor en lleys Andreu Alfonsello, *llavors* vicari general de la diócesis Gironina. Ni l's cita prou bó en son *Diccionari* la Ilustríssim Amat (2) ni prou n' ha dit Villanueva (3), ni La Canal (4), ni cap altre autor, ni 'n diré jo mateix; pus no pretench donar á la estampa tot lo bó, sino la *flor de lo millor* que dits llibres duhen, ó que pertany á las relacions entre *los reys de Aragó y la Seu de Girona.*

(1) Página 102.

(2) ALFONSELLO (*Dr. Andrés*) canónigo y arcediano de Gerona, vicario general de su obispo D. Juan Margarit *escribió unas notas sobre cosas muy curiosas, particularmente sobre las guerras de D. Juan el II.* Es un MS muy apreciable que se guarda en el archivo de la catedral de aquella ciudad, etc.»—Son *dos* llibres, no *un* llibre *manuscrit*; ni son precisament *notas*, sino *actes capitulars*, autenticas ú *oficials* de la Seu de Girona per ell redactadas.

(3) «Habia sido promovido (Juan Margarit) á la silla de Elna, desde donde lo trasladó á esta (de Gerona) el Papa Pio II, y tomó posesion á 18 de febrero de 1462 por su procurador y Vicario general Andres Alfonzello, á quien debo la mayor parte de las noticias de este pontificado.» *Viaje literario á las iglesias de España*, XIV, 46.

En lo tomo XII pág. 262-282 del *Viaje Literario*, tomo publicat en 1850 per la Real Academia de la Historia figuran 25 documents pertanyents als dos volúmens del Dr. Alfonsello. No se n'ha profitat Blanch é Illa pera sa *Crónica de la provincia de Gerona.*

(4) *España Sagrada*, XLIV, 89, seqq.

SERIE PRIMERA.

I.

Los pagesos de remensa.—Tres sitis de Girona.—Estat del cabildo y de la ciutat fins á 12 *de juliol de* 1463, *en qual dia fou escrita la present Acta* (*fol.* 1*b*, 2*a*, 2*b*).

Et ne quis miretur quod nihil fuit continuatum nec scriptum in isto libro (1), comendandum memorie quod —ex causa hominum vulgariter dictorum *de redimencia,* qui, *jamdiu est*, quandam sacrilegam obtulerant petitionem coram Serenissima Regina Maria, *jam effluxerant* XIIII *anni, vel circa* (2), contra Seniores et dominos tam ecclesiasticos quam seculares, proclamando ad libertatem et petendo se maxime absolvi a *quinque abusibus*, ut verbis eorum utamur,—tota hec patria fuit comota et turbata; quia non contenti quod talem obtulissent petitionem, adhuc petebant se exhimi a solutione thascarum et aliorum jurium ecclesiasticorum, subvertendo pro posse statum ecclesie: et hinc sumpta occasione, fuit suscitata guerra crudelissima in principatu cathalonie; et fuisset adhuc major, nisi quia, disponente Domino, dicti homines *de redimencia*, qui a primo una conspiratione concordi animo movebantur, divisionem lingue miraculosè acceperunt; quia divisit deus labium et linguam sacrilegam *rusticorum de redimencia*, qui a principio propter *emprenimentum* factum cum Regia majestate omnes adherebant eidem regie majestati; sed post facto, in suscitata guerra quedam pars, et quidem minima, adhesit regie majestati, major vero adhesit patrie, seu barchinone (3): ita ut visum fuerit nobis, qui

(1) L' acta precedent es del 23 de abril de 1462,

(2) *Catorse anys en darrera* ço es, envers 1448. Aquesta petició *primera*, adressada á la reyna Maria contra los *cinq* mals usos dels *senyors jurisdictionals* y *propietaris* (dominos) *territorials*, ha sigut fins ara desconeguda; peró la fa suspitar lo *emprenimient* del rey Alfonso V. dat en 5 de octubre de 1455 (Arxiu de la Cna. de Aragó, registre 2610, folio 151).

(3). E com vench lány sequent de LXII stant le Regina ab son fill dins Barcelona fon fet gran moyment de pobles en lo Principat en contre las ciutats, e viles. e gentilesa; car lo poble demanave que lo Rey tornas a regir e star dreturalment en lo dit Principat, e la mes part de les ciutats

Digitized by Google

occulis propriis vidimus principium rebellionis dictorum hominum *de redimencia*, quod propter peccatum rebellionis et infidelitatis renovavit deus miraculum, de quo genesis c(apitulo) XI, confusionem scilicet linguarum, quia non audivit, nec audire potuit quis vocem complicis sui, sed quilibet fecit viam suam.

Quo factum est ut *die VI junii* anno Domini M.CCCC sexagesimo secundo fuerit obsessa civitas ista gerunde, et liberata *die sancti appollinaris*. (1)

Fuit et secundo obsessa *secunda mensis novembris*, die scilicet comemorationis omnium fideiium defunctorum, et liberata *post mensem*.

Fuit et tercio obsessa a quodam *rois dies de mandossa* (2) castellano, *VIII maji* anno Domini M.CCCC sexagesimo tercio; et licet *post paucos dies* fuerit liberata, tamen vix respirare potuit et cum magna penuria habuit victualia; nec fuit tutus datus ingressus nec egressus ab illo die prime obsidionis: et ideo, nichil egimus in capitulo; et sic, non oportuit aliquid scribere.

Nos ergo qui pacem colebamus, guerram hujusmodi et habemus qualem non legimus,—nec curo aliter describere miraculosa gesta hujus fidelissime civitatis, ne videar leto animo scripsse que noluissem, deo teste, evenisse *diebus meis*, nec comendare memorie que voluissem occulta fuisse et sepulta,—non potui tamen omnino truncate pertransire, que fuerit causa impedimenti quare nichil egimus medio tempore.

Fuit enim causa *guerrarum acerbitas:* quibus obcistentibus, omnia negocia fuerunt in suspenso. Neque prepositi assecurare servicium prepositurarum (3) voluerunt, sed per longas porrogationes distulimus claudere capitula generalia, tolerantes pacienter infortunia et dampna, que omnibus pariter evenerunt; spectantes cum fiducia pacem, pro qua instantissime rogat ecclesia ista in missa; et singulis diebus sabbati facit processionem, in *fine cujus* pueri et puelle et omnes sequentes processionem indulgenciam petunt simul cum misericordia. Et credo firmissime quod precibus beate virginis (4) fuimus tociens liberati: et pavit nos deus et saciavit miraculose, et maxime in quadragesima (5), in qua nedum defecerunt pisces recentes, sed eciam salsi et olera erbarum; et plures fuerunt qui a vino abstinuerunt, quia vinum non poterant habere neque aliqua de minimis sufragiis. Deo gratias, et utinam succedat pro penitentia.

Officia vero, que necessario conferenda erant, conferre distulimus expectantes dictum adventum absentium. Sed tandem, non valentes amplius tolerare incomoda, die Martis XII julii anno Domini M.CCCC sexagesimo tercio honorabile capitulum contulit officia sequencia.

Officia de anno M.CCCC.LXIII.

Capellanerii: Andreas Alfonsello, Silvester Salom.
Ferialerii: Andreas Domenec et Vicentius Cots.
Caperii: Rogerius de Cartiliano et Anthonius Laurentii.
Protectores anniversariorum: Rogerius de Cartiliano et Vicentius Cots.
Procuratores elemosine vestiarii: Franciscus Salvatoris et Dalmasius de sancto Dionisio.
Auditores compotorum: Andreas Alfonsello et Anthonius Laurencii.
Rocognitores hospiciorum et panis canonicalis: Andreas Domenec et Franciscus Salvatoris.
Operarii (operis Sedis): Rogerius de Cartiliano et Franciscus Salvatoris.

Quibus omnibus fuit data solita potestas in posse discreti petri de bagudano notarii gerunde, die et anno supradictis, in presencia testium, etc. Et fuit porrogatum capitulum ad XV dies.

Villanueva (XII, 262-264) ha copiat *en gran part*, aquest document. He pensat que tenint, com he tingut, en ma l' acte original del Dr. Alfonsello valia la pena de produhirla *integralment*, atesa son importancia; y atesas además las faltas de estil y de sentit que feu Villanueva y las necessarias observacions que no feu.

II.

D. Juan Margarit pren possessió del bisbat de Girona per med de son vicari lo Dr. Andreu Alfonsello. L' acta present fou escrita en lo mateix dia (1) *y subseguents* (*fol.* 1 *a*).

Receptio, sive admissio Reverendissimi Jo(hanis) margarit episcopi gerundensis.

Die jovis XVIII februarii anno Domini M.CCCC sexagesimo secundo Reverendissimus dominus Johannes, miseratione divina *dudum* episcopus elnensis (2)—per S(anctissimum) dominum nostrum papam, pium secundum, de ecclesia elnensi ad hanc gerundensem ecclesiam translatus, et a vinculo, quo erat astrictus, absolutus,—fuit per horonabile capitulum ecclesie predicte, vigore concessionis apostolice, admissus in episcopum gerundensem. Et promisso cantico *Te Deum laudamus*, fuit tradita *possessio* per dictum honorabile capitulum Andree Alfonsello canonico gerundensi ejusdem Reverendissimi episcopi vicario et procuratori, videlicit *capituli cathedre, palacii et scribaniarum et aliorum jurium episcopatus*. Quo facto, assecuravit capellam, aut pro ea CCC floreuos juxta constitutionem terrachonensem (3); et pro eis dedit fidejussores seipsum et honorabiles S(ilvestrem) Salom, petrum exarrat, anthonium laurencii de capitulo, narcissum palau et anthonium corbera, presbiteros beneficiatos in ecclesia (sedis) gerunde et sancti felicis. Deinde dictus andreas, nomine quo supra, continuavit possessionem, quam plenarie assecutus fuit; ut constat instrumento publico, recepto per dis-

---

e viles, e gentilesa pretenie que no entras, ans stigues exiliat. Et en aquel temps se leva en cap lo compte de Pallas en defensar que lo Rey no entras en lo Principat de Catalunya. E per lo consemblant se leva en cap dels pobles un ximple gentil homa apellat Francesch de Verntelat, natural de le parroquia de sent Privat de Bas, home qui vivia de son lourar e cavar, com ha un sotil pages. com a *gentil homa*, doua deximens a tots los gentils homes de Cathaluya, qui volguesen contrestar que lo Rey de Arago no entras en Cataluya com ha Rey e Seyor. He aquest dit Francesch de Verntelat fon elegit per capitan general dels pobles menuts, so es, de pagesos.» BUADA (Johan) ap. VILLANUEVA, XIV, 302. 303.—Vejis en dit arxiu de la Cua. de Aragó en lo tomo VI de las *Turbacions*, fol. 556.

(1) En 23 *de juliol* se celebra la festa de San Apolinar primer bisbe de Ravena, y en 5 de octubre la de San Apolinar bisbe de valencia del Delfinat. De *aquella*, que caigué en *divendres*, parla sens dubta lo Dr. Alfonsello.

(2) *Ruy Diaz de Mendoza.*—En la prompta retirada de *eix castellá* s' veu la influencia de las entrevistas de Lluis XI y Enrich IV, que succehiren cap á la fi de abril del mateix any.

(3) Dotse n' hi havia, explicadas per Villanneva, *Viaje lit.* XII, 149.

(4) Titular de la Seu.

(5) La Pascua de 1463 arrivá en lo dia 27 de mars; y de consegnent la Cuaresma ab sa gran carestia de *peix y verdura* es una prova de lo dessus dit, que desde lo comencement del primer siti de Girona fins al terme del darrer no s' donava fermansa per entrar en la ciutat ó eixirne.

(1) Consta que fou *eix dia* en lo fólio 260 a.

(2) Des le 1' any 1453.

(3) TEJADA, *Coleccion de cánones y de todos los concilios de la Iglesia española*, *III*, 553.

Digitized by Google

cretum berengarium ferrarii notarium gerunde, die et anno predictis, cum continuatione dierum sequencium.

Dicta die dictus andreas, nomine quo supra, juravit quatuor statuta solita jurari; cetera vero laudabilia statuta promisit observare. Juravit eciam transactionem inhitam inter Reverendissimos episcopos pro tempore et dictum honorabile capitulum super corrigendis excessibus canonicorum et aliorum de capitulo.

III.

La reyna Juana y lo bisbe Margarit en lo primer siti de Gerona; (*fol.* 19, *b.*)

Die Veneris III aprilis de LXVII fuit tradita per honorabilem Andream Alfoncello, nomine et pro parte Reverendissimi domini Episcopi et Capituli sedis (responsio) etc.

A la suplicatio requesta, donada per lo discret en Pere de beguda notari e presentada al Reverendissim Senyor bisbe e capitol *lo primer de abril* responen, comunicat entre ells hi examinat lo que demana lo dit beguda.

Que es de meravellar es que saia oblidada la transactio he concordia feta ab los demunt dits per tot lo que pretania esserli degut dels temps ensa que lo Reverendissim Senyor fon *transferit de la sglesia delna a Girona*, qui fon *dijous a XVIII de febrer any* M.CCCC *sexanta dos.* Car debans, lorda de la sglesia era tal que cascuna administratio avia son procurador ho administrador particular, qui pagava tots los carrechs; hi axi, may se avia recurs al capitol, sino als particulars administradors. Pero, per quant, intrat lo dit senyor, *tantost* lo juny apres, a VI, *fon acitiada* (1) *la S*(erenissima) *Reyna e dits Senyor bisbe e capitulars*, aquell orde cessa, etc.

(Seguirá.)

Fidel Fita.

POSITIVISME.

Cada época te una paraula de moda, com á revelació de son carácter: la paraula de moda, lo mot tipo d' avuy dia, la espressió en fi de l' esperit modern es *lo positivisme.*

Aquell desitg de erudició, aquell amor á la poesía, aquella afició pura y desinteressada per tot lo ideal, lo romantich, lo sentimental, en una paraula, aquella tendencia á la espansió dels sentiments mes delicats y nobles del cor del home, que donavan aquell color viu y simpátich á la societat del temps de Cervantes, de Racine y de Shakespeare, tot aquell conjunt estingut avuy per tan ridícul y teatral com una casaca del temps de Felip Quint, ó com una espasa toledana. No senyor, avuy dia, no se está per poesías ni per cansons *ni per romansos;* (aqueix terme es molt grafich,) avuy es necessari ser positivista.

Alló de ser un profundo pensador, un filosop concienzut, un esprit fort, un naturalista, un jeni, tampoch se tolera, y axó que es la moda que en los esprits introduhiren homens com los enciclopedistas francesos del setgle passat, (que per cert no eran jent *cursi* ni faltada de bon sentit social.) Dons no senyor, no, aquellas pretensions de sabi, aquell pur amor de veritat, aquell esperit de ciencia, s' ha trobat també que avuy dia eran ridiculs: es precis, ser positivista si no 's vol ensopegar á cada pas ab un despreci ó al menys ab un desdeny.

Lo positivisme ha sortit de la Filosofía y ha anat á parar á la classe de la societat que mes aborreix la Filosofía: la jent de moda.

¿Qué es lo positivisme en Filosofía? ¿qué es lo positivisme en las costums y en la práctica de la vida social? es necessari meditarho una mica, tota vegada que....... avuy dia s' ha de ser positivista.

Lo positivisme en lo terreno cientifich, es una escola filosófica de grans pretensions y de mesquins resultats: fins are no ha sabut fer mes que negar; de aquí endevant potser logri afirmar alguna cosa, mes no ho espero: es una escola tan pobre, que ha de viurer del retalls de las demés escolas. Proclama la superioritat dels sentits ab Loke y los sensualistas, y nega la existencia de un *ens* espiritual ab Condillach: es socialista ab los moralistas de la revolució francesa, y nega la existencia de un ser creador, ab la escola panteista alemana. Devant la historia de la Filosofía, lo positivisme no es mes que una corrent antiescolástica: es una secta que reuneix en un cos de doctrina tot lo que tendeixi á negar lo passat en Filosofía: reculleix ab entusiasme totas las novas investigacions de la moderna ciencia, mes ella per sí no n' ha produhit ni una. La obra de Augusto Comte es una recopilació de tot lo bó y lo dolent que ofereix lo modern racionalisme.

No he pogut may trobar la rahó suficient per la que aquesta moderna escola s' apropia ab tan d' orgull l' adjectiu de *positivista.*

¿Es tal volta perqué funda tot lo seu sistema en la pura observació dels fenomens tal com se presentan en la naturalesa, prescindint de tots los principis á *priori*, no volent aventurar cap teoría metafísica? En aquest cas la escola escossesa creada per Reid es molt mes positivista, puig que 's desarrolla baix l' punt de vista del sentit comú, criteri que es verament lo mes cert, lo menys subjecte á controversias, lo mes positiu. ¿Es perqué los principis y 'ls resultats de dita escola son mes certs, mes evidents ó mes demostrats, ó tenen tal vegada mes trascendencia en la practica que 'ls resultats y 'ls principis de las demés escolas? tampoch: lo positivisme no 's pot enorgullir de haber dessarrollat una teoría que no haji estat descoberta per diferents y anteriors escolas.

Si algun treball ofereix de alguna novetat, es lo sistema frenológich, y certament que no hi ha ciencia (si es que tal nom mereix) mes vaga, mes controverble; menys demostrada y menys positiva que la ciencia frenológica. Per altre part, ¿quins grans resultats ha donat la doctrina positivista en las costums y en la vida social? De profitosos cap, de perjudicials, be massa. Ha lograt empetitir los esprits ab lo materia-

(1) «En 26 de Mayo de 1462 se hizo una comision por el señor obispo y canónigos á Juan Sarraino Capiscol, á Rogerio de Cartellá y á Andres Alfonselo para que atendiesen á la guarda de la iglesia y tesorería y de las personas de la Reina Juana y del Principe Don Fernando, que habitaban en el palacio episcopal.» *Esp. Sagr.* XLIV, 90.—No he vist lo document auténtich, á que los PP. Merino y La Canal sens dupte se refereixen, y que Pontich cita com existent en la *Curia del vicariat.*

Digitized by Google

lisme, endurir los cors ab lo fatalisme, destruir la conciencia y las grans sentiments ab lo ateisme, rebaixar la grandesa del caracters ab l' epicureisme, en una paraula, ha procurat la atrofia de la humanitat en totas sas funcions mes dignes, mes grans, mes elevadas. ¿Son aqueixos resultats verdaderament positius? may! Lutero, Rousseau, tots los grans reformadors han sigut admirats en sas doctrinas per sa elevada y constant tendencia á millorar l' individuo, á perfeccionar en lo possible las condicions socials: si sas ideas foren tan positivas que arribaren á cambiar l' estat de las nacions, no fou certament per lo que se semblavan á la moderna doctrina positivista, sinó per lo que tenian de diferent.

Lector: si no has tingut la paciencia de recorrer ab mes ó menys detenció los intrincats laberintos de las doctrinas filosóficas, preguntarás tal vegada ¿quó ve á ser en últim resultat la filosofía positiva?

Ultimament la escola positivista ha quedat reduhida á un pur materialisme: ha substituit la fisiología á la psicología, la moral utilitaria á la verdadera moral y en las costums un sensualisme denigrant al noble desinterés y á la dignitat: ha forjat un culto ridícul del home, en lloch del culto de Deu. En política ha donat lloch á teorías que 's distinjeixen per lo estravagans é irrealisables, com son las del fourieristas, los sansimonians, los egalitaris y altres per l' istil. En bellas arts es una escola secament realista; estremadament anti-idealista, es á dir: la mort del jeni.

Son los sectaris de aquesta escola per lo regular homes de aquets que no poden sufrir llarchs estudis, acerrims enemichs del método, y que voldrian que tots los grans misteris del univers s' espliquessin en un compendi de quatre planas. Es molt particularment una escola de metjes, d' aquesta de qui ja solia dir Napoleon primer; «eixa jent no abarca mes que la materia,» de aquells que dihuen que *no han trobat may l' ánima sola l' escarpell.* Aquell célebre que volia elevar al home á la categoria de descendent del mico y l' orangutan, també pertenexia á aquesta escola.

Apesar de tot, avuy está de moda lo positivisme: l' esperit de aquesta escola tan desgraciada en filosofía s' ha infiltrat en las costums, y forma en certa manera l' caracter del actuals *homens de món.*

Lo positivista de moda no es ni filosop, ni literato, ni artista, ni politich, ni res, en una paraula que pugui ocupar las facultats superiors del home. Lo seu ideal, si es que 'n tingui, se redueix á viurer, pero viurer comodament, sense treball, sense lluita, lo objecte principal per ell, es viurer allunyant de sa existencia tota la pena possible, encara que per lograrho haji de reduhir sa vida á la de un mineral, tipo por lo regular solit y llíure de impresions dolorosas. Es un cos que ha trobat per casualitat una ánima, y s' arregla ab ella lo millor que pot per obtenirne la millor cantitat de vida animal possible. La vida intelectual es per ell de poch valor, tal volta perque 'ls seus productos no 's poden contar de una manera tant palpable y *positiva* com un paper de plata ó com los plats de un gran convit.

Lo positivista de moda es per lo regular indiferent á totas las grans cuestions que han ocupat los esprits superiors de totas las épocas y mira ab marcat menyspreu á tots los que se dedican á ciencias morals ó filosóficas. En religió es esceptich, y en política indiferent: á la ciencia no la regoneix sino per lo que de ella 'n papa: si la Física y la Química no li haguessin proporcionat las grans ventatjas del carril, del vapor y del telégrafo electrich, encara diria que tant la una com la altre, no son mes que manías inútils de certs temperaments: ara diu aixó de las ciencias morals y politicas, que son las que temps á venir han de cambiar lo aspecte de la societat.

Lo positivista practich no aten mes que á lo que te un resultat material proxim, y aquesta especie de miopia del esperit, ell la considera com a proba de una constitució privilejiada. ¿Qué valen per ell los grans problemas filosófichs socials ni politichs? ¿quina importancia te lo indagar la existencia de un Criador, lo orijen del home, lo seu fi? ¿de qué aprofita al viatjer lo saber d' ahont vé ni quin es lo objecte de son viatje? Res: la cuestió es caminar, viurer, que algú sens dupte tindrá la pena de dirijir lo viatje y la vida, com lo matxo arriba felis y tranquil al terme de la carrera, dirijit pel trajiner, sens cuidarse, tan sols de si son rodells ó fusta lo que ha portat sobre.

«¡La existencia de Deu, lo destino del home, la inmortalitat del ánima! son cuestions rancias é ideals, no tenen per l' home cap resultat ni cap importancia.

«Oh bon positivista, segons vostre parer que ¿hi ha interesant en la vida? ¿qué existeix que no vos siga indiferent? ¿es tal vegada la gloria que inmortalisa la memoria del home; aqueixa májica deesa que segons Cicerón fa que l' home ausent estiguia present y que 'l mort visqui sempre de una manera real en la memoria de la humanitat? ó es tal vegada la sublimitat del sentiment del amor, lo plaher dols y consolador de la amistat, la tranquilitat de la vida doméstica, las grans concepcions del art, l' heroisme, lo amor á la patria, tot en fi lo que ha fet hermosa y agradable la vida als mes grans homes?

—«Aixo son preocupacions: la gloria no es mes que una ilusió, lo amor pur un mito ó bé un defecte organich, la amistat una mentida ó una necessitat, la vida doméstica... passi, lo amor á la pátria una manía tonta; las obras d'art un passat temps y lo heroisme y lo geni una superstició: jo no estich per ideals, jo soch positivista?»

—«¿Que es donchs en últim resultat lo important en la vida, oh bon positivista?»

—«Habitar un propi y rich palau, disposar de una arca ben plena, manar molts criats, arrossegar bon cotxe, tenir palco en lo teatre, festeijar ricas y hermosas damas, y gojar de tots los plaers que al drinch del or proporciona 'l sitgle.

—«Grans medis son per disfrutar los que'm dieu, oh bon positivista; mes encara donant per supposat que'l plaher es lo principal objecte del home, los medis que enumereu per homens com vos poch valen.

«Lo teatre no vos donará cap plaher sino teniu cor per sentir las bellesas artísticas: y si trayeu de nostra vida los plahers del amor, de la amistat de la ciencia ¿que vos queda? una miserable misantropia, posada entre ditxas que no sap disfrutar. Se conta de Neron

Digitized by Google

que tenia un caball de regalo al que habia fet duenyo de un gran palau, colmantlo al mateix temps d' honors, donantli patjes y cortesans y dotantlo com un princep. Si vos no apreciéu vostra situació no mes que baix lo punt de vista purament material, si no apreciéu per res la vida del cor y del esperit quedantvos solsament la vida de simples sensacions, digaume, oh bon positivista, ¿qué sou mes que 'l caball de Neron?»

Mes es precis confessar que molts positivistas no son franchs, y son fins molt contats los que practican eixa doctrina.

La debilitat del amor propi nos condueix á la alabansa de las facultats que possehim y al aparent despreci de las que no tenim, no obstant existeix en nostre interior una secreta enveja de lo que 'ns falta.

Los richs solen ser los mes aficionats al positivisme perque regularment careixen de las facultats necessarias per desviar al home de semblant doctrina. No obstant hi ha pocas jents ricas que en certs moments no 's sentin humiliadas de no ser res mes que ricas ó de no ser miradas com á tals. Si 's alaban de ser positivistas, si parlan ab menyspreu de la gloria literaria per exemple, es mol sovint perque 's veuen incapassos de obtenirla.

Lo pobre está inclinat á despreciar las riquesas sempre que li falta franquesa ; aquest no obstan te mes rahó que 'l primer. Lo rich, que encara no ha estudiat prou lo epicureisme; no sab treure partit dels plahers intelectuals y morals tan recomanats pel mateix Epicuro: lo pobre dotat de jeni está en condició de apreciarlos tots, y hasta baix lo punt de vista de la doctrina del plaher ne te ventatja.

Lo plaher del positivista se redueix al orgull de la riquesa: es una superioritat material. Lo orgull de las riquesas no se sembla en res al orgull del talent ó del jeni. Aquet te certa cosa de lliure y natural que no sembla sinó que está exijint miradas lejítimas, l'altre te un ayre grosser y revoltós que sembla advertir la usurpassió.

Acabém. Lo positivisme es en la ciencia una aberració del bon sentit filosofich, en las costums y en la práctica una verdadera prostitució del cor del home. No hi ha cap ánima verdaderament gran, no hi ha cap inventor, cap jeni, cap filósop que haji sigut ni puga ser may positivista. Lo jeni y la activitat condueixen als homens á la virtud y á la gloria: sols los petits talents, la peresa, lo gust dels plahers y la vanitat fan que l' home s' fixi en cosas petitas.

Lo positivisme es repugnant perque rebaixa la dignitat humana, perque elimina de nostre ser lo que te de mes elevat y mes noble, la inteligencia y la rahó, únicas y exelents facultats que fan del home, segons espressió del gran Bossuet, *una obra de gran designi*, perque proclamant la única vida dels sentits, redueix al home á la simple condició de una fatalitat orgánica sens trascendencia, á la categoría de una bestia. L' home es una canya, ha dit Pascal, mes una canya que pensa: en lo desarrollo del pensament, en lo vol y la estensió del element intelectual, raig de llum divina imprés en son front, está compresa sa superioritat sobre totas las criaturas del univers. Si 'l plaher sensual arriba á enfosquir eixa llum preciosa, l' home certament no es mes que una debil canya, resta una criatura sens fi ni objecte, inferior al ser organich mes insignificant en la terra. Lector! aparta ab indignació tos ulls de eixa repugnant doctrina, que oprimeix l' esperit, que afoga 'ls sentiments, que destrueix la virtud, tot lo mes gran y mes hermós, tot lo que pot fer mes soportable eixa breu y fatigosa vida, be massa plena de mesquindats y de miserias. Si refrescan encara ton cor los suaus ventitjols y las rosadas de la juventut, si la aurora de eixa primavera inestimable enlluerna encara ton front ab la llum de la inspiració y calenta ton pit ab lo foch del entussiasme y del amor, oh! aixeca al cel lo vol de ton esprit que á Deu te guia, deixa que s' arrossegum per la terra los que no poden sentir eixa misteriosa aspiració de eternitat de nostra ánima! Que un sol estrany no mustii may eixas flors del cor, que lletxas nubuladas no entelin may eixa llum encantadora, que 'ls bramuls de la tempestat na afogin may lo só de eixas armonias celestials.

Positivistas! jireu la vista envers vostre passat: sols trobareu hermosas las horas passadas en los plahers del esprit, dels bons sentiments, de la virtut. Aixó es lo positiu.

JOAN PLANAS Y FELIU.

LA JOVE CATALUNYA.

Lo treball dona la vida als pobles.

Sota les velles crestes que 'l Pirineu coronan,
N' hi há una hermosa terra, ¡be la coneix tothom!
Pirámides de roques altiu alberch li donan;
Tot una rassa d' hèroes li há llegat un nom.

Com per mostrar als segles s' antiga fortalesa,
Ab laves s' enmortallen los estingits volcans,
Ella guarda sa historia, mortalla de grandesa
Que cobreix la ossamenta d' un poble de gegants.

¡ Enrera, enderrochs negres! antigues llars cremades
Que un jorn, palaus de gloria, fóreu escambells de reys;
Tant grans en la ruina, qu' encare, devegades,
Lo mon, en vostres pedres, hi sól llegir sas lleys;

¡ Enrera, rojes ombres, que flayrant sanch humana
Cercau, errants, les coves dels vells alberchs feudals
Fugint del irat poble, que, ab veu de mort, demana
Los drets que li robaren las forcas y 'ls dogals:

¡ Enrera, rojes ombres! ¡ A vostres fills feu plassa!
Com del fossar brota erba, com d' un aspre metall
Ne surt eyna pulida, n' ha nat de vostra rassa
La jove Catalunya, ¡ lo símbol del treball !

¡Salut, llars de ma patria! ¡ Salut cel de ma terra!
Avuy, que 't veig renaxer, sota un dosser de pau,
Y ta industria fa eynes de tos enginys de guerra,
Escoltam, Catalunya; cantarte avuy me plau.

Do tas ciutats vejentne la espléndida hermosura,
Tes planes passejantne, cobertes de verdor,
En sa volada trista, mon pensament s' atura
Y 'm sembla ¡ oh patria mia! que se m' axampla 'l cor.

Digitized by Google

En los camps y vilatjes hon la mort hi estenia
Avans crits de revoltes y remor de coltells,
Are no mes s' hi escolta sant himne de alegria,
Lo cant dels bons pagesos y 'l cop sèch dels martells.

Desplegantne tes ales del treball missatjeres,
Per axamplar la terra, que 'ls homes t' han pamat,
Fins del Monseny les crestes coronas de oliveres
Y ab pámpols enmantellas lo front del Monsserrat.

Dels moniments grandiosos, que alfombran nostra plana,
Los fronts que l' art anima s' oviran de ben lluny;
Nostres naus per tot portan la sava catalana,
Y 'l mall de nostres forjes per tot lo mon retruny.

Altius castells te servan la patria independencia,
Soberch son cap axecan tes santes catedrals:
Quan pensas, te sostenen los brassos de la ciencia,
Y 't bressan quan somnías los cants dels joch florals.

¡Oh patria, oh Catalunya! Com furient riuhada
Que brolla de les roques, hont la neu la engendrá,
Y llepa gorchs y timbes per dur als camps llotada,
Y estret son llit trobantne se va escampant pel plá;

Axís, fora del círcol de tes payrals contrades
Flayrant ¡mes ayre y vida! t' estens per tot arreu;
Y 'l mar sos camins t' obra plegantne ses onades.....
¡Y baix ton vol s' aplanen los pichs del Pirineu!

Mes escoltau ¡oh pobles! Sí, enemichs de la guerra,
Sols del treball les eynes empunyan nostres mans,
No cregueu pas que minve l' esprit de nostra terra,
¡Som forts com avans eram, som lliures com avans!

Si un jorn nos aplegavem al sò d' una campana
Y 'ns deya qu' eram lliures lo toch del sometent,
Avuy, es qui 'ns congrega la dignitat humana,
Y 'ns dihuen que som lliures lo cor y 'l pensament.

Y exa llibertat santa, que 'ls passats conquestaren,
La servam com la seua las aus y l' huracá;
Per ço lleys nos regexen que 'ls avis nos llegaren!
Per açò avuy encara parlám en catalá!

¡Ma patria sempre es forta! sa gloria may s' esborra;
Si la creyéu dormida son repós respectéu;
Que á voltes los rius lliscan baix un llençol de sorra,
Y hi ha volcans que bullan sota un mantell de neu!

Mes no, ma Catalunya. Tú avuy ets la escullida
Per ensenyar als pobles lo camí del progres,
Y ab goig veig que la guerra, devant de tanta vida,
Se 'n fuig á llunyes terres per no tornar may mes.

Ton nom ab lletres rojes no escrigues en la historia;
Regats ab sanch humana no vulgues pas mes llors;
Treballa, Catalunya, que 't donarán mes gloria
Los camps coberts d' espigues que 'ls camps coberts de morts.

Y en Deu creu y espera, qu' Ell es qui cada dia
A omplenarne te ajuda tos cups y tos graners;
De la suhor que 't mulla lo front ¡oh patria mia!
Hi vessa en cada gota tot un mar de plahers.

Los grans recorts de gloria, son fonts de nova vida;
Lo afany y les creencies son de la mort esglay:
Quan creu y quan treballa, quan son passat no oblida
Servant la fè del avis, un poble no mor may.

Anicét de Pagés de Puig.

OBSERVACIONS SOBRE L' US DE LA X.

No obstant que no es dificil servirse de aquesta lletra en la hermosa llengua dels Berenguers y Jaumes, ab tot es tan notable la falta de armonia que entre 'ls escriptors catalans en lo modo de usarla s' observa, que impossible de tot punt se fa dexar sentadas unas reglas ficsas, que totas las opinions encontradas en una sola dexen confosa. En part prové axó de tenir la *x*, qual us es l' objecte del present article, en certas ocasions lo valor característich de *xex* (en un tot semblable á la *ch* francesa en *Chemin*, *Chimie*) y en altras lo de *cs*, *cz* ó *gs*, quant vinguent entre vocals es necessari descompóndrela en ditas lletras simples, de manera que si un ó altre senyal, unas ó altres reglas no indican al lector quina de las dos pronunciacions en cada cas particular li pertoca, desorientat y confós passeja pel' escrit la vista, no tinguent altre guia que la del us constant, ecsel-lent company pels que possehexen á fondo la lleugua, mes que de res servex als que acostumats en la lectura de una altre diferent de la catalana, á esta per primeras vegadas se dedican. Per axó es precís que un método ficso y únich per tots los catalanistas acceptat y posat en práctica, siga la norma de sos escrits y que dexe de imperar la algarabía y 'l desordre que no en pocas produccions campejan.

Antigament s' acostumava donar á la *x* lo valor de lletra senzilla, es dir, lo só característich de *xex* catalana:

I. Sempre que venia al principi de dicció *xanguet*, *xantre*.

II. Al mitj y fí de vocable si estava després de consonants *tronxo*, *punxada*, *escabetx*. (1)

III. Sempre que anava despres de la vocal *i guix*, *eixida*, *calaix*, menos en *fixar*, *prolixo* y varias altras paráulas (2); en cambi se descomponia sempre en sas corresponents lletras simples quant anava entre vocals posada mentres que la que antecedia, no fos la *i*, *eximen fluxió;* de manera que pera evitar que tal descomposició se fassa, bastaria, si fos convenient, fer us de la *i* pera donar á la *x* lo valor de *xex*, medi á que es necessari recorrer debades pera evitar confusió, ó sino vejas quant distint es lo significat entre *éxit* y *eixit* y ben distinta la pronunciació de la *x* en cada un de aquestos eczemples.

Axó es lo que fins ara no fa molt temps per tothom s' observava, y senzillas ó complicadas aquestas reglas constituhian la práctica constant, de tots entesas per lo matex que de tothom eran seguidas; pero avuy dia mentres los uns encara las observan, altres en part las descuydan y freqüent es trovar en las planas

(1) Quant la *t* es la consonant que antecedex á la *x* pren llavors lo sentit de *ch* castellana, *fetxa*, *fletxa;* ó en altres termes, la *x* catalana tendria igual pronunciació que la *ch* castellana si de aquesta pogués eliminarse 'l marcat sentit de *t* que la acompanya.

(2) Alguns fan us del accent circunflecso pera indicar los casos en que deu descompondres la *x* en *cs*, *cz* ó *gs* en aquesta forma: *fixàr proliᵋô*.

Digitized by Google

de un sol periódich produccions á autors diferents degudas, escritas bax métodos distints; quant de desitjar seria que en totas ellas regnás la major uniformitat, ja que uns y altres lo que cercan y apetexen es lo renaxement de la hermosa llengua catalana. Pitjor es encara trovar en los escrits de un matex autor aquexa falta de uniformitat de que 'm quexo, putx axó constituex una dexesa é incorrecció imperdonables, essent preferible trovar la discordancia entre las produccions de escriptors diferents ja que cap sàbia corporació no 'ns dicta ab carácter oficial las lleys que deuhen regir en la materia y que sens dupte tots benevolament acceptariam.

Com á mostra de la algarabia á que vinch referintme, feré notar, que mentres uns constantment escriuhen *aqueixas*, *baix*, *calaix*, etc., anteposant la *i* á la *x*, altres suprimintla en la escriptura del matex modo que 's liquida en la pronunciació estampan *aquexas*, *bax*, *calax*, regintse per reglas diferents á las anteriorment ditas. En un escrit per cert molt notable, fa poch publicat en las planas de aquest periódich, dexant á part algunas erradas tipográficas que contenia, causava estranyesa véurer en lletres de motllo prop la una de la altra, las següents paráulas: *reflecsions*, *conexer*, *apareixer*, *fixo*... es dir, que en la primera son autor descomponia la *x* en sos factors simples, si m' es permesa aquesta espressió; en la segona donava 'l valor de *xex* á la *x* posada entre vocals, essent axís que la que la antecedía no era la *i*, mentres que en lo tercer eszemple feya la anteposició de la *i* á la *x* no obstant de trovarse escrita entre las matexas vocals en *aparexer* que en *conexer;* dexant per últim de fer la descomposició en *fixo* (*ficso*) com en *reflecsions* quant sembla que las matexas rahons deurian aconsellarli en abdos cassos. Citas com aquestas podria aduhirne forsas y tothom haurá notat per sí matex las distintas maneras de escríurer los següents vocables ó altres semblants: *fixo*, *fixó*, *ficso; exámen*, *exámen*, *ecsámen*, etc.; produhint métodos tan diferents un mareig y desorde tan grans que trascendint mes enllá dels habituals lectors de un periódich porta y escampa entre 'ls caxistas de las premsas la major indiferencia, de tal modo que usant de la *x* com millor los hi plau, agravan encara mes la confusió y 'l embolich de manera que no hi ha sants que 'l desfassan.

Precís es buscar la cáusa del mal que deploro en las dos ben marcadas tendencias de voler uns conservar á totas passadas la reglamentació antiga; mentres que 'ls altres pretenen que á la *x* sols deu correspóndreli la pronunciació característica de *xex* y no la de lletra doble; lo que no dupto, que practicat puntualment simplificaria en gran manera la lectura catalana, putx que'l escriptor s' encarregaria de fer la descomposició de la *x* en cz, cs ó gs sempre que fos necessari, en lo qual no trovaria cap inconvenient ja que sols deuria traduhir en lletras lo que la llengua articula al pronunciar la paráula. De aquest modo 'l lector, valdament fos principiant ó estranger, sempre que vejés en escrits catalans la *x* sabría que devia donarli 'l valor propi de la nostra parla (similar al de la *ch* francesa) y en tal sentit pronunciaria *xanguet*, *xantre*, *fetxa*, *baxada*, no oferintli dupte algun per altra part la lectura de las següents paráulas *ficso*, *reflecsió*, *ēczit*, etc., en que la *x* está descomposta. Seguint est método va escrit lo present article y no dupto que 'ns haurem entés ab lo lector del matex modo que si hagués observat las antigas reglas, lo que demostra que no deuria tenir un gran inconvenient lo abandonarlas, en gracia de la major comprensió y facilitat que produhiria.

Tal vegada las pretensions mevas se califiquen per alguns de innovació innecessaria, pero com á tal no crech que dega tenirse quant en part hi ha ja qui observa aquesta práctica, a mes de que generalisantla sens dupte resultaria molta major simplificació y senzillesa en la aplicació de las un tan complicadas reglas de la ortografia catalana. Per altra part tenim lo bón precedent en diferents idiomas de haverse modificat exas prescripcions cercant sempre major facilitat y senzillesa en la práctica y sens anar gayre lluny citaré de la llengua castellana lo haverse separat y abstret, no fa molt, de la *x* lo valor de *j* que avans junt ab lo de *cs* tenia, de manera que ara ningú escriu *Ximenez*, *exército* sino Jimenez, ejército, y fins es ja comú en alguns escriptors castellans posar *escepcion*, *espresion* en lloch de *excepcion* y *expresion* com prescriu la Academia. Per lo tant crech que en la escriptura catalana podriam molt bé suprimir lo valor de lletra doble que en sí porta la *x* y reservarli tan solsament lo de *xex* que es característich en la nostra parla, á no ser que ulls més fins que 'ls meus descubrissen en aquesta práctica inconvenients y reparos dignes de ser atesos, en qual cas de nou deurian pronunciarnos per la reglamentació antiga, sempre preferible á qualsevol arbitrarietat per moderna que siga.

A. T.

BIBLIOGRAFÍA.

Jochs Florals de Barcelona de 1871.

IV.

La Llegenda de Sant Segimon, de'n Thomás Forteza.—De la terra al cel, de 'n Joseph Martí y Folguera.—Inmortalitat y grandesa, de n'Anicet Pajés de Puig.

Del poeta mallorquí en Thomás Forteza es «*La Llegenda de Sant Segimon,*» poesia que guanyá la viola d' or y argent.

Deixant de parlar de son assumpto, conegut ja, y tractat per altres autors, y que nosaltres trobam no gayre á l' altura del premi que se l' hi doná, dirém lo que'ns sembla per lo que á la forma atany. Lo desenrotllament de la llegenda peca de monotonía, deixatament y difusió. Tal volta la mateixa facilitat en versificar que mostra lo poeta l' haja dut á allunyarse de la vigorosa concisió, propia de tot romans, per entretenirse mes de lo que á nostro veure deuria, en descripcions y monólechs, ben sentits separadament considerats, massa detinguts pera produhir un bon conjunt.

Digitized by Google

La part descriptiva del romanç segon es ben entesa. Lo mateix dirém per lo que toca al romans IV. En cambi l' encontre del pare y del fill descrit en lo romans V, sobre no esser gens natural, per mes que la llegenda vulga ferle'n, es en lo diàlech fluix y pobre.

Lo tros de peu trencat del romans darrer trobám que hi es de massa y que per lo mateix discorda, y tot lo dit romans, com epílech que es, nos sembla massa deslligat en las parts diversas que conté.

En quan á la versificació es robusta, plena y bén acentuada: lo llenguatje triat generalment, peca en alguns punts de mallorquinisme, y en altres de arcaich.

*
* *

«*De la Terra al Cel,*» vé titolada la composició guanyadora del primer accéssit, que es original del jove poeta de Reus, en Joseph Martí y Folguera.

Vessant tendresa y sentiment, descriu la mort de duas pobras en una torrentera. La miseria acaba ab llur cos; mes la fé dona vida á llurs ánimas que semblan ja estendre las alas pera volarse'n al Paradís. Lo diàlech que sostenen avans de aclucar los ulls pera sempre es dols y de vera saló poética, ben graduat generalment, encare que á nostre veure, guanyaría molt si l' autor l' hagués despullat de alguna estrofa vulgar y fluixa com per exemple la que comensa:

—«Al menys si caliu trobassem
per escalfarnos los peus!»

També hi trobám de sobras las duas estrofas darreras, y creyém que 'l digne fí de la poesía está en la antepenúltima que diu:

«Y moren abraçadetes
totes gelades de fret;
lo petó que á fers' començan
l' han d' acabar en lo cél.»

Concepte molt mes delicat y nou, que 'ls que s'enclouhen en las duas que la segueixen.

Si la poesía «*De la terra al cel*» revela alguna inesperiencia en son autor, té un fons inspirat y una pura dolsesa de sentiment que la fan recomenable.

*
* *

«*Inmortalitat y grandesa,*» guanyadora del segon accéssit, es á nostre judí la millor poesía que hi ha entre las religiosas, en lo volúm del Jochs Florals d' antany.

De un fons grandiós, plena de imatjes y pensaments espléndits, esbravant forsa, robústesa y escalf de sas estrofas, tant sols se véu debilitada per alguns versos mal acentuats, que si no alteran la brillantor de l'ánima de esta inspiració, fan decaure lo vol seré y majestuós de sa forma en lo que 's refereix al mecanisme.

¡Qué valent es son comens!

«¿Qu' es exa febre eterna de somnis de grandesa
Que dins sa closca sópita
Crema mon esperit?

. . . .
. . . .

—

«Es lo disig frenétich que sas presons reventa
Com l' alenada fervida
Del cráter d' un volcá:
Es l' antorxa sagrada, es la flama valenta
Qu' en exa nit de fosca ne lluyta ab l' uracá.

«Es la flor qu' entre l' herba s' axeca esmortuida
Fins los petons á rébrene
Del sol que no la véu:
Es l' ánima, es l' ánima que cercant nova vida,
Amunt, amunt s' enlayra fins á trobar á Deu.

—

«Es, oh Senyor, ta imatge; n' es exa part divina
Que may la mort carnívora
Cap al fossar se 'n du;
Ella sab ma prossapia, ma sort ella endevina;
Y 'm crida nit y dia que só inmortal com Tu.»

—

Y la grandesa de l' home, imatje del Senyor ¡que bén espressada 's troba en los següents versos:

«Lo llamp ¡com ralla 'ls núvols! ¡com al rocám calcina!
Mas ja la força ignívora
De son fuet ruent
Missatgera es dels homens, y altíu senyor, domina
Al llamp de las tempestas lo llamp del pensament.

—

«Lo sol, pare dels segles, res sab de ma existencia;
Jo veig al gran autómata
Sobre mon cap passant;
Jo sos raigs empresono, jo escorcollo sa essencia,
Fins medexo sas voltas ¡y sols visch un instant!

—

. . . .
. . . .

—

«Y fins la mort batuda, ja en son poder no fia
Quant al cel vola l' ánima
Dexantli 'l cos captiu,
Com dexa á voltas plomas al llás que l' oprimia
L' aucell que á esbategadas s' escapa vers son niu.»

Mes si deguessem seguir aquest camí, pera donar á conèixe tot lo bó que conté l' obra del Sr. Pajés, hauriam de transcríurela per complert, y no creyém que aquesta sia la tasca de la crítica.

Com hem dit ja, corretjida de algunas imperfeccions en la versificació, «*Inmortalitat y grandesa*» seria una de las composicions que mes honraria la renaxensa literaria catalana.

J. Roca y Roca.

¡BEU!

(ANACREÓNTICA.)

Beu. ¿Dius qu' ets aygadera?
Me vola, 'm desespera
lo veure 'l teu posat.
No sé com fredor tanta
pot aguantar ni aguanta
un cor enamorat.
Acóstal á ta boca,
veurás que quan hi toca
te va semblant millor.
Lo vi inspira al poeta.....
No 'l llanses, beu, nineta;
sino may tindrás cor.
¿Que 't sembla!! ¿No t' agrada?
Beu, beu altra vegada,
t' hi avesarás aixís.
Ton cap sembla que vola,
¿no es cert? La má 't tremola.....
Acóstat mes ab mi.
Tas galtas vermellejan,
tos ulls ja guspirejan.....
Beu! beu! no 'n fassas cas,
Beu, beune un' altra tassa,
y aixís m' estimarás.

Antoni Careta y Vidal.

Lleyda, maig de 1870.

Digitized by Google

LOS AUCELLS DEL BECH MOLL.

Axí s' anomenan los qui solsament se mantenen d' animals abrechs, ço es *insectívoros*, també del Ordre III de la classificació de Tamminck, encar que no 'ls abraçe tots de bon tros. Lo major nombre pertanyen al Ordre II de la de Cuvier, *Passeres* de Linneo, excepció feta de la familia dels *Conirostres*, mas no entrarém en classificacions d' Historia Natural si sentam que en tots los ordres d' aus hi han desenemichs nats dels insectes, llevat les mes grosses *Rapaces* y qualcunes *Gallinaceas* quines no menjan que grans aquestes y carn aquelles, altrement pot assegurarse que tots los aucells ayman lo insecte al menys en llur primera etat. Les Especies que en nostra terra n' havem se trobarán expressament mencionades en la Zoología del scient catalá lo Dr. Yañez.

Ja es escrit y també explicat que lo aucell del bech moll naix y viu sobre del vejetal, contribuhint al secret llenguatje que parla la naturalesa á la moral dels homens, essent també en lo material hu dels visibles factors d' exa admirable armonía de naxenses y de morts quines podrian fer la definició de la existencia de les coses. «Tot en lo aucell, diu perfetament en Le Maout, es apropósit á delitar les meditacions del filosoph y la fantasía del poeta com també la curiositat del naturalista.» Nosaltres qu' els contemplam podem ben distingir que lo insecte es nostre enemich inexpugnable y nombrós, y que lo aucell que li fa la guerra es naturalment nostre amich y aliat; «sens los aucells, diu En Mangin, ahont aniriam á parar? qué podrian contra lo rússol de devoradors insectes nostres enginys, nostres armes, nostres lleys polítiques? No res, absolutament res. Lo insecte feria pérdre nostres cultius, nostres boscos, nostres animals doméstichs y aprés ens faria perdre á nosaltres.» No cal dir lo mal que fa al defora lo furmigol, lo escarabat, lo corch, la llagosta, l'aruga, lo caragol, la xuriguera, la mosca y tota mena de pugó, que prou ho saben aquells desditxats quis n' oviran de guardians de llur cullita, car la ignorancia ques l'esca de mes delictes que no pas los vicis ni les passions, y cap códich penal ne parla, les hi dó cassa de cent maneres enginyoses pera trompar lo instint del aucellet que no li fa mal, ans un senyalat y desinteressat servey.

No ovirau la graciosa Pastorella seguidora l' arada del llaurador, com pica d' imperceptibles cuchs y d'aranyetes que n' ixen tan aviat com obert es lo soch? No ovirau lo Puput sus la llonguea de les margenades buscant arugues que cap mes aucell se las menja? Y lo Rossinyol, lo escellent cantador, ovirauli fert viatges de 'l salse á la vorera de la riuada, de la riuada al salse portant dret á son niu becades en mig ses canturies que la trista nit enriolan. Lo Sit arrapat d' ungles á una vella branca d' arbre, trau d' una esquerda insectes, larves y nynfes. Ovireu la petita Rusarda al branquilló mes alt cimbellada, ovireula com descriu un cercle volant y dó cassa á un'alada pera tornar á posarshi. Que contemple lo incrédol á la Oreneta com tomba y retomba ja per los núvols, ara arrasada á l' aygua del safreig ó pantan infecte, tot lo jorn al ayre, obert lo bech, com rat penat d ragantho tot, animals microscópichs, gasos impurs ab ço que l' ayre purifica. Fins en la nit la Falsía, xiscladora devant la tempesta s' aprofita de la bravada de la terra y dels miasmas pestilencials que la nua volada tramet de terres llunyes. Mes d' una volta, l' som trobada, vingut lo jorn, arrebatada pel buf del vent no morta encara: Déu te dó vida pus que bé n-obras! Y aviantla, fugí com sageta disparada al blau cel, qui l' arch s' emporta.

L'estructura de llurs ales, ungles, vista, bech, llengua, saliva que varian com llurs costums, fan que sian los únichs que treballen be lo séu ofici, los aucells mes útils y menjadors; segons En Brehm «prenen cada jorn una quantitat d' aliments igual á dues ó tres vegades lo pes de llur cór,» y no 'ns causan en cambi lo mes mínim dany, cosa que no sempre sól succehir, pus la compensació en est fet será sens dupta comprobada en altra banda fora de nosaltres. Es axis com no poden negar los bons serveys que 'ns fan las menes petites d' Olives y d' Esparvés y la Xupa y lo Musol, los quins solsament son *carnívoros* en los llibres poch esplicats; lo Gaig y l' Oriol, diu En Ratzeburg «son *frugívoros* dels pochs desenemichs que tingan las arugues filadores del pi, y los utilíssims per una part petit Corp y Garsa fan molt de mal á les niuades dels aucells del bech moll» com també les Merles.

Ací entram en una questió per rahó dels *omnívoros* ó de régimen mixte, y en veritat ques moltíssim embrollada per mig los Ornithologistas, jatsia per les dificultats que presenta la observació de tots los distintius qu' assenyalan á cada Especie d' aucell, pus n' hi han que mudan de menjar á cada estació del any y d' altres qu' emigran al ivern ó á l' estiuada, jatsia per la divergencia en la classificació dels *Passeres* y de les aus en general. «Després d' Aristóteles y Plini fins ara, la vida dels aucells ha tingut un nombre infinit d' historiadors. Poques branques de les sciencies naturals poden ofrir tant. Un bòn metodo se ferá sens dupte molt de temps esperar encara. Los aucells presentarán sempre obstacles á un metodo verament natural y al mateix temps d' un us popular.» Açó ho diu En Lesson, y nosaltres diem que baix lo prisma bell y útil, ens manca ací en la nostra terra, una descripció exacta y autorisada de nostres aucells ab llur nomenclatura catalana, qual exirá qualcun dia si Deu ens dó vida y salut.

Tornemhi. Los de régimen mixte son ab preferencia *insectívoros*: lo Pardal y la Cogullada, principalment *granívoros*, molt de mal ne fan y lo Pinsá y lo Trencapinyas, pero destruexen també lo insecte prenentlo com un requisit y diu En Rubio: «es tan insignificant lo dany que ocasionan comparat ab sos beneficis, que afituarhi nostra atenció no s' ho val.» Si poguessem extendrens probariam que la compensació es la vera lley natural. Anam á dirho tot: també hi han insectes útils á l' Agricultura dels quals molts ne foran perdre los aucells «sos naturals desenemichs;» se diu que la Oreneta no perdona les abelles, y es veritat com també ho es que les abelles jamay s' axecan á l' alsaria hont sól volar la Oreneta,

Digitized by Google

mas també es una grandissima veritat que ab aço y tot, que molt ens dól, les Orenetes son los aucells mes bells y mes útils. Los gats agafan ratas al celler si no troban res de bó sobre la taula, ni cap niu á dintre l' eura, y axis y tot, tothom els té á casa seua per llur gran utilitat. Y donchs qué s' ha de fer? La Providencia sosté en la Naturaleza un equilibre admirable y ay! d' aquell que les sues lleys contravinga, prompte esperimentará la maleutía y la mort. Després del primer impuls de la ma del Criador no hi ha roda que gire tota sola, no hi ha açí baix res absolut en lo material y la cosa menyspreada es del tot necessaria á la marxa majestuosa de tants meteoros, de tantes transformacions, tantes belleses y de tants misteris com ens rodejan ja s' anomenen gasos, casualitats, il-lusions ó problemas, de lo fluydo motor del nervi de la pota de una furmiga fins á la forsa que gira en torn ses órbites millers d' inmensos astres desgoneguts é invisibles. Res hi vol dir que un objete natural considerat aisladament com en armari de Museum, semble inútil essent imperfet; si'l poguessem estudiar y l' estudiassem en ses afinitats y relacions, trobariam segurament sa justesa dins lo perfet conjunt que res n' ha d' inútil per arribar tot plegat á la fi que 's proposá lo alt Juhi del Etern. Al costat de la conservació havem la destrucció, aparellats lo goig y la pena, tothora seguit lo avantatge del inconvenient; podem reformar les lleys *artificials* pero jamay les lleys naturals. Qué hi vol dir que l' amich Esturnell menje grans y bayas si menja cada jorn 70 limachs; llagostes ó arugues y si anam comptant·las 140 al matí y las 84 que cap al tart á sos petits aporta, en un jorn una sola familia d' Esturnells ne destruix 364? Quí 'ns ha dit, que no diga mentida, que totas les cireres del cirerer arribar deuhen á llur madurament sens esser per res del mon inquietadas? Lo Gran Frederich allavors que restablí los Pardals qu' havia ordenat expulsar, per creurels perjudicials, vingué en conexement de que lo natural ó compensat era que los insectes ne nafrassen qualquenes, que los Pardals no leixassen en altres que lo pinyol per burla, y que les moltes restantes se colectasen, y maná respectar guardassen los Pardals, que una vegada era un rey á qui los insectes no n' hi leixaren cap ni una, y si no 's basqueja, ni fulles ni cirerer. En Hongría y en Baden fou també proscrit y reabilitat lo Pardal. A New-York y en l' Australia introduit, sa acció contra los insectes noscius es estat aviat apreciada. En una comarca vitícola catalana ja aquest any l' aruga *dormidora* ha devastat myriadas de brots de les vinyes, y á fé que pagará á bón preu lo blat que los Pardals no han furtat, pus per ara son élls los únichs desenemichs coneguts d'aquella aruga funesta. Aprés l' infracció d' una lley de la naturalesa no s' es jamay fet esperar gayre lo natural cástich. Açó fins los aucells ho conexen: En Ratzeburg compta lo cas d' haverne aumentat lo nombre d' insectes ja per causes admosfériques ó d' altres mes de ço que l' equilibre general demana, y veus aquí desesperats los aucells fugir de tot un territori, com envejosos de l' eficacitat del socors de qui solsament élls son los dispensadors. En Figuier ès lexa de dir que «la cassa dels aucells no deu exercirse que baix lo benifet de observacions anteriors é inteligents.» Y qué 'ns diu la Escriptura sancta? Ojats, vosaltres, quins us dieu civilisats y cristians: «Si passant per un camí trobas á sobre d' un arbre ó bè en terra un niu d' aucells ab la vella escalfant sos petits ó covant sa covada, no l' agafes pas, léxala estar que cove y serás ditxós y viurás mols anys.» Y mes avall diu: «Aucells del cel, benehiu al Senyor!» Com que ja s' es dit que los Aucells son los sers dilectes de la Creació, y d' altres cites podriam estampar hi.

Lo mal está en que lo cassador de parany sent tot açó com qui sent plourer y diu que la cassera allí per los mesos de Abril, Maig y Juny es un passatemps ignocent, una afició molt divertida xafar lo cap d' aucellets bellíssims. No 'ls hi envejam, á fé, ni llur sensibilitat ni llur ilustració. Per aquexa mena de bona gent en Fransa han la lley de cassa del 3 de Maig del any 1844 que dó protecció als aucells qui son útils á l' Agricultura, y també la lley Grammont del any 1850 que prohibia moltractar als animals doméstichs. En Prussia n' hi ha una del any 1841 aprés de la qual aquell qui prengue un Rossinyol ó torbe sa covada es castigat ab presó ó bè ab una multa d' uns 3 y ½ á 7 *duros;* aquell quis vulga dar lo pler de retindrer presoner á casa seua un d' exos deliciosos músichs resta obligat de darne part á l' autoritat y de pagar cada any uns 3 *duros* y ½ pe'ls pobres en compensació, y tota l' Alemanya ha conegut sos veritables interessos fentlos respectar dels ignorants y dels malfaytors.

Encara qu' exes lleys no servixen d' una gran cosa principalment per mitg los cultors del camp preguntam, qué s' es fet en la nostra terra ahont ara mateix ja no hi resta un arbre ni un aucell. Ouhides foren les ilustrades explicacions del mestres En Lluis Justo y Villanueva del Instituto agrícola catalá de Sant Isidro? S' es privada alguna volta la cassa dels petits aucells? Si de cas havrá estada un' ordenació local y per poch temps, car tothora se prenen ab cruesa ja dins la veda, se véneu á la plaça públiica les niarades d' aucells quis catius no poden viurer, perjogar s'enfira á la infantesa, cruel en l' agonía dels pobres orfes, y encar es dò torment ¡en temps de ilustració! á una Xupa fentla morir clavada en una porta pe'l crim d' haver fet perdrer millers de papallones nocturnes, petits reptils y rates; la desmoralisació cundeix ab aytals prácticas y lo encarnissament inútil, alevós y perjudicial podrá en l' esdevenidor fins degenerar la Rassa.

La superstició ja no es la negació de la crehencia sino també de la sciencia. Axís la veneració supersticiosa del antich Egypte enver l' Ibis, y aquí en tostemps envers la Cigonya, se tornés rahonable envers los aucells del bech moll! Quant s' hi tornará ja no hi haurá remey, ó sino, vejam.

Enhorabona que 's done cassa al aucells de carn saludable y que pagan lo tret. «Lo gust de la cassa y de la pesca, diu En Buffon, es un gust natural á tots los homens.» Y Lamech fo lo primer cassador. La gimnástica del héroes no fou altra que la cassa, per ço tots los princeps l' han ennoblida y sos imitadors perfeccionada. Los Grechs y los Romans consi-

Digitized by Google

deraren la cassa dels aucells una petita cassa, encar que regalás de grivas y mes petits aucells la taula de aquells embrutits emperans quant construiren gávias al costat del llach de las murenas. Y los primers homens foren cassadors, pero de bestias feras y nosciuas y lexavan que 'ls aucells cantassen. De los Persas, los falcons de l' Etat mitjana no 's llansavan que sobre pésses grosses; los Franchs com també nostres reys Comptes aymavan la cassa cavalgats y de cans seguits travessants hermots y maleses, y eran bons cassadors y bons guerrers, sens passiencia pera estarse tres horas ab lo salabret á la ma.

Finim ja d' una vegada dient ab lo bon Chalot: «Los aucells del bech moll no deurian jamay sacrificarse pera satisfer un apetit brutal, una sensualitat desatentada ó ab pretext de ridículs divertiments; estas encantadores creatures, nostres fidels amichs han titols incontestables á nostre affecte y á nostra protecció; evitan tantas pérduas á l' Agricultura procurantnos tant de plaher y d' alegransa!....... Si qualqu' indiferent al be que fan los aucells encar tenta de mostrarse cruel ab élls, no tindrem mes que dirli: Si la rahó, l' humanitat, la pietat y l' interés fer no poden que lexes estar á aquests petits ignocents, al menys la por del cástich et retinga, car la lley.....» Ja n'hi ha prou. Aci las lleys no 's complauhen en exas frioleras.

Des d' abans lo any 409 de nostra éra quant Roma privá en las provincias la cassera del Lleó per la sola rahó de trobarlo un animalet útil pe'l circo, en diversos llochs y temps fins avuy en dia de restriccions n' hi han havudas á la llibertat de cassa consignada en lo Digesto. Y ara pregam desde les pàgines de La Renaxensa á nostres gobernants que, imitants hu qui n' hi hagué pochs anys enrera á Tarragona, previngan aviat ço que fa al cas, si es en catalá melior, car «Los Aucells» canten tranquils ço qu' en grech cantavan en lo *entracte* del segon al terç de la comedia d' Aristóphanes, y també pregam al cel que nostre pretensor escrit no sia lletra morta.

Llorens de Cabanyes.

Juny de 1872.

Memorias de una rosa.

Lo cel estava pur y seré com l' esguart de un ángel de rossa cabellera y de ulls mes blaus que las flors del romaní, quan esclatant la poncella que m' enclohía beguí lo primer raig de l' aurora y la primera gota de rosada despresa de sa diadema.

L' oreig, que ubriach de perfums á mon entorn suspirava cantant glosas al dia, s' aturá pera xuclar l' ambrosía de mon cálzer.

Jo era hermosa y me 'n enorgullía ¡sempre l' orgull es l' amich constant de la hermosura!

M' adularen; férenme regna de la vall y vingué á mí lo ceptre que dut havia fins llavors la viola. A no haver estat hermosa m' hagueran menyspreat.

Fins las flors se *pagan* de l' apariencia.....

Ab tot fou ben curt mon regnat. Veyentme sobirana vaig aspirar á mes grandesa; somniava poch hermosa aquella vall devant la magnificencia dels meus colors y lo delicat dels meus perfums. ¡Com eczagera l' orgull! ¡Com cega 'ls ulls de la rahó y enmatzina l'ánima ab lo desitj impossible de una benhauransa infinita.

M'enamoravan axams de papellonas y veya revolar á mon entorn brumejantas las afanyosas abellas; mes devant l' alta dignitat de mon poder somniava exas lloansas com á vils adulacions y servils obediencias.

Aquella mateixa aubada y quan encara no eran prou desclosas totas mas fullas carmesinas pels tebis raigs del sol, una modesta donselleta, sens fer esment en las punxas que mon tronch erissavan, me cullí pera galejar sa trenada cebellera.

¡Pobreta de mi! esser tant hermosa y servir de joguina á la rústega pastora d' aquell terme!

Trista fou la despedida que com á sobirana vaig dar á las flors mas vassallas. Plorava al dexar mon imperi, y ellas que m' elegiren sonreyan al veure mon plor. Ah! la desgracia dels grans may inspira compassió á las ánimas petitas.

Tant sols la viola, tant sols la regna destronada me despedí. Tragué sa humil corola de la molsa hont vivia séns envejar ni ser envejada, y 'm digué llagrimejant aquestas pera mi tendras paraulas:

«No t' enorgullexi la grandesa ni la benhauransa; en la gloria dels grans hi ha molt de ilusió y mentida; tant sols la modestia pot regnar eternament; tant sols sas galas son lo joyell de la ignocencia y de la virtut, veritable grandesa de las ánimas bonas.»

Y prenguí comiat. La pastoreta que 'm duya presa en sas trenas me vengué aprés á una dama hermosa y jove com jo que doná per ma bellesa una moneda de argent. Jo 'm creya gran y ma grandesa 's comprava! ¡Follía y sols follía la del pensament ambissiós!

Entrada de plé al mon, en exa Babel del or, hont es moda lo disfrés de la conciencia y educació lo dols llenguatge de la hipocresía que adula y lloa, altre volta renasqué en ma ánima l' ambissió de la grandesa y del poder.

Muda, testimoni de las follías del ánima, aprenguí quant son de valor en lo gran mon la presumpció y l' atreviment, y vaig ser presumptuosa y atrevida menyspreant ferme ab las meuas companyonas que ostentavan llurs colors virginals en pitxells magnífichs.

Mes també allí vaig ser desgraciada. També allí vaig conexer la miseria del orgull, tot vanitat; y lo no res del pensament afanyós de glorias que no son sino fum y com á fum lleugeras.

Ja sens olors me llensaren al mitj de una via hont vaig romandre llargas horas planyent ma desventura y procurant moure la compassió dels transeunts ab la perduda bellesa de mos colors.

A la fi vaig lograr mon desitj. Una pobre velleta que á vora meu passava plorant me recullí y ab delit m' amagá en sa falda.

Llavors vaig somniar mes hermós lo meu pervindre y 'm trobí ab la realitat espantosa de la mort.

Digitized by Google

Trenada ab lliris y sempre-vivas, vaig engarlandar lo front de un albatet. ¡Oh, quin presentiment mes crudel despertá en ma ánima aquella pera mi somniada casualitat!

Ma bellesa de un dia tant sols podia plaure á la mort. ¡Quin fat lo meu! Naxer pera la vida y viure tant sols pera la mort!

Del front glassat del pobre infantó vaig passar als brassos de la creu plantada per sos pares sobre aquelia terra remoguda que empresonava lo cós del ignocent.

¡Quants y quants misteris podria referir sorpresos á la quietut de aquells llochs hont las brissas no hi remorejan, ni hi suspiran las auras de las matinadas, ni hi armonisan los encisants trovadors de las arbredas! ¡Quants de misteris arrebassats á la remor dels xiprés! Fins apar que en l' ubaga de llur brancatge ploran los ángels del silenci, guardians invisibles de aquell lloch de repós hont se confonen en la matexa pols la grandesa y la hermosura, la sabiesa y la gloria!

¡Quina quietut la de las tombas! Quant de misteri en la soledat que las rodeja y que pareix voler pendre la veu á las auras y 'ls perfums á las flors que arrelan en las cendras dels que foren!

Allí vaig llensar l' últim suspir. La mort fou la última gala de mon orgull.

Escolteume tots los que viviu de un pervindre de gloria y de bellesa.

No hi ha un altre boniquesa mes gran que la virtut, ni está la vera grandesa en apariencias que encisan sino en la veritat que atrau.

La bellesa es flor de un dia y la virtut de la modestia flor de una eternitat. Si'l mon vos digués que deveu enorgullirvos no escolteu sa veu, la veu del mon es sovint falsa armonia.

Jo vaig ser hermosa y me enorgullí ma hermosura; ma mort fou l' orgull.

Tingueu compassió de aquells que adressan lo cap pera ser vistos. Tingueu compassió de aquells que ab llurs eczageracions no comprenen ser motiu del menyspreu dels altres.

No 'l que s'axeca superbiós es mes gran, ni 'l que modest s' amaga es mes petit.

Entre l' atreviment del orgull y l' abnegació de la modestia eczisteix la matexa diferencia que entre la rosa y la viola.

No oblideu ma historia, no la oblideu.

Jo vaig ser esclava de ma bellesa; que la vostra sia esclava de la virtut.

Vaig beure 'l néctar de la vida en copa d' or y en ma boca prengué l' amargor del fel; bebéulo vosaltret en vas de argila y us será grata sa dolsura.

Concepció Blonder.

SONET,

EN LO CAP-VESPRE DE LA VIGILIA DE SANT JOAN.

Ja esporneant la llum, la ufana ombria
Deix son palau, y sus lo mon se llança
Minvant d' hermoses nines la frisança
Ab qu' esperan avuy mitja nit sia,
Pera tirar la clara d' ou del dia
Dintre 'l béyre plé d' aygua, hont sa esperança
Contemplar les fará, ab dolça gaubança,
Al jovencel que pus llur cor ansía.
Oh! si en exa nit bella, la tristura
Qu' en mon desdenyat cor s' es hostatjada,
Fugís també, fent lloch á la ventura!
Oh! si fesseu, Sant Joan, que ma estimada,
Al caure les dotze hores, ma figura
Vejés dintre son béyre retratada!

Pau Bertran y Bros.

Juny de 1871.

NOVAS.

Segons hem llegit en los periodichs d'esta capital, la Comissió Directiva de las Firas y festas populars que deuhen tenir lloch en lo próxim Setembre, ha comensat ja la seua tasca acordant la celebració d' una esposició artística y altre de retrospectiva en dita época, en que s' efectuará també la marítima que ha iniciat la Societat Económica d' Amichs del Pays, y la de agricultura qual programa ha publicat l' Institut agrícola catalá.

La matexa Comissió, seguint la determinació presa, ha designat per medi de la sort al conegut artista Sr. Caba pera aumentar aquest any la galeria de catalans ilustres que s' ha comensat, pintant lo retrato de n' Antoni Viladomat, lo millor pintor catalá que senyala l' epoca del renaxement en nostra terra.

Si'ls demés festeigs qu 's deuhen celebrar son dignes dels anteriors projectes, y van animats del esperit catalá que á aquests recomana, no dubtem que las vinentas Festas populars tindrán un lluhiment major del que alcansaren las passadas, tant mes si 's realisan en aquest any alguns dels pensaments que no 's pogueren portar á cap y que son tant importants com lo de la celebració d' un solemne certámen literari.

—

Hem rebut lo volum titolat *La Santa Cueva de Manresa—Reseña histórica por D. Fidel Fita y Colomé, de las Reales Academias Española y de la Historia—Manresa: Imprenta de Roca, San Miguel* 15, en la que 's donan detalladíssimas noticias sobre aquell cálebre monument religiós de nostra terra, y s' admira, al costat d' una escullida prosa castellana, la gran erudició que distingueix al Sr. Fita revelantse no solzament en lo contecst propi del llibre y en los notables apéndices que l' acompanyan, sinó també en las notas en que dona conexement d' alguns fets curiosos y obras y documents importants fins al present desconeguts, especialment d' un codice del 1679 titolat *Descripció de la grandesa y antiguitat de Manresa* per Magí Canyellas.

En dita obra s' anuncia l' aparició próxima d' una *Reseña descriptiva* del citat monument que vindrá á completar la anterior.

Lo mateix Sr. Fita 'ns ha afavorit remitintnos una serie de curiosos documents llatins y catalans que comensèm á publicar en lo present número.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Agost de 1872. Núm. 13.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Ultramar, tres mesos. . . . 12 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Los subscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral. Los no subscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Los Reys d' Aragó y la Seu de Girona: per *Fidel Fita*.—Del estudi dels Monuments: per *I. Reventós*.—Lo baster del Esquirol (Poesía): per *Frederich Soler*.—Sobre l' unificació de l' ortografía catalana y en particular sobre l'us de la X: per *Pío Pi y Vidal*.—Bibliografia: per *J. Roca y Roca*.—En l' ayre (Poesia): per *Joseph Serra y Campdelacreu*.—Balada: per *Felip de Saleta*.—Novas.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÈU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

IV.

Després del primer siti (6 juny 23-juliol 1462) de Girona, lo bisbe D. Juan Margarit y molts altres notables se n' van de la ciutat acompanyant á la Reina.— Primeras exactions fetas á la Sèu en virtut de LLETRAS REALS *envers lo dia 22 de mars 1463.— Novas exactions y mala fé de En Pere de Rocaberti capitá de* LA FORÇA (1), *desque fou tornat lo Sr. bisbe á Girona.— Projectes de* SPOLIACIÓ DE TOTAS LAS IGLESIAS, *consemblants á los del* CONDESTABLE DE PORTUGAL, *que en 1464 foren aconsellats al rey D. Juan per* JUEUS CONVERSOS. — *Saqueix que lo dit alcayt efectuá del monestir de Ripoll y en particular del* ALTAR DE OR, *que pesava 30 marchs ó 20 lliuras, y era parescut al de la Sèu de Girona.— Representacions del Cabildo y del Sr. bisbe al Rey á fi y effecte de redimir á la Sèu de una profanació semblable á la del temple, tresorería y comtals sepulturas de Ripoll.—Terme, ó* AVENIMENT *tingueren ditas representacions en lo dia 4 de setembre de 1464.— Descripció del preciosissim llibre* TEMPLUM DOMINI *que llavors compongué y al rey D. Juan oferí lo Sr. bisbe.*

Aquesta pessa, importantissima pera la Literatura é Historia catalanas, fou consignada en las *Actes Capitulars*, àns del 7 de setembre de 1464, data del Acte següent. Veure s' pot en lo *Viaje literario* XII, 264—269; però ab notables errors, que mos lectors no desestimarán poder corretgir, en vista de los adjunts fragments del original:

1) «Et erant tunc presentes andreas alfonsello vicarius, jo(hannes) jaufri (dus) de sarrehino precentor, rogerius de cartiliano. p(etrus) boneti, andreas domenec, canonici; p(etrus) miralles, f(ranciscus) salvatoris, silvester salom, anthonius laurencii et vincentius cots, presbiteri de capitulo; et dalmacius de sancto dionisio thezaurarius. (1)»

2) «Quo audito, quia nichil ultro fieri potuit, Reverendissimus episcopus et capitulum concordavit pro parte sua ad CCC libras, pro quibus dedit argentum sancti felicis guixellensis, ponderis *quadraginta quatuor marcharum septem onziarum et quatuordecim argentorum* (2) ad rationem *centum et decem solidorum* capiunt summam *ducentarum* XLVII *librarum* VIII *solidorum et* III *denariorum*; residuum ex deposito *den moncorp* layci, videlicet *quinquaginta duas libras* XI *solidos et* IX denarios (3), quas extraxerunt ex majori summa, ordinante Reverendissimo episcopo et capitulo, d(ominus) franciscus salvatoris de capitulo et p(etrus) sala presbiteri, que quidem quantitas fuit assecurata per ven (erabilem) d(almacium) mercader thezaurarium et gabrielem capmany mercatorem cum instrumento recepto per discretum p(etrum) de bagudano *quarta septembris anno domini* M.CCCC *sexagesimo quarto*. (4)»

3) «Et inde coactus est componere unum aureum tractatum quem vocavit *templum domini*. (5)»

V.

Rendas y partidas anotadas en lo dia primer de Janer de 1465.
1) *Los pagesos de* REMENÇA *y la Sèu.— Despoblació de la ciutat — Fol.* 5 *a.*

Et quia ut ex precedentibus scriptis patet, obstante rebellione gravissima hominum vulgariter de *redimencia* vocatorum, qui *a diebus suprascriptis usque ad presentem diem* cessarunt solvere jura ecclesiastica, seu census, thascas, agraria censualia, et alia jura; attento eciam quod nobilis capitaneus (6) pro sustentatione

(1) Lo document V, 1, explica aquesta paraula, que ha donat son nom a un carrer de Girona.— Compar. *Viaje Literario* VIII, 28.

(1) *Viaje liter.* XII, pag. 265, líneas 2-7.— Pera precisar la data dels fets que enumera lo document, convé coneixer l' *Acte* del dia en que Dalmau de San Dionis deixá de ser tresorer. Trova s' en lo fólio 3 a, y senyala lo *divendres* 20 de Juliol de 1464.

(2) La compte de 247 ll. 8 s 3 d. es exacta prenent la divisió del march en 8 unsas y de la unsa en 16 argents. Lo preu del march de plata, ó 110 *sous*, es de notar per la Numismática.

(3) Só es, que lo rest de las 300 lliuras, val dir 52 ll. 11 s. 9 d. fou pagat, no á pes de plata, sino en moneda comptant ó en *florins de or*. Eix flori á Gerona y en l'any 1454 valia 13 s. 3 d. (*Viaje liter.* XIV, 301); pero en 1464 havia pujat á 14 sous, com ho demostra lo document V, 3.

(4) *Viaje lit.* XII, 268 lin 22-37.

(5) *Viaje lit.* XII, 269, l. 13-15. Compar. XVIII, 102-105.—Del TEMPLUM DOMINI, encara *inédit*, lo conech altre exemplar manuscrit, que lo del arxiu de la Sèu de Barcelona.

(6) En Pere de Rocaberti.

Digitized by Google

guerre accepit ad manus regias impositiones nec aliquid de pensionibus dedit anniversariis presbiteralibus, attento eciam quod *plures* ex civibus gerunde recesserunt *ad loca vicina extra obediencian regie magestatis*, et *plures* de illis qui remanserunt in civitate *fuerunt expulsi tam ecclesiastici quan seculares*, aliqui propter necessitatem famis, alii propter suspitionem; et sic nichil potuerunt levare procuratores anniversariorum presbiteralium: — ne igitur *pauci* remanentes *fame perirent* et ne divinus cultus in totum postponeretur; fuit ordinatum in capitulo quod undecunque haberi possent pecunie, sive ex proprietatibus, sive ex depositis darentur *oblationes sex denariorum* cuilibet beneficiato et quatuor deservientibus, et celebrarentur omnia divina officia in sede sicut prius. Et ita factum est quod semper ab inde date fuerunt oblationes et omnia officia in sedo sicut prius. Et ita factum est quod semper ab inde date fuerunt oblationes et omnia officia celebrata, exceptis matutinis, que propter paucitatem cleri et quia plures de presentibus non poterant intrare arcem, sive *forciam*, fuerunt dicte submissa voce, *more cartuciensium*, et omnia anniversaria conventualia celebrata, psalmi eciam dicti et absolutiones solempniter celebrate sine pecuniis. Et ideo, ut in futurum appareat unde processerunt pecunie distribute et ut fiat debita reintegratio receptorum, adveniente pace, - fuit hic per ordinem continuatum, per ordinem subscriptum.

2) Partida 3.ª—*Fol. 5 b.*

Item IX madii ejusdem anni (1463) timentes ne nobilis capitaneus intraret thezaureriam (1), honorabile capitulum ordinavit quod ven(erabiles) petrus miralles et petrus sala extraherent a *teca* subsidii quod colligebat honorabilis baltasar de seguriolis *existente* in thesauraria omnes pecunias, que ibidem reperirentur. In qua fuerunt reperte quinquaginta octo libre et x solidos et I denarium *in diversis monetis;* prout lacius descripte fuerunt per manum discreti petri sala procuratoris in libro anniversariorum; que postea, s(cilicet) x junii ejusdem anni, fuerunt tradite discreto petro Sala ad distribuendum.

3) Partida 5.ª—*Fol. 6. a.*

Item VIII decembris ejusdem anni (1463) ex commissione honorabilis capituli d(ominus) franciscus salvatoris et petrus sela extraxerunt a teca depositorum in florenis auri.......... deductis ad rationem XIII *solidorum pro floreno*, etc.

4) Partda 9.ª—*Fol. 6. b.*

Item prenguem LXXVIII ll(iures) XVIII s(ol)s X d(iners) de la dignitat episcopal, qui eren part de la resta de CC lliures, qui foren prestades per lo S(enyor) bisbe de pau (2) a *son nabot* micer margarit *bisbe delna*, ara de girona. Les altres foren convertides en la compra del mas *oliba de rofi*. (3) Solament hi resten V ll. VI ss. II d.

VI.

Correspondencia entre lo Cabildo de la Seu de Girona y son apoderat de Mallorca.

1) *Fol. 7 b.*

Jesus. En Girona a V de mars any M.CCCCLXV.

Molt honorable senyor: per aquesta primera letra de cambi a XV jorns vista pagarets a mosen pere caldes prevera he domer de la seu de malorques CL reals, dic sent cinquanta reals liures dequexa moneda, per cambi fet assi, e som contents, del honorable mosen roger de cartella, *a raho de XII s(ol)s 6 d(iners) per real, ho per ll(iura) dequexa moneda*, per que fets bon compliment; escia deu ab tots.

Auran honor apparellats lo capitol de girona ab suscriptio de particulars.

Ego andreas alfonsello canonicus et archidiaconus bisuldinensis, vicarius generalis ecclesie, subscribo propria manu.

Ego dalmacius de sancto dionisio canonicus et archidiacouus de *silva* (1) subscribo manu propria.

Ego andreas domenec cononicus subscribo manu propria.

Ego petrus miralles presbiter de capitulo me subscribo manu propria.

Ego franciscus salvatoris presbiter de capitulo, elemosinarius vestiarii presentis biennii, manu propria subscribo.

Ego vicentius cots presbiter de capitulo subscribo, manu propria subscribo.

Ego anthonius laurencii presbiter de capitulo subscribo manu propria.

2) *Fol. 8 b, 9 a b.—Es de noter en la carta del notari mallorquí lo que diu sobre lo alsament de Menorca contra lo rey D. Juan.*

Ultima junii anni M.CCCCLX quinto honorabila capitulum accepit responsivas litteras a discreto gabriele abellar notario procuratoris elemosine vestiarii in regno majoricarum, seu honorabilis capituli administratoris ejusdem elemosine; quas de voluntate honorabilis capituli hic *inserui* ut tenor littere memorie comendetur; ut ecce:

Als molt honorables e molt savis senyors lo capitol de gerona.

Molt honorables senyors: a VI del present mes de mag he rebuda una letra vostra e altre del honorable mossen anthoni lorens fetes a V de marts prop passat, ensemps ab una vostra letra de cambi de CL ll(iures) de moneda de malorca rebudes *aqui* (2) per vosaltres del honorable mossen roger de cartella, la qual letra me presenta mossen pere caldes prevera de aquesta ciutat, de que stigui prou congoxat; e asso, per tant com pochs dies eren passats que lo loctinent general del s(enyor) Rey an aquest regne he lo procurador real se havien preses CCCCXXX ll(iures), las quals dels diners del *almoyna* yo tenia en la taula de la ciutat; e aquelles ab manaments penals me avien fetas girar al dit procurador real per supplir, segons dehien, a la necessitat del S(enyor) Rey. *Hoc* (3), he apres lo dia que yo rebi les dues vostres letres, havien forsats los arrendadors, qui derrerament havien arrendades las rendas he drets de la dita almoyna, en deposar en la dita taula CC ll(iures) de so que deuen de per resta de lur arrendament, e axi aquellas matexs me faheren de continent girar al dit procurador reyal; axi que dels dits diners ells se han preses las ditas DXXX ll(iures) dients que per semblant havien presas de altres pecunias, que eren en poder de procuradors de magnats

(1) Convé recordar que en lo dia anterior, ó 8 *de maig*, comensá lo tercer siti de Girona. De aquesta partida se segueix una nova illustració del document IV.

(2) D. Bernat de Pau, qui fou bisbe de Girona *mès de vint anys* (18 juny 1436-26 mars 1457). No sembla donch mas que *son nebot* Micer Juan Margarit tingués lo apellido *Moles*, ó *Molas*, que se li sol donar.

(3) Eix *mas* brilla per son ausencia en QUINTANILLA, *Datos estadísticos sobre la provincia de Gerona*: Gerona, imprenta de F. Dorca, 1865.

(1) *La Selva de mar*, en lo districte de Figueras.—Los *quatre* ardiaconats de la Seu representavan la antigua divisió episcopal y subdivisió comtal de GERONA, *Besalú*, EMPURIES y *Perelada*.

(2) *En Girona*.—Per dir *en Mallorca* s' veu més baix empleat lo adverbi *assi*.

(3) *Encara*.

Digitized by Google

e altras de cathalunya, qui havien *assi* rendas he porcions. E jatscia per mi fos allegat que axo se devia fer de las pecunias dels rebelles a la magestat de Sor. Rey, e no de las pecunias de la dita almoyna, *cum* vosaltres e la ciutat de gerona scian fidelissimos vassails; empero, asso no obstant, com diguessen que ver era so que dehia, dient que axi era stat provehit e se havia a fer per socorrer he ajudar a la necessitat del dit S(enyor Rey; per occasio de la qual se consumexen grans pecunias, axi per lo *sou de las galeas armadas del dit S*(enyor,) qui *tot jorn venen assi* rehebre lo sou, com encara que *de present trametran de assi duas galeas a la illa de manorcha ab* CCC *homens per suppeditar la vila de maho qui sta en rebellio*, com per altres moltes vias e maneras per las quals se fa gran effusio de pecunias; e que per asso se havia a prestar patiencia en lo dit fet. E rebudas per mi las ditas letres he presentada la dita letra de cambi, vehent yo que no hayia manera de supplir al dit cambi, *si donchs* (1) dels derreratges de aquest anyn prop passat que yo no he arrendit;—la qual cosa era molt dificil com hi age mester louc temps ho discurs en aver los dits derreratges, o de asso que deuen los dits arrendadors per resta de lur arrendament, que era entorn CCL ll(iures), la qual cosa no podia fer sens permissio he compulsio del dit loctinent;—per (so fou) que de continen ani ab lo dit mossen calders al dit loctinent mostranli vostres letres e la letra del cambi, supplicantlo que li plagues permetre que lo dit cambi fos pagat dels dits diners. Lo qual, vista la dita letra de cambi, dixs que era content que lo dit cambi fos pagat, he mana de continent als dits arrendadors que pagassen lo dit cambi; e yo tantost he acceptat lo dit cambi, lo qual al temps haura bon compliment. De aquestes coses, molt honorables senyors, vos scric axi largament, per que vostres savieses ne sian plenament informades, he provehiscats en lo dit fet segons vos apparra, rescrivintme so que vos sera plasent. E lo sant sperit sia ab vosaltres. De mallorcha a XI de maig M.CCCC saxanta sinc (2).—Prest a vostre honor, *gabriel abayar* notari.

Quibus lectis, honorabile capitulum mandavit *Regiam magestatem informari* per medium Reverendissimi domini episcopi ad quem litteras *scripsi* nomine honorabilis capituli, etc.

3) *Fragment de una carta del mateix notari.—Fol.* 11 *b*, 12 *a*.

Derrerament avis vostres R(everencies) com a *XVI de desembre prop passat* he rebuda una del R(everendissim) S(enyor) bisbe de gerona, feta en tarragona a *XXIX da novembre*.....—De malorques *lo primer de jener, Anyn* M.CCCC *sexanta VI*. A vostra honor prest, gabriel abellar notari e *procurador del vestiari de girona*.

4) *Fol.* 12 *a.—En particular es notable aquesta carta per lo que diu dels mallorquins pagesos de remensa. Fou rebuda ab la precedent á Girona als 26 de abril de* 1466.

Als molt honorables, savis Senyors lo capitol de gerona.

Molt honorables he molt savis senyors: per altra letra, la qual rebuda ab la present, com fins assi no aia aguda manera de trametreus aquella (3), avisantvos ab la present com apres he rebuda *altra* letra del R(everendissim) S(enyor) bisbe Margarit des)de Tarragona ab una letra de la S(enyora) Reyna dressada a *mossen vidal de blanes* *loctinent del* S(enyor) *Rey en aquest* ... , seguns he sabut, la dita S(enyora) R... fes restituir le peccunias, so es CCCC... que lo procurador real se ha preses dels dines del vestiari; segons ja sots avisats. E sobre asso, lo dit mossen blanes me ha respost que al present la dita restitutio nos pot fer, com noy aia pecunias, e lo dit procurador real aia a soplir a les necessitats del Sor. Rey a les quals no pot mancar. De asso yo ne rescrit al dit S(enyor) bisba; avisant axi matexs vostres R(everencies) com *assi* es degut cert derreratge del arrendament que fou fet per lo honorable micer jo(han) tarrades, quan fou assi per fer lo capbreu al honorables micer bonifaci mono, ho *morro* (1) e a mossen pau se sureda, los quals se scusaren per *lo gran avolot, que en lo dit temps fon en aquesta, dels pagesos contra la ciutat*, de que los delmes hi altres derreratges foren deguastats. Seria bo que lo dit S(enyor) bisbe agues una letra del S(enyor) Rey manant al dit loctinent que sobre asso compelis lus desus dits en pagar lo dit derreratge; e que sobre asso fehessets una procura an galceran avinyo notari, mon nabot; per que yo fiu lo contracte del dit arrendament, e nos avem assi un statut que *negun notari, que aia fet algun contracte, no puga entrevenir com a procurador en c(aus)a qui en sortesca de aquell contracte*, sots gran pena. Empero, yo hi fare lo degut ha informar lo dit procurador. E lo sant sperit, moss(enyors) m(olt) h(onorables) scia etc. De malorqua a XIIII de febre, Anyn M.CCCCLX seis.—A vostra h(onor) abayar not(ari), etc.

5) *Fol.* 13 *b*.

Molt honorables he molt savis Sors: per altra letra vos he scrit largament per via de Valencia per *un jove*, a qui dien sant dionis, *lo qual es dequexa citat;* e crec que la dita letra aureu rehebuda, car ell devia tantost anar *aqui*. E apres, so es a *XXV de febrer prop passat*, he rehebuda una letra den johan girgos, scriva del senyor rey, feta en *lo camp del dit senyor contra Emposta*, ensemps ab *duas letras closes del dit senyor rey; las quals lo Re*(verendissim) *senyor bisbe havia obtengudas del dit senyor* sobre la restitucio de les pecunias de la almoyna del vestiari de aquexa ciutat, preses per lo loctinent del dit S(enyor) e lo procurador reyal de aquesta ciutat; scrivintme lo dit girgos que lo dit S(enyor) bisbe li havia donat carrec que les mes trametes, e que donas la una al dit *loctinent del dit senyor Rey* so es *mossen vidal de blanes*, laltra a *mossen burgues procurador reyal*. En fet rehebudes per mi las duas letras, de continent liuri la una al dit loctinent; lo qual, *lesta* (2) aquella, me dix que ell na comunicaria al dit procurador reyal. E apres, doni al dit procurador reyal laltra letra; lo qual, lesta aquella, me dix que *si ell fos stat assi en mallorca* quant la dita peccunia fou presa, *nos fora fet:* car ell sabia y sab be la intencio del dit senyor Rey, que es que en peccunias ne bens de la esclesia de gerona no fos, ne sia tocat, e que sobra asso ell faria tot lo que poria.....—De mellorca a XV de mars M.CCCC.LXVI.

(6 *Fol.* 16 *a.—Fet notable sobre las navals armadas de Palma y de Barcelona.*

Als molt magnifichs e molt savis Senyors lo capitol de Girona.

Molt honorables mos Senyors: a XXIIII ... sat mes de Maig he rebuda una letra ...

(1) A no ser.

(2) *Dos mesos*, poch mes ó menos, tardavan las cartas per anar de Palma a Girona.

(3) Faltan aqui paraulas que s' deixá en lo tinter lo autor de la carta.

(1) Era *morro*, qual paraula lo Dr. ... prou be llegir en l'original. Lo capbreu ... de 1449. Consta en lo fol. 69 b.

(2) Llegida.

Digitized by Google

per lo honorable mossen Andreu Alfonsello (1) feta molts dies ha, *so es a XI de Desembre;* e lo dia mateix me fou presentada per part del honorable misser Jordi gual canonge de aquesta Seu una letra de camb! de CL ll(iures) de aquesta moneda presos *aqui* (2) a cambi del honorable Marti gual. La qual letra de continent fou per mi acceptada; e al temps, deu volent, haura bon compliment que la dita quantitat sera per mi pagada; avisant vostres Reverencies, segons ja per altres vos he scrit, axi per hun gentil home de aqui a qui dien *sent dionis* (3), com apres per lo Reverend *abbat de sant faliu* (4) quis trobava assi: com per mi foren presentades dues letres del S(enyor) Rey, trameses a mi per lo Reverend S(enyor) Bisbe v(ost)r(e); la una al Magnific Loctinent general del dit S(enyor) R(ey), laltra al procurador reyal, sobre la restitucio de les CCCCXXX ll(iures) que han preses assi dels dines de la almoyna de aqui; e com me havien respost que eren prests obeyr los manaments del dit S(enyor), pero be que ladonchs no havien manera per les grans despeses a les quals havien a supplir per los affers del dit S(enyor). Ne fins assi han hauda manera; majorment, com *ara sic ha armades VI naus no sens gran despesa,* qui hic son pertidas, IIII *dias ha,* tirant la via del dit S(enyor) Rey per raho de la *armada quis es feta en Barcelona.* Per quant: al present, de la dita quantitat nous podeu ajudar. Del pus, deu volent, sereu per mi avisats, quines monedes hic haura pagat aquest cambi, de les quals vos puscats ajudar. E per la present, molt honorables Senyors, no dic pus, sino que lo sant sperit sia ab vosaltres. De Mallorcha a VIIII de Juny M.CCCCLXVI. A vostre honor prest Gabriel aballar notari procurador de la almoyna del vestiari de Gerona.

La *almoyna del vestiari,* que memoran las cartas precedents, era una gloria nacional de la Sèu de Girona. ¿Qui no coneix la noble figura del bisbe don Guillem de Cabanellas anant á la conquista de Mallorca (5) y *brandint lo cer* en mitj de sa gironina maynada de 30 caballs y 300 llansas? A son costat estaba Guillem de Montgrí, *sacrista* major, ó segona dignitat del Cabildo de la Sèu, qui *cinch anys després* (29 Juny 1235) feu de son propi compte la conquista de Iviça y de Formentera. Ara donchs: Guillem de Cabanellas ab acte del 27 de Mars de 1230 ordená que *la honor,* ó grans heretats que en la repartició de Mallorca li esdevinguessen, fossen aplicadas perpetuament á que de llur rédit se fessen *camisas y vestits pera los pobres de Girona.* La incumbencia del Cabildo en eixa *almoyna* s' explica per una cláusula testamentaria del mateix prelat (13 Novembre 1245), la qual se pot veure en la *España Sagrada* XLIV, 271, y comença aixís: Item dimittimuc *omnem honorem,* quem acquisivimus in insula Majoricharum, capitulo ecclesie Gerundensis.

(Seguirá.)

FIDEL FITA.

(1) En lo manuscrit una *o* s' es afegida, ó diu *Alfonsello* de segona ma.

(2) En Girona.

(3) Seria parent del mencionat Dalmau de San Dionis, ardiaca de La Selva.

(4) De Girona.

(5) *Viaje literario* XIII, 168, 315; *Esp. Sagr.* XLIV, 13.

DEL ESTUDI DELS MONUMENTS.

Reconegudas son las grandíssimas aventatjes que'n reporta la societat del estudi dels monuments. Ja en escolas, ja per medi de publicacions ab valentía y conexement de causa s' ha fet ressaltar sa importancia y encare que axis hagi estat, es aquest, segons lo parer nostre, tant notable, que voldriam que continuadament y per mans mes destres que no la que axó escriu, se posés de relleu mes que fos ab novas formas y per medis diferents.

Innombrables son los fruyts profitosos que esdevenen com resultat d' aquest estudi á distints rams de l' ingeni; putx que si com á resultat primordial, se troba l' historia de l' art, son tantas las conseqüencias que d' ella se desentranyen, que l' Art, l' Industria y la Ciencia, cadascuna per la seva part corresponenta, se veuhen afavoridas ab veritables llissons; coadjudant al mateix temps al home en lo conreu progressiu de la civilisació, podentse ben be dir de la importancia y estensió d' aquest estudi, que enclou desde la conexensa de l' origen d' un membre arquitectónich, fins á l' historia de l' humanitat.

Brolla dels monuments un doll de conexements may estroncat, doll assaborit ab los encisadors encants de la bellesa que tot' obra d' Art escampa; y ja pot dirse que poble que refugi estudiarlos, es que desconeix per un complert sas aventatjes. Avuy en dia ha pres un increment, com en cap altre época tan notable, l' afició á 'n aquest estudi, putx que no solsament lo fan los que per son estament ó professió particular no poden refugirlo, á menos de quedar en lloch ben fosch en sa carrera, si que també 'l seguexen homens á qui tant sols un be general á la societat los guia y que no trobanthi un profit particular son mes dignes de llohansa mes que obtinguen una satisfacció interna, ja que com diu en Batissier, «l' estudi dels monuments constitueix una de las cosas mes instructivas y agradables de l' historia dels pobles.

Ab tot y aquest avens, ab tot y aquest increment, no es pas segons lo molt humil parer nostre lo que deuria esser, putx com altres estu lis hi ha, que avuy en dia un home mitxanament instruit sense ells no pot passarse y arriva á tant sa importancia, que fins á las darreras classes de la societat se 'n te en poch ó en molt conexement; també l' estudi dels monuments deuria esser cosa general y estesa per tot arreu, pel be comú y general que te per conseqüencia. L' artista, l' critich, lo ciutadá simplement, cadascú per la seva conveniencia y tots per la de tots, deuhen decantar las forsas de sa inteligencia en lo que pugan, al estudi dels monuments; putx que si al primer l' hi pertoca per l' ennaltiment de l' Art y 'l critich ho te de imprescindible necessitat per sa professió, lo ciutadá deu ferho per lo carácter eminentment civilisador y pel profit de veritable progrés que ab ell s' alcansa; com ho anirem veyent en lo transcurs d'aquest article.

Digitized by Google

No hi ha cap ram de l' inteligencia, desde la Medicina fins á la Filosofía, que en son estudi y desarrollo no hi intervinga d' un modo directe l' historia de la matexa ciencia, al igual que intervé en lo desarrollo de la societat l' historia de las generacions. Aquesta influencia de l' historia d' una cosa en lo desarrollo de la matexa, subsisteix en l' Art; axis que, no pot l' artista de cap de las maneras refugir l' estudi dels monuments, sense perdre un dels elements que mes lluhiment poden darli en sa carrera. En ell hi troba l' fonament ahont basar l' esplay de sa inspiració; ho te com un espill regulador de las sevas obras y essent com son lo camp ahont s' ha operat lo desarrollo de la bellesa, en elis deu cercar los elements constitutius de sa ennaltida essencia. A centas vegadas topa l'artista en lo transcurs de sa carrera ab inconvenients que tant sols ab est estudi ab seguretat pot resoldre; ja sia per no capgirar l' ofici d' un membre arquitectónich cualsevulga, ja sia per la comparansa de duas épocas en la resolució del carácter individual y especial d' una obra; ja sia, en fi, y ab axó sols hi hauria ja prou forsa per demostrar esta necessitat, per conexer ab certesa l' orígen veritable del art y no desvirtuarlo y portarlo á sa negació, no pot de cap manera refugirlo, com havem dit mes endevant. No 'ns farem mes forts en axó que ab lo dit ja prou n' hi ha per demostrar la nostra dita y si tant sols afegirem, que tenint aquest estudi com lo té l' artista com una de las parts mes principals de sa instrucció apropiada y particular té de anar molt en compte de no desvirtuarlo per no capgirar també sos resultats; de modo, que si ab un estudi conscient, profit y forsas trau per dar al geni esplay é independencia, fet l' estudi inconscienment, esclavisa, vicia y retalla son esplay si es que no l' estronca ja per un may mes.

En igualtat de circunstancias, se trova 'l crítich, en lo que l'hi pertoca á sa professió, si es que no mes que l' artista, respecte aquest estudi, putx que considerarlo deu com á base de la ciencia que professa y de que porta lo nom. Sistematisadors los crítichs de l' Estética, veritable filosofía de l' art, no hagueran dexat jamay arrelada la seva obra á no haver anat aquesta basada en un anterior estudi del monuments y axó 'ns ho proban unas pocas consideracions sobre l' esséncia de l' art y l' historia matexa de la ciencia Estética. Sensa la forma, l' art no existeix; l' idea en abstracte resident en lo fondo de l' imaginació, es un de sos elements constitutius emperó no es l' art, l' hi manca la forma de sa representació esterior. Lo fondo y la forma en l' art tenen iguals intimitats y relacions que 'n lo fenómen físich de la visió l' ull y la llum; quant hi manca un dels elements dexa d' efectuarse lo fenómen. Conexent los crítichs lo molt que á la forma se l' hi devia y que per sistematisar la filosofía del Art devia estudiarse tant sa forma com lo seu fondo, y que tant sols en los monuments trobar reunit podian, lo que per sa obra necessitavan, als monuments anaren y l' Estética se va sistematisar. Si en l'antiguetat y edat mitxana, esta ciencia no obtingué un brill major del que alcansá y no pogué erigirse en sistema, tot y trevallar á son servey inteligencias eminentment superiors desde Platon fins á S. Agustí y S. Thomas, no fou per altre cosa que per l' oblit en que dexaren los monuments y 'l vol sobradament ideal que emprengueren en sos estudis, fins á casi confondre la bellesa ab la divinitat.

Aquest exemple notabilíssim proba mes que altre cosa al crítich, la necessitat que te de basar sos estudis ab lo quin motiva aquest article y ben be s' acut á tothom que essent ell qui ab freda rahó é imparcialitat, analisa, comenta y ensalsa las obras d' art, posant de relleu sas bellesas, mostrant á la llum sas faltas al mateix temps que camí dona per corretjirlas; que essent en fi lo crítich qui porta al artista ab sas llissons desapassionadas, per la veritable via del art, per forsa ha de tenir un profundo estudi de sas manifestacions, per forsa ha de conexer son orígen, sa historia, sas formas, sa essencia; per comparar, per aconsellar y per ennaltir al geni.

Com havem indicat mes endevant l' estudi dels monuments deuria esser cosa general, comuna, estesa, com altres n' hi ha que sense ells quasi be no pot passarse avuy en dia, y no s' crega que dihem axó, exaltats per l' influencia d' un amor exagerat vers ells y cegos com ho son quasi tots los apassionats, no; son fruyt estas paráulas d' una convicció profundament arrelada en nostre pit, convicció esdevenguda y constantment refermada per exemples y obras ja de l' historia dels pobles ja dels fets que avuy en dia per tot arreu se 'ns presentan.

Estem convensuts y clar ho havem ja dit, que avuy mes que may s' ha desarrollat aquest estudi, empero sabem també que fins avuy y avuy matelx, ha estat esta ensenyansa patrimoni d' escolas superiors y cabalment aqui es ahont nosaltres trobem l' entorpiment en son desarrollo, convensuts com estem de la necessitat que hi ha de que radiqui de fonament en l' ensenyansa elemental, sabent com sap tothom, que las máximas apresas en l' infantesa, son las quinas mes tardan en desarrelar del cor de l' home, si es que ho fan may. Ja per medi de la lectura, ja per medi de máximas al efecte, ja per medi d' una esplicació sensillíssima dels monuments de l' encontrada, del terme ó de la vila, se pot arrelar é imbuhir la llavó del respecte vers ells en las ánimas senzillas del infants que mes endevant sense cap dupte 'ls serviria d' estimul per estudiarlos y quant no per conservarlos.

Perque avuy en dia que la vida's passa en un continuat trontoll social, en un daltibaix perenne ¿quantas de voltas escarriat en ells un poble de la via de llur conveniencia y en los terribles moments de lluyta material com á espressió momentánea de la de duas oposadas ideas, sobrescitat y frisós segaudeix en arrunar y fer flagells d' obras maravellosas de monuments que ni sent lo seu cor ni compren sa inteligencia y que sols sab distingir pel punt de vista de sa utilitat material ó práctica per lo qual los aborreix y los arruna? Ah! sovint per desgracia se sucseexen aquestas manifestacions de forsa y quasi sempre ne valen de menos los monuments resultat del desconexement fins superficial de la sua válua histórica y artística.

Y no es axó encare, no es solsament en mitx de

Digitized by Google

bregas y de lluytas que 'ls monuments atropellats se vehuen perqui no'ls coneix ¿quantas vegadas no s'han plangut y de tot cor, las trasformacions y mutilacions en ells operadas, portadas á cap ab l' idea de conservació, reparació ó restauració, per homes que desconexent per un complert lo seu valor obran inconscientment y fins ab bona fe y ab plena calma, no ja per arrunarlos, sino per desfigurarlos, y malmetrels; no ja pera cremarlos, sino enmascararlos y embrutirlos?

Aqui, mes si cap que 'n lloch, se veu la necessitat de la propagació d' aquest estudi, perqué aquestas mutilacions de monuments, tenen efecte en tot paratxe, desde 'l mes petit poblet á la ciutat mes populosa, desde la mes humil hermita á la mes admirada catedral.

La civilisació, lo progrés, lo bon nom dels pobles, tot al plegat demana sa propagació. Un foraster en una pais, lo primer que mira son los monuments ab que s' engarlanda, perque 'n ells resideix l' essencia de sa historia, de sa vida y de sas aspiracions; y ¡ay dels pobles hont los monuments se troben ó arrunats com á mostre de que no 'n necessitan, ó malmesos senyalant que son valor es desconogut! ¡ay d' ells repetim que la mirada compassiva ó la rialla del despreci brollará en lo rostre del estranger!

Los monuments son las fitas ab que assenyalen son pas sobre la terra las societats; esborrar aquestas fitas es volguer esborrar lo recort de las generacions, oblidarlos es volguer escorre 'l llas en que enclosa está l' humanitat en pes; en tant que estudiarlos es estudiar per ella, putx que en ells restan constants las aspiracions dels pobles, sas ideas, sas creencias, sos usos, sas costums, sos progressos, sa civilisació, sa existencia tota per profit y ecsemple nostre.

Per acabar repetim lo que havem dit al comensament d' aquest article, poble que no estudia 'ls monuments, es que per un complert desconeix la sua válua; que del mateix modo que diu aquell filosoph, que si [illegible] mal[illegible]ts savian las avantatjes que reporta [illegible], tant sols per egoisme se 'n farian, [illegible] nosaltres que si fos ben estes y co[illegible] monuments se 'n trau, mes que no [illegible]me, foren estudiats y conservats.

[illegible] no havem prou forsas per demostrarho y ferho veure tal com l' assumpto s' ho requereix y per xo demanavam des de bon comensament, mans mes destres que no pas la nostre, perque ho possesen de relleu, perqué ho mostressin vessant de rahó, perqué 's conegués que no sols la válua artística resideix en ells sino de mes á mes y ab bona sava lo valor histórich, perque 'n fi sapigués tothom que ab los monuments y en los monuments viuhen relativament totas las generacions y en las edats totas, putx que son planas de pedra en que per l'humanitat dexa fixada sa historia la mateixa humanitat.

I. Reventós.

LO BASTER DEL ESQUIROL.

¡Fort!

— Prop de Vich y á la montanya
Hi ha 'l poblet del Esquirol;
Si quant neva ningú hi puja,
Quant Maig brota hi va qui vol.
—¡ Au! ¡ Au!
¡Au, que us contaré una feta!
—¿Una feta?
—Si vos plau.

—

N' hi ha un baster que 'n té una filla
Qu' es bonica com un sol.
¿Quí no coneix la pubilla
Del baster del Esquirol?
—¡Lloch! ¡ Lloch!
¡Lloch que passa la pubilla!
—¿La pubilla?
Donchs no 'm móch.

—

¡Ay! quant vá ab son pare á fira,
Si 'n replega d' aymadors!
Arracadas d' esmeragdas,
La soguilla de tres vols....
—¿Tres? — Tres.
—¡Diguéu donchs que déu ser rica!
— ¡Que si es rica!
¡No 't dich res!

—

Mes, si richs sòn pare y filla,
Diu que sòn uns taral-lóts:
Que l' xaruch no pensa massa,
Que la noya pensa poch.
—¿Poch? — Poch.
Ja ho veuréu ab lo que us conto.
— ¡Vell y tonto!
—Com un sóch.

—

Diuhen mòlts que la riquesa
Vá guanyarla fent un tort,
Que per robà' una fadrina
Li ván dar cent unsas d' or.
—¿D' or? — D' or.
Y com diu que 'n té una gerra....
— ¿Las enterra?
— Tè un tresor.

—

Diu qu' ell vá deixar los matxos
Ab lo bast y 'ls ronsals nous.
¡ Ne volguéu de claus de plata!
¡ Ne volguéu de picarols!
—¿ Mòlts? — Mòlts.
Massa 'l poble vá pararshi.
—¿ Vá pararshi?
—¡ Oh! ¡ Y no ho vols!

D' allavors ensá rumbeja
Lo baster com un senyor;
Per ell un punt val mil lliuras,
Y tè punts quasi per tot.
— ¿ Punts? — Punts.
Prou los joves se n' hi mofan.
—¿ Se n' hi mofan?
—¡ Uy! ¡ Quins uns!

—

Digitized by Google

Al ser que la fadrinalla
Ja surt de missa major,
Massa veuhen que la filla
Parla ab un qu' al poble es nou.
— ¿ Nou ? — Nou.
Ja veuréu com vàn tramarsho.
— ¿ Vàn tramarsho ?
— ¡ Bè 's veu prou !

—

Lo sèu pare, que li trova,
Li 'n pregunta la rahò,
Y ella diu..... qu' ell.... li demana....
Ahont trovar dos matxos bons.
— ¿ Dos ? — Dos.
¡Oh! Vá sè una traidoría!.....
— ¿Traidoría?
— ¡Mes no fòs!

—

Que sòn per robá' una noya
Diuli 'l jove en estant sols;
Lo baster promet donarli,
Dels que tè, los dos mellors.
— ¡Ell! — ¡Ey!
Com quo 'l fadrinet pagava.....
— ¡ Ah ! ¡ Pagava !
— Com un rey.

—

— Al barranch, diguè, deixeulos,
Tant bon punt se ponga 'l sol.
— Vull cent doblas bitllo bitllo.
— Bitllo bitllo y tot ab or.
— ¿ Tot? — Tot.
Lo baster ja mitx somreya,
— Ja las veya
Fent pilot.

—

Tantost lo sol vá amagarse,
Vinga guarní'ls matxos bons.
Ja havian surtit del poble
Tan bon punt lo sol fòu post.
¡ Ninch ! ¡ Nanch !
Ja ab los mossos s' esperavan.
— ¿ S' esperavan ?
— Al barranch.

—

Lo vell vá cofoy á casa
Portant las cent unsas d' or.
— ¡ Miralas com lluhen, noya !
. . . .
No la veu . . . . y arrenca un plor.
— ¿ Plor ? — Plor.
Y ab uns ¡ays ! que condolía . . . .
— ¿ Condolía ?
— Feya por.

—

De bat á bat vejé oberta
La porta que dava al hort.
Uns picarols s' allunyavan . . . .
Lo baster ho entenguè tot.
— ¿ Tot ? — Tot.
No podia de vergonya . . . .
— ¡ Ell vergonya !
— Dir ni un mot.

—

— ¡ Ay pares que teníu fillas !
(Diu que crida en estant sol)
Jo ho vaig fer á un altre pare,
Dèu castiga sens bastó
— ¡ Fort ! — ¡ Oy !
¿ Crech que tú tens una filla ?
— La pubilla.
Donch, seny, noy.

Frederich Soler.

SOBRE L' UNIFICACIÓ DE L' ORTOGRAFÍA CATALANA

Y EN PARTICULAR SOBRE L' US DE LA X.

Ja fa mòlt temps que, com á l' autor del article titolat « Observacions sobre l' us de la x » qu' aparegué en l' últim número de « La Renaxensa », nos preocupa la suma varietat que regna en materia d'ortografía y fins, en general, de gramática en las lletras catalanas desprès de son gloriós renaixement. Desprès de lo mòlt que s' ha fet, creyém que queda mòlt per fer, y certament no es lo menys necessari y apremiant lo donar unitat á la llengua, aquella unitat que no s'oposa á las diferencias accidentals que caracterisan los llochs, que cada terra tè 'l llegitim y laudable gust de servar, y que son, com digué un mestre, «aquelles lleugeres dessemblanses qui assenyalen les fesomies dels germans bessons».—«A poch á poch se va lluny, dirá algú: á poch á poch s' anirá determinant naturalment eixa tendencia á l' unitat fins á conseguirla.» Pot esser que sí; mès si s'ha de parlar sens embuts, aquest es un punt en que no gosariam pas afirmar si havem avansat gens fins ara. Veyém que tothom qui escriu, escriu á sa manera: cada hu segueix lo sistema qu'anticipadament s'ha establert, diferents y mòltas vegadas contraris uns ab altres, y fins no faltan escriptors, com observa 'l senyor A. T, autor del sobredit article, que ni consistencia tenen en sas reglas y se 'ls veu vacil-lants en un mateix escrit, tal volta de pocas ratllas. Y á mès d'això, abans de determinarse una tendencia general que podria esser errada ¿no seria convenient sentir l' autorisada veu dels mestres posats d' acort, y dihém posats d' acort, perque també sembla que va cada hu per la seua?

Aquestas consideracions nos havian mogut á exposar sens pretensions los duptes de gramática, y principalment d' ortografía catalana, qu' ab mès freqüencia ocorren al escriure, per si algú 's dignava solventarlos; peró las ocupacions no 'ns ho permeteren, ni 'ns ho permetrian encara. No obstant, ocupantse 'l senyor A. T. en l' anterior número, del us de la *x* y veyent en son escrit tendencia á fixar un sistema que no sembla prou fundat, farém un esfors pera dir lo que 'ns aparega sobre aquest punt, un dels en que's nota mès extranya varietat; y repetim, abans de comensar, que no volem pas fer lo mestre, sino que desitjam tant solament sortir de duptes, exposant com ha exposat la sèua 'l senyor A. T, nostra opinió, que deixarém tant prompte com ne vejám un' altra de mès segura.

Sobre l' us de la *x* apar que son dos los principals sistemas entre 'ls catalanistes. Uns li donan tres valors: lo de *xeix*, com en *xanguet*; lo de *cs*, com en *fi-*

Digitized by Google

xar, (1) y lo de *cz*, com en *exèrcit*. Altres sols volen donarli lo primer valor, es á dir, lo de *xeix*, y escriuhen en altre cas *cs*, v. gr. *ficsar*, ó *cz*, v. gr. *eczèrcit*.

Una sola rahó 's dòna en pro del segon sistema: la necessitat d' evitar la confusió que resulta d' escriure de la mateixa manera 'ls tres sòns de *xeix*, *cs y cz*. Peró aquesta rahó pert gran part de la forsa que sembla tenir, aixis senzillament enunciada. Vejàm á que ve á reduhirse la confusió.

La *x* pot trobarse al principi, al fí y al mitg de dicció. — Al princpi no hi ha lloch á confusió, perque sempre te valor de *xeix*, v. gr. *xeringa*. — Al fi tampoch n' hi ha, perque val sempre *xeix*, v. gr. *mateix* ó *matex*, *escabetx*, fora en poquissims cassos, tal volta solament en la paraula *fènix*, en que val *cs*. — Al mitg de dicció tampoch ofereix dupte, si porta consonant devànt, perque llavors se pronuncia *xeix*, v. g. *manxa*. Si porta vocal devant y consonant darrera, tampoch, perque val sempre *cs*, v. gr. *text*. Sols tenim cas de vera confusió quant porta vocal devant y darrera, no essent la de devant una *i*. Mès llavors la confusió desapareix en gran part posant una *i* al costat de la vocal y devant de la *x*, quant haja de tenir valor de xeix, v. gr. *queixa*, en lloch de *quexa*; y ja sols queda dubte en la pronunciació d' aquesta lletra, quant no porte devant *ai*, *ei*, *oi*, *ui*, en quals cassos ó val per *cs*, com en *vexar*, ó per *cz*, com en *exàmen*.

Es á dir, qu' aixís sols tenim dupte sobre la pronunciació de la *x* quant, trobantse en mitg de dicció, porta vocal devant y darrera, no essent la de devant una *i*; y llavors bè pot deixarse á la práctica la determinació del valor de la lletra *(cs ó cz)*, tant mès quant qu' aquestas paraulas no farian pas una mòlt llarga llista. Axió apart encara d' alguna regla que creyém podria sentarse, peró que no fòra massa òbvia pera'ls qu' aprenen de lletra, pera quins y pera 'ls extrangers tant solament, (advertesca 's bé axió) subsisteix la dificultat. (2) Y no serian aquestos cassos d' indicisió sobre 'l valor de la *x* cosa del altre mon, perque cosa semblant succeheix en cassos especials en altras llenguas, y pot esser en totas. Exemples no mancarian. Mes si encara aquest dupte 's volgués traure, fòra més passador mudar l' escriptura sols en las paraulas en que té la *x* sò de *cs*, qual número sembla menor que'l de las en que té'l de *cz*. Si es convenient sentar una excepció, sentarla, peró no es mòlt racional destruir á favor d' ella una regla generalment practicada. Peró, segons nostre criteri, ni axió deuria ferse en cap manera, pera conservar l' etimología y fesomía de las paraulas. Si las llenguas s' han format naturalment, y totas las paraulas duhen, com nosaltres mateixos, l' estampa de la familia ¿qui s'ha de creure ab facultats pera cambiar la manera d' escriurelas desfigurantlas, fent perdre aixis lo coneixement de sa procedencia (1) y ab ell son significat primitiu y més propi, é impossibilitantnos á gratscient de parlar ab la forsa y propietat degudas? Nos sembla ben petita la rahó de que convé escriure tal com se parla, ó de que l' ortografía s' ajuste per complet á la prosodia, cosa que no creyem que succehesca en cap llengua.

Ab aquesta última observació havem ja dit alguna cosa contra una objecció que preveyam estona há: «no s' ha d' admetre l' interposició de la *i* entre la vocal y la *x* (quant val *xeix*), ja que la *i* no sona.» Ab tot afegirém a lo dit lo següent:

1er En algunas terras en que 'l catalá 's parla se deixa sentir un poch la *i* que va devant de la *x*, com en *deixa*, *vaixell*; y no sabem que 's puga sostenir qu' aquesta es mala pronuncia, ni que no fos mes comuna antigüament, encara que no 'ns empenyariam de cap manera á probar que de fet ho era.

2on Aquest us té antecedents en escrits mes ó menys antichs. Per de prompte 'ns referim á Ballot que diu que «en los llibres de la Generalitat, com son constitucions, decrets, capitols, ordinacions y altres fins á 1702 se expressa dita *i* en lo imprés.» Hem de confessar que no hem estudiat originals antichs sobre 'l particular; pero sí las impressions que s' han fet d alguns autors y qu' hem de creure fidels, y en tots ells hem notat la *i* usada quasi constantment en los finals *aix*, *eix*, *oix*, *uix*, y algunas vegadas (cert que pocas) en mitg de dicció, com se pot veure en Muntaner, publicat per N' Antoni de Bofarull, hont hem trobat las paraulas *mateixa*, *mateixes*, *creixqueren*, *jaqueixca*, *compleixca*, *puixa* y altras.

3er La major part dels que no volen la *i* devant de *x* en mitj de dicció, la usan constantment al fi, y escriuhen *naix*, *coneix*, *coix*, *gruix*. Lo senyor A. T. es dels pochs qu' escriuhen sens *i matex*, *constituex*, y axió 'ns apar mes lógich, perque tant sona la *i* en aquellas combinacions al fí com al mitg de dicció. Los altres emperó troban en l' historia, ó sia l' us antich, la rahó de la diferencia.

Si tot axió no fos suficient per' escriure la *i* devant de *x* quant dega donarse á aquesta lletra valor de *xeix*, com escrivia quasi tothom en los primers anys del renaixement literari y com creyem prescriuhen los gramátichs de nostre temps, abandonariam encara aquest sistema; peró abans de descompondre la *x* en *cs* ó *cz* com y quant ho fan los contraris, prefeririam en aquests casos posar, com fan altres, l' accent circunflexo sobre la vocal que segueix á la *x*, escrivint *caxa*, *madexa*, al mateix temps que *exemple*, *vexació*, determinant per medi de la práctica ó de la regla citada quant val la *x* en aquest últim cas *c s* y quant *c z*. Aixís s' evitaria una innovació que per

(1) Creyem no deu ferse menció del valor de *gs*, que tal vegada no trobariam en nostra llengua, y que per altra part se confon perfectament en la pronunciació ab lo de *cs*. Aquest so doble no es precisament de *c s* ó de *g s*, sino *gutural* y *s*.

(2) No creyem equivocarnos al afirmar que no passan d' unas 26 ó 27 las paraulas en que s' troba la *x* ab valor de *cz* y seguida de vocal; que totas son derivadas del llati ó del grech, y que totas comensan per *ex*, particula component en ditas llenguas. Poden comprobarse aquestas etimologias, com ho hem fet nosaltres en lo «Nuevo diccionario latino-español etimológico por D. Raimundo de Miguel y el Marques de Morante» y en lo «Dictionaire grec-français par C. Alexandre.» En totas las demés paraulas que no comensan per la component *ex* ó no son compostas d' ellas, y en las quals á la *x* segueix tambe vocal, la *x* se pronuncia *cs*, v. gr. *fixar*, *taxar*, *fluxo*, *luxo*, *flexió*, *laxar*, *etc*.

(1) En efecte, ¿no 's fa mes dificil trobar la filiació de las seguents paraulas, qu' ab la *x* descomposta van aqui per exemple? ¿Las coneixeria sa mateixa mare la llengua llatina? *eczit* (de *ex es*), *eczàmen* (de *ex-agmen*), *eczecutar* (de *ex sequor*), *ecspressió*, ab quatre consonants de raig (de *ex-primo* compost de *premo*) y altras y altras sembla que fan mal d' ulls quant un las llegeix.

Digitized by Google

serho ja es odiosa, y mes quant no sembla prou fundada, desfigura las paraulas y no tè 'l mes petit antecedent en los autors antichs, y que mólts de sos defensors sembla que no gosan sostenir en tots los cassos. (1)

Resumint, y *salvo meliori*, sembla que podrian formularse las següents reglas sobre l' us de la *x*.

La *x* te valor de *xeix*, de *cs* y de *cz*. Te valor de *xeix* al principi y al fi de dicció, y al mitg d' ella quant li precedeix consonant y quant li precedeix y segueix vocal, essent *i* la que precedeix; y per tant s' interposa una *i* entre la vocal anterior y la *x* sempre que havent de sonar *xeix*, li segueix altra vocal, del mateix modo com se fa al fi de dicciò. En los demés cassos la *x* val per *cs* ó *cz*. Axís s'escriuría, *xato*, *peix*, *totxo*, *caixa*, *text*, *luxo*, *exótich*.

O bé podria dirse. Donats los tres valors á la *x*, quant te 'l de *xeix* no s' interposa la *i* entr' ella y la vocal anterior sinó al fi de dicció ó may; y quant te 'l de *cs* ó *cz* seguida de vocal, aquesta s' accentua ab circumflexo. Axís s' escriuria: *xato*, *peix* ó *pex*, *totxo*, *caxa*, *text*, *luxô*, *exôtich*.

Cap dels dos sistemas se prestará sens dupte á tant serias objeccions com lo que proposava en son article lo senyor A. T., en qualsevol altre que descomponga la *x* ni sos factors simples. En veritat nos sembla «la reglamentació antiga, sempre preferible á qualsevol arbitrarietat per moderna que siga.»

Girona 18 de Juliol de 1872.

PIO PI Y VIDAL.

BIBLIOGRAFÍA.

Jochs Florals de Barcelona de 1871.

V.

Premi de la Diputació de las Balears.—Lo compte d' Ampuries, d' en Tomás Forteza.—N' Alí de la Palomera, d' en Pere d'Alcántara Penya y Nicolau. —Romanç de la conquesta de Maylorcha, d' en Mateu Obrador y Bennassar.

Del inspirat poeta mallorquí en Tomás Forteza fou la composició que obtingué lo premi ofert per la Diputació Provincial de las Balears al qui millor cantás un fet de la historia de aquellas illas.

Lo capdill n' Huch d' Ampurias es l' heroe que fá reviure'l poeta en uns ben escrits romanços, notables per la sua sobrietat de dicció y per lo destre de las descripcions que conté.

(1) Entre altras irregularitats hem vist escrit per catalanistas dels que descomponen la *x espressió*, no guardant l' etimología llatina, ó *expressió*, faltant á llur sistema. Tambe hem vist *eccellentissim* en lloch de *excellentissim* segons l' orígen llatí, ó *ecscellentissim* segons las reglas qu' apar segueixen. Y es clar que tampoch admetém com á ben escrit pe 'l senyor A. T. *ecsellent*, com no ho estaria *exellent*, puig en abdós cassos desapareix la radical *c* (*excello*.) No falta per fi qui tant aviat descompon com no descompon sens seguir cap regla ó tenintla al menys molt amagada.

Véjanse com á mostra de lo que dihem, estos dos trossos de la primera part.

«Axis deya y tost semblavan
sos peons encoratjats,
host feynera de formigues
uns venint y altres anant;
Pins y bigues trajinavan
y fregian enclitar,
les calderes rebullian,
retentian les destrals...»
. . . .
«Y al finir, envers la torre
corregué, falla en la má,
y les teyes flamejavan
y cruixian los lienyams;
s' estremian les murades,
se 'n pujava al cel lo flam,
y la torre feta dernes
queya pols dins de la vall.»

Tot lo romans III es també una bella mostra de la forsa descriptiva que té l' enginy del jove poeta mallorquí.

Tal volta en lo que es diálech no atenyí la mateixa alsaria. En ell s' hi veu per lo general cert amanerament, fill de un esfors que está molt lluny de esser l' inspiració que en altres indrets desplega. A malgrat de tot axó, aquí com en lo demés dels romanços la versificació es notable per son nervi y robustesa.

L' obra en general, per mes que en totas sas parts nos mostre al coratjós comte d' Ampurias, adoleix de mancarli ab una acció rodona, l' interés que tant bè escau en los romanços del género á que pertany. Axó si 's vol no será defecte, y menys haventse proposat lo poeta seguir en un tot la narració que dels fets que canta, fan las antigas crónicas; mes á nostre veure respectant un propósit, per altra part dut á bon terme, l' obra, com á sentit poétich, hauria guanyat molt, si no tancantse en los termes estrets de una crónica rimada, hagués enclós son autor altres passions en lo cor del protagonista que fessen ressaltar mes l' amor á la pátria que en tota ella hi domina, ó bè sens falsejar per ço, lo sentit históricli que cab dintre de una poesía, hagués buscat en un argument mes ó menys senzill; emperó bèn filat y ab bona relació entre sas parts, l' interés que es en las obras narrativas un de llurs atractius millors.

***

Lo primer accéssit á est premi fou donat á un episodi de la conquesta de Mallorca, que ab lo títol «*Alí de la Palomera*» escrigué lo conegut poeta en Pere de Alcántara Penya.

Sense que l' obra sia de primera forsa, es una bonica llegenda, desenrotllada ab mestria y que conté trossos recomenables per la sua fácil frescura y sostinguda entonació.

Bé es veritat que peca en altres de desllument, deixanshi véure la facilitat del versificador en estendre la impressió poética, que ab menys versos s'hauria presentat mes viva y mes brillant; empero compensat queda en part eix defecte ab la galanura del vers que corra sempre fácil com apacible torrent, y crestallí com ell, per váldre'ns de una espressió que vol ser gráfica.

Tant la descripció que fá del palau de la Allmuday-

Digitized by Google

na, com la sonada del corn de guerra que remou als serrahins y pera la defensa de l' illa de Mallorca los aplega, com per últim l' imprecació de Alí, continguda en la darrera part, son boçins que domostran clarament que nia en lo cap del poeta mallorquí l' inspiració nudrida ab una notable forsa de percepció y una sensibilitat esquisida.

*
* *

Lo «*Romans de la conquesta de Maylorcha*» que obtingué 'l segon accéssit, original del jove poeta mallorquí en Mateu Obrador y Bennasar, es una obra que si be fá entreveuré bonas disposicions en son autor, fluixeja notablement, atés l'assumpto que canta.

Las descripcions que conté, encare que correctes en son desenrotllament, pecan de llisas, no presentant un sol toch que las anime y las assoleye ab l'escalf de la inspiració y de la poesia. Poch us fá l' autor de las figuras: tot lo que diu es comú; y d' aytal modo, deixant apart la rima, s' escriuria si l' assumpto tingués de esser tractat en prosa.

L'autor en esta obra ha volgut fer gala, com molts altres, de la renaixensa literaria catalana ensá, de coneixe nostre antich llenguatje. No volém examinar si ha eixit victoriós de tant difícil probatura, puig, en la necessitat que tenim de fixar lo llenguatje catalá, buscant en ell la difícil germandó de lo literari ab lo inteligible, sense perdre jamay res de lo castís y de lo pur, no aconsellarém á ningú, y molt menys á un jove que emprenga un treball que en lloch de esser útil, contribueix per lo contrari, á allunyarnos del objecte, que á nostre entendre devém cercar los conreadors de las lletras catalanas.

VI.

Premi de una medalla de plata ofert per alguns mallorquins aymadors de la llengua patria.—La Cova d' Artá, de 'n Joseph Martí y Folguera.— Soller y la Llotja de Palma, de 'n Joseph Taronjí y Cortés.—Consideracions.

La *Cova d' Artá* tot y essent una poesia adotzenada, en la qual se canta una maravella de la naturalesa y 's dona eixida á un sentiment que en semblants assumptos es *de cajon*, com diuhen molt gráficament los castellans, nos produheix un efecte estrany. La poesia vol esser descriptiva y lírica al mateix temps. Per lo tocant á lo primer hi trobám molta generalitat, de aytal manera que no sembla mes, sino que l' autor no haja vist lo prodigi que canta, ó que sa imaginació, al veure'l, haja rebut tant lleugeras impressions, com mes lleugeras no las rebés, ab una senzilla y freda relació que d' ell n' hagués escoltada. Lo que deuria esser inspiració y fantasía queda reduhit á un fals entussiasme, espressat ab un sens nombre de esclamacions entre punts admiratius apariadas.

Per lo que toca á la sua part lírica hém dit ja lo que deviam. Molts son los poetas que al veure una obra de la naturalesa han esclamat que l' home es incapas de ferla y s' han agenollat davant l' omnipotencia de Déu que l' ha creada, planyentse de la mesquinesa de tot lo humá y deixanse endur en las darreras estrofas per lo sentiment de la fé y de la adoració divina. No es que aquest sentiment lo trobém fora de lloch en estos assumptos; mes ja que no un fons nou, voldriam veurhi sempre una forma de idea filla del modo de sentir esclusiu del poeta, y jamay enmanllevada. Lo que no sapigam veureli en la present poesia es lo que nos ha fet dir que era adotzenada.

En quan á la versificació, es robusta y bèn entonada encare que deslluida algun cop per alguns conceptes vulgars, espressats ab una espontaneitat massa inesperta. Exemple d' aixó son los següents versos:

«Veig cada colp que 'm giro
lo *forat* de la cova mes *petit*»

Concepte que si bè es molt natural per la percepció que espressa, es molt vulgar per figurar en una poesia lírica.

Com á mostra de bona versificació citarém en cambi los següents:

«Aquí jamay arriba
la tempesta del mon ni son esment;
aquí no naixen flors, ni 'l jorn comença:
del hom la planta altiva
tremola aquí; la pensa
l'ergull deposa, y sa miseria sent.»

*
* *

Los primer y segon accéssits á est premi guanyárenlos respectivament las odas «*Soller*» y «*A la Llotja de Palma*» poesias abduas del poeta mallorquí en Joseph Tarongí y Cortés.

En abduas s' hi veuhen bonas disposicions; mes pecan per deixadesa en la forma, en especial la segona.

«*Soller*» demostra bon coneixement dels clássichs castellans. Es apacible y fresca: té estrofas ben versificadas: altres ab alguna trasposició violenta y foscas.

Mostra de las primeras y sens dupte una de las millors que conté es aquesta:

«Oh! munta al Puig: les glories,
los esplendors veurás de l' ampla terra:
en formes illusories
les antigues memories
dé tota l' Ylla pujan dalt la serra»

En quan á «*La Llotja de Palma*» trobamla molt incorrecte. Res mes prosaich que la següent estrofa;

«Pero ¿perque eix silenci de tomba, funerari?
¿Perque taulons y fustes causant profanació?
¿Perque eixos munts de saques del tot abandonarhi?
¿Es esta la gran Casa de la Contractació?»

Tant los conceptes de una oda com de l' altra no's fan notables per la sua brillantor ni per la sua novetat. Emperó com ni en l' una ni en l' altra s' hi descubreixen tampoch pretencions, bé poden anar ditas obras com una proba de que no mancan disposicions pera la poesia á son autor.

*
* *

Aquí donariam per termenat nostre árduo treball sino volguessem protestarne una vegada mes de l' esperit imparcial que'ns ha conduit en nostra empresa. Si hem conseguit lo que tant desitjavam, dígau lo lector y ab son criteri judique are ell del nostre.

Hem procurat sempre mantenirnos en claretat de judici, no deixantnos endur ni per un exagerat obtimisme, ni tampoch per un sistemátich esperit contrari. Mes aviat analítich que sentimental, nostre estudi ha senyalat, segons nostre veure, las bellesas y al ensemps los defectes de las obras criticadas, y

Digitized by Google

sens abandonar son fons, ni la sua forma, ni tampoch donar á esta una importancia exagerada, parantnos á examinar las composicions vers per vers ó estrofa per estrofa, hem fet sempre per esser útils als que 'ns llegissen, fent us de las rahons darrera de las apreciacions que estampavam.

Molt nos plauria parlar ara dels Jochs Florals en general, y de la necessitat que creyém tenen de rebre una reforma que á nostre entendre molt podria encare millorar sos bons efectes; mes havént sortit á la llum ja l' aplech de poesias premiadas pél Consistori d' enguany y devent també ocupárnose 'n, mes nos estimen ferho al termenar de nostre próxim estudi crítich sobre 'l mateix.

Per avuy dirém tant sols que bona anyada es per cert la que 'ns ha donat fruits de tant bona sahó com «La Caosó del mestre Jan» y «Lo Sometent», acompanyats de la «Inmortalitat y Grandesa», dels «Sospirs», del «Compte de Ampuries», de «La terra al cel» y de «N' Alí de la Palomera.»

Mentres obras de tant mérit brollen de las plomas catalanas, mentres joves tant bén dispostos se donen á coneixe cada anyada, mentres volúms com lo qu' hem examinat vejen la llum pública, mes que sia una vegada al any, no l' hi mancará pas á nostra renaixensa vida, esplendor y bona esperansa; profit, honra é inmortalitat.

J. Roca y Roca.

EN L' AYRE.

Blanques colomes
pujan son vol
fins á les bromes
de tornassol,
rissant ses plomes
ab l'aura mansa,
llach de bonansa
que foga'l sol.
Es que aquella hora
se ha sentit ja,
vibrant sonora
del campaná,
que encisadora
vessa una essencia
que á la inocencia
fa endormiscá.
Per ço afalagan
als verges cors
los cants que vagan
entre remors,
per ço se amagan
entre les bromes,
que les colomes
viuhen d' amors.
Son ala empolsa
d' or tot l' espay,
hont entre molsa
plora un desmay,
de ombra tant dolsa,
que en l' aspre serra
de aqueixa terra
no trovan may.
Allá se aturan
sota son vel,
alla murmuran
cansons de mel,
y es mentres duran
los cants que hi trovan,
l' arbre ahont còvan,
racó del cel.
Cau bonicoya,
dols encencer,
flayrosa toya,
florit verger,
palau de joya,
niu de alegría,
font de armonía,
mina de plaher.
L' aura plasenta
fresca li fa
l' aygua llisquenta
lo ve á regá;
may la tormenta
que bat la roca
sa ferma soca
pot arrancá.
Trova allá plassa
dels cors l' esbart,
que 'l mon traspassa
de part á part,
quant n' arrebassa
fletja traydora,
que si cau d' hora
se 'n va ben tart.
Del cel vehina
l' afrau del vol,
allá enllumina
no crema 'l sol
y en pau divina,
y en somnis dolsos,
frega sos polsos
lo ventitjol.
A voltes sota
de herva en un bri
alguna gota
s' hi veu lluhí
de sos ulls brota
perla preuhada;
n' es la rosada
del dematí.
Com es que ploran
son dolor mut,
si 'l lloch hont mòran
tot diu *salut!*
Que es lo que anyoran?
fins en la gloria
ve á la memoria
l' amor perdut.
Mos ulls encauhen
rius verdadés,
dels vostres cauhen
gotes no mes;
Encar que os plauhen
axi 's tornara
lo que es riu ara
gotes despres.
Ten que en ser l' hora
que 'l sol se pon,
falagadora,
vinga la son
y somniadora,
tinga entre flayres,
l' ánima als ayres,
si 'l cos al mon.

2 agost de 1871.

Joseph Serra y Campdelacreu *de Vich.*

BALADA.

LAS LLÁGRIMAS DE LA NINA.

I.

La Treseta era la nina mes gentil del entorn; maca com un sol, rossa com un fil d' or, semblava un angelet del cel. Com ells era bona y com ells hermosa. Per ço estimava ab tot lo cor: l' amor es la vi-

Digitized by Google

da del cel, y estimant en la terra, no s' anyoraba casi gens de la patria del seu esperit pur y fidel, mes pur que la gota de rosada que desperta á las floretas y mes fidel que la gota de pluja que 's desfá d' amor per las plantas.

II.

Lo mon no pot ser lo cel, y l' mon ho seria si la benhauransa del amor hi durés sempre, perque 'l Paradís no es res mes que l' eternitat del amor, del amor que la Treseta sentía. Per ço li vingué l' hora de patir, l' hora de recordarse de que estava en la terra. L' seu aymant va marxar lluny, molt lluny. Pot ser, en mitx de sa ditxa 'ls aymants hagueren oblidat lo cel de Deu, y Deu no pot permetrer que se l' oblidi per las delicias de la terra.

Per çó li esquinsá 'l vel que li tapava la gloria eterna esquinsantli 'l cor ab la separació mes cruel.

III.

Y passava l' temps. Cada minut li semblava un setgle: cada hora passava demunt de la seva ánima ab lo pés de l' eternitat. La separació era eterna, y 'l temps caminava carregat ab lo dolor de aquella separació.

Y no feya res mes que plorar. Lo dól oprimeix lo cor y 'l fá vessar pels ulls, convertits sos sentiments en llágrimas.

Per tot arreu buscava al seu aymant: per tot arreu lo cridava, y no veya altre imatje d' ell que la que guardava en lo seu esperit y no sentia altre veu que l' ressó de sas ansietats. Sols l' ángel del amor procurava portarli 'l consol: sols ell procurava endolsarli las penas ab los somnis amorosos qu' estenia pel seu entorn.

Y la pobre plorava al despertarse. Y sas llágrimas puras queyan en lo plomatje puríssim del angelet que l' afalagava.

IV.

Y l' anyoransa tant, tant li oprimia l' cor que va aufegar sa esperansa, que la sostenia.

¡Pobre cor sens' esperansa! ja no li restan ni 'ls somnis.

A la infelis Treseta li mancava lo millor pera viurer en esta terra: li mancava la matexa vida. S' anyorava massa del cel, y s' va morir la pobreta.

Y l' ángel dels seus ensomnis d' amor, posántsela demunt sas alas blancas y candorosas, dexá aquest mon y prengué l' vol cap al paradís etern.

V.

Y diu qu' en la volada de l' esperit angélich que fendia 'ls aires com mágica exalació, anavan regalant las llágrimas de la nina, las llágrimas puras que 's escamparen un dia sobre 'l blanch plomatje del géni de l' amor. Y las floretas mes delicadas obriren amorosament llurs calsers delicats per acullirlas, y las fullas s' estremiren dolsament al aspirarlas, y las brisas dolsas y amorosetas anavan de flor en flor y de fulla en fulla pera besarlas.

¡S' creyen que era la rosada de la matinada!

FELIP DE SALETA.

NOVAS.

—

L' últim concert d' Euterpe, del dia 25 del passat mes de Juliol, se doná en lo saló del teatre de Novedades y en est local continuarán celebrantse daciavant pera major comoditat dels concorrents, que 's trovavan á la sortida massa lluny de la ciutat en esta época de calor quan se davan en los jardins del Tívoli estas concorregudas funcions matinals, lloch que per altra part judicavam mes apropósit. En lo concert de que parlám, lo públich aplaudí ab gust totas las pessas y demaná la repetició d' alguna d' ellas; lo vinent se verificará 'l prócsim diumenge, dia quatre. Y ja que parlám dels concerts del senyor Clavé, devem recordar l' oferta que dit senyor feu en un dels passats números del Eco, de darnos durant esta temporada una nova producció, que es ab tant afany esperada del públich com ben rebuda será, sens dupte, lo dia que tingám lo gust d' ohirla, com á bona germana que deurá esser de sas inspiradas y ben catalanas composicions que fa ja mes de catorze anys que estem aplaudint.

Tambe enguany, per las firas que 's preparan per la Verge de la Mercé, podrém assaborir las melodías de sos chors, putx de cert sabem que está ja resoit celebrar una gran festival, en qual festa hi pendrán part mes de siscents cantants, ab doscents professors d' orquesta y duas bandas. Molt nos plaurá que 's puga dur á cap est projecte, putx axis podrán conexer també 'ls forasters la riquesa de nostra música popular; y mes encara'ns plauria si, com algú ha indicat, preparés lo senyor Clavé pera aquell dia una nova composició seva, y ho celebrariam de tot cor.

—

Dias enrera s' estrená en lo teatre del Tivolí la zarzuela dels Srs. Pitarra y Manent. *La fira de Sant Genis.* La lletra desdiu del talent dramátich Sr. Pitarra. Apar impossible que un assumpto de que tant profit se'n haguera pogut treure haja sigut tant malament aprofitat.

Los tipos, si esceptuem lo de *Geroni* y lo de *Roch Perera*, estan mal delineats, essent en alt grau fals lo del pare de la *Roseta*.

Las escenas en general son pesadas. Devem fer no obstant una honrosíssima escepció de la VII del segon acte, plena de delicadesa.

La música es en nostre concepte la millor que ha compost lo Sr. Manent. Te molt sabor catalá y manifestant clarament lo molt que s' ha inspirat en las cançons catalanas. Seguexi per aquest camí lo Sr. Manent putx tal volta consisteix en lo poch estudi que en general s' ha fet de las cançons populars ó que la zarzuela catalana s' haja vist tant poch afavorida per composicions de verdader caracter.

—

S' ha posat á la venda en las principals llibrerias lo volúm dels Jochs Florals del present any que conté 136 páginas de elegant impressió. Recomenable es la diligencia que s' ha portat en sa publicació.

—

Si la Comissió Directiva de las Firas y festas populars vol realisar lo projecte de celebrar los certámens literaris de que han parlat alguns periódichs, deuria afanyarse en publicar los corresponents programas pera donar temps als qui desitjen obtarhi.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Agost de 1872. Núm. 14.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Los subscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . . 12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . . 1 »		

SUMARI.

Los Reys de Aragó y la Séu de Girona: per *Fidel Fita.*—Noticia de quelqunas antiguetats que s' trovan en lo poble de Olesa de Bonasvalls: per *Teodoro Creus.*—Epístola als catalans (Poesía): per *N. Grau.*—Fullas de llor: per *Modest Vidal.*—Misteri (Poesia): per *Martí Genis.*—La primera dels empedrats: per *F. Manel Pau.*—Sonet: per *Joseph Xatart.*—Lo Llí: per *A. Coralvé.*—Novas.—Reclams.—Advertencia.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

VII.

1) *Fol.* 15 *b.*

Dona Joana per la gracia de deu Reyna Darago, de Navarra, de Sicilia, de Valencia, de Mallorques, de Cerdanya (1) e de Corcega, Comtessa de Barch(elo)na, Duquessa de Atenes e de Neopatria, e encara Comtessa de Rossello e de Cerdanya, *Loctinent general* del Molt alt e excellent Senyor, lo S(enyor) Rey, Senyor e marit nostre molt car e molt amat,—Als amats e feels de la Magestat del S(enyor) Rey e nostres, los Capitol e Canonges de la Seu de Gerona—Salut e dilectio.

Com Nos per algunes coses, concernents laor de nostre senyor deu, servici de la prefata Magestat del dit Senyor Rey, utilitat e repos del principat de Cathalunya, e signantment dels poblats en la terra del Ampurda e Bisbat de Gerona e terres a ells vehines, haiam delliberat *convocar parlament;* e, occupada en la guerra per causa de la rebellio comesa contra lo dit S(enyor) Rey, e Reductio fahedora dels dits rebelles a obediencia del dit S(enyor) R(ey), *no pugam star en alguna vila murada* per celebrar lo dit parlament: per tant adebtantnos a la necessitat del temps, pregam e encarregam que per *al XXVI dia del present e deiuscrit mes de octubre* siau ab Nos en aquella vila o loc a hon Nos covendra esser prosseguint la reductio, encara que sia *en camp,* com per gran necessitat de la cosa publica sia necessari per aquesta vagada axis faça. Dates en lo Castell de Sent mori (2) a XV dies de Octubre en lany de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCC.LXVI.

(1) Ço es *Sardenya.*

(2) A ma dreta del Fluviá, 20 kilómetros al N. E. de Girona y en lo districte de la mateixa.—Comp. GEBHARDT, *Historia de España y de sus Indias,* IV, 280, edic. de 1867.

Domina Regina ma(ndavi)t mi(hi) Bartho(lome)o Serena.

In locumtenentia domine Regine pro BATA f(ol) XXXXVIII.

Eix diploma, realment important pera la história de las *Corts Catalanas,* tantost fou rebut en Girona l' original, quedá trasladat en las *Actes capitulars* ab lletra hermosíssima de notari. Al marge lo Dr. Alfonsello apuntá:

«Convoca parlament la S(enyora) Reyna *en camp;* e per so, ses registrada.»

2) *Fol.* 15, *a, b.*

Als amats nostres los Capitol e Canonges de la Seu de Gerona.

La Reyna.

Amats nostres: los serveys del amat nostre, mossen Gabriel calbo benefficiat en aquexa Seu, fets e prestats a la Ma(gesta)t del S(enyor) R(ey) e a Nos, nos donen causa en la direccio de sos fets interposar nostres parts. E per quant ara som stada Informada per lo dit mossen Gabriel que ell no ha forma de present poder obtenir negun altre beniffet, ne beniffets, en aquesta Seu ni altres sglesies de aquexa Ciutat mes del hu que en la dita Seu te, per causa de un statut quis diu vosaltres haver fet; e com se digua e creeguam que vosaltres, que lo dit statut haveu fet, en aquell podeu be dispensar, e per la tal via lo dit mossen Calbo mes e millor del que vuy sta haver manera de avançarse: vos preguam ab tota affeccio que *per contemplacio* nostra vosaltres no sols vullau, tot hora que obs sia, dispensar en lo dit statut per manera que lo dit mossen Gabriel puga obtenir e *haver altres beniffcis mes del que,* com es dit, *vuy te;* mas encara en res, que tocara direccio sua e de sos affers, harau aquell en tota bona e favorable recomendacio; en manera que senta la intercessio nostra esserli stada fructuosa, axi com tenim confiança que sera, e haveu be e loablement acostumat. E conexereu que a plaer e servey asenyalats ho reputare. Dates en *la vila de Sent pere peixcador* (1) *contra lo Castel de aquella* a XXII de octubre, any M.CCCCLXVI.—Serena Sec(re)t(ari)us.

L' *Acte* anterior, concernent á semblant dispensa en favor del prevere Pere Pujades, especifica lo *sta-*

(1) Vila de la marina, no molt distant de San Marí, peró á l' altra banda del Fluviá. Es dato aquest interessant pera seguir la marcha de la coratjosa reyna, que no pará fins á Rosas y per son esfors mostra que no en va empunyaba lo bastó de Llochtinent ó Capitá general de Catalunya.

Digitized by Google

tut de que parla la Reina, ó la constitució *que prohibet plura beneficia obtineri intra civitatem vel ejus suburbia*. En lo marge del *Acte present* se llegeix: *Fuit dispensatum eciam cum gabriele calvo ad preces domine Regine; quia al*(ias) *fuerat repulsus*. La semblança de objecte en aquestas dos Actas explica perque despues, y no antes, de la present foren registradas las Lletras Reals convocant á Parlament dels Estats Empurdanesos *en overt camp*, ó perqué en lo registre no s' guardá l' ordre chronológic.

VIII.

***En l' any* 1466 *passan tota* LA NIT DE NADAL *en la Séu, la Reina, sa germana, las fillas del Rey, la filla del malograt Cárlos princep de Viana, y la viuda del infant Enrich ab son fill Enrich comte de Ampurias.— Comenssa l' any de la Nativitat* 1467.— *Temors del subsidi preparat en favor de Reyner d' Anjou per lo rey de Fransa Lluis* XI.— *Al-lusió á la crusada contre los Turchs, de que fou gran promotor lo bisbe Margarit* (1).— *Fol.* 16 *b*.**

En lo *Viaje Literario* XII 269, 270, está publicada l' acte.

IX.

***Un sol metge que restaba á Girona, puix los demés eran morts, y que se n' volia anar ab la Reina, es retingut, ó conservat á la ciutat per lo Cablido de la Séu á instancia del bisbe Margarit.— Fol.* 17 *a*.**

Die sabbati, tercia januarii anno domini M.CCCC sexagesimo septimo, instante R(everendissimo) episcopo gerundensi, honorabile capitulum audientes quod honorabilis laurencius bados magister in medicina, unicus in civitate gerundensi quia *ceteri* omnes *mortui sunt*, volebat recedere cum S(erenissi)ma domina Regina, compascientes reipublice hujus civitatis, ne sic frustaretur absentia medici providit eidem magistro de officio phisisci ad biennium in posse discreti p(etri) de bagudana notarii vicariatus.

X.

***En lo presbiteri de la Séu y acabada la missa major, en presencia del clero y de tot lo poble, la Reina* ARMA CAVALLER Y FA NOBLE *al capitá dels castellans* JOHANXO DE GAMBOA. *Lo cop de espasa, ó* ESPALDARÁS, *fou donat per lo comte de Ampurias al nou cavaller, del qual las* GESTAS *foren ensalsadas per lo secretari de la Reina En Bartomeu Serena. Succehi en diumenge,* 4 *de Janer de* 1467.— *Fol.* 17 *a*.**

Viaje literario, XII, 270.

XI.

***Los advocats del Cabildo.— Girona sitiada per los* PAGESOS DE REMENSA,— *Il-lustració del Dret Canónich.— Los tribunals de justicia continuament atropellats per lo poder militar.— Rasgo caracteristic de las* MEMORIAS *escritas per lo Dr. Alfonsello.— Fol.* 20 *r*.**

XV Aprilis (1467), in presentia discreti andree vitalis scriptoris gerunde *in cimenterio subtus palacium episcopale satis prope rexias* (2) intimavi honorabili gabrieli de la via, advocato minoris pensionis capituli olim (3), quod caveret sibi; quia capitulum audivit quod ipse pretendit quod salarium consuetum accipiet et currit; et quia capitulum credit quod non currit sibi salarium aliquod tempore guerre; et quia ipse (4) *in simili* (5) declaravit in facto in c(aus)a *den scuder e del comanador del spital* (1) simul cum hon(orabili) b(ernardo) de pulcro loco, petro adhamar assessore nobilis capitanei et andrea alfonsello.— Ipse vero respondit quod nullam faceret executionem, nec fecit, nisi hostiatim h(ab)eret panem querere; sed quod ante guerram erat una pensio XX librarum sibi debita.— Interrogavi: De quo anno? —Respondit: de Anno MCCCCLXII.— Replicui quod VI junii illius et anni LXII fuit obcessa civitas gerunde; et illo anno nichil penitus habuit capitulum. Sequentibus vero annis: LXIII, nichil recepimus; quia iterum fuit obcessa (2) 2.° loco *a rusticis*, 3.° a castellano sive yspano *mandossa*. Anno LXIIII habuit de feriali VI m(itxerias) boni frumenti.— Confessus est.— Aliis annis habuit de frumento de fornellis (3) porcionem talem qualem habuit unus canonicus, quia ita decretum est. Quia, licet *de jure* in porcionibus pociores debeant esse canonici quam eorum ministri, et ita fuit consultum in facto apud bononiam in simili cau(sa) pro d(omino) men(.....?) de anania, ut ipse refert in c(apite) *statuimus de majori*(*tate*) *et obe*(*dientia*) (4); tamen, etsi nichil fiat in curiis ut patrocinio advocatorum indigeat, (capitulum gerundense) voluit quod *major advocatus* habeat prorata fructuum porcionis canonicalis; *minor* vero qui est, vel erat, d(ominus) de la via quamvis non fuerit conductus nisi ad biennium habeat de feriali porcionem unius canonici.— Ipse iterum dixit quod omnes canonici sunt sibi obligati et presbiteri de capitulo, quia in redditibus ferialis temporis est pocior.— Dixi quod *trufa* (5) erat, ratione predicta.

Retuli dominis de capitulo. Deliberarunt quod omnino faciat finem; vel revocetur ad cautelam et nichil sibi detur, postquam non fuit reconductus. Sed quia pauci eramus, distuli; quia satis michi videtur quod capitulum in nullo tenetur sibi de toto tempore guerre, quia nichil actum est neque aliquid recepimus. Item quia

(1) Cf. *Gallia Christiana*, VI, pág. 1063; Paris 1739.

(2) Devant la portalada dels *Sants Apóstols*. Las *reixas* ho eran del *carner*, ó cementiri qui s' titulava del *márrech*.

(3) «D(ominus) de la via fuit conductus ad biennium anno D(omini) MCCCCLX in posse p(etri) baguda. De mense marcii habuit XV libras.» Notá marginal.

(4) Gabriel de La Via.

(5) En semblant causa.

(1) Bernat de Bell-Lloch era lo advocat major, qui obtingué aquest cárrech en lo dia 3 de Novembre de 1466 per rahó de la mort de son predecessor, lo Dr. Pere Adhamar. Los quatre jurisconsults, en lo text citats, declararen (fol. 14, al per comissió del Sr. Bisbe, de En Pere de Rocaberti y del Consell Municipal, que ni lo *preceptor ó comanador*, ni *lo procurador del nou hospital* podian rebrer salari en temps de guerra.

(2) Veji 's lo document I. Lo *siti* durá un mes, desde 'l dia 2 de Novembre de 1462.— Com dato notabilissim per il lustrarne la causa, publicaré la *carta de la Reina* adressada desde la vila de San Celoni al Ajuntament de Girona ab data del 13 de Març de 1462. L' *original*, ell mateix, está en poder de mon savi amich y reputat numismátich D. Celestí Pujol y Camps de Girona. Diu axis:

«Als amats e feels nostres los jurats de la ciutat de Gerona.

La Reyna.

Amats e feels nostres. vuy en *la roqua* stant per cavalcar rebem una l(et)ra v(ost)ra. quens significava algun repos en los fets del(s) patgesos; e hara levantnos de taula en la p(rese)nt vila ne havem rebut una altra en que(n)s significau *los dits pagesos esser moguts, ó star per movre peral castel de Sanctapau*, quens es greu. E jatsia tinguessem voluntat de prosseguir n(ost)ron cami; pero, ara molt mes entenem de cuytar. Axi, questanit entrarem a *stalrich*: e per dema esser diumenge reposarem alli; e lo dilluns vinent entrarem en aqueixa ciutat, e entendrem en lo repos dels afers, mitjançant la ajutori divinal castigant los cupables.

Dada en sansaloni a XIII de marz del any MCCCCLXII.— La Reina (firma autógrafa).

D(omi)na Regina man(davi)t michi Bartholomeo Serena.»

Effectivament D.ª Juana entrá en Girona als 15 de Març, aposentantse en casa de Mossen Francesch Sampsó, segons consta en lo *Llivre de Resolucions* del Ajuntament del any 1462 al fol. 48 b, que s' conserva en lo arxiu municipal de Girona.

(3) *Fornells de la Selva* á 6 kilómetros de Girona.

(4) Decretals de Gregori IX, llib. I, tit. XXXIII, cap. 15.— No m' sembla pas que lo comentador, citat en lo text, fos lo célebre Juan de Anagni mort en 1458. Cf. FONTANA, *Amphitheatrum legale*, Parma 1688, part. III, pag. 15.

(5) Mentida, cavilositat nascuda de poch seny ó de interes maliciós.

Digitized by Google

lapso biennio non fuit reconductus; nec obstat quod ipse asserit quod durante guerra fuit vocatus et tacite reconductus. Quia non fuit vocatus nisi per d(ominum) episcopum pro negociis *mansi oliba* (1); pro negociis vero capituli t(a)m(en) nunquam, durante guerra, fuit vocatus neque reconductus. Et fatuum esset reconducere, cum *nichil fiat in curiis, nec jura servantur, sed armis opprimuntur*. Et vide que supra *scripsi* in IIII carta et XIIII, ut omnia veniant ad noticiam successorum.

La noticia da que—*á Girona sitiat haguessen los rústichs*, ó pagesos de remensa, envers la fí del any 1462—era estada *fins ara* desconeguda. Balaguer (D. Victor) atribueix lo siti al baró de Cruhilles (2); peró, no cal dubtar que sa força principal formavan los pagesos excitats per la carta del 9 *de Juny*, que la Diputació del General de Catalunya dirigí á llurs síndichs (3). Si bé s' mira, la questió social dels *homens de redimença*, tan parescuda á la del proletariat actual, omple tot lo sigle XV per venir á expirar, no en lo *Manifiesto de Guadalupe*, ni en *las Germanias*, sino en la *expulsió dels morells* ó *moriscos* (maurellos. maurocaptos=maragatos), qui foren, á mon parer, lo primitiu y verdader tipo dels de remensa. Cutxet (Don Lluis) aduhint lo rescripte de Alfonso V fet en 1 de Juliol de 1448 (4) y la famosa declaració del 5 de Octubre de 1455 (5), no explica perqué *allí* l' Rey anomena lo debat *antiquissim*. Lo fet es que ja en 1402 la reina María esposa de D. Martí tractava ab calor eix assumpto per devant lo papa Benedicto XIII (6); y que la Iglesia Católica, caritativa *ans tot*, prudent emperó, pot trovar en aquella gran questió, si á fondo s' tracta, una *nova* y gloriosa página per afegir á sa divinal historia de dinou sigles.

(Seguirá.)

Fidel Fita.

NOTICIA DE QUELQUNAS ANTIGUETATS

QUE S' TROBAN EN LO POBLE DE OLESA DE BONASVALLS.

En un viatje que fa pochs anys tinguí ocasió de fer á lo arreconat y poch conegut poble de Olesa de Bonasvalls, de aquesta Provincia y partit nostre judicial, fou molt agradablement cridada ma atenció per tres ó cuatre objectes artístichs, que, com perlas entre llots amagadas, s' oferiren á mos ulls de coral aymador de las antiguetats de nostra terra.

(1) Veji s' lo document v, 4.

(2) *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragon*, III, 594' 595.—Fiantme de aquest autor (III, 586, 587, not.) vaix citar lo *fol.* 556 *del tomo* VI *de las Turbacions* en la nota 3.ª de mon primer document. Dech rectificarho en fol. 360 b, segons he vist en lo llibre *original*, que s' guarda en lo arxiu de la Corona de Aragó. Compari s' mon document v, 1.

(3) Cutxet, *Cataluña vindicada*, pág. 214; Barcelona' 1858.

(4) *Ibid.* 219. Comp. mon docum. VI, 4 not. 1.

(5) *Ibid.* 226.

(6) Registre titulat: *Curie locumtenencie*, 8, *Regine Marie*; *núm.º moderno*, *Martini*, 2350.—De aquell plech de documents relatius á dita negociació, han sigut tretas (fol. 68) y publicadas per Paluzie (*Historia de Olot*. apend. 23) las Instruccions fetas á En Jaume Ferrer per la reina Maria *sens data*. Per ara m' contentaré de senyalar á la pública erudició dos cartas de la reina Maria sobre los *quatre mals usos* fetas en Valencia del Cid y adresadas al Papa: una *del* 21 *de Maig óc* 1402 (fol. 43), altra *del* 12 *Octubre del mateix any*, (fol. 66 b, 67 a.) Lo bon resultat de aquesta ultima era lo principal objecte de ditas *Instruccions*.

Ja llavoras me vaig apressar á deixar consignada en lo *Diari* que s' publica en aquesta vila la existencia de tan preuadas com ignoradas joyas, á fí de cridar sobre ellas la atenció també de los demes aymadors, y sobretot contribuir en lo que pogues á impedir que, com tantas altras germanas seuas, desapareguessen víctimas de la cobdicia é ignorancia dels uns y de la interessada coneixensa dels altres, per anar malhaurament á enriquir los Museums públichs y particulars de pobles mes que l' nostre gelosos de sas glorias artísticas y literarias. Peró com á part del mérit intrínsech que dits objectes entranyan, he vist despres que l' un d' ells al menys lo tenia á mes extrínsech, per dirho aixís, molt interessant en la historia de la ja may prou ben lloada institució de nostres preclars Concellers, mon corcó per la conservació de aytals objectes ha anat mes y mes en mi aumentant, y no he pogut resistir al desitj de procurar que noticia d' ells ne quedia també estampada en una publicació que com La Renaxensa te com á primer y principal propósit la recordansa de nostre gloriós passat, pera que com á modelo y espill en que se mírian los presents, si be ab las esmenas y variants que lo decurs del temps naturalment aporta, pugan prepararne á nostra benvolguda pátria un honorable y digne esdevenidor.

Los objectes donchs, á que m'referesch, son los següents:

Primer. Una mitja testa, en sa part superior escolpida en pedra, cual calitat no poguí apreciar per lo ensimbellat del lloch hont se trova col-locada; de perfil lo mes correcte y pur de l' art grech, y pertanyenta al pareixer á alguna divinitat del paganisme. La part inferior, que una ma profana hi volgué afegir, no serveix sino pera fer mes ressaltar lo magnífich contorn d' aquell notable front, eleganta cabellera, nas y llabi superior de las mas bellas formas.

Segon: Una creu parroquial del mes pur istil gótich, de grans proporcions, tenintne entorn de la especie de pirámide que constitueix sa base las ben talladas figuras de sis apóstols y altres tants ángels ab los atributs de la passió de Nostre Diví Redemptor, sota richs y capritxosos dosserets y pinácols col-locadas y alternadas ab bona porció de primorosas agullas y detalls los mes preciosos. Las imatges de Nostre Senyor y de sa Divina Mare que ocupan una y altre cara del centro de la creu, omplenada tota ella de la mes rica y lleugera cresteria de ojivas y florons, son també de una execució inmillorable; y á la alsaria de sas testas se troban escolpidas las xifras de Jesus y Maria en ayrosos carácters de góticb florit.

¡Llástima que ab lo decurs del temps y sobre tot en época molt poch llunyana, segons me digueren, las malifetas dels escolans mutilassen quelqunas de las gargoletas y detalls que dita creu contenia, y que un restaurador poch conciensut donás á las agullas que rodeijan la pirámide una inclinació viciosa é impropia de l' istil de la obra y del objecte que s' proposá l' orfevre al col-locarlas allí!

Tercer: Un cuadro sobre tela existent en la sagristia de la mateixa parroquia, representantne la oració del Senyor en l' hort de Getsemaní; de celes-

Digitized by Google

tial expressió, los rostros de Jesus y de l' ángel què l' aconhorta en sa agonía, y de un colorit suau y pastós, que s' troba per dissort deslluhit també per una ma profana y casi caldria dir criminal, que posá tot lo fondo y contorns de las figuras de un color al oli blanquinós, sens dupte per semblarli á tan estúpit innovador massa fosch lo que tenia, per mes que guardas, com es natural, la deguda relació ab lo tó general de ditas figuras y la hora y lloch que eran parts principals de l' assumpto que alli s' representava.

Inútil será dir que, ab tan barbárich tractament, no solsament perdé son efecte general tan estimable pintura, sino que ademés patiren las mateixas parts que subsistents quedáreu; puig que al retallarse sos contorns ab la blanquinosa capa, s' invadiren miserablement las líneas que'ls formavan, fentne apareixer defectuós lo que, atesa la bellesa de l' que intacte resta, no s' pot menys de creure seria de la puresa y correcció mes recomenables.

Lo quart y últim objecte que vaig atmirar, y al que se refereix lo que de mérit extrínsech, á mes de lo seu propi intrínsech he dalt dit, es un preciós retaule representant los principals fets de la historia de S. Sever, pintats sobre pots y de la mes atmirable execució. La varietat y noblesa de las fesomías, los diminuts y prolixament travallats detalls dels ornaments sacerdotals, vestimentas é insignias dels bisbes, rey, concellers, cortesans y servidors; y fins los floratjes dels brocats y brodaduras d' or del tern y tálem de una profeçó, fan que la vista s' embadaleixi y l' enteniment ab la il-lusió s' trasladia á aquella llunyana época que tan falagueras memorias n's aporta.

Y consisteix lo seu mérit extrínsech, en que dit retaule es, á mon pareixer, lo al que se refereix nostre bon cronista Esteve Gilabert Bruniquer en sa «Relació sumaria de la antiga fundació y cristianisme de la ciutat de Barcelona y del antich magistrat y govern dels magnífichs concellers y altres coses de honor y bellesa de la ciutat» cuant diu: «Antigament »los verguers portavan al cap en loc de gorra ó som»brero, la rodanxa ó rollana travellada ab los pe»niants que ara portan en las spallas, pero era copa»da, que no es vuy, per quels entras y tingues en »lo cap; *y axí estan en laltar de S. Sever en la Seu, »hont es pintada la solemne profeçó de la translació »del sanct cors de Sanct Sever, que fou á* 4 *d' agost* »1405 (pintura antiga de 200 anys), hont se veu que »lo rey D. Martí y los consellers portan las varas del »talem, cubert lo Rey ab lo sombrero y corona real »y cuberts los Consellers ab sas gorras, y devant del »cors Sanct, van quatre massers ó verguers ab sas »massas altas, que serian los dos del Rey y dos dels »Consellers, y darrera va la Reyna ab sos dos mas»sers; y tots los dits massers van ab las rodanxas »que diem, al cap, que seria lo abit ó insignia del »verguer ó del masser; y per ço etiam devant del »Rey ó Reyna anaven cuberts, y de aqui haurá res»tat lo nom quels diuen vuy, capero; si be are nol »portan al cap sina cuzit á la spalla, y notas, que »prop de la Reyna va un Rey que porta corona al »sombrero, qui era lo Rey Don Martí de Cicilia, fill... »del nostro Rey Don Martí d' Aragó, y no se li veu»hen massers devant, perque encara que era primo»genit, empero no era Rey nostre.»

Fundantme pera semblant opinió sostenir, en que lo altar á que se refereix Bruniquer no existeix vuy dia en la Seu de Barcelona, y que lo retaule de Olesa que aytals pinturas conté, que verament porta lo sagell de la antiguetat (avuy de cuatre segles y mitg lo menys) que á lo de que parla, atribueix Bruniquer, fou, segons se 'ns digué, aportat de dita esglesia á la capella particular de l' hospital de pobres y pelegrins de dit poble de Olesa hont se trova. Y com que dit hospital, fundat per la bona memoria de D. Guillem de Cervelló, senyor que fou del castell de Cervelló, Foix, vila de Mager, Miralles, etc., en cuatre de las Nonas de Juny del any mil doscents sexanta y dos, está baix lo patronat dels Illms. Senyors Bisbes de Barcelona, es de créurer molt naturalment que la traslació de dit retaule seria allí feta per disposició de algun de dits prelats, cuan lo mal gust tractaria de sustituhirlo en la dita Seu per altre dels que tant desllustran la severa gravetat de nostra magestuosa Basílica catedral.

Aquesta mateixa circunstancia que d' esmentar acabo fa que m' espliquia molt facilment la existencia de la rica creu y mutilada pintura en tan arreconada terra; mes lo que gran estranyesa m' causa, es la presencia de aquella preciosa testa d' escultura, cual precedencia no deixaria de serne curios lo poder esbrinar, suposada cosa qu'es que la paret ó mur de lo episcopal palau y hospital de pobres á la vegada, hont empotrada s' troba, es de molt mes moderna construcció y evidentment allí col-locada per un capritxo de qui aytals murs maná alçar, y al peu y com formantne base de una gótica creu, de pedra també que sobre lo portal se n' alça.

De tots modos, yo estich molt content de haber pogut cridar la atenció sobre unas obras baix tants aspectes importants, deplorant sols que la esquerrera y amagada posició del poble de Olesa de Bonasvalls impedesca que puguian ser tan conegudas y visitadas com á mon curt entendrer se mereixen.

Vilanova y Geltrú, Juliol de 1872.

TEODORO CREUS.

ÉPÍSTOLA ALS CATALANS.

Fills dels homes qu' exalta la victoria,
hereus d' exa nissaga prepotenta
que cubrí 'l mon ab son mantell de gloria;
Escolteume si 'us plau; mon cor [illegible],
mitjansant Deu, sens quexas, sens [illegible] avis,
aconsellarvos en la edat presenta.
No es la supervia qui desclou mos llabis;
jo no so res, mes sento que m' inspira
l' entussiasme á la terra de mos avis.
Si 'l temps gastá las cordas de ma lira,
si entorn de ma gebrada cabellera
neguitosa la Parca se regira;
Dexeu á est trist en l' hora postrimera
que fasse agonejant la revivalla
com lo sol al ponent de sa carrera.

Digitized by Google

Ja que á mos peus la terra s' esbadalla
vuy esser lo xiprer que humil indica
lo camí de la gloria al que batalla.
Jo 'us diré que la patria significa
l' ara de Deu, l' altar de sa grandesa
hont lo cor del creyent se purifica.
Qui no hi du lo tribut de sa riquesa,
qui la llega al oblit, Deu no 'l perdone
puix no merex perdó tal mesquinesa.
La terra pel ingrat no s' assahone,
y al caure eczánim, sens alé de vida
dintre son sí amoros no l' abrancne.
Hagué una edat joyosa, edat florida,
en que per tot la rassa cata ana
conreava llorers, palmas sens mida.
En aquells jorns que anyora la campana
à l'ara del Senyor duyan sa gloria
nostres pares de terra llunyadana.
La Patria!.. Sols la Patria omplí sa historia;
per ella s' arrencaren las cadenas
engrillonant lo fat de la victoria.
Quantas voltas sas ánimas serenas
traspassavan l' espay que reflectia
la sava generosa de sas venas!
Qui l' altar ab l' ingeni no enriquia,
qui no hi duya 'l trofeu de la conquesta
y duya 'l cos inert, per ell moria.
¿Y la patria dels héroes es aquesta?
¿En exa pols que axeca ma petjada
la rassa del avior baxá la testa?
¡Oh filla del orgull, com t' has tornada!
¡quant de fatich dès l' auba riallera
per arribar al ponent de la jornada!
¡Ahir sobre dels pobles altanera
encarnante en lo sí de la victoria,
regint las tempestats ab la senyera!...
¡Avuy de lo passat sens fer memoria
oblidada del mon jaus arraulida
prop d' exa mar, sepulcre de ta gloria.
Al lluny s' ou una veu enorgullida
ab lo nom motejarte de jermana,
á tu que travallant li donas vida!...
¡Oh malastruga terra catalana!
¿hont era Deu en la menguada hora
que 't trepitjá la planta castellana?
Tristos germans del cor; l' ánima plora
baix la Patria que mísera agoneja
esclava del tirá que la desdora.
¿Que mor he dit?... mon cap desvarieja;
l' arbre no mor de corpulenta soca
per mes que 'n brassos del ivern grogueja.
Vindrá 'l bon temps, clavat sobre la roca
desafiará la tempestat ardida
lo front movent que de verdor s' enfloca.
La mortalla de neu empedrehida
hont reposa 'l fullam qu' era sa gloria
desfeta á son entorn li darà vida.
Vindrá 'l bon temps germans pera la historia.
¿La fressa de las auras llevantinas
no han dut á vostre cor grata cridoria?
Son los aucells que en mitj de las ruinas
cantan festius la nova primavera
fent estremir violas y englantinas.
Alsemnos tots ab l' ánima sensera,
que no reste un sol fill de Catalunya
agarrotat al banch de la galera.
Que 'l crit altiu de llibertat retrunya
per l' ámbit de la Patria, que 'n sas iras
veja á estremir los monts en terra llunya,
Qu' ensenguen nostres cors fumantas piras
de cólera sangnant, que 'n la matansa
fins á Deu enllumenen sas guspiras.
¡Oh fins á Deu!... No, no; que la venjansa
la enjendra 'l mal; sa furia destructora
no llampega en sos ulls sols de bonansa.
¡Ay de la Patria si arribas la hora
de rebatre en la pols las aus estranyas!...
¡Ay si fendis l' espay lo *via fora!...*
La sang planejaria las montanyas,
per borrar lo passat la Patria entera
s' enfonsaria 'l ferro en las entranyas!
Lo temps fa son camí, no torna enrera;
perdó... y viscam que apres la tramuntana
l' auba sonriu mes pura y encisera.
Alsem á Deu la testa sobirana
y ab las armas sangnosas de la guerra
forgem las eynas de la pau cristiana.
Travallem sens descans per nostra terra,
que 'ns guii lo progres, que la cultura
sols s' ature en las punxas de la serra.
Recobre nostra parla sa hermosura,
servem las lleys, las consuetuts perfetas
d' ex poble que renax foll de ventura.
Y ferms y ardits ab forsa dels atletas
marxarem en avant bax las petjadas
las cadenas de avuy mirant desfetas.
Llavors contemplarem enderrocadas
las torres qu' elevá la tiranía,
la dolsa llibertat traurá brancadas,
Los pobles que 's desfan en l' agonía
envejaran la patria catalana
perque d' ella exirá la llum del dia
Y 'ls germans de mon cor ab fe cristiana
s' alsaran ab la fama á las estrellas
dexant al lluny la tomba castellana.

. . . .

¡Y per mi no serán tals maravellas!
¡No veuré 'l sol! La mort sa dalla empunya
y sols porta l' Orient glassas novellas!
¿Axó que hi fá? La gloria no s' allunya!
Jo imprecaré al Etern que 'n sa morada
me coloque en lo cel de Catalunya.
Y d' allí dalt veuré regenerada
la rassa del honor, fins á l' altura
cercant á Deu com alsa la mirada,
y 'm podré emmirallar en sa hermosura.

Maig de 1872.

N. Grau.

FULLAS DE FLOR.

A MON VER AMICH EN J. BLANCH Y PIERA.

No 't cregas que vinga á parlarte de cap cosa nova ni menys, encar que sia mon desitj, esplanar un assumpto propi y original, lluny d' açó, vinch no mes que á posar á la vista de tothom, aclaridas sots l' influencia de la crítica, una série de composicions que anomeno fullas de llor per esser, segons lo meu entendre, las que forma donan á la corona musical ab que avuy en dia s' engalana Catalunya.

Ma intenció es mostrar de relleu l' artística válua de las obras de nostre anomenat músich poeta en Jo-

Digitized by Google

seph A. Clavé, lo mes popular de nostra terra fent, mentres mas pobres forsas m' ho permetin, una detinguda ressenya dels millors chors que han brollat de tant inspirada ploma; fent ressaltar son estil, son genre, sas melodías, sas modulacions, sos giros y en fí, mirar l' idea que ha inspirat las sevas obras y si verament hi correspon la música ab que s'espressa sots lo prisma de la filosofía musical.

Comenso lo meu trevall ab lo tan popular chor *Los Pescadors*, ja qu'es uns dels que mes portan la fesomía natural del mestre y dels que mes correspon al carácter de las cansons de la terra.

Som á la costa; la fosca acotxa encar l' inmensitat; *parpellejan* las estrellas en l' espay; d' una casa de vora 'l mar un home n' ix; brusa de bayeta blava son pit escalfa; estreny son cos faxa bermella y porta al cap catalana barretina. Camina platja avall y d' en tant en tant s' atura devant vehinas casas, y al plegat que ab lo palmell de la ma truca á la porta, alça la veu y esclama: «*apa noy que fa mar plana y 'l llevant pica.*»

Vers la platja, van fent cap los pescadors; baix baixet se donan lo bon dia, y tot amanint los arreus ja esclaman: «*Fresch llaveig y mar bonansa.*»

Canta 'l choro vint compassos á unissono, una melodía tendre y al mateix temps misteriosa. Segueix un joch oblicuo de molt bon efecte.

Al poch rato, y aprés de sentir un remor dols, melódich, imitant, si se 'm permet dirho, lo saludo que dona 'l jorn entant que s' alça, comensan los tenors primers, que son, com si diguessim, los mes joves de la colla, cantant quatre notas de molt bon efecte.

«*Los arreus estánt ja llestos per fer son ofici companys*,» y 'l baxos responent á la pregunta, ho fan dihent: «*á l' aygua va la barca.*»

Las quatre veus, tenors primers y segons barítonos y baixos, van donant un mohiment molt original y riquissim entonant un cant que nosaltres ne dirém pregaria, fent sentir quan los baxos, quan los barítonos alternativament, lo crit que han fet aquells de ¡¡¡ *Oyup* !!!! los que tot alsant lo cap ál cel no oblidan sa obligació en la terra.

Lo inspirat Clavé, ha llensat á dojo lo sentiment, la ternura, la delicadesa y d' un cant n' ha fet una bonica fulla de sa corona de cantor catalá. Ha desmentit lo que molts estant dihent de sas obras; ha donat una prova de que *també* sab estampar en sas produccions lo sentiment que li trovan á faltar.

En quatre mots te diré mon juhi vers lo vate de la música terrassana: jo admirat devant l' inspiració d' en Clavé, baixo la testa.

Clavé es lo cor de la música coral; es los quinz' anys de la nineta que engalanada per la primavera, surt á recorre las vinyas de son terme. Es l' inspiració d' un cor novell; es la pensa d' un nin.

La música per en Clavé, es un llibre ple de bonicas estampas en mans d' un cego.

O sino, preguntém:

¿En quina obra ha sapigut, en Clavé, traure lo partit que podia d' una idea que per sí sola ne tenia prou per son objete?

En cap.

Clavé no te sciéncia, li sobra inspiració.

Clavé no pensa, sols sent.

Clavé no te estudis, te sols un gran talent natural.

Per eix motiu, en sas obras, miradas cientificament, s' hi trovan defectes, s' hi trova quelcun núvol que entela lo pur de sa inspiració.

Crech, amich Blanch, haurás comprés lo juhi que tinch format del porta-penó de la música catalana.

Anem seguint:

La melodía ó pregaria de que hé fet menció mes amunt, es un dels trossos hont ha posat son enginy lo cantor catalá.

En primer terme, veig los tenors primers y segons entonant lo cant d' un pur misticisme, y, ¿no t' ha passat que sentit la veu de baix, particularment en los choros, t' has figurat sentir lo pare de la colla?

Donchs en aquest tros 'ls hi vist molt ben colocats; los veig en segon terme y que com á mes reposats y de mes esperiencia, no sols se dedican á la costum que aprengueren de sos avis y que la ensenyaren á sos fills, sino que á mes de donar mercés á Déu, donan la veu de fora peresa, mans al trevall.

Passa aquest tros y llavors los tenors primers imitant lo que poch ans fet havian los baxos y estos lo de aquells, preparan la entrada per 'l tros de mes mohiment; lo tros mes característich que hi ha en *Los Pescadors*.

¿No has vist may al trench de l' auba y al lluny del lluny una barca descansant de las feynas de la vigilia y prenent forsas per 'l trevall del vinent jorn? ¿No has vist allá hont las onas, com llengua amorosa, besan lo fi sorram que las tanca y hont lluhen petxinas de variats y encisants colors aguantant lo vent que 'ls crusa, á una colla d' homes que ab goig s'afanyan per guanyar lo jornal?

Aquesta es la escena que nos ha pintat en Clavé. En aquest tros hi veig los vells juntant sa esquena al costat de la barca y alentantse los uns ab los altres ab lo crit de *ara*, *ara;* hi veig una part dels joves dihent: *pals en terra y platja avall la barca*: los altres que responen: *oh issa*; un altre que de mes lluny crida: *es poca la ensenada;* un de mes aprop: *s' encalla;* un altre: *tirans de proa*, *oh issa ;* y despres d' aquesta brega y cridaria sento la veu d' alegria que diu: *ja baixa*, *ja baixa*. Crit que tan desitja 'l públich se dongui, per sempre estar sostenint los baixos la dominant de «la,» per lo qué produheix mes bon efecte la sua resolució.

Ab quina alegria se sent, quant en lloch d' anársen á la tónica, fan l' acord complert de «fa natural», per despres lo «do quinta» pujarlo al «re sesta» y anársen al acord de «mi natural major.»

Exa suspensió de tó per tornarhi despres, es d' un efecte májich.

Pero no falta sino per posar en mes situació lo joch imitatiu ó de represa; mentres los baxos sostenen la dominant «mi» los barítonos fan tres ó quatre notas dihent: *ara*, *ara*; desseguida ho reprenen los tenors segons y despres ho fan los tenors primers, acabant tots fent la segona inversió del acord dominant de «la»: escena que no pot acabarse sens que 'ls picaments de mans donguin la enhorabona per lo felis acabament de la varada.

De ma part sols te puch dir, que sempre he juntat mon assentiment al de la majoría.

Endevant.

Digitized by Google

En temps «allegretto» reproduheix lo cant primer en altre tó del que lo havian fet sentir: lo primer fou en «fa», lo segon es en «la natural major.» També segueix lo joch oblícuo que he dit hi havia al primer.

Va seguint no presentant cap bellesa, pero si certs tochs dignes de ferne menció.

A la bonica melodía que va en la lletra que diu: *Si vingan teyas issa que la flama entorn atrau etc. etc.* hi ha un petit mohiment de segons que li dón un bon colorido y li presta molta vida y animació, tal com requereix en exos cassos.

Al poch d' haver desarrollat lo cant de que he fet menció, se 'n va al tó relatiu «fa natural.»

Junt ab la melodía cambia 'l temps; eix es de sis per vuit, ço es, temps de barcarola.

Cantant lo que 'ls fa cantar en Clavé, sempre m' ha semblat que es quan deuhen estendrer l' art; es quant dehuen preparar la xarxa per atraparhi los lluents y arjentats pexets. No cantan lletra, pero cantan tendresa, cantan felicitat.

Aquí, en exa melodía, tinch de ferte ressaltar lo que he dit d' en Clavé.

Clavé no té sciencia, té inspiració.

Fins aquí no he trovat sino bellesas, pero are, per mes que 'm pesi, tindré de dirte la veritat, tindré de fer esment d' un defecte que se senyala ab una creu, perque 'l dexeble tingui cuydado en no usarla may mes.

En lo segon compás hi veix dos quintas reals seguidas, una de las cosas que mes reproban los tractats d' armonía.

Sols exas notas serian prou per omplir unas quantas planas de paper, pero, passém...... la pluma 'm crema 'ls dits, anem seguint.

Lo sentiment pren peu en la melodía que segueix: lo cor s' esplaya: l' ánima hi gosa; lo pensament se deleyta.

Calleu...... no feu soroll; feu que sols lo remor de la ona vingui á omplir mes de poesía est tros tant tendre; no trepitjeu la sorra, pus feriau soroll y l' amor s' allunyaria dels cors dels joves pescadors que cantant, ¡qui ho dirá! estant veyent á s' aymada en lo fons de l'aygua que com blavenca cinta lliga la terra ab lo llis firmament.

Ab quant acert estigué 'n Clavé fentlos cantar en to menor; quin efecte mes gran produheix la modulació de «fa» á son tó relatiu «re».

Cantan: mes llur ánima, restá en la costa des que al cor li fletjaren colcom.

Parat ventitjol de la matinada; no t' alses per fer ta via; resta mut fins y á tant no hajian acabat de cantar exas notas filias de l' amor d' un cor jove.

Acában esta melodía y desseguit los tenors segons barítonos y baixos al unissono, diuhen: *ramers, al rem, boguem, boguem.* Llavors reproduhexen lo cantábil que primer havian cantat sens lletra y ara ho fan dihent: «*mar en dins solca l' aygua llahut, etc. etc.*

Fineix exa melodía, y ab pochs compassos molt pianíssims, dónan final á la obra que ha ocupat nostra pensa per llarch temps.

Ja han acabat la tasca; ja la barca vers nostra platja se dirijeix; ja sento los cops dels rems; ja la quilla s' enmotlla en la sorra;............ ja saltan: ¡Oh vira!

MODEST VIDAL.

MISTERI.

Dessota un dosser de flors bosquetanes
que l' auba naixent, dolseta, esbadalla
de l' herva en lo llit, cuixí de esmeragda,
una nina dorm lo somni dels angels.

A la bora seu un rossinyol canta,
orejau son front papallones blanques,
sos llavis mitjriuen, vermells com l' aubada
y en dols somnis d' or la gronxan les fades.

Floretes d' amor, les flors de esperansa,
sos calzers obrint, encensan sa cara,
y 'l dols ventitjol la besa quan passa;
la nina be dorm lo somni dels angels.

Al mitj de una vall, la mes regalada,
com niuet d' amor, una casa blanca,
cuberta de flors, mareselves blaves,
se ovira tot just á la llum del auba.

Voltejan desmays la caseta blanca
que ploran d' amor, d' amor y anyoransa;
de part del llevant un núvol devalla
es un aucellet de pintades ales.

Se 'n va ab un desmay á dintre l' aubaga,
ahont posa sos peus hi naix la rosada,
á l' ombra joliu de ses branques canta,
y encisan sos cants que parlan á l' ánima.

Porta 'l ventitjol que torna y repassa
un altre aucellet que ve á l' enramada,
ses ales ne son com del vent les ales
y guarda son bec suspirs per tonades

Quan l' altre lo veu de ram en ram salta,
quan son apropet ne juntan les ales,
se sent lo remor no mes de les branques,
si fa l' un un piu dos pius ne fa l' altre.

Gemega 'l desmay, zim zam l' enramada,
dessota 'l desmay hi ha flors delicades,
de un gay pensament la poncella esclata
y la rosa trau mes color encare.

Llavors lo sol naix, la llum ve á la plana,
desperta á sos raigs la nina encisada,
no veu cap aucell, no mes en son ánima
sent un himne nou que 'l rossinyol canta.

Setembre de 1867.

MARTÍ GENIS, *de Vich.*

LA PRIMERA DELS EMPEDRATS.

Veus aqui qu' en la vila de Ginestar, al entrarhi, quan suchsehí lo cas que vaig á contarvos, hi havia una d' estas casetas, tant comunas en los poblets, en las quals, si no s' hi troba prou lloch pera viurehi una familia, en cambi ne sobra pera que puguen criarsehi ben á las sèvas, un parell de trujas y cent de cunills. En Badò, que era l' amo de tot aixó, exercia lo modest ofici de sabater: era un d' aquets homes alts, d' amples espatllas, curvadas un xich á cáusa del ofici á que 's dedicaba, groch de cara, y quals brassos quant estirant lo nyinyol los obria, feyan veure en un compromís al qui massa desitjaba esser son vehí;

Digitized by Google

aficionat á política, si bé mitjanament enterat de las estranyesas qu' en nostre terra passan, èll sabia prou per trobarho tot mal fet, encar que no 's veyes capás de defendrer un determinat sistema. Ell, com tot los de sa classe, no estaba pas content de sa sort; se planyia de lo mal compartits que 's troban los diners y sovint deya, parlant per èll, que tots aquells que mes dignes d' esser richs eran, se trobaban en lo darrer grahó de la pobresa. Mès s' ambició regoneixia límits, y donada sa mesura, casi era de planyer que no la vejes satisfeta: se reduhia á la primera dels Empedrats, de qual rifa ne tenia un billet fixo setmanalment.

En Badò vivia en companyia d'en Quim, home mès ample qu' alt, de cara grossa y rodona, qual vermelló que ni 'ls ulls li respectaba, daba à coneixer, que no era pas ell inimich á la beguda que, segons se diu, fa la salut dels vells; poch donat á amichs, dels que sempre 'n treya massa per lo gens que 'ls hi produhia, á molt gran se posá á apendre del ofici, y encar que sempre en Badò li deya qu' un home gros no podia esser sabater, per lo molt qu' es necessari blincarse, lo cas es qu' ab molta aficiò per part del aprenent y prou paciencia per la del amo, es cert que trigá molts anys, pero per fi en Badò 's vantaba d' haber fet d' ell tot un fadrí, per més qu' est no li agrahis.

Totas las tardes, á l' hora en que l' aproximació de la nit torna la frescor á la terra, y 'l sol que s' allunya encar la llumena, lo Sr. Esteve, mestre de noys, y en Peret, forner, home que per son ofici era la redacció de hont surtian totas las novas mes importants de la vila, no mancaban may á la botiga d' en Badò, hont los setials solian esser mes frescos que en cap altre lloch.

La conversa que tots quatre tenian lo dia de que us parlo, y en que per esser dimars esperaban lo Diari per consultar si la grossa dignat s' havia devallar del enlayrat lloch hont se trobaba á la pobreta botiga d' un ataconador de Barcelona, que havia pujat á la categoría de sabater, ab motiu de son cambi de domicili, era la segùent:

—Jo, deya en Badò, sols voldria 'ls sis cents duros; ja 'm riuria de tot, la casa, lo vetllador, las formas, las eynas, tot, tot quant me fa viure á la forsa en est poble, ho tiraba al femer.

—Valdria més que m' ho dessiu, li respongué en Quim, aixis dariau una proba d' esser un bon amich. Jo al lloch vostre aixis ho faria. ¿No es veritat senyor Esteve?

—Jo no sé pas lo que vos fariau, est respongue, més si 'm fos permés aconsellar á n' en Badó li diria, dat qu' aquest cas arribes: ab estos diners pots arreglar la casa, hont ni lloch tens pera dormir; pots comprar en gros las materias que mes necessarias te son, y trevallant y ab lo que 't sobres, podrias ferte un recò per la vellesa.

—Ca! fèu en Badò, ja tinch lo pensament fet. ¡Siscents duros! Una botiga á Barcelona: tot lo d' aquí al foch; la triaria en un dels carrers millors y ab quinse dias me feya un...... y aquí citá lo nom dé quelcun sabater de fama de Barcelona.

—Oh! li feu esmentár lo mestre, si aixó fos tant plá prou, més repareu, que sabater ho sou á Ginestar, empero á Barcelona vos tenen per ataconador.

—Qué hi fá? Si d' allí vaig venir essent lo qu' era, hi torno essent lo que só, més que tot ho fá la sort.

—Aixó si qu' es cert: tot ho fá la sort, digue en Peret, jo tenia com tots ja sabeu, un germá á Barcelona, ahont posá una fleca y si comensá venent pá, acabá per vendre taulells y pots.

—Oh, interrumpí en Quim, aixó no es la sort, aixó es la desgracia.

—Donchs tot ho fá la desgracia, continuá en Peret mitj cremat per que se l' hagués corretgit per tant poca cosa.

—Rés, rés, digue en Badò, si jo tingués siscents duros...... ja 'm sembla qu' hi soch. Posaria una botiga ben pintada, uns quants parells de primera á l' aparedor y no m' oblidaria d' un bon lletrero que digués en castellá:

«A la Ginestarola.—Fábrica de zapatos para caballero de xarol y de badell.—Precios fijos sin regatear» Fá temps qu' ho tinch pensat, lo que faria: la grossa no 'm vindrá de nou.

—Creyeume, digue lo mestre, mitj rient al oure las paraulas d' en Badó. Si arribés est desitjat cas, seguiu mon consell: més val un pardal á la má, qu' una perdiu en l' ayre......

—Aviat ho sabrém, interrumpí 'l fornér, are veig que vé la recadera ab lo Diari; eh, vos Antonia, porteu lo Diari del mestre.

Est s' alsá y agafantlo, comensá á tallarlo, en tant qu' en Badó deixaba unas sabatas qu' estaba acabant de posarhi mitjas solas y talons, y s' amania á oure un desengany com cada dimars ó una bona nova un cop á la vida.

—No tindreu tanta sort digué en Quim, estich segur per lo molt temps que fa teniu est bitllet, que 'l vostre número no es pas á l' urna.

—Que vols que 't diga, respongue en Badò, es tant lo que 'm don coratge la esperança, que tota la setmana, tant si 'm creus com si no m' creus, estich pensant ab que 'm gastaré la primera, fins que ve 'l Diari y 'm desenganya. ¡Si tregues siscents duros!...

—¡Sis cents duros!.... esclamá lo mestre sorprés de lo que llegia, y com si fés l' eco de las darreras paraulas del sabatér, ¡sis cents duros!..... ¡Ah, sou l' home més afortunat del mon: llegiu, llegiu, digué tot allargantli 'l Diari.

En Quim, qu' estiraba en aquest moment lo nynyol, al oure las parâulas del mestre, quedá ab los brassos erts com si 'ls hi haguessen donat un bany de pega, y abalançat com estaba, son voluminós abdómen, deya á qui 'l mirés qu' aprés d' èll seguian las pantorrillas.

Lo forner, esplicantse 'l cas, deixá la botiga, y en menys de cinq minuts, tot lo poble sabia per sa boca la nova que venia d' esdevindre á casa d' en Badó.

Est agafá 'l Diari, y encar que no sabia de lletra, miraba mes en éll un papér per embolicarne de plata que la llista dels Empedrats.

Ben tost la botiga comensá á omplenarse de gent, d' aytal mena, que fou necessari que 'ls qu' entraban anessen ficantse al corral, hont mes d' un conill que

Digitized by Google

no trobaba 'l cau li feren cercá sòta 'l devantal de quelcuna dona, qu' en cassos com estos, aytals accions son indispensables.

—Siga la enhorabona, siga la enhorabona, que vaji ab alegria, que m'en alegro, ja teniu lo que desitjabau, ja sou felís. Estas y altres frases de felicitació oia 'l pobre sabater qué, groch y sens poder donarse compte de tanta joya, anaba responent: mercés, á tothom, acompanyantlas ab una mirada tant poch natural, que 'l mestre se 'l mirá fit á fit; lo barber qu' entrat habia en la botiga esmentá lo mateix que 'l mestre y acontsehí li digué:

—No m' agrada en Badò: la alegria l' ha suptat d' aytal mena que pot resultarli no gèns bè.

—No m' en parleu, respongué 'l mestre, me l' estich mirant que tot lo que fá no es molt natural....

—Qué 'us deya? interrumpí lo barber, mentres s' acostaba á n' el pobre Badò qué, girant en blanch la vista, se deixaba cáurer sobre el tamburet.

Tots los vehins s' acostaren prop del sabatér, pero á las indicacions del mestre, la botiga quedá deserta ocupantla tant sols las personas més necessarias per cuidar á 'n Badò. Empero fora 'l llindar de la porta se hi formá un rogle de vehins hont cadasqú esplicaba á sa manera la suchsehit.

Lo mestre se cuidá de fer bonas fregas de vinagre als polsos del pacient y no sens gran esforç logrà ferlho tornar en sí.

Per disposició del barber, en Quim y un altre vehí, se cuidaren de ficarlho al llit, hont aquell li ordená una sangria y fent de jutje y butxi á l' hora se tregué una llanseta y en un obrir y tancar d' ulls fou feta la operació.

—Vaija ab molt de cuidado, digué en Quim, á n' el barber, sentiria qualsevol nova, perqué èll m' ha promés que tot lo de la botiga fora méu si may tragués la grossa y d' aixó n' es testimoni lo Sr. mestre ¿oy Senyor Esteve?

No tindreu massa rahó, quan testimonis busqueu, contestá est, en malhora recordeu las promesas que us ha fet en Badó, quant mes deuriau pensar en lo que necessita son estat.

Se passaren quelcuns dias y per fí, en Badó deixá 'l llit, trobantse com si aytal cosa passat no hagués. Quan cregué que podia sortir de casa, manifestá al mestre los sèus desitjos d' anar á Ciutat y posár en planta lo seu pensament.

En vá fou que 'l Sr. Esteve tractés de tráureli del cap aytal idea aconsellantli lo de sempre: en Badò fet havia la seva resolució.

—Empero be, afegí 'l mestre, no mogueu res fins que ja tingueu los dinès á la má. ¡Poden suchsehir aytals cosas!

Rés hi valgue, y crident á n' en Quim li digué, devant lo mestre: — Mira Quim: jo, soch rich, las eynas, y quant hi ha en ma casa, fins esta y tot, tot es per tu, t' ho dono perque veig en tu un home pobre, y per altre part si no m' en desfés, ningú 'm faria rich com soch. La casa no es gran cosa, me costá cinquanta lliuras, pero ja n' hi ha prou per saber hont anar á soplujarte.

A Barcelana tot m' ho faré nou perque si veyan lo ' aquí se n' enriurian: los llums d' oli, per exemple, han passat allí tant de moda, que si portaba aquet, cert estich que m' amesuraban uns ports que 'm deixaban pobre: encare que, pobre....... ja 'ls costaria bastant.

A vosté senyor mestre, li dono la truja, qu' es bastant grossa, y sembla desitja 'l ganivet al coll.....

—Perdoneu, Badó, interrumpí 'l mestre, jo no puch atmetrela perque, á Deu gracias, tinch bona vista y bons dits pera trevallar......

—Donchs lo qu' es jo no me la emporto á Barcelona; tenint siscents duros ¿qué voleu qu' en fassi de la truja?

—Be, mireu, contestá 'l mestre, la pendré á condició que serveixi pera tots los pobres de Ginestar, ells agrahirán vostre bona obra, benehirán á qui 'ls hi dona un moment de conhort y pregarán á Déu per vos.

—Com volgueu.......

—Sí, afegí, en tó descontentadís, en Quim: ¡'ls pobres!........ Si molt convé, vindrán á menjár quelcuns que tenen més que tots nosaltres.

—Y bé, ¿qué hi fá? interrumpí 'l mestre: féu la caritat y no mireu may qui la reb.

Dit aixó, al cap de poch temps en Badó deixá 'l poble, sens emportarsen d' éll més que l' afortunat billet y la calaixera que consistia ab la roba que duya al damunt.

Passaren mes de tres setmanas y la botiga d' en Badó ja nó fòu més lo qu' havia sigut fins llavors. Raras voltas s' veya l' amo trevallar, y mes d' una se li portaba la feyna á la taberna; lo qu' es lo mestre, de resultas dels consells que doná á n' el antich amo, renyí ab lo d' are y no sens molts trevalls logrà se li entregués la truja, segons voluntat d' en Badò.

Vingué un dia que, considerant lo mestre esser bon temps per matarla feu fer una crida pera que tots los pobres de la vila se trobessen enfrent la casa del sabater pera essélshi repartida.

A l' hora convinguda no n' hi mancá cap: quant ja tot estaba llest y los pobres se 'n tornaban, tothom fixaba la vista vers lo camí del riu, d' hont venia un home, mes mort que viu, com se sol dir, qual cara malgrat los senyals que pareixia hi hagués deixat una crudel malaltia, no era desconeguda de ningú.

—Are vé un altre pobre, digué un d' ells.

—Si qu' ho sento, respongue 'l mestre.

—Perque venia tant tart, afagí en Quim, que contantse com á pobre s' havia fet la part de sis.

Lo pobre s' anaba acostant, y miraba, com maravellat de la molta gent que veya al entrar de poble. Tost fóu prop del mestre, lo qui, com tothom, feya estona l' estaba mirant fit á fit.

—Si no m' enganyo, digue acostantse.....

—Senyor Esteve, esclamá lo pobre tirantseli al coll, ¡quant he sufert!

—Badò! pero, Badò! deya 'l mestre sens poguerse donar compte de lo que veya ¿cóm vos veig en est estat?....... Es un somni? Badó: espliqueus.

—Tot está contat, contestá lo pobre, que no era altre com havia dit lo mestre que'l sabater Badò: lo Diari d' aquell dimars estaba errat.

—¿Qué dieu?

—Sí, errat!.... Quan me daren esta nova, no sé 'l que passá per mi, m'agafá una basca, y quan me vaig

Digitized by Google

retornar, me trobaba en un llit del Hospital, hont he passat tres setmanas creyent que 'm tornaba foll!... Per fi, captant, y digue esta paráula entre cremosas llágrimas, he arrivat á Ginestar, d'hont no debia haberme mogut seguint los vostres consells!.....

Tots los pobres rodeijaren al pobre sabater: lo mestre l' anaba a entrar á la que fóu sa casa, mes ab sorpresa de tothom la veijeren tancada.

—Com? esclamá 'l mestre. Quim ¿perqué no obriu la porta?

—Perqué tot son mals de caps, contestá en Quim, ja sabeu que jo soch pobre.....

—Més ignoreu digue 'l mestre, que lo poch ó molt que teniu no ho debeu á cap merit vostre y si tant sols á la poca pensada generositat del qui vé á demanarvos una almoyna?

—Qualsevol se pensaria que qui sap que 'm vá donar, y tot plegat ben venut encar no se'n treurian sis quartos!

Al oure aytal mena de parlar, en Badò se tirá altre cop en brassos del mestre y amagá avergonyit son cap sobre 'l pit d' est.

Lo mestre digué dirijintse als pobres, qu' ab molt d' interés y silenci, seguian tot quant passaba: ja ho veyeu, un home víctima de sa poca previsió y del desagrahiment més crudel! Enorgullit ab un duptós pervindrer que la sort li mostraba, deixá 'l poble que 'l vejé naixer, se desfé de tot lo que fins llavors sigut havia sa pobresa, mes tambe son goig, no pensant en que pogués haverhi dia, qu' aquella mateixa pobresa que menyspreaba, li fos negada quant la desitjés.

Errat en sos cálculs, en un obrir y tencar d' ulls, se li mudá son pervindrer, mudántseli son present, y arrepentit de son ergull s'en torna á demanar per almoyna un bossinet del gran tros qu' ell tant generosament llensá: las portas del cor del qui tant li devia, tancat s' han á la mes pura de las virtuts: la caritat, y mentres esperem que Dèu nos ensenyi lo mal que vá qui ab tant desagrahiment obra, tinguem tots compte en assegurar lo que tenim, per més que nos lo fassa menyspreable un il·lusori pervindrer y recordem que no 's pot dir blat......

—Fins que siga al sach, contestá tothom, acabant l' adagi y deixant sol al pobre Badò.

19 Juliol 1872.

FRANCISCO MANEL PAU.

A MA ESTIMADA.

SONET.

La plasent nit d' estiu m' es recordansa
de ton amor, que 'm dón goig y anyoransa.

M' encanta contemplar en nit serena
la hermosa llum de lluna platejada;
peró.... de tos bells ulls, una mirada
me dón pur goig, y 'm lleva tota pena.
Quant jo mir' ton esguart... ¡oh hermosa nena!...
quant jo 't veig tan gentil.... sento, estimada,
aqueixa ánima meva enamorada,
y, per ton cor, d' amor mon cor alena!...,
Peró, tost passa 'l goig; n' arriba l' hora
de que no 't veig prop mèu, gentil nineta,
y aqueix mèu cor que t' ayma, tant t' anyora...
que, com mès n' es la nit bella y quieta,
lo dol mès l' afligeix.... y 's plany, y plora,
privat de ton esguart, amoroseta!....

JOSEP XATART Y PLAJA.

La Bisbal, agost de 1868.

LO LLÍ.

(CANSONETA.)

Avans d' adornar nostras filosas, es lo llí una flor jolina; 's diu que habitava la terra enamorat d' una hermosa filadora. Cantem, ninetas, cantem al llí.

Es lo llí la flor del trevall; la flor mare dels dolsos ensomnis y dels bons pensaments.

Conexeu l' historia de Margarida, la que 'l dimoni tentá. Lo mal esperit no s'atrevia á acostars'hi, quan feya rodar son torn.

A la matinada, quan guardem nostres remats, amich fidel, lo llí 'ns presserva del enuig, dona voltas entre nostres dits y barreja son dols brugit ab nostres cants. Estimem, ninetas, estimem lo llí.

Las rondallas de la vetlla 'ns semblan mes divertidas si las acompanya 'l soroll de la petita roda.

Tot filant lo llí ma mare 'm bressava, y m'ensenyá á barbotejar las primeras cansons.

La meva avia, tot y sent velleta, se trova encar joyosa, y á voltas canta al agafar la filosa.

Lo texidor ¡com fa córrer alegrement la llansadora per son taler! Es ros com lo llí que compon sa trama. Lo texidor es lo rey dels obrers; deu fer bon maridatje ab la filadora!—Mare, 'm vull casar ab un texidor.

Ab lo llí texirán mon vel de núvia, ab lo llí mes blanch y mes pur.

De llí será la mortalla ab que m' enterrarán quan sia morta. Filém, ninetas, filém bé 'l llí.

(Traduit del francés.)

A. CORALVÉ.

NOVAS.

Hem llegit l' obra titolada *La Confederacion Catalano-Aragonesa realizada en el período mas notable del Gobierno soberano del Conde de Barcelona, Ramon Berenguer IV: estudio historico, crítico y documentado por D. Antonio de Bofarull y Brocá.* Si anteriors treballs no haguessen acreditat al Sr. Bofarull de historiador notabilissim, bastaria l'obra citada pera donarli un nom en lo camp de las lletras; y encara que l' honorífica distinció que li ha cabut al esser premiada per unanimitat en lo certámen obert per l' Ateneo

Digitized by Google

Catalá en 15 de Desembre de 1869, siga prou pera donar á nostres lectors idea de lo que aquella val, debem fer esmentar que 's distingeix especialment per lo interés del assumpto que ve á tractar ab ilustrat criteri y gran copia de datos, ficsant lo verdader carácter del fet históricb que produhí la confederació de las nacionalitats catalana y aragonesa, y fent notar las importantíssimas consecuencias á que aquella va donar orígen en la successió dels segles. L' obra está escrita en bona prosa castellana y conté al final documents justificatius del mes alt interés.

—

La *Secció de Ciencias Morals y Políticas* del Ateneo Barcelonés ha nombrat una comissió pera estudiar y dar dictámen sobre 'l següent tema: « Eczá»men dels avantatges é inconvenients de las Colonias »agrícolas de pobres y jóves en correcció, ¿Convé es»tablirlas en Espanya? En cas afirmatiu ¿cóm podria »establirse 'n una en las Provincias Catalanas?» No duptem, atesa la reconeguda ilustració de las personas que constituexen dita comissió, que sobre est punt donarán un lluminós dictámen, resolguent un dels vitals problemas de la ciencia social com es l'estudi dels médis conduents á millorar l' estat de las ínfimas classes socials. Est dictámen deurá esser discutit y votat en las sessions que dita Secció celebrará en l' any académich prócsim venider.

—

Hem rebut lo 2_{n}. quadern, corresponent al Abril del present any, de la *Revue des langues romanes* que conte entre altres importants treballs un de Mr. C. Tourtoulou insertant unas prediccions astronómicas per los anys 1290 y 1295 escritas en catalá y que forman part de la copia del *Libre de la Saviesa* qu' eczisteix en la Biblioteca Nacional, y 'l comensament d'una llegenda del temps dels Comptes de Provença, titolada *Lou Roumieu* de Octavien Bringuier, autor d' altre notable poema de que s' ocupá temps passat La Renaxensa. Notabilissimas son la secció de *Bibliografía* y la *Crónica*. En aquesta se donan interessants novas entre las quals ocupa un principal lloch lo moviment literari catalá, y en aquella s' hi llegeix una llista de totas las publicacions que directa ó indirectament se dedican als estudis románichs, y altre dels professors y de las cátedras establertas en las principals nacions pera la ensenyansa dels matexos estudis. En dita secció se llegeixen dos revistas una de la *Romania* y altre de la *Biblioteca Catalana* de la qual, ne honra de la nostra terra, no podem menys de copiar lo que segueix:

«Las edicions de la *Biblioteca Catalana*, diu lo senyor T. autor de dita revista, intatxables baix lo punt de vista de la correcció, se presentan al bibliofilo ab la forma mes ensisadora: son hermosos volúms en 8u. estampats en carácters elzevirians sobre bonich paper *verge* de fábrica catalana; las vinyetas, florons y orlas, dibuxadas y grabadas per aquesta collecció, atrahuen per llur composició y eczecució. Desde 'ls Mey y 'ls Gumiel, contemporans y émuls dels grans impressors del segle xvi, la tipografía dels paissos de la corona aragonesa no havia produhit cap obra qu' alcanses tal perfecció y avuy mateix no conexem res que l' aventatje en nostras mes atmiradas edicions elzevirianas.

«L'empresa de D. Marian Aguiló continua la tradició de travall erudit y consciensut qual cadena un instant interrompuda, renuá fa ja mes de mitj segle D. Próspero de Bofarull, y seguexen dignament don Manuel y D. Antoni de Bofarull fill y nebot de aquell.

«Fa honor á la inteligenta y rica ciutat de Barcelona qu' haja sostingut sempre son renom intelectual á la altura de sa prosperitat material. No conech al present cap ciutat de França ahont se trobes un editor dispost á encarregarse, com ho ha fet D. Alvar Verdaguer, dels gastos d' una publicació qu' hapres per divisa *No guardes á quants plaus, mas á quals.*»

—

Hem rebut y traduhim á continuació lo cartell publicat per la Associació Literaria de Gerona.—*(Any 1.er de sa Instalació.)*

Exa Associació, establerta pera 'l foment de las lletras pátrias, y qual principal objecte es la celebració de certámens anyals durant l' época de firas, ha acordat, omplenadas ja las condicions del article únich transitori de sos Estatuts, senyalar lo diumenge 3 del prócsim mes de Novembre, pera 'l certámen literari que correspon al present any en lo lloch y ab las solemnitats que préviament se determinen. A fi de realisar l' indicat propósit, los sota-escrits, individuos del Jurat pera la calificació de las composicions que al efecte 's presenten, han resolt la publicació de las següents bases:

Primera. Desde 'l dia d' avuy, fins al 15 del prócsim Octubre, serán admesas á certámen las composicions que opten á premi, las quals deurán esser originals é inéditas, y presentarse ó dirigirse manuscritas al Secretari del Jurat,—carrer de la Cort-Real, núm. 19, pis primer.—Cada composició deurá anar acompanyada d' un plech tancat, en que hi conste 'l nom del autor, y en lo seu sobre un lema, títol ó divisa, que figurará també en la composició respectiva.

Segona. Lo dia 3 de Novembre, á dalt senyalat, se distribuirán, en acte públich, los premis y accéssits, obrintse 'ls plechs corresponents á las composicions escullidas, que 's llegirán per llurs autors, per la persona qu' exos senyalen, ó, en son defecte, per la que escullexe 'l Jurat, quedant solemnement proclamat lo nom de cada autor, al qui s' entregará acte seguit lo premi ó accéssit que li corresponga.

Tercera. Los títols de las composicions premiadas, ab los lemas que las acompanyen, se publicarán, per medi de la prempsa ab la deguda anticipació.

Quarta. Las composicions no premiadas quedarán arxivadas en Secretaría, y los plechs que contingan los noms de llurs autors serán cremats al termenarse la festa.

Digitized by Google

Quinta. L' Associació 's reserva durant lo terme d' un any, á comptar desde 'l dia de la festa, la propietat de las composicions llorejadas.

PRÉMIS.

UN PENSAMENT D' OR AB ESMALT, ofert per lo Sr. Gobernador civil qu' era d' esta provincia, don Pere Antoni Torres, al autor de la millor composició poética, sobre un assumpto ó fet que directament se relacione ab lo sentiment de la Pátria.

UNA PLOMA DE PLATA, oferta del Excm. é Ilm. senyor Bisbe de la Diócessis, don Constantí Bonet, al autor de la millor poesia sobre assumpto rèlligiós.

UN LLORER D' OR, ofert per la Excma. Diputació provincial, al autor del millor romanç históricb, *escrit en idioma catalá*, sobre algun aconteciment notable de la provincia.

UN ESCUT D' ARMAS DE GERONA, DE PLATA DAURADA, al autor de la mes notable memoria en prosa, de major interés provincial ó municipal, relativa á historia, literatura ó arts; prémi ofert per la Universitat lliure d' aquesta capital.

UNA LIRA DE PLATA, present del Sr. Director del Colegi de Gerona, don Ferran Roig prebere, pera ser adjudicat al autor de la millor comedia, en un ó mes actes, *escrita en vers castellá*, propia pera ser representada per noys.

UNA ROSA DE PLATA, oferta per lo Sr. Director y Professors del Colegi de 2.ª ensenyansa de Sant Feliu de Guixols, al autor del mes notable treball *en prosa castellana*, sobre l' importancia moral y material de l' espressada vila, desde sos primitius temps fins á nostres dias.

UNA FLOR NATURAL, ACOMPANYADA D' UN LLAS BRODAT D' OR, á la millor poesía lírica; prémi costejat y ofert per algunas senyoretas d' aquesta ciutat.

ACCÉSSITS Y MENCIONS HONORÍFICAS que 'l Jurat tinga per convenient.

Las composicions que no tenen concretat l' idioma en que deuhen escriburers', podrán serho indistintament en castellá ó en los de l' antiga Corona d' Aragó.

Lo Jurat confia en que no ha de faltar inspiració als concorrents al certámen, ni zel é imparcialitat als firmants en lo desenpenyo de son honrós encarrech.

Gerona, 29 de Juliol de 1872.

FRANCISCO DE P. FRANQUESA, *President.*—JOSEPH AMETLLER.—FERRAN ROIG, *Prebere.*—JOAN B. FERRER.—JOAQUIM RIERA, *Secretari.*

—

Prompte veurá la llum pública la segona série de *Lo Rondallayre*, que ab tanta aceptació comensá á publicar l' any passat lo conegut escriptor En Francisco Maspons y Labrós.

—

Lo distingit autor En Francesch P. Briz ha invitat á alguns de nostres principals poetas pera que contribuescan ab llurs composicions á la formació del *Calendari Catalá* pera l' any vinent que prompte 's donará á l' estampa.

—

Lo Sr. Frederich Soler autor de lo *Baster del Esquirol*, poesia que guanyá la flor natural en los últims Jochs Florals, té molt adelantat un drama baix lo mateix argument que s' estrenará en lo teatre catalá la próxima temporada.

—

En l' anacreóntica que publicárem en lo passat número, com pogueren observar nostres lectors, se 'ns passá un vers en la última esparsa. Antes del vers:

Beu, beune un' altra tassa

deu haverli 'l seguent:

No tingas por de massa.

—

Se 'ns diu de Vilanova y Geltrú, que foren molt y molt aplaudits los concertistas Vilar y Salvatori en lo Concert que donaren en dita vila lo dia de la festa major, obligantlos á repetir, entre picaments de mans, algunas de las pessas de que 's componia lo mateix. No esperavam menys de semblants artistas.

RECLAM.

—

LA SANTA CUEVA DE MANRESA.

RESEÑA HISTÓRICA POR D. FIDEL FITA Y COLOMÉ

DE LAS REALES ACADEMIAS ESPAÑOLA Y DE LA HISTORIA.

Esta obra consta de 270 planas y se ven á la llibreria de Ll. Roca, carrer de S. Miquel.—Manresa; y en Barcelona á casa 'ls hereus de la Viuda Plá, al preu de 6 rals en rústica y 8 encuadernada en percalina.

ADVERTENCIA.

Se prega á tots los Srs. Suscriptors qu' estigan en descubert del import de las sevas suscripcions, se servescan ferlo efectiu tan prompte com los sia possible en sellos de correu, ó millor en llibransas del giro mútuo o en lletras de fácil cobro á la órdre del Administrador d' est periódich D. A. Trilla y Alcover, si es que no volen sufrir retras en la rebuda de LA RENAXENSA. Igual prech se dirigeix á aquells, qual suscripció fini en últim de Juliol pera que se servescan renovarla pel temps que cregan oportú.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Septembre de 1872. Núm. 15.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Ultramar, tres mesos. . . . 12 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los subscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral. Los no subscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Los Reys de Aragó y la Séu de Girona: per *Fidel Fita*.—Estudis históricha: per *Francisco de P. Franquesa*.—A la Creu (Poesia): per *Angel Guimerá*.—Las armas dels escuts de Catalunya y Barcelona consideradas en antigas monedas: per *J. R. y F.*—*** (Poesia): per *Francisco Cuadras*.—Guillem Berenguer comte de Ausona: per *María de Bell-lloch*.—Historietas Morals: per *Joaquim Riera y Bertran*.—Novas.—Reclam.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

XII.

Juan duch de Calabria y de Lorena, fill de Reyner d'Anjou posa siti á Girona al 21 de Maig de 1467 y fa segar, dallar y devastar tots los blats de la encontrada, que estavan en flor.—Disposicions presas per lo Cabildo als 29 de Maig.

1) Fol. 22 a.

Die veneris XXVIIII maji Anno Domini MCCCCLVII, honorabile capitulum con(voca)t(um) (1),—attenta obsidione *novissima* facta per ducem jo(han)nem (2), dominum provincie (3), quem barchinonenses vocant primogenitum, qui civitatem obsedit *XXI ejusdem mensis*, et blada fere omnia siccari fecit, sive dalliari aut devastari in flore,— providit quod officia confirmarentur, seu renovarentur, paucis exceptis; tum quia defecit numerus residentium, tum eciam quia vix aliquid fieri poterit per officiales capituli, quia omnes prepositure sunt in manibus rebellium. Fuit ergo sic de officiis provisum.

2) Fol. 22 b.

Officia.

Ferialerii: Andreas domenec et p(etrus) miralles.

Capellanierii: Andreas domenec et anthonius laurentii.

Caperii: Dalmacius de sancto dionisio et vincentius cots.

Protectores Anniversariorum presbiteralium.

Pro capitulo: Andreas alfonsello et petrus miralles.

Pro beneficiatis: petrus martini et petrus serra.

(1) Aquesta paraula falta en la publicáció de la primera pessa del Acte feta per lo *Viaje literario*. XII, 270.
(2) *Jone* en lo *Viaje lit.*
(3) Provença.

Procuratores elemosine vestiarii: vincentius cots et petrus miralles.

Auditores compotorum: Andreas alfonsello et antonius laurentii.

Recognitores hospiciorum: dalmacius de sancto dionisio et anthonius laurentii.

Operarii operis sedis: Dalmacius de sancto dionisio et f(ranciscus) salvatoris.

Al marge de la primera pessa del Acte escrigué lo D.r Alfonsello:

«IIII.ta obsidio ducis jonis.»

Sobre aquest *quart* siti posat á Girona durant la guerra civil y *primer* dels que posá lo duch de Calabria parlan los *Acords* del Ajuntament, citats per Blanch é Illa en la *Crónica* sobredita. Del siti del 7 de Juliol de 1467 fa menció lo *Dietari* del mateix any que s' guarda en lo arxiu de la Corona de Aragó.

XIII.

Als 12 de Octubre de 1467 lo bisbe Margarit ix cavalcant al encontre del rey D. Juan.—Fol. 23 b.

Terciadecima octobris anno domini M.CCCCLXVII, R(everendissim)us dominus Jo(hannes) episcopus accepit quod per mortem ven(erabilis) jacobi oliverii quondam presbiteri de capitulo, qui obiit barchinone de mense septembris, vaccabat locus presbiteralis, quem obtinebat in presenti ecclesia ad collationem suam pertinens; seu hoc accepit XII *ejusdem mensis cum jam equitasset ad visitandam regiam majestatem*, et ordinavit quod de dicto loco provideretur p(etro) vinyoles familiari suo.

XIV.

Primera vegada en que es rebut* COM A REY *D. Juan II en Girona.—Jura los privilegis de la Séu en presencia de sos tres fills Fernando, Alfons y Pere.—Assisteix á la missa major del dia de San Narcis.* (1)—*Fol. 24 a, b.

XXVII octobris ejusdem anni M.CCCCLXVII Serenissimus d(ominus) Johannes aragonum Rex intravit civitatem gerunde cum suo exercitu, quia frigus erat et non poterat esse commode in campo. Et quia nox erat et tempus pluviosum, fuit porrogatum juramentum prestari solitum in novo ingressu: quia licet alias dictus

(1) *Villanueva* XII, 270, 271, copia un fragment de aquest acte.

Digitized by Google

Rex intrasset dictam civitatem, non tamen intraverat *ut Rex* (1).

Ideo, XXVIII *octobris* die s(anctorum) apostolorum symonis et jude, constitutus dictus S(erenissim)us et *catholicus* Rex et in adversis patientissimus et benignus in *camera paramentorum inferiori* episcopalis palacii, in presencia illustrissimorum ferdinandi primogeniti, p(etri) archiepiscopi Sesaraugustani et ildefonsi magistri de calatrava filiorum suorum, et in presencia R(everendissi)mi jo(hannis) episcopi gerundensis *cansellarii* (2) et jacobi taranau regentis cansellariam, et in presencia bernardi michaelis tarradas et sociorum eorum sex juratorum gerunde, et aliorum nobilium et magnatorum in multitudine copiosa, — in posse secretarii, audientibus et adhibitis nicholao roca nothario cive gerunde, et andrea vitalis scriptore curie Officialatus, qui manu sua scripsit concordatum juramentum inter R(everendissimum) episcopum cansellarium et regentem memoratos, et nos dalmacium de sancto dionisio de silva et andream alfonsello bisuldun(i) archilevitas et canonicos ecclesie pro honorabili capitulo, — juravit privilegia et libertates ecclesie super quodam missali, in quo erat crux quedam deaurata cum ligno venerande crucis, tactis per ipsum sacrosanctis evangeliis et adorata veneranda cruce, Reverenter et humiliter in solio Regio constitutus. Et cum juraret, seu tangeret sacrosanta evangelia, genua flexit, et flexis jenibus crucem adoravit, dicendo: *sic me deus adjuvet in tribulationibus meis; et hec sancta crux sit presidium meum.*

Tenor vero juramenti sequitur in hec verba:

Nos Johannes, dei gratia Rex aragonum, navarre, cicilie, valencie, sardinie et corcisse, comes barchinone, etc., juramus domino deo et beate virgini gloriose quod privilegia et libertates ecclesie per nos et nostros successores et officiales observabimus generaliter; necnon etiam servabimus privilegia, immunitates et libertates per predecessores nostros, et maxime per S(erenissimum) alfonsum fratrem nostrum Regem divi recordii concessa et concessas huic sante Sedi gerundensi et tibi venerabili in christo patri Johanni episcopo gerundensi et successoribus tuis. Sic nos deus adjuvet per hec sancta quatuor evangelia á nobis corporaliter tacta, et crucem domini nostri jesu christi, cujus auxilio prevalere possimus contra inimicos et subditos aberrantes et deviantes a suo capite et rege jurato, a quo non licuit recedere propia auctoritate (3).

Die vero XXVIIII, die s(cilicet) sancti narcissi, almi protectoris et alterius ex patronis hujus tribulate civitatis, idem S(erenissi)mus Rex cum filiis suis supradictis et aliis de exercitu suo audivit Reverenter missam majorem (4), quam solempniter celebravit R(everendissim)us episcopus gerundensis.

---

(1) En Girona s' trovava D. Juan als 15 *de Janer de* 1458, firmant un acte importantíssim sobre la liberació dels pagesos, lo cual ha publicat PALUZIE, *Hist. de Olot* apend. 24, si be ab data equivocada del 20 de Janer. Cf. en lo arxiu de la Corona de Aragó. *Registro moderno* 3314 f. 88, 120-122, 132.

(2) De la Universitat de Lleyda. Cf. *Villanueva* XIV, 49.

(3) Aqui termina la plana, y s' afegeix aquest autógrafo: «*Sic est verum ut superius continetur.—Andreas Vitalis.*»

(4) En la Col-legiata de San Feliu, ahont en aquell dia officiaban plegats los dos Cabildos. Quatre anys antes, lo rey D. Juan atorgat havia lo privilegi de las *grans firas* de San Narcis.

XV.

Séptim siti de Girona verificat en lo mes de Maig de 1469 *Fol.* 72 *b.*

Penultima (1) maii, Anno d(omini) M.CCCCLXIX, quia civitas ista erat obcessa per ducem calabrie et valde exausta victualibus, ita quod omnes quasi desperant, quia impossibile quasi est auxilio humano evadere obsidionem presentem que *septima est in ordine*; ideo honorabile capitulum, quia non potuit amplius diferre electionem officiorum taliter qualiter fieri poterit quia pauci sut canonici, processit ad electionem officiorum.

Officia anni M.CCCCLXVIIII.

Ferialerii: Andreas domenec canonicus, johannes campa presbiter de capitulo.

Capella(nerii): petrus ferrarii et p(etrus) vinyoles.

Caperii: vincentius cots, gaspar pug.

Protectores anniversariorum: Andreas alfonsello, anthonius Laurentii.

Procuratores elemosine vestiarii: vincentius cots, petrus ferrarii thesaurarius.

Auditores campotorum: Andreas alfonsello, anthonius laurentii.

Recognitores hospiciorum: Johannes campa et gaspar pug.

Operarii Sedis: dalmacius de sancto dionisio et anthonius laurencii.

XVI.

Capitulació de Girona.—La ciutat s' entrega al rey de Fransa representat per lo comte de Dunois.—Recepció que se li feu.—Lo rey de Fransa traspassa son domini de la ciutat á Reyner de Anjou representat por son primogénit, lo duch de Calabria.— Recepció de aquest en lo mateix dia del Córpus (1 de Juny 1469) *y claus de la ciutat á ell entregadas per lo comte de Dunois en la* GALILEA, *ó atri principal de la Séu.—Jurament de las llibertats de la Séu y de la ciutat, de las Constitucions de Catalunya y* USATGES *de Barcelona.—Fóleo* 73 *a.*

Die corporis domini nostri Jesu christi, prima Junii ejusdem anni, illustrissimus d(ominus) Johannes, dei gratia dux calabrie et primogenitus regnorum Aragonie et utriusque Cicilie (2) ac *princeps civitatis gerunde* (3),—de communi consensu concilii dominorum *prelatorum, militum* et *juratorum* (4) et aliorum civium, propter penuriam victualium et quia pauci erant bellatores et milites ex parte civitatis, que nullo modo poterat evadere potenciam suam, que maxima erat, nec erat spes auxilii humani, cum jam *fame perirent* plures ex habitatoribus civitatis,—fuit honorabiliter et concorditer admissus.

Voluit tamen nobilis capitaneus Serenissimi R(egis) Francie, *de donoy*, quod primo deveniret civitas ista ad manus dicti S(erenissi)mi Regis Francie; et sic fuit eadem die facta duplex receptio solito more cum capis et aliis solitis ornamentis.

Quo primo recepto, s(cilicet) S(erenissi)mo Rege francie per suum generalem capitaneum,—idem nobilis capitaneus generalis S(erenissi)mi Regis f(rancie) ordinavit quod illustrissimus dux, primogenitus supradic-

---

(1) «*Ultima*» segons Villanueva, XII, 271, qui copiá la primer tros de l' Acte.

(2) Nápols y Sicilia. Conegudas son las pretensions de Reyner de Anjou, qui en fet de rey *in partibus* se pot citar per modelo.

(3) Titol inherent al hereter de la corona d' Aragó desde el 19 de Fevrer de 1416.

(4) Los tres Estaments.

Digitized by Google

tus, reciperetur. Et sic fuit receptus subtus *galileam* propter pluviam. Quo recepto, dictus nobilis capitaneus *de donoy* tradidit eidem illustrissimo primogenito *claves civitatis*, et mandavit sibi (1) obediri tamquam primogenito; quia decuit propter honorem regium quod primo devenerit ad manus regias (2), et postea transferretur ad manus et posse dicti illustrissimi primogeniti. Quo facto, plures ex militibus (3) et juratis civitatis fecerunt sibi obedientiam, et eciam singulares de capitulo nomine capituli, et quidam prelati. Quo facto, seu ante juramentum fidelitatis, dictus illustrissimus primogenitus prestitit solitum juramentum de observandis libertatibus ecclesie (4) et civitatis, ac eciam constitutionibus cathalonie et usaticis barchinon(ensibus), largo m(od)o in posse sui secretarii; de quo eciam discretus nicho(la)us roca notarius gerundensis, regatus, fecit instrumentum.

XVII.

Lo *bisbe Margarit es tret de son palau per no voler prestar lo jurament de fidelitat al nou régimen. Col-lació de una prebenda en lo convent dels frares menors, ó de San Francesch. —Fol.* 73 *b.*

XX Junii anni supradicti M.CCCCLXIX, quia per mortem ven(erabilis) p(etri) exarrat quondam, presbiteri de capitulo, vaccavit locus presbiteralis quem obtinebat in dicta ecclesia, cujus predecessor fuit ven(erabilis) coma; ideo hon(orabilis) dalmacius de sancto dionisio archi(diacon)us de silva, ad quem pertinet collatio, dictum locum contulit ven(erabili) michaeli alrra. Et eadem die fuit convocatum capitulum apud *sanctum franciscum*, sive apud *fratres minores* ex eo quia dictus R(everendissim)us episcopus *hucusque distulit prestare juramentum fidelitatis illustrissimo* d(omino) *nostro primogenito*; et i(de)o, *durante termino deliberationis* fuit sibi dictum quod *non pot(erat) morari in suo palacio.* Capitulum vero, considerata necessitate temporis, premissa protestatione et admissa in presencia notarii et testium infrascriptorum quod non possit trahi ad consequenciam, libenter comparuit; in quo fuerunt andreas alfonsello archi(diacon)us bisuldunensis, dalmacius de sancto dionissio Silvensis, andreas domenec canonici; Anthonius laurentii, vicentius cots, p(etrus) ferrarii sa sala (5) thezaurarius, johannes campa, petrus vinyoles, et gaspar pug presbiteri de capitulo. Quibus sic congregatis, fuit supplicatum pro parte dicti michaelis quatinus dignarentur ipsum admittere et possessionem prebende sibi tradere, ut est moris. R(everendissimus) igitur episcopus et honorabile capitulum, admissa supplicatione facta debita deliberatione, obtulerunt se paratos; et sic fuerunt electi comissarii ad dandam sibi possessionem. Qua obtenta, dedit fidejussores pro fabrica et capa atque servicio discretos f(ranciscum) miralles, franciscum torrent et antho(nium) ferran presbiteros beneficiatos in ecclesia sedis, ac ven(erabilem) Johannem fuuxam, qui se obtulit succentorem sive precentorem medium: ut constat instrumento recepto per discretum p(etrum) baguda notarium publicum, presentibus testibus magnificis et egregiis dominis gaspare vilana regio vicecancellario et jacobo taranau legum professoribus, et aliis pluribus in multitudine copiosa.

(1) Al duch de Calabria.
(2) Fins aqui la copia treta en lo *Viaje literario*, XII, 272.
(3) Nobles.
(4) Al peu de la página y corresponent á eix lloch s' veu la *rúbrica* seguent: «et in forma de qua supra in XXIIII carta, que quidem forma fuit ad unguem servata super crucem domini.»
(5) *Pere Ferrer sa Sala ó de Sala*, deixá escrit de sa propia ma en nostre llibre, fol. 107 b, seqq. un molt preuable inventari de la *tresoreria de la Seu.*

XVIII.

Reparació del castell de la vall de Aro (1) *cremat y destruhit per los pagesos de remensa.—Provisió del duch de Calabria pera fer restituir al Cabildo la possessió del castell de Lloret.—Aquest Acte es del* 15 *Juliol de* 1469.—*Fol.* 75 *a.*

1) Eodem die fuerunt sibi (2) concessa arreragia dicte prepositure ad *opus reparationis castri de aredo;* quia reparatio non posset haberi de bonis predecessoris, quia fuit *combustum et dirrutum per armigeros forenses*, de quibus nulla poterit haberi ratio. Et ita ipse, ea acceptans, juravit omnia convertere ad reparationem dicti castri et dare bonum compotum; affirmando sub fide sua quod jam exposuit ultra XXX libras de suo propio solvere et minime computare inter reparationem fiendam de arreragiis; sed ad partem et ultra *duas cameras* quas rehedificavit vult omnia arreragia convertere ad utilitatem reparationis dicti castri. Et intellexit capitulum concedere *arreragia que debentur a rusticis*, ut sic *injornalibus* possit illa habere. Sic exposuit.

2) Eodem die in presencia predictorum et jacobi serda substituti notarii i(nter) not(arios) gerunde, dictum hon(orabile) capitulum presentavit discreto *Johanni de dons* provisionem illustrissimi primogeniti *tamquam capitaneo de loreto* ad finem ut in vim dicte provisionis restitueret eidem hon(orabili) capitulo *castrum de loreto.* Qui peciit copiam, quam jam de mane habuerat, ut sic potuisset deliberare. Qui, habito acordio cum peritis, dictum castrum restituit dicto hon(orabili) capitulo, *tenenti propter tempus belli prepositurani de loreto ad manus suas* (3); de qua restitutione fuit factum instrumentum per dictum notarium p(etrum) baguda.

FIDEL FITA.

ESTUDIS HISTORICHS.

En món bon zel y millor desitj de fer coneixer als abonats á LA RENAXENSA tot quant á nostra benvolguda terra y á sa historia te referencia, pláume tramétrer á eixa redacció, per si s'estima bé publicarho, copia de un document de conegut interes local, y qu' empolsat en mon arxiu guardava, permetentme continuar, de ma propia cullita, algunas anotacions, de las que podrán vostés ferne l' us que ben vist los hi sia. Lo trasdit document, en forma ó plech de carta, va dirigit: «Als Honrrats y bons basalls batlle y consols de la Vila de Llagostera etc.» y sens mudar res de la propia ortografía, diu com segueix:

«Honrrats y bons basalls.=Per nova serta tinc abis com lo camp de Fransa esta molt serca de Perpinya pera benir contra déll son ocasions estas que nos poden escusar jo pens posarme dintre de perpinyá juntament ab lo birrey confiat de que bosaltres sereu tant bons basalls que en tal ocasio nom dexereu jous pregue fasau ajuntar ab la major brevedad la baronia

(1) Distrit de La Bisbal, prop del mar entre Palamós y San Feliu de Guixols.
(2) Lo canonge Pere Tarrades, prebost de Aro.
(3) Fa poch que se han destruit los restos de aquest histórich castell. No n's queixem de la barbarie dels de *remensa* qui cremaren lo de la *vall de Aro*. La historia de la Humanitat es una tela de Penelope.

Digitized by Google

y fer benir tota la jent y millor ques puga y acudiran ab lo Sr. Don Miquel de Cruilles y seguiran en tot y per tot son horde que jo ab altres basalls meus aguardaré al Sor. Don Miquel y a la jent en Figueres y confiat en asso nos aura falta y fareu com á bons basalls y be teniu acostumat pus son estas jornades nos poden escusar no dic mes cristo ab tots de Palau savardera als 21 de Agost de 1597.—Per lo quens conbindra prest.—Don Francisco de Lanuça y de Monbuy.»

Lo copiat document está escrit de ma propia del qui 'l firma, y vá endressat no sols als vehins de la Vila y Castell de Llagostera, si que també als de Caldas de Malavella y pobles de Franciach y Santa Seculina, per esser los que formavan la entesa Baronía, ó indircarho verament lo etc. que contè sa direcció. Pochs coneixements se necessitan de nostra catalana historia pera compendrer qu'aquest document ó proclama, com ara diriam, se refereix al temps del regnat de Felip II de Castella, quant los francesos intentaren provar fortuna sobre la vila de Perpinyá y altres pobles del Rosselló. Es sabut també que desde l' any 1592 entraren en aquells territoris algunas partidas enemigas, ab lo empenyo de fortificarse y defensarse en aquellas estesas encontradas, tan cobdiciadas per los nostres vehins, com defensadas y per nosaltres benvolgudas.

Nostre diligent historiador Feliu de la Peña, en sos anals (1), així com lo cronista Bosch, en sa curiosa obra *Títols de honor, etc.*, (2) y mes endevant lo nostre compatrici Balaguer, en sa moderna *Historia de Cataluña* (3), nos parlan, ab algun deteniment, dels fets á que 's contrau lo transcrit document, ab quals fets están conformes també Henry y altres escriptors francesos, sens que cap d' ells fassa menció del noble Don Francisco de Lanuça que una part tan principal deguè pendrer en aquella empresa, no obstant de que 'n Feliu de la Peña publica una llista dels cavallers que á ella assistiren, sens descuydar á Don Miquel de Cruilles y á Don Pere de Lanuça, no trobantse rastre del que firma l' anterior document, de qual authenticitat no tinch lo menor dupte.

Ja, donchs, que tals fets nos fa aquest recordar, encara que no sia mes que per la curiositat dels aficionats á las cosas de la terra, no puch resistir la tentació de fer un breu resúmen históricch de las lluytas que tingueren lloch en lo Rosselló, á fins del setgle XVI; á las darrerias del regnat de Felip II de Castella.

Ja en 1592, lo dia 22 d'Octubre, acampá, en lo lloch de Vinçá, una host de mès de 500 homens que se suposá serian Hugonots, y foren rebatuts per la gent vehina d' aquell poble, posantlos en complet dispersament. Al poch temps, dins lo mateix any, provaren novament fortuna alguns Gascons, apoderantse del castell d' Estagell, hont se fortificaren ab gran empenyo de defensarse, quant, aixecantse los montanyesos d' Urgell y de Pallás, al toch de sometent, y á las órdes del brau Alamany de Tragó, donáren bon compte dels que tan atrevida empresa acometeren, obligantlos á abandonar aquella terra, després d' haverlos llensat d' aquella vila y castell.

A fins lo any 1597, durant lo viregnat del Duch de Jeria, de res fan menció nostras crónicas; pero en dita época organisá la Fransa un exércit numerós, al objecte d' entrar al Rosselló; y es fama que, al tenir noticias lo Rey Felip II, que 's trobava malalt en son palau de Madrit, de la nova invasió que amenassava á Perpinyá y á Catalunya, preguntá:—¿«Saben això 'ls catalans»? y com se li contestás que ho sabian y se preparavan, respongué: «Pus deixaume descansar.»—Y se girá del altre costat.

Renyida degué esser, no obstant, la campanya: 15000 francesos, y ab estos 1500 cavalls entraren per Leocata á las órdes de Anfós Hornano Corso, y lo dia de San Magí, 19 del mes d' Agost, comensaren las operacions contra Perpinyá, y com fos atacada la plassa per la porta d'Elna, molt ans de punta de dia, y comensás luego á clarejar per sort d' aquells vehins, que pogueren, á la llum del sol, evitar la sorpresa y obligar la retirada del enemich ab pérduas considerables, de aquí que s' atribuhí á un miracle de San Magí semblant maravella. Expulsats los francesos d' aquell y altres punts del Rosselló, com encara contassen ab grans forsas pera sostenir la lluyta, s' aixecaren las comarcas totas de Catalunya; numerosos tersos aprontaren las vilas y las ciutats; pera tots entregá Barcelona armas y municions; lo mateix virey en persona se posá al devant del improvisat exércit; y los nobles y cavallers, que no gobernavan plassa forta, seguiren la host que, á tota pressa, acudí á la defensa de Perpinyá. Arrivat nostre exércit al Rosselló, haguè de sufrir l' enemich algunas derrotas, despres de las quals li fou precís retirarse á Fransa, abandonant semblant empresa per altra ocasió.

A tals fets y á tal época se refereix la curiosa proclama de Don Francisco de Lanuça y de Monbuy, que servo original en mon poder.

Girona, 1872.

FRANCISCO DE P. FRANQUESA.

---

(1) Lib. XIX. cap. XII.
(2) Pag. 62.
(3) Lib. IX. caps. XVII y XVIII.

A LA CREU.

Salve, trono glorios, radiant empresa
De llibertat y amor,
Empírech monument de l' astruguesa,
Llassada de tendresa
Entre la humanitat y 'l Creador.

En tu jo veig la célica hermosura,
La pau, la caritat.
A ta sombra la mort es la ventura,
Per tu la criatura
Compren dintre son cor la eternitat.

A ton entorn s' elevan, se subliman
Del Sinaí las lleys,
Baix ton esguart las ánimas s' estiman,
Per tu 'ls grillons s' apriman
Y de pobles esclaus fas pobles reys.

Digitized by Google

¡Qu' hermosa te presentas en la vida!
Lo front á Deu alsat,
En lo sí de la terra empedrehida
La planta recullida
Y ab los brassos cubrint la humanitat.

Mes ay! encar ressona la tempesta;
Al lluny s'ou lo mormull
Dels fratricidas celebrant sa festa,
Encara alsa la testa
La descarnada sombra del orgull.

Hi ha tirans que sas miserías gosan
En prepotents palaus,
Y 'ls indigents sobre del llot reposan,
Y 'ls vils sas lleys imposan
Tot reblant las cadenas dels esclaus.

Y la guerra vestex fort armadura,
Y lluytan los germans,
Y un mar de sang reflecta ta hermosura,
Y ve la turba impura
A implorar ton amor rojas las mans!

¡Oh enzecrassió! ¡Miseria de la vida!
¡Jamay l' orgull potent
Ajupirá la testa ensoperbida!
¡La terra empenedida
No elevará los ulls al firmament!...

Símbol de amor, perdona mon desvarí,
En ton poder jo crech;
No debadas Jesús en lo Calvari
Pe 'l poble sanguinari
Llensá en tos brassos lo darrer gemech.

Vindrá 'l temps en qu' apleguin sas banderas
Los déspotas y esclaus,
Deposin á tos peus las armas feras,
S' esborrin las fronteras
Y ab llassadas de amor signin las paus.

Y sentí 'l mon glatir sobre sa escoria
La gracia divinal,
Y 'ls ángels en lo cel cantin victoria,
Y sigan de ta gloria
Los cors units magnífich pedestal.

ANGEL GUIMERÁ.

LAS ARMAS DELS ESCUTS DE CATALUNYA

Y BARCELONA,

CONSIDERADAS EN ANTIGAS MONEDAS.

Temps atrás, portats per una curiositat patriótica y de aficionats á las antigallas, desitjarem fixarnos la época en que començaren nostra nacionalitat *provincial*, nostra *matria* (1) y nostra ciutat á usar las armas dels escuts que tenen fa algunas centurias. Con sultarem la eccellent *Barcelona antigua* y *moderna* d En Pi y Arimon y la obra d' En Bruniquer que publicá per folletí LA RENAXENSA, únichs llibres que tinguerem á ma. Las láminas de lo primer y una indicació de lo segon, nos feren créurer que las obras de numismática espanyola ó solsament catalana podrian donarnos major llum. Un apreciat amich molt intelligent en numismática, á qui consultarem sobre las referidas obras, nos facilitá lo tomo de las láminas ó álbum de la magnífica obra de M. Aloïs Heiss, publicada fa pochs anys á Madrid, titulada *Descripcion general de las monedas hispano-cristianas desde la invasion de los árabes.*

L' exámen de ditas láminas nos ha donat las indicacions següens sobre lo assumpto per ahont començaren nostras preguntas y sobre assumptos iguals referents á altres antichs Estats de Espanya y á varias poblacions de Catalunya. Creem útil oferirlas á la publicitat, no perqué puguen dir la mes petita cosa de nou, sino per donar peu á correccions, rectificacions y esplicacions mes complertas de personas eruditas en historia y arqueolojía.

Perdonen nostre atreviment en posar lo peu en son terreno los numismátichs y demés arqueólechs de nostra patria. La pobresa de nostres coneixements en eixos rams y en historia nos faria indignes de tal perdó, si no li fessen contrapes la bondat de nostras intencions y lo prech quels fem de que algun ó alguns de ells, tants y tant instruits com son, se servescan rectificar, corretjir y ampliar, per major illustració del assumpto y profit del llejidor, nostras lleujeras observacions.

Armas de CATALUNYA.—L' orígen de las BARRAS de Catalunya sol atribuirse als antichs comtes de Barcelona. Lo cronista doctor Gerónim Pujades, defentsantlo, diu que en temps del comte Borrell se usavan eixas armas. Pero en las monedas que de aquells princeps nos quedan no s'hi trovan las barras. Suposant ab En Pí y Arimon que la moneda CI VI RE :X: BARCINO que Heis atribueix al fill d' En Ramon Berenguer IV de Barcelona y Petronilla d' Aragó, pertenesqués á un Wifredo, llegint CIVFRE, dita moneda no porta las barras. Tampoch la de lletra árabe RAIMVNDVS COMES que Heiss atribueix á En Berenguer Ramon I (1018-35.) Tampoch la BE REN GAR IVS BA RK IN O que Heiss atribueix (ab dupte) á En Ramon Berenguer IV (1131-62). Tampoch en moneda alguna de las anteriors al rey En Jaume I lo *Conquistador* (1213-76).

En dos de aquest princep se veuen en lo anvers una creu de braços iguals ab la inscripció IACOB, REX. y en lo revers un escut ab *dos* ó *tres* barras verticals y la inscripció BARCINO. L' escut ab las *cuatre* barras apareix en dos monedas del mateix rey (que publicá En Pí y Arimon, aixis com las altres duas se troban en la obra de M. Heiss.) En l' una la creu del anvers porta cuatre punts, en l' altra no; las duas ab la inscripció IACOBREX y ab l' escut de las cuatre barras y la inscripció BARQINO.

Apareixen las barras en número de cuatre en las monedas de Sicilia d' En Pere lo *dels françesos* ó lo *Gran*, II de Cathalunya, III d' Aragó, y de sa muller Constança (1282-85) y continuan en las de tots los reys de Sicilia de la casa aragonesa. En las monedas de Cerdenya d' En Jaume II (1297-1327) apareixen las barras catalanas, continuant fins al Emperador Cárlos I y V inclusive y tornant á apareixer en las de Felip V. De 1344 á 1387 apareixen las barras, posadas en un petit escut, en las monedas de Mallorca pertanyents á En Pere III de Catalunya, IV d' Aragó, I de Mallorca, anomenat lo *Ceremoniós*, ja sia al costat del busto ó al començament y al fí de la inscripció *Petrus Dei gratia rex*, ja dalt de la creu llarga ó llatina. En las d' En Martí eixos escudets van po-

(1) ...la França, ma patria... la Bretanya, ma *matria*, á parlar en grech.

(CHATEAUBRIAND.—*Memorias póstumas.*)

Digitized by Google

sats als cuatre angles de la creu, y lo mateix en las d' En Anfos ó Alfonso V d'Aragó. De 1347 á 1408 apareixen las barras en las monedas d' Urjell ab lo comte En Pere d' Aragó ab los títols de comte en unas y de viscomte en altres.

En lo regnat d'En Martí (1395-1410) las barras apareixen en las monedas de Gerona, Valencia y Aragó. En las geroninas de dit rey y d' En Joan II son dos las barras, en altres del dit Joan son tres unidas, á mitj lloch, per una banda posada de través. En las valencianas d' En Martí y molts altres fins á Cárlos III d' Austria son duas las barras, cuatre en algunas d' En Ferrand lo *Católich*, tres en algunas de l' any 1619 endevant. En las aragonesas son duas ó tres las barras en petits escuts posats al costat de la imatge de San Joan Baptista que portan las d'En Martí y en Fernand I y moltas d' En Anfos V. En las d' En Joan II apareixen en un gran escut que ocupa tot lo centro del revers, en número de cinch ó mes; pero en las d' En Pere de Portugal y Renato d' Anjou son en número de cuatre, ocupant també tot lo revers l' escut d' ellas com en las de Barcelona d' En Jaume I, Fernand II y altres mes modernas. En moltas monedas aragonesas de Joana y Cárlos (1516-55) las barras son ja cuatre, ja mes, y lo escut d' ellas ocupa l' anvers de algunas de Felip III (1598-1621) y en lo revers van l' escut de la creu ab los cuatre caps de moro, ó una creu de braços iguals demunt d'un pí.

Las barras (dos) apareixen en las monedas de Ibiça en temps d' En Anfos V y tornan á apareixerhi (cuatre) en lo de Cárlos II (1665-1700).

En las monedas de Barcelona, desde En Jaume I fins á En Ferrand II no hi apareixen las barras. En temps d' est últim (1479-1516) se troban monedas que en l' anvers portan una B al mitj de un cércol de punts, en torn se llejeix BARKINONA y en lo revers un escut ab las cuatre barras sens cap inscripció ni lletra. Altras portan en l' anvers lo busto coronat del rey ab l'inscripció *Ferdinandus dei gratia rex*, y en lo revers eixas CASTELL. ARA. CO: B ab l' escut de las cuatre barras timbrat ab corona. En moltas monedas barcelonesas de Joana y Carlos continua l' escut de las cuatre barras que torna á apareixer en algunas de l' any 1618.

En las de Rosselló apareixen en temps de Joana y Carlos y de Felip II de Castella.

Segons lo carácter de las lletras F. y A. únicas que presentan las únicas monedas d' Ampurias que portan l' escut de las cuatre barras (en una cara; un castell, de Castelló d' Ampurias, á l' altra) son del segle XVI ditas monedas.

En las de Granollers las barras apareixen en temps de Felip III, començaments del segle XVII.

Lo moviment de Catalunya en 1640 per defensar sa llibertat y autonomía fen acunyar monedas en moltas poblacions del Principat y apareix l' escut de las barras en las monedas de casi totas ellas. En las de Agramunt, Argentona, Balaguer, Banyolas, Barcelona, Berga, Besalú, La Bisbal, Caldes de Montbuy, Cervera, Figueras, Gerona, Granollers, Igualada, Manresa, Mataró, Olot, Puijcerdá, Solsona, Tagamanent, Tarrasa, Tárrega, Vich y Vilafranca, desde 1640 á 42 apareix l'escut de las barras ja ab los noms de Felip IV de Castella y de Lluis XIII de França, ja ab la inscripció *Principat. Cathalon*, exceptuant las de Puijcerdá que portan *Provintia Cataloni*. Las rossellonesas de aquella temporada portan l' escut de las cuatre barras en lo anvers ab *villa perpiniani* (en lo revers la imatje de San Joan Baptista ab *inter natos mullierum.*)

Aquest es l' ordre cronológich ab que apareixen las barras de Catalunya en las monedas de M. de Heiss y En Pí Arimon: Barcelona, Sicilia, Cerdenya, Mallorca, Urgell, Aragó, Gerona, Valencia, Ibiça, Rosselló, Ampurias, Granollers y poblacions de Catalunya que encunyaren moneda en 1640, 41 y 42.

Apar que si los primitius comtes haguessen usat l' escut de las barras, haguera figurat en sas monedas, y no hi apareix. Altre reflecció nos fa allunyar la ideya de que tinguessen las barras per armas del escut. En los regnes de Lleó y Castella, ab tot y els noms de *Leo*, *Leon*, *Leonis* y *Castella* ab que se 'ls titulava en las monedas mes antigas que son del segle XI (1), lo lleó no apareix en ellas fins al temps d' En Anfos VII l' *Emperador* (1126-57) y lo castell fins al regnat d'En Anfos VIII lo de las *Navas* (1158-1214.) Donchs si eixas armas que cauhen dels mateixos noms dels regnes tardaren tant á usarse, es natural que tardessen tant ó mes las barras que no cauhen, com lo lleó y lo castell, del nom mateix del Estat.

Nostra curiositat no 's deturava al temps passat, á la historia; sino que tractava del temps á venir, de si las barras podrian continuar essent lo sagell ó armas de Catalunya en cas de cambiarse lo sistema y la forma de gobern en la Península y en lo Principat, ó be si en tal cas, la Catalunya restaurada segons un ideal polítich mes avançat, tindria d'adoptar altre sagell y altres armas com feren alguns cantons suissos al surtir de sota lo jou y pujar de la situació de provincias subjectes y centralisadas á la situació d' Estats confederats.

Algunas reflecciones y alguns fets dels temps antichs nos donaren la convicció de que lo Principat, fos lo que fos lo sistema de gobern; fos la que fos la situació política, no deu renunciar á las barras ni adoptar altres armas ó sagell.

Suposant que al principi las barras fossen armas del rey, lo fet es que no desaparegueren ab la dinastía catalana d' En Wifredo y En Jaume, sino que la dinastía castellana ó dels Trastamaras entronisada ab En Ferrand I per lo Parlament de Caspe, any 1412, las conservá. Tampoch desaparegueren ab eixa dinastía mes ó menos hereditaria; sino que los reys electius En Pere de Portugal y En Renat d' Anjou, proclamats per Catalunya despues de haber declarat *enemich de la terra* y despossehit de la soberanía al rey *lejitim* ó *hereditari* (com diuhen are) en Joan II, (1462-72) las usaren també, com se veu en las monedas aragonesas de dits princeps que habem citat.

(1) Las monedas mes antigas de la corona de Lleó y Castella que porta Mr. Heiss son d' En Anfos VI (1033-1109). En Campaner en son *Catálogo numismático español* cita una de Bermudo III de Lleó (1027-37) que te en son preciós monetari En Vidal y Ramon, monetari tal que a la mitat de son catálech conté dotzenas de monedas que no 's troban en la gran obra de M. Heiss.

Digitized by Google

L' any 1641, quant Catalunya habia negat la obediencia al rey d' Espanya En Felip IV y proclamat comte de Barcelona al de França En Lluis XIII, conservá las barras com á sagell y armas propias, y aixís las veyem en l' anvers de moltas monedas de Barcelona y altres poblacions sens nom de rey algun, sino ab la inscripció: *Principatus Cathaloniæ.*

Aquestos fets indican que suposant que las barras comensessen per esser armas ó blassó dels reys d'Aragó com á tals ó com á comtes de Barcelona, y passaren á serho de la nacionalitat catalana aixís las conservaren los tres princeps electius ja citats, y aixís en 1641 y 42 las posaren en sas monedas tantas municipalitats de Catalunya, sens nom de rey algun y sols ab lo del Principat, ocupant lo revers los sagells antich ó modern de Barcelona ó lo particular de la població, sens altre inscripció que lo nom de la municipalitat y son títol de ciutat, vila ó fortalesa (*castrum.*)

Posat en est terreno l' escut de las cuatre barras, pot la Catalunya del temps á venir usarlo com á sagell y distintiu, sens que puga tenirhi lo menor reparo la opinió política mes avançada. Sols lo timbre del escut hauria de cambiarli aqueixa segons la forma de gobern que s' adoptés temps á venir; en quant á las barras no son esclussivament monárquicas; son catalanas. Si Catalunya l' any 1641 hagués acceptat la proposta d' En Lluis XIII de França, ó millor dit de son ministre En Richelieu, de constituirse en república separada baix la protecció y garantía del Estat francés (1); si hagués tingut efecte la idea del Emperador Carlos VI (III de Aragó y Catalunya)—espressada en lo *Ultimatum* per la pau presentat per Mr. Hoffman resident imperial en Inglaterra, á la reyna Ana, de erigir Catalunya en república libre baix la garantía y protecció de Inglaterra, Alemania, Portugal y Holanda (idea que los catalans haurian acceptat ab alegría, any 1712,) es ben segur que las barras haguerau continuat essent las armas de nostra *matria*, sens obstar lo cambi de forma de gobern.

La fet es que quant en 1640 diferents escriptors catalans (eclesiástichs, jurístas y altres) parlavan ab varonil firmesa,—llavors general, avuy escassa en certas classes—, del dret de Catalunya per cambiar no solament de persona y dinastía del princep, sino també de gobern, no parlavan de que en aquest cas hagués de cambiar de armas.

Just y consecuent será conservar com á tals las barras lo dia en que vinga lo cas de un tal cambi, de la restauració de Catalunya com á personalitat civil y política.

(Se continuará.)

J. R. y F.

---

(1) En algun article nos proposem tractar de aixa proposta y dels motius perque no l'acceptaren los catalans, sobre quals motius la passió política ha ofuscat á alguns escriptors de Catalunya, uns á favor y altres en contra de la no acceptació.

* * *

Deya una nina á una altre ab greu dalera,
trovantse en son camí
—De tota nostra vida es la fatlera
estimar sempre, fins que ve 'l morí;
y pus es nostre vida passatjera,
vivim per estimar.—
Mes l' altre que sens dubte axó no creya
á sa companya deya:
—La ventura en lo mon no sabs trovar.
Per qué lligans d' amor ab les cadenes?
la vida es per gosar;
tenint lligams, no mes se tenen penes.
Jo sempre vull ser lliure;
tu vius per estimá, jo estim per viurer.—
Y com las dos distint camí seguian
prompte se van deixar,
murmurant l' una que 'l gosá es lo viurer
y l' altrê l' estimar.

—

Un temps apres de aixó ja poch mancava
per acabá les dues son camí
y l' una en mitj del fanch del mon bregava
gosant l' altre la pau del esperit.

Francisco Cuadras.

GUILLEM BERENGUER

COMTE D' AUSONA.

I.

Un dels mes hermosos matins que en lo mes d'Abril enfestan nostra hermosa y benhaurada terra, sortia de la comtal ciutat un jove cavaller, de aguerrit continent y rostre espressiu y franch; un cert ayre de despit y de tristesa s' llegia en sa cara, y en las arrugas de son front lo cavilós que estava.

Caminava nostre cavaller á la ventura sens fer gens ni mica de cas de las galanas catifas de esmeragda que á tot vol se estenian, ni de las enlayradas montanyas á qui lo sol enviava ab son primer raig, son puríssim bes de amor, sa primera caricia. Relliscavan á sos peus los regalins d' argent anant á donar mes vida y juventut á las ben conresadas terras; lo Besós ab sas ayguas rondinadoras corria avall, avall cap á la mar, com lo fill que no veu l' hora de juntarse ab sa mare, refrescant las gemadas vernedas que al seu costat ufanosas creixian; mes ell gens de cas ne feya. ¿cóm era possible que en cor no gastat encara, que 'l baf del vici no havia pogut entelar, jove com era no esbategués á tant animat espectacle? ¿qué res li plagués y en son cor hi fes niu la tristesa? ¿cóm era que aquell jove en mitj de tanta hermosura caminés sens atmirarla concirós y melancólich?

Guillem Berenguer, que no era altre, desenganyat de las mundanals alegrias y de las efímeras glorias que tant bellas l' hi havian aparegut somniadas, desenganyat del amor manantial per ell sols de pesars y gelosia, penjá sas armas en las parets de sa cambra

Digitized by Google

guardá sos llors ahont deixá los recorts de son desgraciat amor, y fugí del Palau de son pare sol y á la ventura sens saber tant solsament ahont endressava los seus passos.

Aixís va anar tot lo sant dia, capficat y sens sentir cansament ni altra cosa, quan ja á posta de sol se trobá caminar per entre duas altíssimas montanyas, en qual fons sentia lo llunyá ressó de un torrent que gemegava al veures partidas sas ayguas per las altas y punxagudas rocas que tractavan de retenirlas.

Pujava Guillem, comte d'Ausona, per la espadada costa plena de pedregam y de estreta via, amenassat de anar al fons del abim que sota sos peus obria la famolenca boca com pera engolirlo: las giragonsas del camí que sempre tornavan pel mateix indret, guanyant empero cada volta una mica d' alsaria á fí de fer accessible la costa, lo arrivaren á cansar de tal manera que s' assegué al peu d' una roca, que estrebava en lo cayre del single, miranthi, com si esperés un moment propici pera juntarse ab las altres que en son fons dormian. Allí sentat contemplava lo fill de Berenguer Ramon aquellas enaspradas cimas coronadas de pins agegantats y de altas y peladas rocas blavencas, y aquellas feréstegas al ensemps que graciosas vessants ahont en mitj de las flors de vivíssims y esplendents colors, las frescas y tendres herbetas degotavan com si cada una tingués en son sí una deu de miraculosa aygua de brillants y perlas. Tot aquell gotam juntantse mes avall, formava cent regalins que devallavan per tots costats al torrent; y al lluny sentias un soroll mes fort, que feya endevinar un gros saltant d' aygua ó alguna sobrenatural cosa. Com que en aquells benhaurats temps la fé pura y senzilla imperava en tots los cors, lo comte d' Ausona fent en son front y pit la senyal de la creu tot encomanantse á la Verge María y al gloriós Sant Jordi, y camina que caminarás, la curiositat li doná forsas pera no cansarse fins á trobar lo punt d' hont la remor eixia.

May havia vist una cosa mes maravellosa; á l'altre part del pregon torrent, çó es, á la montanya oposada á la que ell era, una cascata d' una alsada inmensa llensava son devassall d' aygua per un jayent de roca de mes de doscents pams d' ample fins á un replá format de la mateixa roca que un xich mes amunt del indret ahont se trobava 'l cavaller rebia las ayguas y las rebatia fentlas, tot gemegant, en deu mil trossos, y aixecant núvols de blanquíssima escuma, anavan á parar al fons del torrent.

Absort en la contemplació d' aqueixa no imaginada, sublime maravella, no s' havia adonat de l' altre cascata ó torrent que saltant també de unas espadadas rocas, no baixava per avall com la primera, sino que 's tirava de rebot un bon tros per enllá, com si, no poguent tenir la magnitut y majestat de aquella, volgués guanyarla en agilitat. De sobte lo toch de una campana li portá lo recort de Deu, criador de totas aqueixas magnificencias, y agenollantse, la testa descoberta, resá la oració del Angelus, ab tot lo fervor de un cor purament cristiá.

Mes lo sò d' aquella campana ¿d' ahont venia? Mirant ben bé per tot lo voltant s' adoná de la segona cascata dessota de la qual li aparegué entreveure unas arcadas dominadas per lo campanar d' hont eixian aquellas sonoras vibracions, que'l bruyt de las cascatas esmortia.

Caminant ab tot lo dalit que son cor li donava, aná atansanshi fins que ja al esser ben á la vora ab tot y la poca claror del foscat, ovirá un monestir bastit en lo replá de una altíssima roca que unia las duas montanyas; y que buyda per dessota, semblava que á la millor s' hagués de deixar caure daltabaix del insondable abim. Era lo retiro mes agrest y solitari, mes bell y poétich ensemps, que may hagués pogut ni tan sisquera somniarne.

Deu l' havia dut á aqueix lloch; en aquella solitut, donchs, trobaria la pau del cor y la tranquilitat de l' ánima que tant desitjava.

Se 'n hi aná, trucá á la baixa porta del convent que semblava hagués de esser soterrat á cada instant per las altíssimas penyas que li servian de parets y que demunt d' ell s'inclinan. A son picament respongué tot lo ressó de la montanya, y ab pas breu y testa baixa se 'n entrá á aquell sant lloch de retiro. Era 'l convent dels monjos de San Víctor en San Miquel del Fay.

II.

Molts de dias havian passat desde que Berenguer renunciant á lo comtat d' Ausona á favor de son germá havia pres lo hábit de novici devant lo altar, de dessota la roca viva, jas del Rossinyol ó sia de la segona cascata.

Semblava haverse oblidat enterament de tot lo que un jorn lo lligava á la terra; atmirava la fortalesa d' aquella aygua que ab son etern degotam convertia en treballada pedra á la mes tendre herbeta, deixá vagar sa imaginació per aquells inmensos boscos y pasmával la grandiositat de aquella fértil y agreste naturalesa, ahont cada dia hi trobava nous prodigis, novas maravellas que li demostravan la omnipotencia de aquell que las havia criadas.

En los dias d' istiu en que lo sol brillava ab tot son esplendor, devant la cascata y entre la brumorosa escuma veya resplandeixe ab tota la galanura de sos vius colors lo Arch de San Martí, y quan la tempesta batia demunt del single sas alas de foch, enviant lo tró per entre espessas y negres boyras, las cascatas, lo torrent, fins los mateixos degotalls tenian un só de terrible y conmovedora bellesa: lo tró aixordant los espays feya ressonar aquellas timbas estremint fins á las mateixas rocas, y á cada un semblava que 'l monestir donant una última estrebada tingués de desapareixer per sempre mes, en aquellas soletats profundas y sombrías.

Felis y tranquil vivia l' cavaller, quan lo esperit del mal que may está en baga, torná á recordarli sas passadas grandesas y sos antichs amors: fora éll, son rival podia conquerir sens cap esfors la ma de la hermosíssima Elisenda de Moncada, la pus bella dama d' aquell temps: ¡ella als brassos de son rival! aixó era mes de lo que podia un jove y enamorat cor. Aquest pensament lo desvetllava y'l distreya en sas oracions.

Digitized by Google

Prou li havia semblat á ell que en aquella poética solitut no hi podia arrivar cap recort mundanal y que sols á Deu y de Deu podia recordar y parlar aquella eloqüent y magnífica naturalesa. Al trobarse dominat altre volta per la gelosía, s' ampará d' ell una tristesa que ab res podia desvaneixer.

Un vespre que, mes atormentat que may, s'estava en la finestra de sa celda (demunt de la timba) recolsat son cap en la esbelta y graciosa pilastra de marbre que la mitj partia, tenint á sa ma dreta, la una un bon tros enllá de l' altre, las antes ditas cascatas que semblavan gemegar per las angunias del demacrat novici, y á sa esquerra las espadadas montanyas per hont havia passat lo dia que demaná aculliment als monjos de San Victor, li semblá ovirar unas llumanetas dessota la cascata principal, que totas se movian anant d' un costat á l' altre. ¿Qué será, que no será? era del tot impossible atinarhi puig en lo lloch ahont eran, may havia sentit á dir que hi habités ningú ni creya que hi hagués camí per anarhi, aixís es que va passar tota la nit rumiant en lo que esser podia. Lo ensendemá tot resant son breviari, cercá un tros de terra fressat que li indiqués algun caminet per xich que fós, mes res; lo qual aumentá sa estranyesa tant més quan altres nits passá veyent las llumanetas.

Aixó l' havia distret un tant de sas penas, mes al poch temps ho volgué oblidarho; mes insistent, empero que may aquella idea y barrejantse ab sas amorosas ansias, altre cop rebifadas, li feya llargas y pesadas sas nits de insomni. Per aixó una nit, no poguentse aguantàr mes, ell que surt del Convent y sens darse compte ni rahó de lo que feya, comensá á baixar montanya avall, per uns camins que cap isart s' haguera arriscat á ferne. Qualsevol que l' hagués vist, l' hauria cregut l' ánima de algun monjo dels que sota l' campanar tenian sas tombas, condemnada per algun mal fat á vagar de nit per aquellas fondaladas; á qualsevulla que l' hagués vist se li haurian erissat los cabells, perqué, sols un miracle del cel, lo podia deturar de cáurer á l' abim á cada pas.

Després de molt temps, arrivá al fondo del torrent y, com un home que ha perdut lo seny, en contes de anar per lo menos esposat siti, emprenguè ia pujada per lo costat de la cascata, are agafantse per lo tronch d' un arbre, ara per una mata que podia ben bè seguirli rodolant ab ell fins al fons; en aquell cas, jamay se tornaria á parlar d' ell. Algun tant lo protegia, sens dupte lo gloriós Arcángel San Miquel que desde la capella subterránea del convent lo esguardaria ab ulls de piadosa misericordia.

III.

Ni 'l mateix Berenguer sapigué com va esser que 's trobá tallada la penya al bell costat del primer replá de la cascata, formant un caminet fondo y tan estret que ab prou feynas hi podian passar tres personas de costat; al cap de vall un forat obert en la roca viva dava entrada á una cova de pedra tosca hont se ficá lo novici, mes, un cop adins, era alló tant fosch, sentias tal espetech d' aygua y 's trobava lo sol tan humit y relliscós, sentintse refrescat lo cap al mateix temps per l' aygua que las rocas degotavan, que no gosá passar avant, y aixís es que torná á sortir al defora y ab esca y pedra foguera, encengué un parell de resinosas brancas de un pí que al peu del replá creixia.

Maravellat quedá al véurer los prodigis que 's presentaren á sa vista: inmensas cortinas de cendrosa roca contsemblant al marbre; queyan de tot arreu gotas que á la llum de las teyas prenian la forma y color de topacis y rubins; graciosas pilastras de una estructura particular y que jamay arrivaria á fer lo millor escultor, adornadas de inimitables motlluras y de filigranats dibuixos fins dalt las abovedadas rocas s' enlayravan tant treballadas, com la mes caprichosa randa, en lo fons de la cova ó gruta, perdentse en sas profunditats inmensas, en mitj de las tenebras que no pogué desvaneixer la llum que á la ma portava, la qual llensant guspiras al sacudiment de bras que feu lo novici per allumarla, il-luminá la volta de sobre 'l lloch, fent apareixer com estrellas las gotas d' aygua que de allí queyan.

De sobte se li apagá la teya, cosa la qual feu que quedés tot concirós y sens saber com eixir d' aquell lloch, donchs si donava un pas endevant, queya dins d' aquell insondable llach que Deu sap ahont anava á parar, y si tornava enrera, á mes de lo relliscós y desigual del sol, podia estabellarse contra alguna roca; sens contar que algunas d'ellas sostingudas enlayre, deixavan un buyt per dessota pel que molt facilment podia esllevissarse sens adornarsen.

Y heus aquí que quan mes concirós estava, una llum vivíssima aparegué á l' altre part del llach, y ab la claror de aqueixa llum, vegé sos vols cuberts de murtra y taronjina y mil altres olorosas flors barrejadas ab altres de crestall, de grogas com topacis, de vermellas com corals y altres y altres jamay vistas.

Una melodía que tant podia tenir de la lira de Orfeo com de la rarnor de l' aygua, pareixia sortir d' entre las encantadas flors, entre mitj de las quals aparegueren unas hermosíssimas fadas de gracia incomparable, blancas com la flor del lliri y frescas y olorosas com las mes bellas rosas: semblavan haver nascut de la escuma de las ayguas. Unas ab sas llargas y rossas cabelleras anavan y venian de un cap al altre del llach, apareixent y desapareixent en mitj sas dauradas onas, somriguent y fent mil graciosos gestos ab son vel de trasparenta boyra, engalanant son front ab las flors que al vol creixian y formant dansas caprichosas que ell jamay havia vist ni en las mes galanas festas de son Palau. Altres, adornavan ab las estrellas del sostre son hermós y trenat cabell negre, nadant com cisnes, en aquell mar d' or. La lluna, deixant entrar un raig per una esberla de la roca, li mostrá tota la hermosura de aquellas encíseras ninfas mes blancas que la neu, y mes lleugeras y vaporosas que la mes lleugera au. ¡Que hermosas eran ab sos cabells adornats de puntas de diamants que 'ls feyan ressaltar mes y mes la bellesa del color de cadascuna!

Quan ellas s' atalayaren del novici, multiplicaren sos graciosos jochs y, somriguentli amorosament, li feyan senyas de que al llach se fiqués juntantse ab ellas.

Digitized by Google

No fascina mes lo serpent á la inocent aucella de lo que ellas fascisnavan al pobre cavaller; la temtació era gran, aquell llach l' atreya com á lo cer lo iman,

Era ja l' hora del seny del lladre, quan lo novici sens forsas pera resistir mes, ficá un peu en lo encantat estany, mes tantost li tingué, lo toch de una campana, d' aquella mateixa campana que un dia de tribulacions y amarguras, lo convidá á la solitut y á la pau, lo feu venir en si mateix y apartantse precipitadament del gorch, s' agenollá y, com aquell altre dia, resá també la salutació Angélica.

Quan s' aixecá, havian desaparegut las encantadas y una feréstega fosquetat s' estenia per damunt del llach: per la obertura per ahont ell s' havia ficat entrava la claror del dia, la que guiantlo, lo portá fora d' aquella gruta. Al veure altre volta lo cel, se li aixamplá lo esperit y doná grans mercés á Deu que lo havia lliurat del mal.

Després reconeixent lo lloch s' trobá á un tir del convent y al mateix peu de la cascata, mes com havem dit que no havia camí ni carrer, tardá al menys una hora en arrivar al monastir, despres de mil y mil perills que no pot imaginar qui no ha vist aquells llochs.

Quan lo novici hagué contat al Abad, lo que succehit li havia, est li respongué:

—Germá, vostre esperit está encara preocupat ab las cosas del mon, son menester moltas penit ncias pera allunyar de vos lo esperit del mal que eixas fantasmas vos posan devant dels ulls pera pérdreus.

Al cap de pochs dias sortia en professó de la Iglesia de sota'l Rossinyol, tota la comunitat de San Víctor, entremitj del majestuós y trist cant del Miserere, que lo acompanyament de las cascatas feya mes paurós; conduhits per Guillem Berenguer, prengueren lo camí de la cova encantada, camí que havian fet viable ab prou treballs, mes que ab tot no deixava de esser molt perillós. Arrivats que allí foren, lo Abat benehí las ayguas plantant dalt de las rocas que voltan lo llach lo signe de nostra redempció y entonaut lo Magnificat sortiren d' allí.

. . . .

La cayguda de una roca, y lo descuyt dels que, fóra 'ls monjos, lo monestir habitaren, feu que no quedés senyal de aquell camí, y per molts anys, la dita cova quedá ignorada de tothom. Ara la pot visitar sens cap perill qualsevulla; mes en quant la á Creu, ha desaparegut.

Guillem Berenguer desde aquell dia, feu uua vida molt santa, mereixent esser Abad del monestir de San Víctor en San Miquel del Fay, á la mort del que l' havia admés en son retiro.

En la capella subterránea, s'hi troba encara una llosa de marbre negre adossada á la paret, que recorda la mort del ex-comte d' Ausona.

Alabat sia Deu.

María de Bell-lloch.

Historietas Morals.

¡A mitx!

I.

Pagés de part de fora y pagés de part de dins; pagés de pensament, de paráula y d' obra; pagés ab totas las virtuts y ab tots los defectes dels pagesos, era 'N Pere Mártir Pagés y Bosch.—Entre sas virtuts resplandian, com los ulls en la seua cara, l' amor al bon nom de la casa payral; la bona correspondencia á la dels parents, especialment á algun d' ells, al qui donava, no sens justicia, la dreta; l'escrupolós compliment de sos debers espirituals y altras virtuts de menor importancia. Entre sos defectes, negrejavan, com la gran part dels seus cabells al costat d'algunas dotzenas de blanchs, son geni retret y poch amich de dexarse entendre; la seua suspicacia y desmesurada cavilositat; son rutinarisme; y finalment, y sobre tot, una ambició, un desitx desfrenat d'adquirir, millorar y arrodonir lo del seu.—Est defecte aná cresquent en proporció geométrica dels anys, com totas las passions que no 's segan de naxement; s'aná apoderant del cor d' En Pere Mártir; aná senyorejantli l'ánima, fins á parar en eterna y reconcentrada monomanía.

Tal es axís, que, al temps en que nostra verídica historia comensa, hauriau vist á 'N Pagés despertarse, fregarse 'ls ulls y alsarse ab l' auba, y tot persignantse y senyantse, después d' haverse passats los elástichs de las enlayradas calsas, estar ja darrera 'ls vidres del balcó de sa cambra, guaytant, ab famejant ficsesa de vista, las terras qu' afrontavan, en gran part per la banda de sol-ixent y en petita part per la de tramuntana, ab son camp del Xay, clapat de bonichs y ayrosos gavallons, alguns d' ells ab banderas damunt per' espantar los *comunistas* aucells, y ab sa vinya de l' Alzina Reclamadora, eczuberant de verdor per tots endrets.

Després obria 'l balcó, 's sentava y, axugantse la cara, haurian reparat que no feya sinó mirar y remirar, á tort y á través, las terras del vehí; en tanta manera que, mes de set parells de vegadas, tota la cara li quedava axuta, tota..... fora 'l pellatge dels ulls.

Ja us ho dich: la seua ambició de vessanas de terra per' adjuntar á las propias era una veritable ambició napoleónica. Cap consideració l' aturava, y hauría fet «lo diable quatre,» com popularment dihem per Girona, á fi de conseguir, ja que no lo dret senyorial de tot lo territori del poble, al menys lo de las sis ó set vessanas, casi totas de regadiu, qu' afortavan ab sos camp y vinya, com hem dit avans.

Se compren, donchs, que no desaprofités la galan proporció que se li va presentar pera fer un bell cop, segons veureu.

En Mártir era viudo feya tres anys y mesos y tenia un noy y duas noyas. Lo noy contava á la frega, frega de dinou anys, y cursava lo primer de retórica al Collell. Las duas noyas 'n tenian vint y dos de fets l' una y quinze l' altra.—La primera estava mitx em-

Digitized by Google

paraulada pera casarse y la segona havia sigut ja ullada per un pare eccesivament previsor, mes encara no hi havia res concertat.

En quant al xicot, considerat en sa qualitat de casador, lo mateix s' havia triat ell la noya que jo 'l convent per entrarhi frare. No hi pensava ni pensarhi podia. Dedicat á donar la convenient entonació á la *catilinaria de Cicero*—com diuhen classicament alguns catalans—y arrevessántseli sempre la llengua en lo «*sesse enfrenata jactavit audatia*», mes que per la transposició de paraulas, per l' atolondrada precipitació ab que volía passarlas de llarch,—corria sa eczistencia ab indescriptible calma y mansuetut. Intern del col-legi (especie de sucursal del Seminari del Bisbe, de Girona, eczistent encara) era, com la generalitat dels col-legials, un mirall de subordinació, gran jugador de pilota durant los ratos de *quamquam* dels dias de feyna y gran cassador de conills á jas ó al corrent, á cops de bastó, (més d'un n'hi havia fet petar) los dias de festa per aquells semi-deserts entorns del gran casal d' ensenyansa.

Algunas vegadas qu' entre *interns y esterns* del Collell s'havian trencadas las hostilitats; algunas vegadas que, per desgracia y á despit de las amonestacions dels reverents director y professors, las pedradas havian substituit á las rahons y mes d' un doll de sang verge havia tenyit algun cap y algunas herbas, l' hereu Esteve Pagés y Vibó s' havia distingit per sos laudables instins de conservació, que 'l feyan esser, ja que no natural, forsadament, minyó de grans dots internacionalistas, logrant, á voltas, un armistici de fonas y mandrons primer, y després un tractat de pau Octaviana, que durava fins que s'hi tornava.

Tal era l' hereu Pagés: un petit moro de pau, gras y fresch com un frare llech idealisat, amich de passársela bé, y disposat tothora á ferse valdre sa personalitat de fill d' una casa de bon nom.

En las academias, que cada mitja anyada ó cad' any se celebravan al Collell, en las que, pera satisfacció de pares é interessats los dexebles ostentavan llurs prendas oratorias ó dramáticas, representant al viu escenas d' inmediata, puríssima y ben profitosa moralitat; en tals actes, dich, lo talent de l' Esteve no causava, de bon tros l' admiració y entusiasme qu' altres estudiants, *á pesar d'esser pobres*, peró en cambi acreditava l' establiment ab sas galtas de suís y ab sa respectable corpulencia. Y com los establiments de la classe del de la Mare de Deu del Collell necessitan crédit espiritual y material, si hi havia alumnos que conseguian 'l de la cátedra y la vela, l' hereu Pagés y Vibó era fet y fet 'l qui més reputació donava á la cuyna y á la sala de refató. Los primers alumnos satisfeyan als pares; n' Esteve y 'ls seus á las mares, que, desde 'l dia de las academias, sabian la necessitat d' engrandir las camisas, dels xicots. Y axís s' esplica la marcada consideració que 'ls encarregats de l' establiment dispensavan al noy Pagés, crédit y reclam pera las familias zelosas del benestar dels fills.

En tal disposició las cosas, una tarde, mentre nostre jove amich s' afanyava á buscar en lo diccionari castellá-llatí unas quantas veus pera la composició reglamentaria del dia,—puix estava sentint l'animació del joch de pilota, que li feya ballar los brassos, com fa ballar la música las camas dels aficionats al ball, —entrá un del col-legi y li digué qu' acabava d' arrivar un mosso de casa l'Esteve ab una euga, y que li havia entregada una carta pera que la posás *incontinenti* á las propias mans del jove.—Aquest la va descloure, mentre 's retirava 'l dependent, y ¡quina no fou sa sorpresa al llegir en groxuts caractérs de lletra las següents!

«Molt estimat fill Esteve: suposat que la tua salut sia tan bona com la nostra (g. á D.) demá ó demá passat, á tot tardar, te posarás en camí envers esta ta casa. Per axó fer, t'he enviat En Toy ab l'euga blanca.—He de parlarte d' un afer molt granat: ara 's presenta l'ocasió y ja sabs, car fill, que quan passa, passa, perque no sol passar duas vegadas.—

T' ho repetesch: es de tota conveniencia, y fins de necessitat, que demá ó l' altre 't tinga al costat meu.—

Recadcs á tots los teus Srs. Mestres, y particularment al Sr. Organista, de part del servidor llur y pare teu, que t' aprecia

Pere Mártir Pagés.»

P. D. Vina tan endressat que pugas; per lo que podia esser. Si 't falta roba ó si tens llarchs los cabells, cómpratela ó féstels tallar á Banyolas, y farás pler á ton pare

Ut supra.»

La carta era una carta-orde que no admetia réplica ni dilació.—N' Esteve tancá de cop y penjá á la llexa 'l fexuch diccionari; xuclá la barbada ploma ab qu' escribia, embrutantse 'ls llabis, s' alsá, se rascá 'l cap ab las duas mans; doná un cop d' ull á la celda, pera veure lo que li calia arretglar, y 'n sortí ab precipitació, reprimida á las pocas branzidas.

Passá á comunicar la carta al Sr. Director de l' establiment,—lo qual va rebre d'ella molta estranyesa, puix justament dins poch debia celebrarse una *academia-mónstruo*,—y, ab violentada llicencia d' ell baxá á trobar al Toy, que estava xarricantsen mitja de l' axut.

—¿Esteu bo, Esteve?—preguntá 'l mosso interrompent la tirada.

—Bè ¿y tú?

—Gracia á Deu.

—Demá á punta de dia cap á casa;—indicá 'l jove.

—Sereu servit—respongué 'N Toy.

N' Esteve's retirá á amanirse la roba pera la martxa, dexantne la major part, per creure qu' hauria de tornar; y 'l mosso torná á guaytar lo cel á través de la verdor del coll de la porrona.

(Seguirá.)

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

NOVAS.

Quatre produccions s'han estrenadas ultimament en lo teatret del Tívoli, després de *La fira de Sant Genís*. La primera es una comedieta en un acte de senzillíssim argument y fácil versificació, que titula son autor, en Conrat Colomé, *Una pessa de dos*, feta sense mes pretensió que la de distráure una estona al

públich; y bé ha sapigut lo senyor Colomé lograr son objecte ab la vivesa del diálech salpicat tot ell d'agudesas de bon gènero y ab la naturalitat y espontaneitat de sas escenas. Esta *moneda de coure acunyada en vers,* segons son autor, fou molt ben rebuda pel públich en la nit de son estreno y ha seguit sentho en las altras representacions, fentse aplaudir en sa eczecució la Sra. Mateu y l' autor, encarregats dels dos únichs papers de la comedieta.

L' altra, *Dos milions*, es una zarzuela en un acte, música del senyor Ribera; en la que, fòra d' alguns acudits que fan riure al públich y l' esser escrita en prosa, cosa tant pocas vegadas vista en nostre teatre, res hi hem sabut veure de bò que valga la pena de esmentarse. Inmoral tota ella, mereix esser fortament censurada per nosaltres y per tothom qu' estime en alguna cosa la puresa de costums. En quant á tipos, no sabem si l' autor ha volgut pintarne algun del nostre poble en los *Dos milions*, putx fòra del de *Taneta* que es ja molt gastat y esta vegada molt mal sostingut, sols nos ha presentat en l' altra modisteta un tipo que mes té de francès que d' altra cosa, repugnant als ulls del públich que la mira en escenas com la del dinar, y que no volem calificar pera no ofendre la personalitat del autor. En quant á la música, hi ha al comensament una bonica cansoneta inspirada en la popular de la *Filla del marxant*; tot lo demés ho trovárem molt cancanesch, acompanyant baix es punt de vista molt dignament á la lletra.

De la tercera producció, es á dir de *Lo ninot del senyor Pau*, no 'n direm res nosaltres, putx ja se encarregá 'l públich de rèbrerla com merexia, ab estrepitosos xiulets.

La sarsueleta *De teuladas en amunt* lletra original del conegut escriptor qu' usa 'l pseudònim de Pau Bunyegas y música d' en Lluis Ribera, ab sa esmerada versificació y la senzillesa del assumpto que 's desenrotlla en pocas y ben portadas escenas, impressioná agradablement al públich que concorre á aquell afavorit Teatre desitjós feya ja temps de veure estrenar una obra de bona lley com ho solen ser totas las del citat escriptor.

—

Segons sembla, lo projecte de concerts pera las vinentas firas de la Mercè va sofrint cada dia novas modificacions. Per últim s' ha acordat per la Comissió celebrar un concert tot de música de carácter popular en lo que hi pendrán part 400 cantants ab 150 professors d' orquesta, haventse confiat la direcció dels chors als popular senyor Clavé y la de la orquesta al senyor Porcell.

—

Lo dia 8 del present mes tindrá lloch en lo salóteatre de Novedades, l' últim dels concerts matinals que ab tanta aceptació ha vingut donant lo Sr. Clavé durant esta temporada d' estiu.

—

Un conegut escriptor catalá ha acabat una comedieta de costums de fòra, titolada: *Los vehins.*

—

Hem rebut la acreditada revista italiana *Il Propugnatore* que 's publica á Bolonia, insertant estudis filològichs, històrichs y bibliográfichs de gran interés pera las llenguas y literaturas neo-llatinas.

—

Hem pogut veure una de las circulars que s' estan passant als artistas de per tot Espanya, pera invitarlos á pendre part en la Esposició de Bellas Arts que 's celebrará durant las vinentas firas de la Mercè en lo local del passetx de Gracia. Hèusela aquí traduhida:

«Associació d' Esposició de Bellas Arts.

Junta Directiva.

Esta Junta, ab motiu de las firas que 's celebrarán lo pròcsim setembre, ha acordat celebrar una esposició nacional lo dia 24 del dit mes, en lo local del carrer de Corts, passetx de Gracia, invitanthi á tots los artistas en pintura, escultura, arquitectura, grabat, litografía y fotografía. Mentre s' estan acordant las bases sobre las que deuran remetre 'ls espositors llur obras, y los aventatjes que'ls portarán, esta Junta admeterá ab gust dels espositors l' avís anticipat del nombre d' obras que deurán remetre, dirigintse per est fí á la secretaría en lo mateix local, de las nou á las dotze del matí.

Lo president, *Joseph Brugada de Carril.—Pau Duble*, secretari.»

Sabem també que la citada Junta pensa inaugurar la projectada Esposició ab un variat concert en lo que hi pendrán part alguns de nostres mes aplaudits artistas, á qual objecte s' estan ja fent alguns preparatius. També se 'ns ha dit, si bé no ho podem assegurar, qu' aquests concerts se repetirán cada dijous mentres dure oberta la Esposició.

A fí de que las pinturas tingan millor llum de la que rebian fins ara en l' indicat local, s' hi estan fent algunas modificacions que creyem donarán bon resultat.

—

Dintre la segona quinzena d' aquest mes s' estrenará en lo Teatre Catalá un nou drama de costums catalanas, *La Dida*, degut á la ploma del reputat autor dramátich en Frederich Soler.

Tambe ha sigut entregat á la empresa de dit teatre pera representarse en la pròcsima temporada un drama en tres actes y en vers de 'n Joaquim A. d'Alcántara, titolat: *Romansos.*

RECLAM.

—

BIBLIOTECA CATALANA

Acaba de sortir lo fascicle sisè contenint los plechs 2 y 3 de la VIDA DEL REY EN JACME LO CONQUERIDOR y los 6 y 7 del GENESI D' ESCRIPTURA.

Segueix oberta la subscripció en la llibrería d' Alvar Verdaguer, Rambla del mitx, 5, enfront del Liceo.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Septembre de 1872. Núm. 16.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals.		Los subscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . . 12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . . 1 »		

SUMARI.

Los Reys de Aragó y la Séu de Girona: per *Fidel Fita.*—Foch d' amor (Poesia): per *Joaquim Martí.*—Las armas dels escuts de Catalunya y Barcelona consideradas en antigas monedas: per *J. R. y F.*—Fullas de llor: per *Modest Vidal.*—Escusas de la Dolors (Poesia): per *Antoni Careta y Vidal.*—Bibliografía: per *A. Aulestia y Pijoan.*—Historietas Morals per *Joaquim Riera y Bertran.*—La Guerra (Poesia): per *J. Coromines y Ferrant.*—Anécdotas.—Novas.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

XIX.

Lo Parlament de Torroella de Montgrí.

1) *Convocatoria de Dom Bertran abat de Ripoll y deputat del General de Catalunya.—Fol.* 75 *b*, 76 *a*.

Nona octobris recepimus in capitulo, ubi erant supradicti, litteras sequentes (1):

Als molt honorables e savis mossenyors los canonges e capitol de girona.

Molt honorables e savis mossenyors: per tant com la subventio de cavalls, exhigida en la provincia dempurda, de algun temps en sa no ha tengut lorde e forma ab los quals fou deliberada e composta, lo que *forza* (2) en sdevenidor succehira en eximpli tal que les leys practiques e bons usos del principat, e per consegueut la cosa publica ne pendrien gran detriment; per (ço), los molt R(everent), egregi, nobles, magnifichs hi honorables condeputats meus e lo consell representants lo dit principat ab interventio de la ciutat de barch(elo)na, desijants propulsar tots contraris he procurar tota bona unitat han deliberat trametre a mi en aquexes parts ab amplissima de tornar al degut cami la dita subventio e reformar aquella, segons se exhegeixs en la dita ciutat de barch(elo)na e en algunas parts foranes, qui lorde desus dit lohablement han tengut. E com la presencia vostra, o de algu de vosaltres, sia a aço molt necessaria; per tant vos fas la present pregant e encarregantvos de part de's dits condeputats meus e del dit consell e mia a xv *del propvinent mes de octubre* siau personalment, o alguna persona per vosaltres elegidora ab plena potestat, *en la vila de torroella de muntgri, on* semblablement per la dita causa seran moltes altres gents dels staments ecclesiastic, militar e royal per esser acconselladors e coadjutors a les dites coses. E no aia falla, com certament aquest negoci concernescha no solament gran servey a la M(ajest)at del S(enyor) Rey e ex(cellen)cia del S(enyor) primogenit, ans encara molt gran beavenir e repos de la cosa publica del dit principat. E sie nostre S(eny)or deu protectio vostra.

Fêta en matharo a XXX de setembre any LXVIIII.

A vostra honor molt prest

labat de ripol deputat.

2) *Carta del duch de Calabria, rebuda als* 10 *de octubre,* (*Foleo* 76 *a*, *b.*)

In crastinum recepimus litteras illustrissimi domini primogeniti, tenoris sequentis pro eodem negocio.

Als be amats del S(enyor) Rey e nostres los canonges de la Seu de gerona.

Lo primogenit e loctinent general, etc.—Havents molt a cor per los servey e stat de la Regia p(aterna) M(ages)tat, e nostre e summo benefici e repos de la provincia de empurda e bisbat de gerona que la subventio al sou dels cavalls,—per los deputats e consell, que lo principat de cathalunya (son) representants, pagar ordenada, —sia degudament reformada, e en tal orde posada que de aquel'a se paguen lo major nombre de cavalls ques puxa, affi que la dita provincia e bisbat dels enemichs sien *mils* (1) deffensats e en lo propulsar aquells se puxa continuament entendre: Sobre lo dit negoci havem de nostra intencio e voluntat largament informat lo Reverend pare en crist e amat conseller del Senyor Rey e nostre, lo bisbe de gerona, qui aquella per nostra part vos explicara. Pregam vos per ço e encarregam, quant pus affectuosament e streta podem, que—donant plena fe e crehensa en tot lo que lo dit R(everent) bisbe vos dira e referira per nostra part, com si Nos personalment vos ho dehihem,—circa la reformatio e directio de la dita subventio, e en posar en degut orde aquella, vullats ensemps ab los altres de aquexa provincia e bisbat per aquesta causa congregadors en tal manera entendre e deliberar que los dits servey e stat ne sien fets, e benifici e repos promptament surtesquen. Lo queus aurem a servey molt accepte.

(1) Lo *Dietari* comensat als 15 de Setembre de 1469 que s' trova en lo arxiu de la Corona de Arago, s' intitula: «*Dietarium trienii Reverendi et honorabilis domini Bertrandi abbatis Rivipulli, francisci de plano militis et petri dusay barchinone, deputatorum Generalis principatus Cathalonie.*»—Si Villanueva (VIII, 17) hagues vist aquesta apuntació, no hauria confós á nostre *Bertran* ab son antecessor *Bernat.*

(2) «*Tal vegada*», del llatí «*forte.*»

(1) Paraula provenent del llatí *melius.*

Digitized by Google

Dada en barch(elo)na a XXVII de setembre del any M.CCCCLXVIIII.

Johannes.

Johannes peyro Secretarius.

3) *Deliberació del Cabildo. Síndichs elegits pera lo dit parlament.* (*Fol.* 76, *b.*)

Quibus omnibus lectis, et examinatis precedentibus tractatibus an magis expediret non compare(re) propter pericolum viarum et al(iunde) propter magnam inopiam hujus ecclesie; tandem fuit deliberatum concorditer longe melius fore mittere syndichos. Et post longam altercationem, quia non reperiuntur pecunie ex quibus solvantur salaria consueta fuit ordinatum concorditer quod accedentes et eligendi haberentur pro presentibus et residentibus ac interessentibus divinis officiis, et nichil ultra pro salario vel remuneratione. Quo facto, sub premissa pauperculа remuneratione fuerunt nominati et electi M(agnifici) d(ominus) Jo(hannes) Jaufridi de sarahino precentor major et d(ominus) p(etrus) vedruna canonici; qui propter dei reverentiam et honorem ac necessitatem ecclesie acceptarunt dictam legationem.

4) *Lletras credencials é instruccions expedidas en lo die* 13 *de octubre.* (*Fol* 76 *b*, 77 *a*, *b*).

Die ergo veneris, XIII octubris, dicti legati fuerunt in capitulo expediti; et date littere credencie ad R(everendissimum) d(ominum) episcopum in hec verba:

Al molt Reverend e pare en crist lo S(enyor) bisbe de gerona.

Non inserui tenorem, cum sint t(antu)m credentie et missionis, sive electionis personarum cum nominationis verbo et scripto.

Subscriptio:

A servey e beneplacit de vos, S(eny)or, prests lo capitol de la vostra sglesia.

Fuerunt eciam eis date in eodem capitulo littere ad R(everendum) d(ominum) abbatem in hec verba:

Al molt Reverend mos(en) labat de Ripoll, deputat, etc.

Non inseritur tenor ex causis supra insertis; sed sequitur subscriptio:

Als beneplacits e honor de vos, mos(en), apparelats lo c(apitol) de g(erona).

Eodem die in eodem capitulo fuerunt eisdem legatis tradite instructiones *per me ordinate*, et presente capitulo subscripte, et cum data presentis diei expedite et sigillate tenoris sequentis:

Instructions fetes e donades lo dia present en plen capitol als magnifichs mos(sen) Johan jofre sarrehi cabiscol major e a mos(en) p(ere) vedruna, canonges elegits per comparer al parlament e convocatio per a XV del present mes doctubre, Anyn M.CCCCLXIX per part dels R(everend) egregi, magnifichs e honorables deputats e consell de cathalunya a la vila de torroella convocat.

Primerament, impugnaran lo loc de la convocatio; e si es allegat perill de camins, aquell matexs es en los qui de la ciutat an ixir per acomparer a dita convocatio. Pero sia remes a la providencia dels tramesos.

Segonament attendran que en res que sia de pagar impositions, cabasagte, o altre dret equipollent de qual se vulla cosa, no consenten; com sia contra les libertats de la sglesia, les quals fins assi son stades inviolablament observades en la dita ciutat de girona a gran laor de deu he commendatio del R(everendissim) S(enyor) bisbe, qui ha fins assi per aquelles virilment pugnat. Vist majorment que, *passats vuyt mesos ha* que en la dita seu, per so com nengu no pot pagar lo que deu, no si donen oblations ni distributions: axi que affligint lo clero ja destronit hi acabat de impositions, o altres novells càrrechs, no qualrria sino per indirecte donarlos comiat e fer cessar tots los officis divinals; qui seria no solament offensa de deu, mas encara del S(enyor) primogenit.

Terzament, avisaran que si altra forma de talls era proposada per pagar lo sou dels cavalls;—que exposen la evident necessitat del capitol, qui may an fet (1) en tot lo temps de la guerra tant com an trobat quils aia prestat a censal. E que nos pot veure ni trobar orde que los qui vuy se troben presents puxen viure quant se vulla miserablement, e molt menys avent a restituir lo que han manlevat. He deduin que en tot lo principat no ha clero a qui tantes destructions hi afflictions agen succehit, tant *en los qui an aturat dins*, per spay de set anyns an aguts he comportats *sots oitis* ab moltes carestíes hi occupations violentes de bens,—quant encara *als de fora* per diverses occupations de les terzos, hi altres incomoditats que comporten los homens fora de casa sua, perditio dels mobles;—y axi los uns els altres aurien pus tost necessaria subventio, e molt gran, que no esser gravats en contribuir en qual se vol tall ho impositio. Poro, si massa eren strets (2).—si praticha avia, los porien fer offerta que lo major desig que avem (es) que trobassem quins administras les coses necessaries a la nostra vida ben limitada, encara en refetor, com fan los religiosos; e baldament se prengues les sobres, car som certs que aquest anyn no avem en segur sino quatre mesors del anyn.

Item, hon altres coses no pensades occorreguessen his tractassen a ben avenir del illustrissim senyor primogenit, segons mostra la sua letra suprainserta, referida a la crehensa explicadora per lo R(everendissim) S(enyor) bisbe,—vullen sentir los altres staments com de bona costuma. E dels pares e oppinions qui concorreran, de tots vullen consultar, com se diu faran los de la ciutat; ho apart encara que ells ometessen la consulta: affi que informats puxam consultament deliberar he ferlos en manera que nostre S(enyor) deu scia lohat; hi aquesta sglesia jam postrada scia algun tant preservada de tals incomoditats, com importen les coses momentanees, inconsultes, e mal deliberades. Hi encara placia a vosaltres *jure relatorum* significar lo vostre parer, tal qual lo significarieu, *consideratis considerandis*, dins lo capitol, votant a descarrec hi a tota exoneracio de vostres bones consciencies.

V(idi)t alfonsello, presente capitulo.

XX.

Promoció del canonge Dalmau de San Dionis ardiaca de la Selva á la mitra de Siracusa en Sicilia.—Acte de jurisdicció y administració feudal del Cabildo sobre lo lloch de Subiranegas (3).—*Fol.* 77 *b*, 78 *ab*.

Eodem die receptis predictis litteris et instructionibus fuit expositum per hon(orabilem) p(etrum) vedruna quod *propter promotionem R*(everendi) *d*(almacii) *de sancto dionisio ad episcopatum ecclesie sesaraugustane insule cicilie* vacabat administratio *castri sive loci de subiranias*, que fuerat dicto d(omino) dalmacio comendata. Ideo suplicavit sibi comendari cum solitis oneribus, et maxime cum onere X librarum pro ornamentis altaris majoris quolibet anno. Capitulum vero,—attento quod dictus d(ominus) p(etrus) vedruna est in multis dispositus ad procurandum utilitatem capituli, tam in suo of-

(1) Semblants excusas.
(2) Los sindichs.
(3) Lloch, ara pertanyent al Ajuntament de San Jordi Desvalls, districte de Girona. Está á la vora del Ter.

Digitized by Google

ficio notarii, quam in litteris missivis, quam eciam in subeundis aliis oneribus capituli, pro quibus non expedit quod expediantur per notarios extra capitulum, quia non suppetunt facultates pro aliquali remuneratione, et ut sic inducatur ad servicium rerum communium capituli,—dictam administrationem *propter absenciam perpetuam dicti d*(omini) *dalmacii* cum oneribus consuetis concesserunt concorditer et nemine discrepante. Et dictus d(ominus) p(etrus) vedruna cum gratiarum actione acceptavit, et obtulit se ad serviendum capitulo et in officio tabellionatus apostolici et in scribando et ordinando litteras missivas, sive epistolas, absque salario. De quibus omnibus hon(orabi)le capitulum et dictus d(ominus) p(etrus) pecierunt memoriam fieri et continuari in presenti libro ad perpetuam rei memoriam; et voluerunt expresse quod ad ostent(ati)o(n)em dicte scripture quilibet notarius publicus possit instrumentum conficere cum clausulis stilatis et opportunis in concessione et comendatione talium vel similium administrationum, quociens petatur. Et prout reperi continuatum in libro antiquo capituli, manu propia d(omini) dalmacii de raseto vicarii capituli die lune XVIIII marcii anno D(omini) M.CCCCXLII, tenetur solvere annuatim quindecim libras pro elemosina panis pauperibus eroganda; et ulterius decem libras quolibet anno procuratori fabrice pro ornamentis altaris majoris; et L s(olido)s feriali, ut dixit se reperisse dominus Jo(hannes) de sancto martino in libris. Videatur si ita est.

Vigore prefate provisionis fuit expedita ad homines de Subiranias provisio sequens:

Lo capitol de la Seu de Gerona als amats e feels nostres los poblats en los nostres loch e terme de Subiranegues salut e gracia. A la noticia de vosaltres manifestam com lo dia present havem feta provisio de comanda al honorable mos(sen) pere vedruna Canonge daquesta Seu *a vida sua*, de la administracio dequeix nostre loch é terme ab totes les prehemihencies, rendes é drets daquell(s), vagants per la promotio del *Reverend* micer Dalmau de sant dionis, olim Canonge daquesta Seu, en lo bisbat de Saragossa de Sicilia, en lo qual per nostre senyor lo papa (1) se diu esser stat pronunciat. Manam vos per ço, en virtut de la feeltat que a nosaltres e aquesta sglesia sou tenguts e obligats que lo dit mos(en) pere vedruna havent per administrador del dit loch e terme, a aquell e als batle e altres officials seus obehiau en tota aquella feeltat, e respongau de totes aquelles rendes e drets del dit loch e terme en la forma e segons que a aquesta esglesia e a nosaltres sou tenguts e obligats.

Dades en Gerona a Tretze dies Doctubre del any de la nativitat de nostre senyor Mil CCCC Sexanta nou.

V(idi) alfonsello vicarius pro hon(orabili) capitulo.

XXI.

Resolucions presas en lo dia primer de Desembre, de bon demati.—Fol. 82 a.

Prima decembris anno D(omini) M.CCCCLXIX R(everendissim)us in cristo pater et dominus, d(ominus) Johannes miseratione divina episcopus gerundensis, *bono mane* jussit pulsari campanam capituli, sicut mos est capitulum convocari ad trinum tactum campane post primam. (2) Quo convocato, fuerunt presentes R(everendissimus) d(ominus) episcopus, Johannes jaufri(dus) de sarrahinó precentor, Andreas alfonsello archi(diaco)nus bisuldunensis, petrus de sancto solidonio, p(etrus) de tarrades, andreas domenec, b(ernardus) prim, canonici; p(etrus) ferrarii thezaurarius, gabriel johannis, johannes campa, gaspar pug et michael alrra presbiteri de capitulo, capitulantes et capitulum facientes... .

Item fuit commissum honorabili precentori (1) et p(etro) de sancto salidonio quod expediant materiam *tallii equorum* et interveniant cum aliis deputatis a civitate (2).

Fuit eciam ordinatum quod omnino dentur oblationes, incipiendo a festo nativitatis; et quod dentur IIIIor denarii in matutinis et duo denarii in missa intercedentibus et repertis in cathedra. Et voluit R(everendissi)mus) d(ominus) episcopus quod sui *rocaberlini*, sive *minuti denarii, vendantur novem pro quatuor denariis* (3) qui distribuantur primo et interim. Postea, voluit quod acciperemus quidquid evenerit de censibus amortizatis.

XXII.

Crema, que los pagesos de remensa feren del gran arxiu de la curia episcopal, quals escripturas se remontavan en llurs datas fins al sigle V, y qual arxiu era contat entre los millors de Europa. Succehi tan GRAN *desgracia en divendres, 22 de Desembre de* 1469.*—Fol.* 87 *a.*

Villanueva (XII, 272, 273) ha publicat aquest *Acte*.

XXIII.

Parlament de Torroella de Montgri. Tracts'hi de condonar als debtors tots los arreratges censuals del temps de la guerra. Oposició del Cabildo de Girona. L' Acte es del 25 de Desembre de 1469.*—Fol.* 88 *b.*

De anno LXX. Die nativitatis domini nostri Jesu cristi post completorium, quia obtulit se quidam amicus ad portandum litteras responsivas domino p(etro) vedruna canonico et sindico capituli, qui scripserat pridie quod tractantibus aliquibus universitatibus, illustrissimus d(ominus) primogenitus decreverat facere *legem generalem*, quod nemo teneretur ad solvendum arreragia censuum vel censualium de toto tempore guerre; sed quia cupiat quod dicta relaxatio fieret *per medium dominorum diputatorum* ne fierit prejudicium constitutionibus et aliis juribus ecclesie, ideo peciit facultatem consenciendi sibi concedi. Capitulum vero, premissis diversis tractatibus conclusit quod nullo pacto fiat remissio vel relaxatio arregragiorum vel solutionum debitarum; ymo si fieri contingat, expresse contradicat sindicus capituli gerundensis. Et sic emanarunt d(icte) littere *per me* scripte ex parte capituli ad dictum sindicum, inhibendo sibi ne consenciat, ymo expresse contradicat.

Foch d' Amor.

No cerquéu en mi ferides,
no les cerquéu en lo cós,
encara que sentiu p'ányem
y 'm vejáu sense color.
No 'm ferí daga ni espasa
ni tampoch arma de foch,
ni fou per malavolença
d' inimich, ni de traydor;

(1) Paulo II.
(2) Hora de Prima, que comensa ab la eixida del sol.

(1) Juan Jofre de Sarrahi.
(2) Veji s' lo document anterior.
(3) Notabilissim es aquest dato pera la *Numismática*; puix amplifica los coneixements fins ara corrents sobre los *rocaberlins de Girona*, que D. Celesti Pujol y Camps ha doctament exposat en lo *Memorial numismático de España* I, 229, 230.

Digitized by Google

sino 'ls ulls d' una donzella
que 'm abrusaren lo cor,
sino dos dauradès trenes
que me 'l tenen lligat fort.
Donzella que l' abrusares
ab ta mirada de foch,
fes qu' apague la sua ardencia
ton alé fresch y olorós,
ó la dolçor de tos llabis
de pulit coral preciós,
ó be una estreta abraçada,
encar que 'm mati d' amor!

JOAQUIM MARTI.

LAS ARMAS DELS ESCUTS DE CATALUNYA
Y BARCELONA,
CONSIDERADAS EN ANTIGAS MONEDAS.

(Continuació.)

LAS ARMAS DE BARCELONA.—*La creu sola.*—Diu En Bruniquer en sa *Apologia* ó *Sumaria relació de Barcelona* que las armas mes antigas de aquesta ciutat son la creu de llarch y de ample, ço es, de braços iguals com la del escut de la Catedral, sola, y's funda en las monedas antigas y en las llavors modernas que portan dita creu (ja sola, ja ab *roels* y *arandelas* (1) en sos anples) y principalment en «los Reals antichs del temps del Rey Don Alonço segon d' Aragó y primer de Catalunya que morí l' any 1196.» las cuals monedas creem ser tal vegada las CI VI RE :X: de que parlarém luego. Conjectura En Bruniquer que la Diputació general de Catalunya prengué de esta ciutat la creu sola per armas; pero aixó apar poch probable per quant la creu de la Diputacio es de braços mes prims, iguals y llisos, tan amples del extrem llibre com del unit als altres, de eixa forma +; mentres la creu que 's veu en las antigas monedas de la Ciutat es de braços mes ó menos triangulars en sa forma, mes amples per l' extrem libre que per l' extrem unit, per aquest estil ✠.

Es veritat que la creu sola, de braços iguals, se troba ja en las monedas de Barcelona del temps de Carlo-Magno (801-814) que en l' anvers portan dita creu ó be sola ó be ab cuatre roels als amgles y la inscripció CARLVSREX y en lo revers BARCINONA. Segueix la creu en las monedas de Ludovico Pio (814-40) ab HLVDOVVICVSIMP en l'anvers y BVR CI NO NA ó BAR CINO NA en lo revers y en las de Carlos lo Calvo (841-74) ab CARLVSREXFR (*francorum*) y BARCINONA. Continua la mateixa creu, de braços sempre iguals, mes ó menys llarchs, pero sempre poch ó molt mes amples per l' extrem libre que per l'extrem unit als altres, en la atribuhida per M. Heiss á En Ramon Berenguer IV (de la cual moneda copiárem las inscripcions en l' article anterior) y en ella figura en l' anvers y en lo revers. Portan també la mateixa creu las que M. Heiis anomena *incertas* de Barcelona, las cuals en l' una cara tenen una especie de florero ó gerro ab lo nom de la ciutat al entorn (BARCINO, BARO INO, BARQINO) y en l' altra una creu de la forma expressada ab cuatre arandelas, una á cada angle. La moneda CI VI RE :X: que M. Heiss atribueix á En Anfos I de Catalunya (de la cual habem parlat en l' article precedent) porta en la cara d' eixa inscripció una creu de las que parlem y en l'altra cara, ab la inscripció BARCINO, porta també una creu, pero mes petita, posada sobre un pilar ó pedró ab una arandela á cada costat de aqueix.

Las monedas barceloninas d' En Pere I portan la mateixa creu, ja sola, ja ab arandelas als amgles (1196-1213) ab las inscripcions PE TR RE :X: y BARCINONA ó A.B AR CIN ON. Las d' En Jaume I (1213-76) que no portan lo busto ó figura del rey, portan las barras ab lo nom de la ciutat al revers y en l'anvers la creu ja dita, sola ó ab roels y lo nom del monarca.

La mateixa creu continua en las monedas barceloninas ab las arandelas y los roels conjuntament fins al any 1708, de manera que sola ó ab aquestas pessas ó figuras del blassó, arriba la creu anomenada de la Catedral desde las primeras fins á las últimas monedas barceloninas conegudas de la Catalunya catalana, comencant en Carlo-Magno (lo Gran) y acabant en altre Carlos (l' Archiduch d' Austria, III de la Corona d' Aragó, VI d' Alemania) que motejasseu de *Minim*, com deya l' any 1733 l' inglés Mr. Broak.)

Pero esta creu de la Catedral, com deyan los antichs, no passá al escut d' armas modern y actual de Barcelona; es la creu de la Diputació la que en ell s' observa, esceptuadas unas monedas d' aram de Fernand VI de Borbon (1754) que en l' escut modern barceloní portan la creu de Catedral.

Per altra part eixa creu no es esclussiva de las monedas de Barcelona. Las d'Ampúrias de Ludovico Pio y Carlos lo Calvo la portan; son iguals á las de Barcelona, sols que lo nom de la població es diferent. IHPVRIAS, diu. Segueix la mateixa creu en las dels comtes empuritans Pons Huc (1092-1153) y Huc III ó IV (1153-73 88) ab las inscripcions :V GO PO CI'. COMES EMPVR y VGO: COMES. IMPVRIAN.

En las monedas antigas de Besalú també s'hi repara la creu de braços iguals, ja sola y al mitj, ja en la toca del busto de Sta. María posat de front, ja portada per un ángel. En algunas de Cardona també hi es, portada per l' imatje de S. Miquel. Las geroninas de Carlos lo Calvo la portant igualment: son com las de Barcelona de dit Emperador sols que en lo revers diu GERVNDA. La portan aixís mateix algunas geroninas d' En Joan II (1458-79). Igualment algunas de Tortosa de época indeterminada, sens inscripció.

Las monedas dels bisbes de Vich (dels segles XI al XIII) ab las inscripcions AVSONA; S PETRVS. S PAVLVS; SANTI. PETRI; EPISCOPI VICI, ab los bustos

---

(1) *Roel*, en terme de blassó ó heráldica, es una pessa redona massisa, representant un pa cercolar d'or ó plata en brut. En catalá s' anomena lo mateix que en castellá. La paraula *arandela* representa una pessa redona, mes gran que lo roel, ab una obertura ó forat gran, redó també, al mitj; distingintse del roel en que aquest es tot ell massís ó ple y mes petit, com una tercera part. La paraula arandela te en catalá varias significacions que s'espressan ab paraulas diferents. En terme de blassó representa lo guardamá ó guarnició de las llancas antigas, ó tal vegada també la volandera ó anell chato de ferro en que entra lo fusell ó feix dels carruatjes.

Digitized by Google

de dits Sants, de bisbes ab crossa y ab mitra ó sens mitra, ó ab una figura de llaurador llaurant ab dos bous; ditas monedas portant també la creu de braços iguals com á armas,

En las monedas dels comtes d' Urgell desde 1102 se presenta peró armas blassó la mateixa creu, ja sola, ja ab roels y arandelas en los angles. Las inscripcions son: *Petrus Comes*=*Urgellodus;* d'En Pere Anzurez 1102 á...: en l' anvers la creu indicada; en lo revers una *tau*, un *alfa* y una *omega*.—*Ermengo comes*.=*Urgeliacrimont;* d'En Armengol VIII, 1183 á 1208: en l' anvers la creu indicada; en lo revers una crossa pastoral.—*Aurembiax*—*Comtesa urje;* de Dona Aurembiax,... á 1231: en l' anvers la creu ab roels y arandelas als angles y en lo revers una crossa pastoral. Fins á En Pere d' Aragó, Viscomte d' Ajer, 1347 á 1408 continua la creu de braços iguals com armas en las monedas d' Urgell (esceptuadas las de Na Teresa d' Entença), ab los noms dels comtes, los titols de tal ó de viscomte (*vicomes*), las denominacions de *urjellietu*, *urjelie*, *urjelle* y *urjelli*, y en lo revers la crossa pastoral ó las armas d' Aragó y Entença. La moneda bisbal ó municipal d' Urgell que porta *Civitas urgellencis*, ab lletra moderna y una porta de ciutat entre duas torres, presenta la creu en l' escut de sobre dita porta.

En las monedas rossellonesas pertanyents als comtes Gausfredo III y Gerard II, 1115 á 1172, ab lo nom d'ells, lo titol de comte y las denominacions de *Rosilonis* y *Rosilionus*, se presenta la creu de braços iguals en las duas caras.

En las d' Aragó que comencan per En Sancho Ramirez, 1063 á 94, se presenta la creu de braços iguals fins á En Jaume I, 1217 á 36, en las cuals comença la doble creu ó creu de dos braços. Portan en l' anvers lo busto (sens corona, ab casco ó ab lo cap descubert) dels Reys Sancho (Ramirez), Pere (I) y Anfós Sanchez ab llur nom y lo titol de rey, y en lo revers la creu de braços iguals parescuda á la que dihem de Malta ó de la Catedral ab la inscripcion IACCA, ARAGON ó ARAGONESIS. Torna á apareixer la dita creu en las monedas d Aragó d' En Joan II, 1458 á 79, clavada sobre l' escut de las barras en lloch de corona.

També las monedas de Valencia d'En Jaume I presentan en lo revers la mateixa creu, ab l' inscripció VALECIE; igualment apareix en las valencianas dels reys seguents: Anfos V, Ferrand II, Calos I y II, Felip III y IV (1416 á 1700.)

Las monedas de Navarra començan en Sancho III lo *Major*, 1000 á 35, portant lo busto ab lo cap descubert, sens lo nom y sols lo titol *Imperator* en l' anvers, y en lo revers la creu espresada ab l' inscripció ЊHIЊRH (*Naiara*). Continua la mateixa creu ja sola ja ab estrellas y mitja lluna als angles, ab las inscripcions NHVHRH (*Navara*,) NAVARRE y *navarrorum*, fins á mitj segle XIV, en lo revers de las monedas de Navarra.—Lo titol dels demés monarcas navarros es lo de rey, *rex*.

Las monedas dels regnes de Lleó y Castella començan en Anfos VI, 1073 á 1109. L' escut d' armas es la creu de braços iguals acompanyada d' estrellas y arandelas ó de *alfa* y *omega*, ab lo nom y titol de cada rey y ab las inscripcions de *Leon*, *Leo*, *Legione*, *Toletum*, *Toleta*, *Castel*, *Castelle*, etc., fins á l' unió definitiva dels dos regnes baig San Ferrand, any 1230.

Donchs be, mes que de totas aqueixas monedas catalanas y no catalanas citadas que portan la creu que dihem de Malta ó de la Catedral, sian las de Barcelona las mes antigas (801-14), ¿pot dirse que sia esta creu las armas mes antigas de nostra ciutat? Podem dir que sia lo blassó de Barcelona, en lo sentit que actualment donam al escut d' armas ó blassó de una nació, provincia ó població, es dir, en lo sentit de que sola ella l' usá? Segurament que no. La creu anomenada no es barcelonina ni catalana; es, al mes, espanyola y probablement, sols cristiana, es dir que sols espressa religió; no població ni Estat. Per ço la trobem en monedas d' Ampúrias, Besalú, Cardona, Girona, Tortosa, Vich, Urgell, Rosselló, Aragó, Valencia, Navarra, Lleó y Castella. Si 's descobran monedas mes antigas que las de Carlo-Magno de Barcelona, probablement hi figurará la creu qu' ens ocupa, deixant á part las godas, de Luiva I á Rodrigo, 567 á 71, la antigüetat de las quals es major.

(Se continuará.)

J. R. y F.

FULLAS DE FLOR.

A MON ESTIMAT AMICH EN F. M. PAU.

Apa baylet, móute ab pressa; cuyta que es tart; las ninas bonicoyas ja surtan ab sa caputxa per anar á missa; vaja, home, vaja; cuyta.

Aixó diu la mestressa d' una masía á son baylet.

Aquest s' aixeca ab molta calma y, aprés d'haverse vestit, obra la finestra que li permet contemplar lo magnífich panorama que Diana li presenta.

Sa vista al cel se dirigeix, allarga sa ma destra envers lo sol naixent y diu:

L' alba sonriu.

Y 'l vent, no volguent desfer las ondas sonoras que volejan per l' espay, nos transforma las paràulas del baylet en *Lo bon matí* de Clavé.

¿No has estat may, al despuntar lo jorn, al bell cim d' una montanya?; ¿no has contemplat ab gaubansa al rómprer l' auba las planas vestidas de daurada palla?; ¿no has vist may com las rossas espigas acarician quelcuna roselleta que resta encesa perqué 'l sol la té que visitar?; ¿en hora tan dolça no has vist may l' aygua que gira y volta, are apримintse, are esplanantse en son movedís llit, remorejant sempre en son curs, per anar á confóndrers ab las del mar?; ¿no has estat á la matinada á fer una petita visita al jardí de l'aymia?; ¿no has vist allí com las flors estan plorant perlas cristallinas caygudas del mantell de la nit?

Donchs escolta; lo baylet t'ho dirá mes bé de lo que jo puch ferho y encar millor.

Per aixó fer, escoltém á en Clavé, y jo't diré lo que mes me plau y lo que, sens dupte, fará en tu lo mateix.

Anem al cas.

Comensan los tenors primers, que per nosaltres serán lo baylet, dihent: «*L' alba sonriu.*»

Imitant lo remor, responen los tenors segons, barítonos y baixos, pero molt pianíssim: «*L' alba sonriu.*»

¡Oh! que hermosa es eixa vertadera imitació de la natura; quant ben retratat está lo bon matí en eixas solas notas.

Al sentir eix saludo al jorn junt ab lo ressó, no has recordát que quelcuna volta de ta boca haurán sortit paráulas que 'l complacent ventitjol ha portat en lloch que tu no haurias volgut? Donchs lo mateix passa en aixó.

Com á home atmirat de tanta grandesa, no be ha dit l'alba sonriu, y encar lo ressó ohintse per l'espay que ja diu: «*canta lo gall.*»

Si bonica es la lletra, quant tendre, quant inspirada es la música. No sembla sino que junt ab lo cant se senti la tranquilitat que respira la matinada; sembla se senti la pluja de lo que diu en Clavé: «*fresca rosada ruixa la vall.*»

Segueix cantant lo baylet las bellesas que te á sa vista, preparant d'eix modo lo drap per despres llensar las grossas bronjas de la atmiració y acariciar en sos negrenchs dits los delicats pinsells del sentiment.

Ja 'ls baixos portan un compás mes viu de lo que ans portavan; ja 'ls segons units ab los barítonos diuhen «*de matinet dols es l' ayret*» y 'ls tenors primers prenentloshi las mateixas notas de sos llabis, també cantan: «*de matinet dols es l' ayret del fértil camp.*»

¿No sens com los tenors primers sostenen lo «fa natural,» y 'ls segons, barítonos y baixos van baixant cromáticament?

¿No has sentit quin efecte mes delicat?

Aquest mohiment no es nou, pero si, que usat ab cuydado, produheix uns acords sensills y atmirables al mateix temps.

Aprés de lo dit entonan unas quantas notas los tenors primers sostenint la darrerenca, donant lloch á que las altres veus fassin un joch molt bonich.

Ja sentim que las quatre veus al unissono fan la dominant de «fa» ó sia «do natural.»

¿Quina lletra diuhen? Calla, he sentit: *las pallas blanas ab goig deixan.*

Múdan de compás; del major se 'n van al de dos per quatre.

Deixem per un instant al baylet que vagia cantant, puig nosaltres, sabent com sabém lo camí que te de passar, lo trobarém despres.

Será inútil te digui lo meu juhi vers lo vate catalá; pus aventlo dit á nostre amich Blanch, crech me dispensarás repetirho.

Pero molt nos es necessari dir quatre mots mes dels ja en altre lloch dits.

Clavé no te estudis, te sols un gran talent natural.

Anem á probarho.

La melodía que comensa está en to de «fa natural major.»

Com se compren la nota fundamental te de ésser la del to; pus per eix motiu se li diu «tónica». Donchs en Clavé, veyentse en la impossibilitat de fer fer lo «fa» grave al baixos, nota que pochs son los que la fan, los hi fa fer la quinta, resultant de eixa manera la segona inversió del acord de «fa» y componentse de quarta y quinta, produhint un mal efecte al qui ho sent y molt mes al qui ho llegéix.

Ell se trovava que per fer lo acord complert tenia de mudar quasi tot lo que tenia fet; pero es preferible trevallar mes que no fer lo desentés á las llissons de composició.

Sobre eixa falta hi está cantant tota la melodía de que t' he parlat.

No 't dich res mes sobre eixa cosa perqué prou que necessitarem lo lloch per altres.

Anem endevant.

Com ja he dit, eix tros porta 'l compás de dos per quatre y mohiment de polka. Los tenors 1es tenen una melodía fresca, espontánea y molt ben ritmada; pot ser sia eixa la que porta mes lo segell de nostras cansons. Ella mateixa corra; ella mateixa s' inspira; ella mateixa 's porta l' armonía; ella mateixa 's porta 'l sentiment.

En eix tros ja hem trovat al baylet, no mirant al cel ni atmirant los blanchs celatjes que com neu s' han fos al rébrer sobre sa esquena la enlluernadora llum del sol, sino enmirallantse en l'aygua que, tot besant sos peus, amorosament bressa tendre poncella per la llum de l' auba esberlada.

Lo baylet s' entussiasma cantant, ¡qui ho sap! la cansó que mes li plau cantar á sa aymada quant se trov' lluny de sa vista, la cantarella que li fa naixer l' última nota de sa gayta ó son fluviol.

O sino, escóltal: ¿qué diu?

«*Son cálzer púdich la flor esclata, etc., etc.*

Quanta poesía, quanta tendresa tancan eixos versos, sols per l' inspiració dictats; quant sentiment hi ha en eixas notas que are creixen, are van perdentse, are pujan, are baixan, que tant aviat fan sentir un mohiment directe com lo fan contrari, tan prompte son los tenors 1es los qui destacan lo cant com son los 2^{ons} qui 's dexan sentir sobre aquells. Es á dir, com á inspirat, ho torno á dir, potser es lo millor del «*Bon matí.*»

Llástima gran no púguian desaparéixer aquellas notas que fan los baixos.

Fineix lo cant sobredit y cantan una melodía que per si sola ja 's compren lo que diu.

Lo cant de las aus pareix també que 'ls acompanyi ab son piular; l' ayret que poch ans era dols, are ha plegat sas alas y resta quiet perqué las noyas de la plana púguian sentir lo reclam que desde'l cim de la montanya las hi fa 'l jovent; no volen que sols puguin sentir en sas carminencas galtas lo cruixit del vent que las besa en la finestra de sa casa, sino que volen que sentin com «*al milj del bosch l' oreig del bon matí inspira amor als cors.*

Los baixos, dihent las darreras paráulas qu' hem dit, fan quatre notas, contadas, que per mi es l'últim cop que hi faltava per presentarho en son estat real; tornan á ferho y las demés veus deixan lo acord dominat de «fa.»

Digitized by Google

Pero are no es major sino que es «fa natural menor.»

¿No sents que alegres estan, y açó que cantan en «tó menor.»

Fins los baixos t' esplican, te demostran l' alegría que causa la matinada en lo cor del qui sent una miqueta.

Mira ab quina gracia cantan eixa melodía que de «fa natural major» ha passát á «la bemol.» Lo mohiment que fan los tenor segons li dona molta mes vida, li dona mes forma; y repara, sols se sent, entre altres paráulas, lo « *si, si* » que tots ells fan.

Fins aquí han estat alegres; sempre han ressonat en nostres orellas paráulas de: rosada, cabreta, flors, rossinyol, y altres per l' istil; mes ara ja tenim lo baylet en sa cabanya; ja s'han acabat las flors, ja no hi ha rosada que brilli, ni rossinyols que cantin, ni cabretas que pastorin, no; sols hi ha un cor que ab passió ayma; un cor que d' anyoransa mor; un cor que no pot viure sens sentir l' escalf d' un altre cor.

Los tenors 1ers son los que se 'n van del tó últim qu' hem dit al de «fa natural», ab la paráula «*amor.*»

Estem en lo compas de dos per quatre, temps moderat.

Ja se plany de la dissort que l' aclapara. Que be está la melodía ab la lletra que hi te posada; pareix que la lletra fou feta per no estar en altre lloch sino sota eixa música; y aquella música pareix que no se deixaría sentir si no anés acompanyada de dita lletra: lo un es per l' altre.

Eixa melodía, aprés de la qu'hem dit era la millor, es, sens dupte, la en que va estar mes inspirada la musa de nostre músich-poeta.

Cantan quatre compassos y despres molt pianíssim los tornan á reproduhir, reposant en la dominant. Altre volta, pero fort, tornan á la idea primera, mes los que segueixen son, á mon pobre judí, los mes tendres, los mes espressius y los mes delicats; dihent la mateixa lletra se 'n van al to relatiu, «la menor.»

Com ja se sab, la modulació de «fa natural» á «la menor» es molt sentimental y de molt bon efecte; mes en Clavé l' ha posada d' aytal manera que mes que modulació pareix la remor que fan las espigas quan son gronxadas per lo vent de la tarde.

Jo en eix tros no se que es lo millor. Sento que la música es inspiradíssima; sento que 'l cant está molt ben interpretat vers la significació de lo que representa; pero també sento la lletra que está rubblerta d' amor, de passió y de puresa.

O sino, escoltémlo:

«Orfe en la terra
nina me aterra
l' árida soledát
¡ay! ma cabanya
sens ta companya
sembla un fossar morat.»

Va seguint d'eixa manera fentse sentir ab molt bon efecte, una represa dels baixos que diuhen lo «*jo t'estimo*» després d' haverlo dit los tenors 1es, 2ons y barítonos.

Ha dit *t' estimo* y, pensant en la paráula, ja pareix está mes content. Mira, ja ho he dit, llensa la ritma y entona lo «*tra la ra*» ab una melodía fresca nascuda sols de la sua sensillesa.

Ja comensa un altre cant no gayre original, pero que no per açó deixa de ésser una bonica cantarella. Lo que hi descolla, fenthi un gran efecte, es lo joch dels baixos, pus que las demés veus estan fent terceras.

Torna á comensar lo cant ja dit, pero ab un' altre lletra. Si tenia sentiment, espressió y delicadesa la primera ¿qué hi trovas á faltar en la que are está cantant? Escoltém:

«Nina garrida
Romp ta dormida
Y ou mon amant trasport
Qu' en ta bellesa
L' ánima presa
Busca en tos ulls conhort.»

¿Vols que t' ho esplaní millor y ab menys paráulas?

Be 's coneix que tens ta casa al mitj del bosch; que rebs ab tota sa forsa la delicada flayre de las flors que t' acompanyan.

Apres d' haver acabat, puig l' acabament es allá hont t' he dit hi ha 'l joch dels baixos, torna á reproduhir la melodía que va ab la lletra que diu: «*ninetas donchs veniu, veniu, que al mitx del bosch etc.*»

Imitant també lo que han fet en altre lloch los baixos, acaban la obra fent lo acord de « fa natural major » acord que se l' emporta l' oreig de la matinada y que *inspira amor als cors.*

Lo baylet resta mut pensant y estant molt mes que may enamorat de s' aymía y nosaltres com may haguésem estat tan enamorats de « *Lo bon matí* », d' En Clavé.

MODEST VIDAL.

ESCUSAS DE LA DOLORS.

—¿Hont eras? Jo t' he cercada...
¡Qu' estás vermella! Respon.
—Es que só anat á la font,
y m' ha pres la soleyada.
—Tremolas, un sospir llansas
¿y assó?
—Com que del sol vinch,
de fret aquí á l' ombra tinch
com mitjas esgarrifansas.
Has trigat molt, Doloretas.
Tan bella estona, que has fet?
—Es qu' he trobat lo Pepet.
—¿Que t' ha dit?
—Res... Amoretas.
—Assó d' amor es follía.
¿Perque lo tens d' escoltar?
—Jo prou me 'n volia anar,
mes ell per la má 'm tenía.
—Noya, s' ha de saber viure.
Haguesses fet un crit fort.
—Mare meva del meu cor,
si no he pogut de tant riure!

ANTONI CARETA Y VIDAL.

Digitized by Google

BIBLIOGRAFÍA.

Comedias y poesias de En Bartomeu Ferrá.—Palma. Imprenta de Felip Guasp any 1872.

Al ocuparnos en lo número 2 (any II) d' aquest periódich de duas de las obras compresas en lo citat volum, expressárem nostra satisfacció al veure en ellas un nou element que venia á demostrar que 'l conrèu de la literatura catalana en nostras provincias germanas donava ja xamosos fruyts. Ab mes motiu devèm, donchs, avuy reiterar aquella manifestació, quan ja no son solzament duas comedias las que 'ns venen de la capital de las illas Balears, sinó un elegant volum que conté en triat aplech bonas mostras de vers y prosa.

L' autor l' ha distribuit en duas seccions generals: Poesies y Comedies, dividint las primeras en tres grupos denominats respectivament *Flors de tot color*, *Hores alegres* y *Lo Viatje de la Reina*.

En lo primer grupo se contenen poesias serias, religiosas y baladas en prosa.

Entre las poesias serias mereix citarse especialment *La Ventada* per sa entonació y grandesa d'imatjes, y de las religiosas la dedicada á *D. Sebastiá Cerdá y Coll* per la espontaneitat y perfecció en la forma y per lo sentiment religiós que respira. En las demés composicions se nota cert amaneramont y poca inspiració, nascut tal volta aquell de las extraordinarias dots que com á versificador té lo Sr. Ferrá que l' inclinan á escriure composicions tan perfectes en aquest concepte com la coneguda *Rondalla dels tres hostes* que no's distingeix, no obstant, per la elevació del pensament. Lo defecte que hem notat resalta mes en la poesia *Ensomnis é Remembrançes* per tal com está escrita en llenguatje anticuat. Si deguèssem manifestar nostra opinió respecte aquest punt, hauriam d' expresar nostre parer contrari al us del llenguatje anticuat, sinó en cassos molt escepcionals, puix no considerem convenient que 'ls autors s'aparten de la parla literaria actual y mes comunment usada, ans al contrari dehuen afanyarse en buscar l'unitat d'expressió de aquesta, de manera que resulte pura al mateix temps que inteligible per lo ja gran nombre d' aficionats que té nostra literatura.

Despres de las poesias de que 'ns hem ocupat, segueixen las baladas en prosa y aquí es ahont, á nostre entendre, está 'l autor en son verdader terreno. Ellas compendian y deixen entreveure, molt mes que las composicions en vers, tot lo que val lo Sr. Ferrá com á literat y com á poeta. Cinch son las baladas: la primera *Plants d' amor* que está plena de frescura y sentiment y conté bellíssimas descripcions, prepara l' ánimo pera assaborrir la que te per títol *Secrets d' amor*. Los qui hagen llegit lo Calendari Catalá de l' any 71 de segur recordarán ab plaher aquesta composició. Nosaltres podèm dir que no se 'ns havia esborrat l' agradabilíssima impresió que 'ns deixá, y que al present hem regonegut altra volta que la perfecta pintura del sentiment amorós que en ella se desenrotlla, ara apassionat, ara rublert de tendresa y melancolia, y expressat ab una verdadera riquesa de pensaments, fan dels *Secrets d' amor* una de las millors páginas de prosa poética que té nostra moderna literatura. *Lo Convent de la vila* es un sentit recort dedicat al amor á la patria y als monuments cristians que la ignorancia ó la ma del temps ha enderrocat. Publicada la IV balada *Na Margarida* en la acreditada Revista Balear, algunos dels lectors, haurán ja pogut observar l' importancia de son pensament fundamental y la felis manera de realisarlo en curtas é inspiradas ratllas. En aquesta composició y en *La Tomba d' En Ramon Llull* se manifesta l' esperit cristiá y moralisador que anima tots los escrits del Sr. Ferrá.

Las *Hores alegres* contenen refrans glosats, tipos y costums mallorquinas, y en ellas, axis com en *Lo Viatje de la Reina*, s' hi veu un bon estudi de aquell poble y una facilitat de versificació no molt comuna.

Per tal de tenir aquestas seccions un interés principalment de localitat, no'ns en ocuparém extensament, sols dirém que algunas de las poesias pecan de difusas y trivials, per lo qual si d' una part comprenèm l' afició del autor á las cosas de la sua patria, d' altra part hauriam desitjat no hagués donat tanta extensió á aquestas seccions de la obra.

Finalment compren lo tomo quatre comedias en un acte titoladas: *Els Calsons de Mestre Lluch*, *Contes vells baralles noves*, *Els Senyors de son Miseri* y *El Baul de Madó Banaula*. Respecte á las duas primeras remitim á nostres lectors al número d' aquest periódich, adalt citat, en que d' ellas 'ns ocupárem. En quant á las duas restants direm solzament que *Els Senyors de son Miseri* te massa semblansa en lo fondo ab *Contes vells baralles noves* pera que puga interessar molt al que la llegeixe despres d' aquesta, no obstant de lo qual s' hi notan bonichs detalls y 'l fi moral sempre profitós. *Lo Baul de Madó Banaula* es un senzilla pintura de tipos feta ab destresa y sobrietat.

En conjunt l' obra del Sr. Ferrá es molt recomenable tant per sas condicions literarias com materials, no sent menys digne de llohansa l' amor á nostra literatura que suposa en aquell l'empresa de sa publicació y que desitjariam veure sovint imitada.

A. Aulèstia y Pijoan.

Barcelona, Setembre 1872.

Historietas Morals.

¡A mitx!

(Continuació.)

II.

L' endemá de l' arrivada de l' Esteve á casa seua, y passadas deu horas totas ab un son de benaventurat, En Pere Mártir lo cridá á la «cambra del senyor oncle»; lo feu entrar al requartet de la llibreria,—que 'n podriam dir ab més propietat de la pols y de las telaranyas;—lo feu seure devant per devant d' ell, genoll per genoll, y, després d' una llarga mirada fisonomista, li parlá ab las següents paraulas solemnes:

—Fill meu, sabs l' amor que 't porto y 'l desitx de fer la teua felicitat ab la meua, fins hont possible sia. Ets carn de ma carn y os de mon os, com diuhen los Sagrats Llibres, y 'ls meus desitjos son de que trobis tan poch desagradable com possible 'm sia lo camí del cel.

—Sí, pare!—respongué 'l xicot, que ab tot y sos pochs intints retórichs, conegué que 'l seu pare acabava d' enllestir l' *ecxordi* del sermó.

—Ara bé;—prosseguí En Pere Mártir—l' ocasió de mostrarte tot mon afecte paternal en bé y profit teu acába de presentársem.

—¿Qué voleu dir, pare?

—Tu sabs que 'l nostre vehí Murgalat, qu' ho es de la vila de Navata, té una noya; que aquesta noya es pubilla y qu' aquesta pubilla es casadora.

L' Esteve conegué que 'l discurs p tern acabava d' entrar á la *proposició* y torná á respondre:

—Sí, pare.

—Essent casadora—continuá aquest, després d'una pausa de bon género—pot casarse quan hi vingan bé 'ls seus superiors, y jo sé que 'ls seus superiors tindrian á molta satisfacció 'l casarla ab tu.—¿Qué hi dius?

—¿Qué hi dieu vos?—preguntá 'l noy.

—¿Qué hi dich? Que no pot esserme més grat perque, casante ab una galan noya, engrandiriam lo camp del Xay y podriam fer vinya de tot lo putx de l' Alsina Reclamadora, y no tindriam casi bé cap vehí, bo ó dolent, que 's fiqués á lo del nostre y podriam conreuar lo tros que se'ns menja 'l camí gran, y podriam fer regadius y arreglar en tanta manera lo que tenim y lo que tindriam, que no hi hauria qui 'ns empetés la bassa.

L' hereu, encara qu' esmentá que s' havia acabada la *confirmació* del discurs, va callar.

—Ja ho veus,—insistí 'l pare,—ja ho veus tu mateix si hi guanyariam ab lo tal casament.

—Prou me 'n faig cárrech, peró.....

—¿Qué?

—Primerament jo sò molt jovenás encara.

—De més joves se 'n casan.

—Després la noya, l' Eugenia, no es massa, massa..... Vaja! podria esser bon tros, més bonica de lo qu' es.

—¡Ah, feste frare! ¿Quinas taras li trobas?

—Que té massa bella espessor de cabells.

—Axó es una boniquesa.

—Que té 'ls ulls massa grossassos.

—Axó n' es un altra.

—Qu' es massa prima.

—Axó fóra un desmérit, si no fos d' aquella mena de donas primas que may son secas. La seua primor es de bona lley y la afavoreix.

—Després sembla tota desganada y tota pioca.

—Tot axó es prudencia y res més que prudencia: prudencia de no menjar massa, y prudencia d' esser humil, dócila, obedienta!

Lo noy conegué que no surtiria victoriós per lo camí de las observacions ó acusacions *objectivas*, y torná á las *subjectivas*.

—Jo, pare, no he acabat d' estudiar la retórica.

—Millor: ab las donas quanta menos se 'n té millor s' hi corra.

—Donchs ¿per qué me 'n feyau estudiar?—s' atreví á preguntar l' Esteve.

—Perqué..... perqué la retórica es bona per altres moltas cosas—respongué 'l pare trobantse xarpat pel seu fill.

Las preguntas y respostas cessaren.

En Pere Mártir conegué se las havia ab un minyó content del seu estat de solter, á qui li recava no poder abandonarlo sens poderosíssim motiu. Per ço, alsantse, va dirli:

—Esteve, jo no vull ferte ditxós per forsa, sinó de bon grat. Ab axó, lo millor que podem concertar es que t' hi pensis avans de donarme contesta resolutória. Ets jove, cert; més ets ja home format; no has acabat los teus estudis del Collell, peró tampoch los necessitas. La noya qué 't proposo per muller podrá no agradarte, peró 'l fet es qu' es bonicoya y bona minyona, perqué n' es y perque 'n vé de nissaga. Per fi, ton casament ab ella te faria un petit rey dels propietaris de tot l' entorn y tothom te diria *don* encara que no 'n volguessis. Ja veus totas las ventatjas: desventatja no 'n sé veure cap. Tu mateix.

Si bé invertit l' orde del discurs, l' Esteve conegué que s' havia acabat l' *epilech*; per qual rahó s' alsá, á imitació del seu pare.

III.

Tres dias després de la relatada conversa, tingué lloch la festa major del poble.

La cullita havia sigut *passadora*, segons los pagesos, es á dir *molt bona*, segons los que no n' som, y se llogá, en consequencia, la cobla dels Panots, recientment aumentada ab dos musichs que representavan quatre instruments y una veu, es á saber: un violí d' esglesia, fiple de ballas, un fiscorn d' esglesia, cornetí de plassa en cas de *duos*, y una veu de *baritono*, (la del violinista) si de poca estensió, de molta forsa.

Los pabordes, y sobre tot las pabordessas, se disposaren á rivalisar entre sí y á emular los millors temps dels seus antecessors, y fent una neteja general d' esglesia; comprant molta cera; posant la corona de plata á la Mare de Deu de 'l Assumpció; netejant, ab gran gasto d' aló, lo salomó daurat, los candeleros, las canadellas, etc.; planxant d' assí, cosint d' allá, y desplegant, vessant un excés de laboriositat y d' enginy per tot lo temple y, en especial, á la reconstruida capella de la Mare de Deu de las Donas.

Lo senyor Rector, jove y vingut de nou, no cal dirvos si trevallá y trevallá per virtut espontánea y per premeditat desitx de ferse benvoler dels parroquians.

En quant á la majordona, us asseguro que si no eclipsá las glorias de l' anterior, fou per esser massa fresca la viudedat que l' havia portada á s' actual situació.

Finalment: totas aquellas personas que, sens esser pabordes, ni pabordessas, rectors ni majordonas, son una especie d' ánima oculta de las solemnitats de llur poble, á las quals dónan lluhiment y vida ab consells intelectuals y ab concurs material, no escatimaren uns ni altre, sinó tot lo contrari.

Digitized by Google

Precedida, donchs, dels més grats auspicis, tingué lloch la festa major.

Dexém de banda las vespras en que, ademés dels molts capellans, hi cantaren las personas indicadas en últim lloch y entre ellas Eu Pere Mártir y son fill Esteve; no parlém de la missa—ofici matinal, concorreguda y brillant, ni de la missa—ofici major, concorregudíssima y brillantíssima; ni de las moltas caritats que s' hi recullíren, ni del bon preu en que á l' encant dels pans foren venuts aquestos, gracias á la piadosa competencia dels fiels: traslademnos á las ballas de despres dels oficis y mireu en especial las que tenen lloch acabat lo llevant de taula.

Una de las pabordessas, filla d' acomodats menestrals, roja y fresca com una rosa gemada, ayrosa com una espiga, ab ulls petits y axerits com los d'un aucell; boca feta espressa per riure ab la rialleta que faria l' ignocencia si fos persona, si bé de segur no mostraria unas dents tan blancas com la Remey; cintura *naturalment* prima y semblantho molt mes per esser l' acabament d'unas rodanxonetas espatllas,— está al cap-devall de l' aplech de noyas, donantse ayre ab lo mocador y rient á una de sas companyas perque també li 'n fa.

Lo noy Pagés mira fit á fit la Remey, de qual boniquesa s'havia atalayat ja á l'ofici, y sent que hi troba *un bo*, desconegut fins llavors, mirántsela.

La contempla més y pensa: «¡Qu' estrany que s' haja fet tan bonica des de que no l' havias vista!»

Segueix contemplantla, vol anarla á tráurela per ballar y... no gosa.

L' amiga, qu' avans ventava á la Remey, s' adona de las ulladas de l' hereu Pagés, avans de que se n' adonés ella (axó passa sempre) y las hi fa notar, estimulantla á correspondre á ellas. La Remey dona una mirada á l' Esteve y aquest sent pujar quelcom á las galtas semblant á lo que li pujava á las academias públicas del Collell, peró molt més dols.

Per fi 'l minyó 's decideix, fent un esfors, á anar á traure á ballá la Remey, no bé li han dit que'l contrapás qué s' anava á tocar era 'l que á n'ell li pertanyía.

Dòna la ma á la noya, y sent l'ex-col legial reproduhírseli ab major intensitat qu' avans la puja d'una gran escalfor á las galtas. Vol mantenir conversa ab sa balladora y se li estroncan las paráulas.....

¿Quí t' ho havia de dir, tranquilíssim Esteve?.. *¡Tu quoque, Brutus!* ¡Tu també, á despit de tas patriarcals aficions, á despit de ta indiferencia per las faldillas, á despit de ta joventut y del teu greix, prestas tribut á prematuras necessitats del cor!.. ¡Ah! Eras sossegat estany, y de cop y volta, t' has convertit en borrascós estret!.. ¿No reparas que, mentre tu ballas, ton pare está conversant calmosa y alegrament ab lo senyor Murgalat, duenyo de las terras vehinas de las vostras, ab lo pare de l'Eugenia que 'l teu va proposarte per esposa?.. No; tu no hi veus; tu sents massa pera veure poch ni molt. Ets peix á l' aygua de l' amor.—Escolta lo que 't diré y veurás com succehirá al peu de la lletra.

Vindrá lo dinar, y no menjarás, á pesar de tenir á ton costat un musich que acreditará sa professió. Vindrá la mitxdiada, y t' ajaurás al llit, clucarás los ulls per gust y somniejarás sens dormir. Vindrá'l jogar á la barrotada, y farás cada burrada que se'n passará la claror, malehirás interiorment als musichs perque may més acaban de comensar las ballas de la tarde. Comensarán aquestas y 't consumirás de frissansa perque 'ls de casa teua, pretestant la massa calor, no voldrán anar á la plassa fins més tart. Provehirás de bastons als qui no 'n tenen; ireu á las ballas, y...., ¡pobre Esteve! no hi veurás la Remey y sabrás per l' amiga del dematí, que, de resultas del massa trevallar, s'ha hagut aquella de quedar á casa. Y 't capficarás, y t' anyorarás, y 't despacientarás, y farás veure que tens dolor á un peu per no ballar, y la companya de la Remey riurá de veure que no ballas, y tu no t' adonarás del seu riure.—Y vindrá la nit, y á cada punt farás un surt, somniant que 't casan ab l' Eugenia y que la Remey se fa monja. Y aquesta continuará malalta durant los dos dias y *prórroga* de festa major, y tú no caurás malalt perque ets més fort que cap roure.

¡Quina festa major tan lluhida per tothom, Esteve!....

¡Quina festa major tan fosca, tan trista per tú!

(S' acabará.)

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

LA GUERRA.

SONET.

¡Olu quin espatéch! la sanch bullenta
Que á dojo corra com saó de guerra,
Es sanch de germanó; y omple la terra,
Que 's xucla los regals tota contenta.
Bafada impura puja al cel brunsenta
Y-lo torne rogénch allí hont s' aferra;
En tant que per la plana y per la serra,
Resta la taca d' inmortal afrenta.
Los aucellets dret un nou mon fan vía;
Las flors y 'ls fruyts mustígan sa bellesa;
Y 's fon per entre 'l fum la llum del dia.
Sols l' home en son ergull ó en sa impotencia,
Pot viure en aquést gorch de mesquinesa.
¡Hont son l' ánima, 'l cor y la conciencia!!!

J. COLOMINAS Y FERRANT.

ANÉCDOTAS.

Una pagesa, que per una regular fortuna havia arrivat á tenir una posició decenta, cridá á un dels mestres del seu fill y li preguntá si avensava gayre en sos estudis.

—Molt poch,—contesta 'l mestre.

—¿Y per qué?—preguntá la mare.

—Perque li falta disposició.

—Ja sabeu que soch rica y no vull que á mon fill li falti res; digáume ahont ho venen açó per anar á comprar la que sia necessaria.

Un caxer entregá á son principal lo compte corresponent al any comensantlo ab una especie de dis.

Digitized by Google

cars en lo qual encomiava sa economía, probitat, etc. Al final s' hi llegia aquest párrafo: «Per últim ningú podrá presentar tantas y tan repetidas probas d' *onradesa* com lo que suscriu.»

Lo principal, que era molt eczigent en materia d' ortografía, notá ab disgust la falta de la *h*, y, cridant inmediatament al caxer, li digué:

—Amich, desde avuy part V. lo seu destino.

—¡Deu meu! ¿per qué?

—Perque l' *onradesa* de V. no 'm satisfá gens.

Ofés lo caxer, citá á judici al que l' injuriava.

—Lo senyor té que provar sa calumnia,—digué,—jo soch un home honrat á carta cabal.

—Repetesch que la seva honradesa no es complèrta.

—Donchs ¿qué li manca?

—Una *h*.—Y ensenyá 'l document.

Lo caxer pagá las costas del judici y no recaygué ja més en consemblant descuyt.

NOVAS.

—

Com á ampliació á la nova que publicárem en lo número passat, respecte á la celebració d'un concert tot de música de carácter popular, per las pròcsimas Firas de la Mercè, traduhim á continuació alguna de las noticias insertadas en lo periòdich recreatiu Eco de Euterpe.

«Lo dimars 25 de Septembre—segon dia de las firas—se portará á efecte en la espayosa plassa de Toros d' aquesta ciutat un Gran concert vocal é instrumental, baix la direcció de D. Joseph Anselm Clavé, fundador de las Societats corals en nostra pátria.

Compondran la massa coral las següents Societats euterpenses: *Euterpe*, de Barcelona; *El Porvenir*, de Sans; *Antigua*, de Mataró; *Amigos tintoreros*, de Barcelona; *El Alba*, de Badalona; *Apolo*, de Igualada; *La Fraternidad*, de Gracia; *La Aurora*, de Sarriá; *Apolo*, del Poble Nou; *La Perla*, de la Barceloneta; y á mes los chors d' homes dels Teatres del *Liceo* y del *Circo*. Total: 450 coristas.

Formarán la massa instrumental: una orquesta de 200 Professors, dirigida per lo mestre D. Francisco Porcell; la Banda de música del 1.er regiment d' Artilleria, dirigida per D. Lluis Bressonier; y la Banda de tambors del mateix cos. Lo nombre total d' eczecutants será 'l de 720.

Hèus' aquí 'l programa del concert, tal com ha sigut aprovat per la comissió de Firas y festas populars:

Primera part: I. Himne catalá, *La Gratitut*, de Clavé, per chors, orquesta y banda.—II. Gran marxa de l' òpera *El Profeta*, de Meyerbeer, per orquesta y banda.—III. Barcarola catalana, *Los Pescadors*, de Clavé, á veus solas.—IV. Sinfonía (nova), *Les Mysteres d' Udolphe*, de Clapisson, á gran orquesta.—V. Chor catalá, *La Brema*, de Clavé, á veus solas.—VI. Polka característica, *La Maquinista*, de Clavé, per chors y orquesta, ab los sorolls propis d'una quadra de maquinaria.

Segona part: VII. Sinfonía sinfònica sobre motius populars de Clavé, *La Euterpense*, de Manent, á gran orquesta.—VII. Gran himne nacional, *¡Gloria á Espanya!*, de Clavé, per chors, orquesta y bandas de música, cornetas y tambors.—IX. Gran marxa de l'òpera *La Africana*, de Meyerbeer, per orquesta y banda. X. Chor catalá, *Los Xiquets de Valls*, de Clavé, á veus solas.—XI. Sinfonía (nova) *La Perla del Brasil*, de David, á gran orquesta.—XII. Rigodon bèlich catalá, *Los Nets dels Almugavers*, de Clavé, per chors, orquesta y bandas de música, cornetas y tambors, ab descárregas de fuselleria y artilleria.

Al despuntar l' auba del dimars, 24 de Septèmbre, las dèu Societats Euterpenses, adált mencionadas, totas las bandas de música de la guarnició, la del ajuntament y la cobla empurdanesa d' en *Pep*, de Figueras, distribuidas per los distints barris de la ciutat, anirán recorrent los carrers y plassas, despertant al vehinat ab alegres chors y tocatas.

—

Hem tingut ocasió de fullejar la traducció que ha fet un conegut literat y director d' un dels periòdichs que veuhen la llum pública en Madrid, de las tres obras dramáticas, *Lo Rector de Vallfogona*, *L' Angel de la Guarda* y *Per carta de mes*, totas ellas originals del llorejat poeta y conegut autor dramátich en Frederich Soler. La traducció si bé en alguns punts se ressent dels giros y espressions catalanas, no per axò dexa de ser recomenable y sentim no poder donar á conéxer lo nom del traductor que tan airós ha sabut sortir de la séva empresa.

—

Preguem, y ja va per quarta vegada, á áquells de nostres colegas que copien quelcom de nostras columnas, sense dir d' hont ho copian, se servescan ferho de ací en avant, com es costum y hem fet y fem nosaltres.

—

Lo conegut y popular autor dramátich, En Frederich Soler, está fent una comedieta en un acte, pera representarse en la pròcsima temporada d' hivern, titolada: *Las Bombollas de sabó*.

—

S' es posat ja en ensaix, pera ser representat dintre de pochs dias, lo nou drama de D. Joaquim A. d' Alcántara; titolat: *Romansos*.

—

Una sensible pérdua tenim d' anunciar á nostres lectors. En Marcial Busquets, autor de varias obras dramáticas catalanas; ha passat á millor vida lo dia 6 del corrent. Nos fem un deber en dedicar un recort al malograt escriptor que fou un dels primers en trevallar per la creació de nostre modern Teatre.

—

Se han presentat á nostra Redacció molts subscriptors pregantnos féssem constar sa estranyesa per la interrupció ja llarga que está sufrint la «Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona» del Rt. Sr. Mateu Bruguera.

De desitjar fora que per dit senyor ó per lo editor se passés als numerosos subscriptors á dita obra avís de quan tornará á aparexer que desitjariam nosaltres fós promptament, essent com es obra molt recomenable.

—

Digitized by Google

Heus' aquí 'ls lemas de las composicions rebudas en la secretaria de la

ACADEMIA BIBLIOGRÁFICO MARIANA

pera 'l certámen literari de 1872.

N.° 1. Gloria de los mortales, luz del cielo. Fray Luis de Leon.
» 2. ¡Llum!
» 3. O Vergine, ó Signora, ó Tuttasanta. — Che bei nomi ti serba ogni loquela!... Manzoni.
» 4. Ut vero manifestata est res renuntiatum est Regi Persarum.... etc. Macab. c. I. v. 33 et 34.
» 5. Consolatrix aflictorum, ora pro nobis.
» 6. Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini.....
» 7. ¡¡Escelsa!!
» 8. Tamquam prodigium. Psalm. 70 v. 7.
» 9. Stella matutina.
» 10. ¿Sois vanos? ay! no vanos.—Si amargos sois motivos de mis quejas!...
» 11. Tota pulcra es, María, et macula originalis non est in te.—¡Que 'n sou, Verge, d' hermosa!
» 12. Pulcra et luna.
» 13. Ave María.
» 14. Inagotable fuente de consuelo.— Madre del Salvador y madre mia....
» 15. Regina angelorum.
» 16. Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israel; tu honorificentia populi nostri. Juditt.
» 17. Tota pulchra.—Regna Santa del Cel, Mare amorosa.....
» 18. Regina cæli letare, alleluya. Ora pro nobis
» 19. Tota pulchra es, Maria, et macula non est in te. Salve, salve, María....
» 20. Monstra te esse matrem.
» 21. España patrimonio de María.
» 22. ¡O quam suavis es in delitiis tuis, Sancta Dei genitrix!
» 23. Mi corazon María.

L' empresa del teatre del Olimpo que dintre pochs dias obrirá sas portas al públich, te per estrenár, en la próccima temporada d' hivern, duas comedias, titolada l' una *Un cap vert* y *La papallona blanca*, l' altre.

En lo del Odeon que inaugurará sa temporada teatral per las próccimas Firas de la Mercè, hi ha també per estrenár una comedia de mágia titolada: *Urganda la desconeguda del Castell de Fraga*; traducció de la comedia castellana que baix lo mateix títol, tan á fet riure als aficionats á aquet género de produccions.

La Comissió Directiva de la Associació pera l' foment de las Bellas Arts, establerta á Gerona, en compliment de lo disposat per lo Reglament de la societat, invita als artistas pera que concorren ab sas obras á l'Esposició que ha acordat celebrar enguany, baix las seguents

BASES DE LA ESPOSICIÓ.

1.ª—La Societat ha acordat celebrar enguany una esposició de Bellas Arts, en l' edifici del Museu Provincial.

2.ª—La esposició s' obrirá el dia 29 d' Octubre. La duració será de quinze dias; la Comissió Directiva podrá, no obstant, allargarla si axís ho creu convenient.

3.ª—Se complirán los articles 6, 7, 8, 12, y 13 del reglament general referents á esposicions, los quals abaix se repetexen.

4.ª—Las obras deuhen remetre 's al Secretari de la Societat, al Museu Provincial de Gerona, y se admetrán totas las que 's presenten, fins al dia 25 de citat mes, acompanyadas de l' adressa de l' espositor.

5.ª Los quadros al oli deurán anar ab sos corresponents marchs. Las aquearel·las, dibuixos, plans, grabats, litografias y fotografias, deurán anar també colocats en marchs ó montats en *passe partouts* y cobert ab crestall.

6.ª—Los espositors no podrán retirar sas obras fins passat los quinze dias ficsats pera la esposició. Si esta s' allargués, quedarán en llibertat de dexarlas ó retirarlas.

7.ª—Deurán també 'ls espositor, en cas de no trovarse personalment en esta ciutat, nombrar en ella representants ó encarregats, no sols pera 'l retorn de las obras qu' hajan esposat, sino també pera que ab ells puguen entendres los que desitjen comprarne alguna.

De la venda de las matexas y cobro del preu, se n' encarregará també la Comissió Directiva si per axó especialment la facultan los espositors.

Article 6.é

Lo producte íntegro de las accions, deduhits gastos, pera las esposició indispensables, se distribuhirá en tots per rigorós sortetx, baix la base de las accions suscritas.

Article 7.é

Lo nombre y entitat dels lots se ficsará en vista de las obras presentadas pera la venda, lo dia anterior á la obertura de la esposició.

Article 8.é

Lo sortetx será públich y tindrá lloch á mitjanas firas, precehint lo oportú avis.

Article 12.é

La societat admetará objectes pera la venda y pera senzilla esposició. Los primers deurán anar acompanyats de la descripció sumaria, espresant si son copias ú originals, de son preu en venda y de la firma del autor; y en lo cas de ser est desconegut, se fará constar esta circunstancia.

Article 13.é

Los gastos de transport fins al local de la esposició anada y tornada, serán á carrech del espositor.

LO PRESIDENT, LO SECRETARI,
Anfós Gelabert. *Francisco Viñas.*

Nota.—Pera tot lo tocant, a la Associació, dirigirse al Secretari D. Francisco Viñas, Abeuradors, 4 primer pis.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 5.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 4 de Octubre de 1872. Núm. 17.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.		Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los subscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . .	12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

Los Reys de Aragó y la Séu de Girona: per *Fidel Fita.*—Iglesia de la Mercè, judici critich: per *Camilo Rouré.*—Gelosia (Poesía): per *M. Fornells.*—Las armas dels escuts de Catalunya y Barcelona consideradas en antigas monedas: per *J. R. y F.*—Tristesa y Soletat (Poesía): per *P. Palau.*—Certámens poétichs de Gerona: per *Emilio Grahit.*—Festas de Barcelona.—Exposició de Bellas Arts.—Exposició agricola.—Miracle (Poesía): per *Llorens de Cabanyes.*—Anécdotas.—Novas.—Reclams.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

XXIV.

Sessió del Cabildo als 13 *Juner de* 1470, *á que foren convocats los abats de Amer, de Breda y de Galligans ab lo prebost de San Martí Sacosta pera protestar contra dos gravámens notabilissims.—Fol.* 91 *a b.*

Eodem die convenerunt hora misse in dicto capitulo R(everendi) d(omini) Jo(hannes) margarit *de amerio* (1) J(ohannes) sempso *sancti salvatoris de breda* (2), nicholaus de lauro *santi petri gallicantus* (3) *abbates* et b(ernardus) serda prepositus *sancti martini de costa* (4), ad hoc invitati per honorabile capitulum, quo ordinante fuerunt missi nuncii ad convocandum eos. Quibus presentibus ac eciam presentibus omnibus de quibus supra (5), fuerunt eis exposita gravamina inportabilia deviancia a jure et contra libertatem ecclesie.

Primum gravamem fuit et est quod illustrissimus primogenitus et princeps gerunde remisit duas partes arreragiorum et omnium redditiuum consistentium in perceptione annua, sicut sunt census, censualia et reliqua, eciam vassallis et subditis ecclesie ac debitoribus universis, nulla penitus facta distinctione inter illos qui *terras cultivarunt et fructus perceperunt* et alios qui nichil,—et quod tercia pars solvatur infra tres annos.

Secundum gravamen: quod deputati generales cathalonie sive XXVII *persone representantes universum statum principatus cathalonie,* ut verbis eorum utamur, imposuerunt *talium trium solidorum pro mense solvendum per capita singulorum,* eciam clericorum sive prelatorum.

Furunt eciam plura alia succinte comemorata. Super quibus hon(orabile) capitulum requesivit ab eis cautum consilium; timentis incurrere indignationem *principis,* si solitam ommnium clericorum fecissent congregationem, *qui* aperta fronte *reputat hostes publicos status sui* omnes impedientes *gesta per supradictos* (1).

Quibus omnibus discussis fuit, conclusum quod eligerentur duo ex prelatis et duo de capitulo, qui instarent reparationem gravaminum predictorum cum debita instancia, proponerentque necessitatem notoriam status ecclesiastici coram principe, persuadendo clementie sue quomodo per indirectum omnia onera tam *allii equorum* quam cetera solvuntur de bonis clericorum et ecclesiasticarum personarum; que, ut plurimum, vivunt de redditibus annuis, de quibus si fiat predicta *remissio duarum parcium* debitoribus, seq(uitu)r quod debitores ipsi solvunt de *bonis clericorum* sibi a principe contra jus et justiciam et contra libertates ecclesie *remissis;* et (si) ipsi clerici de residua parte tenentur solvere tallium pretensum, et ex alia terciam partem omnium *pro custodia castrorum,* quomodo impossibile et impractibile est quod fit a principe. Quoniam clerici non possunt propriis manibus victum querere, sed de patrimonio Jesu christi sustentari; et ubi non sufficeret patrimonium Jesu christi, sive ecclesie, princeps teneretur eis administrare alimenta de orreis publicis, (ut patet ex libro) genesis, XLVII c(apite), et 2.° (e)sdre (capite) VIII. Sed, proh dolor; quia deterioris condicionis est status ecclesiasticus nunc, peccatis nostris exhigentibus, quam esset sub pharaone crudelissimo Rege, qui legis divine noticiam non habebat; quoniam apud illum tota terra egipti fuit tributaria, excepta terra sacerdotum que liberrima evasit ab omni servitute. Dicantur eciam alia plura, que aurem pii principis et catholici cum dei adjutorio emolliant, prout eligendis dabitur in illa hora.

Et post plura, que ibidem fuerunt dicta et ruminata, fuerunt electi et deputati R(everendi) d(omini) de ame-

(1) Seria germá ó parent del bisbe.

(2) En lo abaciologi de Breda no l' menciona Villanueva XIV, 203, qui al mateix temps fa viurer al antecessor Juan Delgado fins al 15 de Maig de 1470.

Mes repensible que lo *Viaje literario* es encara la *España Sagrada* XLV. 172.

(3) Son nebot Nicolau Deslor solsament compareix en lo *Viaje literario* XIV, 195.

(4) Brilla per son ausencia en lo *Viaje literario* XIV, 155 y en la *España Sagrada* XLV, 213.

(5) Lo Dr. Alfonsello, Juan Jofre de Serrahí, Pere de San Celoni, Miquel Valls y Bernat Prim canonges; Antoni Llorens, Pere Ferrer, Andreu Domenec, Juan Campa, Gaspar Puig y Miquel Alrá preveres de Cabildo.

(1) Lo Consell dels XXVII.—Vejis' lo document XXVIII.

Digitized by Google

rio et sancti p(etri) de gallicantu abbates; et pro parte hon(orabilis) capituli d(ominus) precentor (1) et michael alrra, qui visi fuerant rationabiliter accepti illustrissimo d(omino) primogenito (2), cujus adventus fuit nobis denunciatus de proximo per litteras R(everendissimi) episcopi et sindici capituli.

Confidimus in domino quod non poterit tantus princeps denegare assensum; et ubi hoc fecerit, peccata nostra meruerunt majora; et utinam succedat nobis pro penitencia, quia solet benignus dominus fideles suos probare tamquam aurum in fornasse, et multa adversa preparare ut sic pauco in tempore comutet penam eternam que nobis debetatur in temporalem, ar(gument)o c(apitis) *si pecca'um david,* de peni(tentia), di(stinctione) prima (3.)

XXV.

Sessió del 15 Janer 1470.

1) L*ley de capitació general intimada per* D. *Juan Margarit al clero de son bisbat de Girona.—Fol.* 92 *a*, *b*.

Eodem die fuit *mihi* presentata, vel presentate littere R(everendissimi) d(omini) episcopi per locumtenentem procuratoris regii culobera (4) de alrano cum notario domini galcerandi de villafredario *deputati generalis cathalonie*; in vim quarum peciit a me *tallium novissime impositum per dictos deputatos*, et super aliis requisivit auxilium et favorem. De quibus omnibus verbum feci in capitulo. In quo fuit conclusum quod relinquatur eis executio; ex quo capitulum non consensiit, ymo mandavit contradici, sed voluerunt domini quod ad excusandum capitulum inserantur ad memoriam littere predicte, quarum tenor talis est:

Johannes, miseratione divina episcopus gerundensis, dilectis in christo R(everendis) abbatibus, prioribus, archidiaconis, prepositis, decanis, canonicis, precentoribus, sacristis, Rectoribus, ceterisque universis et singulis aliis presbiteris et clericis curatis et non curatis civitatis et dicte nostre dioc(esis) ubilibet constitutis, quibus presentes pervenerint et quomodolibet presentate fuerint, salutem in domino.

De et cum decreto illustrissimi domini Johannis primogeniti Aragonum etc., et sacri sui consilii assensu per R(everendum) et magnificos deputatos *principatus Cathalonie representantes*, intervenienteque insigni civitate barchinon(e), prescriptum et ordinatum fuit quod *pro unoquoque foculario uniuscujusque civitates, ville, castri, oppidi, turri(s) et collegii, cujusvis sit gradus et preheminen'ie* pro stipendio equitum *solvan'ur tres solidi pro mense*. Vobis ideo et vestrum cuilibet dicimus et mandamus in virtute sancte obedientie quatinus, si et cum requisiti fueritis et seu quilibet vestrum requisitus fuerit pro parte dictorum deputatorum et seu cujusvis alterius persone, *dicti tallii congregatoris*, dictum tallium solvatis et solvat *jux'a provisionem super hiis per ipsos* jam *factm et per presentium latorem vobis exhibendam*; alio mandato minime expectato, cum sic pro conservatione rei publice decretum fuerit et provisum. Alioquin, contra vos et vestrum quemlibet dictum tallium solvere recusantem procederetur et procedetur per censuras ecclesiasticas et alia remedia opportuna, eciam cum brachii secularis invocatione. In quorum omnium premissorum fidem et testimonium presentes fieri jussimus.

Datis barchinone die octavo mensis Januarii Anno nativitatis domini M.CCCCLXX, dico Septuagesimo.

Jo(hannes) ep(iscopu)s.

2) *Lo repartiment he taxa del tall de tres sols* (1).—*Fol.* 92 *b*, 93 *a*.

Sequitur taxatio tallii *facta barchinone.*

Primo, lo S(enyor) bisbe.	VIIII ss.	
Ardiacha major.	V ss.	
Secrista major.	V ss.	
Cabiscol major.	V ss.	
Abat de sent F(eliu) de Girona.	V ss.	
Ardiacha de beselu.	V ss.	
Ardiacha dempurda.	V ss.	
Canonge sent seloni.	III ss.	VI d.
Valls.	III ss.	VI d.
Terrades.	III ss.	VI d.
Vedruna.	III ss.	VI d.
Domenec.	III ss.	VI d.
Prim.	III ss.	VI d.

Dels XII Preveres.

Antoni lores.	III ss.	VI d.
P(ere) ferrer.	III ss.	VI d.
Campa.	III ss.	VI d.
Vinyoles.	III ss.	VI d.
Gaspar.	III ss.	VI d.
Alrra.	III ss.	VI d.

Beneficiats en la Seu.

Fuya.	III ss.
Dons.	III ss.
Ferran.	III ss.
Liure.	III ss.
Corbera.	III ss.
Castellet.	III ss.
Camps.	III ss.
Cerda.	III ss.
Bayle.	III ss.
Terrats.	III ss.
Pujades.	III ss.
Navet menor.	III ss.
Mayol.	III ss.
Eres.	III ss.
Caralps.	III ss.
Navet Major.	III ss.
Corones.	III ss.

Canonges e beniffiiciats en sent Feliu de Girona.

Mercader.	III ss.	
Traver canonge.	III ss.	
Olomel.	III ss.	
Narcis steve.	III ss.	
Casteyo.	III ss.	
Moyo.	III ss.	
Canonge Jo(han).	III ss.	
P(ere) Cots.	II ss.	VI d.
Ramada.	II ss.	
Jac(me) aragones.	II ss.	
Cassa.	II ss.	VI d.

Sent Marti Sa *costa* de Gerona.

Mosel pebordre.	III ss.	VI d.
Secrista.	II ss.	VI d.
Lo curat.	II ss.	VI d.
Mos(el) narcis.	II ss.	VI d.

(1) Juan Jofre de Serrahí. Havia sigut diputat del Cabildo de Girona als 5 de Janer de 1461. Vejis' *Colecccion de documentos inéditos del archivo general de la Corona de Aragon* XIV, 231.

(2) En lo dacument XXI se ha vist que los mateixos ab data del dia primer de Desembre de 1469 foren mandats al Parlament pera tractar lo assumpto de la capitació. Del actual document se deduheix que tingueren bon acolliment de la part del Princep.

(3) *Decret Canónich de Graciá*, part 2.ª

(4) *¿Ça Lobera?*

(1) Titol escrit á la marge.

Digitized by Google

Sent p(ere) de galligans.

Mos(el) labat.	V ss.	
Fexes.	III ss.	
Fra Johan.	II ss.	VI d.
Rector de sent nicho(lau).	III ss.	
Rector de S(anta) eulalia.	II ss.	VI d.
Mos(el) Volta.	II ss.	VI d.
Rector del mercadal.	III ss.	
Monestir de prehicadors.	III ss.	VI d.
Fra menors (1).	III ss.	
De la merce (convent).	II ss.	
Del carme.	II ss.	
De sancta clara.	I s.	VI d.
Monestir de S(ent) daniel.	III ss.	VI d.
Capella major de S(ent) da(niel).	III ss.	
Domer de sent daniel.	II ss.	

3) *Lo duch de Calabria, entrat á Girona en diumenge* 14 *de Janer, s'en va lo dia següent ab lo Sr. Bisbe no volent ascoltar las reclamacions del* Cabildo *y dels pobres de la ciutat.—Foleo* 93, *a.*

Eodem die (XV°) retulerunt electi (1) quod non potuerunt *convenire* cum R(everendis) abbatibus, simul cum eis electis, ad instandum reparationem gravaminum *coram illustrissimo domino primogenito;* ex eo quod *intrait civitatem gerunde die dominica* XIIII *januarii,* et ab ea, *recessit hodie, die* lune, XV, *summo mane.* Et creditur pie quod ideo recessit *ne audiret clamores clericorum et aliorum pauperum* civium hujus tribulate civitatis. Misimus unum de capitulo ad domum R(everendissimi) d(omini) epis copi, et retulit accessisse, sive recessisse cum dicto illustrissimo primogenito. Et sic nullum superest remedium nisi divinum.

XXVI.

1) *Acte del* 23 *de Octubre de* 1470.—*Gran victoria naval de Negrepont, decidida per la armada napolitana que manava Mossen* PAX *de Mallorca.—Fol.* 118, *a.*

XXIII octobris recepi litteras, quas mandato R(everendissimi) d(omini) episcopi scripsit *michi* ven(erabilis) gabriel johannis presbiter de capitulo et major domus dicti B(everendissimi) d(omini) episcopi; que fuerunt lecte in capitulo, quarum tenor talis est:

Al molt magnifich moss(enyor), e car etc., miss(er) andreu alfonsello canonge hi ardiacha, vic(ari) e offic(ial) del R(everendissim) S(enyor) b(isbe) de girona.

Mos(senyor) etc.

Air per manament del S(enyor) b(isbe) vos scrivi per g(racia) de moss(en) vinyoles, responentvos á una que de vos avia aguda. Aquesta es solament per avisar vos e mos(senyo)rs de capitol com lo ill(ustrissim) S(enyor) primogenit ha agut hun breu de nostre S(enyor) lo papa com lo exercit del turch es romput e en mans de christians, en esta manera: com los venecians donaren sobre les fustes dels turchs e combateren longament en tal forma que los venecians eren quasi vensuts e romputs, apres sobrevingueren vint galeres qui no eren stades encara ab ells, administrant nostre S(enyor) deu tal jornada e tal secors (3), e donaren de fresch sobre los turchs hi en ajuda dels venecians e christians. E axi los han preses trenta galeasses grosses e satanta galeres sotils e altres moltes fustes a compliment de cent sinquanta; dic CL fustes entre unes hi altres. E mes de les fustes de dits turchs, vint galeres donaren a traves. Hi an los tots morts, que no saben lo nombre de fi en fi; sino que es comuna stima quey ha morts sobre vuytanta milia combatents, dic LXXX_M. Apres, hora per hora en venecia han parats banchs per donar sou general; e de continent armen de bell nou, e tornen anar sobre negrepont a cobrar aquella ciutat e ylla tota de nou perduda: ques creu ab la ajuda de deu, qui tant ses mostrat en favor dels christians la cobraran de continent; com no scia possible, apres tal desbarat e ruptura, essersе puguts axi facilment reparats ni fortificats; e mes proseguiran la victoria per nostre S(enyor) deu donada en temps quen aviem be menester. Es nova molt alegra, e la major que podien aver christians qui auran cobrat animo e confiansa en lo redemptor de natura humana; e los infehels, confusos per esser stats tan gran multitut, seran mal corats he auran perduda laudacia. Per so lo R(everendissim(S(enyor) bisbe ha fetes assi fer tres jorns professons, so es: air, vuy, e dema, q(ui) sera diumenge, dira la missa e fara lo sermo. Hi ab tot crega que aquesta nova vosaltres be la deveu aver; pero per satisfer á la honor de deu e per satisfer a la obligatio ha a mi manat scrivis la present a vos per vostra e de mossenyors de capitol consolatio e per excitar vostres caritats a fer aqui lo semblant.

2) *Se fa la festa en Girona.—Fol.* 118, *b.*

Die ergo veneris XXVI octobris precedentibus tractatibus inter ecclesiam et honorabiles juratos fecimus solennem processionem per totam civitatem; et fecimus fieri sermonem in ecclesia monasterii beati francisci ordinis fatrum minorum, invitando fideles ad orandum pro victoria christianorum, referendo gratias deo de tanto beneficio tante victorie, comendando populo et clero solitam orationem que fit circa meridiem facto signo *majoris simbali* novem vicibus (1), ut sic impetremus auxilium dei et angelorum sanctorum qui novem ordinibus sacris distinguuntur. Et nescitur que zelo jurati venerunt *sine toga* (2) sed *in nigro habitu*; de quo mirati fuimus: et fuit pro undecima hora statim post ingressum eclesie, cantantibus organis cum leticia (3).

FIDEL FITA.

(1) Convent de S. Francesch.
( ) Vejis' lo document XXIV.
(3) *«Qui segons preica fra rofl, fra menor* (de Sant Francesch) *eren de don ferrando darago rey de Nápols;* (essent) *capita per ell mossen pax de malorcha.»* Nota marginal del doctor Alfonsello.

IGLESIA DE LA VERGE DE LA MERCÉ

JUDICI CRÍTICH DE LA TRASLACIÓ DE LA FATXADA DE S. MIQUEL Y DEMÉS OBRAS.

I.

Animats tant sols del gran respecte qu' ens merexen los antichs monuments, y l' amor á l' art, y sense cap mena de pretensió publiquem lo judici d unas obras que per sa importancia son merexedoras

(1) Era la campana anomenada del *Seny Major*, que desde 1398 fins á 1478 servia pera tocar las horas. Cf. GIRBAL, *Guia de Gerona*, 66; Gerona 1866.
(2) Gramalla.
(3) En lo sobredit *Dietari de la Diputació del General de Catalunya* s' llegeix:
«MCCCCLXX, dimarts a XIIII (Agost). Aquest jorn fonch feta gran professo general en la ciutat de Barchelona; la qual parti de la Seu e ana per la plaça del palau reyal, dejus la cort, per la plaça del blat, per la boria fins a la capella den mercus, e per lo carrer de Moncada fins a s(en)ta Maria de la mar, *on se feu solemne ofici e sermo. Dexhi la missa lo Rev*(erend) *bisbe de Gerona*, e preycay mestre Johan Christofol de gualbes del orde dels frares preycadors; e feren gran comemoracio e pregaries a nostre Senyor dev, que li plagues donar victoria als Venecians e altres christians, quis prepararen anar socorrer la ylla de negrapont, la qual lo infidelissims Turc ab grandissima multitut de Infels tenia assetiada continnament.»

Digitized by Google

d' esser estudiadas per un criteri mes illustrat y mes práctich en aqueix difícil y espinós paper. Pensem ferho estudiant los efectes y no las cáusas, y considerant efectes las obras que produeix l'artista; essent aquest y las condissions á que hagué tingut que ficsarse en son estudi, las cáusas. L' art es lliure y l' artista deu tenir valor y fermesa per sobreposarse á totas las trebas qu' aturin lo desarrollo de sa inteligencia; per axó es que pensem prescindir de la personalitat de l' artista y dels miraments á que s' hagi acomodat. Per quant lo crítich sols deu veure art y res mes qu' art y no hi ha per ell ni pot atmetre circunstancias atenuants per dissimular las faltas mes ó menos importants que trobi en l' exámen y estudi dels monuments.

Molt meritori y digne d' alabansa es qu' en mitx d' una época de transició, com es la qu' estem atravessant, resplandesca 'l cor de ciutadans d' esperit independent que, sobreposantse á las miserias humanas y mesquinesas políticas, s' ocupin ab desinteressada constancia á dar lluhiment á las arts, ja siga protegint son dessarrollo, ja siga contribuhint á la conservació dels monuments arquitectónichs de l' antiguetat, verdaderas y respectables glorias del poble, perque ells son lo mirall de la civilisació que'ls produhí. No hi ha pas prou mots per alabar l' idea, en principi, noble, meritoria y elevada de la Junta d' obra de la Iglesia parroquial de la Verge de la Mercé per haver tingut la constancia y alt interés per conservar lo magnífich tresor que de l' art es, la antiga é histórica fatxada de la destruida capella de S. Miquel. Consola al cristiá y anima al artista que las tres joyas d' art arrunadas per lo picot de la Revolució de Setembre hajen trobat personas amants de las grandesas de sa patria que en contra de mil entorpiments y dificultats han pogut salvar part d' ellas de servir per pedra de fonaments ó grava de carretera, fí induptable que tenian predestinat. Sols lo desprendiment d' alguns ciutadans ha pogut convertir las runas de Sta. María de Junqueras en la nova parroquia de la Concepció; reconstruhir el claustro del convent de Jerusalem en l' Asilo de S. Joan de Deu y la portada de S. Miquel en la Iglesia de la Mercé.

Es avuy nostre objecte parlar de l' última Iglesia tant de las obras interiors com esteriors, emperò com las últimas, en nostre concepte, son las de mes importancia, comensarem per l' exámen de dita reconstrucció y oportunitat d' incrustarla en un temple d' un gust arquitectónich tan diferent.

Ja desde l' moment que s' anunciá que la fatxada de S. Miquel se conservaria, varem sentir palpitar de plaher nostre pit, perque entussiastas amants de l' art sempre aplaudirem tot alló que s' encamini á darli esplendor y ferlo respectable, putx per poder manifestar l'entussiasme y aplausos de qu' era digna tal determinació era precís conexer la manera de resoldrerla, y axó sols ho fem ab conexement de cáusa després de destapat lo lloch ahont se reconstruhí la nomenada fatxada.

Examinant l' efecte que produeix dita fatxada, nos habem convensut un cop mes que 'ls monuments artístich son fills del lloch ahont naxen y que, com los homens, tenen sa nacionalitat, son temperament, son carácter propi y que may se poden cambiar exas condicions, y que fins admetent lo finjiment, aquet, es impossible.

La nomenada portada nos causa l' efecte d' una planta exótica. Laudable es, com dexem dit, la conservació del monument, pero artísticament parlant, lo destino que se li ha donat es forsat, alló es un cuadro sense vida, es un diamant sobre una dona que capta. Si al costat de la Casa Popular veyam una joya artística, respectable per sa antiguetat, per son mérit y per sa historia, si allí veyam un temple *sui generis* honra y orgull de la comtal ciutat; avuy veyem un tros d'aquell monument tan celebrat, presoner entre una casa moderna y de mal gust y una paret llisa y mal pintada, veyem una fatxada, antes lliure y ayrosa dominada per terrats y obligada á la inflexible alineació del carrer, veyem una fatxada ab porta y finestras que no entra ni donan claró á cap puesto; veyem una fatxada de cap edifici perque lo quin ella acusa no existeix, y detrás s' en veu un que té altras líneas propias de sa distribució y que res tenen que veure ab lo que s'es afegit devant; veyem, en una paráula, que la nova fatxada fa l' ofici de paret de tanca. Allí l' artista veu fidelment retratat lo domini d' un segle de mesquinesa sobre l' ingeni d' un altre.

Se dirá que la porta dona entrada á l' iglesia, mes essent axó veritat, resulta que dita entrada es finjida, forsada é inútil. L' entrada es feta per la porta y no aquesta per aquella; com á conservació era preferible dexar la fatxada reconstruhida sobre una paret d' un museo, allí no seria mes que la conservació d' un magnífich tresor, seria un cuadro antich, serian los restos respectables y venerables d' un temple, axís com actualment vol ser un edifici y no pot serho perqué li faltan interiors; lo que es are es una decoració si 's vol, pero una decoració que no es propia de l' escena que representa, allí sobra 'l temple ó la portada, no tenen cap relació comuna, falta tot lo que pot faltar á una obra d' art.

Varem aprobar la reconstrucció y encare sostenim lo principi y si bé per nosaltres era preferible destinarla á un museo, respectem lo siti que se li ha destinat, perque tal volta l' artista encarregat de la obra, tenint á la vista la planta de la Iglesia de la Mercé, pubilla directa d' aquell antich temple, no 'n troba cap mes aprópòsit que lo escullit en lo carrer Ample.

II.

Examinant ja 'l modo com ha sigut resolt lo problema de reconstrucció de la fatxada de l' antiga capella de l' Ajuntament de Barcelona, recordem á Schmit, qui tractant de la conservació dels monuments diu qu' al mateix temps que 's deu conservar sa pureza de naxement, son carácter original, no 's deu cáurer may en l' excés oposat al dels demoledors convertintlo en nou ab sas restauracions ambiciosas. La Junta d' obra olvidá que sa missió no era restaurar y per axó no se li pot perdonar l' haver afegit las alas á S. Miquel, haberne posat de novas al diable que lo Sant té dessota 'l peu, haver cambiat l'

Digitized by Google

escut del S. Arcángel, l' haver posat una ma nova á un dels angels y altres cosas, que se han volgut adobar, perque lo públich feya molts anys qu' estava acostumat á veure la fatxada mutilada y la propietat exigia dexarla tal com lo públich la conexia. Es també de mal gust haver pintat, y molt malament per cert, las pedras que tal vegada la solides va demanar cambiar, pues lo natural era pintarlas com á pedras vellas, y mes estétich era dexar lo nou com á nou y lo vell com á vell.

Digne de reprobació es lo cambi de las portas per unas de novas de gust modern y de cap analogía ab lo monument y que, en lloch de ferli favor, acaban de destruhir la pobre fatxada, que, perdut son edifici, destruhit per satisfer mal inclinats odis ó interessos l' any 1868 veu destruhit lo seu mérit artístich per los seus estimadors l' any 1872. Pobret!! Tenir d' esse pasto per esplayar lo geni dels matexos encarregats de sa custodia!

Los amants de l' art, los que ploravan la destrucció d' aquell monument, los que contribuhiren á la conservació d' un fragment d' ell, no pensavan ja may qu'apoyessin una suscripció per protejir la construcció d' unas portas que cap falta feyan, que res espressan, y si sols ajudan á debilitar 'l carácter y serietat de la fatxada. May cap artista, cap arqueólech creurá que aquellas portas sigan part del geni que va crear aquella magnífica portada.

La restauració y conservació de monuments no vol genis innovadors, sols vol talent y estudi, l' inspiració es propia per produhir; la conservació y restauració de monuments, vol mes conexements y paciencia que entussiasme per brillar lo geni; y com lo trevall que produeix ha d' esser fill d' una gran conciencia, es qu' hasta ha d' esser servil en compaginement del llibre qu' ordena, á fí de que sembli que res ha fet una ma estranya sobre d' aquella obra. Y si no, que diriam d' un historiador que al narrar fets antichs de l' historia catalana, los baratés, adobés y acomodés als nostres dias.

L' historia deu esser tractada ab tant respecte, parsimonia y propietat per l' escritor y pintor com per l'arquitecto y escultor. Axís com no es lo mateix ser pintor de paissatges y marinas que pintor de cuadros histórichs, perqué al primer li basta art, escola é inspiració, y el segon necessita á mes d' axó grans estudis d'historia universal y particular del assumpto; tampoch es lo mateix projectar un edifici de nova planta, que conservar ó restaurar altre antich, per mes que siga del mateix génere.

Lo qui projecta pot crear, pot combinar, pot perfeccionar; lo qui restaura ó conserva no pot fer mes qu' estudiar la propietat ab que pot ferho per sortir ab lluhiment de son cárrech y deu posar trabas á son geni y á son entussiasme; en una paráula deu ser esclau d'aquell principi que diu: en materia de restaurar cuant menos s' hi fassi será sempre lo millor.

La fatxada de St. Miquel tal com se veu no arrancaria de segur aquellas tan inspiradas y justas frases que li dedicava l' erudit Pí y Margall l' any 1842, y si esglays de pena al veure fora de son lloch aquella joya artística, lo modelo únich de son génere.

Creyém del cas, recordar als nostres lectors que no fem mes qu' examinar fredament baix lo punt de vista estétich, ab lo cual tota persona inteligent compendrá perfectament que no fem oposició sistemática á la reconstrucció de la fatxada, putx nos causa verdader é inmens goig tal empresa; lo que sols sentim es que al resoldre lo problema no hagin presidit mes los principis estétichs per lograr que la reconstrucció no fos mes que una mera traslació de lloch, prescindint y tot, de que sols aquet fet ja 'ls despullava de son carácter propi.

Espressat nostre concepte dem l' enhorabona á la Junta d' obra per haver lograt portar á fí son propósit, ab lo qu' han enriquit la Parroquia de S. Miquel, han honrat l' art y han lluit á Barcelona.

III.

Ocupemse ja de las obras interiors de l'Iglesia. Pocas son en veritat y per desgracia no totas bonas. Lo que primer impresiona al artista al entrar en aquella casa del Senyor es el *conato* permétissens la paráula, d' engrandiment de la Capella Baptisteri. ¿Era xica la que existia? Concedit, pero ¿no era preferible una capella petita y bona á haver destruhit l' unitat y serietat que en tota aquella Iglesia campeja? Creyém que sí, y mes haventla sustituhida per una *cosa* sense calificació, que tant pot ser un menjador ab son armari raconer com una glorieta d'una torre.

Molt sensible es que l' ignorancia vensi casi sempre la credulitat y pietat dels senyors rectors de párroquias rurals, ahont atrevida se fica y trefica en tots los assumptos religiosos y artístichs, destruhint, malbaratant y embrutant tot alló qu'en son orgull y capacitat creu deber y poder ferho; pero es molt mes sensible é imperdonable qu' en una capital com la nostra, ahont no faltan artistas de saber, quedin prostergats á molts que tindrán tanta devoció y bona voluntat com vulgan, empero que no tenen noció d' art per mes que ho cregan; y que logrin, ab vergonya d' aquest y descrédit dels artistas responsables, imposar sa voluntad per tot arreu. Y ho deplorem mes perqué sols á un fet semblant se pot atribuhir lo engrandiment de la dita capella, putx ab franquesa direm que no creyem alló projecte de cap artista.

Sentim qu' en aquexa part en lloch d' analisar líneas, composició y construcció sols poguem plorar un desconcert. Podia la Junta d' obras, de la cual era membre un artista tant apreciable com modest, engrandir si era necessari son baptisteri y podia ferho destruhint las parets que fossen estorb y podia ferho seguint l' ordre general del temple, pero no obrint una porta per trobar un racó, ó pessa irregular y mal decorada. Podia construirse, perqué lloch hi habia, un baptisteri digne de la Parroquia, y sempre era preferible lo que hi havia á lo actual.

Molt bé ha fet la Junta en disposar la restauració del camaril de la Verge, y sols podem alabar als artistas encarregats de tal execució per lo acert que han tingut.

Antes d' acabar nos permeterá la Junta d' obras que li fem una petita observació, y es que en las

Digitized by Google

que se projecten en la dita Iglesia no permeti may destruhir la unitat del monument y encarregui sempre la direcció á personas inteligents, no permetent qne may l' artista encarregat y responsable siga subordinat á influencias, mes ó menos llegítimas, que sempre acaban per soterrar l' esplendor de l' art y alsar la gloria de la *sapina* ignorancia.

CAMILO ROURE.

GELOSÍA.

Enflocats carrers y plasses
van de gent de gom á gom,
llums y rams y balls y cobles,
tot alegría y soroll.
D' axerides foresteres,
com escampada de flors,
lo jovent reb les ullades,
flayra plena de frescor.
Qui may el cor sentí mòures,
bé 'l sent avuy que 's remou;
qui l' amor no conexia,
bé avuy sab lo qu' es amor.
Si moltes han baxat soles,
soles no se 'n tornan, no,
que la frescor de llurs galtes
á mes d' un ha tornat foll.
Ella 'm diu: — No te les mires.—
Jo li dich:—No tengas por.—
Y á cada noya que passa
la gelosía pren vol.

Ab la mantellina blanca,
cossat y negre 'l gipó,
les faldilles que volejan
mostrant dos peuhets bofons;
endressada pageseta
de bon gest y mirar dóls,
cabellera d' assabatje,
galtes plenes de rosor;
com dins boyra blanquinosa
florit romell d' il-lusions,
del cap del carrer se 'n baxa,
fentli rotllo els del entorn.
A mos ulls ses ulladetes
bé li plauhen, si no al cor,
y son ayrós contorn mena
mes mirades allí hont vol.
Y'm diu l'amor:—Què tant miras?—
Jo li dich:—No tengas por.—
Y á cada passa, rebifa
la gelosía son foch.

Recolzada en la finestra
me parla la meua amor,
mentres jo, distret, la vista
torn á ficsar tot de cop.
Que l' ayrosa pageseta,
joyós reclam d' amadors,
ha llegit en mes mirades
quelcom mes del que he dit jo;
y carrer avall se 'n torna
lleugera gronxant son cos,
y donantme rebullades
que casi bé 'm tornan rotx.
L' amor meua què s' ho mira,
no gosa esclatar en plor;
mes lo que sa boca calla
sos ulls ho diuhen bé prou.
Y ans que'm diga:—Què tant miras?—
jo qu' ajust el finestró
y cur á la geloseta
ab un bes dessobre 'l front.

M. FORNELLS.

Barcelona, 1.er d' Octubre de 1872.

LAS ARMAS DELS ESCUTS DE CATALUNYA
Y BARCELONA,
CONSIDERADAS EN ANTIGAS MONEDAS.

(Continuació.)

LAS ARMAS DE BARCELONA.—*L' escut de roels y arandelas.*—En algunas monedas barceloninas de Carlo-Magno, principis del sigle IX, apareixen los roels als angles de la creu que ocupa l' anvers, y no tornan á presentarlos las monedas de Barcelona fins al temps d' En Jaume I (primera meytat del sigle XIII) en una que en l' anvers porta la creu de braços iguals ab roels als angles y lo nom y títol del rey, y en lo revers l' escut de las cuatre barras y lo nom de la ciutat.

Las arandelas apareixen en las monedas barceloninas, als cuatre angles de la creu, en las que Mr. Heiss anomena *inetrtas*, pertanyents als segles XI ó XII segons sembla, sens altres escuts que dita creu en l' una cara, una especie de gerro ó florero á l' altre y sens altre inscripció que lo nom de la ciutat. Continuan las arandelas en la mateixa disposició en algunas barceloninas d' En Pere lo *Catolich*, I, ó de Muret (fins á 1213). Las *ci vi re :x:* portan igualment duas arandelas als costats del pilar ó padró de l'una cara, com havem dit avans.

Comensa en las d'En Jaume I, juntament ab lo busto coronat, l' escut consistent en la creu de braços iguals ab tres roels en cada un de dos angles y una arandela en cada un dels altres dos, ja comensant per una arandela en lo lloch preferent, regla general, ja comensant, menos vegadas, per los tres roels en lo primer lloch. En la primera que havem citat la cara que porta lo busto te l' inscripció *Barcino* ó *Barquinona*, y la cara que porta l' escut de roels y arandelas porta *Ia co br ex*: D' allí endevant lo nom y títol del rey va en l' anvers, ab lo busto, y lo nom de la ciutat va en lo revers ab l' escut.

Segueix lo dels roels y arandelas en las monedas barceloninas de tots los reys, desde En Jaume I (dels dos Joans ni d' En Renato d' Anjou no hi ha monedas de Barcelona) incloenthi En Enrich IV de Castella y En Pere de Portugal, 'ls Lluisos XIII y XIV de França y l' Archiduch Carlos d' Austria. Despues de aparescut en lo segle XV l' escut modern ó actual de Barcelona, no cessa per axó l' escut dels roels y arandelas; sino que en moltas de diferents primceps hi va tot sol, y en altres van los dos, lo modern de las creus y barras al mitj del de las arandelas y roels, com se veu en algunas de las *catalanissimas* de 1641—que portan en l' anvers l' escut de las

Digitized by Google

cuatre barras ab l' inscripció *Principatus Cataloniæ* y en lo revers l' escut de la ciutat ab la *Barcinò civitas*—en la *obsessa* de 1652 y en altres del nom y busto d' En Lluis XIV de França.

Fins al Archiduch d' Austria, fins al acabament de la Catalunya catalana, arriba en las monedas barcelonina l' escut d' arandelas y roels, y sols desapareix d' ellas quant Catalunya apareix reduhida á provincia centralisada, any 1714.

Atés aixó ¿serán las arandelas y roels las armas del escut de Barcelona?

Estrellas y arandelas adornan los angles de la creu en monedas lleonesas-castellanas pertanyents als segles XI y XII: las arandelas son tant antigas en las monedas de Leo Toletum com en las de Barcelona. Algunas de las dels bisbes de Vich portan roels als angles de la creu. Pero roels y arandelas combinats ab un mateix escut no apareixen en las monedas de l' obra de Mr. Heiss antes que en Barcelona. En las urgellesas de Na Aurembiax (..... á 1231) s'hi presenta dit escut y també en las de lletra gótica de Lleyda y Tortosa, pertanyents als segles XIV ó XV. Portan busto de rey en l' anvers, dit escut en lo revers; esceptadas algunas de Lleyda que portan las tres flors de lis y ab altres de Tortosa que portan una creu ab un grupo de tres roels á cada angle de la creu, en lloch de l' escut que 'ns ocupa. Moltas monedas rossellonesas portan igualment l' escut de las arandelas y roels: son dels reys Ferrand I, Anfos V, Joan II y Ferrand II d' Aragó. Algunas de ellas en lloch de los dos grupos de roels portan una P (Perpinyá) ó la portan al mitj del escut com la B algunas de Barcelona.

Arriba lo moviment de Catalunya, anys 1640 y 41 y encunyan moneda moltas poblacions que no n' encunyavan. Llavors l' escut de las arandelas y roels, limitat antes a las cinq poblacions ditas (Barcelona, Urgell, Tortosa, Lleyda y Perpinyá,) apareix en las monedas de moltas altras poblacions, se presenta en lo revers de totas las següents:

—Agramunt. Anvers: Escut de Catalunya, *Philipp. D. G. Hispa. R.* ó *Principatus Catalonie*. Revers: l' escut de roe. y arand. *Villa Acrimonst* ó *Acrimonsts* 1641 ó *Acrimontis* 1643.

—Argentona. Dits escuts y *Principat. Catal.* en l' anvers; Argentona 1642 en lo rev.

—Balaguer. Dits escuts y la mateixa inscripció en l' anvers; *Civitas Balaga* 1641 en lo rev.

—Banyolas. Anv.: Dits escut é inscripció. Rev.: l' escut de roe. y arand. portant al mitj lo especial de Banyolas, una *B* dalt y las barras catalanas abaix, y *Oppid. Baneol* 1641.

—Berga. Anv.: com las d' Argentona y Balaguer. Rev.: l' escut de las arand. y roe. ab *Ville Berge* 1641.

—Besalú. Anv.: l' escut de las barras y los noms de Felip IV ó de Catalunya. Rev.: l'escut de arand. y roe. igual als ja dits ó ab las arand. voltadas de punts, y *Oppidum Bisuldunens* 1641 ó 42. (1)

—La Bisbal. Anv.: escut de Catal. ab lo nom del Principat. Rev.: escut de arand. y roe. ab escut especial de la vila al mitj y..... *palis*.

—Cervera. Anv.: escut y nom de Catalunya ó busto y nom d'En Lluis XIII de França. Rev.: escut de arand. y roe. ab *Villa Cervarie* 1641 ó 42.

—Figueras. Escuts de Catalunya y de arand. y roe. ab lo nom del Principat en l' anvers y *Villa Fige* 1641 en lo revers.

—Gerona. Anv.: escut de Catalunya ab lo nom del Principat ó lo de Felip IV. Rev.: escut de arand. y roe. sol ó portant al mitj lo de la ciutat, y *Civitas Gerunda* 1641.

—Granollers. Anv.: escut de Catalunya ab lo nom del Principat. Rev.: l'escut del cual tractem ab *Villa Granullari* 1641.

—Igualada. Com las de Granollers sols que la inscripció del revers es *Villa Aqualata* 1642.

—Manresa. Anv.: escut de Catalunya ab lo nom d' En Felip IV. Rev.: l' escut que 'ns ocupa ab *Civitas Minorisa* 1611.

—Mataró. Anv.: escut y nom de Catalunya. Rev.: l' escut que 'ns ocupa ab *Oppidum Mataro* 1641.

—Oliana. Anv.: busto d' En Lluis XIII ab *Villa* 1642. Rev.: escut de arand. y roe. ab *ol ia n a*.

—Olot. Anv.: escut de las barras ab lo nom d' En Felip IV. Rev.: l' escut que 'ns ocupa ab *Univerlas* ó *Univerit Olot*. 1641.

—Puigcerdá. Anv.: escut de Catalunya ab *Provincia Cataloni*. Rev.: escut de arand. y roe. ab *Oppidum Podi ceretani* 1641.

—Solsona. Anv.: busto y nom de Felip IV. Rev.: l' escut que 'ns ocupa ab *Cœlsona*.

—Tarrassa. Anv.: escut de las barras y nom de Catalunya. Rev.: l' escut que 'ns ocupa ab *Castrum Tarra* 1642.

—Tárrega. Anv.: escut y nom de Catalunya ó busto d' En Lluis XIII ab son nom ó ab *Villa* 1642. Rev.: l' escut que 'ns ocupa ab *Villa Tarrege* 1642 ó sols ab *Tarrege*.

—Vich. Anv.: bustos dels Felips III ó IV ab lo nom de aquest ó ab lo de Lluis XIII. Rev.: l' escut de arand. y roe. sol ó ab lo peculiar de Vich al mitj y *Princip catal* ó ab *Civitas vicensis*.

—Vilafranca. Anv.: escut y nom de Catalunya. Rev.: l' escut que 'ns ocupa ab *Villafranca Pen* («Peniteus,» del Panadés.)

Quan tantas poblacions de Catalunya portan l'escut de arandelas y roels ¿será aquest l' antich de Barcelona? Es veritat que en las monedas barcelonina hi apareix avans que en las de las altres poblacions indicadas; també es veritat que en las de Gerona y Vich s' hi presenta molt després que los escuts especials d' estas ciutats. Lo de Gerona apareix en las de Ferrand II (1479-1516), lo de Vich en las de Carlos I (1516-56); lo d' arandelas y roels no se presenta en las gironinas y vigatanas fins als anys 1640 y 41, y no sempre tot sol, sino portant al mitj, á voltas, lo particular ó especial de la ciutat. Es notable també que en algunas barceloninas l' escut actual ó modern aparesca al mitj del que 'ns ocupa. En las banyolinas y bisbalencas, lo mateix; l' escut de la vila se presenta al mitj del que 'ns ocupa; com en las ci-

(1) N' hi ha que en lloch d' estos escuts ne portan un molt elegant: la creu de dos travessers desiguals com la dels arquebisbes flanquejada per una arandela y un grupo de tres roels (meytat del escut que 'ns ocupa) als costats del arbre de la creu.

Digitized by Google

tadas de Barcelona, Gerona y Vich. Tot aixó nos inclina á créurer que l' escut de las arandelas y roels, mes que de Barcelona, ho seria de Seca ó casa de moneda.

¿Podria esplicarse la presencia del escut que 'ns ocupa y del modern de Barcelona junts en monedas barceloninas del segle XVII si lo primer ho fos de la ciutat?

¿Se troba l' escut d' arandelas y roels en llibres, pergamins, inscripcions, etc., de Barcelona com escut de la ciutat segons s' hi troba lo modern de las creus y barras?

La resolució d' aquêst punt resoldria del tot la cuestió.

Altre pregunta. Sia ó no escut de Barcelona lo que 'ns ocupa, sia ó no escut de Seca ¿com s' esplica que lo porten las monedas de tantas poblacions de Catalunya? Si no fos perqué se presenta en monedas de Lleyda, Tortosa, Perpinyá y Urgell pot ser 200 anys anteriors al de 1640, diriam que quan s' aixecá Catalunya contra lo gobern d' En Olivares la Diputació General enviá encunys de la Seca de Barcelona á las poblacions referidas y que ellas hi afegiren lo nom de quiscuna.

Veyem l' escut que 'ns ocupa en poblacions que avans de las monedas suas que'l portan havian encunyat, com son Besalú, Gerona, Granollers, Puigcerdá, Solsona y Vich. Veyemlo en poblacions que habian encunyat al mateix temps sens posarli; com son Banyolas, Besalú, Gerona, Lleyda, Manresa, Olot, Solsona, Tárrega, Vich y Vilafranca. Si no fos per aixó diriam que 'ls encunys de las monedas que portan l' escut d' arandelas y roels foren grabats per los oficials de la Seca de Barcelona. Mes sembla que poblacions com Gerona, Perpinyá y Lleyda, per exemple, tindrian Seca especial y grabadors propis.

Com se vulla que sigués, ja imitació de la capital, ja remesa dels encunys desde Barcelona á las demés poblacions, l' escut d' arandelas y roels no pot considerarse com escut d' armas ó blassó de Barcelona, no solament perqué 's presenta en monedas de moltas altres poblacions ja en los segles XIII, XIV y XV com son Urjell, Lleyda, Tortosa, y Perpinyá; sino perque en algunas de Barcelona, Gerona, Banyolas, La Bisbal y Vich, dit escut porta al mitj l' escut modern de aquestas poblacions y perque, segons sembla, fora de las monedas no apareix com escut de la ciutat en part alguna, ni llibres, lápidas, sagells, etc., de Barcelona.

Atés lo mirament qu' en temps antichs tenian los barcelonins en cosas de aquesta classe, apar que si l' escut d'arandelas y roels hagués estat lo de Barcelona, no s' hi haguera posat al mitj d' ell lo de altra població alguna, com s' hi posá en 1640 y 41 en las provincias gironinas, bisbalencas, banyolinas y vigatanas indicadas; ni s' haguera fet lo mateix en moltas barceloninas, puig fora, sembla, impropietat col-locar en una mateixa cara d'una moneda los escuts d'una mateixa població, l' un al mitj del altre.

(S' continuará.)

J. R. y F.

TRISTESA Y SOLETAT.

En va pel meu consol, d' aqueixa vida
Cerco de son jardí las ricas flors;
En vá per tòt arreu cerco alegrías,
Lo gotj no es nat per mí, las flors tampoch.

Marcits son los llorers ab que la gloria
Volgué ma testa festonar un jorn;
Lo que ahir fou plaher, vuy es tristesa...
Las rialla d' ahir, avuy son plors.

Tristesa y soletat! gratas paráulas
Qu' endolçan un instant la meva fel:
Las pobres runas que 'm llegá la fama,
Las secas fullas de 'ls meus jorns de pler.

Tristesa y soletat! mágicas lletras
Que 'm donan nova vida y nou conhort;
En mitj la soletat l' esprit s' inspira,
Y mon cor de poeta en la tristor.

Pláume en mitj del desert lo cel mirarne
Quan estén son mantell la fosca nit,
Y pláume vers lo cel dressá ma vista
Com l' áliga ergullosa fit á fit.

Pláume la soletat quan la tempesta
Estén sas negras alas de foscor;
Com me plau veuré 'l llamp qu' esquinsa 'ls núvols
Y pláume el terratrémol de lo tró.

Allí, sense cap treva qu' engrilloni
L' ardenta inspiració que 'm doná Deu
Contemplo l' infinit de cel y terra
M' encisa l' infinit de terra y cel.

Allí, ben lluny del mon y sens enveja
Escrich en las arenas lo meu plany,
Y no sento 'ls burgits dels cants de guerra,
Ni 'm mimva l' ambició de cap tirá.

Allí, la vida va passant tranquila
Y polso ab mes dolçura lo llaut,
Fentme coro el rugit de la pantera,
La veu del tigre y del lleó 'l bramul.

¿Quí mes felís que jó? cada vesprada
Tinch l' ample de la terra per bressol,
Y no envejo de 'ls reys la cambra hermosa
Y no anyoro los llits de porpre y d' or.

Ma pátria es lo desert, perqué 'l poeta
Déu de tenir per pátria tot l' espay;
Mon pler es la tristor, per çó en la vida
La tristesa jo vull, la soletat:

Que 'n va per mon consol d' aqueixa vida
Cerquí de son jardí las ricas flors,
Que 'n va per tot arreu cerquí alegrías
. . . .
. . . .
Lo gotj no es nat per mí, las flors tampoch.

PERE PALAU Y GONZALEZ DE QUIJANO.

CERTÁMENS POÉTICHS DE GERONA.

I.

Cap dels escriptors que han tractat de la historia de Gerona, ha fet memoria de que s' h. haguessen celebrat certámens poétichs; solzament lo cronista Girbal en sa obra *Escritores gerundenses*, porta la noticia de qu' el 24 de juliol de 1623, ab motiu de la canonisació de S. Ignaci de Loyola, s' en celebrá un per la Companyía de Jesus, prenentho tal volta de la biografía de 'N Vicens García.

Una casualitat me féu conexer l' obra que un jesuita, lo P. Ruiz, escrigué, esplicant las festas qu' en la ciutat de Gerona se feren per conmemorar la canonisació dels Sts. Ignaci de Loyola, Isidro, Francisco Xavier, Teresa de Jesus, Felip Neri y altres, impresa á Barcelona en 1623. Lo primer que 'm cridá la atenció fou que en tot lo cos de l' obra no 's diu á quin any tingueren lloch las festas. Com l' estampa es de l' any 1623, y tingué lloch la canonisació pel mes de mars de 1622, podia dubtarse respecte se quin dels dos anys se feren las ditas festas, y per lo tant lo certámen que fou una d' ellas. Semblava empero que devia esser lo 1622 puig se diu que la noticia de las canonisacions arrivá lo 16 de abril, y era natural que desseguida se comensessen las festas. Esta suposició quedá convertida en certesa, al trobar en lo manual d'acorts de l'arxiu municipal de Gerona (any 1622, fol. 53,) que 'l col-legi de jesuitas convidava als Jurats á assistir á las festas que anavan á celebrarse. Ab axó ja no queda dubte de que 'l certámen poétich tingué lloch l' any 1622, essent per tant errat lo que dihuen los autors de la biografía de 'N Vicéns García, y N' Enrich C. Girbal.

Ab posterioritat vaig véurer un romans suelto imprés en Barcelona l' any 1611,, ab aquesta rúbrica: «A la justa poética tinguda en Gerona en alabança del Beato Pare *Ignasi* de Loyola fundador de la Compañía de *Jesus*.» No queda cap dupte de que hi havia hagut anteriorment un altre certámen, per lo que vaig procurar saberne la data. En l' obra mes amunt citada del P. Ruiz, se parla per incidencia de las festas que 's feren á Gerona pe'l juliol de l' any 1610, ab motiu de la beatificació de S. Ignaci de Loyola, ab lo que 's ve en conexement de que aquest fou l' any en que 's celebrá lo primer certámen poétich, y axís concordan las noticias que donan los autors de la vida del Rector de Vallfogona, de que fou jutge president lo bisbe Arévalo de Zuazo, y de que 's celebrá la justa poética als 24 de juliol. Com dit bisbe morí als 10 de janer de 1611, era imposible que presidís lo certámen en 1622, pero no 'l de que 's parla, al qual se referexen, sens dubte, totas las demés noticias que sobre 'l presidit per N' Arévalo, los dits autors donan.

Ab aquestas esplicacions necessarias, podem entrar desseguida al exámen y estudi dels dos certámens.

Avans dech advertir que ja que quasi be pot dirse que es la primera vegada que 's parla d' aquestas poéticas festas, m' estendré lo necessari pera que se 'n puga tenir una cabal idea.

II.

Lo Col-legi de la Companyía de Jesus de Gerona celebrá, com hem dit, la Beatificació de S. Ignaci de Loyola en 1610 ab grans festas, essent una de ellas una justa poética. Pocas noticias he pogut obtenirne, puig se reduhexen á las que portan los biógrafos del Rector de Vallfogona, y al romans citat anteriorment.

Se despatxaren cartells per tot Catalunya, convidant als poetas que hi volguessin concórrer pel dia 24 de juliol.

Alguna idea, encare que vaga, donan de son contingut los següents versos del romans de 'N García:

Cuan al crusat de un camí
(Ara al cel plogut lo hagués
O escupit lo hagués la terra)
Veu blanqueixar un paper.
Prega l' ab mans codiciosas,
Y llegintlo atentament
Troba que en si contenia
Un literari cartell;
Que á cuantas ninfas habitan
Desde l' Eufrates al Ter
Y de las selvas de Olimpo
A las del bosch de Monseny.
Prometentlos tot bon tracte
Y l' degut acolliment
Los convidaba ab los premis
De preciosissims joyells,
Aquella ciutat famosa
Que ab llunas puras de argent
Entre ágatas y topacis
Al cos del patró guarneix.
Ara ab llatinas trovas
Vajau, ó ab tímpanos grechs,
Ab espanyolas guitarras
O altras millors instruments,
A celebrar los encomis
Del gran Ignasi. . . . . .
. . . .

Fou nomenat jutge president lo bisbe de la matexa ciutat Francesch Arévalo de Zuazo. Se celebrá la festa, de la que se sab per tota noticia que hi concorregueren los poetas Vicens García y Gaspar Orient.

Una sola poesía s' ha conservat d' aquesta justa, y es aquell romans de 'n García que comensa: «Una nimfa de Segarra.» (1)

Ab tot pot móurers un dubte: com he dit mes enrera, aquesta poesía s'estampá l' any següent á Barcelona, declarantse autor d' ella Gaspar Orient de Tortosa; ¿era realment d' aquest poeta, ó be d' En García?

En l' esmentada impressió després del dit romans se continuan los següents versos, que no 's trovan en las coleccions dels del rector de Vallfogona, y siguin tal vegada los deguts á 'N Gaspar Orient.

Tenint la ánima en Manreza
Tan devota y recullida,
Sens sentits ab gran firmeza,
Consumit sense flaqueza,
Es mort Ignaci y te vida,

(1) En Girbal s' equivoca al dir que aquest romans tenia per titol *A una nimfa de Segarra*.

GLOSA.

A quens admirem incità
la privança que te ab Deu
nostre sagrat Jesuita,
puig ni Moysés li feu
ni Pau, tan llarga visita.
Vehent lo mon tal estranyeza,
diu que la naturaleza
en est cas noy te que fer,
y que aço no ha pogut ser
tenint la anima en Manreza.
Y contemplant que ella sola
aquest gran favor mereix,
y quant remontada vola,
una gran lloa infereix
del anima de Loyola:
Que si es axi favorida
qualsevol, segons la mida
del devot reculliment,
may ni ha hagut entre la gent
tan devota y recullida.
Si una alta torra tingues
facultat de caminar,
si oloras, oys y vehes;
no es possible que durar
en sa firmeza pogues.
Dels sensibles la vagueza
a enderrocarse ab presteza
sens dubte la obligaria,
be donchs Ignasi estaria
sens sentits ab gran firmeza.
Los qui axi'l vehuen estar
donen al discurs mil voltes,
y ab raho poden dubtar,
sobre si han de dirli absoltes,
o han de portarli a menjar.
Esta la flamma ab viveza
quant del cos hont es enceza
tot lo humor consumit ha
y Ignasi (ho humor mundá
consumit) sense flaqueza.

Dos contraris inhumans
lo mes fragil, lo mes fort,
lo flach y de forces grans,
en fi, la vida y la mort
ací s' donen de les mans:
Quant tenent l' anima unida
al be a que deu la convida,
y estant sota l' mortal vel,
per al mon y per al cel
es mort Ignasi y te vida.

Aquestas son totas las noticias qu' he pogut arreplegar del certàmen de Gerona, de 1610.

EMILIO GRAHIT.

FESTAS DE BARCELONA.

CRÓNICA DIARIA.

DIA 24 DE SETEMBRE.

Lo temps que en la vigilia d' aquest dia no havia permés que 's pogués disfrutar de la professó cívica que recorregué los principals carrers, se mostrá també insegúr desde 'l dematí en que las músicas y 'ls chors que feyan l' alborada despertavan als barcelonins y al sens fi de forasters que havian arrivat de diferens punts de Espanya.

Al dematí se pogué já contemplar l' interessant y pintoresch aspecte que presentava la Comtal Ciutat ab sos principals carrers engalanats espléndidament, en los qui's veya una animació extraordinaria. Llarga seria nostra tasca si deguessem descriure, encara que no fos mes que á grans rasgos, los variats ornaments ab que cada un d' aquells havia volgut contribuir al lluhiment de las festas, y tant per no ser difusos, com per que la prempsa diaria hó ha cumplidament fet, nos limitarém á fixarnos en los principals. La Rambla cridava desde 'l moment l' atenció per son decorat consistent en una série de archs de no molt bon gust, que tan cavant respectivament lo passeig central en cada una de las parts en que aquella 's divideix, y quals fanals eran sustituïts per grupos de metxeros de gas ab llurs corresponents globos blanchs. La de Caputxins ó del Centro se distingía de las demés per duas líneas de globos que seguian la mateixa direcció de las filas d' arbres, sostingudas per uns peus drets cuberts de tela dels colors nacionals, y una série d' archs de ferro en sentit transversal que sostenian també globos de gas. Tant estos archs com las dos líneas citadas anavan adornats ab gassas vert y rosa formant ondas.—Lo carrer de la Llibertat estaba adornat senzillament ab dos filas de columnas de ferro sostenint també richs grupos de globos de cristall mate, lo que produhia un efecte molt rich y elegant.—Lo carrer de Escudellers mostrava una série de capritxosas arcadas ab sa corresponent iluminació; lo de la Unió ostentava los colors blanc y blau produhint bonich efecte ; lo del Hospital, en qual entrada s' aixecá un arch adornat de rematge, combinava també aquest ab telas de aquells colors; lo de la Boqueria se distingía per una original ornamentació de cintas adornadas de flors ab unas estrellas de colors, essent de notar l' arch que 's construí a la entrada de dit carrer d' un gust exquisit. Entre'ls demés citarém lo de la Portaferrissa, l' Ample, y el de Moujuich de S. Pere molt ben adornat y en lo qué 's veyan uns cartells ab los noms dels catalans ilustres; y per sa especialitat lo de la Cadena hon penjava un grandiós salomó fet de paper, y la Plassa del Pi en que hi havia fixat un arbre d' esta classe que midia 70 pams.

A la tarde s' inaugurá, ab assistensia de las Autoritats y gran nombre de convidats, la *Exposició d' objectes d' art* que s' ha organisat en lo local del carrer de las Corts, y en que hi ha exposadas obras de mérit entre las quals sobresurten y son mes nombrosos los quadros.

Lo públich qu' esperava se verificaria la professó que, en honor de la Verge de las Mercés ,havía de tenir lloch, vege defraudadas sas esperansas per haverse determinat á última hora que no 's verifiques, atesa la inseguritat del temps, segons se manifestá, pero especialment á causa de las complicacions que havian sobrevingut y de que se ocuparen extensament tots los periodichs.

Entrada la nit, apareguéren iluminats tots los principals carrers, podentse disfrutar de 'l magnifich punt de vista qu' oferian especialment la Rambla y carrer de la Llibertat, qual iluminació no solament no havia tingut igual en Barcelona, sino que podia posarse al costat de las millors que en l' estranger s' hajen vist. En efecte la del Centro formava un verdader saló longitudinal rodejat d' una claror intensíssima, pero agradable que, ab la verdor dels arbres produhía un aspecte fantástich, y en lo carrer de la Llibertat s' estenian dos faixas lluminosas que en son estrem pujavan fins á casi tocarse; tot lo qual unit ab los milers de llums dels demés carrers, cautivaba l' animo é impresionaba poderosament.

Una pluja que sobrevingué dispersá á la concurrencia que omplená 'ls cafés y teatres en los quals se celebraren funcions extraordinarias y variadas.

Digitized by Google

DIA 25.

En aquest dia continuaren recorrent la Ciutat los gegans y nanos, y tocarent al dematí en varis punts de la Ciutat los copias de bandurrias y la de Cordoneda.— A la tarde tingué lloch en la plassa de Toros la festival de societats chorals catalanas dirigidas per lo popular musich y poeta En Josep A. Clavé. Las societats que hi prengueren part formaban una massa choral de 450 individuos, essent la orquesta dirigida per lo Sr. Porcell y acompanyada per la banda de artilleria y altres bandas militars de cornetas y tambors.—Si espayós fou lo local pera l' nombrós concurs que asistí á tal funció y bon cop de vista oferia adornat ab un sens fi de banderas y gallardets, las sevas malas condicions acústicas y l' inseguritat del temps foren causa de que la funció no alcanses aquella importancia y celebritat que distingiren las festivals anteriorment celebradas en esta Ciutat, amés de que la del present any no contaba de molt lo nombre de executants que prengueren part en aquellas; lo concurs que hi asistí aplaudí estrepitosament totas las pessas del programa que causaren molt bon efecte, especialment *Los Pescadors* y *Los nets dels almugavers* que com sempre entusiasmaren als oyents.

Avans de tal espectacle, s' habia celebrat en la Llotja la solemne inauguració de la *Exposició marítima* assistinthi las Autoritats y Corporacions oficials, que foren rebudas per una Comision de la *Económica d' amichs del Pays* a qual important associació se déu principalment que Barcelona hage sigut en Espanya l' iniciadora d' un concurs de tal classe.

A la nit pogué altra volta apreciarse si be sols per un poch de temps, lo mágich aspecte de la Rambla y carrers de la Llibertat, Unió, Escudillers, Hospital etc. ab llur brillantíssima iluminació aumentada per la que ostentavan los establiments particulars que mostravan arreglats ab un gust esquisit tota classe de generos y articles.—La inmensa multitut que sortí á gosar de tant bell espectacle, tingué que retirarse apresuradament á causa de una forta pluja que caigue, que no fou obstacle pera que, calmada un poch, se tornessen á organisar en la Plassa Nacional las collas de balladors que dansaban las populars sardanas al só de la escelent copla d' en Pep Ventura, y de que 'ls concurrents á la plassa de S. Jaume gosessen de las tocatas de la copla de cítaras y bandurrias.

DIA 26.

Com los dias anteriors la copla de Cordoneda seguí tocant en varios carrers.

A las cuatre de la tarde, ab assistencia d' un lluhidissim concurs, se verificá la inauguració de la *Reunió Agrícola* que celebra l' *Institut agrícola catalá de Sant Isidro*, associació digne de llohansa ja que tant se desvetlla pera procurar lo foment de l' agricultura que es la que dona 'l carácter y la riquesa á nostra terra.— No cal dir que no faltaren á dita inauguració las primeras Autoritats, y que tant estas com los demés concurrents quedaren agradablament sorpresos de la transformació que ha sufert lo local dels Camps Elíseos convertit en un verdader parch, baix la inteligenta direcció del jardiner del Municipi Sr. Oliva, y de 'l gran nombre de productes artísticament combinats per los Srs. Rigalt y Manjarrés que ostentan llurs variadas tintas en lo Saló Teatre de aquells jardins acompanyats de mostras de tots los demés utils, eynas y objectes propis pera l' art del pagès, especialment de una bona colecció de máquinas agrícolas.

L' atractiu d' aquesta funció aumentá per la circunstancia d' haverse situat en lo passeig de Gracia, per la tarda, la copla d' en Ventura que tocá las principals sardanas de son repertori. A la mateixa hora, en la plassa de Junqueras, se celebraren las diversions iniciadas per los vehins de la mateixa, consistens en una corrida de velocípedos adjudicantse 3 premis y altre de bacas ab 4 premis, amés de la elevació de dos globos.—A la nit continuaren las diversions en la mateixa plassa de Junqueras en que tingué lloch un ball publich y la elevació de altres dos globos.

La tranquila y serena vetllada convidá á barcelonins y forasters á recorrer tots los carrers principals qu' estaban iluminats, presentant en aqueixa ocasió Barcelona un aspecte del que pot ser no s' havia pogut gosar fins ara.

DIA 27.

Després d' haver seguit al dematí recorrent alguns carrers las ja citadas coplas, tingué lloch á la tarde lo concert que donaren las mateixas en lo magnifich envelat de la Plassa de Catalunya y que cridá tant nombrosa concurrencia que moltas personas no pogueren cabre en lo grandios saló.—Las pessas que 's tocaren foren rebudas ab picaments de mans, devent citarse lo gran efecte que produhí la bellíssima sardana *Los aucellets* que executá la copla d' en Ventura, y especialment est ab la *Tenora*, de una manera perfecta, revelant ab aquesta y altres composicions lo gran esdevenidor qu' espera á la música catalana si 'ls que la conrean saben inspirarse en las fonts populars.

No menys satisfet quedá 'l publich de la *Refrela* que tingué lloch en la vetllada d' aqueix dia, precedida de la professó cívica que 's torná á verificar a causa de no haverse pogut disfrutar d' ella en l' vigilia de las festas. La professó composta de comissions representants de cada barri, ostentant cada una un fanal de forma particular, y de la Comissió de firas y festas, y altre del Excelentíssim Ajuntament, se dirjí cap á la plassa de Catalunya ahont inmensas onadas de gent afluhian per diferents punts. Fantástich aspecte presentava l' ambit de la plassa, destacantse sobre la escuritat de la la nit las llums de las atxas y las del gran nombre de fanals dels barris. A cosa de las déu se doná la orde de marxa y allavors romperen á tocar las onze músicas y xarangas qu' hi havia allá reunidas, dirigintse cada una de ellas acompanyadas per los individuos que formavan part de la professó á diferents punts de la Ciutat.—Indescriptible era el efecte que produhí als espectadors que 's trobavan en la Ram la de Canaletas y Estudis la tronadora vèu de tants instruments que mesclavan llurs sóns ab grandiosa y estranya varietat, y la bellugadíssa de las llums qu' anavan y venian en confusió entremitj de aquella mar de gent; y be 's pot assegurar que aquest fou un dels espctacles que mes novetat y mes impresió causaren.

En aquest dia continuaren en la plassa de Junqueras las diversions que s' havian comensat y consistiren en sortija y corrida de caballs, en la elevació de dos globos, y un ball-concert amenisat ab fochs artificials.

DIA 28.

Poca novetat oferiren las diversions d'aquest, dia puix esceptuat del altre concert que 's doná en l' envelat de la Plassa de Catalunya, y que, com lo anterior, obtingué gran exit, tocantse dos novas sardanas *La Rosa* y *Lo Toch d' oració* que meresqué 'ls honors de la repetició, se reduhiren aquellas á la iluminació general per la nit, y á tocar la música del Ajuntament en alguns punts de la Ciutat especialment en la plassa de S. Jaume.

Lo ball que 's doná en lo Gran Teatre del Liceo estigué molt concorregut.

Digitized by Google

DIA 29.

A las deu se repartiren almoynas als pobres de la Barceloneta, y á las 12 se feu la primera distribució de pans als necessitats de cada districte.

A la tarde passá lo Exm. Ajuntament en corporació á posar la primera pedra del mercat que deu construirse en lo portal de S. Antoni.

En laBarceloneta, y en alguns carrers tingueren lloch en la vetllada varias diversions, y en la plassa de la Constitució estigué tocant durant aquesta la copla ampurdanesa alternant ab la música del Municipi.

DIA 30.

En lo históricb saló de Cent en solemne sessió del Ajuntament y Academia de bellas arts, y devant de una regular concurrencia, se col-locá lo retrato del renomat pintor n' Antoni Viladomat en la galería de catalans il-lustres.

Després de llegits alguns documents pel secretari general de dita Academia, comensá la sessió descubrint lo retrato del célebre artista en lo doser de darrera la presidencia. Lo senyor Fontanals del Castillo y lo R. Pare Francisco de Asis Mestres llegiren dos discursos; baix lo punt de vista históricb-artístich lo primer doná algunas noticias fins avuy desconegudas, y baix lo del sentiment religiós, en sentidas paraulas, lo segon.

Oportuna ideya fou la de exposar en lo corredor y entorn del saló, algunas obras de Viladomat; lo seu retrato executat pel Sr. Caba, segons sorteig de dita Academia de bellas arts, per la atinada positura del personatge y la bona espressió del seu rostre, l' autor ha sabut honrar lo seu pinsell ab una obra per mólts conceptes recomanable.

La copla de Cardoneda tocá en lo barri de Hostafranchs, y en las plassas de Junqueras y del Padró com y tambe en la Barceloneta y en l' Ensanche hi hagué cucanyas.

La copla de Ventura y la de bandurrias donaren un altre concert que, com los dos anteriors se vegé, afavorit per numerosa y escullida concurrencia.

Per la nit tocaren la primera al passeix de S. Joan, y en la plassa de S. Jaume la segona.

Sens dubte lo que cridá mes la gent fou la funció acrobatica del barri de Junqueras. La plassa de gom á gom y los terrats de las casas circunvehinas contenian á mils d' espectadors ansiosos de véurer al Sr. Camús atravessar lo llibant de 200 metres que al llarch de la plassa se estenia.

En la mateixa plassa se aviá durant la nit un boniquíssim castell de fochs y s' llensa una *Montgolfiera*.

En la Barceloneta hi hagué altre castell de fochs.

Durant la nit corregueren la ciutat diferents músicas de regiment animant al vehinat ab sas tocatas.

Altras funcions particulars hi hagué que no ressenyem per no poder disposar del suficient espay.

DIA 1 DE OCTUBRE.

Per fí, y com á complement de las brillantas festas que acabam de ressenyar, tingueren lloch en est dia las duas festas marítimas, de regata per la tarde é iluminació general en nostre port durant la nit.

Tres diferentas regatas hi hagueren. La primera fou disputada per quatre llanxas, alcansant lo premi la pertanyenta, se 'ns digué, al vapor «Castilla», que arrivá al terme de sa carrera en 7 minuts.

Lo segon premi lo obtingué una llanxa del mateix vapor «Castilla». Fou com lo anterior bastant disputat per sola una altre.

La última regata tingue lloch poch després, y entre las tres embarcacions que apetiren lo premi surtí per fí vencedora la del vapor de guerra «Lepanto» Las que las tripularen pertanyian tots á nostra marinería de guerra.

La iluminació de la nit, dexá molt que desitjar per mes que altre hajan dit alguns diaris de la localitat. Los fochs que 's disp araren, si be de valor, foren molt escassos, atesa la importancia ab que la tal festa anunciat s' havía. Lo principal atractiu que tenen eixa mena de espectacles está en sostenir continuament la emoció dels espectadors y aixó no se feu. Mes haguera valgut que los que se van disparà ho haguessen estat en 30 ó 40 minuts que no pas l' haver volgut fer llarga una funció que per sa naturalesa deu esser sumament curta.

Altre vegada la copla ampurdanesa doná concert en lo envelat conseguint bona concurrencia.

Estas han estat las festas ab que Barcelona ha galanejat als forasters de tot Catalunya y fora de ella, que á ella han assistit. Si 'ns hem vist honrats per tanta concurrencia ho debem en primer lloch als esforsos de la Junta Directiva de las firas y festas, y en segon als de las empresas de tots los carrils á las que y á la primera desde aquest humil lloch tributem las mes espressivas gracias, nosaltres que en las festas veyem lo despertament del esperit autónomo que tart ó aviat nos portará una era de felicitat y gloria.

EXPOSICIO ARTISTICA.

Si no de sobras concorreguda, prou triada al menys se presenta la esposició qué, en lo local destinat á est objecte, s' es oberta ab motiu de las presents firas y festas populars de Barcelona. Ab tot, si deguessem entretenirnos en ressenyar tot lo que hi ha esposat, tindriam tasca llarga; y axis sols nos detindrém en lo que hi sapigám veure de mes importancia, qué no per açó será tant poch relativament ab las exposicions que d' un quant temps en ça s' han celebrat en esta capital.

Siguèmnl, donchs, y comensem per la primera sala que 's trova al entrar, dedicada esclusivament á la arquitectura. Pobríssima hem trovat nosaltres aquesta secció, tant en lo nombre dels travalls presentats, com en llur qualitat y fins eczecució; y a fé condol que Barcelona no hi estiga millor representada, majorment quan creyem nosaltres que, ab una mica menys d' apatía per part dels artistas arquitectes, podria nostra ciutat presentarse en est punt espléndida. Nosaltres sentim de veras lo silenci de nostres arquitectes y confiem en que l' any vinent pot ser correspongan millor als desitjos de la Societat que celebra tals esposicions y del públich que hi concorre.

La sala gran, qué es la segona que 's trova, está ocupada per quadros, y algunas esculturas en sa part central. Despres de recorregut tot lo llarch del saló, miradas detingudament una per una totas las obras de pintura que l' omplan, direm lo parer que 'n tenim format. Dels quadros qué ja en altras exposicions habíam vist y forman tambe part d' aquesta, no 'n parlarèm, puix ja en números ben atrassats d' est periodich nos en ocupárem. Entre 'ls que hi son vinguts per primera vegada, ocupa 'l un lloch preferent lo paysatje (recort de la montanya de Montjuich) degut al pinzell del senyor Martí y Alsina, quadro d' acabada eczecució, estudi dificilíssim de la naturalesa, hont aquexa hi lluheix ab tota la veritat de color y forma que 's pot desit-

Digitized by Google

jar. Del mateix autor hi ha també un altre paysatje de molta valentía hont lo barranch de nostras montanyas se retrata ab tota sa aspror, una marina (recort de un dels últims temporals) verdaderament notable per lo difícil, y alguns altres quadros, entre ells duas figuretas de molt bon color y model-lat, bocets segons tenim entés d' altres dos quadros mes grans. Lo conegut paysatgista de Madrid, senyor Haez, hi ha exposat una de sas obras en la que nos ha presentat una fondalada casi herma; y apart de que 'l quadro es bastant abocetat, hi hem trovat, ó millor endevinat, cert amanerament no sols en lo modo de fer sino fins en la manera de veurer y presentar la naturalesa. Quatre quadros relligiosos y alguns retratos fets tots d' un mateix istil nos havian cridat l' atenció mes per lo que volen ser que per lo que son, y d' ells no ens ocuparíam si no haguessem vist després que portavan la firma del renomenat pintor, lo senyor Mercader. Si hem de dir la veritat, teniam formada altra idea d' aquest pintor y 'ns caygueran, com vulgarment se diu las alas del cor al veurer son nom al peu dels quadros citats. Imitació d' estil de altres pintors célebres, formas desgraciadas, colors falsos y sempre convencionals y composicions desencaxadas, açó es sols lo qué hem sabut veure en los quadros de est autor. Que se 'ns dispense la claretat, mes diém lo que hi conexém. Per lo molt que se n' havia parlat, y pels estudis qu' es de suposar haurá fet lo senyor Urgell, nos ha sorprés també la vista de sos quadros y quadrets. Per aquest autor, la naturalesa es un panorama ab moltas ulleras, mes ab una sola d' oberta per ell, y axís tot ho veu del color del mateix crestall y tot ho sent de la matexa manera. Sa marina gran no 'ns ha fet cap efecte; la sorra, la mar, lo cel, las barcas y fins las figuretas, tot nos sembla glassat per forsa; mes ja ho hem dit: ho ha vist ab est crestall y axís ho ha fet. Lo senyor Ferran hi te un quadro de costums catalanas molt estudiadet, peró en alguns punts un xich dur de forma y massa envidriat de color tot ell. Lo senyor Armet nos ha ensenyat també lo mateix de sempre: paysatjes mol ben fets, mes sense un alè de ayre y velats per una capa de fum que li esmortuix los colors. Una posta de sol ab unas casas en primér terme, es lo paysatje qu' ha esposat enguany lo jove pintor, senyor Urgellés, de bona entonació y suma pulcritut. Al seu costat, hi figura lo quadro del senyor Padró (Ramon) del embarch dels voluntaris catalans pera la isla de Cuba. En tot ell s' hi nota una certa vaguetat de color y una poca ficsesa de dibuix, que fá que no 'ns dexe del tot satisfets. Ademés hi hem trovat á faltar l' estil propi de tot autor, de manera que compareix lo quadro com si fos de mes d' un. Lo qué 'ns ha complagut es lo rètol catalá que l' autor ha fet posar en lo march, mes á mes quan esta obra está destinada á lluhir en las parets de nostra Diputació Provincial. Lo senyor Torrescassana hi ha portat també alguns quadros, y entre ells un paysatje y una marina. Lo primer te alguns tochs que li donan carácter, mes lo cel nos ha semblat dur, y poch veritat. La segona, molt abocetada, está feta ab soltura y s' hi veuhen bonas disposicions. També Valencia hi ha tingut sa representació en los dos quadros del senyor Gomar en que, dexant apart l' idea qu' ha mogut al autor, son de bon colorit, fets ab facilitat, aprofitant los descuyts en lo pintar, y en lo de la locomotora ha sapigut tráuren tot lo partit posible; en lo quadro *Las quintas*, del Sr. Miralles, bocet de grans dimensions que revela disposició en l' autor, sobre tot en la agrupació de las figuras y disposició general del quadro; y alguns altres. També figuran en esta esposició algunas obras del senyors Gomez, Duran, Texidor, Galofre, Vayreda, Borrás, Pinazo, Rigalt, Rivera, Batistuzzi, Benavont, Planella, Fibó y altres, notantshi en general bastant estudi. La secció d' escultura es també com la de arquitectura, pobra. Fóra d' algunas figuretas y bustos del senyor Roig, y un bonich estudi de musculatura del senyor Santigosa, poca cosa de mes queda per veure.

En la tercera sala, ocupan las parets aquarel-las dibuxos, grabats y fotografías. Entre las primeras cap n' hi hem sabut veure que valga la pena de ferne menció. Entre 'ls dibuxos se n' hi veuhen alguns del senyor Rabadá fets ab molta netedat y fácil correcció. Los grabats son pochs y molt adotzenats. En las fotografías se n' emportan la millor part los senyors Laurent y Rovira los qui entre las moltas que hi tenen n' han esposada alguna de edificis de esta ciutat y de Catalunya en general, molt netas totas ellas.

Lo públich de Barcelona y molts forasters han acudit fins ara á visitar esta esposició, sortintne ben contents. Nosaltres axís mateix, y sols desitjèm que no 's fassan tant de tart en tart pera poder mes sovint veure las obras de nostres artistas qui veyent los bons resultats de semblants esposicions, bé s' acuytarán á durhi llurs quadros.

Barcelona, Setembre del 1872.

M. y P.

Exposicio Agrícola.

Anem á fer una ressenya general dels productos que mes descollan en lo local dels Camps-Eliseos, punt destinat per l' Institut Agrícola Catalá de S. Isidro per exposició dels que se cullen en nostre país.

En la impossibilitat de donarla detallada, ja que seria impossible ferho en un sol número, direm en globo lo que mes crida la atenció dels concurrents.

A la entrada ja ensopeguem ab un espositor que ha donat un carácter sever y elegant á la portalada fentla ab combinacions de mahons foradats, industria nova que pot ser de molta utilitat pera las pallissas y altres dependencias rurals que necessitan ventilació ó temperaturas constants. Remata dita portalada ab objectes de ferrer que produexen un bonich efecte.

Una volta dins, dexa veurers enfront un local destinat pera bestiar caballar que s' atmeterá desde 'l 18 al 22 de Octubre. Pera llavors, que també podrem observarhi las las demés menas de bestiar, remetem ja desde are al lector. Seguint la matexa via, se trova á la dreta una gabia pera esposar aucells y lo saló destinat á las plantas vivas, ja d' utilitat, ja d' adorno, y á las fruytas del temps produhint un conjunt molt bonich. Enfront d' aquest saló hi ha esposada l' aygua dos Dos-Rius ab alguns dels aparatos de que 's serveix la companyía. Un poch mes enrera, ha utilisat lo Sr. Fita una plasseta per mostrar al públich alguns efectes per adorno de jardins.

Entrem á la gran plassa, convertida avuy en hermós jardí baix lo acertada direcció del Sr. Oliva qui ha introduhit del entranger la composició y trassat de jardins, en qual centro destaca un surtidor d' un raig d' aygua que puja molt. Al entorn del edifici destinat propiament per exposició s' hi trovan unas casetas de palla pera 'ls animals domèstichs, un local destinat al bestiar porquí, altre pera 'l boví y un altre pera 'ls coloms, al costat del que hi ha un aparato del Sr. Cucurny pera la incubació artificial dels ous de gallina y altres objectes de terra refractaria que no dexan de cridar la atenció. Aprop de axó, lo Sr. Clausolles esposa un contador d' aygua ab molts privilegis per la seva exactitut, pus que siga la

Digitized by Google

que vulga la pressió, dona sempre la matexa cantitat d' aygua en un temps fixo. Dessota d'un porxo, colocat en la plassa, hi ha una loco-bomba del Nou-Vulcano, varias aradas de Figueras y una prempsa de «La Maquinista Terrestre y Marítima.»

Si donat aqueix cop de ploma tant per demunt dels objectes de fora, passem á fer lo mateix ab los de dins ó sian los que forman verdaderament la esposició agrícola propiament anomenada, no podrem menys de notar á la entrada uns grupos de plantas d' adorno qu' ha esposat lo Sr. Oliva, jardiner de l'Ajuntament, qui ha introduhit una nova industria en lo ram de la floricultura, pintant de diferents colors algunas plantas gramíneas, que sens dexar de ser usuals, produhexen molt cop de efecte.

Ficats dins lo teatro convertit avuy en esposició, veurem com la platea 'ns representa un taller de maquinaria, l' escenari un magatzem de vins, ab las parets y sostre forrats d' objectes d' espart y la galeria un mostruari de fustas, cereals, llegums y fruytas.

A la planta baxa hi ha una gran colecció de máquinas del Sr. Fernando Puig; una prempsa pera vi, oli y altres usos, á la que la presió la matexa caballería al temps de moldrer las olivas, quals aparatos son dels Srs. Valls germans; una colecció de farratges del escuadró de artillería de la remonta del Hospitalet; unas mostras del *Guano català artificial* y materias pera la elaboració de fems. Al pujar á l' escenari lo Sr. Joaquim Casas té esposats una gran porció d' objectes de sistellería que treuhen l' aspecte teatral dels palcos del prosceni. Una vegada dins l' escenari vegem suros esposats per los senyors Salvador Vidal, Jaume Oms de Blanes, Joseph Guitó y Vall-llobera de Romanyá y una gran col-lecció de taps de suro esposats per J. Rifá y Comp.ª de S. Feliu de Guixols; lo Sr. Joseph Banús de S. Genís de Vilasar, presenta la «canna indica» cultivada fa tres sigles per la confecció dels rosaris, de quals grans s'exporta á diferent punts del globo, la cantitat anual de 250 hectólitros; las conservas de 'n Joseph Luna; los pans ó dexas de llinosas, sésam, cotó, cacahuet, etc., de la fabricació dels olis, etc., per aliment del bestiar que presenta 'n Xiqués, fabricant y refinador d' olis. Al centro de l' escenari s' hi trova una colecció tan variada de vins y olis que dificilment pot compendrers'en aquesta ressenya.

Lo Srs. Puig y Llagostera germans, per las olivas, vinagre y olis; lo vi Vermouth català de Sallés; vins de 'N Dalfau de Llansá; vins generosos de Joseph A. Nicolau de Martorell; olis y vins d' estudi de 'N Francisco Gil de Reus; oli de olivas refinat de 'N Manel Porcar y Tió; olis purs de 'N Joan Fornell; lo célebre vi grech del Dr. Font y Ferrés; la típica malvasía de Sitges del Srs. Bernardino Llopis, Joan M. Bofill y Puig de Galup; l' anomenat moscatell de 'N Juan M. Bofill; vinagre natural de 'N Joan Pujol; la colecció de vins de 'N García; vins tractats ab lo sistema Pasteur per En Bonaventura Castellet de Tarrassa; vins d' estudi pera millorar los de la comarca de 'N Teodoro Creus de Vilanova y Geltrú; los vins de 'N Castell del mas; los de 'N Joseph O Dodero de Pomar de Badalona; vins del Priorat del mas de 'N Simó y altres que dexem per no molestar mes l' atenció dels lectors. Baxant l' escenari 's trova «La Agricultura catalana» fábrica de fems complets; una porció de botas y barrils esposats per la subdelegació de Reus y una colla d' objectes de fusta, com forcas, palas, etc. de la Sra. Madrona Chaus del carrer dels Boters; ocupan una gran estensió las máquinas agrícolas d' Amador Pfeiffer; uns estudis fets per n' Agustí Vilaret de Blanes, pera fabricar vins espumosos; mostras de vins de N' Eduard Duran de Llavaneras tractats por l' electricitat; tubos de chapa y betum combinat per conductos d' aygua y gas de Soujol Janoir y Comp.ª; máquinas pera axafar los raims de 'N Bernardino Alcañiz de Manresa; una bomba de 'N Florensa; tuberias inoxidables de 'N Manel Tomas de Vilanova y Geltrú; pesos y mesuras del nou sistema, de 'N Miquel Arté ; máquinas agrícolas de Mr. Peyronnill; cardas de Torrellad y Comp.ª de Sabadell; una bonica colecció d' objectes de corda de canem per Joseph Cumenja; los filats y texits de canem del Srs. Marqués, Caralt y Comp.ª; un aparato de 'N Nicolau Petre mogut per l' aygua; la «Trinchadora de banyas y cascos de bou» fábrica de 'N Fidel Mogas; una gran colecció d' abonos per las terras presentada per Andreu Estruch segons lo sistema de Mr. Georges Ville; l' Isaura ab una gran colecció de pesos y midas del nou sistema; una máquina per omplir, rentar y tapar ampollas; una de trinchar palla de «La maquinista Terrestre y Marítima;» la subdelegáció de Vilanova y Geltrú ha presentat un notable herbari y colecció de serments de las varietats de cep cultivadas allá; En Manel Arquer tubos continuos de plom; En Francisco de Paula del Villarplano de dependencias rurals; los preciosos cuadros de raims tipos pintats per Mirabent; un plano tipográfich alsat ab brújula y cartabó per son propietari l' Exm. Sr. Francisco Casanova; una fotografia d' una varietat nova d' un raim presentat per En Bonaventura Castellet de Tarrassa, anomenada tintorer-híbrido; lo plano de Benizafá, terme de la Puebla, provincia de Castelló, propietat de 'N Manel Córdoba y Miquel ab uns magnífichs detalls de Geología, Topografía, botánica y alturas y un tall geológich de la serra de Sta. Escolástica; un cuadro sinóptich de las varietats dels ceps de la zona marítima de la provincia de Barcelona per En Manel Martorell y molts d'altres que seria per demés anomenar.

Anant cap dalt á la galeria, lo primer que 's troba es una magnífica colecció d' un estudi ab la cria del cuch de seda feta per En Llausás; un estudi sobre la influencia de la llum en la vegetació fet ab lo blat de moro per los Srs. Tobella y Riera; un estudi comparatiu d' alguns abonos en la sembra clara y espessa del blat de moro feta per En F. Xavier Tobella; la secció de l' escuadró de la remonta d' artillería de Conangiell presenta una colecció de farratges, cereals y llegums; una palla de blat mastall cultivada pels asientos de cadira, pendrer begudas y fer gorras de cop, de la Sra. Teresa Saurí de S. Vicens de Llavaneras, qu' ha introduhit aquesta nova industria agrícola, que podria ser de gran porvenir; un tap per facilitar lo desprendiment del gas ácit carbónich é impedir l' introducció de l'ayre atmosférich durant la fermentació dels vins, y un gra preparat per la sembra, segons lo sistema «Le Conteux» per l' incansable é inteligent Teodoro Creus de Vilanova y Geltrú; la fibra textil de l' ortiga cultivada en lo Poble Nou per Rafael Pineda, qui ha presentat texits fets ab la matexa; unas sebas de 'N Gatell d' Altafulla y de 'N Ramon de Casanova de Llissá de Munt; una gran colecció de cereals del marqués de la Quadra; uns alls grandiosos de la viuda y fills de 'N Felix Ciervo; una gran colecció de fustas y cereals presentats per la subdelegació de Lleyda, junt ab fruytas del criadero del Camps-elíseos y de l' antich criadero de 'N Francisco Montané de Lleyda; la colecció dels fruyts usuals que 's cullan en casa de 'n Joseph Tobella de S. Pol de mar, entre 'ls que descollan un plátano ab fruyt cultivat á l' ayre lliure y la pita empleada com á forratxe d' hivern ab molt bon éxit des de l'any 1850 y cultivada fa tres anys al mateix objecte; la subdelegació de Figueras exposa una lliga ó besch per agafar aucells extreta de la pell dels *acebos* de la montanya de Recasens, (Gerona) que 's ven á 9 rs. kil. tenintne existencia de 3200 kil. lo Sr. Joseph Soler, qui presenta també socas de bruch pera fabricar pipas de fumar, tallantne de 5 á 600 pessas

Digitized by Google

diarias, y una colecció de cereals de la Granja-escola de Fortianell; la subdelegació de Vich per la bonica colecció de fustas, cereals y llegums, y la mostra d' un estudi de la seda feta per 'N Salarich lo propagador del Bombix-Yamammai ó sia cuch del roure; la gran colecció de mostras de fusta de las provincias de Barcelona y Girona recullidas per N' Ildefonso de Casanova en sas hisendas; las espardenyas de 'N Felix Roca y 'l brassoll de cánem que sols se fila en Blanes, d' ahont se surtexen los francesos; las conservas alimenticias de P. Burguet especialment los pebrots sense gust picant de la fábrica «La catalana» de Blanes; las espardenyas de 'N Salvador Grané d' allí mateix; la colecció d' atmetllas y la llavor inglesa de patata de 'N Miquel Martorell y Peña de Calella; lo rastell-receptor per 'l bestiar de llana (sistema Domingo) que economisa un 25 p°/₀ de farratxe sobre 'ls demes sistemas, la inmillorable colecció de fustas en forma de llibre ahont pot apreciarse lo treball de la naturalesa, lo mecánich de fuster, serrador, torner, ebanista, las fullas, lo fruyt ó llavor de l' arbre, los animals que l' atacan, medis de combatirlos, ja que 'N Francisco Domingo ab la seva activitat é incansable zel en l' estudi de l' agricultura pátria, ha posat en práctica sos treballs en la colecció de las fustas que cultiva en S. Quirse de Besora, le cultiu de la *pataca nyamara*, la colecció de cereals, llegums, farratxes y blats de moro (5 varietats,) la de llanas de las rassas del pais y creuadas de merina, la *ortiga utilis*, los magnífichs cuadros de rotació de cullitas, d' esperiments agrícolas, los tubos d' un metro d' altura ab mostras de las capas de terra á la matexa profunditat, en fi, moltas altres cosas que sols lo inteligent pot apreciar y la gran afició de dit Sr, por empéndrer; la Granja-escola de Barcelona ha presentat una colecció de cercals y farratxes; de Palou 'N Rafel M.ª de Duran la pita en rama per embastar y texir, canem y vi ranci pur de la cullita de 1801; la colecció de patatas per la confecció de la fécula que 'ls Srs. Clavé germans han establert á Camprodon; 'N Felix Bertran unas patatas llarga de molt bona mena; los esperiments agrícolas práctichs presentats per lo propietari 'N Lluis Balaguer de Gabá y los vins y olis de 'N Castell de Pons.

Axó es lo que á primera vista pot cridar l' atenció del concurrents; mes avans d' acabar no puch menys que fer constar lo bon zel y activitat de l' Institut Agrícola Catalá de S. Isidro en cuestions d'exa naturalesa y al mateix temps l' acertada direcció en portar á cap un assunto de tanta importancia per la mare-pátria, que agrahida donará sempre un vot de gracias als iniciadors de la esposició agrícola, que han sapigut demostrar públicament, que Catalunya no es la última en adoptar los adelantos moderns de la agricultura.

F. X. T. y A.

MIRACLE.

Una jove que n' havien
á ca 'n Coll, fa molt de temps,
perdia ¡ay! les criatures
totes d' una á una arreu.
Ananthi per la septena
prega á la Mare de Deu
de Rocaprebere, prega
que la septena visqués.
Naix al mon fort y viable,
no maleute lo infantet,
quan á l' hora menys pensada
com los altres se 'n va 'l cel.
Desesperançada la mare
diu: «La Verge me l' ha pres
al mèu fill de mes entranyes!
També jo li pendré 'l sèu.»
Leix al nin mig quatre ciris
ajegut los peu juntets
dins de sa cambra, la porta
ab clau ferma del carrer.
Puja amunt Rocaprebere,
y á la hermita, del esquer
braç d' aquella sancta Verge
lo sèu nin Jesus li pren.
Fugint baixa la montanya,
oja l' ayre infantils veus,
de Torelló les campanes,
plors abaix l' aygua del Ter.
M' esse' á casa d' arrivada
¡gran miracle! al nin aquell
qui leixás, penjat l' ovira
d' un barró del portalet.
Uy Jesus! la pobra d' ella
riu y plora mes dient:
«Si açó n' havia de véurer...
no podem demanar res.»
Y es aixi. Fo aytal la pressa
ab que á la Mare de Deu
torná sòn filló la jove
que li leixá en lo braç dret.

LLORENS DE CABANYES.

(DE UNA TRADICIÓ POPULAR.)

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS LITERARIAS.

Lo gran artista Miquel Angel tenia motius de quexa de cert Sr. Biaggio, mestre de cerimonias del Papa Pio III, que buscava totas las ocasions de ferlo despreciable als ulls de Sa Santetat.

Pera venjarse Miquel Angel, lo retratá en son quadro, lo *Judici final*, en figura de condempnat, posantli unas enormes orellas d' ase.

Biaggio se 'n quexá á Pio III, y est li preguntá en quina part del *Judici final* l' havia posat Miquel Angel.

—A l' infern, digué Biaggio.

—Ho sento moltíssim—contestá 'l Papa—si hagués estat al purgatori, allí hi tinch algun poder; mes á l' infern, *nulla est redemptio*.

Veus aquí perque'l Sr. Biaggio s'ha vist condempnat á l' inmortalitat.

Un filosoph molt instruit se trovava ocupat en sos estudis, quan entrá una noya á demanarli un xich de foch.

—No tens mes que pendre'l li contestá 'l filosoph buscant per l' habitació un objecte en que pogués portarlo.

Mes la noya no s'en cuydá; 's dirigí á 'l braser, se posá un poch de cendra en lo pomell de la má y ab l' altre hi colocá damunt quelcunas brasas. Al véureu lo sabi dexá cáurer sos llibres y esclamá plé d' atmiració:

—Ab tota ma ciencia, no se m' haguera ocorregut aqueix método.

Digitized by Google

NOVAS.

—

Ab motiu de poder donar una ressenya complerta de las festas celebradas durant l' octava de la Mercé, hem hagut de retardar la sortida d' aquest número. Vist nostre bon desitx, creyem que nostres suscritors nos dispensarán la falta de puntualitat.

—

Per una carta qu' hem rebuda de Gerona sabem qu' en esta ciutat, hont l' Art cada dia 's fa mes lloch entre totas las classes socials, tingué lloch lo dia 22 del prócsim passat Septembre una vetllada literaria á l' Ateneu recientment instal·lat en aquella capital. S' esqueya de pas á ella lo nostre amich lo mestre en Gay Saber en Jaume Collell, de Vich, y els amants de las lletras, conegnts seus, li suplicaren los hi llegís algunas de sas bellíssimas poesías, y en efecte, En Collell accedí amablement á llur demanda, tinguent lloch una modesta pero bonica vetllada, en que 'ls concorrents aplaudiren, com se merexen, *La Fira*, *A la gent de l' any vuyt y Lo Sometent; Lo Gall*, *L' Avar y 'l Tresor*, *L' Hermitá y 'l Diable* (faulas); *Montserrat* y altras notables composicions del llorejat poeta vigatá.

Lo triat concurs exí entussiasmat de la petita festa y 'l catalanisme geroní dirá bé d'ella com de bona fè 'n diem nosaltres, felicitant al poeta que sab entussiasmar parlant catalá y als geronins que saben entussiasmarse sentint poesías catalanas.

—

Un argument mesquí é inverossímil, tipos falsos y no sostinguts, actes allargats per forsa ab moltas escenas sumament lánguidas, un llenguatje impropi dels personatjes que hi surten, un entrebancament de pares y fills y personas que no surten en escena y qu' ompla 'l cap del espectador fins á marejarlo en lo tercer acte, una versificació rebuscada y de la que sembla que l' autor vulga ferne gala, axó es lo que nosaltres hem sapigut veure en lo drama *Romansos* que s' estrená en la nit del dia 3 en lo Teatre Catalá; y axó sense pararnos en detalls com la lectura de la carta en lo citat acte tercer y molts altres.

Veritat es que hi ha entremitx algun pensament boniquet per figurar en un tomet de *Cantars*, mes ab axó no 's fa un drama.

—

S' es posat ja en ensatx en lo Teatre Catalá lo nou drama de costums catalanas, d' En Frederich Soler, titolat: *La Dida*.

—

Traduhim á continuació la llista de las composicions rebudas en la secretaría de l' Associació literaria de Gerona.

1. Fé, Esperanza y Caridad.—2 A n' Alvarez. *Enrera l' estranger.*—3. A la Mujer. *Pura, Bella, Tierna.*—4. Guzman el Bueno.—Oda.—5. La nina del riu. *Patria, Fides, Amor.* (*Consistori dels Jochs Florals*).—6. Jesucrist en la Creu. *Eloy, Eloy ¿lamma sabachtani?*—7. Soletat. *Voz del que clama en el desierto. Aparejad el camino del Señor: enderezad sus veredas.* (*S. Marco.—C. I., V.* 3.)—8. La Pastorcilla. *La original belleza candorosa—Tiene la propiedad de sensitiva* (*Arolas*)—9. A la Pátria. *Doquier sea el nombre de pátria querido.* (*Gonstanzo.*)—10. ¡Esperanza! *Venid, levantemos—segunda Babel,—El velo arranquemos—que esconde el saber.*—11. Las siete palabras de Cristo en la Cruz. *Deus hujus seculi excæcavit mentes infidelium.*—12. La dolora del deseo. *Quiero un deleite divino,-como en mi mente immagino,—como en el mundo no hay.* (*Espronceda.*)—13. A la soledad de María, Vírgen y Madre de Dios. *Pulcræ sunt genæ tuæ sicut turturis: colum tuum sicut monilia.* (*Cantar de los Cantares.*)—14. La cita del casto amor. *Memoriam venerantes—inprimis gloriosæ.—semper Virgines Mariæ.*—15. A los mártires de Villalar. *El amor de la pátria es un deber moral, político y religioso.*—16. La Balada de la Terra. *¡Sempre gran!*.—17. La poesía. *¡Misteri!*—18. Resignacion. *Bienaventurados los que lloran por que ellos serán consolados.*—19 A la muerte de Jesús. *Murió inocente por amor de la justicia.*—20. Armonías. *A mi bien.*—21. Cansó de bodas.—Oydá! *Spes.*—22. A la inmaculada Madre del Amor hermoso. *Regina sine labe concepta.*

Gerona 21 de Septembre de 1872. — P. a. J. Joaquim Riera, *Secretari.*

—

Lo dia 15 del mes corrent fineix lo termini senyalat per la propia «Associació literaria» de Girona pera la rebuda de composicions, segons lo cartell ó programa que publicá La Renaxensa.

RECLAMS.

—

BIBLIOTECA CATALANA

de les mes principals y eletes obres en nostra llengua materna escrites axí en nostre Principat com en los antichs realmes de Mallorca y Valencia, fetes estampar sots direcció den Marian Aguiló y Fuster.

N' ha exit lo fascicle 7.è que conté los plechs 10, 11, 12 y 13 del Tirant lo Blanch.

Segueix oberta la subscripció en la llibrería d' Alvar Verdaguer, Rambla del mitx, 5, enfront del Liceo.

—

LOS DOS ESPRITS

per En Llorens de Cabanyes.

Se ven á *dos quartos* en la llibrería d' Alvar Verdaguer.

—

LO RONDALLAYRE.

Quentos populars catalans, coleccionats per Francisco Maspons y Labrós.

2.ª *Série.*

Se ven al preu de 6 rals en las llibrerías d' *Alvar Verdaguer*, Rambla del mitx, 5; *Bartumeus y Bosch*, plassa de St. Jaume; *Roig germans*, (succesors de Ginesta) carrer de Jaume 1er. y *Puig*, plassa nova.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 18 de Octubre de 1872. Núm. 18.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals.		Los subscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . . 12 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . . 1 »		

SUMARI.

Los Reys de Aragó y la Séu de Girona: per *Fidel Fita*.—La Cova freda (Poesía): per *Pau Bertran y Bros*.—Las armas dels escuts de Catalunya y Barcelona consideradas en antigas monedas: per *J. R. y F.* —Sonet: per *Felip Pirozzini y Martí*.—Certámens poétichs de Gerona: per *Emilio Grahit*.—Fullas de llor: per *Modest Vidal*.—Lo Cinamomo (Poesía): per *J. Alsina y Nogués*.—Bibliografía: per *Gayetá Vidal*.—Historietas morals: per *Joaquim Riera y Bertran*.—Correspondencia.—Novas.— Advertencia.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

XXVII.

Acte del 5 *Janer* 1471. *Privilegi de tenir carniceria otorgat al Cabildo per la reina Maria als* 24 *Febrer de* 1436.—*Fol.* 122 *b*, 123 *a*.

Eodem die precedentibus pluribus tractatibus, quia ex restitutione VIIII librarum VII s(olidorum)I d(enarii) o(bolique), de quibus s(upra) in folio CXXI, colligitur quod honorabiles jurati in magnum prejudicium libertatis ecclesiastice conati sunt gravare *clerum* in cabassagio carnium et aliarum rerum comestibilium, *cui* restitutionem fecerunt miserabilem et ut ita dixerim derrisoriam: ideo honorabile capitulum unanimiter deliberavit quod die lune, VII presentis mensis, convocari faciamus juratos *novos* (1) in ecclesia gerundensi; et ibidem, solito more, sex de capitulo *ad hoc* die presenti *deputati* ipsos requirant quatinus dictum cabassagium tollant et revocent, sicuti tenentur de jure et in vim litterarum regiarum, guarum tenor in sui *figura* (2, reconditus est in thecassio magno in capite capituli, et copia inserta in libro d(omini) archi (diaconi) de raseto folio LIII. Incipit: «*maria, dei gratia*, etc.» sub data *in monte sono* XXIIII *febroarii anno a nativitate* d(omini) M. CCCCXXXVI, «*la Reyna—Dalmacius cansellarius*», cum cominatione quod al(iis) utemur privilegio Regio, quo licet nobis tali causa erigere carniceriam.

Fuit insuper eadem die deliberatum quod si contingat dictos honorabiles juratos velle perseverare in prejudicio precessorum suorum, quod ille VIIII libre et VII s(olidi) I d(enarius) e(t) o(bolus) dentur pro fundamento carnicerie quam erecturi sumus auctoritate privilegiorum Regiorum ad utilitatem omnium clericorum civitatis et diocesis gerunde et omnium forencium declinancium ad dictam civitatem.

(1) Desde l' dia primer del any.
(2) Original.

XXVIII.

Acte del 19 *Janer* 1471, *important pera la historia de las Corts Catalanas*.—*Fol.* 123 *ab*.

Mortuo illustrissimo principe nostro Johanne primogenito (1) rectores rei publice hujus principatus *in vim potestatis atribute* XXVII personis *in ultima curia ilerde* (2) attentarunt imponere *pro quolibet quintario farine unum regale*. Proquo obtinendo fuerunt per honorabiles juratos, ordinante magnifico d(omino) johanne sarriera capitaneo, *convocate universitates villarum et locorum diocesis gerunde* (3). Quibus presentibus, et preheuntibus diversis colloquiis ac consultationibus ad principales et singulares dictarum universitatum: die sancti anthonii proxime preteriti (4) convocato generali consilio fuit per eos concorditer deliberatum quod nullo modo admittatur. Et licet impositio foret communis ecclesiasticis personis et militaribus; non estpectato responso ab eisdem, fuit deliberate et consulte *per eos* responsum: quod ecclesiastice persone omni jure sunt a talibus exempte, et quod erroneum erat ab eis estpetere consensum, cum, inconsulto romano pontifice, non possunt tales exactiones per ipsos admitti; a militaribus multo minus erat expectandus assensus, quia, cum dicta impositio peteretur ad auxilium armigerorum, semper placuisset eis, ex quo ad eorum sustentationem procurabatur fieri (5).

Quo audito, legati barchinone, Magnifici p(etrus) jo(hannes) ferrarii miles et palamedes dominus baronie de crudiliis ausi sunt dicere quod non essent fideles Regie celsitudini. Quibus fuit responsum quod hoc erat incredibile; quia cum omnes ad hoc fuissent concordes, non poterat dice quod omnes fuerint infideles aut indevoti, cum plures secuti fuerint a principio belli usque ad istam diem.

Et ideo credendum est quod spiritu dei et pro utilitate regia et reipublice ad hoc fuerunt moti. Quia si attentata exactio fuisset imposita pauci remansissent; et

(1) 16 Desembre 1470.
(2) 8 Desembre 1460. Cf. *Coleccion de docum. inéd. del arch. gen. de la Cor. de Aragon XIV*, 1-6.
(3) I o bras popular.
(4) 17 Janer.
(5) La *negativa* del Clero y la *afirmativa* del Estament militar eran seguras. Ni llur convocació ni llur consell eran mester al Estament popular pera resoldrer en lo assumpto.

Digitized by Google

sic, longe utilius est tenere civitatem et universitates populatas quam vacuas et murorum ambitu contentas. Preterea, cum dicta exactio postulata—sit maxime aflictiva pauperum, qui consueverunt ex divina dispensatione habundare in filiis—, sequitur quod est iniquissima est in odium pauperum inposita: ergo, reprobanda.

En lo *Dietari* sobredit, *als* 3 *de Janer se llegeix*: «Aquest die sic parti mossen lo Abbat (de Breda, Miquel Samsó) deputat (triennal), en Pere reyo notari, e en Johan malda porter, per anar en Empurda per metrey *lo dret de molitge et de cabassatge*, e per remoure *lo dret dels III sols per foch* qui primer se cullia per rao de la guerra.»

XXIX.

Lo Sr. bisbe Margarit va desde La *Bisbal á Barcelona als* 10 *de Febrer de* 1471, *cridat per los Srs. Diputats y* Concellers.—*Fol.* 127 *b.*

Die lune X febroarii hon(orabile) capitulum, premissis diversis tractatibus, visitavit R (ererendissimum) d(ominum) episcopum, qui veniens de episcopali proposuerat accedere barchinonam, vocatus per R(everendum) et M(agnificos) diputatos et consiliarios barchinone et alios Regios officiales. Facta dicta visitatione fuit sibi dictum *si deliberat visitare ecclesiam et intrare capitulum*. R(esponde)t quod *non*. Et sic honorabile capitulum deliberavit mittere ad eum d(ominum) p(etrum de sancto selodonio et p(etrum) ferrarii et me andream alfonsello super infrascriptis. Primo, quod summa cum instancia curaremus quod solveret septuaginta quinque libras quas debet feriali a die prima obedientie Regis *renati* (1), nulla habita ratione de toto tempore guerre.....

XXX.

Acte del 3 *Abril* 1471, *important pera la Numismática.*—*Fol.* 128 *b.*

Die mercurii III aprilis exposui in capitulo quod hon(orabilis) jurati per suum virgarium *en pug* et quendam *en guic* portarunt michi duo *scuta*, unum *ducatum*, unum *pacificum*, I *flo*(renum) *auri aragonie* et XI d(enarios), s(eu) secundum eorum computationem V libras IIII s(olido)s XI d(enarios) pro impositione carnium occasione cabassagii (2) de tribus mensibus decembris, januarii et febroarii, et pro jure presbiterorum secularium civitatis et diocesis. Et fuit deliberatum quod dentur discreto bartholomeo capmany procuratori anniversariorum, attento quod de anniversariis fuit bistracta summa LX vel LXX librarum illu(strissim)o d(omino) Jo(hanni) primogenito in suo novo ingressu pro sigillo restitutionis temporalitatum et reddituum omnium clericorum; cum protestatione quod per istam acceptationem non approbamus eorum factum, et quod teneantur servare nobis fidem datam de dando unum signum unius denarii.

Habui ego bartholomeus capmany auctoritate superius mentionata.

XXXI.

Paga estraordinaria de mestre Joan *Agusti* (3) *arquitecto de la Seu durant lo temps de la guerra.*—*Fol.* 131 *a.*

Die jovis VI junii dedimus *officia corporis christi* (4).

(1) O desde lo primer de Juny de 1469.

(2) Vejis' lo document XXVII.

(3) Essent encara *mestre major* se comprometé als 3 de Maig de 1478 ab lo Cabildo, Bisbe y Jurats de Girona á fer *en des anys* lo rellotge major de la Séu per lo estil del de la Seu de Barcelona *«perque per si mateix toch les hores e quarts de hores.»* Eix rellotge dura fins al any 1508. Cf. Girbal, *op. cit.*, 67.

(4) Cf. docum. XII, XV.

Et illo die fuit deliberatum, audito ven(erabili) anthonio aurencii operario fabrice, quod pro pede magistri majoris, fabr ce, qui est hodie m(agiste)r augustinus (1) dentur sibi centum solidi t(er)ni, durante guerra pro laboribus quos sustinuit in annumi qui non computantur in jornalibus.

Fidel Fita.

La Cova Freda.

(EN LA MONTANYA DE MONTSERRAT.)

¡Oh Cova freda! ¡oh joya d'exes montanyes santes!
Ni ab tos abenchs feréstechs, ni ab ta fredor m'espantas;
Dins tu vull penetrar:
Duguentne enceses teyes per guia y per companyes,
Les naturals belleses què guardan tes entranyes
Avuy podré admirar.

A dins so ja.... ja esguarda, sus les penyes, ma vista
Bonichs, rogenchs dibuixos, que l'aygua que hi rellisca
Ap'eret, hi ha anat fent:
Dibuixos, que m'esmentan los noms del valerosos,
Que en terra y mar grabaren' nos *quatre pals* gloriosos
Ab sanch d' infael gent.

¡Quants caramells hermosos! ¡quants dits de pedra oviro.
Penjant de l'alta volta!... ¡quants altres també 'n miro
Si en terra 'ls ulls acal!
Los uns, que admire, 'm senyan, lo gran poder del setgles:
Y 'ls altres, que venere la ma que 'ls dicta retgles
Senyalantme allá dalt.

Per tot hont gir ma vista, per tot pus maravelles;
Per tot hont atalayo, per tot coses pus belles;
Mes, ay! no se capir.
Car dintre aqueixa Cova, hont nia la bellesa,
Mon cor sens conhort resta, y llens, ple de tristesa,
Un sospir tras sospir.

No se car eixes gotes, que fil á fil regalan
De la negrenca volta, baf d' antigór exhalan,
Y diuhen á mon cor:
«Som llágrimes d' angoixa, pèls prous antichs plorades
«Que al crit de *Deu y Pátria*, vetllant les serralades
«De Montserrat, han mort.»

Ni se car los *trichs*, *trachs*, que al cáurer l' aygua, sonan,
Los plants d'aquells morts héroes, me semblan, que ressonan
Dins mon pit, sospirant:
«Plorem car de l' heréncia que peleyant guanyarem,
«Y que al morí' á vosaltres, desagraits nets, llegarem,
«Ni memória 'n roman.

«Plorem car la que un dia fou nostra pátria aymada,
«Gran, lliure, altiva y ferma, temuda y respectada
«Per tot lo mon, llavors;
«Veyemla avuy captiva, plorosa y escarnida;
«Veyemla huy, mesquineta, de cap á peus ferida
«Pèl fuet de llurs senyors.

(1) Lo blanch deixat aqui per lo Dr. Alfonsello, seria perque ignorava lo altre nom del arquitecto.

Digitized by Google

«Plorem car l' ardent flama d'altiva independéncia,
«Y de llibertat santa, que tots temps ab s' ardéncia,
«Cremava nostre pit;
«L' heu, nets, deixada atenyer pèl buf del felló oratge,
«Que tot murmullejantne: *unió, pau, germandatge*
«Llar y tot sa engolit...»

Oh! callau, callau, sombres de nostres beneyts avis,
Callau y aconsolauvos, que encar en nostre llavis
Roman lo dols segell,
Que 'ls cels á nostra rassa fa prop déu setgles feren,
Y que may esborrarne nostres butxins pogueren:
Nostre llenguatge bell.

Aquell hermós llenguatge, que tans grans reys parláren;
Aquell ab que ses dolses esparces entonaren
En Jordi y Ausias March;
Aquell, ab que vosaltres donaveu 'ls crits de guerra,
Que al mon tremolar feyan; aquell, que de la terra
Senyor fou per temps llarch.

Y ¿no es ver oh gran génera, no es ver que altre vegada
Podrán vostres néts veurer llur pátria deslliurada
De senyors y tirans.
Altiva la corona portant d' esplendent glória,
Aytal com en los dies que ab plors nos feu memória,
Ab sola eixa arma en mans?...

. . . .

Les teyes ja se escolan... adèu, adèu, oh Cova:
Dèu vulle que quant vinga á fert' vesita nova,
Un altra jorn millor,
Al pendrer comiat reste joyós ple d' alegria,
No pas com ¡ay! rest' are, ple de melancolia
Y ab lo pesar al cor.

PAU BERTRAN Y BROS.

LAS ARMAS DELS ESCUTS DE CATALUNYA

Y BARCELONA,

CONSIDERADAS EN ANTIGAS MONEDAS.

(Acabament.)

LAS ARMAS DE BARCELONA.—*L' escut de la creu y las barras.*—La primera moneda ahont apareix l' escut actual ó modern de Barcelona es de un rey Fernand, ab lletra gótica. En l' anvers, busto del rey ab l' inscripció FERDINAR ó FERDINANDVS; en lo revers l'escut de la creu y las barras ab l'inscripció BARCHNONA ó .....CIANONA. Las barras son en número de dos en cada un dels dos cuartels del escut destinats á las barras, posadas horizontalment en eixa forma $\begin{smallmatrix}+ & = \\ = & +\end{smallmatrix}$ en las que portan..... *cianona*. En Pi y Arimon atribueix al rey Fernand I (1412-16) ditas monedas; Mr. Heiss las atribueix á En Fernand II, (1479-1516), com fa ab las primeras monedas que presentan l'escut modern ó actual de Gerona. Per determinar l' antiguetat del escut actual de Barcelona seria de la major importancia averiguar si antes de l' un ó del altre dels primers Fernandos se troba dit escut en manuscrits, llibres, inscripcions, pinturas, etc., de la ciutat. Seria de molta oportunitat poder fixar si es de la primera ó de la segona meytat del segle XV, á fi de saber si te lo sagell de la época de la democratisació de la Conselleria de la elecció directa de la municipalitat y de la época revolucionaria contra En Joan II. (1455-98).

Iguals ó desiguals entre ellas las monedas ab l'escut modern de Barcelona que En Pi y Arimon y Mr. Heiss atribueixen als reys Fernandos I y II, no tenim, per lo present, motius suficients per decidirnos per una ó altra atribució.

Continua l'escut de la creu y las barras en las monedas barceloninas de diferents reys de la Casa d' Austria fins á Carlos III l' *Archiduch y Emperador*, y fins als nostres dias en las encunyadas quan lo cautiveri de 1808 á 1814 y en 1823.

Ab l' aparició del escut actual no desapareix de las monedas barceloninas lo de arandelas y roels; sino que n'hi ha de un mateix regnat unas ab lo primer y altras ab lo segon, y algunas ab los dos, com en algunas *catalaníssimas*, de 1641 y en la *obsessa*, de 1652, segons queda indicat en l' article precedent. La creu es sempre de la diputació (+); las barras, ja dos, ja cuatre en cada un dels dos cuartels, alguna vegada posadas horizontalment; per regla general, verticalment A voltas comensa l'escut, en lo primer cuartel, per las barras; lo usual es comensar per la creu.

Los dos diners y los diners ab l'escut modern de Barcelona son d'En Carlos III d'Austria y no d'En Felip V de Borbon. Ho diu la fecha 1708 en cual any Barcelona reconeixia per son comte á dit Carlos. A mes de la fecha, ho indica lo busto que portan los diners. La fesomía es austriaca, ab la barra ó maxila inferior mes abultada y prominent que la de dalt, com en los rals ó sous de plata del mateix Carlos y com en los demés bustos dels princeps d'Austria. Lo busto d'En Felip V, presenta altres fesomías.

Hi ha una moneda de aram d' En Fernand VI de Castella, III d'Aragó, que en l'anvers porta las armas de Castella y Lleó, sens flors de lis al mitj y l'incripció: *Ferdinandus VI D. G*, y en lo revers l'inscripció: *Princeps Catalon.* 1754 y l' escut de las cuatre barras ó lo modern de Barcelona modificat de modo que la creu, en lloch de ser diputacional ó d'esta forma +, es catedral ó que dihem de Malta, aixís ✠; pero petita y sostinguda per un ferro de llança.

Moltas monedas barceloninas del segle XVII que portan l'escut modern de la Ciutat, tant dels Felips d' Austria com dels Lluisos de Borbon, portan la creu y lo cap de la primera é inmemorial patrona religiosa de Barcelona, Santa Eulalia.

L'any 1808 las necessitats de la época feren encunyar moneda en Barcelona, y perque fos rebuda per espanyols y per francesos, y no hagués la moneda barcelonina d'espressar la dominació napoleónica ni lo nom del gobern intrus, las autoritats espanyolas resolgueren que ditas pessas, de cualsevol valor que fossen, desde cuatre duros á mitj cuarto, no portessen mes que l' escut modern de la Ciutat, lo valor de la moneda, l'any y l' inscripció: *En Barcelona.* Després de la proclamació d' En Joseph Napoleó y de la anexió (sobre el paper) de Catalunya al imperi francés, las autoritats napoleónicas pretenian que las monedas espresadas contingueses escuts, bustos y altres emblemas de sa dominació. Mes desistiren del propósit en vista de la resolució dels empleyats de la Seca de

Digitized by Google

renunciar en cas sos empleos per no contribuir á la aborrida intrusió dels estrangers, en vista de la dificultad de reemplassarlos y atenent á que si ab las circunstancias espresadas, dítas monedas passavan ab dificultat fora de Barcelona, per considerarlas los catalans com *afrancesadas*, menos passarian si portavan escuts, bustos ó rétols bonapartistas ó francesos, y ab ellas res se podrian procurar de fora de Barcelona los barcelonins cautius ni los napoleónichs escarcellers; ni queviures, ni llenya, ni altres cosas necessarias á la vida.

L'any 1823, quan la nova vinguda dels exércits francesos, en mitj de la guerra s'encunyaren en Barcelona pessas de tres y de sis cuartos ab las armas de Barcelona. Son las últimas monedas que podriam dir autónomas ó municipals modernas de nostra ciutat, aixís con las pessetas, pessas de sis y de tres de 1837 y anys inmediats, encunyadas per la Diputació Provincial per las necessitats de la guerra dels set anys, son las últimas autónomas ó provincials modernas de Catalunya, son las últimas monedas en que apareix l' escut de Catalunya.

Dihem monedas, no medallas, reparis be.

Res debem dir en prova de ser l' escut de las creus diputacionals y barras catalanas, lo de Barcelona desde 'l segle XV.

Se trova aquest escut en monedas d' altras poblacions. Mr. Heiss publica las seguents :

—Caldes de Mombuy: Escuts de Catalunya y modern de Barcelona ab *Villa Calidar* 1641.

—Tagamanent: Escuts ja dits ab *Princip Catalon* y *Castrum Taca* ò *Tarca*. Es de 1641 ó 42.

—Tarrassa: Los mateixos escuts ab *Princip Catal* y *Vnivercis* («universitas,» universitat que vol dir en llenguatje d' aquell temps, municipalitat) *Tarraca*. Es de 1642.

—Valls: Busto y nom d' En Lluis XIII y escut modern de Barcelona ab *Vniversitas Valls* 1642.

Com antes de la guerra de 1641 no apareix l' escut modern de Barcelona en altres monedas que en las de esta ciutat, se pot créurer que los encunys de las referidas de Caldes, Tagamanent, Tarrassa y Valls, fossen enviats desde la capital á ditas poblacions en aquell temps.

Las monedas catalanas que portan en lo revers l' escut modern de Barcelona son molt semblants per l' anvers á las que portan en lo revers l' escut d' arandelas y roels, y á las que hi portan los escuts propis de las poblacions. Això indica ó la gran imitació de las monedas de la capital feta en las altres poblacions de Catalunya, ó l' origen barceloní dels encunys de las monedas de moltas altres poblacions catalanas.

L' escut de Barcelona may ho ha estat de casa reyal; sempre ho ha sigut de la Ciutat. La creu que hi ha era l' escut de la Diputació permanent de las Corts catalanas, corporació que atministrava lo Estat de Catalunya ab independencia del monarca y de son representant, y contra la que tenian los absolutistas y centralistas lo major aborriment, perque era un obstacle inmens á la potestat arbitraria del princep y á la unificació absorbent, y era una defensa llegitimament inespugnable de la llibertat y autonomía de Catalunya. En quant á las barras que son l' altre blassó del escut barceloní, ja hem dit en la primera part d' aquest article la significació nacional ó popular que tenian, mes que al principi fossen armas del rey.

En quan al casco ab lo dragó alat ó rat pennat que fa de divisa, representa lo casco del rey En Jaume I que organisá la municipalitat barcelonina ab los Concellers y Concell de Cent ab atribucions de república municipal al estil de moltas d' Italia, y suposant que la iniciativa no fos d' ell, sinó dels barcelonins, sempre te lo gran mérit de haver decretat dita organisació y de haverla acceptada y mantinguda. Sent en Jaume I un gran home per son saber, sas conquistas contra 'ls moros y sas prendas de bon atministrador ú home d' Estat, com dihem are, son exemple y sa memoria serviren sempre de gran escut á la llibertat municipal de Barcelona. Si un Jaume I, deyan los barcelonins, decretá nostra organisació ciutadana y sas llibertats, y las conservá y respectá tota sa vida ¿qui es cap altre rey, qui son un Joan II, ni un Felip per atropellarlas, mermarlas ó destruirlas? Y aquest argument d' autoritat histórica era de gran efecte havent sigut En Jaume home tant gran, y sent popular y respectada sa memoria per los mateixos habitants del regne de Castella.

L' escut modern de Barcelona porta lo sagell de dos antichs moviments revolucionaris, com se diu are, en defensa de la llibertat y de la autonomía; los de 1640 y 1705 contra los Felips IV y V de Castella. Durant aquells moviments y las guerras que 'ls seguiren, la ciutat continuá usant lo mateix escut de la mateixa manera que en tots los moviments revolucionaris moderns. Tal vegada, si se posa en clar la cuestió del regnat en que comensá á usar la Ciutat l' escut que usa, se trobaria que te lo sagell de altre revolució, la del segle XV contra Joan II d'Aragó, y lo sagell de la lluyta sostinguda envers la meytat del mateix segle, per la classe menestral, per entrar en la Consellería, antes reservada á las classes hisendada, (ciutadans honrats, d' honor ó hisenda, ó ciutadans sens altre nom) jurista y comercial (mercaders.)

Per tots aquestos motius la ciutat deu conservar lo mateix escut ó sagell de la creu y barras ab lo casco y lo animal alat, encara que cambie la forma de gobern del pais, puig estos blassons son, lo mateix que las barras de Catalunya, tant democrátichs y republicans com puga serho la barretina frigia ó catalana, y son del pais, no de rey ni altre princep. La creu del escut de Barcelona no deu fer sombra á la opinió mes agena al Cristianisme, puig es lo sagell de la antiga Diputació, no representa directament iglesia; sino lo Consistori de aquella corporació política y atmimistrativa general de Catalunya. No es la creu de la iglesia que en Espanya, en Catalunya, en la mateixa Barcelona, tantas vegadas en aquesta centuria ha baixat á la arena de las lluytas políticas no es la creu llatina; es la creu de brassos iguals, es la creu grega, es la creu antiga de segles y segles atras, es la creu d' una iglesia agena á ditas lluytas.

Digitized by Google

Ja poden, donchs, las opinions mes avansadas ó estremadas, com se diu, acceptar los seculars escuts ó sagells de Catalunya y Barcelona.

J. R. y F.

SONET.

¡ Ab quant afany fóreu per mí esperades
dolces missives d' un amor primer!
Lletres, que l' temps ja esborra del paper,
¡quantes voltes per mí fóreu besades!
Encar' ara, al mirarvos, lo plaher
sent' que llavors sentí, cartes aymades;
com' llavors, ara cercan mes mirades
aymants paraules per lo colp darrer.
Quí us escrigué ben tost us oblidá,
fóu son amor com lo vostre perfum
que durá sols fins al ensentdemá !....
La flama ardent, llepantvos, ja us consum
y tost vostre existencia anorreará,
fentne de mos amors.... ¡ cendres y fum!

FELIP PIROZZINI Y MARTI.

Febrer 1872.

CERTÁMENS POÉTICHS DE GERONA.

III.

L'any 1622 foren canonisats Isidoro, Ignasi de Loyola, Francisco Xavier, Teresa de Jesús, y beatificat Lluis Gonzaga. Los convents de Gerona que tenian per patró, fundador, ó confrare a algun d'ells, celebraven aquesta nova ab grans festas. La Companyía de Jesús fou la que s'en portá la palma, puix no tinguentne prou ab las funcions religiosas, logra que 'l noble Martí de Agullana y la sua esposa costejessin un certamen poétich. Las funcions religiosas tingueren lloch desde 'l 21 de juriol fins l'últim del mes, y encar que primer hi hagué la idea de celebrar lo certamen en un d'aquets dias, després se resolgué ab millor acort, que s'esperés fins lo 3 de desembre dia de la festa de S. Francisco Xavier, pera que 'ls poetas tinguessin mes temps pera trevallar llurs poesías, y pera que las festas estiguessin mes repartidas entre 'ls sants en qual obsequi lo Col-legi de la Companyía de Jesús las celebrava.

Acordat lo convenient pera poder donar comens als trevalls preparatoris pera la celebració de la justa poética, En Martí de Agullana feu estampar y repartir un estens cartell convidant als poetas á concórrer al certámen, y oferint vint premis, dos per cada quadrilla ó seccions que s' formaren.

Lo cartell, escrit en castellá, presenta en sa part lliteraria un mal gust estraordinari. Moltas paráulas, frases rebuscadas, confusió, embolich. Servexi de mostra 'l comensament.

«TORNEO POÉTICO EN LA CANONIZACION DE S. IGNACIO DE LOYOLA Y S. FRANCISCO XAVIER.»

«Esforzados Caudillos de la Compañia de Jesús, valientes defensores de la Iglesia, cuidadosos propagadores de la Fe Catolica, y en la beatificacion estendida del angélico Luis Gonzaga, que propone en el Colegio de la Compañia de Jesús de Gerona D. Martin de Agullana y de Latras, caballero del habito de Santiago, y señor de las baronias de Liguere y Mipanas en el reino de Aragon, etc.»

Se dirigeix lo cartell, «á los nobles ingenios,» manifestántloshi, que la antiguetat pinta á Palas engendrada sens concurs de dona en lo cervell de Júpiter, trahentla al mon armada de totas armas com pera bregar, y á Minerva, *altra varonil fembra mare de las bonas ciencias y espirituals armas*, qual nom ab propietat pot donarse a la Companyía de Jesús, concebuda en lo magí de Jehová y Jesús, armada tambè de punta en blanch pera desbaratar heréctichs batallons, havent ja lluytat, coronant la testa del papa Gregori XV. Havent Palas judicat las armas en lo tornetx que mantingué 'N Martí de Agullana en la beatificació de S. Ignasi, vol are en la canonisació, ferho ab las ciencias corresponent axi al honor ab que porta l'escut de Fundador del Col-legi, parnás de las bonas lletras y ciencias. Per axó se val de la Poesía, perqué ab sa divinitat reconeguda posi en orde las bellas quadrillas que han d'esser las valentas mantenedoras del tornetx.

«Tornead pues diestra, y pulidamente ingenios nobles, las tersas lanzas de vuestros lisos metros, subtilizad los delgados cuentos de las plumas, emulas de militares picas, para que con los botes de ellas descubrais la firmeza de su rico metal en el Palenque literario. Y para que ninguno lo haga *Invicta Minerva*. Ella misma manda á la *Poesia*, que antes del reencuentro les brinde del licor Castalio. Y por manos liberales de sus cuadrilleras las ciencias haga plato de ricos premios, que franquean Alexandros animos, y los erigen sobre sus Agujas, para que á punta de lanza, ó de pluma les de halcance, mientras la divina *Poesia* toca al arma, y alienta á los guerreros Espiritus Poeticos con estos regalados acentos.»

Segueix en quatre poesías invitant á concórrer al certámen. La primera es llatina y comensa:

Vibrat per auras tela sonantia,
Ensem coruscat prælia concitans,
Exercet i lustres palæstras
Virgo Jovis generata mente.

La segona es castellana y comensa d'aquest modo:

Nuevos Alcides vienen
Al arma, Castellana gallardia,
De ingenios claros suenen,
Clarines á porfia
Que ahuyenten del lebron la cobardia.

La tercera poesía llatí-castellana, axis principia:

Salta Musa de gente generosa,
Que Poetas Latino-Castellanos
Sustentas, arma Heroes elocuentes,
Expelle vates perfidos, profanos,
De una lite tan santa, y tan gloriosa.

La quarta y última esta escrita en catalá y diu axis:

Ingenis Catalans, bes que mostreu
Tambe vostre donos aire dels dits,
Que menejen la ploma, ab que ferits
Los fils d'or de la llira alçeu la veu,
Veniu, lo Punt a la clavilla alçant,
Mes no imiteu als pexos muts que callen
Sino als caistres cignes blanchs, que tallen
Los llisos aires, dolçament cantant.

Digitized by Google

Y puig en vostra terra lo Torneig
Se publica, pujau en lo cavall,
Qu' ab sa pota graciosa, y gentil tall
Feu naixer la font clara, que ya veig
Beuen los vostres llabis, que son d'or
Regant de ric argent les llises dents
Que sobre-exint despres per los clars vents
Escampen de suaus versos dolç llicor.
Pujau douchs al Pegaso generos,
Y al Girones Palench corrent baxau,
Plomes en vers de llances enristrau
Que lo pris vos aguarda mes preciós.

Després d'aquesta especie d'introducció, segueix lo cos del cartell exposant las quadrillas en que 's dividia la lluyta, los premis que s'oferian y las condicions que devian reunir las poesías que hi obtessin.

Deu son las quadrillas, y á la primera, dedicada á la gramática, s'oferian com á premis, una palmatoria d'argent, y la obra del P. Martí del Rio, *Adagiales Sacros*, pulidament encuadernada, per adjudicarse á los millors anágramas llatins sobre lo mot *Ignatus author societatis Jesu.*

La segona quadrilla estava dedicada á la retórica. Los premis eran una rosa d'or ab nou amatistas formant fullas, y un papagall d'or esmaltat de vert, ab un safir en lo pit y perlas lligadas en los peus. Las poesías que hi obtessin devian estar escritas en grech junt ab la traducció llatina, en vers sáfich, de sis á vuyt estrofas, cantant lo miraculós fet de S. Francisco Xavier, que ab una sola resposta satisfeu las moltas preguntas de diferents *bonzos.*

En atenció y recort á las lleys que S. Ignasi dexá escritas á sa Companyía, se dedica la tercera quadrilla á la jurisprudencia. Las poesías devian esser castellanas, en forma de cansó, de vuyt á deu estrofas y *remate,* imitant á la de Boscan que comensa:

Ya yo vivi, anduve ya entre vivos,

ó á la del Petrarca:

Ben mi credeo passar mio tempo hormai.

Los premis eran, una calderilla de plata, y un text de la Biblia ricament encuadernat.

A la filosofía estava dedicada la quarta quadrilla, puig las composicions devian tractar, en vint redondillas catalanas, del estraordinari cas d'esser vist San Francisco Xavier en dos llochs diferents á un mateix temps. Los premis eran un hipopótamo d'or esmaltat, ab dos rubís engastats, y un retrato del Sant.

La quinta quadrilla s'oferí á la medicina, per haver de tractar las poesías que hi obtessin, de la ferida que rebé S. Ignasi á Pamplona, de sa cura, y de las moltas que miraculosament feu éll després. Las composicions devian esser llatinas é imitar aquella de Horaci:

Vides ut alta stet sic candidum.

Los premis eran un reliquiari d'argent ab llunas cristallinas, y un parell de guants de polvets.

A la Aritmética anava dedicada la sexta quadrilla, y los qu'hi obtessin devian glosar la seguent octava:

Para ganar Dios almas para el Cielo
Concierta nuevo trato, y grangeria:
Ve que Ignacio, y Xavier aqui en el suelo
Con su *Jesus* han hecho Compañia.
Ellos ponen la industria, y el su desvelo
Pone el nombre *Jesus*, y el caudal fia;
Visto el cobro se han dado estas Personas,
Les parte hoy la ganancia con Coronas.

«El que sumare mejor esto, diu lo cartell, y lo partiere entre los dos Santos, multiplicando octavas sobre estos ocho metros, grangeará para si ocho piedras preciosas engastadas en una rica Cruz de oro. El segundo un Par de estuches de Barcelona con herramienta, y encages curiosamente dorados.»

Una corneta de plata, ab esmeragdas en sos estrems, y un parell de coberts del mateix metall, eran los premis oferts á las millors poesías que ab esdrújuls recordessin la música que 's sentí en lo sepulcre de S. Ignasi á l'hora de la sua mort: per axó la séptima quadrilla era dedicada á la música.

La octava ho era á la geometría, «pues los poetas, diu lo cartell, se precian de medir piés, y comparar metros, combida á los de la Cuadrilla Octava á que sobre este punto buelen con destreza al compás de su pluma, y nudan un perfecto Soneto concertado en largos viages del Santo, con que delato los fines de la Iglesia, y alcanzo el honorifico apellido de Apostol de la India, y como el Soneto ha de ver muchas tierras, para que en todas ellas sea entendido, sus palabras serán perfectamente latinas y Castellanas. El que mas se esmerare llevará un Perrillo marino de oro esmaltado con sendos rubíes á los lados. El segundo un corte de Jubon de Tafetan encarnado.»

La novena quadrilla se dedicava á la astrología, consistint los premis en una barqueta de plata, y un anell d'or ab rica pedra pera los que millor pintessin un geroglífich ab l'esplicació en vers, augurant ditxosos temps á la Companyía de Jesús.

La teología tenia dedicada la última de las quadrillas. Las poesías devian esser catalanas ó castellanas en forma de cansó sextina, imitant la del Petrarca que comensa,

A la dolce ombra de la belle fronde,

y glosar los seguens peus: ***angel***, ***noble***, ***vida***, ***casta***, ***gracia***, ***gloria***. Los premis eran un agnus d'or ab llunas de cristall, y un breviari ricament encuadernat.

Lo cartell acaba de la seguent manera:

«Darase Sentencia en la fiesta de *S. Francisco Xavier*, dilacion acordada, y acertada, para que se reparta la celebridad de las Canonizaciones en los dias de tan Fieles Acates. Y el Torneo halle desembargado el campo, y desocupada la estacada de tantos Carteles, como por ella han corrido lanzas, y los Poetas tengan mas tiempo para tornear, y pulir las suyas.»

«LEYES.»

«I. Lanza de verso que no sea terso, ó que por larga esceda ó por corta no llegue á la comun medida señalada por la Poesía, no se permite.»

«II. Papeles que no se hayan entregado al padre Rector del dicho Colegio de Gerona, á 15 de Noviembre, no se admiten.»

«III. Llevar uno dos premios primeros, aunque la Poesia lo merezca, y la Justicia lo pida, las leyes de carteles no lo conceden.»

«IV. Poema que no viniere autograficamente escrito; y si es Geroglifico, bien pintado, con otra copia cerrado, sellado con el nombre del Autor, será escluido.»

«JUECES.»

«El muy Ilustre y Reverendisimo Sr. D. *Francisco*

Digitized by Google

Sanjuste, dignísimo Obispo de Gerona, D. *Martin de Agullana*, y el P. *Onofre Serra*, Rector del Colegio de la Compañía de *Jesús* de Gerona.»

EMILIO GRAHIT.

FULLAS DE FLOR.

A MON ESTIMAT AMICH EN FELIP DE SALETA.

L' alba clareja. Brisa del matí, digans: ¿que es aquest soroll que tant fort y estrany se sent?

Lo ventitjol calla. Vol que 'l jorn ab sa claror nos ho espliqui.

Y mentres aixó esperem, amich Saleta, restem al cim d' est mont.

. . . .

. . . .

Ja l' espessa boyra s' estripa y 's va fonent, ja podem véurer lo que tant desitjam.

Per no casarte t' esplicaré lo quadro que se 'ns presentará.

Un camp de batalla, molta gent, molt bullici, canonadas, renills de caballs, gemechs dels ferits.....

Una cosa especialment te faré esmentar.

Al lluny del lluny veig una gran munió de caballers rodejantne un que'm sembla te de esser lo capdill. De cop se paran perqué han vist que la sua tropa recula á mes no poder.

¿Qué es aixó?, diu ab veu de gegant, ¿per qué ma tropa d' eixa manera fuig espantada com bandada d' aucells al óurer lo tir del cassador? ¿Perqué tornen enrera fills d' una rassa indómita? ¿que hi ha en lo camp contrari que aixís vos espante? ¿Digaumne?...... y talla sa paráula lo fort crit que desde no molt lluny se sent que deya:

Som nets dels almogávers; enrera gent estranya.

Ja tenim lo nom que porta nostra fulla: esta volta fa fortó de pólvora; la tenim tacada ab glevas de sanch, de sanch catalana. No hi fa res: lo vent de la gloria nos la porta per venerar.

Venerem almenys sa memoria.

Debades será dirte que 'm vaig á ocupar dels nets dels almogávers, de Clavé.

La primera de las cinq parts la titula «¡Anem!»

Comensa en tó de «la natural major» mes sols ho fa en los vuyt compassos que serveixen de introducció. Despues los passa á menor.

La Espanya está en perill, una nació ha fet escarni de nostre escut; no basta la tropa que la gent de gobern hi ha enviat, se necessita la cooperació de tots los fills d' eixa terra que may se ha mostrat sorda al crit de Pátria.

Catalunya, com altre temps, s' aixeca com un sol home y se pregunta, y aquí tindrem los baixos y barítonos que diuhen: *la Patria 'ns crida.....* que fem? y la jovenalla com cohet que sols espera la metxa que li ha de donar forsa per enlayrarse, respon, y are ho farán tots al unissono dihent: ¡*anem! corram á ajudarla.*

No puch dirte altra cosa sino que no 's pot esperar mes de lo que hi ha. Pocas notas, pero molt ben posadas; pocas, mes molt ben sentidas.

De «la menor» se 'n passa á son tó relatiu «do major.»

¿Sents com no poden retenir lo foch que ab daló crema en son pit? Si possible fos tindrer lo vaixell á port, de segur no restarian en ciutat, puig d' armament, encar que per are no 'n tenen, ¿tenintne l'inimich, diuhen ells, perque 'l necessitem?

Lo crit de «*anem*» es sostingut per la dominant de «la» que fan los tenors primers, mentres los barítonos y baixos, fent un joch ascendent y descendent, diuhen ab veu de tró: *y en sanch d' africants sabrem tenyir nostras dagas*, y, repetintho, los borbotollan las paráulas de: *anem y ab sanch d' africans sabrém rentar nostras mans.*

Guerrera y enérgica es la lletra, bélica y entussiasmadora es la música.

Passem de llarch, puig tinch molt per dir y no puch pararme molta estona.

Estant en tó de «la major» tots al unissono un cant entonan que, si 'm permets dirho, lo classificaré de venjansa nascuda per l' ultratje rebut en las costas africanas.

Revela molta inspiració y estar molt enterat dels efectes chorals.

Anem á la segona part, pero avans escoltem lo crit de *¿qui va sol?*

«¡Adeu siau!» aixís s' anomena la segona.

Ja sento lo *adeu siau turons que'ns vereu naixer* que, sens volguerho, t' ha sortit dels llavis, mes jo 't diré un' altra vers: *adeu siau ninetas sempre aymadas.*

Vols res mes tendre, res mes senzill que aqueixas quatre notas que t'espressan la jovialitat y l'esperança d' uns cors que se 'n van á llunyanas terras? No: no 's pot demanar mes.

Clavé, ab molt d' acert, ha sapigut agermanar lo sentimental ab lo bélich; ha sapigut presentarnos junt ab lo retruny del canó lo plor ab que Catalunya rega la tomba dels héroes que moriren per la Patria; ó sino escoltenlo:

Parteix la nau que al Africa 'ns trasporta.
Cuant hi haja sanch, per 'ls morts á Deu pregau.
La pátria es forta etc., etc.

Repeteixen lo cant primer, y despues de « la » se'n passa á son tó relatiu « re.»

Si bonica es la melodia que han cantat ¿que vols que 't diga de la que segueix?

Cant ábil, fácil, espontáneo, inspiradíssim y molt del cas per espressar lo esprit del jovent que junt ab la corona de llor que te de cerclar son front; d' est jovent que sapiguent lo que diu lo llorejat poeta F. P. Briz de « hont va un catalá y va la gloria », també pensa ab las fatigas que en llunyanas terras caurán sobre éll. No es que l' espantin, no; res d' aixó.

Encara espera joyos l' hora en que podrá reflectir son cap en la esquena de la blavosa mar, y d'eix modo pintar en ella las barras catalanas y las crestallinas ayguas, tot bressant lo vaixell, esperan retratar las encesas barretinas, fent veurer que 'ls catalans,

Digitized by Google

quan se'n vant cap al perill, sempre's multiplican.

Repeteixen tota la música; pero ab un' altra lletra.

Al acabar eixa part, baixem del lloch qu'hem ocupat y acostems al choro.

La tercera part es: «¡Ay del alarbs!»

Com regla general comensa ab vuyt compassos d' introducció.

Tots y al unissono comensan un cant molt senzill. No 't diré res ja que no presenta cap cosa per ferne esment. Pero bo será per donarte una petita mostra de lo que van á fer, que posi un poch de lletra:

Ja la aurora despunta galana

y acaba la melodía dihent:

despertau los de l' host catalana
y á lluytar ab los fers sarrahins

Preparat Catalunya; tos fills allunyan la son de sas parpellas; ja 's miran la canana perqué no'ls faltin municions; ja 's lligan ben estretas las betas de las espardenyas; resa per tos fills..... ja hi son.

En eix instant ¿no sens com lo corneti, ab estrident crit, fa agafar l'arma? ¿no sens ab quin coratje acompanyan lo cant del missatjer de la victoria? Escolta: hasta en eix lloch arriban sas paráulas:

al arma ja es hora
de enllotar nostras peus llurs pendons.

Desseguida ve un cant en to de «re» al unissono que, á mon juhí, es lo mes gran, lo mes inspirat y al mateix temps, lo mes enérgich de las tres parts de que vaig fent la ressenya.

Jo pens que est cant es nascut de las flamas del amor patri; es un cant que posa mes ferma má convicció y ve a corroborar mes lo que he dit d'en Clavé.

Clavé es tot inspiració; Clavé es tot cor; Clavé es un dels que mes be puntejan l' arpa en que hi ha las tres cordas de: Pátria, Fé, y Amor.

No estranyis, amich Saleta, posi eixas tres paráulas, puig me pareix que en lo transcurs d' est treball, tindré ocasió de fertelas sentir.

Per are sols la Patria inspira á nostre músich. Escoltemlos.

La melodía que segueix es continuació de la que deixo de resenyar. L' esperit, la forsa, l' energía s'hi recomana.

Com las altras parts se repeteix la música y sols la lletra cambia.

Anem á la quarta.

Esta la nomena: «¡Desperta ferro!»

Las primeras notas ja diuhen lo que será la part. ¿No sens com la orquesta deixa las veus fent un bonich cantábil qme per cert prodeuhix un gran efecte? Durant est tros lo choro va fent un contra-cant, com vulgarment se diu, estampant mes originalitat y donant mes vida, mes animació á la pessa.

Los tirs omplan l' espay; lo retró del canó també's deixa sentir; los ays dels nafrats donan mes coratje als que no ho están per fer lo que digueren ans de marxar; sols lo crit de: *¡desperta, ferro, avant!* los anima per rentarse las mans ab sanch africana.

Está tant ben portada la animació; está tant ben pintada la lluyta que, sentintho, un se creu trobarshi, que, sentintlho, un se sent dins son pit esbategar l' amor patri. Mes passém.

Ja entonan ab molta mes forsa, ab molt mes coratje, y si'm permets dirtho, ab molt mes desitj de sanch, lo *dáli. dáli.*

En est tros no hi manca forsa, vida, esperit; de tot hi ha.

Jo sols puch dirte que m'es enterament impossible estampar l' efecte que cada volta que 'l sento deixa en ma pensa. Es necessari sentirlo per poder apreciar son mérit.

No es gens ni mica difícil al sentir.

dels nafrats marroquins
no tingam compassió,

dir quins son los que ab tanta crudesa se entussiasman.

Pero..... aném endevant: t'he dit que també lo buf de la Fé y l'Amor oreja sa testa, y fins are, lo ressó de la Patria amplena l' espay.

Acaba la quarta part una melodía tendre, inspiradíssima y de molt bon efecte.

Passem á la quinta.

«Gloria á la pátria: lo retorn.» Aixis la titula.

Ans de ocuparme d'esta part bo será fer una atvertencia que si per tu, Saleta, es de mes, per ma part es indispensable ferla.

Sens dupte haurás estranyat que sols estampi elogis dels «Nets dels almogávers» de 'n Clavé, y que fassi, com qui diu fos comprat per posarlo á las estrellas. No faig lo primer perqué es lo que se mereix y en quan á lo segon. Tu prou sabs que ma ploma no's tors per ningú.

Ma intenció es fer un trevall analisant minuciosament las produccions catalanas de tant popular compositor, peró, com tu ja sabs, que esta obra's compon de part choral é instrumental y també sabs del poch espay que puch disposar en las aprofitadas planas de la Renaxensa no podré ocuparme de la instrumentació, hont hi ha alguna *cosa* per dir. No obstant no está lluny de ma pensa ocuparme de la part instrumental.

Sent aixis sols m' ocuparé de la choral y d' eixa manera no tindré de devallar al terreno de la ciencia armónica que també tal volta 't cansaria.

Feta la observació, anem seguint.

Comensan las veus ab terceras, fent la resposta 'ls baixos y dihent: *viva*; y com ressó vingut de llunyanas terras cantan *gloria*.

Escolta lo que segueix, no 'n perdis ni una nota.

¿No sents? Clavé comensa á arpejar la corda de la Fé y de l' Amor. Paréms.

¡Quanta tendresa respira eixa melodía! quin sentiment mes viu nos portan sas notas!; en cada mot hi ha un poema, en cada compás una fulla de llor.

Si, valent jovent; no esmentis lo dol que 't causa lo pensar en tos companys de lluyta; no parlis, á la que ab ulls guspirants escorcolla vostras caras per véurer si entre-mitj de tantas hi trovará la-que mulla ab llágrimas del cor eixidas; pero, no pot, no pot; te de dir: *cinch cents homens partirem, tres cents homens tornám.*

Escolta: atmira al músich y poeta. De «mi natural major» se 'n passa á «do natural.»

Digitized by Google

Pobres mares que ab plors
los fills vostres buscau
ay! plorau que no tornan
vostres fills á sas llars.
Per la pátria ab orgull
diren pródichs llur sanch
ay! plorau pobres mares,
pobres mares plorau.

Mes no plorau mares dels héroes catalans: no son morts vostres fills, restan vius en terra mes ditxosa. No plorau; eixugeu las llágrimas que, ruentas, surten de vostras parpellas, puig vostres fills viuen. «Qui mort per la patria no mort may» diu lo poeta N'Antoni de Bofarull; viuen vostres fills, puig restan en la memoria dels catalans.

Vostres fills son fullas caygudas d'est arbre qu'está plantat en la serra del Montserrat y que are ha estés sas brancas fins á terra africana, arbre que's diu Catalunya; vostres fills son lletras que diuhen á los que trepitjan aquellas terras: aqui hi ha la tinta ab que la gloria escriu sas mes bellas fullas; aqui hi ha sanch catalana.

Pero estich mirant que 's va fent llarch est trevall y tu deus estar neguitós. Passém avant.

Despues de aquesta plegaria ve un cant enèrgich, ple de coratje y per cert molt ben posat, pus segons 'ns diu la lletra, recorda las penurias que passaren en terra marroquina. Est cant es un dels mes elevats, dels mes grandiosos, dels mes espressius.

Com vols no sia grandiós si sas veus, al unissono s' endresan á sa Patria.

¿No sens?

Tos fills braus la regaren
ab la sanch de llurs venas.

Si; nets dels almogávers; ja veyem que *cinch cents homens partiren, tres cents homens tornaren.*

Acaban esta melodía y tornan á comensar la part. Eixa volta diuhen la lletra que segueix. La tendresa te hi recomano.

Ornan nostre tosch front,
de un mal clima colrat,
olorosas guirlandas
Que han teixit finas mans;
y de goig omple 'l cor
fent los ulls espurnar
Cast petó de la esposa,
dols abrás maternal.

Y en lo lloch de la plegaria diuhen:

Inocents infantets
dels valents que han finat,
pobres viudas de uns héroes,
¡ay! llansau plor amarch.
Causa al cor greu condol
vostra trista orfandat.....
Ay! plorau, pobres viudas!
pobres orfans plorau!

A mon judí la quinta part, ó sia la última, es en la qué 'n Clave va estar mes elevat; va donar una prova de que si li mancan los estudis de que molts altres fan gala, éll, sols ab la inspiració y tenint per guia las cansons de nostra terra s' ha conquistat un dels primers setials de nostres compositors.

Ja que nostres ulls han trovat l' última nota dels «Nets dels almogávers», de Clavé, comensem á llensar llágrimas de recordansa per los dels qui éll nos ha fet memoria.

MODEST VIDAL.

LO CINAMOMO.

Tinch una caseta blanca,
que n' es al bell mitx d' un plá
hont jo passo nits tranquilas
la natura contemplant,
al dessota de los arbres
que fan ombra als caminals.
Per entremitx del fullatxe
y per l' espay del brancall
contemplo la blanca lluna
entre núvols clarejar.
¡ Que fantástich mon jardí
quan per ella es iluminat !
¡ Oh que hermosas nits tranquilas
he passat jo recolzat
á la soca de mon arbre,
lo cinamomo flayrant!
¡Quantas al bras de Morfeo
me so entregat al descans,
gosant en somnis hermosos
en que ohia flors parlar,
sentía los aucellets
que, tot voltant per l' espay,
entonavan cants d' amor
y també de desenganys.
En altres vegí la nina
que jo n' aymo tant y tant
sens que ella escoltar may vulla
los meus ardorosos planys.
. . . .
. . . .
Per amich sols tinch un árbre,
lo cinamomo flayrant.
Ver amich que en mas desditxas
sempre m' has aconsolat,
are que tant m' aclaparan
la tristesa y desenganys,
prop teu á gosar aspiro
del cel la tranquilitat.

JOSEPH ALESAN Y NOGUÉS.

BIBLIOGRAFÍA.

LO RONDALLAYRE.

QUENTOS POPULARS CATALANS, COL-LECCIONATS PER FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS, SÓCIO HONORARI DE LA ACADEMIA DE BONAS LLETRAS DE BARCELONA. (SEGONA SÉRIE.)

En lo mes de Maig de l' any prop passat, donabam compte en las páginas de LA RENAXENSA de la publicació d' un aplech de qüentos populars catalans, que, ab lo títol de RONDALLAYRE, acababa de donar á llum lo diligent investigador de nostras passadas grandesas En Francisco Maspons y Labrós, y no transcorreguts encare divuyt mesos, á tots los que

Digitized by Google

senten entussiasme per las cosas catalanas, podem donar la bona nova de que s' es posat á la venda un segon aplech de tant importantíssima collecció.

Dos conseqüencias podem deduhir de semblant fet, per desgracia no molt comú en nostra terra: diligencia esquisidíssima per part de 'N Maspons, mes lloable y de mes estima, quan se posa esment en que treballs de major responsabilitat, sisquera mes ingrats, sols li concedeixen breus instants pera consagrarse á eixas ocupacions de resultats preciosísims pera los qui, en l' esdevenidor, escríurer vulgan la historia de las lletras patrias; y entussiasme en lo públich que compra llibres en catalá escrits, entussiasme mes digne de agrahiment, per part dels vers aymadors de la lliteratura catalana, per quan no son los temps que corren los mes dispostos pera buscar en llibres de qüentos, esbarjo á l'esperit, ó fonament y assumpto per estudis de verdadera importancia, en lo concepte genuinament lliterari parlant.

Y encare podriam tráurerne un' altra conseqüencia, que de segur s' haurá ocorregut als qui estas ratllas llegeixan, ó als qui vegeren anunciada en los diaris de nostra ciutat la publicació que nos té ab la ploma en la má. Esta conseqüencia s' refereix á la abundancia, á la verdadera riquesa que en eix génere debian tenir las catalanas encontradas, quan tenint en compte per un costat lo molt temps transcorregut, desde que semblants relacions constituian lo patrimoni d' aquellas velletas que, habentlas apresas de llabis de las personas que ab ellas feren mes agradables los primers anys de llur tendra infancia, y mes tart las vetlladas eternas de los jorns d' ivern, anárensen de est mon planyentse tal volta de que la generació á qui ellas las habia tramesas, las posposás á entreteniments menos ignoscents y poétichs; y per altre lo breu espay de que disposa l'actiu collector y lo reduhit del camp ahont fins are ha espigolat, ha pogut reunir dos aplechs com los que han vist la llum, y apilar materials per un tercer que, mitjansant Déu, no tardará molt temps á seguir los passos dels dos primers.

Segurs estam y lo mateix autor, en lo eruditíssim próloch que al aplech que 'ns ocupa preceix, aixís ho deixa entendrer, segurs estám que los germans Grimm en Alamanya, Villemarque, Perrault, Marmier, Beauvois, en Fransa, Bretanya y Noruega, y Loenvot, Rink, y Grundvig, ab los demés que á semblants ocupacions, com la de recullir cants, llegendas, cansons, qüentos y romansos populars s' han dedicat; han degut invertir mes temps y mes afanys que nostre afortunat collector, en fer las colleccions que han donat á llum; mes esta circunstancia que á primera vista sembla rebaixar lo mérit del autor del RONDALLAYRE, si per un cantó es proba mes patent de lo que avans havem consignat, per altra demostra la sua habilitat en saber acudir allí ahont sap que pot fer collita y en véncer las repugnancias que per mes que 's diga, posan sempre certas gents, per natura lesa desconfiadas y recelosas, en comunicar á qui no es de son bras lo que presumen que se 'ls demana seus altre fi que ferne burlas, ó contarho á qui no 'n sápia fer l' apreci que de dret se deu. Que no sembla sinó que la poesía popular, humil com la violeta dels camps, s' avergonyeix y se ruborisa de veurers en mans de gent ciutadana, quan está en sas glorias servint d' ornament á ponselletas de las que viuhen en los masos y llogarets de pagesía.

Comsevulla que sia, á En Maspons debem eixas joyas preciosíssimas que estaban ja á punt de pérdrers, y are que las tenim ja ben asseguradas; are que no debem témer que embolicadas en llurs plechs las arrabassen pera sempre mes los vents que, contraris á quant nos queda dels temps vells, per totes parts constantment regnan; are que estampadas en las fredas páginas del llibre, nos han trasportat als jorns dolcíssims de la perduda infantesa, fent renáixer en nostres pits aquells goigs incomparables, aquellas cándidas alegrías que quan passan may mes tornan, ¿no es veritat que se compren ab mes claredat quan hauria estat sensible, mes que sensible dolorosíssim, que una ma compassiva, no hagues salvat, podent ferho, eixas.

Despullas dels vells segles pels vents arrebassadas,

com digué l'inspirat poeta; eixas ruinas que, ab tot y serbo, revelan la magestat y grandesa, los preuats ornaments y riquíssimas motlluras del vell palau de nostres pares?

Y no sols d' aixó serem deutors al modest col-leccionista, sino també de las preciosas y atinadas consideracions que li sugereixen las rondallas catalanas quan las compara ab las que en altres pobles y nacions se troban, y que com pochs coneix, ja que com pochs es intel-ligent en aquest ram de la lliteratura del poble, consideracions que li permeten indicar lo camí que han fet certas tradicions que, essent cuasi tan antiguas com l' home, en una ó altre forma se troban en punts tan remots y distants l' un de l'altre, que sembla impossible haja existit entre uns y altres la mes insignificant relació; y que altras vegadas li donan fonament prou poderós pera indicar quins sentiments animaban al compóndrerlas, á llurs autors humils y desconeguts.

Llegeixes ab atenció lo ben escrit y mes atinat próloch; posés esment en las observacions á que aludiam are mateix; recordes l' estat de las classes socials en la época á que la major part de eixos qüentos pertanyen, y prou se veurá que en lo fondo de eixas relacions, insignificants en la apariencia, y á primera vista sols escritas pera entretenir als tendres infantons, eixos qüentos contemplats per alguns, sinó ab menyspreu, ab mirada indiferent; en eixas rondallas de la bora del foch s' hi troba,—com indicabam ja en l' article que consagrarem á donar compte de la primera serie—la eloqüent protesta d'un poble oprimit, la manisfestació valenta de una fé pregondament arrelada, y fins la aspiració, en lo cor humá naturalíssima, de enlairarse, de arribar desde 'ls últims graus de la escala social, á aquells que ocupan los que, sens rahó que ho abone avuy ne diuhen, *felissos de la terra;* mes no per medi de l' odi y de la enveja y del exercici de totas las malas passions com alguns aconsellan, sino posant en práctica sempre y constantment las accions que inspira l' amor á la virtut.

¿Donarém, después d' aixó, la enhorabona á nostre estimat amich? No, nosaltres som los que debem

Digitized by Google

donárnosla; nosaltres, que de semblants mans habem rebut lo benifet. A mes de que nostras paraulas podrian semblar interessadas y puig n' hi ha d' altres que de segur no s pendrán per tals, acabarem ab ellas lo present article, que taut de bo fos prou eloqüent pera que contribuis á aumentar lo nombre dels aficionats, á quan te de bo nostra aymada patria. «Lo *Rondallayre* de Maspons, — nos escribia desde Lund; (Suecia) lo dia 5 del derrer Agost, nostre benvolgut Eduart Lidforss, —es una verdadera joya, precisamente porque está tal como sale de los mismos labios del pueblo. Con este *Rondallayre*; las *Cansons de la terra* y los. . . . . . . tienen VV. establecida la base de un edificio, que andando el tiempo, lo menos asi lo creo, ha de mirarse como palacio levantado á las glorias catalanas.»

Després d' aquest desinteressat elogi y atinat judici del eminent professor y erudit literato, que habent estat sols breus mesos en Espanya y de ells curts dias en Catalunya, coneix perfectament la nostra llengua y escriu la castellana de la manera que revela lo passatge que dexám copiat, fora de curt valor quan nosaltres poguessem anyadir. Sols demanám que no 'ns fassa esperar molt temps la tercera série de qüentos l' infatigable col·lector.

GAYETÁ VIDAL.

Barcelona 8 d' Octubre de 1872.

HISTORIETAS MORALS.

¡A MITX!

(Acabament.)

IV.

Las erradas no las fan las montanyas, sinó las personas.

En Pere Mártir feu l' errada de *voler casar* son fill ab la noya del vehí Murgalat;

L' Esteve feu l' errada de *dexarse casar* ab l' Eugenia, á pesar de las taras ó reparos que havia esposats á En Pere Mártir en la conversa relatada en lo segon capítol d' esta vera historieta, y á despit de l' enamorament de que 's sentí pres per las gracias de la pabordessa Remey, indicat en lo precedent capítol.

L' hereu Pagés, donchs, prévias las solemnitats degudas, contragué matrimoni ab l' Eugenia Murgalat, filla del rich vehí, possessor de las terras cobejadas, gruadas y regruadas per En Pere Mártir.

Mes com la noya era també pubilla, y pubilla poch ó molt més rica que l' Esteve, aquest se vegé precisat á anar á fer llargas estadas á casa la dona, y aquesta, coneguent que son marit se li distreya ab las gracias de certa donzella anomenada Remey, fresca com una rosa y ayrosa com una espiga, cada volta atiá més y més al seu home pera que sa permanencia á la casa payral s' escursés tot lo possible. Axó per un costat, y per altre l' esser millor població la de Navata que la pátria de l' Esteve, y 'l bon art del pare de l'Eugenia en cercar diversions y distraccions apetitosas al gendre, vedant terras pera que hi trobés cassa; fentli un colomar; guarnintli un torn per' entretenirshi tornejant baldufas pèls xicots dels vehins, y proporcionantli, en fi, tots los gustos del mon, —foren estímuls suficients pera que l'Esteve preferís com á principal, y més tart casi única, la residencia á casa la sua dona.

Axís passaren mesos y axís passá un any, durant lo qual la germana gran de l' Esteve va casarse ab son promés, trasladantse, en conseqüencia, á duas horas del poble.

Axís transcorregueren altres mesos y altr' any, enllestintse'l casament de la segona germana, que se n' aná encara més lluny que la primera, dexant sa pátria per la del marit, segons es de rahó y lley.

Y axís fou com En Pere Mártir se quedá sol com una óliva, puix, satisfeta s' ambició, ni aquesta li quedá per companyía.

Y vingué per lo vell Pagés l' hora de l' anyoransa sorda, d' aquella anyoransa que com serpent s' entortolliga al cor, y l'estreny, y'l matzola, y n'esprimeix la dolsesa que hi resta. La neu que li blanquejá 'ls cabells, li nevá l'ánima de mica en mica, y s'ánima comensá á viure un continuat hivern, semblant als cims de las montanyas en que las neus hi son perpétuas.

¿Quí resisteix, quí pot resistir semblant situació sens fer un esfors, per suprem que sia, á fi de desviarla?—En Pere Mártir se decidí á escriure á son fill, pintantli sas angúnias ab tota la tendresa de que fou capás, mes lo noy, convertit en afortunat fill pródich, li respongué ab una carta, dictada pèl seu sogre, ab escusas qu' acabaren d' abatre al vell Pagés.—Ell havia vingut á dir á son fill: «m' anyoro de véuret,» y l' Esteve li vingué á contestar: «primer l' *obligació* de ma nova casa que la *devoció* de veniros á veure.»

V.

Y la soletat del vell Pagés aná fentse més horrible, més esgarrifosa.

L' amor á una casa en que ja no hi habitavan fill ni fillas; l'afició al conreu de las terras que ja no llevavan pera l' antigua y ben organisada familia; la mala administració conseqüent á la falta de personas vigilants de masovers y jornalers; totas aquestas y altras cosas, obligaren á En Pere Mártir á fer un pensament primer y á pendre una resolució després.—Lo pensament fou de tornar á casarse; la resolució de mullerarse ab una dona més jove que vella.

Aquí comensá la segona part de l' espiació. La soletat, l' abandono, lo fret de la anyoransa eran ja un cástich terrible, mes lo que li succehí, ab motiu de sa resolució de casarse es indescriptible.

Li succehí qu'arrivá á noticia del sogre del seu fill, lo qual *senyor*, preveyent en lo matrimoni del pare de l' Esteve la possibilitat de nova descendencia, mostrá ferma resolució de que'l tal matrimoni no's tirés avant. Nova descendencia, nova germandó per l'Esteve, representava necessitat de pagar novas llegítimas, y axó havia d' evitarse de totas passadas. La primera obligació dels sogres es procurar lo bé dels esposos ó esposas de llurs fillas ó fills, nó per amor als gendres ó noras, sinó per interés á favor dels propis des

Digitized by Google

cendents. Tal obligació la cumplí lo senyor Murgalat ab un zel qu' hauría fet honor al millor agent de negocis de la provincia. Anadas y vingudas; visitas y cartas; parers d' advocats, consultas d'altres sogres, conversas directas é indirectas; influencias, amenassas, coaccions, tot ho posá en joch lo pare polítich de l' Esteve, per' evitar que 'l natural d' aquest passés avant ab la seua. Mireu si logrà, que logrà maridar la casadora ab un parent d' ell.

Esgarriat lo projecte de casament del malastruch Mártir Pagés, per causa de las arts y manyas de la nova familia de son fill, succehí lo que naturalment havia de succehir: que 'ls dos co-sogres renyiren de mal modo, y que renyiren també pare y fill, per tal d' haver consentit, ja que no ajudat, l' Esteve á son sogre en lo conseguit plan.

Las decepcions ó 'ls desenganys son com las fullas dels arbres que no cauhen d' una en una sinó moltas á cada colp de vent. Lo poble ho diu, y té rahó en axó com en la generalitat de las cosas: las desgracias may van solas sinó bén acompanyadas.

Soletat, anyorament, renyina ab l'amich y compare, renyina ab lo fill y ab la nora y renyina ab lo parent més respectable de la parentela, qu' ajudá á traure del cap d' En Pere Mártir son projecte matrimonial—tal fou la pedregada de dissort pera 'l vell Pagés; tals las fullas caigudas casi al plegat.—¿Resultat d'ellas? La pitjor, per esser compendi de totas: l' aborriment de sí mateix.

Cert: En Pere Mártir arrivá á un aborriment tan gran de sí propi, que, á no haver sigut lo temor de Deu, qui sab hont l' hauria portat....!

Renuncío á inventar per' allargar esta historieta. Aquí s' acaba y ¡bé prou, bé massa significativa es sens afegir ni tráuren gota! ¡Prou justificat queda 'l títol y prou clara y punyidora se 'n despren la moral!

L' ambició portá á En Pere Mártir á interrompre ab poca prudencia los estudis del seu noy; lo portá á ferlo casar avans de sahó y contra sa voluntat, freda primer y enamorada després. L' ambició, qual cumpliment havia de proporcionarli un mon de sort, li ocasioná l'axám de desventuras qu' acabau de llegir.

¡Pobra eczistencia solitaria, abandonada á las miserias de la vellor!.... ¡Pobra consciencia condempnada á sentir de nit y dia la veu del remordiment!

Girona y Setembre de 1872.

JOAQUIM RIBRA Y BERTRAN.

CORRESPONDENCIA.

Sr. Director de la RENAXENSA.

Molt Sr. meu: lo dia 16 del mes passat, assistinthi la autoritat militar y una concurrencia brillant, tant per las senyoretas elegants y hermosas, cóm per las senyoras escullidas, cóm pels individuos que representan en aquesta vila l'art, la ciencia y 'l comers, tingué lloch un solemne y memorable acte que denota la il-lustració y las condicions del nostre país: me referesch á la sesió que 'l «Centro artístich de Olot» dona en celebració del tercer aniversari de sa instalació.

Per ausencia del president Sr. Paluzie, presidí l'acte son vice-president D. Joaquim Vayreda, persona ja justament coneguda y reputada en lo terreno de la pintura.

Lo primer Srí. D. Jascinto Casabona llegí l'acta corresponent. L' infrascrit, Srí. segon, va dar á oir una memoria, donant compte de la marxa general de la Societat, fent ressaltar al l' expressió dels fets son favorable desarrollo y la vida que demostra pera l' pervenir.

En Felip de Saleta, que vingué á passar una temporada en aquesta terra, llegí una poesía, oportuna per sas citas históricas referent als nostres passats, á las nostras costums y á las bellesas d' aquest pais.

D. Joan Bassols, ab la modulació agradable y armoniosa que l' caracterisa, llegí una eloquent y bonica disertació sobre l' art.

D. Joseph Saderra 'ns feu coneixer una preciosa memoria que demostra sos coneixements y sa constancia y afany pel estudi, sobre 'ls descobriments arqueológichs del «Centro», descobriments que tenen una notable importancia atesas sas qualitats y las condicions dels aficionats á semblants treballs que no perteneixen á una societat oficial.

Per últim En Montsalvatje, ab accent castís y delicadas ideas, doná las gracias als concurrents que, acabada la sessió, s' dirigiren al local de l' Exposició que forma part del mateix «Centro», ahont pogueren admirar obras de mérit com las d'En Berga, germans Vayredas, Sayol, Termes y altres que demostran á las claras sa disposició per l'art de la pintura ó de la escultura. A mes de las 3 d' En Joaquim Vayreda que forman part de l'actual Exposició d'aqueixa ciutat, n'hi figuraba una d' En Berga, un retrato d' una de las senyoretas mes hermosas d' aquesta vila, que, segons tinch entes, figurará també en la próxima Exposició de Gerona.

Dada aquesta ressenya curta y compendiada, dada l' idea que m' he pogut formar de la verdadera naturalesa d'aquest centro, puch afirmar que si cada poble tingués semblants societats; que dongués paregudas demostracions de existencia; que si cada poble no esperès á manifestar sa vida per medis y ab medis oficials, Catalunya aviat podria donar una idea clara y exacta de las forsas de que pot disposar.

Olot 1 Octubre de 1872.

RAMON PUIGDEVALL.

NOVAS.

Per no demorar mes la publicació del present número retrassat á causa del paro dels obrers caxistas, nos veyem en lo cas de no enclourehi la llista de las composicions rebudas en la *Secretaría de la Associació literaria de Gerona* que será objecte de una fulla que repartirem als subscriptors dins dos ó tres dias.

ADVERTENCIA.

Per última vegada pregam á aquells de nostres suscriptors que estigan en descobert ab esta administració se servescan remétre las cantitats que á ella adeudin, en la intel-ligencia que, á no ferho dins un breu termini, á mes de no servilselshi la Renaxensa se veurá aquesta obligada á emplear contra d' ells medis mes aptes per conseguir lo cobro.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa Catalana, Petrixol, núm. 6.

Digitized by Google

Barcelona 25 de Octubre de 1872

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

(SUPLEMENT AL NÚMERO 18.)

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SEU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

XXXII.

Girona restituhida á la obediencia del rey D. Joan II als 18 de Octubre de 1471. Causa y modo de renovarse lo jurament de fidelitat.—Fol. 141, *b*, 142 *a*.

Die veneris, XVIII octobris in qua occurrit festum sancti luche, R(everendissimus) in christo p(ater), d(ominus) Johannes, miseratione divina gerundensis episcopus, mandavit convocari capitulum post completorium ad trinum tactum campane, in quo comparuerunt et presentes fuerunt andreas alfonsello archidiaconus bisuldunensis, p(etrus) de sancto celodonio, p(etrus) de tarradis, michael valls, andreas domenec et *berengarius de pavó* (1) canonici; anthonius laurencii, p(etrus) ferrarii thezaurarius, jo(hannes) campa, gaspar pug, michael alrra et anthonius corbera presbiteri de capitulo cum dicto R(everendissimo) episcopo. In quorum presencia et R(everendi) fratris nicholai abbatis sancti petri et magnifici domini jacobi taranau et aliorum in multitudine copiosa, R(everendus) *magister de montesia* (2), locumtenens Serenissimi domini nostri Regis Johannis, dei gratia Regis aragonum, cicilie, navarre, valencie, etc., *ad cautelam* nomine dicti Serenissimi Regis prestitit juramentum, alias prestitum, per dictum Serenissimum Regem prestitum XXVII octobris Anni M.CCCCLXVII, supra in XXIIII carta scriptum et *manu mea* continuatum, et subscriptum manu andree vitalis substituti in notaria gerunde et scriptoris curie R(everendissimi) domini episcopi. Et statim dicti domini de capitulo, nomine hon(orabilis) capituli, jurarunt solitam fidelitatem eidem Serenissimo et piissimo Regi secundum decentiam libertatis ecclesie et prout predecessores nostri prestare consueverunt.

Et ne videretur inhonestum quod, post juramentum prestitutum illustrissimo duci calabrie, dicto S(erenissimo) Regi istud prestiterimus, volui comemorare: quod illud prestitum dicto illustrissimo duci prestare *coacti fuimus* propter metum potencie S(erenissimi) Regis francie non obtenta relaxatione premi juramenti naturalis domini; et eciam quia nunc magnificus d(ominus) *johannes sarriera* pro eo *capitaneus generalis* ita decrevit cum *consilio R*(everendissimi) *domini episcopi et aliorum prelatorum et baronum* tocius diocesis, vel majoris partis, attenta morte dicti illustrissimi ducis et attentis etcusationibus factis illustrissimo domino *renato*, patri suo, qui huc usque non curavit mittere auxilium nobis. Ex quibus omnibus fuit visum quod non erat expectanda licentia nec prestandum aliud juramentum; quia dato concursu duorum juramentorum, primum habitum et prestitum domino nostro Regi naturali erat, et e(st) servandum. Sed ad cautelam parati fuimus istud prestare sine prejudicio primi, quo sibi astringebamur, non obstante secundo per metum extorto in novo ingressu civitatis gerunde propter necessitatem notoriam famis.

(1) Nebot é inmediat successor de D. Joan Margarit en la mitra de Girona.

(2) Lluis Despuig.

XXXIII.

Acte del 28 Novembre.

1) *Plech de cartas que rebé Misser Alfonsello per un propi del senyor bisbe.—Professons decretadas per lo Cabildo en acció de gracias á Deu per la elecció del papa Sixte IV y las novas victorias del rey D. Joan. Fol.* 143, *a*.

XXVIII novembris per propium cursorem accepi litteras, statim insertas et fidelitar cum suis originalibus litteris comprobatas, per ven(erabilem) guillermum molins presbiterum de capitulo registrat(as). Quibus receptis, convocavi capitulum in quo fuerunt diligenter lecete et examinate. Deinde fuit deliberatum (quod) propter R(everentiam) sancte se(dis) ap(ostoli)ce et S(anctissimi) domini nostri noviter electi fierent tres processiones cum capis,—adjuncto simul novo adventu Serenissimi domini nostri Regis (1)—et propter victorias quas obtinuit cum dei adjutorio in abendo ad manus *suas villas maritimas sancti felicis guixellensis et de palamosio et alias plures*, de quibus non facio t(a)lem mentionem, et eciam propter victoriam *novissimam* (2), de qua eciam *majestas sua scripsit* capitaneo, civitati et capitulo, sed non inserui, quia ab eis fuerunt retente.

2) *Carta del Sr. bisbe* (3). *Fol.* 143, *b*.

Honorabili et circumspecto viro, domino Andree alfonsello, decretorum doctori, vicario generali, canonico et Archidiacono bisuldinen(si) in nostra gerundensi ecclesia.

Misser andreu: aquesta es per duas novas. La una, que la gent de barcelona han rot los de la ciutat CCL de cavall (4), pres jacobo galioto, e morts tots e presos III m(il) pehons. Asso era predit per *mestres cresques* (5) per

(1) Mentres que Barcelona estavá sitiada per lo Infant D. Alfonso de Aragó maestre de Calatrava, lo rey ajudat del Il-lustrissim bisbe Margarit s' ocupava en reduhir las vilas costaneras y altras de la vora del Ter; lo que alcansat, *ara* s' preparava á fer solemne entrada en Girona.

(2) De que s' parla en la carta següent.

(3) Publicada no sensa errors per VILLANUEVA, t. XII, 273.

(4) FELIU, *Anales de Cataluña* (XVII, 13) diu que eran 120 de cavall y 400 peh.ns.

(5) ZURITA (XVIII, 18) contant la operació de las cataratas que en 1468 va fer al rey D. Joan l'anomenat *Crexcas Abiabar*.—En lo diccionari de Amat compareix ab lo nom de *R*(abi) *Chasdai Qresgas*.

Digitized by Google

judici en scrit que *vuy devia esser eclipsi de luna, e de aquesta hora los fets del* S(enyor) *Rey devian anar molt prosperament.* Laclipsi es estat *a las VIII horas de nit*, e entraut la luna en lo eclipsi, *la nova* (1) *es estada presentada al* S(enyor) *Rey.* Apres, vos tremet lo breu del Papa e letra del collegi (2) quem fan *de nova eleccione Pontificis.* Feu de tot grans peocessions com lo Papa mana, e fem *assi* (3). Omnia suut in conclusione (4).

Yo devia tremetre dema (5) lo majordom (6) per dirvos lo apuriment se pren en dos fets queus havia escrit per lo de mossen gaspar. Per aquestas novas se tardara. Prest sera *aqui.*

De Vergens a XXVII de noembre *a VIIII hores de nit.* Lo port feu pagar a mossen mut.

Jo(hannes) ep(iscopu)s v(este)r gerunden(sis).

3) *Lletras apostólicas del papa Sixte IV y carta del Col-legi de Cardenals sobreditas ab data del* 25 *Agost.—Fol.* 144, 145, 146, *a.*

FIDEL FITA.

NOVAS.

Llista de las composicions rebudas en la secretaría de l' ASSOCIACIÓ LITERARIA DE GERONA, desde 'l dia 21 del passat mes.

23. Dios. *Non nibis, Domine, non nobis; sed nomini tuo da gloriam, (Ps. CXIII.)—Rectos decet collandatio (Ps. XXXII.)*—24. Mes de María. *L' hermós mes de maig,—encanta María.*—25. Mi cumpleaños. *¿Cuando será que pueda—libre de esta prision volar al cielo?* (*Fray Luis de Leon.*)—26. El sentimiento de la patria. *No derrameis la sangre del Estado.—Que para redimir nos ha quedado.* (*Ercilla.*)—27. A Cristóbal Colon.—Oda.—*Quien vislumbra la luz de la esperanza.—La gloria al fin de su jornada alcanza.*—28. Quince años. *Donde volaron, ¡ay! aquellas horas,—De juventud, de amor y de ventura,—Regaladas de músicas sonoras,—Adornadas de luz y de hermosura* (*Espronceda*).—29. Ripoll! —30. ¡Si la noche fuese eterna! *Mientras exista una mujer hermosa habrá poesía,* (*Becquer.*)—31. Goig. *Ple lo mon n' es d' armonía.*—32. A ma esposa. *En lo naixement de ma primera filla.*—33. Amor del bon Jesús. *Oh fons amoris perpetui! ¿quid dicam de te?—Quomodo potero tui oblivisci, qui mei dignatus es recordari, etiam postquam contabui et perú?* (*Thomás de Kempis.*) —34. A la Santísima Vírgen, en el misterio de su Concepcion Inmaculada. *Hoc est Virga, in qua nec modus originalis nec cortex actualis culpæ fuit.* (*La Iglesia.*—35. El dos de mayo. «*¡Loca empresa!... Para esclavos es mala tierra Madrid!*»—36. La oració. *Benhaja.*—37. La baixada del francés. *1285—Qui la voldrá, costarli ha.*—38. Lo meu consol. *Qui mihi est in cœlo, et á te quid volui super terram?* (*Ps 72. V. 25.*) —39. La guerra de la Independencia. *El amor á la patria, no conoce obstáculos:—en donde quiera exista obra prodigios.* (*Mabine.*)—40. Amor diví. *Penediment y perdó.*—41. A la pátria. *Son los mismos.—No haga otra gente de constancia alarde.—Que á esto no llegó nunca ó llegó tarde.*—42. Poesía religiosa. Al ángel Custodio.—Himno.—*Quoniam angelis tuis mandavit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis.* (*Sálmo X C., ver 11*).—43. Ma palma. *Oh palma! oh hermosa palma* (.....)—44. Madrigal. A una font. *Quid non speremus amantes.* (*Virg.—Egló. VIII*).—45. Dias de gloria. *¡Pátria!*—46. La Anunciacion. *De las celicas glorias embeleso —De la tierra esperanza, oh madre mia,—De santa inspiracion imprime un beso,—En mi boca y turbada fantasia,*—47. A Dios. *¡Quis sicut Deus!*—48. El poeta. *Muse! contemple ta victime.* (*Lamartine*).—49. Lo naxement de Jesús. *Lo bon Jesús era pobre—Y de pobre torná rich,—Va naixer dins una cova—En punt de la mitja nit.*—50. ¡¡Madre mia!! *Tu bien sabes que te amé—Desde que al mundo nací.* (*Pedro A. Torres.*) —51. La creacion *In principio creavit Deus.....*—52. Memoria sobre la vida y obras del escriptor geroní, Francesch Eximenes.—53. La poesía. *A las damas gerundenses.*—54. El juicio final. *O for á muse of fose!* —55. A la Paz—Oda sáfica.—*Gloria á Dios en la altura.—Paz en la tierra á los hombres.*—56. La Patrona de España. Romances.—*Virgen lucero amado,—En mar tempestuoso claro dia.* (*Fr. Luis de Leon*).—57. La flor y el aura.—Apólogo.—*Uti le dulci,*—58. El nombre de María. *Ave maris stella.*—59. En lo naixement de mon fill. *Esperansa.*—60. *Bells amors! La conquesta de Mallorca.*—61. A Dios. *Toda nuestra alma á nuestro Dios eleva,—y á dar de él testimonio se levanta.* (*Zorrilla*).—62. Las navas de Tolosa. *Feliz el pueblo sea, cuya gloria—brilló en el senó de fecunda fé.*—63. La sorpresa fustrada ó la envidia y la adulacion.—Comedia en un acto original y en verso. *Ego nec studiam sine dixite vena,—Nec rude quid passit videtingenium alterius sic—'Altera possit opera res, et conjurat amies.* (*Horacio*).—64. Invocacion. *Hasta ahora, Señor, solamente os conocia por oidas; mas al presente os tengo delante de mí.* (*Job*).—La enseñanza laica. *Yo soy el que da la ciencia al hombre* (*Psal. XCIII. 10*) *y doy á los pequeñuelos mas claros conocimientos que el no puede enseñar* (*Imitacion de C. L. III, c. 43*).—66. Los dos pueblos. *El cristianismo es la civilizacion.* —67. Germandat. *Ah! si 'm sabian entendre!—Ah! si 'm volian seguir!* (*Mistral*).—68. Plegaria. *Y perdónanos nuestras culpas.*—69. A Clementina. «*Mas, mi dolor cesó cuando te ví.*»—70. A España. «*Entre pesares la esperanza anida,*»—71. A Elisa. «*Ojalá, sientas lo que siento yo.*»—72. A Hebe. «*Como tu luz, yo no encontré ninguna.*»—73. A un arroyo. «*Hoy pienso en vano en la que tanto amé.*»—74. A un amigo. «*El amor es la cadena—Que enlaza á la humanidad.*»—75. A unos recien casados. «*Amaos constantemente—Pues la ley de Dios lo ordena.*»—76. Dame una flor......«*Espera—Que pasen veloces—Los dias actuales.*»—77. La Pátria de mis sueños. *Hay otra vida, sí. ¡No es este mundo—la pátria que soñara el alma mia!*—78. Recuerdo de 1808. ......*¿qué us puch contar que 'm sia més grat, que ho veja més de color de rosa?.....* (*Joaquin Riera*)—79. Conhort en Christ.—80. Misericordia de Dios.—Oda.—*Miserere mei Deus.*—81. A Cuba. *¡Do quier que el hado en su furor me impela—tu dulce*

(1) La carta present fou closa *una hora després.* Es donchs evident que l' Rey estaba llavors en Verges ab lo Sr. bisbe.

(2) Cardenalici.

(3) En *Vérges*, á 28 kilómetros N. E. de Girona y á l' altra banda del Ter.

(4) De la carta dels Cardenals, ahont (fol. 145, b) se recomanan las professons.

(5) 28 Novembre.

(6) Mossen Gabriel Johan.

Digitized by Google

nombre halagará mi oido! (*Gertrudis G. de Avellaneda.*)—82. La Providencia. *Filla de Deu, mare de l'hom piadosa.*—83. La barretina bermella. *Lleó que vas devorar—á nostra princesa un dia,—¡tremola mentres tu vejas—bermella la barretina!* (*Roca y Roca.*)—84. A la Poesía. *Ab tú en aquest mon vull viure—Y ab tu anar á l' altre mon.*—85. Romansos del Comte de Cerdanya. ¡*Nescio*.....—86. A la libertad.—87. La venida de la Virgen.—88. La infancia y la juventud.—89. El poeta. ¡¡*Pobre martir*!!!—90. El sitio de Gerona.—Canto épico. *Quien con bonanza próspera navega.—No hace mucho en ser buen marinero, etc.* (*Rufo—Austriada C. XVI.*—91. Llibertat. *No ya temps que no torne.* —92. ¡Patria, patria! *¿Y quien en este valle de lágrimas no se alegraria al ver este gozo celestial y eterno?* (*Fenelon*).—93. Lo tambor. *Quin dol!*—94. A la Patria. *La mèva es la millor perque es la mèva.*—95. Nuevas conquistas. ¡*Adelante*!—96. Teatro infantil.—Fé, Esperanza y Caridad.—97. A María al pié de la Cruz. *Muger, hé ahí á tu hijo.* (*S. Juan Cap. 19, v. 26.*) —98. La batalla de Covadonga,—Oda. *Historia vero testis temporum* (*Ciceron*).—99. A la memoria del pus ardit y may prou enomat defensor de la inmortal cibtat de Girona En Marian Alvarez de Castro. «...... *ta memoria viurá tan en lo mon com viu la historia.*» —100. La muerte de Jesús. *Et observatus est sol: et velum templi scissum est medium* (*S. Luc. CXXIII. v. 45*). —101. A España.—Oda. *Vers. 1.° Perdona virgen pura.*—102. A la inmortal Gerona. «*Pero, entre males, la esperanza anida.*»—103. A consuelo. «*Bajo los sáuces, te hablaré de amores.*»—104. Lo verdader conhort.—Balada. *Refugium pecatorum.*—105. La Riquesa. *Saborum dulce lenimen.*—106. Epístola á Dalmiro contra los materialistas. *No el ciego acaso; un Dios, un Dios tan solo—Nuestra admirable máquina podia—Trabajar; solo un Dios darle la vida—Y este espíritu inmortal que piensa.*—107. A Catalunya. ..... *Millors encara—Palaus tu elevas tras valenta punya,—Hont del saber en l'ara—L' esprit de Catalunya—Monarca del trevall, son ceptre empunya.* (*Lluis Roca y Florejachs*).—108. Un nin d' amor.—Anacreóntica. *Ad ogni uccello—suo nido é bello* (*Prov. Italiá*).—109. A ma pátria. *Siempre que un pueblo entre los hierros gime—Y alienta y se mejora—Un héroe nace y lucha y le redime.* (*Fernando del Alisal*).—110. La Fé. *Qui creu se salvará.*—111. A una inconstante. *Audaces fortuna juvat.*—112. A mi amada.—113. Rondalla. *Axís fou.* —114. Lo sagristá. *Las campanas de la vila—Tocan á morts* (*Balaguer*).—115. La curiosidad. *La mujer por naturaleza es muy curiosa.*—116. La Poeta. *Poeta nascitur.*—117. Amor. *Impresion plácida—Del alma mia.* —118. Delirio. *Ya que un alma de fuego me diste—Porque un alma de fuego no hallar?* (*Romea*).—119. —Lo batetx.—120. Berenguer Ramon. *Penediment.* —121. El baile. *Suene la gaita—Ruede la danza.* (*Piferrer*).—122. A mi amada. *Amor misteriosa—clau de maravellosa—nova existencia de un pervindre ignot.* (*F. P. Briz*).—123. La nineta y 'l pastoret. *Omnia vincit amor et nos te damus amori* (*Virgili*).—124. Música celestial. *Y lo toch de Ave-Maria—fa salve á la llum novella.* (*P. de A. Penya*).—125. A la Primavera. *Y 'ls aucells llurs cants refilan—y las flors llurs cálzers obran.*—126. Mi amor. *Llama divina, es el amor.* —127. El 8 de diciembre.—128. La justicia de Dios. —Un blasfemo. *Y la lengua es fuego, un mundo de maldad, etc,* (*Epist. de S. Juan*).—129. Delirio. *Plácenme historias pasadas.—De andante caballeria.—y los cuentos de las hadas.—*........ (*Juan Arolas*).—130: El incendiario. *Y la tea blandia furiosa—*..........*—solo espera la triste señal.*—131. Cel de gloria. *Escolta Boileau!!*....—132. Pere del punyalet.—Romans históricb. *En sa cambra está 'l rey Pere—de si mateix enutjat.*—133. Las Varas. *Que dulce es una varita!* —134. Plegaria. A la Virgen del Santuario. *Ad te clamamus gementes et flentes in hac lacrymarum valle.* —135. A la Purísima Concepcion, patrona de las Españas. *Mi canto solo es un eco—Del canto de la nacion.* (*Francisco de P. Estrada*).—136. La navecilla de Pedro. *Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navianla esperiretur fluctibus.* (*Math. cap. 8, v. 24*). —137. El Amor.—Oda. *El amor es infinito—Si se funda en ser honesto;—Y aquel que se acaba presto—No es amor sino apetito.* (*Cervantes*).—138 Cobles de l' amor. *Spe.*—139. A Dios. ¡*Alabemos tódas las cosas Señor del mundo!* ¡*Oh quien diese voces por él para decir cuan fiel sois á los que os sirven,* (*Sta. Teresa de Jesús*).—140. A España. *Alúmbrame la mente, Musa santa—Y entrégame templada bien la lira:—Tu lira que vibrando, suena y canta—La lira que al soñar, canta y suspira;*.........—141. ¡Alvarez! *Vir.*—142. Fides. *Y Dios vió que la luz era buena y la separó de las tinieblas.*—143. Dolora. *Consolatrix aflictorum.*—144. Lisa. *El amor causó nuestra muerte,* ¡*maldito amor!* (*Kaijks-Fran*).—145. Lo cor me fa mal. ¡*Cuantas ninas ploran sempre—al recort del temps felis!*—146. A María. *Qui ne pogués ser aucell—pera dir sempre ton nom!* (*Joan Bap. Buxó*).—147. Corrandas. *Una cansó de ma terra,—fadrinetas, vull cantar....*—148. La caritat. *La Caritat—es lo gra que ben sembrat—produeix la millor espiga.*—149. Somni de benauransa. *També jo vull cantarte, oh patria mia!*—150. A la Verge de Misericordia, advocada de Reus. ¡*Mare de clemencia!* —151. A la virgen de misericordia, abogada de Reus. ¡*Madre de Misericordia!*—152. La mas bella peregrina ó la Vírgen del Mar. *Vas insigno devotionis.*—153. A la Vírgen de los Desamparados.—Oda. ¡*Oh dulce madre celestial y bella:—Feliz mil veces quien á ti se acoge; etc.* (*Zorrilla*).—154. A mis queridos hermanos, etc. *Un recuerdo de amor que nunca muere,—Y está en mi corazon.* (*Espronceda*).—135. La niña y las flores. —Emblemas.—156. ¡Barretinas despertau!—157. A Deu. *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.* (*S. Pablo*).—158. La veu de Deu. ¡*Oh dolsa soletat de molts fugida!* (*Permanyer*).—159. L' alguasil y l' alcalde.—Romans históricb.—160. Mi novia. ... *que no sea verdad tanta belleza!* (*Argensola*).—161. Recuerdos de un trobador.—162. Poesía dedicada á N. S. de las Mercedes. *Oportet semper Orase.* (*S. Luc. XVIII, 1.*) —163. Memoria exponiendo los beneficios que produce el alcornocal.—164. Disertacion histórica sobre la importancia moral y material de la villa de San Feliu de Guixols desde los primitivos tiempos hasta nuestros dias.—165. A la Verge en sa soledat. *Gemitus matris tuæ ne obliviscaris.* (*Eclesiástico, VII, v. 19.*) —166. De Covadonga á Granada. *Gloria á España.* —167. Gloria al obispo y mártir San Narciso, protec-

Digitized by Google

tor de la inmortal ciudad de Gerona.—168. A la Verge de las Mercés, Redemptora de captius. *A ti el iman de mi alma, etc.* (*F. Pallés*).—169. Ensomni. *Camí de llum que axís que 's veu ja futx.*—170. A la mare de Deu de Montserrat. *Salve, Regina.*—171. L'aplech. *Dexeu, dons, los vostres llits,—jovenets de la comarca,—dexeu prest los vostres llits,—minyonetas de la plana.*—172. Dolor y consol. *Si 'l mon me fa la guerra, la fé me salvará.*—173. Per amor de Deu. *Amen dico vobis; etc.*—174. Pensaments de nius. *¿Quis dabit mihi alas?...*—175. De Nazareth á Bethlem. *Bon viatje.*—176. Gracias. *Misericordias Domini in eternum cantabo.*—177. Lo dot de Na Marianna. *Com aquesta.*—178. Cansoneta d' hivern.—Las llenyateras. *Pobretas!*—179. A María.—Sonet. *Ad te clamamus.*—180. Esquellots. *Axó pla!*—181. Grato recuerdo. *Cuan dulces son las noches de verano pasadas á tu lado.*—182. Crim y expiació. *Jerusalem, Jerusalem!*—183. Crit de l' angel desvetllador en la fi del mon. *Y fou fet judí de cada hú segons sas obras.*—184. Lo general Margarit. *Fustum et tenacem propositi virum.* (*Horaci*).—185. Amor. *Oh llum del cel!*—186. Per amor de Deu.—A les gironines.—187. Cansó. *Qui ho dirá?*—188. Insomni. *En vespras de véurela.*—189. Montjuhich. *Geganta calavera!*—190. Lo somni de Napoleon. *Y tantas ambicions se convertiren en torra de Babel.*—191. Grandesa! *Voici ce qu' on entend.* (*V. Hugo.*)—192. A Don Mariano Álvarez, gobernador de Gerona. *Ceux qui pieusement son morts pour la patrie; etc.* (*V. Hugo.*)—193. A Álvarez.—El héroe de Gerona.—Oda.—194. Elia. *Dass mehr Licht herein Komme!* (*Goethe*).—195. Gent de mar. *Las preocupacions d el poble.*—196. A la prenda del cor. *Deu, Patria, Aymia.*—197. A la Vírgen María en su Inmaculada Concepcion. *Virga clemens.*—198. Soletat. *Vivir quiero conmigo,—Gozar quiero del bien que debo al cielo—A solas, sin testigo...* (*Fr. Luis de Leon.*)—Los cinco misterios de dolor. *Jesus autem emissa voce magna expiravit* (*S. Marcos*).—200. Al recort de N' Álvarez. *¡Glo ria!*—201. Insomnio del alma. *Quod si me lyricis vatibus inseris.*—202. Al mar,—Oda. *Las maravillas del espacio revelan una inteligencia infinita.*—203 Suspiros de Zaida. *Pues que lo ofrecen las bellas—Del amor, cantaré á ellas.*—204 A un reloj.—Soneto. *Nunca....*—205. A Sócrates, *Proh curia inversique mores.* (*Horacio.*)—206. A una Concha.—Alegoría. *Solucion.*—207.—Romanticismo.—Elegía. *Amor es locura.*—208. Decepcion. *Belleza y frialdad.*—209. El monasterio de Ripoll.—Memoria descriptiva de este célebre monumento bizantino en sus relaciones con la religion, las ciencias y el arte.—210. Al natalicio de Cervantes Saavedra.—Fantasía.—211. Ramon Folch.—Leyenda histórica. *Inmortal con la fama de Gerona.—El mundo guardará la de Cardona.*—212. Gerona la inmortal.—213. La rosa.—214. Luto.—215. El sueño de un tirano.—216. La Caritat. *Vengué al mon ab Jesús y á ell ens torna.*—

Gerona 16 de Octubre de 1872.—P. A. D. F. Joaquim Riera, *Secretari.*

—

Ha sigut entregada á l' empresa del Teatre Catalá, pera posarse dintre de curt temps en escena, la nova comedieta en un acte y en vers de En Joaquim Riera titolada: *Los Vehins.*

ASSOCIACIÓ LITERARIA DE GERONA.

Esta Associació en Sessió d' ahir acordá la distribució de premis á las composicions presentadas en certámen; y fou en la manera y forma que segueix:

PENSAMENT D' OR AB ESMALT.—N. 98. La batalla de Covadonga.—*Historia vero testis temporum.* (Ciceron).

Primer accésit.—N. 94. A la Pátria.—*La méva es la millor perque es la méva.*

Segon accésit.—N. 189. Montjuhich.—*Geganta calavera!*

Mencio honorífica.—N. 90. El sitio de Gerona.—Canto épico.—*Quien con bonanza próspera navega etc.* (Rufo-Austriada. CXVI.)

PLOMA DE PLATA.—N. 97. A María al pié de la Cruz. —*Mujer, hé ahí á tu hijo.* (S. Juan Cap. 19 v. 26).

Primer accésit.—N. 216. La Caritat.—*Vengué al mon ab Jesús y á éll ens torna.*

Segon accésit.—N. 79. Conhort en Christ.

Mencions honorífícas.—N. 80. Misericordia de Dios. Oda.—*Miserere mei Deus.*—N. 82. La Providencia.—*Filla de Deu, mare de l' hom piadosa.*

LLORER D' OR.—N. 29. ¡Ripoll!

Primer accésit.—N. 37. La baixada del francés. 1285. —*Qui la voldrá, costarli ha.*

Segon accésit.—N. 120. Berenguer Ramon.—*Penidiment.*

ESCUT D' ARMAS DE GERONA, DE PLATA DAURADA.—N. 209. El monasterio de Ripoll.—Memoria descriptiva de este célebre monumento bizantino en sus relaciones con la religion, las ciencias y el arte.

Menció honorífica.—N. 52. Memoria sobre la vida y obras del escriptor Gerony Francesch Eximenes.

FLOR NATURAL ACOMPANYADA D' UN LLAS BRODAT D' OR. —N. 202. Al mar.—Oda.—*Las maravillas del espacio revelan una inteligencia infinita.*

Primer accésit.—N. 59. En lo naixement de mon fill.—*Esperansa.*

Mencions honoríficas.—N. 93. Lo tambor.—Quin dol!—N. 25. Mi cumpleaños.—*¿Cuando será que pueda—libre de esta prision volar al cielo?* (Fray Luis de Leon.)—N. 178. Cansoneta d' hivern.—Las Llenyeteras.—*Pobretas!*

UN ECZEMPLAR DE LA EDICIÓ DE GRAN LUCSO DE LA «DIVINA COMEDIA» (Premi estraordinari ofert per lo President de l' Associació Literaria.)—N. 55. A la Paz.—Oda sáfica.—*Gloria á Dios en la altura—Paz en la tierra á los hombres.*

Las LIRA DE PLATA y ROSA DE PLATA no han pogut esser adjudicadas.

Lo que 's fá públich per satisfacció dels interessats. Gerona 24 Octubre de 1872.—Lo President, *Francisco de P. Franquesa.*—*Joaquim Riera,* Secretari.

—

Se 'ns ha dit que entre 'ls poetas premiats hi ha 'ls Srs. Ubach, Roca, Matheu y Molins.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa Catalana, Petrixol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Novembre de 1872. Núm. 19.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.		Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Los subscriptors, per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . .	12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

Los Reys de Aragó y la Séu de Girona: per *Fidel Fita*.—La Anyoransa de la Mort (Poesía): per *Geroni Forteza*. —Certámens poétichs de Gerona: per *Emilio Grahit*.—L' Angel del Sepulcre (Poesía): per *J. Pella y Forgas*.—Las Estisoras: per *F. Manel Pau*.—Exposició marítima: per *S. O.*—Ton Esguart (Poesía): per *Jordi Codina y Bordoi rich.*—Baladas: per *Felip de Saleta*.—Correspondencias.—Novas.—Reclam.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

XXXIV.

Recepció y estancia del Rey en Girona en los dias 4 y 5 de Decembre de 1471.—*Fol.* 146 *ab*, 147 *a*.

1) *Deliberació del Cabildo.*

Quarta decembris, die sancti Dalmacii, acceperunt domini de capitulo quod S(erenissim)us ac victoriosissimus dominus noster Rex debebat intrare civitatem gerunde. Quo audito, deliberatum (fuit) quod, licet jam semel anno M.CCCCLXVII fuisset processionaliter receptus et juramentum de observandis libertatibus ecclesie et privilegiis ejusdem, prout s(upra) in isto eodem libro continetur in XXIIII carta (1), prestitisset; adhuc tamen, propter novam exu'tationem et quia per duos annos et ultra fueramus sub obediencia ducis calabrie, et ideo de novo exacte fuerunt et prestite fidelitates, prout supra habetur in carta CXXXI (2), ideo et alia ex causa fuit deliberatum *quod de novo solempniter recipe-retur cum capis.*

2) *Per rahó de trovarse absent lo Sr. bisbe Margarit, se havia offert com preste officiant de la recepció lo Il-lustrissim* Sr. Francesch Ferrer *bisbe de Mallorca; pero sentintse cansat del viatje en que acompanyava al Rey, recaygué son cárrech en lo vicari general de Girona y escriptor de aquesta relació, lo* Dr. *Alfonsello.*

In qua receptione, quia absens erat R(everendissimus) dominus episcopus, —et R(everendissimus) d(ominu)s f(ranciscus) miseratione divina majoricensis episcopus (3), qui obtulerat facere officium receptionis, fuit ex labore itineris fessus;—ideo *ego*, deficientibus ipsis, feci officium, in quo servabimus ordinem sequentem.

3) *Orde de la recepció fins que s' presentá l' Rey.*

Quia primo elegimus octo precentores, et duos *michi* ascistentes, et unum ven(erabilem) presbiterum de capitulo cum ceroferariis qui precedebat omnes cum *tabulis evangeliorum* quas vocamus *test*. Et contrario ordine processimus: quia per medium scale decendit qui *textum evangeliorum argenteum* deferabat cum acolitis et ceroferariis, et statim sequebamur nos, s(cilicet) ministri et ego; et hinc inde per chorum descendebant honorabiliores de capitulo, deinde ceteri suo contrario ordine, usque ad ultimum gradum ante portas dominorum johannis fullani et p(etri) serra. In quo replano erat parata cathedra episcopalis *ferrea* cum tapetis pulcrioribus et pulvinaribus in cathedra, super quam erat etiam pannus aureus, et super eum missale cum cruce domini nostri Jesu christi in qua erat et(iam) de *ligno crucis*: pulsantibus cimbalis cum jubilo, remanentibus octo precentoribus *in* 2.º *replano*, sive in secunda statione graduum, et nobis tribus cum illo qui *textum* deferebat *in ultimo* retro cathedram.

4) *Cántich de tot lo Clero. Lo Rey s' agenolla y prega devant de la Creu. Discurs que li fa lo* Dr. *Alfonsello.*

Et quamprimum vidimus Regiam majestatem, precentores ad sonum R(esponsorii) *«quatuor animalia»* inceperunt cantare R(esponsorium) de communi confessorum *«eligit eum;»* deinde totus clerus secutus est eos usque ad v(ersiculum), qui fuit per eos solemniter decantatus. Et statim, cum Regia magestas fuit ante cathedram, flexis genibus oravit. Et statim oratione finita, petita licencia a majestate sua breviter proposui que ordinata fuerant, scilicet: *leticiam sui adventus, et amorem et fidelitatem prelati capituli et cleri, civium et habitatorum commemoravi, et constanciam et pacienciam in adversis spacio septem annorum et tristiciam mutationis status ac penam sine culpa fidelium, et reliqua, concludendo duo: primum quod m gestas sua dignaretur decernere nos fuisse et esse semper fideles, ac si nunquam fuisset secuta mutatio status;* 2m, *quod dignaretur juramentum de observandis libertatibus ecclesiasticis renovare, et al*(iunde) *habere recomissam eclesiam, et ejus servitores, et totum principatum ad laudem dei et utilitatem animarum et rei publice hujus principatus.*

5) *Blocuent resposta y jurament del Rey. Magnats que l' acompanyavan: entre ells, Felip son net y fill de Carlos de Viana.*

(1) Document XIV.
(2) CXXXXI devia escriurer.—Doc. XXXII.
(3) VILLANUEVA, XXII-81, no va notarho; peró, devia saberho.

Digitized by Google

Quo audito, ita seriose omnia verba repecit ac si a majestate sua fuissent composita, et elegantiori ordine comendando omnes; et ad omnia R(espondit) se esse valde contentum. Et ita, jura(mentu)m solempniter prestitit super crucem domini et super sancta dei evangelia in presencia populi, officialium, et curialium s(cilicet) R(everendissimi) domini episcopi majoricensis, comitis de golizano, et philipi de aragonia filii illustris karoli quondam primogeniti S(erenissi)mi domini nostri Regis, et aliorum baronum et militum; de quibus omnibus discretus p(etrus) de bagudano notarius instrumentum confecit: forma est jam supra incerta in carta XXIIII.

6) Fi *de la cerimonia. La taula de or de la comtesa Ermesinda. Lo Rey. pujant al palau del bisbe per ferhi nit, promet quedarse en Girona lo dia vinent pera satesfacció del poble.*

Deinde fuit collocatus in gremiali *ad dexteram mei*, sacerdotis; et intravimus ecclesiam cantantibus *«te deum laudamus»* cum organis. Et sic intravimus capellam beate marie simul cum regia magestate; fuitque servatus ordo descriptus in pontificali in versiculis et oratione. Fuit tamen addita oratio *«deus, qui victorie,»* que est de grossa littera in fine collectarii. Deinde, completa solempni receptione, R(everendissim)us dominus majoricensis episcopus dedit benedictionem. Et statim Regia celsitudo, instante comite de gulisano et aliis curialibus; voluit videre *tabulam auream altaris* et circuire totum altare circumcirca; et plures, qui cum eo aderant, testificati sunt se non vidisse simie. Et cum vellet ascendere palacium supplicavimus magestati sue quatinus dignaretur pro consolatione devoti populi remanere in crastinum; et placuit sibi.

7) *Matí del* 5 Decembre. *Lo Rey en la Séu. Paraulas notables que digué elogiant al duch de Calabria. Visita l' sepulcre de S. Narcis.*

In crastinum, missam audivit in sede, in altari beate marie. Demum intravit thezaurariam, quam reperit ornatissimam et egregie paratam cum omnibus reliquiis et jocalibus ac custodia super mensam, seu tabulam magnam; et dominos de capitulo cum capis suis celebrantibus capitulum, quia *ex arrupto intravit* (1). Et iterum visis omnibus, Regia magestas cum ceteris curialibus, comendantes ecclesiam et ministros ejus mirati sunt quod, attenta mutatione status in personam alienigenam, ita fuerint omnia ab integro conservata usque ad *cupam caroli magni*. Et post pauca adjecit: *«virgo maria seipsam defensavit,»* et quod *«ill(ustrissimus) dux calabrie inter ceteras virtutes erat timoratus et bonus christianus.»* Deinde accessit ad visitandum corpus beati narcissi.

8) *Desprues de la mitgdiada cavalca l' Rey per tota la ciutat. Aclamacions y entusiasme del poble.*

Post prandium vero equitavit per totam civitatem, cujus personam venerati sunt omnes habitatores civitatis gerunde; et ex corde, letis oculis, Regium honorem exhibuerunt. Et exultantibus animis factus est concursus populi, ut jam non possent saciari in sola visione; sed osculabantur manus qui poterant, et ceteri pedes; alii vero *parvulos sibi presentabant pre magnitudine amoris et leticie*, compacientes justo et innocenti quod tanta mala passus fuisset in rebellione malorum.

(1) Tractávas hi de la canongia Gironina, que, essent primerament propia de Ausias Despuig arquebisbe de Monreal, recaigué en la persona del bisbe de Mallorca.— (*Fóleo* 147, *b*.)

9) *Consideracions politicas del* Dr. *Alfonsello.*

Quorum corda deus inmutasse visus est, quia persecutores ejus facti sunt acerrimi defensores; et sunt quamplures qui predicant nomen suum et virtutes, et fatentur se deceptos et delusos ac detentos fuisse in errore barchinonensium usque ad perditionem civitatis gerundé, in qua omnes fideles sui erant examinati sicut aurum in fornace. Et ideo, data co(municat)ione eorum cum ceteris de diocesi, plures illuminati sunt, et informati eorum exemplo et persuasionibus bonis et catholicis; et nisi fuisset paucorum barchinonensium versuta calliditas et nequicia, eciam civitas ipsa barchinonensium et tota patria credidisset gerundensibus, tamquam electis a deo et fidelibus Regie magestati. Et secundum signa que videntur, in brevi miserebitur nostri deus et pax erit in diebus nostris ut serviamus deo in pace sancta; quam ipse concedat qui corda discipulorum suorum pacificavit et pacem eis in testamento reliquit dicens *«pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, non quomodo hic mundus dat ego do vobis,»* et Jo(hannis) in prima (epistola) canonica, c(apite) III: *«filioli, non diligamus verbo, nec lingua; sed opere et veritate.»*

XXXV.

Acte del 13 *de* Decembre 1471. — *Guidátich dels pagesos de remensa otorgat per lo* Rey.— *Fol.* 150, *b*.

Terciadecima decembrit convocavi capitulum, s(eu) die sancta lucie, in quo fuerunt multa deliberata.

Et primo fuerunt deliberate due littere, seu epistole: prima ad R(everendissimum) d(ominum) episcopum, 2.ª ad M(agistrum) jacobum taranau advocatum nostrum, ejusdem effectus, s(cilicet) — quomodo intelleximus *rusticos* solita malicia impetrare velle, seu jam *impetrasse a regia celsitudine guidaticum* vel dilationem, qua durante, minime compelli possint solvere debita cujuscunque generis, — ut inde faciant debitas provisiones; quarum prima expedietur per hon(orabilem) p(etrum) vedrunam, 2.ª a me, qui sic onus accepimus.

FIDEL FITA.

LA ANYORANSA DE LA MORT.

Á LA AGRACIADA NINA NA MARIETA ROSSELLÓ Y ZAVALETA.

¡Pobre floreta d' amor!
¡pobre estel de clara llum!
demá perdrás ta claror,
demá perdrás ton perfum.
GERONI ROSSELLÓ.

¡L' has besada tantes hores!
amaga exa poncelleta!
no plores, filla, no plores
qu' es al cel ja s' animeta.

—¡Ay mare, ma dolça mare!
d' anyorança l' cor s' estella,
y quant bes exa poncella
me sonriu la seua cara!

—Si te ves, ell te diria
que axugasses lo teu plor.
—¡Ma mareta! ¡si l' seu cor
d' exes llágrimes vivia!

Digitized by Google

—¿Mon amor no t' aconsola!
¿mon afany será fal-lera!
—Jo sens ell som tota sola!
sens l' amor, l'amor no espera.

—¡Filleta meua estimada!
gira 'ls ulls envers la gloria.
—Cel del cor es sa memoria,
y del cel no he tornada.

—Mor lo sol, ¿no sents cantar
'os aucells á dins de l' horta?
—Si la llum del sol ja es morta,
veurán l' auba clarejar.

—Tu també, filleta meua,
tú veurás la matinada.
—¡Ay! ¡veníu! ¡¡una besada!!...
la derrera será seua.

¡Amor de la meua vida!.....
mare mia! exa campana
que mes llágrimes demana,
es la seua veu que 'm crida.

Ja vendré,... no estaré estona.....
no mes plany á ma mareta!.....
¿ho sentiu? la poncelleta
engastáula á ma corona.

¡Ay! la fosca s' en devalla,
¡adeu, ma mareta, adeu!
ja m' espera la mortalla,
jo m' en vatx al costat seu.

GERONI FORTEZA.

Palma 14 d' Agost de 1871.

CERTÁMENS POÉTICHS DE GERONA.

IV.

La justa poética fou precedida de tritllos generals, salvas d' artillería, fochs artificials, y solemnes funcions, que acurtaren lo temps destinat al certámen, per lo que, si be en 'l dia de S. Francisco Xavier se llegiren algunas poesías, la major part tingueren de serho 'l diumenge vinent, dia en que 's repartiren los premis y se llegí la sentencia, lo que tingué lloch dins l' iglesia de San Martí, convenientment engalanada.

Es sumament curiós un detall que dona conexensa de las costums de l' época. Llegidas las poesías, sis noyets de l' escola del Col legi ocuparen tantost la tribuna y ne llegiren deu d' humorísticas (tantas com quadrillas), desentrotllant, ab lo mateix estil y llenguatge, los diversos temas proposats. També fou llegida una sentencia escarnint la donada péls jutges del certámen.

Diu lo P. Ruiz que la escullida y numerosa concurrencia que assistí al lliterari acte, ne sortí molt satisfeta, tant de las composicions llegidas, com de la solemnitat de la festa.

Toca en bon orde donar ara compte de las poesías que 's presentaren al certámen.

Los certámens poétichs celebrats per aquest temps á Catalunya son clara mostra del mal gust llavors dominant en la lliteratura. Mes qu' altre cosa, eran certámens escolástichs que lligavan l' esprit dels poetas á curts espays, corrompent lo bon gust y apagant la verdadera inspiració. Per axó no hi concorrian los poetas de primer orde, perqué no 'ls era possible acomodarse á la multitut de capritxosas retglas que s' senyalavan en los cartells. Lo certámen de Gerona es una demostració de lo dit, de manera que las poesías correspongueren á la mesquinesa del cartell.

Molta petulancia en aquellas poesías que tenen pretensions d' heróicas, es lo que se 'ns presenta en primer lloch, com per exemple aquest comensament de la sentencia dels mantenedors:

Cuando plugo al Artifice Divino
Reducir sus arquetipas Ydeas,
Al afecto mayor y mas galano,
Atesorando alegres azuteas.
Y rasgando en el muro diamantino
Claros balcones (obra de su mano)
De primor sobrehumano
Para ver de sus ojos con la lumbre
La varia muchedumbre
De criados, ó cosas que á criado
Para que ante su estrado,
Todo asista, y a su pestañear corra,
Pié en tierra, falda en cinta, en mano gorra.

En los pensaments se vehuen també grandíssims defectes; á mes de tenir poca novetat y conveniencia, se presentan la major part de las vegadas falsos, embrollats, insubstancials, y sobre tot encara violents, forsats y rebuscats. La espressió pesada molt sovint, y en general la forma sumament defectuosa, acaba de dibuxarnos un quadro de mal gust en la part lliteraria de las festas de Gerona. Hi ha emperó algunas encara que pocas escepcions.

Perque 's vegi quant veritat es lo dit, copiaré per mostra algunas de las poesías conservant llur ortografía.

En la primera quadrilla obtingué 'l primer premi Vicens Loviano ab la següent poesía:

IGNATUS AUTHOR SOCIETATIS JESU.

ANAGRAMA.

Hic Natus istos suavi vita Regite.
Yuvida dum færæ rapit in clementia motis
Loiolam, et Sachesis pallida, ad astas vocat;
Institui pueros, iterum noluisset Alumnis
Commendare Pater: mors tamen ipsa vetat.
Sacra nequit sociis monitura resolvere labra.
Quæ tamen ore nequit, nomine verba tulit.
Nam si transvertas Anagram mate nomine fausto
Ignati sociis talia verba sonant.
Hic natos istos regite, atque elementa docete
Grammatices, *suavi vita*, ut ad astra vocent.

S' emportá 'l segon premi Lluis Zapata, é hi enviaren poesías, Salvi Zaravallo, Pere Joan Beltran, Joan Martin, Francisco Muntaner, Jacinto Pibernat, Geroni Vilar, Diego Fernandez, Miquel Bonifai y Joseph Mara de Gelpí.

En la segona guanyaren, lo primer, Arnau Dabillio y 'l segon Joseph Gracian. Hi enviaren poesías Silvestre Bertuelo, Joan Torrens y Pere Castellarnau.

Lluis Perez fou lo poeta premiat ab lo primer premi de la tercera quadrilla, y Elvira Sarriera ab lo segon, per la següent poesía.

Digitized by Google

CANCION.

A quien podre pedir la corva lira
Al Metinneo, Arion, Mercurio, o Lino,
A Orfeo, Emonio, o Anfion suave,
Para cantar de Ignacio tan divino,
Que el coro de los Angeles admira
Lo que en su pecho humano, de Dios cabe
De la prudencia grave
El punto subidisimo, y sublime,
Con que leyes imprime
En candidas, y puras blandas pieles
De corazones fieles,
Cuya doctrina en raptos aprendida,
Almas conduce al puerto de la vida.
O pedire a la pregonera fama
La argentada, sonora y dulce trompa,
Porque mi voz con ella el orbe llena
(Sin que el aire de embidia la interrompa)
De la luz fulgurante, que derrama
De Ignacio el nombre, que a ilustrarle viene:
Mejor sera, que suene
En su boca mas bien exercitada
En alabanza amada,
Que de Ignacio glorioso a la escelencia
Mi corta inteligencia
Es desigual, si Dios que a Ignacio ensalza
Mi natural ingenio no realza.
Mas que digo una trompa? mas trompetas,
Oigo de Ignacio en el retrete oculto,
Que del Siná sagrado en la alta cumbre,
Celebrando en pacifico tumulto,
Las potencias del alma en Dios quietas,
Sus leyes de amorosa servidumbre.
No con la pesadumbre
Del espantable clamoroso estruendo
Que en el desierto horrendo
De aquel secreto inaccesible Monte
Causava en su orizonte
El eco de sus sones temerosos,
Voces, truenos, relampagos furiosos.
En silvo blando, y en sutil marea
Se representa Dios a Ignacio santo,
Para dictarle leyes saludables,
Escritas con su dedo inmenso, tanto,
Que el orbe capacisimo rodea,
Y pudiera ceñir innumerables
Leyes incomparables,
Y por divinas inmutables leyes,
Que no inventan los Reyes,
Y hacen a sus humildes profesores
Reyes, y Emperadores.
Porque de Ignacio la nobleza ilustre
En sus humildes hijos no se frustre.
Traslada Ignacio, no en materia dura
De piedras intratables, y groseras,
Las leyes sobiranas, que recibe,
En las tablas del pecho siempre enteras,
Que la obediencia facil asegura,
Que incorrupta en sus fieles hijos vive.
Nuevo Moisen, que escrive
Leyes del Cielo en mas constantes hojas
Libre de sus congojas
A subditos mejores en tal grado,
Que para ser traslado
Cada cual dellos de su noble Padre
No se si hay cosa en el, que no le cuadre.
Arde en fuego de Dios el sacro Siná
Y Moisen con su lumbre resplandece,
Mas que el fulgido Sol cuando se encumbra.
Arde en Ignacio el mismo fuego. y crece
En copia tan estraña, y peregrina,
Que hasta su nombre ignifero relumbra:
Ni por eso deslumbra
Como el claro Moisen, cuando mas arde
A su pueblo cobarde,
La vista pura de sus puros hijos,
Que en el los hojos fijos,
Contemplan de su luz los rayos bellos:
Porque es Ignacio Sol, Aguilas ellos.
Deste origen de luz y ardiente fuego
A sus instituciones comunica
Calor Ignacio poderoso, y fuerte:
Que con palabras de su boca rica
Alumbra al mundo en ignorancia ciego,
Para que en sus errores se concierte.
Del pecado convierte
El frio humor en el calor ferviente
Del amor escelente,
Que las almas con Dios, por nueva traza
Compone. junta, enlaza.
Siendo la ley de Ignacio su linterna,
Que tan dichosamente las gobierna.
Que barbara nacion abarca el mundo
De la cristiana religion diversa,
Que por Ignacio en viva fe no luzga?
Que Cita, o Trace, Nabateo, o Persa,
Que de sus hijos al saber profundo
Vencido de su luz, no se reduzga?
Mal la embidia lo juzga:
Mas la continua esperiencia prueba
Su verdad siempre nueva,
En los nuevos triunfos, y victorias,
Que acumulan las glorias
Del Capitan Ignacio, que asi influye
Valor en los soldados que instruye.
Calle el legislador Lacedemonio
Licurgo sabio Filoslao, y Minos
Platon, Masurio, Fido, y Ipodamo,
Callen Ginnosofistas peregrinos,
Caldeos que venera el Babilonio
Faleas, Solon, Zamolsis, y Androdamo,
Yo a solo Ignacio llamo
Legislador divino, y sus decretos
Sabios, justos, perfectos,
Que en los efectos muestran la eficacia
Del raudal de la gracia,
En que mojo los labios, y la pluma;
Para hacer dellos tan divina suma.
Cancion mucho me pesa,
Que intitular te quieras de mi nombre,
Viendo cuanto me asombre
La alteza del sugeto, a donde aspiras:
Mas si humilde te miras,
Ya Ignacio amigo de humildad, confia
Que cumplira el deseo, que te guia.

Hi enviaren també poesías, Diego de Vera y Ordoñez de Villarquiran, Francisco de Almenara, Geroni de Alvarado y Joseph de Aguilar.

Com sabem per lo cartell, la quarta quadrilla exigia que las composicions fossen escritas en catalá, y, greu sap confesarho, fou la menos concorreguda de totas, puig sols tres foren los poetas que hi obtaren. Guanyá 'l primer premi Magí Llobet, lo segon Jaume Salvador, y ademés hi enviá un altre poesía Ramon Torrella. Véuslas aquí.

REDONDILLAS DE MAGÍ LLOBET ESTUDIANT DE LLEIS.

Sol Xavier sou singular
Puig que naxent en Ponent,
Y ponentnos en Orient,
Mols llochs voleu illustrar.
Vostra rara llum es tanta,
Y de prodigis tan rars:
Que enlluerna 'ls ulls mes clars,
Y als mes Filosofs espanta.
Per ser tal. no pot estar,
En un sol lloch recullida:
Y sens estar dividida,
Diversos llochs ve a ocupar.
Pero no se en veritat.
Com sen tot sol ocupau

Digitized by Google

Ab la vostra claritat.
  Per ser sol lo Sol, de un lloch
Los raigs per tot lo mon llança
Y ab cent mans diuhen alcança
A tot lo Mon, poch a poch.
  Pero vos nous contentau,
Sent Sol de fer lo mateix;
Puig tant lo vostre zel creix,
Que en moltes parts vos posau.
  Escriuen que juntament
En España, en tres llochs veren
Al Sol: pero conegueren,
Que allo tot era aparent.
  Mes vos que sou del Mon sol,
Foreu vist, no aparentment,
Sino realment present
En molts llochs, sent ú tot sol.
  No podent lo Sol baxar
Del Cel par que en laigua 'l vem:
Y per altra part sabem,
Que en dos llochs no pot estar.
  Pero vos tot sol Xavier
Dins del aigua foreu vist
En lo esquif anar molt llist,
Sens dexar lo lloch primer.
  Cristo ques Sol de justicia,
Pera tots comunicarse;
En molts llochs volgué dexarse,
Pera dar llum a tots propicia.
  Pareix Xavier lo imitau,
Puig que ell de baix vels, e teles
De accidents, vos baix dos veles
En llochs diferents estau.
  Nom admiro per cert ara,
Que en vostre paláu fos vist
Suar gotes Jesu-Crist
Mentres sua vostra cara.
  Per que com los dos soleu
Estar en dos llochs, estareu
Vos ab ell, mentres suareu,
Y ell ab vos suar se veu.
  Lo Sol sempre que s' iguala,
Fa bona cara a la lluna:
Pero, com non te mes de una,
A vegadas lai fa mala.
  Mes Xavier de vos encara
Se diuen coses mes rares,
Que parexent de dos cares,
En dos llochs feu bona cara.
  Y a fe que sent Religios,
Tot sol no podeu anar;
Y que de multiplicar
Obrers estau desitjos.
  Pera obligar a enviarvos
Mes compañons, en molts llochs
Vos posau, dient son pochs
Tots ells, pera acompañarvos.
  La gentil antiquitat
Al Sol, com Deu, adorava,
Per veure quel Sol donava
A totes parts claritat.
  Ya nom espant quels Japons
Vos volguessen adorar
Com a Deu, ventvos donar
Llum en tan llochs dels dos mons.

REDONDILLAS DE JAUME SALVADOR.

Que voleu, quens alabem
Per que en dos llochs estiguereu
Com si doble cos tinguereu?
Ans be eus vituperarem.
  Qui creura que ab rahons clares
Enseñau la veritat,
Si sou home tan doblat,
Que parexeu de dos cares?
  Villes, y llochs, per amor
Dexareu de la pobreza:
Y ara sens igual grandeza,
De dos llochs vos feu Señor?
  Noi a, per que us glorieu
De est cas, Xavier, puig encara
Que siau la Fenix rara,
Ya ser unic no podreu.
  Que encara que tot lo mon
Sens segon nos diu, Xavier;
En est cas nou podeu ser,
Puig teniu en vos, segon.
  En si, dich, que es gran llaor
Que en tantes parts estigau,
Puig en aso molt semblau
A Cristo nostre Señor.
  Dich semblau á Jesu-Crist.
Puig que ell en lo sagrament.
Esta en molts llochs juntament,
Y vos en molts llochs sou vist.
  Baix los vels dels accidents
Esta Jesu-Crist cubert:
A vos, vos an descubert,
Baix dos veles diferents.
  Y que alabança major
Que per dos, ú sol valgau,
Que per dos a Deu pregau,
Quens done per dos, favor.
  Lo gran Elias armat
De esperit doble va ser:
Pero teniu vos, Xavier,
Esperit, y cos doblat.
  Puig qui no eligira a vos
Per sa guia, y Capita,
Contra 'l infernal tira,
Si valeu, Xavier per dos.
  Sent tots los predicadors
Escuts, que a la Iglesia amparen;
Que les sagetes reparen
Dels Infernals tiradors.
  Ab ells esta Pallas bella
Cobre son pit ben armat,
Ab que esta tan ben guardat,
Que en ell noi fan los tirs mella.
  Mes cuant a vos ha tengut,
Molt mes defensada esta;
Puig ab vos sol embraça
De doble cos doble escut.
  Y encara que dich de guerra,
Tambe sou de pau escut,
Ab ques paga lo tribut,
Que al Rey etern deu la terra.
  Y encara que escut, dire
Que es un real celestial,
Xavier, vostron pit real,
Y real de a dos tambe.
  Real de a dos, y tan fi
Y de un metall tan costos,
Que no 's troba mes precios
En tot lo or del Potosi.
  Que es metall, que en tot lo mon
No ni ha de mes alt quilat,
Sent vos en humilitat
Xavier un Francesch segon.
  Deyen aviau de ser
Francesch segon: mes valeu
Vos per dos, y axi sereu
Francesch segon y tercer.
  A una veu lo mon vos diu,
O Compañia dichosa;
Puig tal tercer, dama hermosa,
Pera vostre espos teniu.

REDONDILLAS DE RAMON ORRELLA.

Admirable encantador,
Ab molta raho admirau
Als filosofs; puig que obrau
Estratagemas de amor.
  Mes no com Codro encubert
Feu obres marevelloses:
Los dos llochs, ils illustrau

Digitized by Google

Antes les feu portentoses
Est tant sobrat descubert.
Ya no eus podem nomenar
Xavier ab gran veritat;
Puig paraix que cos sagrat
Poguereu multiplicar.
Y, si per ventura, ab vos
Volgues Hercules renyir,
No pot res, aura de dir,
Un Hercules contra dos.
Sent vos Sol del Orient,
Fonch maravella mes rara
Haver ab la llum tan clara
Dos Sols del mon juntament,
Un cert Angel descubria
En Patmos lo Apostol Sant,
Que sobre la terra estant,
En la mar un peu tenia.
Pero vos sou mes subtil
Que tot en dos parts estau
De tal modo que admirau
Del sabi fins al humil.
Per obrar coses tan rares
Vos deuriau sospitar:
Que algu nous puga inflamar,
Que sou home de dos cares.
Diuen molts ab gran raho,
Que sou Pau baixat del Cel;
Mes es diferent lo zel
En esta sola ocasio.
Ell ences ab viu amor,
Tot, a tots se volgue dar:
Mes volentlo imitar,
Preneu diferent tenor.
Per que qui en dos llochs esta,
No podra dir veritat,
Que mogut de caritat
Ell sol a tots tot se fa.
Cristo sopant en la Cena,
Al dexeble mes amat
Dona lo seu pit sagrat,
Y los peus a Magdalena.
Mes vos sou tan lliberal,
Que per no aver de partir,
A tots voleu asistir,
Y apartarlos de tot mal.
No fareu ganancia escasa
A Cristo fael mercader,
Que donantvos tal poder,
Per real de a dos vos pasa.
Cuan *sat est*, basta Señor,
Vostron cor ardent clamava,
Lo Cel mes vos enviava
Flames de agradable amor.
Y no podent recullir
Consuelo tan singular,
Pera poderlo abarcar,
En dos parts heu de asistir.
Ab vos Deu sa Esglesia, y casa
Ben defensada tindrá:
Puig que armes dobles hi aura
Y de dos fils una espasa.
Pera fer numero vos
Entre altres no aprofitau:
Ser par, y senar mostrau,
Ya parexeu ú, ya dos.
Mes ya vinch a collegir
Miracle tan excellent:
Aont lo huma enteniment
De dupte no pot exir
Vostra virtut singular
A Cristo li agrada tant;
Que per no trobar semblant,
Vos volgue en dos llochs posar.

EMILIO GRAHIT.

(Se acabará.)

L' ÁNGEL DEL SEPULCRE.

(SOBRE LA TOMBA DE MON AMICH F. T. M.)

Devant ta fossa per mon plor regada,
devant la eternitat ¡oh amich meu!
que podrá dirte ma ánima endolada
si encara escolta ton derrer adeu.....

—

Aquest ángel que vetlla solitari
com al peu del bressol en la infantesa,
també vetlla l' dolor de mon desvari,
germá de mos recorts y ma tristesa.

—

Contemplava tos somnis de ventura
y sonreya ab los plers de la amistat,
y avuy sonriu damunt ta sepultura
per consolar ma eterna soletat.

—

Per qué, amich meu, si un dia s' enllassaren
com dos arbres plegats los nostres cors,
per qué al vent de la mort se desjuntaren
llansant sas fullas y cayent sas flors?

. . . .

—

Jorns puríssims de pau y d' ignocencia,
tant sols en mon recort teniu la vida;
flors marcidas hont queda sols l' essencia,
com queda á lo sol post llum esmortida.

—

Devant ta fossa per mon plor regada,
devant l' eternitat ¡oh amich meu!
que podrá dirte ma ánima endolada
si encara escolta ton derrer adeu.....

J. PELLA Y FORGAS.

8 Desembre 1871.

LAS ESTISORAS.

Lo café d' un poblet es lo cel-obert d' una casa de molts vehins. Be es cert qu' en lo primer las conversas no 's tenen d' una finestra á l' altre, emperó de cap á cap de táula hi ha prou espay pera que d'ellas s' enteri tothom qui vulga; y, tot bebent, per lo fons del got se veuen los homes tant ridículs qu' ell vos fá l'efecte d'una vidriera que la imprudencia ha deixat mitg oberta.

Lo café d' en Tano es dels tres de certa vila lo més concorregut, y aixó 's deu á que, son amo, pera serne cafeter es com si diguessim fet d'encárrech. Prou alt pera haver d' abaixar lo cap quan ab algú parla, mercés á la lleugeresa de sas camas y á la llargaria de sos brassos, ell es per tot: porta café, en demana un altre, retira copas, cobra, y dona conversa á tothom á l' hora. Ha dit mal de cent, y no ha renyit ni ab un: disposat á dir amen á qui li porta una nova, ó á dar son parér si li demanan, mes á cambiarlo si no 'l troban prou convenient, ell s' ha arrivat á formar una reputació tal entre sos parroquians que li envejan los altres cafeters.

Cinq táulas composen casi la part essencial del mobiliari d' est café. Una d' ellas, la de mes aprop lo

Digitized by Google

taulell, sempre está presa per los mateixos subjectes, y esta costum está tant arrelada, que qualsevol que no trobi ahont séurer, per mes que vegi aquella sola restará dret.

S'en era l'hora de la mitgdiada d'una tarde d'estiu, hora en que 'l café es mes bó pera esser somniat que pera esser pres, y ja en Benet, lo serraller de la vila, pres havia son setial prop lo taulell, y si vos estranya que tant dejorn hagués deixat son llit, vos diré qu' aquella tarde corrian moltas novas y era cas d' encéudrer los llums ans de contarho tot. En Benet era l'home mes disposat á criticar quant veya; estich que fins hauria trobat que dir en los panys y claus que de sa botiga surtian, si es qu'algú tingut hagues prou atreviment pera alabarloshi.

En Tano ja s' amania pera l' hora de la feyna y tot era fregar la taula d' en Benet esperant bona ocasió pera enterar á est, com de costum, de las cosas de la setmana, mes aquella no's feu esperar pas gayre, car en Benet, que tants desitjos tenia de tafanejar com lo cafeter de satisferloshi digué:

—Y bé, Tano, que tenim de nou?

—Rés, per are, li contesta, molta calor. Y, deixant los draps sobre'l taulell, s'assentá enfront d'en Benet y ab tó misteriòs li diguè:

—Sabeu, que, segons tinch entés, ahir, lo mestre digué clá y net á la tenda que no podia pagar lo que devia.

—Qué 'm dieu? responguè en Benet com estrenyantse, ja sabia que sa muller s' ha hagut de posar á rentar per altres, que devian cinq mesos á la tenda, y que cada jorn l'hereu de cal Xich los hi enviava las sobras del dinar, empero no savia lo que 'm dieu.

—Donchs si, ja ho veyeu, ¡y tant ergull que gasta! No tingueu por que per aixó deixi la levita!

—No hi ha perill: l' altre dia li parlí d' est moble á qui setze anys ha que manté, li ensenyí que jo y d' altres portem gech, que s' en posés y 'm respongué que lo que jo pretenia era rebaixar sa honrosa carrera ¡Mort de gana! Pero tè, aquest fa com lo doctor.

—Vaya un altre, féu lo cafeter. Fins are no he sabut que 'l tragueren del café de baix perqué, segons veus, distretament s' enduya lo sucre del taulell.

—Com? No ho sabiau? Jo us hagués vist ans. Ha tornat molt á menys lo doctor· l' altre jorn no sortí del llit perque li surgian los pantalons.

—Ja us dich jo, féu en Tano, tot movent lo cap, que tant ell com son gendre.....

—Qui? En Quim? No m' en parleu: are vindrá; encar me deu sis duros d' un llit que li vaig véndrer quan se casá. ¡Quin un! Segons tinch entés sa muller l' altre dia li tancá la porta y 'l feu dormir al ras.

—Oh! lo que passa ab aquet matrimoni ja es vell: sort tenen del prior, que 'l bon home sempre cerca posarhi pau, que sino, mes de tres voltas tastat hauria la pobre la despullada branca d' avellaner.

—¡Dèu vos guart! digué en aquet moment tot entrant, En Quim, de qui parlavan.

—Ola, Quim, digueren sorpresos en Benet y en Tano.

—Porteu una cervesa, digué prenent cadira enfront d' en Benet.

En Tano serví, y al véurer que 'l primer parroquiá ja tenia ab qui seguí la conversa aná á sos quefers.

—Qué no preneu café? esmentá en Benet.

—Deu m' en guart! contestá en Quim, d'aquest café ja 'n fan los garrofés que ting al quart.

—Oh, no es aixó sols! diguè ab veu baixa en Benet, mireu: jo no 'm puch acabar aquesta tassa, y ensenyali la que tenia á las mans poch menys que buyda, aixis que l' anava á péndrer m' en adono qu' es moscatell y á mi moscatell no m' hi deu més que'l ví, y en quant al sucre apar que la mateixa caixa que 'l tanca, tanqui las piutas d' en Janet.

Si, encara que 'm diguessiu més també ho creuria. Es molt deixat est home.

—Oh, es lo gran defecte que jo li trobo, si vegessiu l' arcoba hont dorm vos faria venir ascos, d' una hora lluny no us hi podeu atansar.

—Qu' ha vingut en Rafel, pregunta en Quim mudant de conversa?

—No, encare no.

—Donchs, mentres l'esperem vuy contarvosen una cosa que cert, com la mort, vos n'en riureu.

—Digueu, digueu.

—Est matí l' he atrapat com ell mateix s' apadessava la roba.

—Que 'm dieu?

—Si, creyeho. Ves, aquí que 'ns fa créurer que tot li arreglan á ciutat.

—Oh, jo may l'he cregut, diguè en Benet. Com las sabatas, que, si l' escolteu, diu que las hi fan grans per los ulls de poll y es perqué las hi dona quant ja no no las pot dur aquell vicari parent séu.

—Veus aquí perqué sempre troba car lo calsat de la vila!

—Per éll tot es ponderar grandesas: lo rellotje qu' avans duya, y que, com tots sabeu, tenia tant d' or com aquesta llumanera.....

—Bonas tardes, digué en Rafel entrant y prenent cadira en la taula de sos amichs.

—Ola, féu en Quim.

—Are parlavam de vos, digué escapants li estos mots, en Benet.

En Quim, comprenentho, corregué en sa ajuda.

—Si digué, deyam si haviau vist l' apotecari!

—En Magí? preguntá fent una mijta rialleta en Rafel: si, l' he vist, y per cert que m'he esperat pera dirni quatre.

—¿Y aixó?

—He descobert una cosa.

—Una cosa preguntá en Quim tot acostant la cadira prop d' en Rafel.

En Benet per sa part abaixá 'l cos, obrí un xich la boca y se posá á mirar lo cel pera mellor escoltar.

—Si donchs, sabreu, continuá en Rafel, qu' avuy desde la finestra de ma casa que dona al corral, l' he vist com omplia aquellas dugas grans garrafas que tots creyem que son d'aygua naf, ab aygua del pou.

—Y aixó os estranya? preguntá en Benet sens demostrar la sorpresa qu' en Rafel s' esperava ¿qué per ventura no sabeu que aquells trossos de luda cuberts de pasta negra que feren, segons los ignorants, unas curas tant miraculosas los hi apariava lo sabater de la plassa?

Digitized by Google

—Com! esclamá maravillat en Quim, tants que jo n'hi he comprat pera enviar á fora..... Mes calleu qu' ell entra.

Efectivament deixava lo darrer grahó de la escala En Magí, l'apotecari, que, com los altres, aná á péndrer son lloch al voltant de la táula.

—Qué tenim de nou? pregunta en Benet.

—Déu vos guart; res per are, primer: Tano portau un café, y aixó ho digué en Magí tot gronxantse y mirant mitg rieu á sos companys.

—Conech que voleu contarnos quelquna nova, digué en Quim.

—No sé si es nova ó vella, respongué en Magí.

—Conteu, conteu.

En Magí seguí gronxantse y estirant las camas y brassos ab tota comoditat, com si un home que seu pogués estar millor.

—Bé, conteu, digué curiós en Rafel.

—Vaig a ferho, empero me penso que lo qu' aquí 's diga, aquí 's quedará.....

—Qué som nins? Voleu callá? feren tots á la vegada.

—Donchs bé, comensá, baixant la veu, me digueren y asseguraren que 'l fill d' en Conill, que, com tots sabeu, es soldat y ha vingut ab la llicencia l'han vist més de cinq voltas á l' hort del batlle parlant ab la muller d' est a hora no massa propia.

—Qué dieu? digueren tots estranyats menys en Benet. La muller del batlle ab lo noy d'en Conill! afagí un d' ells.

—Lo qu' he dit.

Hi hagué un moment de silenci; ningú 's podia donar comte de lo qu' ohit havia. Més en Benet interrompí dient:

—Vaja, veig que lo que jo he vist, també ho han vist d' altres.

—Com? preguntaren tots sorpresos. Vos ho heu vist?

—Jo, y per cert que d'aixó fa ja molts dias. De manera qu' á tots quants ho he dit han quedat fets de pedra, y molt me temo que la nova que 'ns ha dut en Magí, li haji dada algú que de mi l' haurá oida. Y, apropósit, vosaltres ja sabeu lo caracter de nostre batlle: serio com ningu mes, tant sols té conversas pera donarnos consells, com si no li convinguessin mes á n' ell; donchs bé, ¿qué us apar qu' avuy nos divertim á la seva esquena, y que li fem véurer la necessitat que ell té de aprofitar las maximas qu'a cada pas nos engalta?

—Ben pensat, digué en Quim.

—Qué vos sembla? continua en Benet.

—Qué no es mal pensament respongueren los altres.

—Are vé en Pere, digué lo cafeter passant prop de la táula.

—Qui? lo batlle? Just, digué en Benet veyentlo pujar.

—Qué tenim de nou Pere? preguntá en Rafel.

—Per are ja ho podeu véurer, respongué aquell prenent una cadira al cantó oposat de la sala.

—Are parlavam de vos, digué en Benet.

—De mi justament?

—Sí, deyam qu' aquest vespre voldriam venir al vostre hort á menjar un parell de melons.

—Ja podeu anarhi sempre que vulgau, respongué 'l batlle, ja ho sabeu.

—Oh, continuá en Benet, es que voldriam que vos nos hi acompanyesseu.

—No sé pas si 'm vindrá prou bé.

—No podeu escusarvos, Pere, digué en Quim, hem de fer un xich de broma aquesta nit.

—Ah, sí, Pere, no 'ns podeu fer quedar malament, afagí en Rafel.

—Bé, veurem.

—Es qu' en Benet nos en fará una de las sevas, vritat? preguntá en Magí.

—Si vé en Pere, prometo que'ns divertirém, si ell no vé, jo tampoch, respongué en Benet.

—Be, vaija, no vuy que's perdi per mi; vindré: Tano, porta un café.

La conversa aná continuant fins qu' á ella seguí una manilla y á esta la nit. Los amichs junt ab lo batlle s' alsaren de llurs cadiras, quan ja feya estona qu' en Tano havía encés los llums, y tot xano, xano feren vía vers los horts.

Quan hi foren prop, En Benet, tot era mirar per entre'ls fruyterars com si cerqués quelcuna cosa. De sobte atura á sos amichs ¿no us sembla véurer un llum en mitg d' aquell bancal digué senyalant?

—Es cert, respongué l' batlle, surt d' una finestra de vostra casa, Benet, veyeu la méva está un xich mes cap aquí.

En Benet feu una senyal d' intelijencia á sos companys y digué: ¿no us sembla véurer, mercés á la llum, una sombra allá ran la casa al peu d' aquella morera?

—Just, respongué en Magí, qualsevol diria qu' algú vé á pendreus los melons.

—No pot esser, digué en Benet, los meus estan massa atrassats; mes, prop dels meus hi ha 'ls d' en Pere.

—No apar pas tant fora de la veritat lo que diu en Magí, digué 'l batlle: ¿qué pot venir á fer á estas horas un home als horts? Veurem, tost ho sabrem, anemhi sens fer gota de soroll y pregumtemli.

—Ben dit, digué en Benet, vos veniu ab mí per darrera ma casa y tots vosaltres hi aneu per la banda de la d' en Pere: sobre tot no espanteu la cassa, afegí en alta veu pera que l' entenguessin.

Tots se separaren y seguiren lo camí que 'ls indicá en Benet.

Quan est y 'l batlle foren á un tret de pedra de la morera, digué 'l primer: apar que la sombra es un soldat.

—Aixís ho sembla, respongué l' batlle, y aná seguint, mes á pochs passos en Benet s' entrebancá ab un feix de canyas y caigué produhint un soroll tal que 'l soldat que 's veya baix la morera desaparegué corrents com un llamp.

Aturat, aturat, digueren los altres qu' apareixian per l' altre cantó, pero, al soldat, la conveniencia li deya fuig y, res, no escoltava cap mes crit.

A la fugida del soldat se succehí un precipitat tancament de la finestra y ja no se ovirá mes la claror que per ella eixia. En Benet que s' havia alsat emprengué una corredissa vers sa casa y, sens escoltar l' arcalde qu' anava darrera séu, s' enfilá escalas

Digitized by Google

amunt y trobá á sa muller que 'l sortí á rébrer ab las mans juntadas y demanantli perdó. La escena que passá llavoras entre marit y muller l' arcalde la presenciá desde l'entrant de la sala y esplicantse 'l cas se n' entorná escalas avall y trobá á la botiga los altres amichs que feyan comentaris sobre lo succehit.

—Quietut tots, digué lo batlle al véurels y que ningú sápiga lo qu' ha passat. La honra de una familia desapareix ab vostra imprudencia.

—Serem muts, respongué en Magí adelantantse á n' els altres, y sens dir res més deixaren la casa y s' encaminaren silenciosos altre volta vers lo café.

Al véurels entrar en Tano que'ls esperava ab ansia, aná, fins á mitja escala.

—¿Y bé qu' ha suchsehit? preguntá.

Tots tres se posaren lo dit á la punta del nas en senyal de silenci.

—Hem vist lo soldat que deyam, digué ab veu baixa en Quim, més..... ella sabeu qui era?

—Qui?

—Schit!

—Bé, qui?

Tots tres se miraren y sens poguerse aguantar més: la muller d' en Benet, respongueren.

FRANCISCO MANEL PAU.

EXPOSICIO MARITIMA.

Gracias á la iniciativa de la benemérita Associació d' Amichs del País, s' es celebrat en esta capital la primera exposició d' objectes marítims, tocantli á nostra ciutat l'honra d'esser la primera en obrir un concurs d'esta mena, entre las demés d' Espanya. Y á fé que s' ho mereix, ab tota imparcialitat parlant, una població com la nostra eminentment marítima, que ja d' antichs temps y ben antichs ne serva la anomenada, essent avuy per avuy lo primer port d' Espanya en lo Mediterrá.

La conveniencia de que tals exposicions se celebren, y no gayre de tart en tart, es ben visible, é inútil fora qu' ens entretinguessem en volerho provar. Desde'l moment que s' anuncia 'l concurs, tothom qui pot concorrehi s' afanya per no ferhi un paper desayrat; qui en la primera exposició hi figura com á hú, en la segona vol figurarhi com á dos; y desde 'l capitalista y 'l fabricant fins al senzill trevallador, ab esquisits productes l' un, l' altre ab sos enginys, tots trevallan pera tenirhi, en major ó menor escala, llur representació.

Axís ho hem pogut veure en la exposició que 'ns ocupa; y si alguns dels qui podian ferla lluhir mes ab llurs objectes, no ho han fet enguany, no se 'n podrá pas culpar á ningú, putx la falta de temps es qui ha privat á molts de concorrehi. Llástima es á fé, putx axó nos ha privat de veure molt mes que de fòra s' esperava, com lo material de Cartagena, qu' hauría contribuhit sens dupte á donar á est concurs tota la importancia qu' era de suposar hauría tinguda, á pesar de las pocas pretensions ab que s' emprengué, putx recordem haver sentit de boca de persona autorisada que sols fòra la present exposició *un ensatx* pera las que mes endevant pugan tenir lloch.

No era petita la dificultat de trovar un local prou espayós y apropósit pera l' objecte, putx molta falta n' hi ha en Barcelona; cosa de tot punt necessaria en las capitals hont se celebren ab freqüencia las exposicions. Per fi 's pogué consegulr verificarla en los salons de la Llotja, que s' han vist ben concorreguts pel públich que diariament acudía á visitar los objectes exposats.

La gran sala de contractació, preciosa reliquia de l' antiga Llotja, atreya ja al entrar la mirada, tant per l' abundó de materials que contenía com per la bona disposició ab que estavan col-locats. Velatge que, aguantantse ab una punta en l' alt sostre, voy voy dexava arrossegar son extrem per terra, cordas arreu ben trevalladas, excel-lents materials de construcció, instruments náutichs de precisió extremada, lo bot salva-vidas tant ben agensat, y tot sota un boyrim de delicadas xarxas penjantas de la galeria: héuse aquí l' aspecto general. Per la magnífica escala que porta al primer pis, s' hi vevan també escampats diferents objectes ab mes mostras de xarxas esmeradament trevalladas. En las tres salas, ocupadas també per la exposició en lo primer pis, hi figuravan una munió d' objectes curiosíssims que cridavan també molt l' atenció dels visitants.

Si no ho hajés fet ja un colega d' esta capital, diríam lo convenient que fòra s' establís en nostre port una Societat d' aussilis marítims, vista la bona disposició del bot salva-vidas de que hem ja parlat. Mes com ja hem dit, no foram los primers, y crevem per altra part que no quedará desatesa la justa petició de nostre colega.

Si lo exposat enguany ha sigut digne del concurs, no debem dirho nosaltres quan ja 'l públich y la premsa tota ho ha celebrat.

Si l' *ensatx* d' enguany pot donar bonas resultas, axó ho dirán las exposicions vinentas.

Barcelona, Octubre de 1872.

S. O.

MON ESGUART.

A.....

Ma existencia era un llim; la pensa mia
del no res en lo fondo se guaria,
y ab fredosos esclats mesquins, mostrava
l' infinita buydor que l' aclapava,
com cremell que espireja
fent mes fúnebre l' ombra que 'l rodeja.
Los batechs de mon pit no ressonavan,
que 'n l' abim de mon cor just esclatavan
com una veu humana
que 's pert sense ressó en una fossana.
Ni ombra mon cos tenia,
ni mon esguart brillava.
Era un no res perdut la vida mia
entre 'l buyt pahorós que la cercava.
Existencia perduda,
com fulla seca per lo vent retuda,
que rodola 'ls espays sensa migransa;
sens' esma, sens' sentit, sense racansa.

. . . .

. . . .

Oh amor, oh l' amor mia!
tu m' ánima has salvada,
deslliurantla del gel hont dexondia,
ab lo foch infinit de ta mirada.
Tost ton esguart en mon esguart ficsares
que ab lo brill de tos ulls m' enlluhernares
y mon cor batégant ab forsa inmensa
dret al cel enlayrá 'l giny de la pensa

Digitized by Google

que corra nit y dia
entre dolls no estroncats de fantasía.
Nous espays, un mon nou, vida novella
obrigué per l' esprit que 's maravella
de trobar en l' amor tanta grandesa
tanta sava de plers, tanta bellesa.
. . . .
. . . .
Benéhit lo teu esguart; sol de bonansa
que m' ánima ha salvada,
que fa bátrer mon cor ab esperansa
y la pensa fa corre enjoyellada;
jo l' am y m' encadena;
m' atrau; ma voluntat deix esmortida
y, com mes m' engrillona menys m' apena,
que si 'm fas ton esclau, m' ha dat la vida.

JORDI CODINA Y BORDOTXICH.

Setembre de 1872.

BALADAS.

L' Arbre de la Fada.

I

Cada lloch capas d' impresionar guarda una tradició.

¿Quin es l' estany regular, quin es l' arbre predilecte que no sian objecte de narracions maravellosas? Prop de C..... hi há un estany grandiós, tant grandiós com tranquil. En un costat hi té un bosch espés, centre de declaracions amorosas, puig en éll van á contarse sas passions los que s' estiman, sobre tot al vespre de S. Joan.

II

Hi havia dos estimats que cada vesprada festejavan tendrement amagadets entre l' follatje dels árbres frondosos. Las auras prou volian escoltar sas festas, mes se las deyan tant aprop, que ellas no podian ficarse entre 'ls llabis de l' un y las galtetas de l' altre. La lluna prou se trencava pera introduirse entre l' brancatge, mes ells se feyan un tálam de flors. Y axis gosavan un cel en la terra.

III

Lo cel en la terra es una exhalació. Lo cel de Deu es etern, y en la terra no hi ha res constant. Un dia s' varen despedir los dos aymants. Be se n' feren de promesas, be n' llensaren de llágrimas, be se n' feren de patons pera espressar son sentiment y omplir lo vuyt que s' formava en son cor ferit; mes res bastá pera quedar tranquils. Éll va marxar, y ella restá en lo poble ab sa imatge y la tristesa de l' ausencia.

IV

Lo bosch era l' bressol de son esperit, perque en éll sentíren desarrollar la vida de l'amor. Cada planta 'ls hi portava un recort; cada moviment una impresió. Com una memoria predilecta de la marxa de son estimat la nina va plantar un arbre, que cada dia regava ab sas llágrimas y ab l' aygua de l' estany d' allá prop. Ab sas llágrimas solas l' arbre s' haguera mort; l' aygua bullenta mata las plantas.

V

Y passavan dias, mesos y anys. Y l' arbre crexia. Mes ¡ ay ! l'arbre crexia ab la vida de la pobre nina, y la pobre anava perdent l' existencia de mica en mica, gastant inutilment tota sa esperansa. Y l' cor sense esperansa no alena, y l' cor es la clau de la vida. L' infelis se morí d' anyoransa.

VI

Feya temps que s' havia mort la enamorada quan torná l' estimat á la vila del bosch y de l' estany. En sa ausencia havia olvidat á sa estimada: hasta s' havia casat ab una altre.

VII

—Ves — li digué un dia sa muller — ves al bosch á arrabassar un arbre per' endegar lo bressol del nostre fill. — Y l' marit, content y satisfet, se dirigí al bosch, al mateix bosch ahont tant agradables estonas havia passat ab la primera enamorada. Tant bon punt hi sigué se li presentá á la vista un arbre ja sech, 'l millor pera ser arrencat. Y l' jove amaní la destral, y ab tota sa forsa la clavá á la soca del arbre. Mes ¿qué passá? ¡Ah! Llensant un gemech terrible, com per encant aparegué una visió maravellosa. La nina, morta d' amor, tota groga y descolorida, ab un sudari blanch, se desprengué de la ferida del arbre, y s' tirá als brassos del infidel atrevit. Y l' jove, fugint d' aquella aparició que l' esporuguia, ensopegá y caygué en un barranch horrible.

VIII

¿Qué era? No ho sé: l' cas es que desde llavors lo poble anomena « l' arbre de la fada» al arbre que plantá la nina, y que tothom mira ab sagrada veneració sense gosarlo tocar. ¡ Té uns misteris la conciencia!

Lo Riu de la esperanza.

I.

La flor del lliri es tant delicada que s' enmustiga á l' alé de la tempestat. La pobre nina es mes delicada que lo flor del lliri, y ha sentit una tempestat ben forta. ¡Com s' ha enmustigat !....

—Pare meu, aconselleume. Desde que l' meu aymant es mort, me trobo á mancar la vida. Es tant lluny, estem tant separats!

—Oh no t' desesperis, filla meva. L' existencia es l' armonía: tot s' enllassa en l' eternitat. Lo cel entelat, ahont devegadas hi veus á ton aymant que t' mira ab la resplandor dels astres, aquest mateix cel lo descobrexes en la terra quant se reflecteix en la

Digitized by Google

corrent tranquila y serena del riu. L' aygua de la font, que murmura d' anyoransa, s' evapora ab la calor, y en alas de las brisas va á besar lo firmament. No t' desesperis: també tu hi anirás.

II.

La pobre nina divaga pel camp entre mitx de las flors, sas germanetas.—Diu que la aygua del riu, evaporantse, se n' va cap al firmament, son enamorat—murmura tota trista la desgraciada—¿Y jo?—Mentres murmura tals pensaments, camina per sobre l' pont. Dessota l'pont hi passa un gros riu. ¿Qué té la nina? Sembla que sonriu d' esperansa—ah si—esclama—las ayguas del riu me portarán á l' eternitat, al costat del meu amor ¡oh si! la terra se toca ab lo cel,..... y folla d' alegría s' tira al riu.....

Lo lliri se desfá entre las ayguas de la corrent: sos perfums s' escampan per l' espay y en alas de la brisa volará á la gloria.

Lo Mirall del Riu.

I.

¿Per qué 'l riu, tot devallant seré y tranquil, sonriu ab ulls blaus y abmiradas d' espumas? Y tu t' hi acostavas veyent que 'l riu devallaba tranquilament y 'l miravas y en la ignorencia benehida'l creyas que ho feya perqué 'l riu desitjava afalagarte tot enmirallant ta imatje encantadora, los ullets de cel. La nostra patria 'ns dexa un record ó altre: ¿d' hont ets tu, hermosa, que tens los ulls de cel?

II.

T' enamorares. L' impresió del teu amant gentil se grabá fermament en ton cor. La vesprada sortint la lluna anavas á arreplegar floretas en los marges del riu, y tu t' inclinavas graciosa demunt la corrent y ¿qué hi veyas en la corrent tranquila que encara t' afalagava carinyosament, com si fosses la flor mes ufana y bonica de ribera? Ah! De segur hi veyas la imatje del teu amant que tenias grabada en 'ls fons de ton esperit, ó que á ton costat ab lo cap sobre ta espat y llarodejant ab son bras ta cintura miraba sonrient l' aygua del riu. Qu' estrany! Ell ni menys s' hi descobria, solsament hi veya á tu: tu ni menys t' hi veyas, solsament hi descubrias á ton aymant carinyós.

III.

Y are ¿qué hi veus en la corrent del riu que devalla trist y silenciós á tos peus? ¿T' hi veus á tu? No, no: tas llágrimas l' enterbolan y ta imatje no s' hi enmiralla. ¿L' hi veus á n' ell? Tampoch, tampoch: quant hi pensas encare s'enterbola mes, perque cauhen mes llágrimas de tus ulls anegats y no 'l trobas á ton costat ab lo cap sobre de tas espatllas, abrassant ta cintura galana. Ah! Lo que hi veus es lo cel, lo cel núvol com ton esperit. Ell va morir; ell es al cel..... Ves al riu que te l' acosta.

Felip de Saleta.

Correspondencia.

Sr. Director de La Renaxensa.

Banyolas 26 Octubre de 1872.

Molt Sr. meu: contra lo que era de esperar, atesa la plujosa temporada que venim atravessant, lo cel nos ha regalat uns hermosíssims dias pera poder celebrar la festa major de aquesta vila que, com V. sap, sempre 's distinjeix pel gust de revestirla ab las tradicionals galas de las vellas costums catalanas.

Com sempre las funcions de iglesia han sigut per demés lluidas. L' antich temple monasterial de Sant Esteva adornat de gala, mostrava tota sa grandiositat que més feya ressaltar encara la brillantó de profusas lluminarias; ressonant en sas sagradas voltas los acorts del cant diví que acompanyavan las coblas de la vila reunidas. Lo panegírich del nostre Sant Patró 'l bisbe y mártir Sant Martiriá estigué á cárrech del il-lustrat orador sagrat lo Rnt. P. Fidel Fita, á qui tant ventatjosament conexen los lectors de aquesta acreditada revista, per sos descubriments históríchs. Lo sermó que ab est motiu pronunciá es doblement recomenable ja mirat baix lo punt de vista literari, ja també per la novetat é importancia histórica ab que sapigué adonarlo, gracias á haver posat á contribució importantíssims datos desconeguts fins ara, desfent de pas equivocadas asseveracions per diferents historiadors sostingudas, y demostrant ab lo testimoni de documents irrefutables, que era molt mes antiga de lo que 's creya, la vinguda de las venerandas relíquias del nostre sant Patró á Banyolas, al mateix temps que ab tan seguras provas podia categóricament afirmar que tenian gran válua histórica certs documents tatxats de apócrifos ó sospitósos. Y tot axó, Sr. Director, dit ab una entonació admirable y ab la delicada expressió que en ell son tan características produhintse en pur y castís catalá que penetrava y conmovia 'ls cors del numerós auditori que ab delitosa atenció no dexava perdrer ni una de sas paraulas.

Igualment estigueren lluidas las diversions públicas propias de la festa, sobre tot la ballas de plassa, convertida en un vellugadís camp de floridas rosellas, que no altre efecte produhian los milenars de rojas barretinas que 's veyan saltar als armoniosos acorts de populars *sardanas*, que, sens parar un sol instant, diferentas coblas successivament tocavan; de manera que aquí res admetem en las nostras festas que no respire per tots costats lo vigorós esprit catalá que encara independent se manté en aquestas hermosas montanyas, sens que per axó tingam may tancadas las portas als verdaders avansaments de la época. A.

Sr. Director de La Renaxensa.

Lleyda 27 de Octubre de 1872.

Gens ha desmerescut de les altres voltas lo derrer Certàment literari celebrat per la Academia bibliográfica-mariana d' aquesta població en lo present any, desé de son conmemorat establiment: pus si be no hi ha hagut la munió de forasters ni extraordinaria concurrencia que en alguns altres cridara justament la atenció, tampoch li ha mancat mica del lluiment acompanyatori sempre d' aytals actes. La ornamentació riquíssima de la gran sala museo de son propi edifici, realsada per una gran profusió de llums, y en correspondencia ab lo que 's merexia la naturalesa de la festa qu' allí s' anava á solemnisar y l' crescut molt escullit nombre de personas que

per gosar de sos encants s' hi congregaren, reproduhí á satisfacció l' excellent efecte de la primera sessió, inaugural d' aquell lloch, onse mesos ans en ell tinguda. Y s' completá la funció tant prompte com, entre 'ls acorts de la música, se descobriren los noms dels victoriosos trobadors y s' pogueren saborejar alguns melífluos trossos de ses inspiracions afortunades.

Guanyadors respectius del laud, de la cítara, de la lira y de la ploma, premis correlativament assenyalats als géneros de poema, legenda, oda, y prosa castellana, ne foren los senyors D. Timoteu Domingo y Palacio, D. Pascual de la Calle, D. Ezequiel Llorach y D. Juliá Pastor: habentne obtingut l' accésit los Senyors D. Arcadi Garcia Gonzalez, D. Ramon Pagés, D. Joseph Rufes y D. Pere Huguet, á mes d' altre que n' conquerí, dona Narcisa Perez y Royo de Boado. En poesía catalana ne resultá enguany culminant competidor lo jovencel en Pere Palau Flaquer y Gonzalez de Quijano. A ell donchs li fou conferida la assutcena de plata, preciós donatiu ab que intervé generosa la Juventut Católica d' esta Ciutat, per fomentar les lloanses de la Inmaculada Verge, com especial Patrona seva, no menys que l' conreu de nostra dolsa parla de familia; quedant aixís compensada la impossibilitat en que l' Academia Mariana s' troba per son carácter de fundació generalisada per tota Espanya, encar qu' establerta en localitat de Catalunya, de fixar per sos concursos altra llengua que la nacional, ab que s' hi puga pendrer part desde tots los punts ahont irradia; sens quedarne tampoch perjudicats ni en menyspreu los cultivadors del nostre Principat que també en castellá poden lluirhi son valiment, y ben bé l' han sabut fer sobresortir moltes vegades ab doble mérit en aquestes mateixes lluytes. Mes ja que al ramellet de la Provincia no li ha sigut factible aportarhi esclatada flor, s' ha complagut en juntar á la de la «Juventut» vinguda, dos tendras ponsellas accésits de que s' han fet merexedors per sos melodiosos cants «á la Concepció de María,» parlons digníssims del llorejat, los Senyors Don Joan Batiste Pastor Aicart y D. Antoni Molins y Sirera.

La Societat bibliográfica deu en consecuencia complaures en un tot de veurer ab semblants resultats coronada la perseverancia de oferir, sisquera un cop al any, profitosa lluyta al ingeni y á la inteligencia, y á mes de les probes que en quiscú d' ells ha anat rebent aixís de les autoritats com de les corporacions y particulars que l' han enaltida, pot cábrerli la satisfacció de haber sigut una de les primeres que han obert desde alguns temps eixos importants concursos, multiplicats mes y mes en cada dia y que de segur contribuirán com elements de primer ordre á la propagació del bon gust y cultiu esmerat de la literatura.—R. Ll.

NOVAS.

—

El Museo de la Industria, notable y utilissima revista mensual de las arts industrials ha entrat ja en lo 4.r any de sa publicació, en lo qual insertará los millors eczemplars que las arts suntuarias enviin á l' Esposició Universal de Viena de 1873. Los tres volums que corresponen als anys anteriors forman un repertori de riquissims modelos pera tota classe d'arts é industrias. Los serveys que á l' art ha estat donant l' adalt dita revista se comprenen al fullejar sas páginas y llegir los importants articles que acompanyan als grabats. A sa utilitat práctica se déu també la favorable acullida que ha obtingut entre nostres industrials, artifices y aficionats á las Bellas Arts.

—

L' editor Sr. Lopez ha publicat las «*Poesias sérias del célebre Dr. Vicens Garcia, Rector de Vallfogona.*» en un elegant volum, ab una cuberta alegórica, que conté, á més de ditas poesías sérias, una colecció de satíricas que no van compresas en lo tomo anteriorment publicat. En ell se llegeix una nota en que s' espressa que prompte veurá la llum, una altre colecció de poesias inéditas del citat autor tretas d' un manuscrit.

Llohable es l' Empresa del Sr. Lopez de popularisar las obras d' un dels autors que mes honran á las lletras catalanas, y creyem que 'l públich sabrá correspondre á sos esforsos tant mes quant es sumament módich lo preu de dit volums.

—

En lo número 16, corresponent al 15 Setembre prop passat en l' article «*Las armas dels escuts de Catalunya y Barcelona consideradas en antigas monedas* hi passaren per alt algunas erradas.

En dos ó tres llochs ahont diu «amgles ó anples,» deu dir *angles*. En la página 193, envers la meytat de la primera columna, ahont diu 1217 á 36, deu dir 1213 á 76. Pocas ratllas mes avall, ahont diu «la inscripcion» y ARAGONESIS, den dir *las inscripcions* y ARAGONENSIS. *Carlos*, ahont diu «Calos.» Al acabament del article, ahont diu «567 á 71,» deu dir 567 á 711.

En lo número 17, corresponent al 4 Octubre present, al acabament de l' article *Las armas del escuts etc.* deu esborrarse la paraula «provincias.

—

La pessa en un acte titolada ¡*Divendres*!, que fá alguns dias s' estrená en lo Teatro Catalá, si no 's distingeix per la novetat del assumpto ni per la varietat de detalls te en cambi una versificació facil y natural que 's fa sentir ab gust. Los tipos no están mes que abocetats; y 'l del Dr. Andreu, que 's lo quí l' autor sembla ha volgut fer relluir, toca en la exageració per sa manía de recomenar los banys, ab excés manifestada. L' obra en conjunt no 'ns produhí de molt lo bon efecte que altres de son aplaudit autor, En Conrat Roure, quals envejables dots desitjariam veure empleadas en treballs de mes importancia.

RECLAM.

—

BIBLIOTECA CATALANA

Ha exit lo fascicle 8 de la Bibloteca Catalana de les mes principals y eletes obres en nostra llengua materna escrites axí en est Principat com en los antichs realmes de Mallorca y Valencia, fetes estampar sots direcció den Marian Aguiló y Fuster.

Conté los plechs 8, 9, 10 y 11 del GENESI, D' ESCRIPTURA.

Segueix oberta la subscripció en la llibrería d' Alvar Verdaguer, Rambla del mitx, 5, enfront del Liceo.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa Catalana, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Novembre de 1872. Núm. 20.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals. Al estranger, tres mesos. 9 » Ultramar, tres mesos. . . . 12 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Ripoll, n.° 22, segon pis.	Los subscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral. Los no subscriptors, per id. . 1 » Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Los Reys de Aragó y la Séu de Girona: per *Fidel Fita.*—Certámens poétichs de Gerona (acabament): per *Emilio Grahit.*—Lo pas del Mar Roig (Poesía): per *Angel Guimerá.*—Observacions inspiradas per la Exposició de Bellas Arts de Gerona: per *F. de Lamarch.*—Na Blanca (Poesía): per *M. Obrador Bennassar.*—Bibliografía: per *J. Roca y Roca.*—Anyoransa (Poesía): per *Joseph F. Sanmartin y Aguirre.*—Teatre Catalá: per *M. S.*—Exposició Agrícola: per *F. X. T. y A.*—Felicitat (Poesía): per *J. B. Ferrer.*—Correspondencia.—Curiositats.—Novas.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

XXXVI.

Acte del 14 *Janer* 1472 (1). *Cometa llavors apareguí y lo de* HALLEY *vist en* 1457. *Miserable estat de Barcelona.—Fóleo* 153, *a*, *b*.

Istis superioribus diebus (2) et *hodie*, et nudiustertius fuit visa quedam cometa, non multum clara in se; que oritur VIIII hora et prosequitur cursum suum quasi usque ad medium celum, quia prope auroram videtur stare circa medium civitatis gerunde vel barchinone; que premittit radios plures qui cotidie videntur protrahi et extendi, quia visum fuit nobis, qui eri et hodie eam vidimus, quia hodie appruerunt radii longiores et prolixiores *respicientes ad occidentem*. Quid indicet novit deus.

Quia anno M.CCCC. quinquagesimo VII° fuit visa quedam alia cometa *lucidissima et magna*, que premittebat magnam *caudam* et lucidissimam *in formam ensis*, que *respiciebat ad occidentem*. Que indicavit nobis *ruinam* yspanie nostre superioris, s(eu) *catholonie*, *et mortem magni regis alfonsi* immortalis memorie; post cujus obitum percussa fuit post paucos annos catholonia, y mo statim in 2° anno regni fr(atr)is sui Johannis, feliciter nunc recuperantis patriam suam, a suis progenitoribus laudabiliter acquisitam, a X annis citra occupatam et vastatam per tirannos et potentes viros. Et adhuc civitas olim potentissima et excellentissima barchinon(a), hodie vero miserrima, permanet in sua perfidia. Et notanter dixi eam *miserrimam*; quia olim, in primo anno sue rebellionis M.CCCCLXII, non potuit obsideri per S(erenissimum) regem n(ost)rum et reginam cum toto exercitu regis Francie, pro quo erat capitaneus comes Fuxi cum XXX millibus equitum, sine peditibus qui erant in magno numero. Hodie vero ad tantam devenit confusionem, p(r)ec(at)is exigentibus, quod a *quingentis equitibus et totidem peditibus* obcessa et oppressa tenetur. Ita quod nemo audeat exire, *eciam pro lignis*, extra portam civitatis; ex eo quia *pridie* (1) eorum capitaneus Jacobus galeotus fuit captus cum CCL equitibus et tribus millibus peditibus per illustrem magistrum de calatrava (2) filium naturalem regie magestatis et capitaneum generalem in obsidione barchinon(e). Justo t(a)m(en) dei judicio: quia erexit cornua sua contra pium regem et benignissimum, olim *superbislissima* (3) et mater omnium civitatum orbis, humiliata est et desolata, et quasi sola et sine brachiis relicta.

Barcelona estava perduda. Assetiada desde l' dia 14 de Octubre de 1471, las victoriosas armas del rey D. Joan no li deixaban un moment de respiro. La Historia no ha sondejat encara totas las profonas causas del regirament á que doná lloch la defunció del fill de Reyner d' Anjou. Una de aquellas fou, com ja se ha vist, la actitut que prengué la *Seu de Girona* ab son Cabildo y son Bisbe. De la narració feta per lo Dr. Alfonsello se despren clarament que Girona y sa provincia, de son mal grat encadenadas al carro de triumfo del Príncep ESTRANGER, aprofitárense de la

(1) Publicada en VILLANUEVA (XII, 374) no sensa incorreccions.

(2) Desde l' dia 18 de Desembre. Lo Dr. Alfonsello completa sos datos astronómichs dient (Fol. 154 b, 155 a):

1) Ista die s(an)c(t)i vincencii (22 *de Janer*) et omnibus diebus superioribus vidi cometam, de qua supra in XIIII die hujus mensis, de mane. Et visum est michi quod semper lucidior facta est. Et ista die de nocte vidi eam inter septimam et octavam horam post senam, circa citum stelle (la del Nort) que vocatur *tremontana*. cum radiis respicientibus ad orientem. Et audivi a fidedignis, qui mirati sunt de contrarietate radiorum quod visa fuit *circumcirca radiari*, volvendo radios ad omnes partes et per circularem motum, et ipsa q(uas)i fixa manebat, modicum declinando ad cornus celi, deserendo medium celum.

2) Ista die (24 Janer) fuit visa cometa post cenam, hora q(uas)i IX post cenam, circa sanctum gregorium cum radiis respicientibus versus civitatem gerunde.—*San Gregori* s' trova 7 kilómetros al occident de Girona.

(1) Val dir *«no fa gaire temps.»* Galeoto fou prés en lo dia 26 de Novembre.—Cf. docum. XXXIII, 2.

(2) Alfons.—Cf. docum. XIV.

(3) En las Actes no es raro trovar semblants distraccions de *vol de ploma*, de que faig gracia al lector.

Digitized by Google

primera ocasió en que *ab honor y sens perill* trencar poguéren lo sagrament de fidelitat imposat per la força. No obstant, qui llegesquia lo sobredit *Dietari* de la *Diputació del general de Cathalunya*, se formará, com es natural, una tota altre perspectiva. Es menester escoltar las dos parts contrariament interessadas pera fallar just en aqueixa causa. Per ço he pensat que lo lector judiciós estimará li presenti los apuntaments *inédits* del *Dietari*, conduhents á eix fi, com y també á il·lustrar varios importantíssims punts, ú obscurs, ú omesos, en las *contemporáneas Actes* de nostra série.

«Juny del any MCCCCLXXI.—Dimecres a V. Aquest die los enemichs cobraren la vila de Piera (1). E aquest mateix die lo *consell representant lo principat de Cathalunya ab intervencio de la ciutat de Barchelona elegiren* en missatger per anar al Senyor Rey (2) e per dirli les necessitats de la terra *lo Reverend mossen Johan margarit bisbe de Gerona.*»

«Dimecres a XII. Aquest dia, despres dinar, entra en la ciutat de Barchelona lo Illustre don Johan de Calabria, *bestard* del Illustrissimo don Johan de Calabria, primogenit darago e de Sicilia, de loable recordacio.»

«Dijous a XX. Aquest die jura devant lo altar major de la Seu de Barchelona lo Illustre Sor. don Johan loctinent general e net del Senyor Rey.»

«Juliol.—Dissapte a XXVII. Aquest die passa desta present vida nostre sanct pare papa Pau en la Ciutat de Roma; e mori *de subit*. Altres dien que mori *huyrant* (3).»

«Agost.—Dimecres a VIIII. Aquest die fonc elegit en papa Sixtus *sextus* (4), qui primer solia esser frare menor e Cardenal, e havia nom mestra francesch de rohera de Sahona.»

«Octubre.—Dimecres a VIIII. Aquest die, ora de tercia, partiren de Barchelona lo Egregi mossen Johan de torrelles Comte discle e portant veus de Governador en Cathalunya e lo magnifich Jacobo galeoto capita general del Sor. Rey, tramesos *per part del Sor. loctinent*,—mossen barthomeu quintana conseller terç, lany present, de la ciutat de Barchelona *per part de la dita ciutat*,—e lo Reverend frare Miquel Sampso deputat del General de Cathalunya *per part del dit General e del consell representants lo principat de Cathalunya*,—per anar al castell de *sent pol*, qui es della la vila de Mataro; on devien esser mossen Johan çarlera Capita de la ciutat de Gerona, bertran darmendaris navarro, Pere johan ferrer e altres capitans de gent darmes per conferir e comunicar de algunes diferencies, qui eren suscitades entre ells en aquestos dies prop passats; entre los quals devia esser *lo bisbe de Gerona.*»

«Aquest die de dijous, a X del corrent mes, lo senyor comte discle, Jacobo galeoto e altres dessus dits tornaren de la vila de Mataro, on eren anats; per tant com noy trobaren mossen Johan çarlera; ans, en loch de venir aqui a comunicar ab los dessus dits, donaren entament *com sen era anat la via dempurda* per socorrer en palou donyar gentil home; lo qual com fonch alla, deyan, troba que lo Comte de Campobasso lavia fet degollar. E apres se sabe com lo dit mossen Johan çarlera era a hostalrich, e nos volch afrontar ab los dessus dits, nes volch veure ab ells.»

«Diumenge a XIII. Aquest die entra en Barchelona un trompeta, qui porta *letres* al Sor. loctinent, als consellers e deputats, *del* [*traydor* (1)] *mossen Johan margarit bisbe de Gerona*, [lo qual ab tota veritat se pot acomperar ab . . . . que hi a . . . .]; les quals letres eren sots scrites de mans del [traidor] mossen Johan çarlera cavaller e batle general de Cathalunya, capita de Gerona, de hostalrich e de Sent celoni, e encara Sor. [qui se ha fet de la vila e castell de blanes . . . .]; e encara eren dites letres sots scrites de mans dels traydors en bernat de senesterra, bertran darmendaris navarro, pere johan ferrer donzell domiciliat en Barchelona, de mossen bernat margarit *germa del dit bisbe*, e de mossen Jacme alemany; faents a saber com *ells seren dats al rey Johan. e daçi avant lo volien aver per Rey e Senyor.* E aquesta [trahicio] feren los dessus dits per gran *oferta* quils fonch feta *de diners e doficis e beneficis* quel dit R. y Johan los promes. E entre les altres coses qui eren stades fermades e jurades en la capitulacio feta entre ells, *se diu*, havia un capitol contenent en efecte que lo dit Rey Johan los prometia que —fins los hagues dat compliment de la dita pecunia, *la qual savia a partir entrells en certa manerá*,—que lo dit mossen Johan çarlera sagues [. . . . . tenir la ciutat de Gerona e las vilas e castells] dostalrich, sent celoni e blanes; e armendaris, palafolls e sent pol; e axi de les altres forces que los dits [traydors] tenien. E mes volgueren; e axis, *diu*, fonch continuat en la capitulacio, que durant o temps daquest empenyorament lo Rey Johan ju as e prometes que no [. . . . . si donchs . . . .]. E aço duras tant fins los dessus dits [traydors] complidament fossent pagats *de lurs* [*Triginta*] *argenteos* (2); e que lavors li haguessen a restituhir la dita Ciutat e altres forces dessus dites. E aquesta letra dessus mencionada ha recondita e *stoiada* (3) lo discret Nanthoni lombart, notari e scriva major de la scrivania de la diputacio, dins una capsa de les scriptures secretes de la dita casa. La qual capsa es feta a quatre cayres.»

«Dilluns a XIIII. Aquest dia comença desser asetiada la ciutat de Barchelona.»

«Nohembre.—Divendres a XV. Aquest dia se publica la sentencia Reyal en lo consell del Illustre don Johan darago e de Calabria, net e loctinent general del Sor. Rey en Renat, ab la qual foren publicats per *bares* e per traydors Mossen Johan margarit bisbe de Gerona, Mossen bernat margarit germa del dit bisbe, Mossen Johan çarlera batle general de Cathalunya, bertran darmendaris navarro, Mossen bernat de senesterra, Mossen Jacme alamany e en pere johan ferrer donzell; qui *prodicionalment*, *per gran summa de peccunia e per oficis e beneficis que lo Rey en Johan los promes*, li liuraren la ciutat de Gerona, lo castell e vila de hostalrich, la vila de Sent celoni, blanes e altres forces que tenien. Fonch

(1) En lo antich *camí reyal* entre Igualada y Martorell.

(2) Renat, ó Reyner d' Anjou, qui residia llavors en Aix de Provença.

(3) *Huyr* (falta en lo diccionari de Labernia) es *xisclar fent* ¡huy! *per causa de un violent dolor.* Lo dato consignat en lo *Dietari* es notable pera la historia dels Papas, y sembla confirmar la opinió de que Pau II morí de un *entripat de melons.*

(4) Distracció del escriptor qui llegí *VI* en lloch de *IV.*

(1) Entre uncials poso las porcions del manuscrit esborradas.

(2) Al-lusió als 30 diners de Judas.

(3) *Estoig* ó *estotx*, en castellá *estuche*, en francés *étui*, en italiá *astoccio.*

Digitized by Google

scriva del dit proces e sentencia mossen Rodrigo vidal prothonotari del Sor. Rey.

«Dissabte a XXIII. Aquest die, III hores passat mig jorn, fonch feta una crida publica ab trompes e ab tabals de part del Sor. loctinent; la qual primer fonch publicada en les *scales del palau reyal major de Barchelona*, e apres per les altres places e lochs publichs de la dita ciutat; contenent en efecte com lo dit Sor. loctinent pub'icava per *bares* e per traydors mossen Johan çariera batle general de Cathalunya, bertran darmendaris navarro, e en Pere johan ferrer donzell domiciliat en Barchelona. E manava les statues e semblants de aquells esser rossegades per tota la present ciutat; e apres, esser *penjats* a la cort del vaguer *capavall*, fins les persones de aquells se puixen haver e esser exequtades personalment e de fet; *promatent* ab la dita crida—a qualsevol persona qui aportera viu e metra en poder del dit Sor. loctinent algu dels dessus dits, e encara mossen Johan margarit bisbe de Gerona, mossen bernat margarit germa del dit bisbe, mossen Jacme alamany. en bernat de senestera, en Palou darenys e misser Jacme teranau—*conreus*: ço es, *per cascu dells dos milia florins;* e sils mataran e portaran los caps, *per cascu cap* MI (1) florins ;—e si porteran en ribot de la valloria D florins, e si porteran lo seu cap CCL florins;—faent lo dit Sor. loctinent ara per lavors remissio general a qua sevol persóna que aquells, o algu de aquells *mort ó pres*, metra en mans de la senyoria, encara que fos enemich o rebelle. Manant en lo endemig les semblances de aquells, com a traydors publichs esser pintades é posades en IIII parts de la ciutat, ço es a la *plaça de sent Jacme*, en *loge*, al *portal nou* e al *portal de sent Anthoni;* ab cominacio que *sots pena de la vida* algu no gosas raura o ensutzar alguna de aquelles. E que dequi avant los successors de aquells fins á la terça o quarta generacio no pusquen succehir en les heretats lurs, com lo dit senyor *les se haia confiscades*. Mes avant mana lo dit Senyor *ab pena de la vida* que quascu, qui sabes bens o robes lurs, los hagues a denunciar al capita de la guardia dins XV dies. E feta aquesta crida, tantost *isqueren del palau reyal* Mossen Johan ramon pons, michel de copons, e mossen Anthoni de vilatorta, algutzirs del Senyor rey *a cavall* ab mes de CCC fadrins, qui *anaven* primers *a peu* cridant *«muyren los traydors, muyren los traydors,»* e tantost apres venien III besties de bast, qui quascuna rossagava pels peus una statua, o ymage, *daluda plena de borra*, feta a ymage e semblança, ço es, la primera de mossen Johan çariera, la segona de Bertran darmendaris e la terça den pejohan ferrer e havienlos meses sengles grans bosses al coll per reduir a memoria als miradors *con* (1) los dits traydors havien feta la dita traycio e venuda la patria per diners. E a quascu materen una bandera ab senyal de lurs armes rossagant. E axi rossagant foren portats per tota la ciutat. E apres, aquestes statues foren penjades a la cort del vaguer de Barchelona.»

«Aquest dia de dimarts a XXVI Nohembre MCCCCLXXI, hora de tersia (2), los capitans e gent darmes qui eren en Barchelona, e IIII o Vm(il) homens a peu, isqueren de Barchelona per anar socorrer XXXX homens de cavall, los quals los enemichs havien enclosos lo die passat en una *torra de montpalau*, qui es Senta coloma de gramanet, vulgarment appellada la *torra baldovina* (3); e aqui hagueren gran conflicte ab los enemichs e gent darmes del Rey Johan. E plague a nostre senyor deu dar la victoria als enemichs; e prengueronnos IIII capitans e molta gent a cavall, e matarennos molta gent a peu. E los de la torra, qui staven assetiats, trasqueren partit ab los enemichs que posant los cavalls e les armes los lexaren anar. Los IIII capitans nostres, qui foren presos, foren: don Dionis de portogal, Jacobo galeoto, Manaud de guerra e gracia de guerra. Los presos foren dos germans sentjusts, franci(sco) setanti, Miquel de Gualbes, Johan berenguer çapila mostaçaf, berenguer de relat, naygarina, Huguet de palou, dalmau de navell, Johan ros fill den Ramon ros, Arnau çabastida, lo fill de la viuda sos, dos fills den Guillem romeu, lo germa de misser Malet, en Garau tallada de Cervera, e molts altres axi de peu com de a cavall. De part dels enemichs fonch ferit ab *serabatana* en lancha (1) lo traydor den Pere johan ferrer. E fonch aquesta batalla lo prop dit *die dimarts, dues hores passat mig jorn*. E aquesta hora lo Sor. loctinent, lo compte discle, le comte de pallars, los consellers, los deputats, lo vicicanciller e molta altre notable gent axi de peu com de cavall, *qui staven* XXXX o L *passes fora lo baluard del portal nou*, sperans a que algu qui vengues portant bona nova de la victoria que tots speravem, veuen vengueren *a gran galop cent homens darmes dels enemichs*, qui ja havien desbaratats, e desconfits; e morts, e apresonats la major part dels nostres; e *acostanise al portal nou*, scassament lo Senyor loctinent e los altres dessus dits, qui aqui eren, foren a temps de recullirse dins lo portal nou; *e los enemichs acostarense tant que vengueren a dar de les lances al baluard*. E axi fini aquesta beneyta jornada. Loat sia deu de tot.»

«Dimecres a XXVII. ☽ Aquest die en la nit fonch fet gran eclipsi de luna, la qual torna molt negra; e com hac stat axi negra *un quart dora*, tornat en varmella com una sanch. E puys cobra sa color (2).»

«Dijous, a XXVIII de Nohembre MCCCCLXXI, fonch feta crida ab la qual fouch publicat per Conestable e capita general lo Egregi Don Hugo roger comte de pallars.»

«Divendres a XXVIIII de Nohembre MCCCCLXXI se rete la vila de Granollers *sens colp ne costa* a les gents darmes del Rey en Johan.»

«Desembre—Dimecres a XVIII. Aquest die en la matinada, quasi apuntant jorn, feu *terratremol*. E en la nit apres seguent se viu al cel una *gran stela ab grans riags* lensant gran claror en forma no acustumada. Deu nos don bons senyals e bona ventura per sa merce.»

☛ «Janer del any MCCCCLXXII.—Dijous a XVI. Aquesta nit e moltes altres nits prop passades fonch vista una stela en lo cel, qui exia a X hores de nit e durava fins hora dalba, lensant grans raigs sobre la ciutat de Barchelona; e *exia de la part de levant e signava de ponent,* tenint tots los raigs de una part; car detraç ne per costats non tenia, ans los tenia tots per devant, *segons açi dessus es figurada*. E en aquests dies stava assetiada *per mar e per terra* la ciutat de Barchelona per les gents del rey don Johan. E apres successivament, les altres nits apres seguents, fonch vista per lo contrari, ço es que *exia de les parts de ponent e lançava sos raigs vers levant.*

---

(1) En lloch de *«com.»*
(2) A las nou del dematí.
(3) A 25 de Noviembre de pequeño principio salió grave encuentro; avian encerrado los capitanes del Rey en una Torre cerca de Besós que llamavan de *Fabregas* a sesenta de cavallo de la Ciudad de Barcelona; salieron de ella para socorrerles *quatro mil Infantes y ciento y veinte cavallos....»* FELIU, *Anal. de Cataluña*, XVII, 13.—Feliu es inexact.

(1) En las ancas, ó cul.—Hi hagué de conseguent *foch de artilleria*.
(2) Cf. docum. XXXIII, 2.

Digitized by Google

Enterats de aquestos *Apuntaments* y de nostres *Actes Capitulars* parme que mos lectors haurán vist destacarse ab tot son relleu la grandiosa figura de Don Joan Margarit sobre l' camp sanguinós y nuvulós del período mes crítich de aquella guerra civil. Son cor no fou may per la dominaciò del estranger. L' Acte XVII n' es mostra quant li degué costar lo jurament de fidelitat al nou régimen. Esclau de son deber y del interés universal de la patria catalana no escassejá ni la llum de sos talents ni la forsa de son bras, com áulich y conseller del duch de Calabria. Aquesta actitut conservá sens dupte fins á principis del mes de Juny de 1471, ans que arrivés á Barcelona lo *bastard* de Calabria; puix que á las horas, quan ja la host del rey Don Joan se avansaba envers Barcelona desde Piera, fonch ell elegit per anar á Provença y per dir á Reyner d' Anjou las necessitats de la terra, y s' presentá en Aix com embaixador del *Consell representant lo Principat de Catalunya ab intervenciò de la Ciutat de Barcelona.* Reyner no dona mes que excusas (1). Reduhits á un partit extrem los Estaments de Girona, no sens madura del-liberació, s' donan al Rey Don Joan; al mateix temps que la entrevista solemne, de Barcelonins y de Gironins, que s' devia fer en lo castell de *San Pol prop del mar*, surt frustrada. La resoluciò gravíssima, de la qual apar principal promotor lo bisbe Margarit, clarament s' explica per lo interés del bè públich. La aficiò del Bisbe al Rey y la lliberalitat de aquest son motius, m' apar, secundaris, que ni abdòs pesau tant com aquell en las balanças de la Historia.

Dos paraulas sobre l' cometa de 1471-1472. Es un dels de major nombradía per rahó de la enorme carrera de 40.° que feu en un sol iorn. La cua, segons Halley, mesurava en lo dia 2 de Febrer de 1472 no menos que 4¹/₂ milions de millas alemanas, ó 18 milions de millas náuticas de 60 al grau. Halley ne va calcular la órbita, pero no s' en coneix precisament lo período. Los cálculs de Halley no se conforman ab los de Langier; de manera que los *nous datos* publicats en aquest article serán, segons me acaba de escriurer lo celebérrim astrónomo P. Secchi, molt estimats del mon savi. La primera apariciò, de que parla lo *Dietari de la Diputació*, tingué lloch en lo die 18 *de Desembre*, y fins ara se havia cregut que fou en lo dia 25 de aquell mes. Desgraciadament lo Dr. Alfonsello no seguí lo curs de sas preciosas observacions mes ensá de Janer. Lo cometa cap á la fi de Febrer encara s' veya desde Regiomontano. No serem nosaltres qui n's burlarem dels pronóstichs del Dr. Andreu, comuns á tots los esprits de sa época; aus bè recordarem haver vist en nostres dias al ex-emperador Napoleon III tot atarantat en 1858 ab la apariciò del cometa de Donati, y com *son oncle* portat á fer de semblants aparicions *punts blanchs* de sa política. La pobre humanitat sempre se ha inclinat á créurer que tot es per ella; y aquesta inclinaciò, m' apar, es una de las bases principals de la filosofía de la historia.

(1) Docum. XXXII.

FIDEL FITA.

CERTÁMENS POÉTICHS DE GERONA.

Vuyt foren las poesías enviadas pera obtar als premis de la quinta quadrilla, emportantsels respectivament, Ramon Torrella y Pere Maragberio. Los demés eran de Pere Castellarnau, Joan Martin, Geroni Vilar, Diego Fernandez y Anton Vivas (portugués.)

Miguel Segrera, Diego de Vera y Ordoñez de Villarquiran, Segimon Gilabert, Pere Garcia, María Sansó y Francisca de Agullana, enviaren poesías á la sexta quadrilla, emportantse 'ls premis, los dos primers.

La següent poesía, guanyá 'l primer premi de la quadrilla setena.

LIRA DE MIGUEL SALAZAR.

Sulcando el bravo pielago
Desta vida, en el puerto salutifero
Del celeste Archipielago
Entra de Ignacio ignifero
La capitana con fanal lucifero.
Quedase el cuerpo organico
Deste sacro baxel como en deposito
(Libre del mar Satanico)
En tierra: y de proposito
Las onras le haze el Celico Preposito.
Mas el piloto platico,
Que es de Ignacio el espiritu catolico,
Trepando viento erratico
Con donaire Apostolico,
Sube a otras playas, y otro mar sinbolico.
Y al punto la pacifica
Ciudad, y diamantino propugnaculo
Salva le hace, y mirifica
Musica, sin obstaculo,
De que el casto quedo en su receptaculo.
Como cuando el acerrimo
Capitan de una armada lucidissima
Salta en tierra celerrimo,
Con musica dulcisima,
La gente le hace salva fidelisima,
Asi nuestro magnanimo
Capitan de Jesus nave Evangelica
Salta en tierra con animo
(Si ai tierra en playa Celica)
Donde la salva fue musica Angelica.
Con este son armonico,
En fuego como fenix abrasandose
Con pasmo del Plutonico,
Se sube encaramandose
Entre coros que estan desgargantandose.
Si al naufrago miserrimo
(Que de Dios perdio el norte) el Puerto Cel co
Con gozo celeberrimo
Le recibe, y con belico
Jubilo le hace salva el coro Angelico.
Al que por Norte anplifico
Tuvo la gloria de Jesus, mirandole
Ya en su seno pacifico,
Recibale cantandole
Dulces liras, y gozase, gozandole.
Mas pues del felicissimo
Curso, se canta al fin la gloria, entonese
Con cantico suavisimo
La gloria, y galardonese
De Ignacio el fin, y aunque sin fin pregonese
Y pues la sacra bruxula
Cual marinero Vizcaino Iberico
Supo guiar; esdruxula
Lira, y estilo Omerico
Con canto le acompañe al orbe esferico.

Digitized by Google

Mis liras recojamonos
No digan delirais, y suspendiendonos
Con son tan dulce: vamonos,
Por que temo que oyendonos,
Nos an de dar la raya, aquí corriendonos.

Lo segon premi l' optingué una de Andreu Delgadillo, y las no premiadas eran de Magdalena de Agullana, Fernando Salcedo, Sebastiá de Villafranca, María de Llupia y Artemisia Sansó.

Los prémis dels sonetos llatí-castellans foren per Cristófol de la Torre y Alfons Gomez de Ivarra, puig que 's consideraren millors que 'ls de Pere Velasco, Jaume Carnicer, Brauli Marin, Sebastiá de Villafranca, Joan Alvarez, Andreu Delgadillo y Tomás Sanahuja. També hi enviaren una poesía cada hú, encara que llatinas, Anton Vivas y Amador Mendes, portuguesos.

SONETO DE CRISTOVAL DE LA TORRE.

Mi Xavier, si divinas luces dando
De Christo, inflammas perfidas nationes,
Si illustras ambos Tropicos, regiones
Incognitas, ó Sol, peregrinando:

Si Christianas doctrinas annunciando,
Declaras tenebrosas opiniones:
Si persuades sophisticos Japones,
Ridiculas sentencias refutando.

O sacra, ó Apostolica persona,
Erige cruces, pias aras funda,
Consume sectas barbaras, viciosas.

Ultimamente texe victoriosas
Coronas de palma inclyta fecunda,
Apostolicamente te corona.

En la novena quadrilla s' endugueren los premis, Tomás Sanahuja y Anton Ivañez. Enviaren també geroglífichs, Baldiri Fontova, Laureano Salinas, Geroni Vilar y Grau Ferrer.

En la última quadrilla s' enportaren los premis Ramon Torrella y Joseph de Aguilar. Los demés concurrents foren, Geroni de Alvarado, Ignés Real de Fontclara, Lluis Perez, Diego de Vera y Ordoñez de Villarquiran, Silveri Monte-agudo, Vicens Casanova, Andreu Delgadillo y Orosia de Agullana. També hi envià una poesía, encara que separantse de las condicions del cartell, puig era llatina, lo portugués Anton Vivas. Ja 's recordará qu' era potestatiu enviar las poesías en castellá ó catalá, mes d' aquestas sols s' hi envià la següent.

CANSO SESTINA DE VICENS CASANOVA.

Espill de santedat, celestial—angel,
O gran Gonzaga, en cel y terra—noble,
Mentres celebre vostra ilustre—vida
En virginal puresa neta y—casta,
Alcançaume del Cel cumplida—gracia
Puig que habitau en la regio de—gloria.

Per mensprear del mon la vana—gloria
Sou sublimat al lloch, de ont caigue lo—angel,
Que despullat del resplandor de—gracia,
Perde la preminencia y titol—noble,
Degenerant de la principal—casta,
A que ens ensalça la inculpable—vida.

Lo baix metall de la terrena—vida,
En or precios, merexedor de—gloria,
Sabereu convertir ab virtut—casta,
Cuan al al reves que foren de mal—angel,
Que en infernal carbo lo metall—noble,
Converti, cuan perde de Deu la—gracia.

Y axi puig fereu ab tan gentil—gracia,
Vivint en carn mortal, celestial—vida,
Vestit ab roba de or de gracia—noble,
Sou admes a les bodes de la—gloria,
Com si en noblea foseu algun—angel,
Que tant com aso pot la vida—casta.

Malesta sia la endiablada—casta
Del traidor angel, que perdent la—gracia,
Resta privat de la noblea de—angel
Y condemnat a desastra la—vida,
Vos li guanyau la palma de la—gloria
Fet en la Cort del cel caballer—noble.

Desde chiquet lo vostre esperit—noble
Se enamora, y feu vot de vida—casta,
Puig per fer un ramillet de—gloria,
Juntareu les floretes de la—gracia,
Gozau lo bon olor de vostra—vida
En lo jardi del cel verdader—angel.

Si virtut de *angel* vos Gonzaga—*noble*,
Mostrareu en la *vida*, honesta, y *casta*,
Be eus cuadra semblant *gracia* y semblant *gloria*.

La següent, com se veurá, es catalana y castellana, puig ho son sas paráulas, poguentse llegir en los dos idiomas, cambiant sols l' accent.

CANSÓ SEXTINA DE OROSIA DE AGULLANA.

Gonzaga, que en pureza eres un—angel,
Y en generosa casta un marqués—noble,
Cantar intento la dichosa—vida
Angelica, graciosa, pura y—casta,
Que acompanyada de divina—gracia
Goza de soberana, inmensa—gloria.

La casa de Gonzaga, eterna—gloria,
Conservara ilustrada de tal—angel,
Y adornada de tan insigne—gracia,
Gloriarte has, ó familia ilustre, y—noble
De venir de real prosapia, y—casta,
Y de haber de historiar tan rara—vida.

Eroica, celestial, estranya—vida,
Que pasa de mortal a inmortal—gloria
A entrar en companyia bella y—casta,
Y ocupar gerarquia y honra de—angel,
Digna de empresa generosa y—noble
En seguir la bandera de la—gracia.

Tal era a virtut donaire y—gracia
De Gonzaga en la guerra de esta—vida
En companyia de Jesus rey—noble,
Que cual emperador entra en la—gloria,
En carrosa triunfal digna de un—angel
A gozar victoriosa palma—casta.

De la flor virginal corona—casta
Entre—texida de florida—gracia,
Cinya la hermosa cabellera de—angel,
Que criava Gonzaga, en mortal—vida
Angelica, y conserva alla en la—gloria
No conservada del Arcangel—noble.

Aspira, ó gran Gonzaga, á patria—noble
Volar procura cual paloma—casta
A la estrellada esfera de la—gloria.
Dexa favor y humana—gracia,
Abraza de Jesus la honrosa vida,
Que no podra dexar de ser un—angel.

Musa acaba de un *angel*, marques *noble*,
De celebrar la *vida* rara y *casta*,
Y acabaras en *gracia* tanta *gloria*.

En últim lloch se llegí la sentencia, de la que se 'n podrá formar idea ab lo comensament copiat mes enrera, puig que segueix ab lo mateix estil inflat, sens presentar pensaments ni passatges de mérit. Ab tot, crech apropósit donarne una idea encara que molt per dessobre.

Desprès de l' estrofa copiada, ne seguexen vint y cinch mes, d' igual número de versos, forma y estil

Digitized by Google

en las quals diserta son autor, en fer l' apología de S. Ignasi de Loyola, S. Francisco Xavier y del certámen, acabant per últim aquesta primera part de la següent manera:

Cancion, clarines suenan,
Torneantes vienen, guardame la entrada,
Ojos á la estacada,
No fies de Mendozas, ni de Hurtados,
Que mendosos, y hurtados
Son quizá: el cartel mira que cual proemio
Da ley, señala puesto, ofrece premio.

Cambia aquí 'l metro, entrant á ocuparse mes directament de la festa, com pot véurers ab las següents estrofas, que son la espressió del judici que 'ls mantenedors feren de las poesías.

. . . .
Vierades a los Poetas
Andar listos y hacendados
Enfrenando Pegasones
Hechos de Apolo lacayos.
Cada cual coger procura;
El mas brioso, y gallardo,
Por que imaginan sera
El Torneo de acavallo.
Vierades mil tropas luego
Subir con denuedo, y garbo
Este en Alazan, aquel
En overo, el otro en rayo.
Y no falta quien aflerra
Otros de pies bien errados;
Que aquesto de errar los pies,
Entre ellos es ordinario.
. . . .
Otros pensando imitar
A los Poetas Romanos,
Se quedan con solo el nombre
De Brutos, Masones, Flacos.
. . . .
Al galope van algunos,
Otros la posta tomaron,
Por correr a la estacada,
Mas en estaca an quedado.
Otros eroes vinieron
Al premio desalentados,
Tanto que por alcanzarle,
Con siete pies galopearon.
Otros que por ser mas coxos,
No davan tan largo el paso,
Por despedirse mas presto
Iban silabas saltando.
Otros matando se van
Sobre trotones matados,
Que por malas cataduras
Ya paran, ya van trotando.
Otros tendimus ad Latium
Al latino premio vamos:
Van gritando, y no se engañan,
Pues van tendidos y lacios.
Otros por faltarles pies
Casi van medio arrastrando,
Y aun haciendo reverencias
Con sus pies cortos y largos.
. . . .
Al sin fin llegaron todos,
Y asi el coxo como el sano:
Algunos no sin muletas
Otros bien perniquebrados.
Hallaron la bella Palas
Armada de punta en banco,
Que en el Girones palenque
Les ofrece campo franco.
. . . .

Torna aquí a pendre 'l metro primitiu, y continua descriguent la festa com se veurá per las següents mostras.

Mas quien podra pintar tan rico alarde,
El garbo, el orden, la emula librea
Que visten, el furor belico en que arde,
Cada cual? Como entro Pentesilea
Por el Dardaneo campo no covarde
En socorro de Troya con su pelea:
Asi entra cada ciencia en la estacada
De lucido escuadron acompañada.
Con su puntero en ristre va primera
Entre las obras belicosas damas
Con alfabetos varios por cimera
Y empresas de diversos anagramas,
La Gramatica que dentro de su esfera
Pinto, y gloso con lindos Epigramas,
Y la Gramatical soberbia tropa
Va siguiendo hasta que su tienda topa.

Ab semblant estil segueix ocupantse de las demes quadrillas, y per últim la sentencia acaba d' aquesta manera:

Con aquesta bizarria
Ivan cuadrillas entrando,
Que en beldad eran Apolos,
En valor Alcidas bravos.
Quisieron ser Briareos
Para empuñar con mas brazos
Las picas de tersos metros
Que con sus picas labraron.
Hace señal el clarin
Que alentando de los labios
De la pregonera fama
Alboroza los Pegasos.
Cada cual su puesto ocupa,
Pica empuña, sale en campo,
Rompe lanzas, buela trozos,
Hace suertes, buelve ufano.
Mas no faltaron descuidos,
Como suelen de ordinario
Entre torneantes bisoños
Chapetones y novatos.
Para que en otros torneos,
No les suceda otro tanto,
Quiero algunas advertencias,
Darles como amigo un rato.

Aquestas advertencias de que parla l' última quarteta, se referexen a la sentencia humorística de que s' ha parlat mes enrera, la qual, al dir del P. Ruiz, dona gust a tots. No puch donarne mostra, puig no la copia aquest autor, dient que no ho fá perque *etiam gaudii satietas est*.

EMILIO GRAHIT.

LO PAS DEL MAR ROIG.

Las frévolas arenas, las pedras ennegridas
De un mar qu' enlayra sa brumera al cel
Trepitjadas ja son per hosts ardidas;
Deu ha triat son poble; las tribus escullidas
Son las tribus gloriosas de Israel.

Lo sol jau á la posta; al lluny, dalt de la serra
De negra pols s' entela l' horisó;
S' ou renill de cavalls, carros de guerra
Lliscantne per las rocas fan retrunyir la terra;
Ja s' atansa l' esbart de Faraó!

Lo poble en sa fugida crits llensa d' amargura;
Tocant lo mar tremola esporucat;
De Moisés li ve la desventura;

Las ayguas escumantas seran sa sepultura,
Lo peu de Faraò será 'l llosat.

Mes no; lo Patriarca, serenas las miradas,
Sa vara esten del mar en las regions;
Dugas onas s' axecan enaspradas,
La mar se mou desfeta, las onas separadas
Dexan camí planíssim en llur fons.

Y ve la nit, y avansa la via salvadora
Lo poble que te set de llibertat;
En lo cel la boyrada enclsadora
Te pels israelitas la llum enlluernadora,
Pels egipsiachs tant sols la fosquetat.

Avant! crida 'l monarca; sas màquinas rebotan
Per lo rocam que guspireja al pas;
Sos fantàstichs cavalls en l' ayre trotan;
Dels homeus, de las armas estranys remors ne brotant...
Semblan llegions qu' enmena Satanás.

La nit ab sa mortalla los fugitius entura....
¡Ay que 'ls traeix lo plany dels infantons;!
Brama 'l tirà dressantne la figura:
Avant fills de la guerra. La mar que lleu mormura
S' ennardeix al trepitx de sas legions.

Y s' ira Deu, y trona....Las líquidas muradas
Amenassan tornar á son alvir;
Los llams fhuetejant las nuvoladas,
Cridant l' infern salvatjes, en rojas flamaradas
Al cor dels egipsiachs van á morir.

¡Oh nit de malhauransa! L' esbart ab la faresa
Fins apaga la veu dels huracans;
La gent en lo sorral roman estesa;
Los carros en desorde, rodant ab lleugeresa
Desgavellan sos membres palpitants.

No saven hont caminan las cáfilas perdudas;
Los cavalls escumant rompen los cers;
Van dels estreps las víctimas retudas;
Bóten furients, dexantne sus pedras cantelludas
La carn fumanta dels poruchs guerrers!...

Al fi la llum del auba, misatge de alegría,
Regala al mon sa poisimera d'or;
Lo sol en l'horisó sos raigs destria,
Del mar en las entranyas, hont es la santa via
Acala son puríssim resplandor.

Veu Faraó 'l desorde, la mort de las maynadas,
Sent las értigas onas rebramar,
Crida enrera á las gents esparveradas...
Sas màquinas de guerra cruxintne destrossadas
No poden per l' arena rodolar.

Y mentras mut de rabia lo déspota foll plora,
Dressant los punys feréstech al Orient,
Besa Moisés la platja salvadora,
Y fentli rotllo 'l poble que silenciós l' adora
La ma tranquila sobre 'l mar esten.

Y 's plegan retronantas las ayguas escumosas
Sobre lo front del monstre dels hebreus;
Sos guerrers en las onas espantosas
Esguardan las montanyas ab caras llastimosas
Y ab un regull de mort s' enfonsan greus.

Apres la mar se calma, las onas falagueras
Besa l' oreig en lo sutil volar...
Tant sols l' estrem de crespas cabelleras
Y bombollas que s' alsan y 's fonen juganeras
marcan lo pas de Deu sobre del mar.

ANGEL GUIMERÁ.

OBSERVACIONS INSPIRADAS PER LA EXPOSICIÓ

DE BELLAS ARTS DE GERONA.

Aymants veritables de Catalunya, nó de paraula com molts sino de cor com alguns, sentim ja fa forsa temps glatir lo cor ab esclats d' esperansa y satisfacciò al observar las manifestacions interessants de la grandesa de la terra nostra. Pot ser un fet, considerat en absolut, no té l' importancia suficient pera impresionar á certas personas com nos impresiona á nosaltres, que 'l considerém unit ab totas sas relacions; y es que no 's pot judicar justament de la vida de l' home per un acte seu de debilitat ó de deliri; ni d' una obra per la part qu' amaga sa intenciò á moltas intel-ligencias, ni d' una instituciò qualsevol que guarda relacions ab altres institucions desconegudas, ni, en fi, de cap armonía per una nota aislada. Tot requereix l' estudi de las circunstancias qu' ho rodejin; temps de sa creaciò; impulsos qu' ho promouhen; manera de son desarrollo; obstacles que ho resisteixen; naturalesa y condicions de tot lo que influeixi mes ó menos necessariament sobre sas lleys d' existencia. Aixó es lo que procedeix, y sense semblants requisits lo crítich moltas vegadas será un mer capritxós portat, débil aresta, per las influencias de tota mena que sempre, sempre conspiran pera obrar sobre sa perdiciò. Si á la creaciò dels Jochs-florals de Barcelona, purament catalans, hi afegim la part integrant que va prenent lo català en los certámens de Valencia y Lleyda; y á la vida intelectual y artística que s' observa a cada pas deguda á las demostracions individuals, hi afegim la formaciò de las exposicions de bellas arts y marítima de Barcelona, l' Esbart de Vich, lo Centro artístich d' Olot, l' Ateneo de Reus, l' Ateneo de Mataró etc.; y si encara á tot aixó hi afegim l' associaciò literaria y l' Exposiciò y l' Musseo de Gerona; ¡ah! satisfets al contemplar paregudas manifestacions de vigorosa existencia material, moral é intel-lectual, nos abandonem á l' espressiò de las mes expontáneas mostras de alegría augurant á Catalunya un lloch digne y brillant, un lloch al nivell de sas glorias passadas.

Y no podia menos Gerona, dada sa gloriosa historia. Mes si Gerona, l' inmortal ciutat, se trobava ab condicions magníficas pera sostenir sitis grandiosos, es forsa convenir en que no 's troba pas avuy per avuy ab las condicions necessarias pera satisfer encara las exigencias de l' art, com se hi troban altres poblacions de menos importancia judicial é histórica. La gloria de la guerra estriba en l' interposiciò de murallas, de pedra ó de carn, contra 'ls enemichs y la gloria de l' art estriba tot justament en la destrucciò d' aquestas barreras; presentantse 'l fenómeno de que 'ls génits qu' en la guerra han fet gala d' enemichs, en l' art han fet gala de naturals sentiments de germans. Per aixó Gerona no posseeix encara un edifici digne de la vida artística, ni 'ls medis de transport é intervenciò general que l' art exigeix, ni la germandò espontánea (ho confessem) que constitueixen la manera especial de sentir de l' artista. Aixó 's nota en l' Exposiciò de bellas arts, y 's

Digitized by Google

nota en ella perque, com salta á la vista, las obras de pintura y escultura necessitan dels medis materials y del cuydado que no necessita la poesía pera son transport é intervenciò general.

Si atenem donchs, tals circunstancias, havem de convenir en que l' Exposiciò de bellas arts de Gerona supera als desitxos que podian haberse format las personas mes exigentas. Es cert que hi ha obras bastant fluixetas, mes s' ha de confessar que unas son de principiants y s' ha d' advertir que s' obrí aquesta exposiciò despres d' haberse obert la de Barcelona, ahont es natural que 'ls artistas hi remetessen sas obras tota vegada que Barcelona te mes medis pera satisfer l' anhel dels autors. No obstant, si hi figuran alguns quadros de principiants (á n' als quals excitem l' amor propi pera que estudiin son destino) y alguns altres no gayre triats d' autors mes coneguts (á n' als quals excitem l' amor propi pera que procurin honrar mes son nom y las Exposicions perfeccionant sas obras) no 's pot pas negar que hi figuran quadros dignes, molt dignes, notables per son objecte y perfecciò. No podem callar los noms de l' Urgell, Vayreda, Martí, pare, Teixidor y En Berga, puig tots aquestos noms suposan molts coneixements, molta aplicació y grans disposicions per la pintura.

Com ja habem apuntat, creyem nosaltres que l' anàlissis del tot, ab l' estudi de sas relacions, pot inspirarnos un judici totalment distint del que 'ns inspiraria l' anàlissis d' una part, d' una manifestaciò aislada. D' aquesta manera veyem en l' Urgell massa insistencia en las impresions, que, unida ab lo desitx deliberat pera sostenirla, no sab trobar lo veritable medi pera fugir dels estrems, que no ataquem sense consideracions ni bruscament pel motiu de que 'ns plau molt que l' artista, dintre las ley de l' art, guardi un estil propi, un estil qu' es molt difícil per la senzilla rahò de que, pera deferenciarse de la generalitat, s' ha de separar d' un camí conegut per entrar en un altre que ab sos obstacles condueix als extrems, com passa ab l' Urgell. Una temporada donava un tint massa roig en sas obras, ara li dona massa blanquinós y monótono.

En Vayreda poseeix grans condicions per objectes grandiosos, no 's pot pas negar. La «posta de Sol» qu' hi te ho demostra clarament. Los cops d' efecte qu' hi ressaltan, units al tacto ab que 'ls practica, no mes se veuhen sorpresos de la naturalesa per génits com ell, que per amor á l' art y pera satisfer sas nobles aspiracions artísticas, recorre y estudia la naturalesa de la nostra terra y la de la terra vehina. Y aquí, hi creyem necessarias dos observacions, atés l' estil d' En Vayreda per lo que toca á sos paissatges, que, segons alguns, presentan *un tint general massa vert.* Primerament debem observar que tota modificaciò, en lo mer fet de ser modificaciò, sempre ha trobat resistencia en lo gust de las personas format devant del sistema que 's modifica; y segonament debem advertir que no tots los paissos presentan la mateixa mena de verdor, perque no tots tenen la abundancia d' aygua de Olot, ni la frescura dels Pirineus. Nosa tres, que hem recorregut lo convenient pera judicar'ho, creyem qu' En Vayreda no mostra en sos paissatges preciosos l' exagerat verdor que suposan, molts que, al deixar la vegetació raquítica de la provincia de Barcelona, estranyats s' embadalirian contemplant la vegetaciò assombrosa d'altres provincias. En Martí hi té un quadro, una pageseta en la qual hi ressaltan las notables qualitats d' aquest artista, encara que s' hi descobreixen imperfeccions bastant notables per lo que respecta al dibuix.

En Teixidor hi exposa un retrato d' un frare, ab una testa preciosa, ben acabada, com sap acabarlas ell. Llástima que la part restant no estiga en armonía ab sa perfecciò!

Y vé En Berga, que, segons nostre modo de pensar, está destinat á representar ab gloria un estil magnífich, que, per ço mateix de ser magnífich, es molt difícil; está destinat á representar, diguem'ho aixís, l' estil de las costums catalanas. Un xich d' observaciò de la seva obra «Lo rondallaire» es bastant pera convencernos de tal vritat. Estudi del quadro que representa; filosofía del carácter dels personatges qu' hi figuran; exactitud en la manera de vestir; naturalitat y expressiò en las posicions; finura en la part material de la pintura, tot nos demostra qu' En Berga té un dò especial per aquesta classe d' obras. Mes també li advertirém lo de l' Urgell: que fuge de l' insistencia en las impresions; que no 's concreti tant y tant en la cuyna; es un escenari massa petit per son génit: prou altres temas trobará notables en las costums catalanas.

Si havem callat noms, ningú s' agravii: nostre objecte no era pas fer la revista de l' Exposiciò: nostre objecte era demostrar la necessitat de judicar, no per aisladas manifestacions, sino del conjunt, per la suma de tendencias.

Gerona 7 Novembre de 1872.

F. DE LAMARCH.

A BLANCA.

(Balada.)

TRADUHIDA SEGONS L' IMITACIÓ D' EN GERONI ROSSELLÓ.

Vora del mar, asseguda
Está la bella Na Blanca
Brodant ab fils d' or y argent
Xifres demunt seda blava.
Y arriba l' ona,
Blava arriba y s' en va blanca.

Remant s' en vé l' mariner,
Banderins porta la barca;
Ell ullava á la princesa,
Y ella al mariner ullava.
Y arriba l' ona,
Blava arriba y s' en va blanca.

—Mariner, bon mariner
Que passas solcant la platja,
Escolta lo que jo t' dich:
¿ Volsne jugar á les taules?—
Y arriba l' ona,
Blava arriba y s' en va blanca.

—Princesa, gentil princesa,
La de les tendres ullades,
¿Com aixís vols qu' ab tú jugue

Digitized by Google

Si l' or y l' argent me faltan?—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Posahi, donzell, per messions
Ton cassot de llistes blaves;
Jo hi posaré dos anells
De carvoncles y esmeraldes.—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

Rodan que rodan los daus,
Ja rodan demunt les taules;
Lo mariner pert lo joch,
Y Na Blanca l' joch li guanya.
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Mariner, bon mariner,
¿Volsne jugar á les taules?—
—¿Com aixis vols qu' ab tu jugue
Si l' or y l' argent me faltan?—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

— Posahi, donzell, per messions
La vela que l' vent inflava;
Jo hi posaré la corona
De que m' fa hereua mon pare.
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

Rodan que rodan los daus,
Ja rodan demunt les taules;
Lo mariner pert lo joch;
Y Na Blanca l' joch li guanya.
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Mariner, bon mariner,
¿Volsne jugar á les taules?
—¿Com aixis vols qu' ab tú jugue
Si l' or y l' argent me faltan?—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Posahi, donzell, per messions
La barca en qual tú remavas;
Jo hi posaré mon amor
Y m' honra tota y ma fama.
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

Rodan que rodan los daus,
Ja rodan demunt les taules;
Lo mariner guanya l' joch
Y l' joch ha perdut Na Blanca.
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Mariner, bon mariner,
Deixa m' mon amor y fama,
Y te donaré un navili
Nadant per demunt les aigues.—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Estoja, t' dich, lo navili,
Lo navili que m' donavas;
Mes m' estim la donzelleta
Que n' he guanyada á les taules.—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Mariner, bon mariner,
Deixa m' mon amor y fama,
Y t' donaré riques joyes
Y vestidures preuades.—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Estoja, t' dich, d' or les joyes,
Les joyes que tú m' donavas;
Mes m' estim la donzelleta
Que n' he guanyada á les taules.—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Mariner, bon mariner,
Deixa m' mon amor y fama,
Y t' donaré la corona
De que m' fa hereua mon pare.—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Estoja, t' dich, la corona,
La corona que m' donavas;
Mes m' estim la donzelleta
Que n' he guanyada á les taules.—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

A son palau, concirosa
Y plorant s' en va Na Blanca:
—¡Quines noces, lassa, hauré!
¡Ay, que n' so de malanada!—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

Lo donzell li va al darrera,
D' amor l' ànima encisada;
Per cada suspir dolrós,
A sa ma un bes li donava.
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

—Les noces serán tant bones,
Tant bones com desitjavas;
Fill jo so del Rey N' Anfos
Qui d' Aragó te l' realme.—
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

Del mariner lo cassot
Torná fluenta corassa;
Vingué Na Blanca donzella,
Y s' en torna maridada.
    Y arriba l' ona,
    Blava arriba y s' en va blanca.

Palma de Mallorca-Maitx-1872.

MATHEU OBRADOR BENNASSAR.

BIBLIOGRAFÍA.

Jochs Florals de Barcelona de 1872 (1).

I.

Observacions generals.—Discurs del Sr. President D. Joseph de Letamendi.—Memoria del Sr. Secretari D. Joseph Coroleu.—Parlament de gracias de D. Vicents Wenceslau Querol.

Trist es lo que anem á dir; empero es cert, y per esse'u no podem callarho. Pochs volums com lo d' enguany han dat los Jochs Florals, de tant poca vàlua, tant pobres, que tant trista impressiò deixen lo tot ab tot prenent, en l' esperit de qui afanyòs de saborejar los novells fruyts de la renaixensa catalana, busca en sa instituciò mes respectable—los Jochs Florals—los que deuhen ser mes triats que tots.

No aném á fer una sintessis malestruga que precedeixi al treball que tenim encomenat, analítich per la sua mateixa naturalesa, mes y mes no volent es-

(1) Un volum en 4.t de 134 páginas.—Barcelona, Estampa Catalana de Llogari Obradors y Pau Sulé, carrer de Petritxol, 6, baixos. M.DCCC.XXII.

Digitized by Google

trebarnos, mirant baix un punt de vista general y esclussiu, un certámen que per haverhi concorregut distints autors, tè de presentar per forsa variats aspectes.

Mes obligats estém à buscar una causa principal, ja que à nostre entendre hi existeix, que esplique ó indique quan menys lo perque en l' any XIV de llur restauració, los Jochs Florals de Barcelona que tant regaladas obras han produhit, que tants bons autors han inflamat, que tantas inspiracions han nodrit ab llur escalf, donen una mostra raquítica de llur vida, trenquen los anells de una cadena generalment gloriosa, y presenten revellit lo que à la flor de sos anys mostrarse deuria, plé de forsa y robustesa, vessantne inspiració, giny y poesía.

En tot certámen hi entran dos elements. Los qu'hi concorren, y 'ls qui judican. Culpa d' uns y d' altres pot serne quan los resultats del mateix, no responen à las esperansas que despertaren.

Abdós elements no podian mancar al certámen dels Jochs Florals d' enguany. ¿D quin es la culpa de que las composicions premiadas fassan del volum un dels mes pobres d' entre 'ls que la llum han vista? ¿Es dels poetas? ¿Es dels Mantenedors?

Impertinent podrà semblarne la pregunta que acabám de fer; empero no 'ns faltan rahons pera probar lo contrari. Es cert que tenim d' establir nostre judí sobre las composicions estampadas, y que 'ns estan closos los arxius en que s' hi guardan las que ab ellas competiren. Y encara que oberts nos fossen no arriban pas nostras pretensions fins al punt de fer la crítica del Consistori, ni de voler sobreposar nostre humil criteri al de set personas respectables, quinas condicions é il-lustració's tingueren en compte, quan pèl cos d' Adjunts los hi fou confiat lo delicat encárrech, qu' es de creure cumplirian ab sancera conciencia. Mes si aixó no podem fer, ni, que poguessem ho fariam, podem al menys, sens moure'ns de lo que 'l volum nos mostra, fixarnos en certas particularitats, que quelcom nos diuhen.

Volém suposar que alguns de nostres primers poetas, jubilats, diguem'ho aixís, ab lo diploma de Mestres en Gay Saber, s' hajan adormit enguany dessobre sos llors, deixant obert lo clos de la lluyta unicament als poetas no tant afortunats que no han pogut encare atenye l' envejable títol. Volem fins que sols hagian concorregut al certámen los qui forman en las darreras filas de nostra renaixensa literaria. ¿Cóm se compren à malgrat de tot aixó que tot justament enguany las composicions premiadas sian totas d'una mateixa génera? ¿Cóm s'esplica, polsantse com se polsan totas las cordas de la lira poética, que tant solzament las composicions narrativas fossen las distingidas? ¿No podria esser aixó una preocupació esclussivista del Consistori? Aixís nosaltres volem creure'u ja que no se 'ns acut cap mes rahó que 'ns esplique la notable circunstancia de ser totas vuydadas en los mateixos motllos, las composicions premiadas: cap d' ellas se mou de la narració, ab formas mes ó menys diversas, y aquesta tendencia, 's descobreix fins en una ó dos (*Alvarez* y *Fructuós en las Arenas*), que per llur metrificació y rima, sembla que haurian hagut d' apartarse'n completament.

Si fos aixís, enfosquits los Jochs Florals, un any, s' aixecarian un altre ab major bravesa, semblantse en aixó à las aus que pera pendre vol mes rebent s' abaixan del punt que ans ocupavan. Puig nosaltres creyem que ab los elements que comta nostre bull literari pot ferse quelcom mes de lo que s'es fet fins are, y moltíssim mes de lo qu' enguany s' es fet, si tots despreneutnos de preocupacions perillosas y de perjudicials esclussivismes sabém aymar lo bó hont se vulla que 's trobe, y dur al temple de nostre ideal joyas de tots istils y flors de tota mena.

*
* *

Mes passemne à parlar dels treballs que contè 'l volum, y seguint lo mateix ordre que guardárem al examinar lo d' antany, darem preferta als del Consistori, sobre 'ls dels poetas.

Lo primer que 'ns ix al encontre es lo discurs del Sr. D. Joseph de Letamendi.

Molt fora lo que tindriam que dir si tractessem de examinar una per una las notables ideas qu' enclou aquest treball. Desprès de un exórdi dirigit al representant del gobern espanyol que s' ha pres lo costum d' invitar als Jochs Florals, en lo qual lo Sr. Letamendi hi dona probas d' independencia de carácter verament catalá, encare que tal volta per cortesía l' hi diu qu «S. E. es símbol del llas suavíssim que ja »fa segles nos uneix ab la nostra benvolguda Espa»nya» entra à analisar los diversos sentiments del home — de familia, de provincia, de nació, de humanitat — trayentne à copia de bellíssimas consideracions, exposadas ab gran novetat de ideas, lo fonament y rahò d' esser de nostres Jochs Florals. Entra desprès à distingir entre l' esperit provincial y'l provincialisme, y encare que à mancar hi trobém una definició concreta de abdós ideas, just es confessar que 's deixa entendre l' intent del Sr. Letamendi, encaminat à nudrir tot lo bó que dona l' amor à la provincia y à ofegar las malas passions que à son escalf podian desenrotllar llurs gérmens. Fa desprès una exposició del carácter catalá, fundantlo encertadament en la naturalesa mateixa de nostra terra, de la qual nostr'esser es mirall claríssim, y establint à copia de vius exemples que en la naturalesa tot tè à mes de la sua rahò d' existencia la sua forsa de resistencia, fets sobre 'ls quals aixeca l' edifici de la institució qu' enguany presidia, dona eixida per terminar à una munió d' opinions sobre 'l sentit aixis de las ideas, objecte de las obras dels poetas, com del llenguatje que à son entendre deuria emplearse, en nostra renaixensa literaria.

Lo discurs del Sr. Letamendi es notabilíssim baix molts aspectes. No es que sian incontrovertibles quelqunas de las ideas que 's verteixen; no es que fredament consideradas, sian totas ellas científicament exactes las brillants y originals comparansas de que ab tant éxit se val pera robustir sas téssis; mes sino tot, molt hi queda en lo discurs, ben esmaginat, exacte en son fons, plé de veritat franca y que demostra en son autor una potenta forsa d' observació, y un discerniment recte y claríssim.

Lo llenguatje ni la forma literaria hi son de molt en lo discurs à l' alsaria de son fons. Lo primer, al-

Digitized by Google

gunas voltas vulgar, y la segona descuidada, no poden per ço esborrarne las bellíssimas imatjes de que está sembrat, ni debilitarne las poderosas rahons que brollan de sos trossos.

Lo Sr. Letamendi ha demostrat esser un inspirat poeta y un filosoph de molta válua, mes que un cuidadòs literat, que llima 'ls períodos de sos escrits y dona á la forma dels mateixos una importancia sense mida. Sino per aixó, per las primeras circunstancias figurará son discurs entre 'ls millors que s' han pronunciat, desde la presidencia dels Jochs Florals de Barcelona.

*
* *

Segueix á aquest treball la memoria del Sr. Secretari, escrita segons sembla, sense cap pretensiò y sols per omplir un encárrech, per lo mateix que ha sigut molt repetit, pesat y de difícil cumpliment. Mes si careix de importancia en son fons, es en la sua forma rellepada d' istil, y mostra una inconseqüencia ortográfica tant notable, que á malgrat de la nimietat d'esta circunstancia, no ha pogut menys de cridarnos poderosament l' atenciò.

*
* *

Lo distingit poeta valenciá D. Vicents Wenceslau Querol, estiguè encarregat del parlament de gracias. L' autor de tantas y tant inspiradas poesías, es just que no 's subjectés dintre de las estretas fitas de la costum. Ab geni é inspiraciò podia traspassarlas, y ab gran acert ho feu.

En lloch de un parlament de gracias, copia mes ó menys variada dels anys anteriors, en lloch de una reminicencia, volguè lo Sr. Querol presentar en una forma nova l' encarrech que tenia encomenat. A est objecte escriguè una brillantíssima poesía titolada: «*Patria*, *Fides*, *Amor*» la qual, no temém dirho, es la millor que conté 'l volum.

Deixant apart algunas ideas, que tal volta miran massa lo passat y del present poch se recordan, l' obra del Sr. Querol es inspirada. Desentrotlla ab una justesa gran lo pensament enclós en son títol, sembrantne son pas de brillants imatjes y de bellíssimas joyas de pensament.

¡Quina llástima que alguns versos no tingan lo degut accent que l' alexandrí exigeix pera la sua armonía y forsa de expressió!

Com mostra de lo que dihem, sians permés transcriure un parell d' estrofas, que á la bellesa de llurs imatjes, tenen com casi totas lo petit defecte de forma qu' hem anunciat.

« Llavors tu, oh Barcelona, á un temps soldat y náuxer
» l' espasa als lloms cenyida, y per ceptre 'l trident,
» per tos vaxels vetllavas del mar blau á la vora
» junt a Montjuich que s' alça com una inmensa prora
» navegant vers l' Orient.»

. . . .
. . . .

« L'Amor..! L'ombra de'n Ausias á tan bell mot axeca
» lo front del llit de marbre, ficsant los trists esguarts
» y plany de nou les trobes de sa inmortal ferida,
» ell, per quí fou la dona entre 'ls dols de la vida
» com un *llir entre carts*...»

Tota la poesía tindriam de copiar aquí si tractésem de ferne ressortir las preciositats qu'enclou. Com que creyém que no es esta la missiò del crítich, nos concretarém á recomenarla á nostres lectors, segurs de que trobarán en ella un plascível raig de divina llum, brollat de l' inspiraciò de un bon poeta.

J. Roca y Roca.

Anyorança. (1)

A una nina.

Téndra flor de les riberes
Del florit jardí d' Espanya,
Qu' el Túria candalós banya;
Nina de vint primaveres,
Si es que m' estimes de veres
Ab el amor qu' et tinch jo;
Si es que á la meua passió
Correspon, nina, el cor teu,
¿Per qué á ma planyenta veu
No tenies compassió?...
¡Ay! que tu no saps, nineta,
Qu' eixos els teus cabells rulls,
Y el color blau dels teus ulls,
Tan blan com lo cel de Edeta,
A mon arpa de poeta
Cants ne solen arrancar
Dolços com el sospirar
Del oreig, entre 'ls arbrets,
Ahon cantan els pardalets,
Cuan naix lo sol per la mar.
Tu no saps que nit y dia
Lluny de ma volguda Espanya,
Mon cor plora en terra estranya,
Ton record ab melenjía;
Tu no saps que la alegría
Pert, al perdrer la esperança,
Y que dels sospirs que llança
Poch á poch es consumix,
¡Tu no saps lo que patix
Per que se mor de anyorança!
Si ton cor un jorn, nafrat
Sent, nina, lo qu' el meu sent,
Pot ser que de son torment
Tingues entonces pietat;
Pot ser que la falsetat
Son niu no fera en ton pit,
Puix sentintelo ferit
Les meues penes sabries,
Y entonces, doncs, sentiries
De remordiment el grit.
¡T' enrecordes de aquell dia
En que al peu de una montanya,
Que una font de cristal banya
Venies, ab alegría,
En la meva companyía
Per un bosch de taronjers,
Y de dolsos mangraners,
Mentres poch á poch lo sol
Vestint la terra de dol
Llançaba sons raigs darrers?..
¡Tot allí amor inspiraba!...

---

(1) Del llibre que ab lo títol de *Cants de ma terra*, vá á donar á la estampa en Valencia el senyor Sanmartin y Aguirre.

Digitized by Google

¡La font, la montanya, l' hora,
El aigua murmuraora,
Y el oreix que jemecabal...
Tu enllaçá á una llista blaba
Una flor entre les trenes
Portabes, y aixi que apenes
Te la vaig jo demanar,
Tu me la vares donar
Pera conort de mes penes.
¡Ay pobra flor! ¡pobre flor!....
Mustia, seca, desfullá,
Per mes llágrimes banyá,
La tinch sempre junt al cor!
Es un record del amor
Que un jorn me vares jurar;
Tu em saberes enganyar
Mostrantme de amor lo cel,
Mes la flor sempre fidel
Sol conortar mon pesar!
Desde aquell trist jorn, nineta,
Que á ton jurament faltares,
Y ab ta falsetat matares
Mons ensomits de poeta,
Lo mateix que la oraneta
Que per el espay se llança.
Cantant ma morta esperança
Vaig per lo mon de viatje,
Portant en lo pit ta imatje,
Y morintme de *anyoransa*.

JOSEPH F. SANMARTÍN Y AGUIRRE.

TEATRE CATALÁ.

La Dida,—Drama en tres actes y en vers, original de D. Frederich Soler (Serafí Pitarra.)

Ab ansia fou esperada la primera representació del drama del Sr. Soler, no ja solzament per esser obra seva, si que també per esser d' estas que ab llur títol bastan ja pera fer concebir una bona munió de pensaments per l' associació d' ideas que despertan.

La dida, esta dona que alenta ab part de la seva vida la vida del tendre infant, que 'n defecte de la mare plora en los seus dolors y firsa sas alegrías en las d' ell tendres y puras; que no per deixar ja d' alimentarlo deixa per ço d' amarlo ab tota l' ánima, ab est amor desinteressat que no espera altre premi que un recort; se 'ns presenta sempre com un dels tipos mes humans y generosos, mes influyents y reals en la nostra societat.

Quan per dissort la mare del infant deixa de viure, ningú s' estranya que la dida se l' estimi ab tota la grandesa de l' amor d' aquella; y quan ademés la dida resta desolada mare per la mort del seu únich fill; per consol, per necessitat de s' ánima, aboca los tresors del sentiment de son cor envers lo ser de qual salut, de qual pervindre, de qual existencia ella es la clau.

Lo Sr. Soler ha tingut l' acert de presentarnos la dida en esta situació; ella sense fills y la noya que ha criada órfana de mare, pera que aixís fins l' amor exagerat se comprengues entre aquestas duas ánimas.

Desitjant sens dupte posar de relleu la grandesa de sentiments de que es capassa de mostrar, l' ha colocada entre personatjes dominats per innobles passions y sens' altre amparo que son enginy, son cor y un marit qual just y veritable preu sols ella 'l sap.

Una dona, qual familia de molt temps era enemistada ab un'altre de la mateixa encontrada, resolt ser ella la depositaria del odi y venjadora de sa casa; á fi y efecte ab sas manyas y sa hermosura, atrau y domina l' hereu de l' altre familia, casatja y pare de mes á mes; ab l' ajuda d' un majordom d' aquest, fet seu en cos y ánima, estudia y practica los medis d' envenenar la pobre y malalta muller de l' encegat marit, que mort emperó de mort natural y en brassos de la dida de sa filla, deixant als criminals en la convicció de que ells l' han morta. Se casa ab lo viudo y entra com á mestressa en lo Mas y madrastra de la noya; mes son plan no es encara arrodonit y magina 'l cop capital, que 's fer que las hisendas de la casa passin a engrandir las de sa familia y 'l nom del Mas desapareixi, casant la pobre pubilleta, jove, ab un germa seu totxo y revellit. Aquí es ahont comensa la verdadera lluyta de passions, quan lo pare dominat pels remordiments y la noya per un amor puríssim vers en Genís, orfanet recullit en la masía, resisteixen las malas arts de la muller y madrastra respectivas. La lluyta es sorda y no expresada, fins que presentantse la dida en lo Mas inpensadament, ab preguntas, prechs y caricias, dona lloch á que s' esplaïn los mes fondos sentiments. Oposantse al casament á tota costa la dida y sabent que 'l pare dominat pel rosech de la conciencia ab la proba mes petita del desamor de sa filla per lo nuvi desfará 'l casament, trau las penyoras del amor que 'n Genís y la pubilla 's duhen; d' aquí s' originan y desarrollan continuats incidents, fins que la dida per forsa ha de traure de la casa á la noya, que havia dat enganyada son consentiment pera casarse ab son oncle, mentres son pare faltava del Mas; y veyent a las horas que la lluyta fora continuada, determina acabarho y parla ab lo majordom d' una carta que es la prova del crim que ab sa mestressa tractaren y que ells creuhen se duguè a fi, y ab la por del cástich dominant primer al majordom y després á la mestressa, fa retonar a l' espós penedit sas hisendas malamentempenyadas, al pagat que 'n lo possible la pau de son cor y fa que la pubilla 's casi ab son agradat.

Com se veu per aquest relato no faltan en la concepció del drama, llochs ahont, seguint lo curs natural, topin oposadas tendencias y contrarias passions resultant lo dramátich; mes ¿ha sapigut aprofitar l' autor ab una exposició, desarrollo y desenllas com se calian la seva concepció? nosaltres creyem que no n' ha pas tret tot lo partit que era de desitjar.

Lo drama es desproporcionat en la comparansa de l' exposició ab lo desarrollo; en compte de tenir un interés ascendent, decau desde 'l primer acte per avall, y, obligat l' autor mentalment a presentar sempre culminant lo protagonista, en tots los demés personatges de l' obra s' hi nota una tendencia a deixarlos baixos de tó per fer destacar la figura principal ab mes valentía, y aixó a nostre entendre produeix un efecte contrari á son propósit, per quan dona un conjunt d' escenas lllánguidas quan la dida 'n resta fora; lo qual prova que si s' afovereix un personatje, 'n val de menos l' obra.

Y no resulta aquest sol inconvenient, sino que un se resisteix a creure que la madrastra, la dona que ha fet un crim y no sent ni espressa lo mes petit remordiment, la dona que ha concebut y practica un plan de la grandaria de la seva obra, ha de tenir mes coratje y ha de saber lluytar ab mes bravesa que la que ella mostra quan ab la dida topa. Igual pregunta s' acut veyent un pare acosat pels remordiments y pressentint perills per sa filla, mig convensut del crim de sa muller ¿com no demostrar mes energí en mig de sa malhauransa? y respecte de la noya si es inmensa sa passió com ella conta ¿com tant de moment decau la esperansa de son cor?

Aquestos tres personatges, després de la dida los mes

importants del drama, no han sigut tractats ab carinyo per l' autor y n' ha valgut de menos l' obra; sols en certas ocasions apar despertin per lecaure despres: exemples d' axò tenim si comparem las escenas en que 'l pare esplica son remordiment, ab la que va a donar satisfacció a son cunyat per haverse desfet lo casament y que no sembla sino que l' autor atengui mes que a res á ferlo fora de la masía per preparar lo final del segon acte, y també ho trobem si comparem l' escena de marit y muller en lo primer acte ab la falsa y de mal gust entre esta y 'l majordom en lo mateix acte.

No volem dir que no tinga *la Dida* bonas condicions, sino que ab la mateixa concepció del autor teniam dret á esperar mes profitosos fruyts pera l' escena. En especial lo tipo de la protagonista ha estat trevallat per l' autor, com havem indicat, ab tot lo carinyo d' un poeta enamorat d' una idea y que sap lo molt que val; la preparació de la seva entrada en escena es bona, sas escenas ab la noya, ab la madrastra y sobre tot las que te ab lo majordom, son dignes de la ploma d' un autor de renom, ¡llástima, que en certs llochs del acte darrer quedi deslluida la grandesa de son cor ab la poca caritat per los vensuts!!

Son dignes de recort y honran al autor los tipos del didot y 'l majordom que, com a figuras secundarias en lo drama, donan lloch á escenas bonicas y estan sostinguts á la mateixa alsaria sempre; respecte del oncle Joan y l' enamorat Genís son en lo drama personatges que no obran, van ahont los porten.

Se fa notable en *la Dida* lo desitx del autor en no fer gala del lirisme do que abusava en altres obras, y ressaltan en las relacions dels personatges, locucions y refrans de la terra, posats no ab profusió, mes si ab acert; lo qual ab la galana versificació que en general te l' obra, fa siga escoltada ab molt mes gust.

En resúmen *la Dida* val, emperó no tant com haguera pogut valer lo mateix drama mes ben pensat; llástima que la mateixa fecunditat del autor fassi que sas obras s' en ressentin; y devem dir llástima també que pensant massa ab lo públich, l' autor s' oblidi de l' art pera complaurel.

Respecte de l' execució no 'n podem dir mes que elogis; la Sra. Soler arriva á grandíssima alsaria ab la interpretació de la protagonista; la Sra. Mirambell y Srta. Cazurro naturals y propias en sos caràcters y 'ls Srs. Parrenyo, Fontova, Soler, Llimona y Fuentes cadascú per la seva part contribuiren al brillant éczit del drama. A ells y al autor enviam nostre aplauso.

M. S.

EXPOSICIO AGRÍCOLA.

Podem dir que aquesta exposició ha tingut dos épocas, axó es: la de productes vegetals y maquinaria y la de animals y trevalls práctichs. De la primera 'n parlarem ja en un dels passats números; de la segona ne direm alguna cosa si be á grans rasgos com ho ferem ab l' altre per la impossibilitat de condensar en poch espay tot lo que ella abarcava.

La part de bestiar no ha estat tan concorreguda com era de esperar, qui sab si per rahó de las circunstancias per que atravessa 'l pais y especialment las poblacions rurals. No obstant s' han exposat alguns exemplars y entre ells algun digne de ferne especial menció, tota volta que per sas formas y brillants colors uns, sa utilidad altres en los trevalls del camp y en la industria rural ilnexen com cal la constancia y la assiduitat del expositor.

En primer lloch hi ha uns caballs bastant notables. Lo anomenat *Noble*, propietat de D. Francisco Martí, es un caball de tres anys y mitj, magnífica estampa, color castany clar, crin y cua blanchs, rassa de Cerdanya y tiro lleuger. Un altre caball tan notable com aquest si be no tant notat pel públich que en esterioritats sempre s' estassia es lo *Muley*, propietat de D. Salustiano Perez, de rassa anglo normanda y de sis anys. Luego n' hi ha uns quants del primer regiment d' artillería de montanya que en sa classe poden compararse ab los anteriors sense perdrer aquells res de son mérit ni estos perdrer poch ni molt en la comparació. Son tots de pura rassa espanyola y s' anomenan *Marinero*, de nou anys, *Adanero*, de sis; *Traba*, de nou; *Ahumado*, de sis; *Afortunado*, de sis; *Sobrado*, de vuyt; *Velo*, de onze; *Alaulfo*; de sis y *Dorado*, de cuatre. A mes hi ha lo *Gallardo*, de cinq anys y rassa de Cerdanya, exposat per D. Manel Pagés de Argemí; lo *Garboso*, de cuatre anys, rassa sardana, de D. Pau Ribas; lo *Turco*, de sis anys, rassa espanyola, de D. Francisco Aliu y per últim un matxet de rassa gallega, fill d' euga, edat cuatre anys y de una talla de cinq pams que per lo bufó era objecte de curiositat.

De bestiar boví sols n' hi ha dos exemplars y encare que tant petit lo número es molta la gent que 's para á admirar las bonas cualitats que reunexen 'ls dos, toros de rassa suissa destinats á la reproducció de la especie. Lo mes vell, de tres anys y destinat indistintament pera donar animals de forsa, carn ó llet, fa moltas lliuras, y te una ratlla blanca que destaca molt al mitj de l' esquena. Per son aspecte y cualitats sembla mes apte pera donar animals de forsa ó carn que de llet. S' anomena *Bravo* y es propietat de D. Joseph Tobella de Sau Pol de Mar. L' altre toro mes jove, puig sols conta catorze mesos, pertany á la Granja-escola esperimental de Barcelona y encare que de tan poca edat ja be trasllulan los intel-ligents lo bo que seria pera la procreació de animals de llet. La mirada del *Pajarito* que axis s' anomena indica un no se qué semblant á picardía.

Lo bestiar porquí ha quedat sens representació per part de la rassa verdadera del pais y sols D. Francisco Barret ha exposat una truja ab sos garrins y un berro de rassa inglesa que á mes de sas bonas cualitats cridan igualment la atenció dels concurrents per la diferencia completament oposada del color que caracterisa al bestiar de nostras provincias.

Lo bestiar de llana está representat per un moltó propietat de D. Ignasi Martí, per unas ovellas y moltons del Exm. Sr. Duch d' Almenara Alta; per un crestat y diferents cabras d' En Xavier García.

Encara que pochs, no hi mancan alguns animals doméstichs, tals com: los magnífichs faysans d' En Geroni Juncadella dos dels cuals cridan estraordinariament l' atenció, l' un per son hermosíssim plomatxe blanch y negre que talment sembla seda y l' altre per la varietat y vivesa de sos colors; los dos estan favorescuts per unas llargas cuas de variat plomatxe; los bonichs pavos-reals d' En Maciá y Santigós, las parellas de dos ocas y un ánech de la Granja esperimental de Barcelona; las perdius esposadas per Dona Josepha de Padró; las gallinas de Dona María García Gimenez; los conills d' En Pascual de Gracia; les coloms d' En Joan Eloy, de N' Andreu Bosch, de 'N Joan Masó y d' En Francisco Montané qui ha sapigut presentar mes per utilitat que per raresa, com acostumava á succehir en altres exposicions, los exemplars. Esta es per nosaltres molt marcada prova de que s' ha sabut trovar lo verdader carácter de una

Digitized by Google

exposició mes que alagar las miradas dels visitants en las queden los exemplars esser profitosos. Per últim hem vist en esta secció una colecció d' ánechs d' un propietari del vehí poble de Hospitalet qui ab un crusament de rassas ha obtingut la varietat esposada, molt profitosa.

Axó es en resúmen tot lo que compon la exposició d' animals; mes no sols axó volgué l' Institut agrícola; sos alts fins estavan mes condensats en la discussió de temas importants pera l' agricultura patria alguns dels cuals han estat discutits prenenthi part alguns atletas en cuestions d' exa naturalesa. Llástima que per la falta de temps no s' hagi acabat la discussió de tots los temas á cual mes importants que presentat s' havian.

Una de las altres provas del bé que produexen aquestos concursos agrícolas nos la donan los trevalls práctichs executats en estos últims dias d' exposició detrás dels Camps-Elíseos en un tros de terreno preparat al efecte. En estos trevalls hem pogut apreciar la bondad de las labors fetas per pagesos de diferentas provincias, ja ab la axada y fanga ja ab diferents reyas del pais y los podadors empeltadors han donat á conexer sas prácticas d' una manera mes rahonada que no ho havian fet fins are; lo jurat pues ha tingut la satisfacció de premiar mes ó menos á tots puig axís ho merexian, no vehentse en la dificultat d' altres concursos en los que s' ha vist en la impossibilitat de otorgar tots los premis oferts.

Per lo tant no podem altre que felicitar al Institut Agrícola Catalá per haver portat á cap en una ciutat essencialment industrial lo concurs que are fineix; no dexem de conexer las inmensas dificultats ab que haurá ensopegat, primerament per no esser Barcelona centre agrícola, segonament per las circunstancias políticas que nostra patria atravessa y per fi per las circunstancias climatológicas. Totas aquestas dificultats las ha salvadas la Junta organisadora ab un zel digne de tenirse en compte y mes direm digne de esser imitat no sols per las corporacions particulars si que també en las esferas oficials-gobernamentals de las que deuria partir la iniciativa de promóurer concursos regionals que, posant de manifest los adelantos de las provincias de una nació matexa, estimulan en sos fills lo noble desitj de prosperar é imitar á las mes avensadas.

F. X. T y A.

FELICITAT.

No ambiciono falsa gloria
Ni l' or que desperta afanys,
Que aymo massa 'ls meus terrossos
Y la llar del meu casal.
Ma modesta pagesia
Me basta y content me *fá*,
Y visch per ma cara esposa
Y es mon conhort, mon travall.
Quan cansat me 'n torno á casa
Buscant repós cap al tart,
Ella la suor me axuga
Ab lo pany del devantal.
¡Si n' es de hermosa la lluna
Quan ab ella la guaytam!
La ratxa que son front besa
¡Com me refresca y me plau!
Entre suaus piers me endormo
Si ella en mos piers hi pren part;
Las horas de melengía
¡Que dolsas solets trobam!
Que l' mon de mi no s' recordi,
Que en aquest recó ignorat
Visch ditxós ab mas vessanas
Y ma esposa y mon casal;
Y l' ombra 'ns es mes placenta
Si 'ns la dona l' nostre faig,
Y las ayguas son mes frescas
Quan corren pel nostre prat.
Folls pensaments no m' desvetllan
Ni m' destorban bruits estranys,
Ni cap mal aló ennuvola
De casa meva la pau
Hont lliure, vá vessant l' ayre
Suspirs de felic tat.
Sols desitjo, mentres visca,
Poder cada auba guaytar
Lo cel de nostra encontrada,
Puig no 'n trob'cap de mes blau,
Y cada nit fer conversa
A la vora de la llar.
Y quan la meva hora arribi,
Demano, si á Deu li plau,
Morir en lo llit del avis
Com deu morir un cristiá;
Que la meva dolsa aymia
Puga 'ls meus ulls aclucar;
Que ma mort plorin los pobres
Que socorro en lo portal,
Que m' diga *Adeu* la campana
Que per mon bateig brandá,
Y que 'ls xiprérs del meu poble
Ombregin lo meu fossar,
Ahont ma ossada s' barregi
Ab la pols dels meus passats.

JOAN B. FERRER.

CORRESPONDENCIA.

Sr. Director de LA RENAXENSA:

Molt Sr. meu: cumplint ab l' encárrech que se serví ferme al sortir de Barcelona pera visitar per primera volta esta ciutat, vaig á fer la ressenya del notabilíssim moviment literari y artistich que en ella s' ha manifestat ab ocasió de las firas que anualment en esta época hi tenen lloch, y que digne es de cridar l' atenció de totas las personas amants de las lletras, y especialment dels catalanistas.

Comensaré parlant del certámen celebrat per la Associació Literaria, corporació fundada ab tants bons auspicis que, malgrat y no contar encara un any d'existencia, te inscrits ja mes de doscents socis, y ha efectuat un concurs de la importancia d' aquell. L'acte de la distribució de premis tingué lloch lo dia 3 del corrent en lo Teatre, omplenat per lo bo y milló de Gerona, y en qual espayós escenari, convertit en un saló adornat en la testera ab un bonich escut de la Provincia al qual acompanyavan dos tarjas ab los noms dels célebres escriptors catalans Eximenes y Cerverí, s' hi veyan las primeras Autoritats, los membres del Jurat, y 'ls individuos de l'Associació. Comensá la sessió lo Sr. President en Francisco de P. Franquesa, llegint un discurs de bonas formas en que 's feya principalment notar la im-

Digitized by Google

portancia dels fins que l' Associació 's proposa y las del acte que s' anava á celebrar. En Joaquim Riera, com á Secretari, doná acte seguit lectura de una Memoria, en la qual repassá molt atinadament l'historia dels certámens poétichs celebrats en Gerona, acabant per donar á coneixer los títols y lemas de las composicions premiadas y 'l judici crítich que al Jurat havian merescut.

Obert lo plech que contenía'l nom del autor premiat ab lo pensament d' or, oferta del ex-gobernador de la Provincia en Pere A. Torres, resultá essercho D. Antoni Alcalde Valladares per sa poesía *La batalla de Covadonga*, que llegí en sa ausencia lo Sr. Atmetller. Seguidament ho feu en Josep Roca y Roca de sa poesía titolada *A la Pátria* que meresqué 'l primer accéssit, essent premiat ab lo segon en Francesch Matheu per la nomenada *Montjuich* que llegí lo Sr. Thomás y Bigas.—Obtingué ademés menció honorífica per son cant épich *El sitio de Gerona* lo Sr. Luyta y Moya.

La ploma de plata oferta per l' Ilustríssim Sr. bisbe de la Diócessis s' adjudicá á la poesía *A María al pié de la cruz*, del mateix Sr. Alcalde Valladares, que fou llegida pel senyor Nieto; obtinguent lo primer accéssit la *Caritat* d' en Thomás Forteza, y 'l segon *Conhort en Crist* del ja citat Sr. Matheu, quals composicions foren llegidas respectivament per los Srs. Ferrer y Pirozzini.—Las titoladas *Misericordia de Dios* d' en Eussebi Anglora y *La Providencia* d' en Miquel Victoriá Amer y Omar, resultaren mencionadas.

La composició *¡Ripoll!* á la qual se adjudicá 'l premi donat per la Exma. Diputació Provincial, consistent en un brot de llorer d' or, resultá esser d' en Francesch Ubach y Vinyeta que la doná á llegir al Sr. Riera.— Lo primer accéssit l'obtingué la poesía *La baixada del francés*, y 'l segon la titolada *Berenguer Ramon* abduas d' autor anónim y de que 'n feren lectura respectivament les Srs Reventós y Aulèstia.

Lo premi del escut d' armas de Gerona en plata daurada, de la Universitat lliure, se doná á *El Monasterio de Ripoll: memoria descriptiva de este célebre monumento bizantino en sus relaciones con la religion, las ciencias y el arte;* original d' en Josep María Pellicer, mencionantse honoríficament altre *Memoria sobre la vida y obras del escriptor geroni Francesch Eximenes*, de n' Emilio Grahit.

La flor natural ab un llas primorosament brodat en or, regalo d' algunas senyoretas d' esta ciutat, la guanyá D. Francisco Abarzuza ab sa oda *Al mar* que llegí ell mateix, y 'l primer accéssit n'Antoni Molins y Cirera ab sa composició *En lo naixement de mon fill Esteve*, de que 'n doná lectura lo Sr. Sitjar, (Joan).—Se mencionaren *Lo tambor* del Sr. Martí Llausó, *Mi cumpleaños* d' en Joan Tomás y Salvany y *Las llenyateras* d'en Pio Pi y Vidal.

Lo premi extraordinari degut al Sr. President del Jurat y consistent en un exemplar de gran luxo de «La Divina Comedia» s' adjudicá á l' oda sáfica *La Paz* de don Alejandro Armshen, d' Alicant, que llegí lo senyor Pirozzini.

Ab un excelent discurs de gracias del altre dels membres del Jurat n' Enrich C. Girbal, terminá l' important solemnitat ab que Gerona ha enllassat la cadena de sos certámens literaris, y que per lo valor de las composicions y treballs que en ell se llegiren que foren tots rebuts ab grans picaments de mans ha inaugurat dignament la série dels que anualment se proposa celebrar l' Associació, á qual iniciativa es degut.

La Exposició de Bellas arts, oberta en lo local del Museu Provincial situat en l' histórich y preciós monastir de Sant Pere de Galligans, ha demostrat per sa part l' importancia de l' Associació que l' ha organisada y 'ns ha donat ocasió d'admirar obras de verdader mérit. Las que hi figuran son la majoría paissatjes y quadros de género, veyentse entre ells obras d' autors tant coneguts y justament apreciats com los Srs. Vayreda, Berga, Urgell, Torrescassana y Martí (D. Camilo). Los que per primera volta visitaren aquell local pogueren considerar lo creixent desenrotllament del citat Museu en lo qui 's vehuen al costat de varias antigüetats romanas la major part procedents d' Ampurias, entre las quals es de notar un hermós y ben conservat sepulcre de marbre, capitells, cornisas y estátuas de l' etat mitjana, un monetari, una colecció d' utensilis també romans, varis quadros y dibuixos y alguns objectes que recordan la guerra de l' Independencia.

La estancia á l' inmortal ciutat dels poetas premiats y altres escriptors y aficionats forasters se feu mes agradable per los obsequis de que foren objecte per part dels geronins. Entre aquells mereix citarse en primer lloch la vetllada literaria que 's doná en lo local del Ateneo lo dia 2, gracias á l' amabilitat del Sr. Gelabert digne Director y fundador del mateix, junt ab l' arquitecte provincial Sr. Azua, tant perque en ella 's llegiren treballs de molt valor, como perque 'ns doná ocasió de coneixer á fons una institució que, si bé en sos primers passos, pot donar fruyts abundosos d' ensenyansa artística. Després de visitadas las salas de dibuix convenientment disposadas y contenint una nombrosa colecció de models, se passá á un salonet adornat ab la senzillesa y 'l gust del artista, ahont llegiren y recitaren varias composicions los Srs. Roca, Franquesa, Ubach, Ferrer, Matheu, Atmetller, Pirozzini, Riera, Vila, Vinardell y Pujol. Durant la vetllada se tocaren algunas pessas en l' armónium y se serví un the, tot lo qual contribuí á fer que 's passessen volant las horas y que á tots los qu' hi assistiren 'ls quedés d' ella un agradabilíssim recort.

Finalment després del certámen se reuniren los individuos del Jurat, los poetas premiats, varis literatos y artistas forasters y de la Provincia, los representants de la prempsa local y altres personas en la sala del Restaurant de l'Estació ahont se serví un espléndit banquet, en que regná la mes fraternal alegría, recitantse á las postras varias composicions per los Srs. Sitjar (Joan), Roca, Atmetller, Ubach, Pirozzini, Riera y Thomás, y pronunciantse entussiastas discursos y brindis en los que no s' oblidá á nostra benvolguda Catalunya, á la germandó literaria, á la independencia literaria artística y científica de las provincias espanyolas, á las personas y corporacions que havian contribuit al major llustre del certámen y als poetas premiats, é iniciantse profitosos pensaments pera 'l foment dels interessos morals y materials de la provincia.

L' agradable impresió que, com l' autor d' estas ratllas, conservarán sens dupte de Gerona tots los que l' han visitada durant estos dias, s' haurá aumentat si per primera volta han pogut visitar monuments de tanta importancia histórich—artística com la Séu, la Colegiata de S. Feliu y S. Pere de Galligans; llochs tant encisadors com la Devesa y las riberas del Ter; runas tant gloriosas com las murallas y'l castell de Montjuich; preciositats artísticas y arqueológicas com la Biblia y las que posseheixen alguns particulars entre las quals es notable la colecció d' en Celestí Pujol y Camps qual monetari es digne de veure.

Si totas las demés poblacions de Catalunya honressen

Digitized by Google

d' aytal manera las lletras y las arts, si en totas ellas los sentiments d' amor á la terra se manifestessen ab tant d' ardor, navegaria ab mes prosper vent y ab millor fortuna la nau de nostra renaixensa: la Ciutat inmortal s' ha manifestat en esta ocasió digna de son passat y mereixedora d' un gloriós esdevenidor.

A. A. y P.

Gerona, Novembre de 1872.

CURIOSITATS.

Tal volta lo barco mes antich que en nostres dias per la mar navega, es lo bastiment holandés *Commissaries des Koning van der Heine* puig que sa construcció data de l'any 1568; de conseguent te tres cents y quatre anys: diu que l'any 1864, girant lo cap d' Horn, feu encara la llarga y perillosa travessía de Batavia á Holanda.

—

Lo manuscrit mes vell que s' coneix, se suposa es de la época dels Tolomeus y fou trobat per un francés l'any 1825 contenint uns versos de la Iliada. En una obra del segle VII es ahont per primera vegada se fá menció de las plomas d' escriure.

—

S' ha descovert novament un preciós mosaich en lo mont de las Olivas prop la sagrada ciutat de Jerusalem; te la llargaria de 5 metres y sos colors son lo roig groguench y l' blanch y negre. A la princesa de la Tour d' Anvergne se ha de agrahir lo descobriment fet en lo terreno de *Pater* de l' ábside d' una esglesia, esculturas, medallas y per fi lo predit mosaich, que ha vingut á ser una bona prova de l' importancia dels monuments construits per los primers cristians en la benehida montanya.

NOVAS

—

En lo *Diari de Barcelona* del 12 (edició de la tarde) llegim que una casa de París que 's dedica á la compra y venda d' objectes d' art ha ofert al famós artista catalá En Marian Fortuny, la suma de noranta mil duros per quinze quadros de petitas dimensions que ha pintat durant sa permanencia en Espanya.

En lo mateix número se parla d' un nou procediment la *fotogliptia* ó art del grabat per medi de la llum, valentse del qual l' editor Goupil de París, haguera reproduit lo célebre quadro del mateix pintor *La Vicaria* si no s' haguessen presentat algunas dificultats per part de son propietari respecte la reproducció de aquella obra d' art.

—

En lo vinent número, continuarém la série del senyor Soler *Quadros a la tinta*.

—

Lo malograt poeta catalá En Marcial Busquets (q. D. h.) ha dexat un drama castellá titolat *Ricardo de Yorck* que está per' estrenarse en un dels teatros de Madrit y una comedieta catalana en dos actes *De mes verdes s' en maduran.*

—

En lo teatro del Circo está preparantse la representació de la sarsuela *De Sant Pol al polo nort* original, segons creyem, del autor del *Robinson Petit*. Al efecte se pintan decoracions y s' están confeccionant los trajos que, segons personas que'ls han vist, cridarán molt l' atenció.

—

Un jove poeta d' aquesta Ciutat está á punt de donar á llum un quadern de *Cansons de Nadal.*

—

Segons veurán nostres lectors en altre lloch del present número, lo conegut escriptor valenciá en Josep F. Sanmartí y Aguirre va á publicar un tomo de poesías escritas en nostra llengua. Nos plau tant mes la determinació de dit Senyor quant son per desgracia tan poch comunas en nostra germana Valencia las publicacions que tendexen al foment de la literatura catalana. Desitjariam que l' exemple del Sr. Sanmartí tingués molts imitadors entre 'ls autors sos compatricis.

—

Hem rebut la traducció catalana y castellana de l' obra de Mr. P. Joineaux *Los camps y 'ls prats*. Si, com s' ha fet ab dita obra, se poguessen trasladar á nostra llengua las que com aquella tant útils son pera 'l millorament dels interessos materials, mes profitosos fruyts podrian donar puix que 'l poble trevallador estudiaria en ellas.

—

Está ja estampantse lo *Calendari Catalá* pera l' any vinent que, atesa l' importancia de las composicions que sabem contindrá, será segurament tant ben acullit com los publicats en anys anteriors.

—

Lo dilluns, 11 del actual, la Jove Catalunya doná una sessió literaria en obsequi als poetas llorejats en lo certámen ultimament celebrat en la ciutat de Gerona. En esta vetllada, se llegiren lo romanç históricn d' En Francesch Matheu, titolat *Berenguer Ramon*, la poesia del Sr. Molins *En lo naixement de mon fill Esteve* y las poesías del dit Sr. Matheu *Conhort* en *Crhist* y *Montjuich*. Ademés se recitaren altres composicions dels Srs. Coca, Planas, y Careta.

RECLAM.

—

LA DIDA, comedia en tres actes de D. Frederich Soler (Serafí Pitarra).

Se ven en la llibreria de Eudalt Puig, plassa Nova al preu de 8 rs.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa Catalana, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Decembre de 1872. Núm. 21.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.		**Redacció y Administració**	**Reclams.**
Tres mesos.	6 Rals.	Rambla de Sta. Mónica, n.° 11, baxos.	Los subscriptors per ratlla. . 1[2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . .	12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

Los Reys de Aragó y la Séu de Girona: per *Fidel Fita.*— Las armas dels escuts de varias poblacions de Catalunya y d' alguns antichs estats d' Espanya consideradas en antigas monedas: per *J. R. y F.*—La vesprada (Poesía): per *E. Gelabert.*— Fullas de Llor: per *Modest Vidal.*— Bibliografía: per *J. Roca y Roca.*— La mort del Comte de Sardanya (Poesia): per *F. Pirozzini.*— Quadros á la tinta: per *Frederich Soler.*— Novas.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

XXXVII.

Lo Parlament de Figueras.

1) *Lletras patents del rey Don Joan.—Fol.* 151, *a.*

Die martis XXI januarii, dum e(ss)em in prandio, per manus ven(erabilis) gabrielis capmany mercatoris recepi patentes litteras Regie magestatis, que convocat parlamentum in villa de figueriis *ad cras* q(uod) erit XXII ejusdem mensis et festum martiris christi b(ea)ti vincentii protectoris hujus patrie, que s(un)t tenoris sequentis.

Don Johan, per la gracia de deu Rey darago, de navarra, de cicilia, de valencia, de malorques, de cerdanya e de corcega, compte de barch(elo)na, duch de atenes e de neopatria, he encara compte de rossello e de cerdanya, als amats nostres los canonges e capitol de la seu de gerona salut e dileccio.

Nos per coses concernents servey de n(ost)re Senyor deu e nostre, benefici e repos dequesta terra de ampurda, e per donar orde a la reductio de aquell e obediencia n(ost)ra havem menester comunicar ab vosaltres. Per ço vos pregam e encarregam que *dimecres primer vinent, que comptarem XXII dies del present mes de jener*, trametau a nos en aquesta vila de figueres vostre yconomo, per so ques puga ab ell praticar e comunicar lo que ocorrera; car nos, deu volent, serem en la dita vila lo dia dessus asignat. Dat(es) en la vila de figueres a XVII dies de jener anyn M.CCCCLXXII de la nat(ivitat) de n(ost)re Senyor.

Rex Johannes.

In itiner(um) XII p(ro) R(egistra)ta.

2) *Elecció, intruccions y salari del síndich Pere de San Celoni.—Quexas contra 'ls pagesos de remensa.—Fol.* 151 *a*, *b*.

Eadem die (1), hora vesperorum, convocavi capitulum; in quo convenerunt hon(orabiles) p(etrus) de s(an)c(t)o seledonio, p(etrus) de tarradis, p(etrus) vedruna, andreas domenec, canonici, Anthonius laurentii, p(etrus) ferrarii thezaurarius, jo(hannes) campa, gaspar pug et michael alrra, presbiteri de capitulo, una mecum vicario predicto; *coram quibus dicte littere regie fuerunt lecte*. Et, matura deliberat(i)o(n)e premissa, fuit deliberatum quod, licet ecclesia sit q(uas)i prostrata et non valeat sub ire honera legatorum, quod in ca(s)u predicto non debebamus deficere, quia nunc agitur de statu hujus eccl(es)ie, que huc usque passa e(st) multa discrimina propter austeritatem belli et guerrarum. Et licet regia celsitudo reduxerit nos ad primevum statum libertatis ecclesiastice, *propter importunitatem* t(ame)n *rusticorum cotidie emanant provisiones regie* quibus jurisdictio ecclesiastica turbatur et concutitur (2). Et post pauca fuit concorditer electus ad hoc honor(abilis) p(etrus) de s(an)c(t)o celedonio canonicus (3); cui fuerunt date ep(isto)le (ad) R(everendissimum) d(ominum) ep(iscopu)m n(ost)rum; et *ad partem* instruct(i)o(n)es quibus poterit informari circa occurrencia. Et o(mn)i(n)o datum e(st) sibi in mandatis quod antequam aliquid faciat consultet capitulum de o(mn)ibus necessariis et maxime judicialibus; et quia ex tenore predictarum l(itte)rarum supra *incertarum* non potuimus *sertificari* (4) de agendis in d(i)c(t)o parlamento nullam sibi dedimus potestatem, ut sic cogatur consultare. Et licet hoc tempore guerre eccl(es)ia non consueverit dare salarium, sed t(antu)m ministrare expensas, nunc t(ame)n an(te) electionem et nominationem alicujus,—quia regia magestas e(st) in campis, neque moram trahere potest in dicta villa, sed necessario habet se transferre de die in diem et vocare reductioni locorum; et sic oppor-tebit sindicum nostrum facere majores expensas *et* cum jactura *sequi magestatem regiam cum ceteris convocatis*:—ideo, pro ista nunc legatione, fuit constitutum *sala-*

(1) 21 de Janer.

(2) Cf. docum. XXXV.

(3) Cf. docum. XXI. Una *resolució* (fol. 82 a) de eix document, intermedia entre la del *tall dels cavalls* y la dels 9 *rocarbertins equivalents á 4 diners*, porta: «Item fuit commissum hon(orabilibus) precentori, *p*(etro) *de s*(*an*)*c*(*t*)*o celedonio*, michaeli arra et andree a fonsello quod possint concordare remissionem arreragiorum, *postulatam a rusticis de citra*, cum magna potestate.»

(4) En lloch de «*insertarum... certificari.*»

Digitized by Google

rium X *s(olidorum)* pro qualibet die *monete currentis*. Et eo electo, acceptavit onus eundi cum dicto salario, ita quod nichil amplius petere possit. Et statim, ordinante hon(orabili) capitulo, mandavi anthonio traver pre(s)b(ite)ro procuratori, substituto per anthonium corbera capellani(eriu)m et levatorem atreragiorum, quatinus dicto p(etro) de s(an)c(t)o celedonio *distraheret*, sive anticiparet, X *libres*. Et sic *hodie* recessit, s(cilicet) XXII *januarii, de mane*. Dirigatur a d(omi)no, cujus ca(usa) agitur.

3) *Conclusió del Parlament de Figueras. Capitols per ell acordats.—Fol.* 155 *b*.

Et quia *superius* inserta est provisio Regia super convocatione parlamenti a-l villam de figueriis *in* CLIIII *carta*, est advertendum quod post diversos tractatus et premissis litteris consultationis fuit deliberatum in dicto parlamento quod offerretur Regie celsitudini quod placebat d(omi)nis de parlamento et convocatis in eodem et eorum principalibus quod jura et emolumenta generalitatum exhigerentur eo m(od)o quo exhiguntur in superiori parte cathalonie, et prout fuit *ibi* deliberatum in curiis ultimato celebratis cathalanis; et cum hoc quod per sex menses solverentur duo sol(idi) et VI d(enarii) pro quolibet focho, cum retentione quod *regia magestas teneatur celebrare curias cathalanis post lapsum sex mensium in civitate gerunde*, et quod *deputati generalis cathalonie teneantur residere personaliter in civitate gerunde*. Et cum certis capitulis fuerunt predicta jura arrendata certis arrendatoribus qui obtulerunt omnibus Civibus et habitatoribus gerunde quod non solverent aliquid dedictis duobus solidis. Et ita missimus precatorium ad firmandum capitula ibidem inhita et concordata, de quibus tenet copiam discretus Raymundus muti not(arius) vicariatus, apud quem est precatorium firmatum *hodie* prima febroarii anni supradicti MCCCCLXXII.

Lo Parlament de Figueras, presidit per lo Rey durá *deu dias* (1), ó desde el 22 de Janer fins al 2 de Febrer de 1472. Restituhida que fou Girona á la obediencia del rey llegítim y passat lo moment de las festas y entussiasme (5 Desembre 1471), era natural que s'convoqués per rahons consemblants á las que motivaren lo Parlament de Torroella (2). Es de notar en l'Acte de elecció del sindich de la Séu son salari pertanyent á la celebració eventual del Parlament *en camp overt*, com en temps de la reyna Joana (3). Lo Parlament de Figueras, al mateix temps que serveix de llas de unió entre las Corts de Cervera y Girona (4), n's explica perqué foren aquestas últimas reunidas. Per desgracia no he pogut trovar en lo arxiu de la *Curia del Vicariat* lo registre del any 1472 en que Mossen Ramon Mut, segons indica lo Dr. Alfonsello, copiá los preciosos é *inèdits* capitols que fan tanta honor á Girona.

(1) Docum. XXXIX, 3.
(2) Docum. XIX.
(3) Docum. VII, 1.
(4) «1468-1469. *Cervera*. Va obrirse'l 31 d'Octubre de 1468, se troba en l' arxiu de la Corona d' Aragó. Reg. 37.

1469. *Monsó*. Fou general á tots los regnes d' Aragó, va esser convocada estant lo Rey en lo Vendrell á 5 Setembre. Se troba son original en la Academia de la Historia, biblioteca de Salazar, cód. p. 13. En las Constitucions de Catalunya, impressas en 1704, hi ha alguns capitols de la mateixa.

1472. *Girona*. Fou convocada desde Figueras á 25 d' Abril pera 'l 1 de Juny. En la Academia de la Historia hi ha la convocatoria original dirigida al abat de Poblet. F. M. y L., *Corts Catalanas*, ap. LA RENAXENSA, tom. I, 306.

XXXVIII.

Embaixada del cardenal Rodrigo de Borja, qui fou mes tart lo papa Alexandre VI.

1) *Acta del* 29 *de Febrer de* 1472.—*Fol.* 155 *b*.

Die sabbati, ultima februarii, R(everendissimus) d(omi)n(u)s jo(hannes) miseratione divina ep(iscopu)s gerund(ensis) *sui cum litteris* (1) misit l(itte)ras ap(osto)licas tenoris sequentis, simul cum litteris R(everendissi)mi d(omi)ni vicecansellarii, que fuerunt inserte ad memoriam futurorum (2).

2) *Lletras opostólicas del papa Sixte IV á D. Joan Margarit, fins ara* INÉDITAS, *ab data del* 27 *de Desembre* 1471.—*Fóleo* 155 *b*, 156 *a*.

Venerabili fratri Ep(iscop)o Gerundensi (3).

Sixtus ep(iscopu)s servus servorum dei Venerabili fr(atr)i Ep(iscop)o Gerunden(si) salutem et ap(osto)licam ben(edictionem). Imminente in dies graviori periculo ac metu ab infidelibus Turchis, Christiani nominis atrocissimis hostibus, qui rem christianam labefactare non cessant, et jam ad tantam audaciam processerunt ut in fines italie sepius insultaverint excursionesque fecerint, Nos qui nihil magis dies ac noctes cogitamus quam quomodo dominicum greguem nobis ex alto commissum securum prestare possimus, incepimus comparare classem pro viribus, eique prefecimus dilec um filium Oliverium tit(ul)i sancti Eusebii p(res)b(ite)r(u)m Cardinalem Neapolitanum, quem ad regiones Orientis cum ipsa nostra classe et alia quam Reges et populi fideles mittere volent legatum designavimus. Sumpsimus item consilium necessarium mittendi ad Reges Regnaque christianorum precipuos alios ex venerabilibus n(ost)ris sancte Romane Eccl(es)ie Cardinalibus, qui causam fidei promoveant et auxilia contrahant opportuna. Jam Venerabilis frater n(oste)r Bessario ep(iscopu)s Sabinensis, s(an)c(t)e Romane eccl(es)ie Cardinalis Nicen(sis), Patriarcha Constantinopolitan(us) est designatus Legatus in Gallias; dilectusque filius n(oste)r Ang(e)l(u)s tit(ul)i sancte Crucis p(res)b(ite)r Cardinalis per omnem Italiam; dilectus filius n(oste)r Marchus tit(ul)i sancti Marchi p(res)b(ite)r Cardinalis, Patriarcha Aquilag(i)en(sis), in Germaniam; in Hispanias vero Venerabilis frater n(oste)r Rodericus, Ep(iscopu)s Albanen(sis), sancte Romane eccl(es)ie Cardinalis et Vicecancellarius, *singularibus virtutibus preditus et tui in primis amantissimus, qui, cum isthuc veniet, nonnulla circa hanc rem tue fraternitati exponent*. Hortamur itaque eandem fraternitatem tuam ut causam fidei, tam piam tam sanctam, tamque necessariam, toto pectore comcomplecti velis et omni jurare conatu, ipsique Cardinali Legato circa id studio indefesso intendere. Scimus quantum valeas ac possis: nulla profecto res offerri potest in qua gloriosius et utilius rem et operam tuam locare queas. Dat(is) Rome apud Sanctum petrum, Anno Incarn cionis dominice Millesimo quadringentesimo septuagesimo primo, Sexto k(a)l(endas) Januarii, Pontificatus nostri Anno primo.

A(   ) de Vulterris.

(1) Perdudas. Llavors lo Bisbe se trovava ab lo Rey, segons resulta del fol. 158. a.

(2) VILLANUEVA (XII, 375) transcriu l' Acte aixis: « *Die Sabbati ultima Februari R. Dnus. do. Epus. Gerund. missit litteras quæ secuntur*.» ¡ Malaguanyat p per !

(3) A continuació de aquest sobrescrit se llegeix: «*L(   ) Grifus*.»

Digitized by Google

3) *Carta del Cardenal embaixador ab data del* 30 *Desembre de* 1471.

Reveren(do)in Christo p(at)ri, tamquam fratri amantissimo, d(omi)no Johanni Ep(iscop)o Gerund(e)n(si), Ep(iscopu)s Albane(sis), Cardinalis Valentinen(sis), S(acre) R(omane) E(cclesie) Vicecancellarius (1).

Reverend senyor n(ost)re, car com a *frare* (2). Tanta es la congratulacio e contestacio de animo, que havem de esser certificats que *a intervencio e industria vostra la inexpugnable ciutat de Gerona ab les parts maritimes e tota la major pertinencia de Empurda se es reduhida a la Ma(ges)tat del S(enyor) Rey*, que nos poria dir ni explicar. Proceheix de aq ella antiga e singular nostra envers vos amicicia e benivolença, qui sempre vos havem tengut en estima de bon germa. E no podiem altrement presumir ni pensar de V(ostra) S(enyor)ia per aquella constant e fidelissima devocio e observancia que havieu a la prefata M(ages)tat sino que farieu per lo servey e stat de aquella lo que (haveu) fet ab molta virtut e providencia. Es acte memorable e glorios, de que V(ostra) R(everend) P(aterni)tat se ha fet molta honor, corresponent a la sua integerrima fama e opinio, semblant a aquell victorios baro de Roma, *Camillo* (3), qui la sua patria destruhida e obcessa de la superba gent Gallica virilment deslliura e restituhi a la pristina libertat. E quant mes havem cara la vostra amicicia tant mes participam de aquesta vostra gloriosa fama e restitucio, congratulant a V(ostra) S(enyoria), e pregant affectuosament que vulla proseguir tanta e tan victoriosa empresa, talment que *sia reduhit tot lo que resta a la obediencia e fidelitat del S(enyor) Rey*;—avisantvos que *la sua excellencia* per lo vostre inextimable merexer e virtut *nos ha scrit sobre una reservacio de beneficis fins en suma de III* (m li)*a flor*(ins) *per V*(ostra) *S*(eny)oria; en la qual reservacio (4) de bonissima voluntat treballarem ab la S(anti)tat de n(ost)ro Sor. (lo Papa), en quan porem, que sia satisfet a la voluntat e ordinacio de la prefata M(agas)tat e al vostre desig e peticio.

FIDEL FITA.

LAS ARMAS DELS ESCUTS

DE VARIAS POBLACIONS DE CATALUNYA Y D' ALGUNS ANTICHS ESTATS D' ESPANYA CONSIDERADAS EN ANTIGAS MONEDAS.

I.

L' obra de Mr. Heiss porta diferents monedas catalanas ahont hi va l' escut especial modern de las respectivas poblacions, á mes de las monedas de Barcelona.

Comensant per las mes antigas d'ellas trobem las de

—Ampurias: Creu de braços iguals á l' una cara, una espasa sola ó ab una ma que l' empunya, á l' altre cara: noms y títol dels comtes y nom d' Ampurias. Comensant per En Pons Huc (1092-1153) fins á N' Huc VII (....—1286). Segueixen:

—Arbeca, ab lletras góticas que dihuen *de ar be ca*, á l' una cara lo cap de un aucell, á l' altra cara espigas ó una T voltadas de roels.

—Lleyda: ab lletra gótica y ab l' escut de las tres flors de lis en las duas caras.

—Tarragona: una T á l' una cara, l' escut actual tarragoní sens inscripció, ó ab aquesta *de ta ra co na.*

Aquestas de Arbeca, Lleyda y Tarragona pertanyen, sembla, als segles XIV ó XV.

—Gerona: busto de un rey que Mr. Heiss atribueix á en Fernand II y escut modern ó actual de la Ciutat; lletra gótica. Dit escut segueix en las monedas geroninas d' En Carles I, dels Felips y d' En Lluis XIII.

—Vich: bustos y noms dels reys Carles I, Felips y Lluisos; escut propi, actual ó modern de Vich ab l' any y *Civitas vicensis.*

—Caldas: escut actual ó modern (una caldera sola ó alternada ab las barras catalanas) sens inscripció ó ab *Cal des.* Son, apar, del segle XVII.

—Granollers: dels Felips III y IV escut de las barras y gralias ab *Villa Granul* ó gralias solas, sobre flors, sens inscripció.

—Banyolas: busto coronat ab *Philippus d. g.*; escut actual ó modern de Banyolas, ab *Oppid. Baneol.* 1641

—Besalú: escut de Catalunya ab los noms del Principat ó d' En Felip IV; escut particular de la vila ab *Oppidum bisuldunens.* Son de l' any 1641.

—Olot: busto y nom d' En Felip IV; escut propi de la vila (un' ala, alot, y las barras catalanas) ab *Vnivertas ó Vniverit Olot.* Son del mateix any.

—Solsona: escut y nom de Catalunya; l' escut propi de la Ciutat ab *Celsona civi.* 1641. Busto y nom d' En Lluis XII; altre escut propi de Solsona ab l' inscripció ja dita.

—Tárrega: escut y nom de Catalunya ó busto y nom d' En Lluis XIII; escut especial de la vila ab *Villa Tarre* ó *Tarregi.* 1641.

—Bellpuig: busto d' En Lluis XIII; escut propi ó especial de la vila ab *Vill pul cri P* 1642 (*Pulcri podii*, bellpuig.)

—Manresa: escut y nom de Catalunya; escut propi ó modern de Manresa ab *Civitas Minorisa* 1642

No parlem en est article de las monedas d' Ampurias, Besalú, Gerona y Vich que portan la ✠ sola; ni de las monedas de Banyolas, Besalú, Gerona, Granollers, Lleyda, Manresa, Olot, Solsona, Tárrega y Vich que portan l' escut d' arandelas y roels; ni de la de Caldas que portan l' escut modern de Barcelona, pues ja havem parlat d' ellas en los articles precedents y aquest está destinat sols á las monedas catalanas no barceloninas que portan los escuts propis de las respectivas poblacions.

S' hi repara primer, que ningun d' ells es mes antich (segons las monedas de Mr. Heiss al menos) que lo modern de Barcelona, esceptada l' espasa d' Ampurias; segon, que las barras y la creu diputacional (+) figuran en la major part dels escuts propis, moderns ó especials de las poblacions referidas. Los de Banyolas, Besalú, Caldes, Olot y Tárrega presentan las barras, á mes d' altres atributs; una B, una creu

(1) Als 30 de Juny de 1458 fou creat *bisbe* de Valencia per son oncle lo papa Calix e I I. Foune fet *arcabisbe* per lo papa Inocent VIII als 9 de Juliol 1492. Cardenal ja ho era en 1456, tenint de edad no mes que 25 anys.

(2) «*Frare*» en catalá de aquell temps se estilava com ara en francés «*frère*.»

(3) «*Carrillo*» ap. VILLANUEVA; XII, 375.

(4) Cf. en lo docum. XXXVI lo *Dietari del General de Cathalunya* als 13 de Octubre y 15 de Novembre de 1471.

Digitized by Google

de dos travessers, una caldera, un' ala, uns daus. Los de Bellpuig, Manresa, Solsona y Vich presentan las barras y la creu diputacional dispostas de diferents maneras. Los de Ampurias, Arbeca, Gerona, Granollers, Lleyda y Tarragona no presentan barras ni creu diputacional. Sols sis entre quinze.

Acabarém citant las monedas de Rosas, ab l' escut de la Vila, una rosa oberta, sens any ni inscripció, y las de Reus, ab una estrella y l' inscripció *Revs Anv* 1709.

En nostres articles quedan ab axó descritas ó al menos indicadas totas las monedas de la Catalunya catalana que porta lo llibre de Mr. Heiss desde l' any 801 al 1714.

II.

Dels escuts ó blassons dels antichs estats d' Espanya que se presentan en monedas, lo de Lleó es lo mes antich. Lo lleó apareix en lo regnat d' En Anfos VII, 1126-57.

Segueix en ordre d' antiguetat lo castell, que apareix en lo d' En Anfos VIII de Castella, 1157-1214.

Despres venen las barras catalanas, en lo d' En Jaume I, 1213-76, de las cuals ja havem parlat.

La creu de dos travessers iguals y posats á igual distancia apareix en las monedas aragonesas en temps del mateix rey y segueix fins á En Anfos V, 1416-58. Continua en temps de Fernand II y de sos successors Joana y Carles, 1479-1555, y dels Carles II y III, 1665-1713.

L' escut de torres ó castells y lleons apareix en lo d'En Anfos X de Castella, 1252-84.

La creu llatina de Mallorca, ja ab dos travessers, ja ab un sol, apareix en las monedas d' En Jaume II, 1276-1311 y continua encara en los Felips y Carles d' Austria, y ab torres y lleons als angles en Felip V, Lluis, y Fernand VII de Castella.

Las cadenas de Navarra apareixen en las monedas d' En Carles II d' aquell regne, 1348-87 y continuan fins á las d' En Fernand VII de Castella.

L' escut mallorquí de la torre ab una palmera sobre 'l mar, alternant ab las barras, apareix en monedas d' En Fernand II, 1479-1516, y segueix en los altres reys.

L' escut aragonés de la creu ab cuatre caps de moro als angles no apareix en las monedas fins al any 1520, Joana y Carles I.

La creu dalt d' un pi (Sobrarbe, sobre arbre) no apareix en las monedas aragonesas fins al any 1612, Felip III y reapareix en las d' En Carles II.

Estos dos escuts van ab las barras, aquestas á l' una cara, ells á l' altre. Sols en unas d' En Felip V y any 1710 va l' escut dels caps de moro ab busto del rey al altre cara.

Per ultim, direm, encara que no se tracta d' escut, que lo casco d' En Jaume I, ab lo dragó alat, se troba en monedas valencianas d' En Anfos V, 1416-58, y aragonesas d' En Joan II, 1458-79.

J. R. y F.

LA VESPRADA.

Al cáurer de la tarde, quan llumena
Lo sol ab sa claror esmortuida
La enasprada carena
Y ab l' últim raig de vida,
Transpostas ja las llunyadans montanyas,
Dona formas estranyas
Al arbre y á la roca
Y llum misteriosa á tot quant toca
Si l' home, ardit, avansa
Per 'l solitari bosch, petjantne trémol
La herbeta humida que gemechs ne llansa
Y al entorn, deturantse,
Ab esglayada vista
Guayta d' ensá y d' enllá, la pensa trista
Y lo cor sentirá ple de feresa
Y una dolsa tristesa:
Que la tristor á voltas conhort dona
Y, sobte, 'l cor del home n' engrillona.
Es que esclata la encesa fantasía,
Es que l' esprit s' enlayra
Vers uns altres espays de mes pur flayra
Quan agonetja 'l dia,
Ja lás de fer sa via.
Es que Natura anyora
Al astre esplendorós que la llumena,
Es que insensible plora,
Es que agonetja de tristor y pena.
Las oblidadas de vellut floretas
Que encatifan la ubaga
Vessan á doll, no be lo sol s' apaga,
Y en llágrimas desfetas
Las essencias preuadas
Ab que Naturalesa 'ls ha dotadas.
Lo calzer caygut tenen
Tant plenas de fredat quan, atrevidas,
Las tenebras s' estenen
Que sa dissort comprenen
Y, just s' es post lo sol, restan marcidas.
Lo aucell d' hermós plomatxe
De brot en brot no salta com solia
Quan lo sol sos colors ne reflectia,
Ni en l' ombrívol fullatxe
Espolsa sas aletas,
Com sol tot esbrinant los brots verdosos
Que naixen ufanosos,
Ni endressa ja discretas
Dolsas queixas d' amor, may ensenyadas,
Ni refilets armónichs ni passadas.
No; ab trista melodía
Entona, entre las ombras del misteri,
Un cant d' adeu al dia,
Que en son carro de foch ne fa sa via
Y entre flams, despareix del hemisferi.
Ab la claror confosa
Eixir del bosch no gosa
Y, ajocantse en lo cim de l' alta branca,
Mentres la fosca son mantell desplega
Dins de sa cambra de fullatxe 's tanca
Y 'l cap inquiet plega
Sota del ala perque sent que glassa
Son cor y esglay li dona
Un plany que al lluny ressona,
Qoe llensa en la vesprada,
Per la roca enasprada,
Lo corp que famolench ja surt á cassa.

Digitized by Google

Los róurers seculars y 'ls pins ramosos
Que aromatisan l' ayre ab sa rehina,
Ab la envellida alzina
Dels vassalls silenciosos
Que l' enrotllan, feréstega regina
Veu l' home en la vesprada,
Quan ja lluyta ab la fosca sa llum trista,
Estendrers reu á reu, perdrers de vista,
Com negrenca boyrada
Que, arran de terra estesa,
Tapa la blava volta satinada.
Devant sos ulls pahurosos
Los arbres pendrán rasgos capritxosos,
Veurá que ensemps se mouhen,
Perque 'ls sentits deliran,
E, irats, creurá que 'l miran
Y entre 'ls seus brassos ab furor l' enclouhen.
Ja sa pensa enardida,
Escorcollant los plechs de la memoria,
Fará brollar llavors plenas de vida
Las ombras de la historia
Y ja may esmentadas
Formas ne donará á las grans figuras
Quo vivian en selvas veneradas
Y tenen en lo temps sas sepulturas.
Ja per graus exaltantse,
Sentirá lo remor de veus uranyas,
Veurá formas estranyas
Brollar y despareixer,
Rápits com la claror que 'l llampech llansa
Y tornar á brollar, tornar á neixer.
Y las veurá animarse
Com evocadas d' una veu potenta
Y fendre las tenebras y allunyantse,
Arrossegant sa blanca vestimenta.
Y la roca geganta que arrencada
Un jorn de gran deliri de la terra
De la vehina serra
Se ovira al lluny, entre ombras recolzada,
Ferirá sos sentits ab tal vivesa
En eixa solemne hora,
Jamay prou ben compresa
Puig l' hom resta sens vida y viu á l' hora,
Que, per la ineludible lley que obliga
Al esprit que 'ns llumena
A seguir los anells de la cadena
Ab que una ab altre las ideas lliga
La dotará de formas animadas
Y, dantli rasgos nobles,
La fada protectora
Veurá allí, á son devant, entre 'ls vells pobles.
Quan ja la pensa á tal estrem delira
Foll y abstret y tremolós en brassos
Del terror l' home cau; roman estátich
A un temps s' esglaya y gosa
Y 'l misteri l' enrotlla ab tant forts llassos
Que de son abstracció tant vaporosa
Jamay se revindria,
¡Tant dols era lo somni que 'l lligava
Trahentlo de sa via!
¡Tan pur era 'l plaher que 'l cor sentia!
No es cert que la vesprada
Te una sublimitat encisadora?
Que aquella pinzellada
Que 'l gran Pintor li ha dada
De misteri y tristor al cor namora?
No te del jorn la brillantor que esclata
Quan l' astre-rey lo mantell d' or desplega;
No la llum purpurina
Ab que las ombras de la nit ne mata;
No la toga d' argent que n' arrossega
La esblaymada regina
Quan ab misteri per lo cel camina,
Namorada del mar que la retrata;
Empró te de plaher, de calma pura
Una tinta tant vera,
Anima á la Natura
Aquella dolsa pau que 'l cor espera,
Sagell de melangía
Y de defalliment te tant á l' hora
Que apar que tot, tot plora
La mort del astre-rey, la mort del dia.
Lo lloch silenciós, la llum trencada
Que 's filtra per 'l fullatxe,
La inmensitat blavenca y esblaymada
Hont se dibuixa 'l encreuat brancatxe,
Aquell adeu del dia
Y sa trista agonía
Quan lo sospir derrer apar que llensi
Y aquella soletat y aquell silenci
Perque, Deu meu, sospesa
Ne te la meva alé? Perque en mas venas
La sanch cercola apenas?
Perque arrebata al cor aytal bellesa?
Cor meu, sabs esplicarte
Aqueix secret misteri?
Aqueix poder ignot que aixís forsante
A que t' abstreguis pot, ab son imperi?
Aqueix iman de forsa
Inmensa que t' arrastra
Sens que tu sa corrent pugas may torsa?
Ah! no ho sabs; qui en la terra
Esbrinarho podrá, qui podrá dirho?
Jo, humil, ans la Natura
La testa reverent tinch inclinada;
Y essent que ja no oviro
Al sol, que al enfonzars rogench fulgura,
Esclam: bella es la vida
Que á aytals plahers convida!
Gran la sublimitat de la VESPRADA!!!

ENRICH GELABERT Y CABALLERÍA.

Ntra. Sra. de Queralt—Juliol de 1870.

FULLAS DE FLOR.

A MON BON AMICH A. GUIMERÁ.

Encar que no mes sia per parlarne tenim de fer, amich Guimerá, una petita passejada. Lo vent de la ciutat s' en porta la veu dels cantors; no 'ns convé.

Lo meu gust es fer una visita al camp de Tarragona. ¿Anemhi?

Es á la tarde en lo poble de.... La rovinada, que tranquila li besa las plantas, pareix que 'n ressó pregoni la majestat de la nit. Poch á poch va parant la remor de sos habitants; los treballadors deixan las eynas; la vella que desde 'l diná ha estat filant en lo llindar de la porta, llansa 'l fus y ab llestesa fa 'l sopá per la gent de casa.

Pero dos n' hi ha al poble que fa uns quants jorns que ab prou feynas esmorsan, ni dinan ni sopan. Nosaltres, com forasters, podrem preguntarli perque eixa estranyesa.

Acostemshi.

Digitized by Google

—¡Ola! nost: amo ¿perque tanta pressa y tant treballar en aquestas horas? ¿No veyeu que tothom está prenent la fresca y preparantse per 'l sopá.

—Oh; demá á las tres del matí eixas portadoras ja farán sa feyna.

—Pero, lo mes singular, es que sols vos y 'l ferrer de la plassa sou los que tanta feyna teniu.

—Demá encar lo jorn no pensará en enllatar las ayguas del mar, la campana de la vila tocará á feyna. A son toch respondrán las noyas y joves que vulguin guanyar jornal, ab lo drinch que fá 'l falsó al esmolarse. Tothom se juntará en la plassa y desd' allí quiscú se n' anirá ab la demés colla de son amo.

—Es dir, que demá, segons vos diheu, es lo primer dia de.....

—Açó es: demá es lo primer jorn de «brema.» Si volen, si es que no ho han vist may, lléviutse á l' hora que la campana 'ls desperti y veurán las joganeras bremadoras com se 'n van al tros cantant cansons molt bonicas.

—Sí; hi anirém y de cop veurém la verema com s' arreglá.

Debades será dirte que será la *Brema* de Clavé.

En eix choro en Clavé ha posat mes divisions de veus, ço es: en los altres de que m' he ocupat estavan a quatre y aquestes á sis, divididas d' esta manera: dos tenors 1es, tenor 2,^t barítono y dos baixos.

Comensan á boca tancada, fent vintissis compassos de una melodía molt boniqueta. Com á mérit no 't dich res ja que no hi ha cap cosa digne de ferne menció.

Molt fort diuhen los baixos 1ers: y 2^ts *ja del matí brilla en lo cel lo blanch estel.* De cop fan una represa los barítonos portant un temps mes viu.

En lo tros que segueix hi ha uns jochs d' imitacions riquíssims.

Tant prompte se sent que 'ls baixos diuhen: *á bremar*: ja son los tenors 2^ts, que, fent á poch á poch lo crescendo, diuhen: *al vinyar bremador bon feyner*; acaban eixos y d' imitació en imitació fan las demés veus unas modulacions tan ben portadas que, la veritat, no 'm pensava que 'n Clavé fes tan. De mica en mica va creixent la melodía y al mateix temps lo goig de 'ls oyents per sentir sempre la dominant del tó que te d' anar.

¿No sents? Mercés á Deu; ja está acabat.

Obriu de bat á bat las portas dels sellers, cantau tots. Obriula fadrinets que en casa restau, pues prompte los matxos que ab dalit sortiren de vostras casas tornarán portant, sus sa esquena, los rossos moscatells, los argentats per la rosada penjoys de xarello y picapoll.

Tot correria molt be si en lo tercer compás no hi hagués una tercera del acord dominant que, en lloch de pujar á la tónica, baixa y fa la quinta del to en que estem: do.

Las notas que segueixen pareix las hi dongui vida quelcuna bremadora d' ullets de cel. ¡Quina frescura en espressar l' idea pensada! Pero..... deixemho; ja ho direm despres. Escoltant los bremadors no podriam coordinar cap idea.

Los tenors 1ers, entonan lo reclam que, á mon judí, es de lo mes tendre que hi ha en la *brema;* escoltém: *á bremar, ninetas á la vinya veniu á esgotimar.* Ho fan en to menor, «fa», pero d' aytal manera que sembla lo ressó que ha fet lo mantell de la matinada al passar per sobre 'ls ceps; sembla que l' amor..... escoltém.

Ans de comensar feyna volen tindre á son costat per tirarli, no floretas, pero sí gotas de rosada á la que en sas galtas naixen rosas de tot l' any. Y en prova, mira, los baixos no podent reprimir per mes temps lo foch que 'n llurs cors crema, cantan, fent la dominant de «fa:» *veniu ninas*; ja lo mateix diuhen los barítonos, y com si ho repetissen estos, ho fan los tenors 2^ts. Acaban, y un fort crit de: *á la vinya á bremar*, es la senyal de arrancar los joyells ab que s' engalana la terra.

Tot es calma; tot respira majestat; hasta 'l jorn ab cara riallera aclareix lo cel; lo sol esqueixa 'ls núvols d' Orient per daurar per última volta lo que tots los jorns besava; los joves de la colla, volguent donar espansió á son pit, sols esperan una senyal de las bremadoras que corren per 'l camp lleugeras com la pastorella.

¿Encar no cantan? Sí: ja sento 'l «la bemol» dels baixos; los barítonos fan lo «mi» y per últim los tenors 2^ts. fan la octava dels baixos, imitant tots quatre lo sach de gemechs.

¿Tu 't pensavas, Guimerá, que portant espardenyas, cobrint sas rodonas espatllas mocadó d' herbas y cenyint son cos trajo de borrás no cantarian cansó bonica? Clavé, quan canta, beu en la font de las cansons populars, y ¿vols que aquí, que canta 'l poble, la part mes interessada en mantindrer lo penó dels cants de nostra terra, ho fassi ab melodía que no sigui bella, inspiradíssima, original, per mes qu' algú digui es un cant de Beethoven? No poso ni un mot. Escoltém las veus; fan temps de barcarola; compás tres per vuyt. Ja cantan, parems..........

D' un altre istil es la melodía que segueix. La de antes era una verdadera cansó popular, peró en la que cantan hi ha mes vida y diuhen: *bona anyada gran ganancia* etc.

¿Qué fan? Tots los de la colla enfonzan los genolls en la terra blana; los homens se trauhen la barretina; las noyas deixant cáurer lo falsó á terra, plegan las mans apoyántselas sus son pit, los ulls al cel dirigeixen; la riera que á no gayre lluny corra, para son remor; las aucellas del bosch vehí deixan de trinar, fins lo bátrer del pit resta mut per no confóndrer l' armonía que puja al cel voltada ab lo flayre de flors boscanas.

¿No has sentit quina pregaria en to de «fa natural major.»

Molt acertat ha estat en Clavé en posar una oració endressada á la Verge, oració que es notable per la senzillesa de pensaments, y hasta la melodía respira cert misticisme que la fa un cant inspirat.

Eix motiu li serveix per introducció ó lo que he dit feyan á boca tancada.

Com si volguessen guanyar lo trevall atrassat, portan un temps mes viu y hasta la lletra 'ls acompanya provant d' eixa manera que la música está molt ben colocada sobre d' aquells versos.

Comensan los baixos ab lo «fa» servint de domi-

Digitized by Google

nant hasta que puja á la tónica «si bemol» Fan la entrada un compás l' un de l' altre las demés veus produhint un bell efecte.

Están en «si bemol» Sembla fan feyna, pues ja sols s' oviran los nuats y grochs sarments sens gota de brema. Tothom trevalla: qui no talla rehims esgotima, ó sinó prepara la carga per 'l carro que te de venir.

¿Hem de fermar la récula? preguntan los tenor 1ers, responéntloshi los 2ts: *no cal.* Acaban los vuyt compassos y 'ls tenors 2ts, fent la tónica, diuhen: *atánsen portadoras* y 'ls altres contestan: *ja va.*

Deixan aquest tó y se 'n van al relatiu: «fa natural major.»

La melodía que cantan está molt apropiada per la lletra. Fins aquí arriva 'l ressó.

De cep en cep las ninas sonrients
aplegan de golims bons cistellats

Lo que deuhen estar cullint es..... mira, de «fa» se 'n han passat á «re bemol major»; lo que 't volia dir. ¿No sens lo bremador, que pensant mes ab s' aymía que si quedan rahims en los ceps que deixa á son redera, quina cantarella mes original y al mateix temps llensant á dojo lo tendre de son cor, canta? ¡Oh! sí: sens cap dupte. Es la melodía millor de la *Brema.* Escoltem los primers versos:

¡Ay! lo cor bull
mirant una nineta.

¡Com vols no sia inspirada la melodía si la lletra al cor se dirigeix! Aquí jo hi veig la *nineta que besos recull de ajogassats baylets*, que sens pensar, ha vist los ulls negres del bremador que ja per ella ha cantat la cansó do la «Guindayna,» roja de galtas y ab un nom en los llabis fuig lluny per no donar al vent una prova de estimació.

Segueix, aprés de eixa melodía, una modulació que si be es veritat no es nova, pocas voltas s' haurá usat ab tant d' efecte com ho ha fet en Clavé.

De «re bemol» ha passat á 'l acord complert de dominant de «sí.»

Posem un poch de lletra que servirá per dir que la música hi fa parella.

Ay qui fos nin
per ferli una festeta
nin petitet
per ferli un dols xuclet.

Aquí sí que 'ns haguera agradat molt mes y produhiria redoble efecte si en lloch de fer fer als baixos en molts compassos lo «fa» no 'ls hagués tocat de la tónica «si» Deixi que las notas «mí, do» declarin l' acord dominant; no li fassi por fer «la natural» ab lo «si bemol» per ço hi ha la distancia que 's necessita, per ço las reglas armónicas no 's queixarian per escarnidas.

Múdiho en Clavé y n' tocará 'ls efectes.

Tenim lo compás de dos per quatre.

La esquella que temps feya se sentia á l' altre part de montanya ja la tenim al peu de nostra vinya. Las mulas esperan rébrer las derreras portadoras que restan al *de fora.* Tothom se mira 'ls ceps com si en cada fulla hi hagués un recort del temps passat; com si 'ls sarments, embestits per 'l vent de la tarde, los hi contéssen los mots de anyoransa que un jorn per dissort sentiren.

Allí hi ha una nina que busca floretas boscatanas per teixirse los cabells, mes enllá hi ha 'l carreter que, volguent arribar al poble enjoyat com los demés, *ab pámpols verts y groch enrama 'l delanter.*

Los tenors 2ts fent lo «si bemol» diuhen *carrega traginer* mentres los 1ers, donan mes vivesa y mes carácter real á aquet tros campejant en los acords de dominant y tónica. Ab quina alegría se 'ls escapan los mots de la boca ! quina satisfacció tenen en mirarse *lo bé de Deu de fruit que 'ls ceps han dat enguany.* Tros de mohiment y molt ben portat per donar una petita mostra de lo que passa en eixos cassos en nostres camps.

De «mi bemol» passan á «do» acabant ab l' acord dominant d' aquest to.

La melodía que fan los tenors 1ers mentres las demés veus sostenen l' acord, es inspiradíssima, y si no hagués dit tantas voltas lo que es en Clavé, eix cantábil m' obligaria á dirtho. Pero, tu, Guimerá, ja sabs mon parer sobre tant inspirat compositor.

¡Ah! si conegués tant l' armonía com te d' inspiració! Y en prova, que éll y sols éll, per are, s' ha creat un estil, s' ha format un genre qne l' individualisa, s' ha pogut dir ab notas musicals lo nom de Clavé.

Torném al cas.

Acaban y desseguida s' en passan á «la bemol» per tornar á cantar la cansó de la «guindayna.»

La cantan, y, en lloch de comensar la pregaría, que es lo que segueix, se 'n passa al to de «fa major.»

Bo será que aqui fassa las observacions que t' he dit al comens d' estas ratllas, ja que en la melodía que ve, es hont s' hi veu la inesperta ma armónica de 'n Clavé. Molt mal me sab que en totas las fullas publicadas hájia tingut de deixar un espay per posar paráulas que la ma no voldria escríurer; pero ja que ab veu molt alta dich que 'n Clavé es lo millor «cantor» catalá, també á ratlla seguida dech dir que en música es un aprenent. Ah! quant amarga fou per nosaltres la confessió que sentirem de sos llabis de que éll may havia apres de música (armonía) y que lo que feya, de oido sols ho componia.

Donchs, tornanthi, en la melodía que cantan hi ha, en dos compassos, ben declaradas tres quintas reals seguidas; y no 't creguis sian ab las veus intermediarias, no, sino los tenors 1ers ab los 1ers baixos, falta que sempre que repeteix lo cantábil la está fent. No 't parlaré de quartas sens preparació, ja que n' hi ha mes de las que voldriam. Després moltas voltas també ha colocat los tenors 2ts sus los 1ers destruintli l' efecte melódich: particularment en los finals los hi posa molt sovint.

Ab tot, «La brema» será una de las mes ricas fullas que orlará sa testa de cantor catalá. A mon judi es y penso será lo mateix per tu, una de las pessas en que va estar mes inspirat en pintar ab delicats colors los trossos mes importants; pero també en la que va estar no gayre *felis* al péndrer la ploma per estampar 'ls pensaments armónichs.

Ja que ab grossas pinzelladas t' he dit los defectes

Digitized by Google

que he trovat en *La brema*, passém avant y ocupems de lo que segueix.

Hem dit que estavan en to de «fa» y compás de sis per vuyt.

Melodía molt ben ritmada, fresca y plena de valentía es la que cantan. Estan dihent, *bull en lo cup lo térvol most.* ¿Vols una idea mes bonica per fer coneixer ab quina alegría tenen de mirarse lo bon resultat de l' anyada? No: no 's pot demanar mes.

Aquell cant que tenen los tenors 1ers dihent: *tra, la, ra, la,* y no moventse de la dominant, dona lloch á que 'ls barítonos y baixos 1ers. y 2ts. fassian un cantábil original y rublert de vida y animació.

Una petita variant hi ha en la melodía que cantan ab la lletra:

Ninas tastem lo vi novell
ja que 'l bo vi l' amor desperta
ninas tastem lo moscatell
ja que s' encen l' amor ab éll.
ab la de *bull en lo cup* etc.

Segueixen pochs compassos, y donan l' acord complert de «fa natural major» ab un petit joch de baix sobre l' acord mateix del to. Nosaltres al óurer lo final, entre 'ls aplausos hi barrajerem eixas paráulas: ¡qui cantés com en Clavé, que feriam mollas *bremas!*

MODEST VIDAL.

Barcelona 16 Novembre 1872.

BIBLIOGRAFÍA.

Jochs Florals de Barcelona de 1872 (1).

II.

Premi de la flor natural.—Lo baster del Esquirol, d' en Frederich Soler (Serafí Pitarra.)—Premi de l' englantina d' or.—La Jornada del Bruch, d' en Francesch Ubach y Vinyeta.—Primer accéssit.—La naixensa d' en Jacme 1.er d' Aragó, d' en Pere d' Alcántara Penya.—Segon accéssit.—Lo comte Bara, d' en Felip Pirozzini.—Medalla de Plata.—Alvarez, d' en Joseph Martí y Folguera.—Premi de la Exma. Diputació de Tarragona.—Fructuós en las Arenas ó 'l mártir de Tarragona, d' en Antoni de Bofarull.—Premi de la Exma. Diputació de Lleyda.—Romans d' en Francesch Ubach y Vinyeta.—Accéssit.—La gran defença de Lleyda d' en Joseph Martí y Folguera.

Mes de 150 foren las composicions que obtavan enguany á la flor natural. Lo Consistori tant sols una 'n trobá pera distingirla: una que vé sola en lo volum sense accéssits al costat que fassan ressaltar sas condicions particulars. Es aquesta la balada «*Lo baster del Esquirol*» deguda al giny del conegut autor dramátich Serafí Pitarra (D. Frederich Soler)

Objecte de molt oposats judicis esta composició ha d' encontrar en nosaltres freda crítica é imparcialitat.

L' assumpto de l' obra es molt gastat. No es altre cosa 'l del «*Roi s' amuse*» de Victor Hugo, sobre 'l qual calcá la seva ópera *Rigoletto* 'l mestre Verdi. No obstant es precís dir que l' autor del *Baster* ha sabut revestirlo de una forma original y catalana. ¿Mes esta forma es tot lo literaria, es tot l' espontánea, es tot lo fácil que en consemblants obras se desitja?....

Ab sols llegir la composició pot véure's. Cada estrofa té un estribill, dificilíssim d' execuciò, es veritat; mes qual dificultat no ha sabut vence son autor. Molt pocas son las estrofas que poden presentarlo ab hilació lliteraria; moltas las que 'l tenen subtat, incondubent y com fill de una tortura d' esmaginació mal dissimulada. Repeticions hi ha que pot bén dirse que hi son posadas per forsa, tot per produhir un lleuger efecte d' audició, que 's desvaneix al cercarhi no ja forsa poética, sino naturalitat.

Es de sentir que 'l Consistori de Mantenedors donés tanta importancia á esta qualitat, que dificilment resisteix una crítica desapassionada.

Lo desenrotllament de la balada ja es mes notable; esta es duta com los bons exemples de poesía popular, ab sobrietat y ab aquella vaguetat que distingeix á las cansons de nostra terra.

Si deguéssim comparar «*lo baster*» ab altres composicions de la mateixa género, premiadas en anys anteriors, veuriam ab sentiment que ha baixat massa per cert lo nivell del mérit de las mateixas. Lo millor premi del Sr. Soler sembla esser lo de haver sabut preocupar á sos jutjes.

***

Del jove poeta D. Francesch Ubach son los romansos guanyadors de la englantina d' or «*La Jornada del Bruch*» Poca cosa direm d' aquesta composició. Débil de fons, plana d' imatjes, té trossos fácils y es aixó tot lo mes que mostra. Es lhástima que alguns versos no estigan adornats de totas las condicions gramaticals necessarias. Los dos primers per exemple pertanyen á aquest nombre:

«Negra nit, posan al vol
las campanas de Igualada.»

Las campanas son aquí la persona agent d' aquesta oració, puig fins comprenent, ab sentit natural que en aquest cas no pot ser, la persona agent no hi apareix.

¡Quina diferencia entre est romans y altras del mateix autor! ¿Hont es lo joch, ahont l' inspiració, ahont la força del «*Darrer Pallars*» guanyador de l' englantina en 1868?... Si no sabessim que l' senyor Ubach pot fer molt perque es molt y bó lo que ha fet ja en son gloriós camí pel camp de nostra moderna renaixensa, nos guardariam de presentarli aquesta comparansa, qu' ell estimará com filla de l' amistat que l' hi professam, mes inspirada també en l' amor que envers las lletras catalanas, nia en nosaltres.

***

«*La naixensa de 'n Jacme 1er d' Aragó*» de D. Pere d' Alcántara Penya y «*Lo comte Bara*» de D. Felip Pirozzini, romansos abdúas composicions, guanyadors respectivament dels 1er y 2n accéssits á l' englantina d' or, son duas obras, sense ser notables, destrament escritas, encare qu' en sentit ben contrari l' una de l' altra.

La primera demostra facilitat; mes peca de deixa.

Digitized by Google

tament; la segona es sobria; mes la facilitat no s' hi troba sempre. La primera 's distingeix mes en la part descriptiva qu' en la narrativa y la dialogada; la segona sens igualarla en la primera condició, l' aventatja en las duas restants.

Empero lo que á nostre entendre te de mes notable la compocisió del poeta mallorquí, es la discreció ab que tracta l' espinós y delicat assumpto tant ocasionat á fer caure al poeta que intente tractarlo en usar massa claró ó be massa fosca: en cubrirlo poch ó en amagarlo casi del tot. Es una proba de destresa, de lo qual lo senyor Penya pot envanirse.

En una paraula: al reves dels premis del present volum, ab dos accéssits á l' englantina d' or poden posarse al costat de molts que figuran en anys anteriors, sense temensa á quedarne desayrats ab la comparansa.

***

Concisa, ben entonada generalment, ferma en algunas de las estrofas, y ab imatjes brillejants en ellas espargidas es la poesía «Alvarez» de D. Joseph Martí y Folguera, que guanyá la medalla oferta per la Exelentíssima Diputació de Gerona.

Mes en ella hi sobra descripció y s' hi troba á menys entussiasme, foch y sobre tot seguretat.

Pinta 's á l' héroe del siti de la Ciutat inmortal lluytant ab mil obstacles: se 'l presenta ben destacat del quadro d' horror en que está enclòs; mes per compte de apareixe hermosejat ab inspirats rasgos lírichs, ab colors brillants y plens d' entonació, cau sovint lo poeta, y dona tribut moltas voltas á vulgarismes inperdonables.

« Groch, enmagrit com értich espectre funerari» diu una volta; y com si ab aixó n' hi hagués poch, en la següent estrofa, que te' ls dos darrers versos molt notables per cert, ha de dir encare:

« ¡Oh! quan fugí 'l desvari d' aquella pensa noble:
« *quan lo gobernador s' hagué llevat,*
« vejé aixams de francesos entre la gent del poble:
« ¡ja havian posat jou á la ciutat! »

Moltas mes caygudas podriam apuntarne; mes ab las ja ditas, n' hi ha prou, pera fer veure la exactitut de nostre judici.

***

La poesía «Fructuós en las Arenas ó 'l mártir de Tarragona» del conegut escriptor D. Antoni de Bofarull, obtingué 'l premi ofert per la diputació de aquella Provincia.

Deixant apart l' assumpto y considerantne l' obra en sa forma, no podem negar que revela notable facilitat d' execució y que te un que altre toch viu y penetrant; empero es precís dir tambe que 'l conjunt peca de llanguidesa y adoleix notablement de prosahisme.

Sense la rima ni 'l metro, la composició del senyor Bofarull passaria bé per un tros de ben escrita prosa, puig molt pocas son las condicions poéticas que ofereix tal com se presenta. No té 'l nervi, ni 'l color, ni la fogositat, ni 'l vol necessari que constitueixen una obra inspirada: versos fácils, llenguatje correcte mes decantat al castellá que á lo castís. véus'ho aquí tot, segons nostre entendre.

***

Avans de coneixe las composicions, puig no s' havian premiat, y tal volta ni escrit sisquera, judicarem entre nosaltres lo premi ofert per la Exma. Diputació de Lleyda, com una muralla impossible de traspassarla ab éxit per un poeta.

Lo cartell demanava que 's cantás un fet dels ocorreguts en dita Ciutat durant las guerras entauladas en lo segle XVII. Qualsevol que s' haja entretingut en regirar l' historia, veurá 'l carácter d' aquella lluyta desastrosa, en la qual, Catalunya, dessangrada, erta, abatuda, acabá per tornarse 'l trist camp de batalla, de las rivalitats de duas corts igualment odiosas pera 'ls fills de nostra terra.

Lleyda sufrí sitis de francesos y de castellans, cruels martiris d' uns y altres, d' aytal manera que esta sola Ciutat dona carácter á aquella guerra tant poch gloriosa com desgraciada pera nostra Catalunya.

Lo poeta que pera cumpliment de la comanda de la Exma. Diputació de Lleyda hagués buscat fonts d' inspiració patriótica en las planas de l' historia, per forsa devia sentir cáureli 'l llibre de las mans, puig per tot, menys per una poesía es bó l'assumpto.

¿Com la Corporació Provincial, si ganas tenia de que 'ls fets d' aquell temps se remoguessen, no oferí 'l premi á una memoria histórica, treball que hauria pogut encloure sabias y tal volta oportunas ensenyansas, y mil voltas mes propi que una composició poética impossible?

Mes deixem estas reflexions, fetas sols al intent de disculpar en primer lloch al autor de la composició premiada Sr. Ubach y Vinyeta, qui féu tot lo que 's podia, y al de la que guanyá accéssit Sr. Martí y Folguera, qui féu mes de lo que 's podia, perque en realitat, segons lo cartell no podia apartarse de l' historia pera crear una obra de fantasía.

Lo «Romans novament tret» del Sr. Ubach ha de adoleixe en son conjunt del vici de naturalesa qu' hem indicat avans; mes en sos detalls es precís dir que té trossos brillants, plens de robustesa y exuberants de vida.

No podem dir lo mateix del titolat « La gran defensa de Lleyda » del Sr. Martí, pueril moltas voltas, sovint vulgar, y sobre tot tant lluny del carácter histórich, com los nostres ab aquells temps.

Y avants de tancar aquest treball, y de exposar algunas generalitats sobre 'ls Jochs Florals, com al examinar lo volum d' antany ho prometerem y ho complirem en lo próxim número, sians permés espressarne la estranyesa que 'ns ha causat veure que 'l Consistori ha donat cabuda en un mateix premi—sobre un fet histórich, segons lo cartell—á duas composicions, que com las dels Srs. Ubach y Martí fins son contradictorias. Nosaltres creyém que la menció que d' aquesta particularitat se féu en la memoria del Sr. Secretari, poch bastará á treure dels que llegeixen lo volum, lo mal efecte que á nosaltres nos ha causat.

Per nosaltres aquest ássumpto te molta importancia. ¿Pot un poeta en una obra histórica, modificar son indiscutible carácter—no ja tant solzament los detalls insignificants—fins á acomodarlo á las conveniencias de sa fantasía?

Digitized by Google

Lo Consistori de 1872 al premiar la poesía del senyor Martí ha contestat en sentit afirmatiu. Nosaltres creyém lo contrari.

J. Roca y Roca.

MORT DEL COMTE DE SARDANYA.

I.

Al peu d' una vella alzina,
fugintli la sang á doll
per l' ampla nafra que feren
les dagues de vils fellons;
per la mort les carns glaçades
mas calent lo cor per l' oy,
lo comte de Barcelona
que de Jofre porta 'l nom,
aytals paraules li deya
al tendre fill de son cor,
que plorant se les escolta
prop del pare, de genolls:
—«Fill en Jofre, fill en Jofre,
«escoltáu, que sent' la mort
«entrarme per mes ferides
«y glaçarne lo meu cors.
«Males obres me llevaren
«devant del Rey y la Cort
«y al veni' á justificarme,
«trobo en mon camí la mort!...
«L' ambició del de Sardanya
«vostre pare vos ha tolt;
«l' ambició, fill, es matzines
«quan no es noble l' ambició.
«Me prengueren per les barbes,
«no m' hi prengueren dos colps;
«qui mi prés, jáu, allá, en terra...
«al Cel nos veurém ben tost.
«Có qu' us dich, fill remembréune,
«pensáu que 'ls nins tornan homs;
«ma venjança us encomano:
«¡es l' herencia que jo us don'!
«Adéu, fill... la mort... venjança!
«vol del comte... Salomó!»—
Y entre dos badalls fugia
l' ánima vers son Criador.
Lo pobre nin, tot plorantne,
del cadavre los ulls clóu,
y com si del finat pare
heretat hagués tot l' oy,
diu:—«¡ay de tú, 'l de Sardanya!
» ay, de tu, comte felló,
«lo jorn que jo empunye espasa,
«lo jorn que 'l nin se veja hom!»—

II.

En son paláu de Sardanya,
dins sa cambra retirat,
ab sa conciencia lluytantne
lo comte Salomó está.
Ni una nit des que goberna
de Barcelona 'l comtat
ab tranquil són ses parpelles
ha pogudes aclucar.
Lo desvetlla 'l vent que gronxa
les alzines de la vall,
y 'l só del torrent que salta
entre 'ls rochs, escumejant;
y feble li apar la porta
de sa cambra senyorial,
y poca la gent que guarda
lo seu fort castell murat.
—«¡Sempre 'n Jofre! ne mormola,
«sempre morts, y sempre sang:...
«¡la conciencia ara 'm corseca
«com l' ambició ho feya avans»!—
«¡Barcelona, Barcelona,
«no t' hagués desitjat may;
«ni tu ara 'n patirias,
«ni jo fora desditxat!»—
Messatjer de Barcelona
ha arribat en lo paláu
y aixís á lo comte parla:
—«Gobernador del comtat;
«sortint ab sos feligresos
«Barcelona a defensar,
«la mort del valent y 'l martre
«lo bisbe en Huch ha trobat.
«Y si be la llur bravesa
«l' inimich féu allunyar,
«ab rahó tem Barcelona
«un nou atach dels alarbs.
«Lo poble ja molt mormola
«vehent que l' abandonáu...
«y remembra 'ls fets de 'n Jofre,
«freschs en sa memoria encar'»—
Al sentí 'l comte aytals noves,
sens lo nou dia esperar,
mana als seus aparellarse
y colcarne los cavalls.
Vers Barcelona fent via
lo nou jorn los troba ja;
devant séu, lo de Sardanya,
un ombra veu caminar
que d' esglay li umplena l' ánima
ab sa rialla infernal,
y que 'l camí per 'hont passa
va regantlo tot de sang.
—«Barcelona, Barcelona,
«no t' hagués conegut may;
«ni tu, ara, 'n patirias,
«ni jo fora desditxat!»—

III.

De Barcelona al portal
un pelegrí hi arribava
quan lo comte Salomó
ab els seus feya sa entrada.
L' un, romeu de sos pecats,
vers lo paláu caminava;
vers casa sa mare viuda
l' altre, romeu, de venjança.
A l' un matan los records,
los records fan viure al altre;
l' un lo cor dú plé d' enuig,
l' altre 'l dú plé de esperança.
—¡Malehit, si n' hi ha cap
de noble en la comtal cambra;
en casa la trista viuda
de noblesa may n' hi manca
—Quan arriba 'l pelegrí
tot es gaubansa en la casa;
sa mare *fill!* dir no pot,
tant lo goig la 'n té torbada.
—«Mare, mare; ja só aquí
«y ab mi só duyt la venjança:
«quan jo entrava pel portal
«ell també hi entrava, mare!
«'Vuy compliré 'l sagrament
«que fiu sobre son cadavre:
«¡companyáume, caballers,
«á venjá 'l comte, mon pare!»—
Y cambiant els seus vestits
y cenyint daga y espasa
seguit dels nobles ne surt
son inimich á cercarne.
En la plaça del paláu
lo comte Salomó estava;
tant bell punt Jofre 'l vejé
ja desenveyna la espasa;
y esfonzantli dins lo pit

Digitized by Google

li diu aquestes paraules:
—«¡La mort qu' al pare vas dar
«avuy lo fill ve á tornarte!»—
Borbollons de negre sang
del pit de 'n Salomó saltan,
y cá i del cavall, dihent:
—«¡Deu es just!... ¡son fill me mata!»—

FELIP PIROZZINI Y MARTÍ

Desembre de 1871.

QUADROS A LA TINTA.

II.

LO PARE ENNAMORAT.

Lo Sr. Esteve es casat, te cinch criaturas, y es un senyor que quasi tothom lo coneix.

No precisament perque tothom hagi parlat ab ell, sino perque tothom, mica mes ó menos, coneix un d' aquets pares ennamorats del seu fill fins á estarhi cegos, y com aquest es lo tipo qu' ara tractém de pintar, es clar que tothom ha de dir:

—No 'n coneixia d' altre.

Lo Sr. Esteve, donchs, es un senyor de cincuanta anys (y la qua).

Se va casar lo mateix dia que feya los trenta sis ab la senyora Pepa, y al cap del any van tenir un noy que va dirse Manelet.

Després del noy, van tenir noyas, y també un altre noy, fins al número de cinch, inclús l' hereu; pero ¡ca! cap com aquest tenia pera 'l Sr. Esteve las condicions indispensables pera fer la felicitat de tota la familia.

Primerament era pastat á n' ell, y aquesta circunstancia lo posava á n' ell tant cofoy, com trist á n' al pobre Manelet, perque lo senyor Esteve, contant qu' aixó no sortirá d' entre nosaltres, mes aviat era lleig que guapo.

La seva senyora, quan era soltera, era aficionada á n' als bons mossos.

Un any per la setmana santa estava veyent la processó del Bon-succés quan, al comensar á passar la congregació dels dolors, vá véurer un congregá que, ja essent bon mosso de si, com que la cucurulla alsa al menos dos ó tres pams al que la porta, resultava qu' era l' home mes alt que havia vist la senyora Pepa, en tots los dias de la seva vida.

Aquest congregá era 'l senyor Esteve.

Aturát al devant d' ella, perque la processó s' havia trencát, s' estava lo senyor Esteve ab los brassos estesos y portant á l' una má la má de Marcos, y á l' altra la bossa de Judas, quan tot plegat va reparar en la mirada ad-mirada de la senyora Pepa, y com que ella allavors era jovenota y es tant cert alló que diuhen de que, quinze anys no son may lletxos:—Per tot te deixo vá pensar pera si 'l congregá tot posantse bé la punxa de la cucurulla, jo t' asseguro que si tú ets soltera y me vols tú serás la meva costella.

La senyora Pepa, va reparar en la mirada fosca del congregá, y, á mes de la que passava pe 'l carrer, un' altra processó li vá anar per dins de seguida.

La del carrer va juntarse, l' arreglador va picar, y lo senyor Esteve despres de mirar lo número de la casa ahont veya la processó la senyora Pepa, se 'n va anar arrossegant una cadena tant llarga, que va umplir d' esperansa lo cor de la bona senyora.

Es un raciocini mòlt natural.

—L' home qu' es aficionat á cadenas, y es prou tonto per durne una de tant llarga, debia dir la bona senyora, bé ho será per portar la de l' amor, que sia com vulga may es tant pesanta com una de ferro.

La processó va passar y aixi com en las de Corpus la passada es lo dia antes, en aquella las passadas que va fer lo senyor Esteve per devant de casa la senyora Pepa varen ser després, y van durar fins al dia que fent de las *tripas corazon* se va determinar lo bon senyor á dirigir la paraula á la qu' havia fletxat vestit de cucurulla.

Ella, per mes qu' havia reparat que passava un senyor alt ab sota-barba que la mirava moltas vegadas, com que sempre estava ocupada venent betas y fils, ja que d' aixó era la botiga que tenian los seus pares, no s' hi havia ficsat, fins al dia que entranthi éll ab la escusa de comprarli un cordó pe 'l relotge, li vá dirigir la paraula.

Afigureuvos quan ella va saber qu' aquell senyor era la cucurulla que duya la má de Marcos, va tornar á sentir de nou tota la simpatía que anant á la processó va inspirarli, va desapareixer tota la lletjor de la seva cara, se va figurar que 'l tornava á veurer vestit de congregá com aquella nit, y, ell, tot posantse 'l cordó, y ella, tot acanant beta, van declararse.

Com que 'l senyor Esteve tenia una casa al carrer de las Egipciacas, y s' havia posat los ossos á lloch ficantse en lo negoci de las primeras espelmas que 's váren fer á Barcelona, los pares de la Pepeta, que aixis es com s' anomenava allavors á la senyora del senyor Esteve, no van tenir cap inconvenient en admetrerl per jendre, y, al cap d' un any d' haverli dat entrada á la casa, se va disposar la ceremonia ab tots los ets y uts y la cucurulla del diumenje de rams va ser lo marit de la noya d' un betas y fils que, per forsa havian d' haver vist alguna vegada passant pe 'l carrer del Bou de la Plassa Nova.

Al cap d' un any d' aquest succés, que va conmourer tota la escaleta de casa del senyor Esteve, va neixer un noy y va dirse Manelet, com ja haurán reparat qu' havem dit al comensar aquest article.

Aixis que 'l senyor Esteve 'l va veurer se va concentrar, y pensant no mes en la felicitat d' aquell ser á qui havia donat la vida, va determinar que cada setmana aniria á portar un tant á la caixa d' ahorros, que ningú non tocaria may ni una malla, y que fóra per en Manelet, pera plantarli botiga, ó ferne l' us que mes convingués, quan lo noy arribés á la edat en que per forsa se té de pendrer algun determini.

Com qu' allavoras tot justament va ser lo fort d' aquellas societats y caixas que van quebrar al cap d' algun temps totas plegadas, lo va inscriurer en una de *Seguros sobre la vida* y en un altra que li havian de pagar la quinta en cas de que arribés á caurerli la desgracia de ser soldat algun dia.

Quan va tornar d' inscriurerl' á n' aquesta última, va entrar tant satisfet á casa seva, que la senyora Pepa va pensarse que havia tret la grossa dels Empedrats com un' altra vegada, ó que ja se li havia mort un jermá d' América qu' ell tenia grans esperansas de heretarlo un dia.

No era res d' aixó; era que ja tenia á n' al noy, á n' en Manelet, á l' hereu assegurat per tots cantons, y, si 'l xarampió, ó la rosa, ó la escarlatina ó qualsevol d' aquets malots que matan á las criaturas no anava á destorbar los seus propósits, ja tenia assegurada la felicitat d' aquell ser á que ell havia dat la vida y un nom que no passará á la historia, perque aquesta creu una insignificancia, per gran que siga, lo nom d' un home qu' ha portat la bossa de Judas y la ma de Marcos anant en una processó de cucurulla.

Lo noy, va saltar tots los perills ab la mateixa facilitat qu' al ser mes gran saltava los pilans de can Xifrer quan va anar á Llotxa, y, lo dentat, lo xarampió, la rosa, la escarlatina, lo garrotillo, y tots los mals que varen posar en perill la seva preciosa ecsistencia, se varen estrellar devant de la comitiva

Digitized by Google

de metjes, curanderos, y donas que senyan, anats á buscar pe 'l senyor Esteve pera salvar al qu' havia de ser continuador de la seva rassa.

Ja quan va neixer, y tots los quatre ó cinch primers mesos, se va véurer qu' en Manelet era lleig, tant, que la seva mateixa mare ja deya:

—Ab la cara tapada es molt mes guapet que destapat. En això es lo mateix que 'l seu pare; si vostés lo veyan vestit de cucurulla ja es tot un altre.

Lo senyor Esteve no podia compendrer com podia ser lletxa una criatura qu' havia surtit tant pastada á n' ell, y quan mes anava creixent lo noy, y mes lleig se feya, ell mes perfeccions li trovava, y mes deya que no sabia veurer en lloch una criatura tant hermosa com la seva.

—¡Y á fé, hi afegia, qu' á mi sí que ni pot fer dirmho cap mira interessada ni porto cap segona intenció al dirho.

Quan lo noy tenia un any ó dos, surtian á passejar ab la senyora Pepa, y 'ls lo duya una noya que, per mitxa pesseta cada festa, 'ls feya de *ninyera;* mes si á n' ell li semblava que no duya 'l noy prou bé al mitj del carrer de Fernando li prenia, y, ab lo mateix desembrás y gracia ab que una llevadora porta la criatura ó l' atxa, al anar á batejar, ell duya en Manel t y el paraygua, ó en Manelet y el bastó ó en Manelet y qualsevol altre trasto qu' en aquell moment vingués de comprar d' alguna banda.

Si alguna vegada anava al teatro, com que no volia deixar may al noy, hi anavan ell, la esposa y la *ninyera* y quan la criatura plorava y algú del públich cridava *¡fuera!* lo senyor Esteve s' aixecava fora de sí é insultava al desvergonyit que havia insultat al seu fill, fins que cridava ¡fuera! tothom y allavors no tenia més remey que emp rtarsen la criatura y passejarla pe'ls corredors fins que callava.

Com qu' estava tant enamorat de las sevas gracias, mes de quatre vegadas havia succehit veurer coneguts en dos ó tres palcos, y vetamaquí al senyor Esteve ab la criatura á bras, y anant de l' un palco al altre, mentres s' estava representant, per ensenyar los sachsons que feyan las camas del seu fill y ferli dir totas las paraulas mitj xampurradas que sabia.

Com que 'l bon home pensava que 'n lloch de molestar encara feya un favor ensenyant á tothom tant bella joya, mes d' un cop havia dit:

—¡Oy, Pepa que un dia haurém de vestir lo noy y portarlo á casa D. Fulano que temps ha que no l' han vist, y no fos cas que s' agraviessin.

De lo que s' agraviarán á casa D. Fulano es de que 'ls lo portis, perque ell y tota la seva familia estávan ja tant cuyts de sentir:—¿Ahont está la dama? y lo Parenostre mal dit á n' aquella criatura que encara no sentian que son pare pujava la escala ab la criatura al bras, ja tremolavan que, si pogut haguessen, s' haurian amagat sóta terra.

En arribant carnestoltas ja se sabia, lo noy s'havia de disfressar de Capitan Alegria y com que son pare li feya fer patons á tothom que trovava y la criatura duya un bigoti enmascarat, vetamaquí, vetamaquí tots los coneguts del Sr. Esteve ab la cara enmascarada d' haver petojenat á n' al seu fill.

Lo feya anar á totas las processons de Corpus ab un mocadorás de carmel-los y fentli fer lo pas tot seguint la música, com éll li havia ensenyat á casa.

De San Joan li vá fer anar una vegada; pero may més ho vá voler; l' home que vá acompanyarlo al tornar á casa vá dir, que com que 'l bé era tant bonich ningú en tot lo curs de la processó se vá recordar del noy per alabar no mes que la blancura y las bonas formas del bé que portava.

Això vá ferir l' amor propi de pare del Sr. Esteve y desd' allavoras li vá agradar mes que 'l noy anés á las processons de la Setmana Santa.

La senyora Pepa li feya cada any la vesta y mentres lo vestia, li deya:

—Vaja, anem, bé... fes bondat y quan sias gran hi anirás com lo teu pare de cucurulla.

Això posava molt content á n' en Manelet perque com la pobra criatura no sentia á dir sino que li estava tant be á n' al seu pare, y que la seva mare se n' havia ennamorat d' aquella manera, las cucurullas eran lo seu bell ideal y aixís com fan por á totas las criaturas, á n' ell lo posava fora de sí de content lo trovarne una, y l' alegria mes gran que li podia donar son pare, era ferni una de paper perque hi jugués damunt d' una cadira.

Pero lo que te boig á n' al pobre Sr. Esteve y cita sempre com á mostra de la disposició y el gran talent de 'n Manelet, es qu'un dia, la minyona va tornar de cal fideuer y vá deixar la paperina dels fideus fins damunt de la taula, com que la pobra criatura no tenia res mes al cap perque no sentia parlar may d' altra cosa:

—¡Ay Ay! va cridar tot rient, miri papá.

—¿Qué, fill méu, vá dir lo Esteve, ja cayentli la baba.

—Un congregá cap per vall, vá contestar lo noy senyalant la paperina y esclafint lo riure.

Ay que vá haver dit aquella criatura!

— ¡Un congregá cap per avall!! ¿Has sentit Pepa?

—¡Un congregá cap per avall!! ¿Ha sentit senyora Laya?

Y, aquell dia, cel-obert, y escaleta, y vehinat, tot vá anar ple d' aquell acudit de la cucurulla cap per vall que feya fástich á tothom y que ab una mica mes fá morir d' alegría á l' Sr. Esteve que ja veya que temps á venir lo seu Manelet faria tronar y plourer ab l' immens talent que ja senyalava.

Lo noy ha crescut y ara sab una fábula. La fábula «Los dos conejos» que la sab tota com lo b a ba y vetamaquí al Sr. Esteve portant al noy de casa en casa y aturant als coneguts que anant depressa lo maleeixen pero que s' han d' aturar per sentir tota la fábula.

Y 'l Sr. Esteve es la riota de tothom, y, sent un bon subjecte, ningú 'l pot veurer perque ab lo seu fill á tothom empalaga, y com justament en Manelet es lleig y tonto y no té cap qualitat que 'l recomani, lo Sr. Esteve fa lo paper mes ridícul del mon y.....

Mírin, acabo aquest article desseguida perque ara 'l sento que puja la escala y m' amago y faig dir á la minyona que no só á casa perque no torni á amohinarme fentme sentir per miléssima vegada la fábula que 'l seu fill va apendrer de memoria.

. . . .

En lo quadro que vé pintarém *Lo pare rigorós;* per ara estígan bons, y confessin que, després d' anar de cucurulla, pocas cosas hi ha tant ridiculs com lo pare que, fins á tal extrem, está enamorat del ser á qui ha dat sa vida.

FREDERICH SOLER.

NOVAS

S' ha encarregat á un de nostres colaboradors la composició d' una tanda de cerdanas. Están destinadas á la isla de Cuba hont entre 'ls catalans s' es despertat últimament l' afició á tot lo de sa patria. Felicitem de tot cor á nostres compatricis que no olvidan las natals costums entre lo bull mercantil que allí á tothom anima.

—

Vejis en lo lloch corresponent lo traslado de la administració d'eix periodich.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa Catalana, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Desembre de 1872. Núm. 22.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.		Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los subscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . .	12 »	Rambla de Sta. Mónica, n.º 11, baxos.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

Los Reys de Aragó y la Séu de Girona: per *Fidel Fita.*— Algunas altres observacions sobre antigas monedas de Catalunya: per *J. R y F.*— Epitalami: per *F. Ubach y Vinyeta.*— La Fotografía: per *H. Mariezcurrena.* Los Jochs Florals — ¿Mereixen reformarse?—: per *J. Roca y Roca.*— Temptació (Poesía): per *A. Careta y Vidal.*—Lo monastir de las Medas: per *J. Pella y Forgas.*— Rondallas vulgars: per *J. Riera y Bertran.*— Baladas: per *Felip de Saleta.*— Lo Cercle literari de Vich (Correspondencia): per *X. Y. Z.*— Novas.—

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

Mes avant significam a V(ostra) S(enyoria) com per resistir al perfidissimo Turch, qui, com a bestia ferocissima e insaciable, no content de haver pres, ab tanta violencia e ignominia de cristians, Constantinoble, la Morea e tots los altres Regnes de Grecia, Albania, Sclavonia e Negreponth, comença de entrar per ytalia, e ja ha f.t diverses corregudes e predacions en lo territori de Trigestre, forlino e Trevis, que son ciutats de la Senyoria de Venecia, e mes prepara assiduament innumerable exercit per mar e per terra, e segons los avisos que venen de aquellas parts, vol passar en lo estiu propsaguent en lo Regne e insula de Sicilia, dissipant continuament e exterminant lo nom del Salvador n(ost)re e de la sua sancta fe catholica,—considerades tantas pressuras e aflicciones dels Regnes e pobles christians,— n(ost)re Sant pare, *diluns que contavem* XXIII *de Decembre,* volent obviar e provehir a tant crudelissima persecucio, *pronuncia e designa sinch Legats en diverses provincias,* co es: los Reverendissimos S(eny)ors Cardenal Niceno per França, *Anglaterra* é Burgunya; lo S(enyor) Cardenal de Napols per esser president en la expedicio de XX *galeres e dos Naus* que arma la sua Beatitud, e a tota la armada de la M(ages)tat del S(enyor) Rey (1) don ferrando e de la S(eny)oria de Venecia; lo S(enyor) cardenal de sant March per anar en Alamanya, Ungria e Polonia; lo S(enyor) cardenal Arieto per excitar tots los senyors e pobles de Italia a convenir en aquesta expedicio; e *a Nos ha volgut assignar tota la provincia de Spanya.* La qual sens dubte per esser tanta e tant amplissima regio merexia major precellencia e auctoritat de persona; no res menys per obtemperar a la sua S(anti)tat e per lo desig ardentissimo que tenim de visitar e servir la M(ages)tat del S(enyor) Rey no havem recusat de pendre aquesta provincia, sperant que lo n(ost)re mestre e salvador Ihesus en aquesta sua causa tant necessaria nos illustrara per tal direccio e via que farem alguna fructuosa operacio per remey de tant calamitosa tempestat de la Republica cristiana a lahor e gloria sua, e augmentacio de sancta mare sgl(es)ia, e encare a special e relevat servey de la prefata M(ages)tat, e particular benefici e comoditat de tots aquexos Regnes. E per deduhir aquesta legacio al designat effecte, n(ost)ra partida per anar *aqui* (1), deu volent, sera molt presta. Velem de totas aquestas cosas sia certa vostra S(enyo)ria a aço que si alguns negocis li ocorreran en lendemig que starem *asi* (2) per partir, fiablement nos puxe scriure; car en aquesta cort Ro(ma)na, mentre que *aci* serem, e en la nostra legacio com siam *aqui* pervenguts desijam fer per aquella com per hun n(ost)re ca(rissi)mo germa.

Valeat paternitas vestra semper felix. De Roma a XXX de Decembre 1472 (3).

Vester ut frater, R(odericus) Car(dina)lis Valentinus Vicecancell(arius).

No es pues veritat que lo célebre cardenal de Borja vingués á Espanya únicament ó principalment per ajustar las paus entre l' Rey y l' Principat, ó entre D. Fernando y son cunyat Enrich de Castella, com malament apuntan varios historiadors desconeixent la causa verdadera. En punt á justificar la verdadera estima que *lo futur Alexandre VI* mereixia del papa Sixte IV y del bisbe Margarit, crech inútil ferho, després de las sólidas apologías que de ell han donat á llum Roe, lo P. Olivier y altres il-lustres escriptors protestants y católichs. Los Papas pera justificarse no han mester altra cosa que la veritat.

XXXIX.

Actitut de la Séu y del Ajuntament de Girona contra las sustraccions de llurs dominis fetas per lo Rey pera recompensar los homens de guerra ab títols nous de noblesa.

(1) De Nápols.

(1) A Girona.
(2) En Roma.
(3) De la *Nativitat.*

Digitized by Google

1) *Acte del 2 de Murs. Sessió en la iglesia de* San Martí *Sacosta.—Fol.* 157 *b.*

Die lune, II marcii, honorabiles jurati civitatis gerunde miserunt ad me eorum sindicum, s(cilicet) discretum bernardum scuderii not(arium), intimando mi(hi) eorum ex parte quat(inus) hora solita cum ceteris d(omi(nis de capitulo deputatis pro negociis usurpationis jurisdictionis castrorum de *serviano* (1) et de *burdiliis* (2) conveniremus cum eis in ecclesia de sancto martino. Quo audito, assignavi horam II post prandium. Et sic, sumpto prandio in quo eram, misi pro honor(abili)bus d(ominis) p(etro) f(errario) de s(an)c(t)o celedonio canonico, jo(hanne) de lauro et michaele alrra presb(ite)ris de capitulo, cum quibus accessi ad ecclesiam predictam s(an)c(t)i martini. Et post pauca venerunt hon)orabiles) *jurati cum quibusdam de consilio*, et statim supervenerunt *jurisperiti*. Et, quia sedendo a(n)i)m)a quiescit, solito more fuerunt omnes invitati ad sedendum.

Omnibus vero collocatis suo ordine, fuit ordinatum quod legeretur *ep(isto)la civitatis ad Sere(nissimum) d(omi)n(um Regem* pro dicto prejudicio usurpationis, et eciam *ep(isto)la* responsiva *Regie celsitudinis*. Quibus lectis discussoque negocio fuit deliberatum quod, attento discrimine guerre, quo civitas facta est impotens ad convocandum vicariam eo maxime quia *non reperitur aliquis qui velit suscipere officium vicarii regii*, ad quem executio attentatorum pro parte d(omi)ni *vilopando* pertineret si presens esset, et dictus d(omi)n(u)s de vilopando factus est potens, cum sit *capitaneus centum militum vel inde circa*, qui inter cetera prejudicia *erexit furcas et costellum* prope castrum (3), ut inde possit resistere *civitati* si contingat *eam* accedere ad dictum castrum ad dirruendum et destruendum predicta et ad reducendum omnia atte(nta)ta ad primevum statum: ideo, discurrentibus votis fuit deliberatum quod predicta omnia deducantur ad noticiam *consilii generalis*; ui sic *virtus unita forcior* sit et difficilius invadatur precibus sive minis, et quod o(mn)i(no) mittantur *duo ambaxiatores ad regiam majestatem*, qui verbo exponant que non licet calamo comittere. Et postquam dicti legati fuerint in itinere, fiat attentatorum reintegratio eo meliori m(od)o quo fieri poterit; al(iter) *omnia castra et loca vicarie impetrarentur et fierent baronie*, quibus civitas et omnes inhabitantes in ea opprimerentur et reducerentur ad nichilum, nisi de celeri remedio provideretur per solita remedia. Et licet huc usque civitas potuerit remedia adhibere sufficiencia contra potentes, licet m(od)o non possit, fuit imploratum subsidium eccl(es)ie et cap(itu)li, v(idelic)et: quod attentis predictis, eciam pro parte cap(itu)li mitteretur aliquis, *qui simul cum civibus* debitam faceret instanciam cum regia ma(jesta)te, offerendo nos juvare in similibus vel majoribus.

Quo audito, nos qui ibidem eramus retinuimus deliberationem, offerendo nos ad omnia possibilia, premissa deliberatione d(omi)nor(um) de cap(itu)lo, quia potestas nostra non erat ad hoc.

2) *Acte del* 3 *de Mars. Nominació de sindich.—Fol.* 158 a.

Successive vero, die martis, III marcii, convocavi capitulum, in quo intervenerunt *una mecum vicario* hon(orabiles) p(etrus) de s(an)c(to) celedonio, p(etrus) de tarradis, michael valls, p(etrus) vedruna et andreas domenec, canonici; anthonius laurencii, p(etrus) ferrarii, guillermus molins, gaspar pug, michael alrra et jo(hannes) de lauro, presbiteri de capitulo; quibus omnia supradicta (1) fuerunt lacius exposita, viva voce. Quibus omnibus matura deliberatione discussis et examinatis, fuit conclusum quod omnido capitulnm mittat unum Sindicum pro dicta instancia. Et non divertendo ad alios actus, quia morbus esset contagiosus nisi principiis fortiter resistatur, fuit electus *sindicus hon(orabilis) pe)trus de s(an)c(t)o celedonio* cum salario X s(olidorum) pro die, et mandate littere credencie (fuerunt) ad Regiam magestatem et ad R(everendissimum) d(ominum) ep(iscopu)m.

3) *Acte del* 31 *de Mars. Fi del mateix assumpto. Siti de Torruella. Duració del* Parlament *de Figueras.—Fol.* 158 *a, b*, 159 *a.*

Primum capitulum generale anni M.CCCCLXXII. Die martis post pascha, *ultima marcii*, ex more incepimus capitula generalia. Et in primo presentes fuerunt *una mecum andrea alfonsello archi*(diacon)*o bisuldunensi et vicario generali* p(etrus) de sancto celedonio, p(etrus de tarradis, michael valls, andreas domenec et b(ernardus) prim, canonici; anthonius laurencii, p(etrus do vineolis, gaspar pug, michael alrra et p(etrus) *ferrarii thezaurarius et jo*(hannes) *campa infirmi, quorum vota per fideles exhegimus* quia de commuui interesse agebatur. Quibus omnibus sic convocatis fuerunt per me duo proposita. Primum de ordine dando *septimanariis* (2) quorum aliqui destiterunt, quia eis non satisfit in eorum salariis. Secundum fuit super novitate attemptata per d(ominum) jo(hannem) de vilapando, qui totis viribus conatur facere *novam baroniam de serviano et de burdillis* et jam *furchas erexit atque costellum*, cujus exemplo ceteri *convicini idem facere conantur de cassiano* (3) et de aliis, prout hon(orabiles) jurati michi retulerunt *eri, penultima marcii*, post completorium, s(cilicet hon(orabiles) jacobus raphaelis, p(etrus) michaelis et p(etrus cases, qui eciam *michi occulariter* exhibuerunt quandam *epistolam Regie celsitudinis* ad instantiam d(omi)ni jo(hannis de vilapando *impetratam*, ad cujus importunitatem inter cetera prejudicialia citatur hon(orabilis) jacobus raphaelis, ex eo quia veniendo de *campo contra turricellam* cum subvicario dejecerunt *furchas quas* dictus dictus d(ominus) jo(hannes) de vilopando *erexerat in loco de burdillis*: que omnia fuerunt per me exposita largo modo in dicto generali capitulo. Quibus mature discussis, suspenso pro ista die primo articulo septimanar(iorum), propter urgentem necessitatem tante novitatis fuit deliberatum quod eligerentur *duo qui simul cum dictis honor*(abilibus) *juratis accederent ad regiam majestatem* pro defensatione capitulationis jurisdictionum. Et statim fuerunt concorditer electi p(etrus de sancto celedonio et jo(hannes) de lauro. Et quia non erant pecunie de feriali in promptu; fuit deliberatum quod ille novem libre, que sunt apud p(etrum) vedruna canonicum de mense febroarii, que erant distribuende inter nos, accipiantur animo restituendi de primis precuniis que venient ad manus ferialis. Et statim injunctum fuit dictis electis, quatinus scribant precentori jaufrido de *sarriano* (4) ut omnino satisfaciat de

(1) *Cervià*, a 11 kilómetros de Girona sobre l' camí de Castelló de Ampurias, á l' altra banda ó á má esquerra del Ter.

(2) A 9 kilóm. de Girona, sobre l' camí de Torroella ensá del Ter.

(3) De *Burdills.*

(1) En l' acte precedent.

(2) *Domers.*—

(3) *Cassá de Pelrás*, lloch que s' trova en la carretera de Girona á La Bisbal despues de *Burdills*. Simétrich de Burdills á l' altra vora del Ter está *Cervià*.

(4) *Sarrià*, á 3 kilómetros de Girona cap á Fransa ab un pont sobre l' Ter.

Digitized by Google

pensione solita loci de *villa curumi* (1), ut sic restituamus dictas VIII libras, alias si recupaverit solitam pensionem solvere pro dicto loco fiat contra eum executio. Fuit eciam deliberatum, attenta necessitate temporis, quod eorum salarium moderetur ad *octo solidos cotidie pro unuquoque eorum*; et si unus, facta prima explicatione, t(antu)m remanserit, habeat *ille solus cotidie X s*(olido)*s*; hoc adjecto quod dictus p(etrus) de sancto celodonio, qui receperat X libras pro eundo ad *parlamentum de figueriis* restituat illud quod plus accepit, facta debita computatione; quia visum fuit prima facie quod *X diebus fuit absens*, et sic restituturus est V libras (2). Et ita fuit clara vocedictum eadem die eis post regressum eorum qui electi fuerant pro consensu et voto infirmorum. Quo audito, post pauca ipsi fuerunt contenti; et ad memoriam infuturum fuit hic continuatum. Et statim fuerunt expedite, vel mandate expediri *epistole credenciales ad Regiam celsitudinem* et ad R(everendis simum) d(ominum) ep(iscopu)m; que fuerunt expedite, et lecte in capitulo.

Juan de Villalpando, quals usurpacions feudals memora aquest Acte, s' trová ab lo bisbe Don Juan Margarit en Barcelona als 7 de Novembre del mateix any pera rébrer lo jurament de fidelitat que feren varios nobles reduhits á la obediencia del rey don Joan.

XL.

1) *Acte del* 8 *Abril de* 1472. *Derrota del Rey en lo siti de Perelada. Capella Real caiguda en poder dels enemichs. Petició de nous ornaments que fa lo Sr. Bisbe arrivat del punt de la derrota en que s'trovava, ó escapat á Girona.—Fol.* 161 *a.*

Die mercurii, VIII aprilis, *prima sinodi*, intravimus capitulum, pro necessitate que occurrit, quia Regia magestas amiserat capellam suam, et ideo R(everen)dus d(omi)n(u)s ep(iscopu)s proposuit dare sibi capellam. Et quia deficiabat sibi una *camisia romana cum suo amictu et singulo* t(antu)m, cum *paramentis de auro de lucha* (3) et duo pulvinaria, sive *coxins blaus*, peciit ab hon(orabili) capitulo sibi mutuari ad finem predictum, et promisit restituere cum melioramento. Et ita fuit sibi concessum ex co(mmun)i consensu d(omi)norum de capitulo, in quo fuerunt omnes supranotati in primo capitulo cum sequentibus (4), excepto thezaurario in cujus absentia *manu mea propria* scripsi deliberationem hon(orabi)lis capituli et quomodo predicta fuerunt portata per d(ominum) bernardum gili, presbiterum dicti thezaurarii, dicto R(everendissim)o e(piscop)o *personaliter reperte in sua capera* (5) *superiori*, que est *contigua camere paramentorum*, ista die post vesperos. Et ita continuavi in libro thezaurarii.

2) *Acte del* 12 *Abril. Lo Sr. Bisbe ix de Girona ab sa gent de armes pera reprendre ab lo rey lo siti de Perelada, interromput per la derrota ó sorpresa del dia* 4. *Reducció de las vilas de Torruella y Rosas.—Fol.* 161 *b.*

Die d(om)inica XII Aprilis non intravimus capitulum propter reverentiam diei. *Ista* (1) die recessit d(ominus) ep(iscop)s ut *iterum obsidatur villa petralate*; a qua fuerat ejecta *die Sabbati quarta aprilis*, Regia celsitudo; ex eo quia superioribus diebus subjugaverat et ad obedienciam suam vi armorum reduxerat villam *turricelle* et de *rosis* et alia *loca plura*; et ideo vilipendentes potentiam inimicorum, *minus caute et sine tinore se habeutes sui* (2) fuerunt rupti; et sic, deseruerunt campum et *retraxerunt se ad villam de figeriis*; et sic fueruut per XIIII *dies reficiendo et reparando exereitum.*

Aquest Acte no poch il-lustran los apuntaments del sobredit *Dietari de la Diputació*, corresponent á ditas accions de guerra. No l's transcriuré pera major brevedat; pero sí notaré que gran cautela s' necessita pera tractarlos y servirs'en com cal. Escrits per una má partidaria del bando Barceloní foren mes tard no solament en varias líneas esborrats, com ja se ha vist (3); si que també raurats á la manera dels antichs *palinsestos* y sobrescrits en sentit ó divers ó contrari. Aixís, per exemple, s' hi veu infamada la memoria de Mossen Juan Oliver, *diputat tercer del General de Catalunya*, qui defensá varonilment lo castell de Rosas contra las armas del rey Don Juan, y morí als 26 de Mars, dos dias antes que s' rendís Rosas; no víctima de un suicidi, com *ara* s' llegeix, sino de son valor y llealtat á la causa que defensava.

Per aquest Acte y las dos anteriors consta la part activa que lo bisbe D. Juan Margarit ab sa *gent de armes* prenia trovantse en lo *camp del Rey* contra Torruella de Fluviá, Rosas y Perelada. Eix cárrech li pertanya com á gran *senyor feudal* y com á *capellá major* del monarca. Qui n' hi volgues fer un cárrech de acusació, deuria recordar que las institucions públicas més ó menos prehuables de aquella época, no son gens las raquíticas de la nostra, casi totas enverinadas contra l' poder de la Iglesia.

XLI.

Bonas novas de Castella y Fransa.

1) *Acte del* 13 *Abril. Noticia de que vé á Catalunya D. Fernando l'Católich, y de son arrivada en Zaragossa ab* 400 *cavalls.—Fol.* 162 *a.*

Ista die audivimus novum, quod illustrissimus Ferdinandus Rex cicilie et primogenitus S(erenissi)mi d(omi)ni n(ost)ri Regis ac princeps Castelle veniebat ad S(erenissimu)m d(ominum) n(ost)r(u)m Regem *pro magnis et arduis negociis*; et quomodo visus fuit Sesarauguste aragonie cum quadringentis *janetis* (4). Fuerunt diverse oppi(niones) de suo adventu. Quidam dixerunt quod vocatus a *barchinonensibus* veniebat, *qui recusabant se concordare cum S*(erenissi)*mo Rege*; alii aliter sensiebant. Utinam verum sit quod ipse veniet!

2) *Acte del* 16 *Abril. La ciutat de Elna s' entrega al rey Don Juan.—Fol.* 163 *a.*

Eodem die, hora cene, audivimus quod *civitas elne*

(1) *Vilacolum*, lloch del Ajuntament de Torruella de Fluviá.

(2) A la marge escrigué mes tard lo Dr. Alfonsello: «He quinque, quas restitutuaus erat d(ominus) sansaloni persolute et seu retente fuerunt per ipsum *cum voluntate capituli* pro aliis V libris sibi debitis pro salario *viagii quod*, ut sindicus capituli, fecit apud Terraconam.»—Es clar de conseguent que lo Parlament de Figueras dura *deu dias*. cf. docum. XXXVII, 3.

(3) *Lucca*, ciutat de Toscana.

(4) Docum. XXXIX, 3.—Lo tresorer, Pere Ferrer, havia sigut enviat á Mallorca.

(5) Cambra.

(1) «*Sesta*» en VILLANUEVA (XII, 277) qui ha publicat l' Acte.

(2) *Los seus, ó los del Rey.*—VILLANUEVA, segons la edició de la Real Academia de la Historia, va posar inhábilment «*suis*.»

(3) Docum. XXXVI.

(4) Bon exemple per afegir al de «*cavalers janetz*» que cita DOZY, *Glossaire des mots espagnols et portugais derivés de l' Arabe*, art. GINETE, Paris 1869.

Digitized by Google

cum quibusdam forciis etcastris erexit se pro regia magestate. Si verum est. inferunt co(mmun)iter qui naturam belli noverunt quod Rex francie debet e(ss)e in agonia et quia barones et principes regni sui prevaluerunt contra eum, quia *per deum Reges regnant* (1) et justum v(idetu)r quod francia relinquatur gallicis et hispania hispanis. Et *utinam* (2) fiat pax in diebus nostris!

3) *Acte del* 17 *Abril. Concordia de D. Fernando y de son cunyal lo rey Enrich IV.—Fol.* 163 *a.*

Die veneris, XVII Aprilis, leti intravimus capitulum propter novum *rossilionis* (3) et eciam propter adventum illustrissimi ferdinandi Regis cicilie ac *principis gerunde*, S(erenissi)mi d(omi)ni n(ost)ri Regis primogeniti, cujus adventus certissimus est, et cum *concordia* S(erenissimi) *R*(egis) *castelle* (4), *de qua* summe regraciandum est deo; quia *ex concordia eorum sequitur pax in tota cathalonia.*

4) *Acte del* 18 *Abril. Sumissió del comtat de Cerdanya. Cartas de Fernando 'l Católich.—Fol.* 163 *b.*

Die Sabbati, XVIII Aprilis post offertorium misse sancte marie (5) intravimus capitulum eciam gaudentur dei gratia; quia pro firmo accepimus quod *comitatus ciritanie et vallis de ripis cum castro de livia* (6) se erexerunt pro S(erenissi)mo Rege nostro. Et sic incipiunt misteria dei ex quo post tantam *ruinam campi* (7) evenerit tantum adjutorium divinum, quo restituitur Regie celsitudini tota patria a suis progenitoribus juste acquisita; quia comota sunt vi(s)cera omnium vassallorum, et qui consueverant contra ipsum pugnare facti sunt vasa electionis fidelissima, et nemo est qui possit *superbiam gallicanam* sufferre aut tolerare (8).

Eodem die habuimus nova illustrissimi Regis Cicilie per d(ominum) *joanxo de Gambua* (9); et a magestate sua vise sunt et date littere aliquibus, ex quarum tenore colligitur quod *facta castelle sunt pacificata* et ad votum suum deducta cum dei adjutorio. Quarum litterarum, sive epistolarum superscriptio est tenoris sequentis: *El princep de castella* etc., *e Rey de cicilia. Dat*(es) *en Calat*(ayud) *a* III *dabril*, *anyn M.CCCCLXXII.* Subscriptio: *El princep y Rey.*

XLII.

Cartas del Rey D. Juan per ocasió de la mort del venerable Antoni Llorens, prevere de Cabildo. Dos procuradors de la fábrica.

1) *Acte del* 22 *Abril* 1472.—*Fol.* 163 *b*, 164 *a.*

Die mercurii, XXII Aprilis, non intravimus capitulum propter sepulturam vener(abilis) anthonii laurencii presb(ite)ri de capitulo, qui obiit *eri, hora* VII *post prandium* (1). Et fuit ordo sepulture quod duo de capitulo, electi precentores, accesserunt cum processione faciendo officium cum bordonibus sine capis, et idem in sepultura. In missa fuerunt IIII^or cape: sic ordinatum fuit, quia in missis conventualibus dominorum de capitulo sunt in missa IIII^or cape.

Eodem die accepimus *litteras Regie magestatis*, tenoris sequentis; que lecte fuerunt in capitulo post vesperos.

Lo Rey.

Amats nostres: entes havem que mossen Anthoni lorenç, prevere de Capitol de aquexa Seu, sta detengut de malaltia de la qual se creu morra. E perço, per alguns bons respectes que en açons mouen, es nostra voluntat, eus pregam e requirim que en cas de vaccacio del dit presbiterat no doneu ni permetau esser donada ni acceptada possessio de aquell per ninguna persona, qualsevulla sia, jatsia tenga de nos executorias, fins tant de nos haiau altra manament en contrari. E en aço no haia falla. Dat(es) en figueres a XXI de Abril de mil CCCCLXXII.—Vitalis secretarius.

2) *Acte del* 27 *de Abril.—Fol.* 166 *a, b.*

Die lune, XXVII aprilis, instante magnifico d(omino) jo(hanne) sarriera milite *capitaneo civitatis gerunde*, premisso trino sono, sive tactu, simbali, intravimus capitulis, excepto anthonio laurencii qui *obiit die martis proxime preterita*, in quo fuerunt lecte littere Regie tenoris sequentis quas honorabile capitulum mandavit inseri in presenti libro.

Als amats nostres lo capitol e canonges de la Seu de gerona.

Lo Rey.

Amats nostres: susare essent pervengut a nostra noticia la vaccacio de un benefici dels del loch de *dotze preveres de aquexa Seu* per mort del ultimo possehidor, e recordat a nos per lo Egregi, noble, magnifich, amat conseller e Capita general nostre lo *Comte de Cardona e de Prades*, almiral de nostres mars, dels serveys a nostra ex(cel·len)cia prestats per lo *Rector de blanas*, e axi satisfer a aquells com per condescendre a la suplicacio a nostra ex(cel·len)cia feta per lo dit Comte, vos pregam e encarregam que vullau donar, provehir e collar del dit benifet al dit Rector davant tot al altre per qui empero scrit nous haiam. E en aço noy haia falla si de res complaure e servir nos desijau. Dat(es) en figueres a XXIII de abril Mil CCCCLXXII. Rex J(oannes).

In itinerum IIII°, folio X°.

Lectis et examinatis dictis litteris fuit per me expositum dominis de capitulo, presente magnifico capitaneo, quod pari modo *ego* acceperam litteras R(everendissimi) d(omini) mei episcopi, ad quem pertinet collatio loci presbiteralis vacantis per mortem anthonii laurencii quondam presbiteri de capitulo, quatinus ordinaria auctoritate conferrem *Johanni olius Rectori de blanis*, pro quo dictus magnificus capitaneus intercessit eciam apud Regiam celsitudinem per medium egregii comitis de cardona et de pradis. Et ita, dictum locum sic vaccantem contuli eidem in presencia hon(orabilium) dominorum de capitulo in posse Raymundi mnti pres-

---

(1) Proverb. VIII, 15.—Conegut es lo pacte fet en lo dia 1 de Novembre de 1471 entre D. Fernando y lo comte de Borgonya contra Lluis XI, á qual pacte l' Acte se refereix.

(2) *«Ultimam»* en VILLANUEVA (XII, 277) qui ha publicat l' Acte.

(3) Memorat en l' Acte precedent.

(4) Es molt de notar aquesta *concordia*, de que parlava sens dupte D. Fernando en sa carta del 3 de Abril. La mort del duc de Guienna (21 Maig 1472) no hi tingué res que véurer. Cf. GEBHARDT, hist. gen. de Espanya, IV, 266, 267.

(5) Conventual del altar major.

(6) Cf. FELIU, *op. cit* l. XVII, cap. 13.

(7) *Ruhina del camp*, ó campament reyal en lo dia 4 de Abril.

(8) Cf. BUADA ap. VILLANUEVA, XIV, 303; en que ab data de 1460 (llégia s' 1470) s' diu lo mateix.

(9) Cf. *docum.* X.— He buscat inútilment la carta preciosíssima de que fou portador.

(1) En l' Acte del 17 *Abril* se llegeix: *«Ista die* fuit mihi nunciatum quomodo vener(abilis) Anthonius laurencii, etatis LXXX Annorum, infirmabatur, et ignorabat periculum infirmitatis de qua medici desperabant. Visitavi eum ante prandium et exortavi quatinus prepararet se ad suscipiendum sacramenta ecclesie; et statim misi ad eum p(etrum) naveti juniorem, procuratorem anniversariorum, ut pariter ortaret ad disponendum de bonis suis, et offerret se sibi, etc.»

Digitized by Google

biteri notarii vicariatus, presentibus pro testibus marcho mercaderii canonico sancti felicis et petro naveti major(e) dierum beneficiato sedis; dispensato per prius super pluralitate beneficiorum (1), mandando dictis dominis de capitulo quatinus ipsum in possessionem dicti loci inducerent, et *stallum in choro ac vocem in capitulo* solitam darent. Et premisso scrutinio eorum, facta fuit comissio super predictis p(etro) de sancto celodonio canonico et michaeli alrra presbitero de capitulo, qui una cum notario predicto et testibus exientes capitulum et postea redientes retulerunt se dedisse sibi plenam possessionem. Et sic fuit collocatus in choro precentoris in *novissimo loco;* deinde prestitit solitam obedienciam R(everendissimo) d(omi)no episcopo, licet absenti et successoribus ejus, ac eciam juravit IIIIor statuta, et cetera omnia ac laudabiles consuetudines promisit observare. Quo facto, assecuravit *capam et fabricam* atque integrum servicium et onera dicti loci; deditque fidejussores p(etrum) de tarradis canonicum et michaelem alrra presbiterum de capitulo; et quia presens erat fuit admissus ad osculum pacis per ceteros vener(abiles) fratres presbiteros de capitulo, et *non per canonicos, quia soli canonici recipiuntur ad osculum* per R(everendissimum) d(ominum) episcopum et capitulum universum Et est mente tenendum ad humiliationem nostram q(uonia)m *a* X *annis citrá*, XII numero, fuerunt renovati; et eorum omnium est antiquior p(etrus) ferrarii thesaurarius (2).

A la marge del Acte s' llegeix:

Receptio Johannis Olius presbiteri de capitulo, rectoris de Blanis. Solvit bidello unum *pacificum aureum* (3).

3) *Acte del* 28 *Abril. Mossen Alra es elegit successor de Mossen Antoni Llorens en lo cárrech de procurador de la fábrica de la Séu.—Fol.* 166 *b*, 167 *a*.

Die martis XXVIII aprilis, intrantes capitulum interfuerunt omnes qui supra et Johan(ne)s olius, qui successit in locum Anthonii laurencii. Et statim proposui quod per mortem ejusdem anthonii vaccabant duo officia in eadem ecclesia, s(cilicet) officium *procuratoris fabrice* (4), quod est officium *magni laboris st modici salarii*, cum fuerit moderatum ad X *libras a toto tempore belli citra,* estque *officium magne consciencie*, et ideo est maxime attendendum circa personam ejusdem, sine quo non p(otes)t sic esse diu ecclesia. Et ideo, discussis votis d(omi)nor(um) fuit conclusum quod o(mn)i(n)o firet electio alterius usque ad annum; quia anno sequenti dabuntur omnia officia, q(ue) sunt *biennalia.* Factaque dicta conclusione, nominavi michaelem alrra, presbiterum de capitulo, de bona consciencia et habilitate circa officium predictum, apud me experimentaliter et al(ios) multipliciter comendatum; qui fuit ab omnibus receptus et electus *unanimiter ac nemine contradicente;* qui quasi invitus post multas persuasiones predictum officium acceptavit, et in posse meo juravit: bene, fideliter atque deligenter se habere circa administrationem dicti officii. Et statim dedit fidejussores pro tanta administratione p(etrum) de sancto celodonio canonicum et gasparem pug presbiterum de capitulo.

Fidel Fita.

(1) Cf. docum. VII, 2.

(2) Pere Ferrer fou nombrat á eix cárrech en lo dia 20 de Juliol de 1461, per rahó de la vacant que li deixava Dalmau de San Dionis (cf. docum. XX), elevat á substituir al noble canonge Galceran Sarriera; qual Galceran morí en Hostalrich als 19 de Juny, y fou enterrat en San Salvador de Breda. Consta en lo fol. 3 a; y notarho he volgut per lo que pot importar al *Nobiliari* de Catalunya.

(3) La *pacifich* valia 20 sous, ó *una lliura*. Cf. document XLIII, 1.

(4) Ordinariament y ab gran afany los amichs de las Bellas Arts acostuman rebuscar los noms dels arquitectos y escultors, qui en la fabrica de nostras góticas catedrals emplearen llurs hermosos y sublimes talents. Las glorias de Guillem Boffi, Jere Bernec, Juan Belljoch y Juan Roig viurá tant com la fama de la magnifica Séu Gironina; y fins las pobres *estátuas de guix*, que s' venhen en la *portalada dels* 12 *Apóstols*, han inmortalisat lo nom de N' Antoni Claperós. ¿Perqué no mostrar igual zel y consemblant simpatia respecte dels integros y laboriosos canonges *procuradors de la fábrica?* Calria ferho.

ALGUNAS ALTRES OBSERVACIONS

SOBRE ANTIGAS MONEDAS DE CATALUNYA.

Recorrent lo tomo de láminas de la gran obra de M. Heiss, lo primer que salta á la vista es que ningun dels antichs Estats ó grans regions históricas de Espanya té la multitut de monedas municipals que te Catalunya. En Aragó, Castella, Lleó, Navarra, Mallorca y Valencia sols hi trobem monedas del Estat encunyadas en tal ó cual ciutat, en Jaca, Çaragoça, Toledo, Lleó, Segovia, Sevilla, Pamplona, Palma, Valencia etc; pero monedas especials, municipals de eixas ciutats ó de altres, com Huesca, Barbastro, Cuenca, Siguenza, Valladolid, Oviedo, Tudela, Alcudia, Segorbe, Xátiva etc. no s' hi troban com en Catalunya las de Gerona, Lleyda, Tarragona, Rosas, Bellpuig, Oliana, Tagamanent. etc. No direm que en los altres antichs Estats d' Espanya no hi hagi monedas municipals ó eclesiásticas (San Jaume de Galicia, per eczemple); alguna n' hi ha en lo referit tomo de M. Heiss; pero no ab l' abundó, antiguitat y constancia qu' en Catalunya. Y no solament se repara lo gran número de monedas municipals catalanas quan lo moviment de Catalunya l' any 1640; sino avans. Gerona, Vich, Urgell, Ampurias, Besalú, Granollers, Puigcerdá, Solsona, Tarragona, Lleyda, Tortosa, Arbeca encunyaren moneda anys y segles avans de aquella guerra.

Aixis com per l' ordre de municipalisme espressat per lo fet d' encunyar moneda es Catalunya lo primer dels Estats de Espanya, es lo primer en antiguitat d' encunyarne desde la reconquista. Después de caygut l' imperi godo, las monedas mes antigas de Espanya son catalanas, las de Carlomagno de Barcelona, las de Ludowico Pio d' Ampurias y las de Carlos lo Calvo de Gerona, del segle IX. Fins al segle XI no apareixen monedas de Navarra primer, d' Aragó despues y per últim de Lleó. Aixís, al menys resulta de l' obra ja citada. Per la cuestió d' antiguitat en la fecha de apareixer las primeras monedas dels Estats espanyols, pot donarse una llegida al article que sobre la creu sola com armas del escut de Barcelona, publicarem en lo número del 15 de septembre últim.

Pero no son las monedas catalanas las primeras de Espanya en boniquesa. En terme general, las portan gran ventatja en aquest concepte las de Castella, Aragó y Valencia. No es dir que de catalanas no n' hi haje de mes ben grabadas que altres de eixos regnes; parlém del conjunt.

Digitized by Google

Sabuda es la cuestió, que entre altres, han discutit los Srs. Pí Arimon y Balaguer en sas *Barcelona antigua y moderna* é *Historia de Catalunya*, sobre si fou Wifredo ó Borrell lo primer príncep de Catalunya del tot independent dels Emperadors de França. La circunstancia de no haberhi monedas de altres d' aquestos emperadors que los tres primers, es favorable als que sostenen ab los historiadors mes antichs que lo tercer, Carlos lo Calvo (841-74), fou lo últim que tingué soberanía sobre Catalunya y que Wifredo I fou lo primer compte de Barcelona independent. Mes ¿hi ha monedas de aquest Wifredo, de lo segon, d' En Sunyer, d' En Borrell y d' En Ramon Borrell?

Atmetent en Pi Arimon com pertanyent á Wifredo I la moneda *Ci vi re :x:* En Balaguer li argumenta ab ella en favor de la independencia de dit compte. Pero M. Heiss, llegint *civi rex* y no *ciufre* ab una creu, la atribueix á En Anfos I de Catalunya. Examinem la inscripció tan diferentment llegida. Sobre las lletras primera (C), segona (I), quinta (R) y sexta (E), no hi ha dupte. Tampoch sobre la tercera (V) sols que será *ve* ó *u* segons siga vocal (I) ó consonant (F) la quarta. Aquesta, en lo dibuix de la *Barcelona* d' En Pi Arimon y en lo de la *Descripcion* de M. Heiss te la mateixa figura que la segona, es dir, aquesta: I; no es una F, ó es una F la segona. O diu CIVI ó diu CFVF, es dir, res.

Es veritat que las lletras de l' altra cara de la moneda que dihuen *Barcino*, son tan mal fetas, sobre tot la A y la C, que la I, tercera lletra de la primera cara, podria valer per F, encara que igual á la segona lletra que val per I. Pero ¿y la : X :? Es una X ó es una creu? Sí es una X, la inscripció CI VI RE : X : no pot dir *Ciufre*; sino que la X separará la E y la R per fer REX y deixará las cuatre lletras primeras fent CIVI. Si es una creu, podrá succehir lo mateix, deixant abreviada la paraula *rex* per *re;* pero se compendria menos facilment que fos aixís. Pero lo signe : X : es una X puig en unas monedas d' En Pere I de Catalunya (1196-1213) se llegeix PE TR RE : X : y val per X y per X lo llegeix tothom, lo espressat signe.

Es veritat que en antichs documents se diu Ciufre, Cifre, Viufre, Guifre etc. per Wifredo; pero no en documents dels segles IX y X, sino mes moderns.

Las lletras de la moneda qu' ens ocupa se semblan mes á las lletras de las monedas d' En Pere y En Jaume primers, molt mes moderns que lo compte Wifredo; que á las dels emperadors carlovingis, poch mes antichs que dit Comte. Aquest es d' últims del segle IX, dits reys son de començaments del XIII y eixos emperadors son dels tres primers cuarts del segle IX.

La moneda en cuestió presenta, en l' anvers, dibuixos mes complicats (una creu catedral ó de malta damunt d' un pilá, ab una arandela á cada costat), que las d' En Ramon Berenguer IV, com essent mes moderna; en cas de serho, no pot ser del temps de Wifredo.

Per tots aquestos motius no llegim *Ciufre* ab una creu X; sino *Civirex* y no atribuim al Comte Wifredo dita moneda, sino á un rey d' Aragó Comte de Barcelona, siga N' Anfos I ó Ramon Berenguer V de Catalunya com diu M. Heiss.

¿Que vol dir *Civi Rex*? Lo rey (*rex*) l' ofereix, dona ó encunya per lo ciutadá á (civi)? Mes en Catalunya, en los segles XI y XIII als cuals pertany la moneda ¿com s' usava l' espressió «ciutadá»? Se donava com avuy en dia á tots los habitants del pais y (per tots serveix la moneda) ó solsament se donava als hisendats? Y si sols se donava als hisendats y la moneda es per us de tots ¿que significaria la paraula *Civi*?

La vista dels dibuixos d' eixa moneda en las obras de nostre apreciabilissim Pi y Arimon y del sabi numismátich M. Heiss y nostras pobres reflecsions devant d' ells sols, no 'ns donan solució á eixas preguntas.

Recordem á tots los lectors y en particular als intel-ligents en numismática dos cosas: per redactar eixos articles sobre monedas antigas sols habem tingut á la vista lo tomo de láminas de M. Heiss, no los tomos de explicació y descripció que l' acompanyan. En aquestos articles no habem tingut la pretensió de dir res de nou per dits intel-ligents, ni resoldrer punt algun de numismática; sols nos habem proposat dir alguna cosa als pochs lectors que sápigan d' ella menos que nosaltres, y provocar il-lustradas correccions, ampliacions y altres treballs dels intel-ligents que s' hagen pres la molestia de llegir nostras pobríssimas indicacions.

J. R. y F.

ÉPITALAMI.

A. M. S. C.

Somriu, tendra poncella,
y esbotza 'l cálzer que tas fullas cobla;
vessa l' odor novella
de ton fullatge dobla,
y omplena d' ella los jardins del poble,

Desplega ta carola
al dols oratge que ton front oreja,
y al papalló que vola
á ton entorn rumbeja,
y en llachs de flayras lo seu cor rabeja.

Si garrideta y tendra,
pómpa dels marges 'hont has tret florida,
á l' auba t' han vist pendra
colors, á la font vida,
y Abril en sa garlanda t' ha encabida;

Del sol afalagada
ton calze estabellant, encesa rosa
veurém demá tornada,
la poncelleta hermosa
que Amor lo llabi en son botó avuy posa.

Zefirs que juguinosos
d' açí y d' allá son rosaret bressaren,
aucells que delectosos
cent cántichs li donaren,
y 'l niu prop d' ella arraserat perjaren;

Veniu y en dols llenguatge
cantéu de la poncella purpurina
l' alegre maridatge,
canteu á la regina
dels ombrívols jardins de la marina.

Digitized by Google

Y si mirarla 'us reca
del Ter á las riberas trasplantada,
penséu que allí s' aixeca,
d' eterns llorers ombrada,
del jardiner de sos amors la prada.

Somriu, flor escullida,
tendra y joliva y odorosa y pura;
somriu que amor es vida
y lluheix ja per l' altura
lo sol del primer jorn de ta ventura.

19 Maig 1872.

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

LA FOTOGRAFIA.

SON PASSAT, SON PRESENT, SON PORVENIR.

35 anys fará aviat que l' inmortal Daguerre va portar á cap un dels descubriments mes assombrosos del segle actual, seguiut lo camí trassat per Wedgewood, Davy y el gran Niceforo Niepce, lo verdader creador de la fotografía.

La inmensa utilitat d' aquest invent, ja sia mirat baix lo punt de vista artístich, ja industrial, será en va qne la vulgam demostrar; prou ho diuhen las obras que d' ell son fillas y la munió de artistas que hi han dedicat la seva inteligencia, molts buscanthi profit, altres afanyosos tan sols de adquirirhi honra.

Apenas nascuda, quan ja ampararen sa infantesa homes ilustres en las ciencias físico-químicas, que al mateix temps que la dirigian pel bon camí, li aceleraren de tal modo la creixensa, que en pochs anys la nina migrada y malaltissa se feu una galan dona, plena de vida y adornada de tan bonas cualitats, que de tothom 's feu prompte ben volguda.

La seva historia es llarga y te 'l fonament en el sigle passat quan Scheele, l' any 1765, descubreix que 'l cloruro de argent te la propietat de ennegrirse ab la claror del dia, si be Arago sosté que aquesta observació 's deu á Fabrius, célebre metxe del segle XVI que la feu l' any 1566.» No obstant s' pot dir que la fotografía no data mes que de fins del sigle XVIII quan Charles va presentar al Conservatori de Paris, siluetas de diferents objectes obtingudas per la llum y 'l nitrat d' argent.

Mes endevant, l' any 1802, lo célebre Davy, ab la cooperació de Wedgewood, va publicar una curiosa nota que te per nom «Descripció d' un procediment per copiar pinturas sobre vidre.»

Molts d' altres se ocuparen en fer diferents ensaigs que no tingueren cap bon resultat fins que Joseph Niceforo Niepce va comensar los seus treballs en 1813 logrant al cap de nou anys copiar faelment sobre vidre ó estany varios grabats.

En 1824 volgué fixar las imatxes de la *cambra negra* mes se necessitavan dias enters perque 'ls obgectes s' hi marquessen; y fins l' any 1827, no va lograr lo que volia. Li va semblar que 'ls seus descubriments podrian ser útils als grabadors y 'l dia 17 de Jener del mateix any escrigué á M. Lemaître, un dels millors grabadors de França.

Fins are habia treballat tot sol, quan se posá de acord ab Daguerre y 'l 14 de Desembre de l' any 1829 varen firmar un pacte dihent que l' objecte de associarse era perfeccionar 'l descubriment fet per en Niepce y que estava escrit tal com segueix: «Ficsar per un nou medi las vistas que la naturalesa presenta y que espontaneament copia la cambra negra sense la ajuda dels dibuixants: varios ensaigs fan constar 'l descubriment.» Per desgracia al cap de poch temps de firmat l' tractat Niepce baixá á la tomba sense tindre 'l goig de recullir 'l premi dels seus afanys.

Daguerre seguí sol 'ls esperiments, si be la societat la continuava 'l fill de 'n Niepce.

Un dia Daguerre, deixá una cullera de plata sobre un paper yodurat y al tráurela va veurhi marcada la silueta de dita cullera. Aquest fet li doná la lluminosa idea de emplear lo yodo en conbinació ab las sals d' argent, y 'l dia 1 de Desembre de l' any 1837 obtingué l' primer retrato quedant resolt lo problema.

Vejent tan admirable resultat se modificá l' pacte firmat entre Daguerre y 'l fill d' en Niepce del modo següent: «Lo procediment inventat per Joseph Niceforo Niepce y perfeccionat per M. Lluis-Jaume-Mandè-Daguerre, portará 'l sol nom de Daguerre.»

Niepce habia verdaderament descubert la fotografía: Daguerre va descubrir una de las sevas aplicacions.

Cap descubriment habia despertat un entussiasme tan gran com l' daguerreotipo avivantlo mes y mes 'ls brillants discursos que devant de las dos Cámaras feren Arago y Gay-Lussac, y el dia 19 de Agost de 1839, en lo palau del Institut, fou concedida á Daguerre una pensió anual de 6000 franchs y una de 4000 al fill d' en Niepce.

Si 'l descubriment de la fotografía pertany á n' en Niepce y guarda en sas eternas páginas l' Historia son nom, ben merescut te Daguerre 'l que se 'l posi al costat de aquell gran home y 'ls cubreixi als dos la gloria y l' inmortalitat.

Niepce se servia del betum de Judea y la essencia de Lavanda: Daguerre va reemplassar lo yodo á la sustancia betuminosa y 'l mercuri á la dita essencia com á agent revelador, resolguent lo problema de que la formació de las imatxes se fes en molt poch temps.

Fet públich lo procediment se'n apoderaren los homes de talent com Seguier, Buron, Soleil, Girard, Foucault y mols d' altres que portaren grans modificacions, tant á la part óptica com á la química. No deixava de ser encare un art molt imperfet quan M. H. Fizeau va presentar á la Academia de ciencias, lo primer retrato fotográfich fixat ab lo cloruro d' or. Això era 'l 13 de Mars de 1840 y l' 7 de Juny de 1841. M. Claudet descubria un producto químich, lo bromo, ab lo quin podian fer los retratos ab quinze segons. Aquets dos descubriments eran lo complement del que habia fet Daguerre. Fins are hem narrat l' historia de la fotografía sobre metall coneguda per Daguerreotipia y que 's va esplotar fins al any 1858 que fou reemplassada per la fotografía sobre cristall y sobre paper, aquesta última avuy dia plena de vida y estesa per tot l' univers.

Digitized by Google

Just es de que se fassa una breu ressenya de son comensament, que be ho requereix l' importancia que avuy al dia se li dona.

Al mateix temps que Niepce y Daguerre buscavan á Fransa 'l modo de fixar las imatxes de la cambra negra sobre una placa metálica, M. Fox-Talbot descubria, á Inglaterra la fotografía sobre paper. Sorprés Talbot per la publicació del invent de Daguerre, va donar á llum lo seu en lo periódich *Philosophical Magazine* y encara que l' altra se publiqués alguns dias avans, no se li pot negar 'l mérit y la gloria de aquet invent. Talbot fou lo primer que ideá lo valdrers de un negatiu ó *cliché* per traureu desprès positius, tal com 's practica avuy.

En molts pochs anys adelantá notablement aquesta branca de la fotografía. Cada any s'hi feyan novas modificacions de las que no 'n parlarem per no ser pesats; sols indicarem la que Niepce de Saint-Victor, nebot del gran Niepce, hi feu ab la felis idea que tingué de substituir 'l vidre al paper en las probas negativas, 'l any 1847.

Quatre anys desprès, Archer feya aplicació del colodion á la fotografia sent aquet l' últim pas donat en aquest nou art. Desde l' any 1853 á 1862 'ls treballs y las publicacions de Laborde, Maxwel Lite Hardwich, Roger, Fenton, Spiller, Sutton, Crookes, Davane Girard, Bertsch, etc. etc. varen donar á la fotografía un impuls inmens fentne un art segur ab sas lleys, sa práctica y resultats positius.

La Fransa se pot gloriar dels noms de Niepce, Daguerre, Fizeau, Balart, Regnault, Claudet y Niepce de Saint Victor.

La Inglaterra posseeix los noms de Wedgewood, Brewster, Talbot y Archer; ¡Archer que morí en Londres, 'l any 1857, en la mes gran miseria!

L' any 1852 tanca 'l passat de la fotografía; 's deixa arreconat lo Daguerreotipo per seguir la nova via oberta al emplear lo colodion en la fotografía, donant lloch á numerosíssimas y molt profitosas aplicacions que ofereixen ample espay á la activitat eterna de la inteligencia humana.

Seguint l' ordre cronológich dels fets mes culminants 's troba que l' any 1854 Lafon de Camarsac presenta los primers esmalts fotográfichs y al any següent M. Poitevin descubreix la fotografía al carbó y la foto-litografía; y se veuhen las primeras fotografías vitrificadas opacas y trasparents inversas de MM. Tessié de Motay y Marechal de Metz.

Mereix ques fassa menció de las fotografías microscópicas que Wagner presentá á la esposició de Londres l' any 1859 y que ha perfeccionat en Fransa lo inteligent M. Dagron; y de la cambra negra del americá Woodwards, coneguda vulgarment baix lo nom de engrandiment.

Las demes brancas de la fotografía naixen dels procediments descrits ab pocas modificacions en la part química, si be la óptica habia de ser transformada segons la classe de treballs á que cada hu se dediques. Per exemple, las fotografías tretas dels astres no poden ser presas ab los mateixos aparatos óptichs ab que se fan las reproduccions de objectes microscópichs.

Examinant los treballs fotográfichs dels últims anys se veu que domina l' estudi, tan á España com al estranger, de la fotografía al carbó, la foto-litografía y la heliografía.

Aquest entussiasme per l' invent de M. Poitevin naix de que la fotografía actual no omplena las aspiracions dels homes científichs, lo que es molt natural tenint en compte que las obras de aquest art guardan pochs anys sa entonació y sa bellesa acabant per ser totalment destruidas.

Per nosaltres lo porvenir de la fotografía s' enclou en la foto-litografía. Tenim la convicció ferma de que 'l dia en que aquest procediment siga alleugerat de las complicadas manipulacions que avuy necessita se haurá arribat á la fí de la llarga y rápida carrera del art fotográfich.

Casi hi ha la certesa de que no tardará á realisarse lo nostre desitj. Hem tingut ocasió de veuren algunas probas fetas per M. Albert de Munich que la esplota ab mol bon éxit en Alemania.

De grabats fotográfichs n' hi ha molts y molt bons. Ab ells Garnier guanyá el primer premi á la esposició de Paris de l' any 1867. Ultimament lo periódich « *Le Moniteur de la Photographie* publicá un magnífich grabat de M. Rousselon, autor de un nou procediment.

Desgraciadament Espanya es la nació que menos part pren en aquesta lluyta científica; tan sols una obra coneixem de aquest género, y es la reproducció de la primera edició del Quixot, per la foto-tipografía. Felicitem al Sr. Lopez Fabra, son autor, y esperem que seguirá ab constancia y fé la via que tan brillanment te comensada.

Altres fundan la perfecció de la fotografía en la heliocromia. Sostenen que fins la obtenció directe é inmediata dels colors de la naturalesa nos podrá dir que la fotografía haji arrivat al seu grau máxim de perfecció.

Los que tal dihuen y pensan ó 'ls cega la passió ó no han estudiat ab deteniment la teoría fundamental de la fotografía.

Se 'ns dirá que E. Becquerel va fixar los 7 colors primitius que presenta l' aspectre solar; que Niepce de Saint-Victor y Poitevin han obtingut probas heliocrómicas sobre paper; pero se 'ls pot contestar que cap dels tres obtingué l' imatje de un objecte que tingués altres colors que 'ls prismátichs, que cap ha pogut ensenyar los seus treballs á la claror del dia y finalment tots s' han trobat en que l' blanch, en fotografía, los ha dat negre y lo negre blanch.

Acabarem citant lo que digué un sabi al parlarli de aquest invent: No hi ha, digué, res que justifique las esperansas de fixar un dia las imatjes de la cámbra negra conservant sas tintas naturals. Cap de las nocions adquiridas sobre las propietats y abtituts de la llum encare no han revelat fos possible aquest fenómen. Baix lo punt de vista teórich lo Daguerreotipo se compren molt be, puig se troba una sustancia que ab la llum passa de blanch á negre y de negre á blanch. Fins aquí no hi ha res que no siga ab armonía ab 'ls fets que l' óptica nos ensenya; pero de aixó á la impresió espontánea dels colors hi ha una inmensa distancia.

Se deu tenir present que 's tracta de trobar una

Digitized by Google

mateixa sustancia, que baix la débil acció química de la llum puga ser influida de tal manera que cada raig lluminós, desigualment colorat l' fassi sofrir una modificació química particular, y á mes que aquesta modificació tinga per resultat donar altres compostos nous que integralment reprodueixin lo color propi de cada raig de llum que l' hagi ferit.

En aquets dos fets hi ha fenómens tan contraris á las lleys de la óptica y la química que 's pot afirmar que aquest poblema no te resolució possible.»

Novembre 1872.

HERIBERT MARIEZCURRENA.

LOS JOCHS FLORALS.

¿MEREIXEN REFORMARSE?

No ab lo propósit de fer un treball complert agafém avuy la ploma, y sí sols ab lo de indicar algunas ideas que sobre 'ls Jochs florals temps há tenim concebudas, ideas que jutjám profitosas y que desapassionadament exposarém, pera que l' opinió dels catalanistas de cor se n' apoderi y fassa d' ellas lo que mes convenient ne crega.

Catorze anys fá ja que 'ls Jochs Florals ne son establerts. Fill tant bon pensament de un esbart d' entussiastas aymadors de las lletras y del esperit provincial, pot dirse que llur obra 'ls enlluerná y que á ella rendiren llurs lloables esforsos y tota la volensa de llur cor. Molt es lo que feren, molt es lo que té que regoneixe'ls eixa generació jovensana que ab ardit entussiasme ha seguit llurs gloriosas petjadas; molt es en fí lo que ha de agrahirlos l' idea provincialista de l' industriós poble catalá, que davant per davant de la fábrica, hi veu lo temple de una literatura propia, genuina, no enmatllevada á ningú y tal volta á punt de esser ben encaminada, pera atenye un digne terme.

Mes ¿vol dir aixó que l' idea que realisaren y que tan bons resultats ha pogut darne, sia intatxable, y á ulls cluchs dega acceptarse tal com avuy se troba? Vol dir aixó que sia perfecte? ¿Vol dir aixó que á ella no s' hi puga dur l' esperit reformista, si es que reformas pugan millorarla? No, al revés: creyém nosaltres que quan un objecte pot reformarse, es quan té robustesa suficient pera resistir lo cambi, y sols perque robusta considerám l' institució dels Jochs Florals, nos atrevím á esser missatjers d' esta idea que lluny d' alarmar á ningú, creyém será acceptada per tots, y fins per aquellas dignas personas que havent donat vida á la cosa tenen motius de mes pera durli aquella tendre afectuositat que arriba á ferli desitjar major grau d' esplendor y de ventura.

En l' any 1859, época de la fundació dels Jochs Florals, convenia demostrar que 'l catalá pot escríures: convenia fer veure al mon que 'ls ecos armoniosos de las liras d' Ausias March, Jaume Roig, Febrer y tants altres génis que á la civilisació d' aquella época s' avansaren, no havian mort ab ells: era necessari que després de quatre segles d' oblit vingués lo despertar: era indispensable que tornás á eixir lo sol etern, que s' havia post, y 'ls restauradors dels Jochs Florals que saberen endevinar lo moment, com lo pajés endevina la sahó, llansaren lo crit de —*Patria, Fe y Amor*— ideas plenas de poesía, llavors de bona mena, pera que brotéssen en l' inspiració dels trobadors, y traguéssen lo fruyt ríquissim que dintre d' ellas s' enclouhía. Bè feren certament, restaurant ab los Jochs Florals, llur antich lema, com feren bé pel moment en limitar los premis, donantne un, per cada una d' aquestas ideas grans y nobles.

Mes en veritat sia dit; una vegada s' ha demostrat que en catalá pot escríure's, com ben demostrat queda; una vegada s' han recullit preuhadas flors y saborosos fruyts, com los que en los volums dels Jochs Florals s' hi ostentan; una vegada s' ha vist que 'l nostre poble té elements de sobras pera alsar lo monument de sa literatura, de una literatura complerta, enciclopédica — si aixís nos es permés espressar l idea,—mirall de son carácter, y espressió de sas necessitats, creyém nosaltres que 'l camp en que déu conrearse tanta llavor es massa estret, ha de aixamplarse pera permetre tota la diversitat de treballs que á aquest objecte s' fan tant necessaris.

No volem dir ab aixó que 'ls Jochs Florals degan pendre l' iniciativa esclusivament d' aquesta tasca tant prolixa; mes sí que la institució de que 'ns ocupám, sense moure's de son lloch, sense anarse'n de son objecte, déu relativament aixamplarse també, contribuhint al desenrotllament general ab la mida de las suas forsas y aportanthi tots sos elements.

¿Y farán los Jochs Florals, lo que nosaltres creyém necessari, mantenintse dintre dels límits actuals, raquítichs ja, per mes que al neixe l' institució fossen suficients? De cap manera.

Es impossible que 'ls Jochs Florals alcansen mes de lo que han donat fins are, ab la classificació de premis que tenen establerta. Fins avuy s' ha destinat una viola d' or y d' argent á la millor poesía religiosa, una englantina d' or á la millor poesía patriótica ab preferta essentne romans, y una flor natural á qualsevulla altra poesía que no pertanye als dos sobre-dits géneros. Y ¿que ha succehit? que lligant d' esta manera l' imaginació del poeta, subjectanla en la majoría dels premis á cantar un sentiment dat, y exposantla en lo premi restant á la múltiple competencia de poesías de tota mena, si alguna volta s' han produhit bonas inspiracions, moltas han sigut las vegadas que sols s' han fet naixe imitacions plenas de reminicencias y de llochs comuns, faltas d' expontaneitat y de frescor, endebles reflectiments de millors obras, de que están pléns los volums dels Jochs Florals, y que á n' algú tal volta hajan fet dir que nostre jove literatura ha arribat ja á sa decadencia, havent tingut la vida de un foch de fallas.

Mes en veritat eixa idea es equivocada. La literatura catalana es viva, y viurá y creixerá y tindrá esplendorosa existencia, si tots nos interessám en no ferli recorre un círcul viciós. Si 'ls Jochs Florals miran d' evitar que no puga escriure's sino seguintne un patró donat, si rebujan la classificació estreta, mesquina, esclussiva y contraria á totas las reglas de la retórica, avuy establerta, en virtut de la qu a no hi ha mes que poesías de pátria, poesías de fé y

Digitized by Google

poesías d' amor, no duptém pas que lliure la imaginació del trobador, creará y no imitará, fará originals y no pas copias.

Avuy lo poeta que obta á la viola, per exemple, se veu precisat á tocarne un assumpto que cad' any se toca: lo mateix l' hi passa al qui la patria tracta de cantar: ja casi no quedan assumptos históricbs pera posar en forma de romans: ja es impossible fer una oda patriótica que no tinga 'l mateix color, lo mateix sentit de las que fins ara han sigut fetas; y en quan al qui á la flor natural dirigeix sas miradas, no sens vacilar agafa la ploma, si es que no la deixa, al considerar que sols á una casualitat pot deure l' éxit, que depén casi sempre de las prefertas del Consistori per determinat género, tota vegada que no hi ha lley, ni pot serhi, sens caure també en un esclussivisme als dels altres premis consemblant, que fixi quinas composicions han de ser las escullidas, entre las que cantantne diversitat de sentiments, impressions y objectes pugan tenir un mérit, impossible de esser posat en mútua relació.

De tot aixó'n ressurt un altre inconvenient notable que sobrix á primer cop d' ull, y es lo desnivellament que resulta en lo nombre de las composicions que obtan als tres premis. Casi sempre 's véu que mentres las dos terceras parts de las presentadas tiran á la flor natural, la tercera part restant se parteix entre 'ls altres premis, lo qual fá que haventhi sols un premi pera moltas y molts premis pera pocas, algunas de las primeras queden desatesas, y algunas de las segonas, á voltas premiadas sens' esser cosa que 'n sian del tot dignes, sobre tot si 'l Consistori de Mantenedors, créu que no s' han de deixar vuyts en lo volúm, cumplintne per altra part rigurosament lo que diu lo cartell, quan estableix que 's donará 'l premi á la millor composició que 's presenti á concurs, es á dir: á la millor relativament considerada, que altre interpretació no pot donars'hi.

Ab tot quant anteriorment exposat deixém, no volém pas dir que 'ls Jochs Florals hajan d' esborrar de llur sagell lo gloriós lema de — Pátria, Fé y Amor — que avuy ostenta: lluny de nosaltres aytal idea. Si la Pátria, la Fé y l' Amor no fossen com creyém que son tres fonts de vera poesía, fins per lo que 's deu á una tradició honrada creuriam nosaltres que deuria lo lema que forman conservarse en nostre escut. Mes d'aixó á classificar las composicions poéticas — com los antichs sembla que ho feyan — en poesías de pátria, poesías de fé y poesías d' amor — hi vá una notable diferencia que nosaltres amants del progrés retórich y lógich no podém deixar de distingir.

¿Quin camí donchs déu seguirse pera allunyar los inconvenients que de l' actual classificació resultan? Es molt senzill. Classifíquense per géneros, no per assumptos. Dónes un premi á la millor oda, un' altre al millor romans, un' altre á la millor llegenda, á la millor sátira, á la millor composició didáctica, á la millor poesía popular: no se n' escatimen tampoch á las composicions fetas al us que modernament s' istila y que no caben dintre de las classificacions clássicas; no 's deixe corda de la lira desatesa, dónguis á l' inspiració espay ample, pur y seré: fássas que hi haja abundansa de premis, per obtindre abundansa de composicions: deslligues la pensa del poeta no fixantli assumpto á fí de que puga crear lliurement y haurán eixit los Jochs Florals del estret círcul viciós en que avuy se troban.

¿Qué hi fá que molts anys quedessen molts de tants diversos premis sense donarse? ¿Qué potser no sortirian mes de tres poesías distingidas, com avuy succeheix? ¿Qué potser las que sortissen, lliure 'l poeta pera concebirlas, no serian mes originals, mes inspiradas y mil voltas mes espontáneas?

Nosaltres creyem que lo que 's fá, 's fará sempre en l' altre cas; mes que de seguirse 'l mateix camí que fins are, tal volta un defalliment, una tísis ó una migransa acaben ab los Jochs Florals, que tant de bé están cridats á produhir.

Complint lo que prometérem en nostres treballs bibliográfichs sobre 'ls darrers volums dels Jochs Florals, hem escrit las presents ratllas, guiats sols per l' amor que professám á la causa de nostra renaixensa literaria. No hém fet mes que exposar l' idea general, puig mentres no tinguém la bona fortuna de véurela afillada per altras personas mes competents, y mes expertas que nosaltres, considerém inoportú entrar en detalls particulars, que á res conduhirian, de no tenir lo crit de nostre bon zel, resposta favorable. Si algun dia arribessem á ser objecte de una honra consemblant, procurariam, avants que tot, que 'ls lectors de LA RENAXENSA, coneguéssen lo secundari del pensament.

J. ROCA Y ROCA.

TEMPTACIÓ.

Negra y espessa boyra que á glops á glops venia
formant cortina aubaga (era al bell mig del dia),
tapat havia 'l sol.
De veure no mes fosca mon cor glaçat restava,
mes, si fugir volia, per tot ensopegava.
«¿Hont sò? Qu' es lo que 'm passa?» diguí mirant tot vol.

Folla claror llavoras per tot arreu va neixe,
claror adormidora que poch á poch va creixe,
y no vegí res mes
que una molt rica taula de plats esquisits plena,
fruytas de tots los climas, richs vins de tota mena.
Una veu manyagosa va dir: «Assentat, ves.»

Los ulls se me n' hi anavan, lo cor se m' hi fonia,
mes una má secreta trucá á la pensa mia,
fentme dir tot seguit:
«¡Oh! los menjars que miro lo cos be prou nodreixen,
los vins escalf li donan, mes l' ánima aflaqueixen....
No, no!» Y altre vegada vingué la fosca nit.

Per graus torná á aclarirse, torná la llum estranya;
dintre de fort alcássar al cim de una montanya
me vaig trobar ficat
en una rica sala: tresor hi havia á pilas,
un ceptre, una corona, y, abaix al pla, las vilas
ab sos palaus semblavan gegants apilotats.

Un' altra veu va ohirse: «Es teu tot assó, mira,
si vols, en aquets pobles costums y lleys capgira,
sos fills són tots esclaus.»

Digitized by Google

Altra punyida forta sentí dintre ma testa.
«Val mes l' amor dels homes, vaig dir ab veu feresta,
que totas las coronas, los ceptres y palaus.»

Mos ulls parpallejavan, y no trigá pas gayre
que varen aclucarsem. Encisadora flayre
aquell ámbit omplí;
en un llit vaig trobarme fet de clavells y rosas
y enrotllat d' una pila de donas molt hermosas
que ayrosament dansavan així que 'm despertí.

L' una de cabells rossos, l' altra de negras trenas;
ab roba subtilíssima vestida l' una apenas,
ab roba trasparent,
un' altra de sas formas mostrava las bellesas;
unas á mí venian d' amor totas encesas,
las altres me miravan ab tendre llanguiment.

Jo no 'm podia moure del llit, talment semblava
que un clau brusant de ferro pel cor allí 'm fermava,
y, près d' un dolor greu,
ans que morir ó caurer, m' aixeco fugint d' ellas,
cloch los ulls, desseguida me tapo las orellas,
y ellas corrent en l' ayre, volant darrera meu.

Ab veu encisadora n' aixecan dolsas trobas,
m' abrassan fort, me besan, m' estiran per las robas.....
Sentim lo cop al front.
«¡Oh feras verinosas, dins del Infern nodridas,
serenas temptadoras, bellesas malehidas!
¿Com Dèu no vos acaba? com Dèu no vos confon?»

Quan deya assó, la terra de cop va esbadallarse,
drachs y serpents las fembras llavors varen tornarse.
Espahordit sentim.
Mes tot va desvaneixers; las feras afamadas
d' aquella boyra negra van ser embolicadas,
foragitant sa rabia, caygueren al abim.

Torní la llum á veure com Dèu l' havia feta,
lo sol en sa agonía al cim d' una costeta
feya una creu brillar.
Corro per arribarhi avans no passe l' hora....
¡Ja hi sò! Quan abrassava la fusta redemptora
lo sol apagat era. Lo dia va finar.

ANTONI CARETA Y VIDAL.

LO MONASTIR DE LAS MEDAS. (*)

Publicat en las págines d' esta revista, fou la primera vegada que donarem á coneixe un document, curiós pel seu estil é important á nostre entendre per la noticia histórica que contenia sobre la fundació de un monastir, fins ara desconegut en la costa del Empurdá y en las illas de las Medas: si greu nos sabia llavors no poder aclarir definitivament aquellas noticias, avuy tenint mes extens lo cercle de nostras investigacions, per comunicar alguns documents inédits altra volta prenèm la ploma; així, si podem dirho, per aluvió han de formarse molts punts de la historia, y mes que mes en nostra Catalunya en que may es infundada l' esperansa d' un nou descobriment entre la gran riquesa que en sos arxius resta escondida.

Després de la data d' aquell document, 1413, en que s' projectá sa fundació per la viuda del rey Martí, na Margarida de Prades, lo monastir quen's ocupa no sabiam constás en escripturas ni si en alguna obra se n' feya referencia (1) y fou del cas, pensar ab la miseria y soletat que n' aquella reyna acoraren com á destorb pera que son religiós propósit pogués realisarse: mes de tot cor debem agrahir á un de nostres amichs qui ventatjosament se distingeix en estos estudis lo haver descoverts uns documents pels que podem assegurar la existencia mes posterior y tenir curiosos antecedents del monastir de Sta. María de las Medas.

Existeix un procés (2) original del any 1438 en lo que figuran com executor y sub-executor lo prior del convent de Ullá y Miquel Lopis batxiller en dret y beneficiat de la Seu de esta ciutat, contra l' bisbe de Girona y tracta de la incorporació al convent de las Medas, de certs beneficis que en la capella del castell de Bellcayre existian, com clarament se n' parla en la escriptura de fundació que tenim publicada. Fou presentat al legat del papa per Jaume de Casanova, cavaller de Uclés ó de l'espasa, orde militar ahont aquell priorat, com en lo primer folio s' esplica, incorporat s' havia.

«Carentes nobis per honorabilem Jacobum de Casa»nova militem sancti Jacobi de Uclesio sive de spata »preceptorem *monasterii sancti Angeli de les Medes dioce»sis Gerundensis* olim prioratus ordinis dominici sepul»cri Jherosolonitani nunc vero preceptoris sive coman»da..... per posesionem dicti monasterii et prioratus á »dicto ordine sancti dominici sepulcri et *unionem at in»corporationem* ordine militie sancti Jacobi de Uclesio »sive de spata per dicto factas per reverendissimus in »christo patrem et dominum dominii dominicum mise»ratione divina et sanctorum Johanis et pauli presbite»rum cardinalem et administratorem perpetuum ec»clesie Ilerdensis Judicem et comissarium ad specia»liter deputato per Reverendum in christo patrem et dominum dominicii Petrum et sancti Stephani in celio »monte presbiterum *cardinalem de fuxio vulgariter nun»cupatum* olim sedis apostolice legatum a laterem in »Regno Aragonum et omnibus alys partibus insulis »civitatibus terris et locis serenissimo principi domino »Alfonso Aragonum Regi subiectis pro ut constat per »eius sentenciam sub predictis suppressione et unione »ac incorporatione latam et fulminatam in civitate Iler»dense anno anativitate domini M° CCCC° tricesimo »tercio in dicione undecima die vero Jovis e hora quar»ta post meridiem intitulata XXIII mensis July ponti»ficatus sanctissimii in christo patris et domini nostri »domini Eugeni divina providencia pape quarti anno »tercio etc.....

Lo primer document que transcriu es la incorporació feu lo cardenal del papa Martí V, Aleman Ademaro, de aquells beneficis de Bellcayre llavors que

---

(*) Vejas lo número 3 de LA RENAXENSA d' enguany.

(1) Ab tot no trigárem á coneixe una orde del rey Ferrando á n' Andreu Pons de Torruella de Mongrí manant entregas las illas al convent que debia fabricarshi. «Dicimus et mandamus quod dicta Turri et alia que ibidem ex concesione Regia teneatis priori fratribus que dicti monasterii seu cui voluint loco sui redeatis et liberetis totaliter omnia condictione cessare Data Barchinone IX die mardii anno anativitate domini M° CCCC° XIII Rex Ferdinandus

Arxiu de la corona d'Aragó. Gratiarum. 2. Ferdinandus I.

(2) En la col-lecció diplomática del sobre aludit n' Andreu Balaguer.

Digitized by Google

per reduhir á obediencia á Pere de Luna, (1), vingué á Espanya congregantse ab gran número de prelats en la ciutat de Lleyda. Figuran en son comensament l' abat de Sta. Maria de Rosas, io prior del convent d' Ullá, Andreu Bertran canonge de Valencia y desprès diu.

«Dilectorum nobis in christo consiliariorum civitatis »Barchinone insinuatione deductum ad noticiam nos»tram quod olim illustrissima domina Margarita Regi»na Aragonum fervore devationis accensu quem ad....(2) »..... sancti sepulcri dominici Jherosolomitani ordinis »sancti sepulcri gerebat ad Dei laudem et in honorem »ac sub vocabuío assumptione..... *beate Marie virginis »sancti angeli unum monasterium cum..... campanali cam»panis cimenterio et alys domibus necessum officinis per »usio et habitatione Tresdecim personarum videlicet* unum »..... prioris qui caput ipsius monasteri *existet et duo»decim fratruum* sepulcri dominici et ordinis predicto»rum in insula maris *insula de les medes* nuncupata Ge»rundensis diocesis de bonis suis propiis fundare et »edificare proponens á Petro de Luna tunc benedic»to XIII in sua obedientia nuncupato coustruendi et »ediffficandi ipsum monasterium sibi licentiam concedi »ne nonulla benefitia simplitia eclesiastica in ecclesia »sive capella sive prioratus castri de bellicadro dicte »diocesis instituta que sine cura sunt et ad presenta»tionem Regis Aragonum protempore existentis perti»nent ac etiam capellam beate Marie de mari nuncu»patam dicte diocesis in heremo constructam que ad »abbatem monasteri beate Marie de Amerio ordinis »sancti benedicti eiusdem diocesis pertinent et etiam »Monasterium monialium beate Marie ordinis sancti »benedicto predicte diocesis in quo ut asserebatur una »..... monasteri abbatissa tunc degebat et quorum »fructus redditut et perventus centum et septuaginta... »monete que in illis partibus currentis ut asserebatur »non..... debant cum illa per cessum vel decesum bene»ficiatorum capellam Abbatisse predictorum vocate »contigerit dum modo dicti patroni fratrum capellarum »ad id assensus accederit incorporanda amiectenda et »perpetuo unienda dicto monasterio de les medes etc....

Y mes avall es notable lo que diu.....

«Cum autem sicut eadem petitio subumgebat jam »in dicto loco de les medes *dredictum monasterium co»tidie per manus christi fidelium edificetur* etc.....

Y fineix lo document...

«Date Barchinone Kalendas ffebroari anno anativitate »domini Millessimo Quadrigentesimo decimonono pon»tificatus sanctissimi domini nostri domini Martini di»vina providencia pape V anno secundo.

Dos anys mes tart quedaren vacants los dos beneficis de la dita capella de Bellcayre lo un per mort de Ramon Parera y per mort l' altre de Bernat Sant Pere preberes; donantse ab tal motiu y á instancia de fray Joan Gerónim prior de las Medas, una sentencia de incorporació per lo legat apostólich.

«Nos igitur Petrus prior executor profatus volens »tamque verus obedientia salvis mandatum dicti domi»ni etc.....

(1) Benet XIII á qui doná mátzinas estant en Saragossa segons esplica l'autor dels Anales de Aragon, tom. III, fol. 131. Arriba á Barcelona l' any 1418 congregant á Lleyda los prelats de aquestos regnes

Feliu, tom. II, pag. 432.

(2) Desgraciadament en esta part la escriptura está malmesa.

Y per lo que es entretinguda y massa extensa nos estalviarem de copiarla posant sols l' acabament.

»Datum et actum in loco nostro de Cavanellis in domo »habitationis nostre die Jovis que erat decima septima »Aprilis anno anativitate domini Millesimo Quadringen»tesimo vicessimo primo presentibus ad hec vocatis per »testibus discreto Petro de galierio sacrista ecclesie de »Cavanellis et Guillermo folch de Vulpiliaco Gerunden»sis diocesis Eg ✠ o Johannes poncy habitator de cor»ciano autoritate Regia notarius publicus per totam »terram et dominationem illustrisimi domini Regis »Aragonum etc.....

Com un recort se parla desprès de la escriptura de fundació ja coneguda, del rey Ferrando en 1413, y per fi vé lo requeriment al bisbe de Girona manant posar dintre lo termini improrrogable de sis dias, apres que li sia notificat, en real y corporal posessió d' aquell priorat ab tots sos drets y pertenencias al preceptor ó comendador del convent de las Medas Joan de Casanova: termenant d' aytal manera:

»Datum et actum est hoc Barchinone vicesima nona »die mensis Aprilis anno anativitate domini Millesimo »Quadringentesimo Tricesimo octavo presentibus bene»rabilis Bernardo Guillermo saburgada serenissimorum »dominorum Regis et Reginie secretario bernardo au»der et bartholomeo Colmina notariis civibus Barchi»none per testibus ad promissi vocatis specialiter et »assumptis et etc. Ego michael lopis subexecutor pro»fatus presente vidi et manu propria me subscripsi.»

Tals son, extrets del mencionat procés y transcrits sols en la part que interessarnos podia, los documents que avuy per avuy nos parlan sobre la fundació d' aquell monastir tan desconegut en la historia catalana; de ells se desprén era ja arreglat ab campanar, campanas, cementiri y demés habitacions per la estada d' un prior y tretze frares, y encara lo bon zel posat en sa construcció, ab tot, considerám efímera sa existencia ja que no massa temps despres, dins del mateix sigle, fan sospitar si estaba enderrocat uns documents que enllestits tenim pera publicarse.

J. Pella y Forgas.

(S' continuará.)

Rondallas Vulgars.

EN PERE LLEUGER.

I.

Mireu si ho era, que no hi havia cavall que tingués mes cama; mireu si ho era, que hi ha qui diu qu' havia arrivat á aconseguir una llebra, al fort de la correguda.

Mes si era lleuger de camas, ho era també de seny, y tal lleugeresa 'l feu entrar al camí de la maldat, d' hont sòls n' exí á estonas per endinzarshi més y més.

Alló tan sabut «de l' ou al sou,—del sou al bou,—del bou á la forca» no estranyaria que fos adagi tret de considerar la vida d' En Pere Lleuger. Perqu' ell, de petit, no era dolent, pero era entramaliat y, refiantse de las camas, podia cometre impunement

Digitized by Google

faltas—ja que no delictes—que 'ls xicots dexan de cometre per pòr de càstich més que per bondat de conciencia, ó, còm diria un moralista, per pòr de *contrició* més aviat que per por de *trició*.

Anem al cas, noys y noyas: no friseu més.

II.

En Pere lleuger es un bordegás fet: té de vint á vint y cinch anys y 's troba mosso d' una rica casa de pagés.

Un dia qu' está estellant llenya se li desperta l' ambició y, despres de cavilar ab la forsa qu' ella dona á l' enteniment mesquí, crida á son amo:

—Nostr' amo,—li diu—feume 'l pler de posar las mans á aquexa esquerda d' estella, que jo vaig á buscar los tascons qu' ara no tinch..... afanyeuvos.

L' amo, qu' era mes sonso qu' un calápat, sens calcular poch ni molt, posa las mans plegadas, á tall de falca ó tascó, hont li diu En Pere. Aquest puja á la casa y diu á la mestressa:

—Mestressa, doneume tot seguit, seguit los diners del vostr' home; donéumels tots.

La mestressa estranyada, pasmada de la demanda, preguntá á 'N Pere.

—Hont es ell?

—Allí-en-llá de l' era.

Surt la dona á la finestra y...

—¿Qué dius? ¿Los hi donarè tots?—crida al seu home.

—Sí, sí, afanyat;—respon lo marit, que sent que las mans comensan á aprimárseli.

Cumpleix la mestressa y En Pere, trionfant, te la desvergonya de dir al pacient, tot ensenyantli la bossa á ran dels seus ulls y fentla sorollar:

—Tots, tots me 'ls ha donat.

Y arrenca una correguda que sembla una volada.

III.

Podeu vosaltres matexos considerar los crits y renechs del pobr' amo al véures víctima de mans y de botxaca. Pero si fossiu grans, noys y noyas, y haguessiu estudiat llatí, us diria qu' aquí hi vè molt bè 'l «*similia similibus curantur*» ja que 'l dolor per la pérdua dels interessos curás lo dolor de las mans al burlat amo, quals renechs consistian en *fetras*, *curulls* y altres pecats venials.—Ara us diré sòls qu' un bon musich, que tornava de festa major, tragué al pobre diable de pena, merexent una beguda de ca l' ample,—ó beguda de musich, que vé á esser lo mateix,—per son caritatiu comportament. Que arrivá altre mosso de la casa; que muntá l' euga y aná en persecució d' En Pere Lleuger, caiguentli 'l barret de palla á la primera pujada: tal fou la branzida de la correguda!

IV

Mentre l' honrat mosso perseguía al criminal, aquest havia arrivat á un poblet situat vora 'l Ter.

Entrá á la botiga del revenedor de fils y betas, pexataire y carnicer, y comprá una tripada de moltó. Se la ficá amagadament sòta la faxa y arrivá al marge del riu hont unas donas rentavan roba blanca y escatavan peix.

—Bona tarde, bonas donas,—digué 'N Pere.

—Bona tarde, minyó;—respongueren ellas.

—¿Voleu ferme 'l pler de jequirme 'l ganivet?

—¿Qué 'n vols fer?

—Dexéumel y ja ho veureu.

Cumpliren las donas, no suspitant res de mal, y En Pere 's ventá ganivetada al ventre.

Podeu pensar l' «¡ay Jesús!» qu' eczalarian aquellas pobras donas; mes quan, després d' observar la calma ab que '*s treya las tripas* lo minyó—que ja 's cuydá de llensarlas per aquí-en-enllá, corrent avall del riu,—y rebudas las «grans mercés», observaren l' incomparable lleugeresa ab qu' ell reprimia sa martxa, quedaren alegrament maravelladas y rumiaren la manera millor de contar á tothom, y especialment al senyor Rector, qu' havian vist un bruxot.

V

Al cap de llarga estona arrivá al mateix endret lo perseguidor d' En Pere Lleuger, y, acostantse á las donas las hi demaná si havian vist un bordegás de las senyas qu' ell va dir á seguimeut.

Las donas respongueren que sí, contant la feta ab tots los pels y senyals que saben ferho las donas.

—Si? —feu lo mosso—Donchs.... dexaume 'l mateix gavinet.

Accediren ellas, disposantse á presenciar altra bruxería, mes, com ja us podeu pensar, lo que presenciaren fou la ferida mortal d' un home, á qui hagueren de pujar y lligar damunt de l' euga y ferlo acondubir, després de la primera cura, á la casa d' hont havia vingut.

VI

En Pere Lleuger, correguent á tort y á través, y posant llargas horas de camí entre 'l seu cos y la casa del qu' havia estat fins llavors son amo, arrivá á una masía y com tenia ell cara de bon minyó, y 's fingí una historia digna de compassió, ademés del nom, li donaren acolliment per la nit y després se 'l quedaren per mosso.

La policía en aquell temps anava com Deu era servit, si es que n' hi havia, y per tal no heu d' estranyar que 'N Pere no fos hagut, y que pogués anar tirant, conquerintse ab sa exemplar conducta, ab cumpliment dels seus debers estremadament virtuós, l' estima y fins la consideració dels nous amos.

Com de fet: us dich qu' estos no tenian prou llengua per celebrar al mosso, y li deyan *lo llest* per honrós sobrenom.

Emperó l' arbre fet que 's tors dificilissimament s' adressa.

VII

Vingué una fira y l' amo resolgué anar á vendrehi la porcada.

—Mira, noy:—digué á 'N Pere—tu irás per la carretera y jo passaré pel dret, ab axó demá mateix pots sortir de bon matí y ja 'ns trovarem á la vila demá passat.—Si trobas comprador pèl camí no venguis 'ls porchs á menys de tres doblas de quatre cada un, perque ja veus que las valen.

—Molt be nostr' amo;—respongué '*l llest*.

Empresa l' endemá la ruta, trobá pel camí molta gent y entr' altra uns negociants.

Digitized by Google

—Noy, ¿que no podriam fer fira sens arrivar á la vila.

—Prou, prou!

—¿A quant te 'ls vendrias 'ls porchs?

—A tres doblas de quatre cada un.

—Bah! no irías tu á Roma per la penitencia.

En Pere aná fent camí y trobá uns altres negociants. Las matexas preguntas y las mateixas respostas, si fa no fa.

Per fi 'n trobá uns altres, y, despres de regatejar li digueren:

—Res: si 'n vols duas doblas de quatre y mitja de cada cap quedan per nosaltres.

En Pere tingué lo darrer dupte, l' últim remordiment anticipat de lo que havia resolt y anava á fer, y

—Son vostres;—digué á la fí,—peró ab una condició.

—Digas.

—Que m' heu de jequir la truja, y m' heu de dexar esquar als porchs.

—Quédatela y esqúals.

Lo desventurat Pere, dexat de la ma de Deu, cobrá 'ls diners y 's quedá la truja y las quas dels bacons.

Seguí camí avall, y, al cap de algunas horas, quan trobá 'l camí cobert d' una espessa capa de fanch de resultas de las plogudas d' alguns dias avans, hi va amagá la truja é hi va plantar las quas dels porchs venuts. Axó fet, s' amarrá á la de la truja y 's posá á cridar ab gran crit.

—¡Ajudeume, ajudeume, que 'ls porchs se me 'n van á l' infern!... Ajudeume! veniu, veniu tots!..

Anáren comparaguent moltas personas y cada una, arrapantse á la qua que veya, tirava y queya assentada. Sols la truja se *salvá* gracias á no haver mort afogada.

—Ay!...—esclamá En Pere—ja ho heu vist.... Pobre de mí! L' amo no 'm voldrá creure.... ¡Cóm ho faré? ¡Cóm ho diré?

Tots nosaltres justificarém la feta;—digué 'l més saberut dels embrutats circunstants.

VIII.

Axís fou: tots testificaren de paraula y ab eczemple la desgracia del minyó, mes l' amo, qu' era més de la centuria que venia que de la que se n' anava, passá á consultar lo cas á un jóve advocat; aquest li digué que fes agafar al mosso; l' agafaren, lo registraren de cap á peus; li trobaren las doblas, prenguérenli declaracions; s' enviaren requisitorias, y En Pere Lleuger pagá ab la forca sas lleugeresas de camas y de seny.

Mentre li digueren feu enternir á tothom al aconsellar als noys y noyas que prenguessin eczemple d' ell y.... no us dich lo que digué perque ja he escritas totas las planas que m' havia proposat.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

BALADAS.

La Violeta y l' Abella.

La violeta hermosa y delicada s' amagava vergonyosa entre las fullas de las matas que l' afalagavan dolsament. L' abella, tant atrevida com inquieta, la rodejava, mirantla ab maliciosa rialla. Los aucells refilavan, lo ventitjol festejava, la font corria tranquilament, pensant tots parlar d' amor á la violeta amagadeta entre las matas, y no gosavan.

L' abella li digué, bastant malagradosa. «¿Qué 'n treus, tonta, d' amagarte d' aquesta manera? Axís no ets útil á ningú. Miram á mí: jo escullo 'l néctar de las flors que 'm plauhen y l' oferesch als homens. Jo tinch mes habilitat que tú.» 'Ls aucells y 'l ventitjol y la font s' extremiren ab repugnancia, y fugian murmurant disgustats.

La violeta li responia, tota sentida, pero ab gran dolsesa;—«No t' ho nego pas; mes tu prens tas esencias de las pobres flors, y jo no las robo á ningú. Jo oferesch al cor lo qu' es meu, y tu oferexes al paladar lo dels altres.»— Los aucellets y 'l ventitjol y la font sonrigueren ab goig, brindantli las mes dolsas amoretas.

Y l' abella, tota sentida, omplint de veneno son fibló, aná á clavarlo, plena de rabia, á la primera planta que trobá, qu' era 'l pobre violer.

La violeta moria á causa de l' abella. També 'ls aucells y 'l ventitjol y la font ploravan sa mort ignocenta.

Los dos Sómnis.

Quant Deu decretá la terrible sentencia pera castigar la falta dels primers pares, los angelets del cel, com dolsas estrellas que tremolan en una nit serena d' ivern, ploravan ignocentment allá en las regions eternas. Los uns s' abrassavan ab los altres pera confóndrer y manifestar son sentiment.

—No ploreu—los hi deya 'l Senyor—no dexaré pas abandonats als fills de ma alenada. Si las desgracias que he desencadenat pera castigarlos, poden fer torsar son cap fins á terra, jo os hi enviaré á vosaltres, cors d' espumas celestials; á vosaltres que, habitant mágicament pels ayres que ompliréu d' armonías y llums y bellesas divinas, los hi feréu alsar lo pensament al cel.—

Y trassá son destino á l' amor, y á altres génits.

Y despres, dirigintse als dos que tenia mes á prop, los hi digué — Tu serás lo Somni, y tu serás la Mort; l' un lo Somni de la vida, l' altre 'l Somni de l' eternitat.—

Y l' un, lo de la vida, sonrigué satisfet; mentres l'altre, 'l de la eternitat, arrencá un plor mes amarch y sentit que 'l d' avants.

—¿Per qué ploras, angelet meu?— li preguntá 'l Criador.

—¡Oh! á mon germá—respongué, mitx gemegant, lo tendre génit,—los homes lo benehirán á totas horas ab mostras d' alegría perqué sembrará de flors son espay; y á mí 'm malehirán perque 'ls arrencaré dels brassos de sos estimats y dels plahers del mon.

—Sí; 't malehirán; com malehirán al vent que s' emporti la llavor á altres terras mes fecundas, perque son egoistas: mes ¿qué se li endona al vent dels murmulls dels hómens con tal de que trobi agrahiment en la planta que, havent nascut d' aquella llavor ufana y deliciosa, 's gronxará satisfeta al véure'l, tot cantantli ab la lira de sas fullas l' expressió de sos sentiments agradosos? Si no't benehexen los hómens en lo mon, bé prou que 't benehirán en l' eternitat. ¡Qué es un gra d' arena comparat ab tota la platge!—

Y 'l génit sonrigué ab rialla d' esperansa. Y 'l cel va extremirse dolsament, y tot s' omplí de goig y d' armonías.

Calella 29 novembre de 1872.

FELIP DE SALETA.

Digitized by Google

LO CERCLE LITERARI DE VICH.

Vich, 3 Desembre de 1872.

Encare que nostra ciutat de Vich no hage sigut may afavorida en les diferents divisions gubernamentals, com altres poblacions que no la guanyan en importancia, aprofitantse no obstant dels variats elements de vida que cada jorn brotan de son sí, los ha desenrotllat en quantes manifestacions li ha sigut possible, tenint ab tot y aixó la desgracia de ser bescantada com una de les que segueixen, com qui diu á remar lo espurnejant y revent carro de la moderna civilisació. No he pres la ploma pera esténdrem en un llarch article sobre les institucions de tota classe, que fundades de temps, han pres peu y ufana en ella, solzament vull anotar de passada, algunes no mes, les que pertanyen á un determinat ram que sens dupte es lo que te mes afectats entre'ls llegidors de aquest periódich.

Comensavan tot just los primers anys del present segle, quan l' insigne Gallissá, lo sant Agustí dels italians, l' escullit per Napoleon com á director de sa immensa, esmaginada biblioteca de París, guanyava per oposicions, ahont debian concorrer notabilitats europees, la célebre del duch de Ferrara, que habia de ser l' inestimable present que feya lo sabi jesuita á sos compatricis, constituint ab ella lo ferm de la biblioteca episcopal. A pesar de que no pogueren arribar, per una fatal desgracia, mes de la meytat dels llibres de que 's componia conta avuy lo respectable nombre de 30000 volums, y á molt mes pujaria si no se hagués hagut de refiar de sos propis recursos, pus era tant poch lo que del Gobern podia alcansar, que no passava de una mesquinesa.

Algunes persones amigues de antigualles habian mantingut la afició que, per ser desatesa de tota superior esfera, tenia de circunscriurers á la individual activitat, no trovant medi pera fer veurer les troves que constituien sos tresors, ni pera desenterrar dels racons ahont olvidades se amagavan preuhades joyes que devian donar alta ideya del avansament de les passades generacions que 'ns infiltraren la sava regeneradora que ha de deixar sa forma al esdevenidor. La esposició retrospectiva, celebrada en Barcelona, fou lo móvil que enpengué á seguir tant bon exemple, y en aquella ocasió tingué Vich la gloria de ser la segona ciutat de Espanya, ahont se pogueren contemplar les sagrades despulles del temps vell. Quatre amples corredors de un claustre, que recorda les orientals llegendes y una dotzena mes de sales se vegeren cobertes de objectes, casi tots de la terra, pertanyents als passats segles, sens que cap d' ells hagués brillat en la esposició de la capital. Lo bon resultat de la empresa encoratjá de tal manera als incansables anticuaris que la promogueren que, designat lo lloch ahont devian reservarse eixos fonedissos testimonis dels travalls de nostres avis, no se esperava mes que'l dia de termenar los comensats armaris, obra de un distingit artista catalá, pera obrir les portes del sagrari del avior, lo cobetjat museu de antiguitats. Mes si la tempesta no vingué del Gorch negre com solen les que tapan lo sol de nostre plana ja sortí de les escumentes aygues de Cadis y arribá aquí ab prou forsa, pera que la pedrega la fes aixaplugar als que ab ses feynes anaven reconstruint lo moniment, destinat á llegar als veniders los usatges de les fugides generacions. Si apres la nuvolada ha de aclarirse altre voltr 'l cel, altre volta també tornarán los infatigables trevalladors á bastir sa comensada torre, sens que 'l glas de l' indiferencia l' estove, valentme de una galana espressió de mon amich, en Francesh Masferrer, en una de ses mes valentes poesies.

Les representacions escéniques que vergonyoses se amagaven en los claustres dels caputxins ó desinvoltes se mostraven al mitj de plassa, lograren á principis de la centuria desenrotllarse ab mes formalitat en un lloch apropósit, que mes tart fou renovellat ab conciencia, pera ser al fi abandonat per un altre, digne baix tots conceptes de albergar com á temple del art les figures de Sakchespeare, Calderon y Corneille que degudes á pinzells vigilants son un de sos millors ornaments. Y es precís ferse cárrech que, com tot lo demés que demostra la poderosa llavor de vida de nostra ciutat se edificá tant bonich teatre sense subvenció de cap naturalesa y sols ab lo desprendiment de la entussiasmada majoría dels ciutadans. Digne de cridar la atenció es que, ab sols dos anys de vida se han estrenat en ses taules unes set produccions, totes catalanes, algunes en tres actes, originals de montayans ingenis, si no es una del afamat Pitarra no representada en lloch mes.

Ab tot aixó y altres empreses que callo dignes de tota llohansa, mes conegudes de lo que permet la vigatana modestia que, enemiga de la fressa tal converteix eixa virtut en falta; remembrant los fruyts de la associació, tant estesa avuy dia, se ajuntaren uns quants afectats á les lletres pera fundar un cercle que ab son paternal mantell debia donar abrich al primers cántichs del naixent *Esbart*. Lo viu recort de la colosal figura de 'n Balmes los entussiastes himnes de 'n Ribot y Fontseré, les aislades esparses del malaguanyat Oms y la robusta y vivrant poesia catalana d' en Camprodon que mes de quatre vegades habia ressonat en les sales del cercle, deixaren prou espurnes pera encéndrer en una munió de cors sensibles la flama, que sempre mes ha cremat en l' altar de la ciencia y que vulga Deu no se apague may mes, fins que 's barrege ab la que ha de purificar lo mon, lo dia en que se aturi 'l rellotge del temps, pera comensar 'l de la eternitat. Altres noms insignes podria afegir als de eixos compatricis que han vingut ab sa fama á alterar la inocenta tranquilitat del nin, omplint son magi de fantasmas y son cor de falagueres il-lusions. Dotze anys ha que la juventut ausetana ha vist naixer eixa crestallina font, ahont apagar la set que abrusa á tota ánima, que gelosa de la ciencia vol arrencar á la naturalesa los secrets de ses desconegudes maravelles; y á son fecundisant regalló ha vist brotar y creixer los campions que en afamades lluytes han conquerit llorers, que han omplert de flayre nostra plana.

Lo dia 16 del passat Novembre, mes d' un centenar de persones de lo mes triat de la població omplia la sala de sessions del Cercle literari, en celebració de la aubertura de la casa que se estrenava. La vida de la societat habia comensat tant animosa com modesta, y just era que la blanca vesta de ses parets, símbol de sa infancia fos cambiada, sino per luxosos domassos per ornaments dignes de les ares de una deesa. Seguint la molta gent que per ses sales passejá podrem donarhi una ullada, pera fenshe compte de lo que 's. La de sessions forma un cuadrilatre de elevada altura, corresponent per complet á sa capacitat, de unes 150 persones. Un rich floró penja del sostre que acaba ab una cornisa, voltada de un fris acertadament pintat, guardant perfecta armonía ab les parets cubertes de daurat paper en qual fons brillan les dos portes de cada costat, folrades de vermell panyo, enribetat ab abundó de bordonets d' or que forman elegantissims dibuixos. En un cap, col-locat sobre dos grades encatifades, un cortinatge-dosser de vellut deixa ressaltar una tela rodejada de un riquissim march, ahont se destaca l' imatge del estrenuo Balmes, obra y present del distingit artista barceloní, en Manel Amell. Quatre palmatories del mateix nombre de llums derraman una trencada claror que atravessa elegantíssimes bombeles de ambar, donant un tint mes majestuós al conjunt. Auberta una de dites portes apareix en primer terme la Biblioteca, veyentse mes lluny lo saló de lectura de periódichs y acabantse ab l' arxiu que te al costat la secretaria. Paralela á les tres primeres pesses nomenades, corre una galeria que dona al jardí, no aparellat encara. Si alguna cosa hi ha notable entre lo citat es la Biblioteca, de un efecte que sorprent agradablement. La forma de un proporcionat octogan, realsada per la distribució de llibreríes y aubertures, alternativa y exactament col-locades, li donan un ayre de novetat no comú. Les mampares que donan pas á la sala de sessions y á la de lectura en lo sentit de sa llargaria corresponen á las ja descrites de la pessa inmediata, encare que ab diferent dibuix, essent les altres dos distintes y corresponents á les foranes de la galerí . Les sis llibreríes, simétricament interposades, del estil puríssim, basat en la recta que es lo dominant, sino l' única que campeja en la estancia, casi despullades de tot ornament, son una mostra acabada de originalitat y senzillesa. Uns filets negres, destrament combinats fan ressaltar lo color natural de la fusta y, coronades ab las testes de celebritats espanyoles que designen les materies en elles contingudes han de aparallarse alternativament ab los cortinatges que estan destinats á cada una de les portes. Se estent al mitj una bonica taula

rodejada de catorze cadires folrades de vellut d' Utrech y de la qual pujan en bronsejades columnes quatre llums de gas, que fan ressaltar lo brill de la pintura del sostre, executada com la de la sala gran per l' inteligent pintor n' Albert Garriga. Uns 1,500 volums omplenan les lleixes del sis referits armaris, podent citar entre 'ls autors que contenen desde S. Tomás, fins á S. Ligori, desde Hipócrates fins Boerhaave, desde Pascal á Nicolás desde Montesquieu á Jovellanos, desde Junej á Lamartine, desde Lesage á Víctor Hugo, desde Mariana á Thiers. Ab lo que 's pot deduir es escullida la colecció, y llarga filera de noms illustres podria afegir pera demostrarho, si me ho permetés lo carácter de mon trevall. Passem de llarch y donant una vista al saló de lectura, ahont hi trovarem un reguitzell de periódichs de tots los colors ab notables revistes y alguna il-lutració, deixarem l' archiu verdader magatzem de diaris y la secretaría, apropósit arreglada y atravessant lo jardí podem fentse compte de lo que al estiu pot ser á la claror del gas que ha de enllumenar ses glorietes y torratxes. En un de sos costats despres de una saleta que dona á l' altre banda de la de sesions, un elegant billar serveix als socis tant de divertiment com de exercici gimnástich. Seguint lo corredor de la mateixa part se deixan á la esquerra dos pesses, no utilisades, pera surtir á la de entrada á la cual correspon l' ample escala, magestuosa per l' alsada de son sostre. Fins aquí hem repassat una de les parts en que 's pot dividir l' edifici y que 's la mes important, atés á lo que está destinada. Mes l' altre que surt á un dels carrers de mes tránsit de la ciutat es la que serveix de esbarjo, quan un, cansat de entregarse á les mentals tareyes, vol donar una estona á la familiar conversa. De les quatre sales que tenen cinch balcons conté la primera son piano que brolla continuament armonies, arrancades per l' inspiració de alguns aficionats que mes de quatre voltes han donat proves de sa inteligencia. Provehit son repertori ab célebres partitures que fora llarch enumerar y ab escullides pesses, nos fan recordar agradablement la sublimitat ó sentiment que á doll han vessat los grans mestres en l' art musical. Un delicat paper vert, adorna la sala que en cada plafó deixa ressaltar les estampes de Rossini Meyerbeer Gounot Mozart y Bellini. Nons detintrém en parlar de les altres sales restants que tant ben adressades com aqueixa, encare que ab diferent sentit, serveixen, pera rebrer la primera, y les altres dos pera los distints jochs que, permesos per la societat y estrictament reglamentats, son un poderós medi pera passar be 'l temps, en que 's reposa de les cotidianes fatigues. Res hi falta per lo relatiu al café, ab tots sos adherents y es grat al esperit, despres de refeta la part material fugir del soroll pera retirarse á la Biblioteca á dar son past á l' ánima, ab una plana de Calderon ó de Guizot, ó sentarse de quan en quan á escoltar interessants discursos é inspirades poesíes. Y pus que de assó parlo, ja es hora que, almenys de correguda, conti á mos pacients lectors que fins aquí han arribat y á qui Deu beneeixi per haber sentit tan de bon grat noves de ma patria la academia de comensament que 's feu lo dia 16 ja citat. La cobla del Ajuntament amenisá 'ls intermedis que deixaren los importants trevalls que 's llegiren, un dels quals fou lo del Sr. President en Benet Baquero, á qui tan deu lo Cercle, alusiu la festa. Lo jove, metje en Joseph Salarich probá ab forsa de rahó la necessitat de l' existencia de les societats com la nostra, pera posar una resclosa á la torrentada de les passions. L' il-lustrat patrici en Joaquim Ferrer, capitá de administració militar, disertá en un pulit discurs sobre 'l dret de associació, despedintse de nosaltres ab paraules que, surtides de un cor, brollant de sensibilitat y amor pe'ls llochs que l' han vist naixer nos feyan pensar en les vetllades de Madrid, quan recitava les sublimes poesíes que se apagaven en los llavis del malaguanyat Monroy. No 's sentí ab menys de gust lo tant acertat com erudit discurs del aferes, en Joan Seguí que tenia per objecte la educació de la Joventut, pera la qual tant ha trevallat, contribuint un jorn també á la fundació del Ateneo de Mahó sa nativa terra. Los partidaris de nostre materna llengua, pogueren assaborir les belleses de una poesía de n' Martí Genís, llegintne altre també de catalana en Joseph Serra y Campdelacreu que ja han tingut ocasió de coneixer alguns amichs de eixa capital. Lo penúltim dels referits acabá ab un parlament tant al cas que deixá satisfets á tots los que habian assistit á la festa, quedant tothom ab ganes de que 's repetissen tant agradables vetllades.

Si be los constats llegidors de *la Renaixensa* saben donar tota la importancia que mereixen á les noves, que per medi del periódich á ells arriban, de les localitats que no tenen la sort de anomenarse de primer ordre, ja perque la naturalesa se 'ls ha mostrat avara de sos dons, ó la corrent del sigle no ha empengut les rodes de sa industria, tal volta trovarán colors massa vius en mon llenguatxe, mes com no crech haverme apartat, en res de la veritat, ab tot y mon amor á la ciutat de Vich, y com per altre part comprenen perfectament lo valiment histórich de les tradicions y los dolsos esbarjos de l' ánima, no puch fer mes que convidarls á que 'ns fassen alguna visita pera ab son tracte aixamplar lo camp de nostres coneixements, ab lo qual podrán convencerse de que si no se ha tingut á mans vessades lo marbre y lo cedre se han utilisat los materials que dona 'l pais, suplint tant l' utilitat al luxo, com lo gust á l' ostentació.

X. Y. Z.

NOVAS.

«*De Sant Pol al Polo Nort*» dú per títol una producció monstruosa estrenada darrerament en lo Teatro del Circo. Sembla impossible que hi haja públichs que s' avinguen á esser enganyats d' aytal manera, y autors que per una miserable ganancia 's presten á enganyarlo, *executant* al ensemps al art, al bon sentit y fins á lo decencia.

Lo llibret de l' obra es un raquítich gastament del ingeni. Llenguatje de dona de mercat, tipos payassos, argument pueril y deslligat, tot axó unit ab la música presa dels grans autors, com si s' hagués volgut profanarla, y ab un luxo de *misse en escene*, pocas vegadas vist en nostras taulas, constitueixen la píldora daurada que 'l públich s' envia, per alló que digué y no cumplí el gran Lope de Vega:

«*Lo vulgo es neci, y ja que paga es just*
parlarli en neci pera darli gust.»

Tant sols una cosa sentim nosaltres y es que l'obra estiga escrita en catalá, y que hi haja en nostra Ciutat un teatre que no solzament ampare, sino que inverteixi grossas quantitats en produccions fillas de la demencia literaria, del robo y la profanació musicals, y de la sensualitat bordellenca mes desenfrenada.

—

La comissió general espanyola encarregada de promoure la concurrencia de l' Esposició universal de Viena de 1873, ha encomenat á nostre paisá lo distingit mestre En Candi Candi, la remisió á dit certámen d' una colecció de cants populars de la nostre terra.

—

Lo reputat escriptor En Joaquim A. d' Alcántara, está escribint un nou drama catalá, titolat: *Los comediants*.

—

En lo prócsim dilluns se obrirá á la nit una exposició artística en lo carrer dels Escudellers y en la tenda que graciosament ha cedit lo senyor Monter pera que pogués realisarse un propósit que no podém menos de llohar, com tot lo que sia en foment del art en nostra pátria. Esperém que la novetat dels cuadros, deguts molts d' ells als principals artistas de Barcelona, assegurarán una numerosa concurrencia.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa Catalana, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 1 de Janer de 1873. Núm. 23.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.		Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.	Rambla de Sta. Mónica, n.º 11, baxos.	Los subscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . .	12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

Los Reys d' Aragó y la Séu de Girona: per *Fidel Fita.*—Novas inéditas d' alguns eclipsis y cometas apareguts en Barcelona y de certas profecies indubitadas de S. Vicens Ferrer: per *A. Balaguer.*— Cansó de Nadal (Poesía): per *M.*—Fullas de llor: per *Modest Vidal.* — Lo Monastir de las Medas: per *J. Pella y Forgas.* —Las joyas enmatllevadas: per *F. Manel Pau.*— A ma germana Dolors (Poesía): per *Emilia Palau.*— Breu compilació de les coses que necessarias son als sacerdots que an cura de ánimes: per *Teodoro Creus.*—Rondalles vulgars per *J. Riera y Bertran.* — Novas.

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

XLIII.

Senyoría feudal de la Pia Almoyna (1) sobre l's homens de Vérgens.

1) *Acte del* 29 *Abril* 1472. *Reclamacions del Cabildo y de don Juan Margarit abat de Amer* (2) *contra lo noble Dalmau de Rocaberti regent de la baronía de Vérgens.—Fol.* 167 *a.*

Die mercurii, XXIX aprilis, ad instanciam prepositi elemosine, licet esset festum sancti petri martiris (convocavi capitulum); in quo fuerunt omnes qui supra, excepto jo(hanne) olius qui recesserat. In quo proposuit gravamina que inferebantur per nobilem dalmacius de rupebertino, Regentum baroniam de virginibus, hominibus elemosine cogendo eos ut *sequerentur ipsum ad bellum et sub ejus vexillo.* Et ibidem fuit lectum privilegium exemptionis commune omnibus hominibus ecclesie; et ideo fuerunt aliqua deliberata ad justificationem ecclesie et capituli, et emanate epistole ad eum et ad R(everendum) abbatem de Amerio qui fraternali affectione excitaverat nos ad defentionem.

2) *Acte del* 2 *de Maig. Satisfaccions fetas al Cabildo.—Foleo* 167 *b.*

Die sabbati, secunda madii, ad instanciam vener(abilis) prepositi elemosine tenuimus capitulum, premissa vocatione per puerum, sicut fieri solet aliqu(ando) et eciam viva voce post offertorium. Et fuerunt in capitulo omnes d(omi)ni de quibus supra, excepto jo(hanne) olius qui erat absens. Et ibidem fuerunt lecte responsive littere nobilis dalmacii de rupebertino, ex quarum lectura fuit visum quod dictus nobilis non intendit prejudicare aliquid ecclesie, et si contingeret eum errare, in hoc submittit se ecclesie et honor(abili) capitulo, cujus judicio protestatur se velle stare, etc.

XLIV.

1) *Acte del* 5 *de Maig* 1472. *Provisió dels* TERSOS (1). *Dret de bolla y sagell. Valor del pacifich de or.—Fol.* 168 *a.*

Die martis, V madii, intravimus capitulum in quo fuit lecta *provisio* de qua tociens scripseramus g(abrieli) jo(hannis) presbitero de capitulo et michaeli vitalis secretario (2). Et accepimus quomodo d(ominus) Serena secretarius (3) voluit pro labore suo quinque flo(renos(monete currentis et unum regale argenteum *pro registro;* et istam summam opportuit mittere dicto gabrieli jo(hannis), ne creditum amitteremus, per proprium famulum. Et ita *hodie* recepi ab anthonio traver, substituto anthonii corbera levatoris arreragiorum; et per medium geraldi pug organiste eos misi, s(eu) dicto geraldo in presencia dicti traver tradidi ut mitteret per suum nuncium; et ita scripsi in libro r(ati)onum dicti antonii; et ut in futurum concordet partita sua cum libro capituli, hic eciam memoriam feci. Et est verum quod in eodem capitulo dictam provisionem, prout decuit, tradidi p(etro) vedruna ferialerio ut eam custodiat, et inde fieri faciat *copias aucthenticas,* vel *vidimus,* pro illis quibus nec(essari)a erit copia *expensis* eorum. Pro sigillo dicte provisionis scripsit dictus g(abriel) jo(hannis) quod dictus michael vitalis in vim litterarum honor(abilis) capituli fecit ditam vel bistraxit prothanotario *quinque pacificos auri,* s(eu) *quinque libras;* et quia adhuc non solvimus, scripsi dicto gabrieli ex parte honor(abilis) capituli si poterit aliquid deducere, quia attento quod dicta provisio est de justicia secundum ejus lecturam, et quia signata et visa manu cansellarii Regii, non excedit taxiam s(olitam) X s(olidorum).

(1) Dos *Almoynas* radicavan en la gerencia del Cábildo: la del *vestiari* ja referida (docum. VI), y la del *pa* fundada en l' any 1287 per Mossen Pere Barcelo Prevere de Palafurgell. Sobre la primera recau lo titol del Acte, com ho demostra lo docum. I. No obstant, també la del pá senyorejava en Vérgens.

(2) Cf. docum. XXIV.

(1) Dada en Figueras als 25 de Abril, é inserta en altre provisió reyal del 1 de Setembre que donarem en lo document.

(2) Del Cabildo.

(3) Del Rey. Ho havia sigut de la reyna Juana. Cf. docum. VII, X, XI.

Digitized by Google

2) *Acte del 6 de Maig.* Lo mateix assumpto. *Convocació del Parlament de Girona ab data del 25 de Abril.—Fol.* 168 *a, b.*

Die mercurii, VI madii, feci vocari anthonium traver collectorem arreragiorum; et mandavi sibi facto jam verbo *eri* in capitulo, quod solveret bernardo sempso mercatori C s(olido)s pro sigillo *provisionis terciorum*, de qua fit mencio supra, die proxima, quia sic scribit vener(abilis) michael vitalis secratarius michi cum sua *epistola in formam cambii*; dando sibi formam quod dictam *litteram cambii* a dicto bernardo sempso mercatore recuperet cum subscriptione sua, cum qua confiteatur se recepisse a me dictam quantitatem per medium dicti anthonii traver, sive quitantiam ad partem.

Eodem die non intravimus capitulum; s(cilice)t, quia *ego* acceperam *patentes litteras convocationis parlamenti a regia magestate*, convocavi d(omi)nos de capitulo in choro post 3am in *intervello* (1); et ibidem fuerunt lecte dicte littere et ordinatum quod *registrentum in isto libro* capituli. *Super* vero *electione sindici* retinuerunt deliberationem, et maxime ex quo convocatis fit in presenti civitate. Tenor vero litterarum est tenoris sequentis.

Don Johan per la gracia, etc.

Als amats nostres los Canonges e capitol de la seu de Gerona salut e dileccio.—Per donar total repos en aquest principat, e per coses que redunden gran servey nostre e benifici del dit principat, havem deliberat *tenir parlament general* als habitants en lo dit principat *en la Ciutat de Gerona*; a la celebracio del qual *lo primer dia de juyn propvenidor* ab la present assignam. Per ço vos diem, pregam e exortam que a la celebracio del dit parllament siau o tremetau vostre sindich procurador en lo loch e dia per nos assignats; car, plasent a deu, lo dit dia nos serem personalment.

Dat(es) en figueres a XXV dies de Abril en lays de la nativitat de nostro senyor Mil CCCCLXXII.

Rex J(ohannes).

In itiner(um) XIIII$_0$.

A la marge escrigué lo Dr. Alfonsello: «*parlamentum generale gerunde*».

XLV.

Nous estatuts, privilegis reyals, estat y arquitecto de la fàbrica de la Séu.

1) *Acte del 9 de Maig* 1472.—*Fol.* 168 *b.* 169 *ab*, 170 *a.*

Die Sabbati, VIIII madii, instante michaele alrra procuratore fabrice, intravimus capitulum, in quo ipse portavit unum *librum antiquum in quo* erant scripte intrate et exite ipsius fabrice. Quibus visis et discussis fuit visum quod dicta fabrica debet in multis reformari; quia notorium est quod emolumenta dicte fabrice non sufficiunt ad onera ordinaria ipsius fabrice; et sic infertur quod minus potest sufficere ad *extraordinaria, que consistunt in operando vel persequendo fabricam, in sustinendo tectum ecclesia et claustri, in reparatione singulorum que quotidie occurrunt necessaria.* Fuerunt ergo facta aliqua apunctamenta.

Primo, quod singulis mensibus videantur intrate et exite; et deductis prebendis pro extraordinariis oneribus et aliquibus emolumentis pro anniversariis, totum residuum dividatur inter creditores per *solidum et libram*, sicut observat civitas gerunde et plures alii; quia fabrica non tenetur ultra quam facere possit, deducta porcione ne egeat pro occurrentibus necessitatibus in quibus est fundamentum et super quibus fundata est fabrica dicte ecclesie.

Secundo, quod fiat *generalis prohibitio nuptiarum clandestinarum*, pro quibus fabrica recipit pro quolibet qui intervenit sponsalibus de presenti 1 s(olidum), pro sponso 1 s(olidum), pro sponsa pariter 1 s(olidum). Quo facto, eligantur aliqui presbiteri per *archidiaconatus* (1); et sic fiat magna diligentia, quia major pars emolumentorum in hoc precipue concistit.

3.°, quod ponantur bassinerii per omnes ecclesias civitatis et diocesis; et, si fieri possit, eligantur boni presbiteri quibus facile erit tenere de proprio unam *bateam argenteam* pro bacino (2), vel ad minus provideatur omnibus de bacino. Et quia Regia magestas multum tenetur *fabrice, que* in multis fuit dampnificata in prima obsidione comitis de pallars (3) *en vidrieres, ferrades* ho *rexes, en pedres de gran valua* occupades pro necessitate guerre, pro quibus S(erenissi)ma Regina q(u)o(ndam) uxor sua, devotissima hujus ecclesie (4) mandavit in suo ultimo testamento de bonis suis fieri emendam usque ad certam summam, et in aliis usurpationibus reddituum et bonorum que erant in domo dicte fabrice, et in plumbo, et aliis de quibus nemo potest dare veram informationem: fuit deliberatum quod supplicetur Regie celsitudini quod in vim privilegii concedat illam immunitatem bacineriis civitatis et dioc(esis) et extra dioces'm que fuerant concessa per S(erenissimam) Reginam mariam ad biennium; et si major obtineri possit fiat diligencia prout obtineatur in vim privilegii perpetui.

Quarto, fuit ordinatum quod fiat executio pro annatis omnibus de civitate et diocesi, prout asperitas temporis patietur; ita quod valentes bene solvere integriter et sine delet(ione) solvant. Qui non pot(est) solvere X s(olido)s solvat X d(enario)s quolibet mense; et sic fiat prosecutio quinterni incepti per anthonium laurencii et al(terius) magna diligentia; quia in hoc est tota vis et fundamentum fabrice. Et quia fuit in dubium revocatum quid debeant singuli solvere pro annata: fuit visum aliquibus, secundum morem antiquorum quod solvant IIIIor s(olido)s pro libra ex vero valore fructuum unius anni, prout curia romana servat; quia in vero valore non computantur distributiones, sed omnia alia emolumenta, que sunt de massa, prout sunt decime, primicie et ceteri redditus. Aliquibus visum est quod procurator fabrice debet sibi motum an(nataru)m informare secundum ordinem dominorum de capitulo qui taxati sunt singuli ad solvendum per mortem pro qualibet prebenda XX libras, et sic medi(et)atem prebende unius anni, cum sit *verus valor* bono tempore *XL librarum* totus valor integre prebende. Ex quo sequitur quod nemo potest arguere procuratorem fabrice si a quolibet benificiato exhigit medietatem fructuum; et quidquid minus exhigit, destruit statum ecclesie et fabrice. Q(uo)n(iam) prebende vaccant per viam libere permutationis

---

(1) En lo *intervalo*, ó espay de temps que hi ha entre la conclusió del cant de la hora de tercia y la missa conventual ó capitular que també s' deya *missa de Santa Maria.* «*Intervello*», y no «*interrallo*» diu l' Acte.

(1) De Ravós, Besalú, Ampurias y la Selva, corresponents als quatre primitius comtats de la provincia.

(2) Los catalanistas notarán aquest exemple de la propietat de las paraulas *batea* y *bacina*.

(3) Cf. docum. I.

(4) «En 1467 la misma reina Dª Juana mandó dar principio dentro de aquellos muros (de la torre Gironella) y al oeste, á una fortaleza sobre cuya puerta habia una inscripcion que el P. Roig afirma haber leido, y decia asi: «*Aquesta obra maná fer la Senyora Reyna Donya Joana Enriquez. Comensá la dita obra lo any* M.CCCC.L.X.VII.» GIRBAL, *El Eco de Gerona*, año I núm°. 4.—D.ª Juana morí en 14 de Febrer de 1468.

Digitized by Google

sine pensione, (et tunc) solvuntur tres libre t(antu)m; si vaccant per resignationem interveniente pensione, solvuntur XX libre, sicut si per mortem vaccaret; et sic a simili servetur in beneficiis curatis et simplicibus. Fuit eciam dubitatum si debet exhigi *fabrica* secundum valorem antiquorum librorum: fuit visum quod *nec cum antiquis*, quia plura beneficia de novo erant creata et instituta sunt, et aliqua diminuta et alia reformata; nec eciam cum *novissima manifestatione verorum valorum abbatum sanctarum crucum et vallis digne*, quia *illa* fuit minus equa extimatio verorum valorum, quia aliqui cupientes permutare sua beneficia non erubuerunt longas facere manifestationes, similiter et alii *minis et terroribus censurarem* voluerunt acquiescere comissariis, et sic per *eam* non poterunt haberi indubitata informatio; sed partim ex antiquis, partim ex novissima, partim cum informatione que haberi poterit in actu vaccationis tam ex juramento beneficiatorum (quam) et aliis circumstanciis, faciat debitum cum cautela.

Fuit eciam ordinatum quod omnino exhigat rationem ab omnibus collectoribus jurium *nupciarum* et ab omnibus bassineriis; et quod omnino exhigat a quolibet de capitulo quolibet mense V s(olido)s dividendos 2m formam ordinationis de qua supra in isto libro folio CXXXXII. Al(ias), nisi adm(on)i(t)us docuerit de diligentia executionis usque ad secundam litteram exco(mmunion)is, cedat oneri suo, quia al(ias) fabrica non posset sustentari.

Fuit preterea ordinatum quod dictus procurator faciat *copiare omnes indulgencias ecclesie, et mittere* omnibus bassineriis tocius diocesis, et extra si contingat eos poni extra diocesim; ut sic valeant dicere bassinerii petendo elemosinas seu questum faciendo: «hodie lucratur unusquisque talem indulgentiam»; et scribatur curatis quod hoc publicent in suis ecclesiis in IIIIor annalibus et precipuis festivitatibus, ut sic fidelis invitentur ad dictas indulgentias. Si autem contingat nos ponere bassinerios extra diocesim, de licencia episcoporum poterunt omnes fieri participes, et forte sine licencia eorum illarum omnium fient participes quia obtente sunt a romano pontifice.

Fuit eciam apunctatum quod dictus procurator fabrice faciat executionem p   sive omnes dignitatum *emparas* impetrando contra redditus absencium, vel faciendo moneri per litteras monitorias quoscunque presentes. Sed contra d(ominum) ep(iscopu)m utatur compensatione quamdiu aliquid recipiat a procuratore fabrice; postquam vero omnem pensionem transtulerit ad *beneficiatum sancti pauli*, suplicationibus instet, et litteras missivas a I p(aternitatem) suam a capitulo petat; et omnem diligentiam adhibeat ne omissio pre'ati trahatur a subditis in exemplum.

Preterea, eciam fuit deliberatum et sibi consultum quod, sicut *thezaurarius omnia jocalia et bona* que tenentur sub sua custodia *inventariavit* et descripsit, prout *sua manu* scripsit in presenti libro folio CVII supra cum sequentibus (foliis), quod parimodo idem faciat ipse procurator et manu sua rescribat in presenti libro, et custodes compellat recognoscere inventarium de omnibus que apud eos stare et esse consueverunt, taliter quod amodo provideatur indempnitati ipsius fabrice, que a toto tempore guerre citra fuit male tractata, et quasi sine speciali defensore proptes indispositionem dicti quondam anthonii laurencii.

Demum eciam fuit ordinatum quod dictus procurator faciat renovari omnes intratas dicte fabrice, et eciam omnia onera ejusdem reducere ad observantiam hodiernam; quia plura leguntur in libris antiquis, que fuerunt moderata et renovata, et maxime de custodibus. Quantum vero ad C s(olido)s, qui dantur thezaurario donec unio capellanie de *mayano* quam hodie obtinet vinyoles fuerit sortita suum effectum, fuit visum quod omnino procuret quod dictus thezaurarius per viam arrendamenti solvat; aliquid, aut al(iter), procuret quod viniat juridice ad manus dicti thezaur(ar)ii ut sic aliquo tempore fabrica relevetur a dicto onere C solidorum.

2) *Acte del* 30 *Maig.—Fol.* 173 *b.*

Fuit deliberatum et concordatum cum magistro augustino, *magistro operis seu fabrice*, quod dentur sibi VII libre, et faciat finalem apocam fabrice computatis et admissis V l(ibris) quas sibi consignavit capitulum anno preterito, VI junii (1).

XLVI.

Lo Parlament de Girona (2).

1) *Acte del* 31 *de Maig* 1472. *Lo refetor del Cabildo designat per sala del Parlament. Situació del trono del Rey. Son elegits sindichs del Cabildo lo Dr. Juan* Dezlor *y lo* Dr. *Andreu Alfonsello.—Fol.* 173 *a.*

Die dominica, ultima madii post vesperos, quia instabat necessitas parlamenti pro die crastina, et quia acceperamus quod Regia majestas mandabat fieri *porrogationem ad Vjunii* ex certis justis causis, quia erat locus eligendus et deputandus *principalis propositionis* (3) *et parlamenti*, quia ubi fiet porrogatio fiet Regia propositio,—ideo honorandi d(omi)ni, capitulum, conformantes se oppinioni R(everendissi)mi d(omi)ni ep(iscop)i, cui visum est quod *locus refectorii*, si abilitetur, est magis ydoneus quam aliquis alius locus ecclesie,—ideo, adherendo oppi(nioni) R(everentie) sue, fuit conclusum: quod *bene elegit et bene cogitavit de loco*; hoc adjecto quod *tronus Regius*, sive solium, cituetur et collocetur in capite ipsius refectorii *versus circium* ad partem que est prope canonicam; et quod claudatur canonica (4) et porta domus mee et alia porta que respicit claustrum; et quod cansello claudatur in alio capite ubi est capella beate virginis, remanentibus inlesis portis claustri et gradarii qus itur ad domum ardia(chona)tus olim de bisulduno.

Et post predicta fuit visum quod ex quo porrogatio est cras fienda quod eligendi erant sindici qui intervenirent in dicto parlamento pro honorabili capitulo. Et statim, precedentibus jam tractatibus, fuerunt electi d(ominus) jo(hannes) de lauro decretorum doctor sacrista secundus et *ego* an(dreas) alfonsello archidiaconus bisuldunen(sis) per *viam sancti spiritus* et nomine discrepante.

2) *Acte del* 1 *de Juny.* Primera *y última sessió del* Parlament. *Protestació dels convocats contra la informalitat del Rey.— Fol.* 174 *a.*

Die lune, prima junii, non intravimus capitulum propter ocupationem parlamenti, in quo fuerunt *de utroque brachio, seu statu*, in loco preparato et ornato pannis et scamnis prout decebat, hora IX ante meridiem. Quibus convocatis et sic presentibus, magnificus d(ominus) *gabriel de la via* electus Regens cansellariam et d(ominus) michael fage, et uterque *in solidum* habentes comissionem ad porrogandum dictum parla-

(1) Cf. docum. XXXI.
(2) Cf. Doc. XXXVII, 3; XLIII, 2.
(3) Val dir *proposició del Princep, ó Rey*. Tres dias antes, *devant ell* havia D. Juan Margarit celebrat l' offici del Córpus en Peralada.
(4) En los claustros prop de la porta que ix à la muralla s' veu encara la inscripció de la *Canonja* ó casa canonical, á que l' Acte s' refereix.

Digitized by Google

mentum, exposuerunt in presencia omnium qui presentes erant causam absentie S(erenissi)mi d(omi)ni n(ost)ri Regis, quem opportuit facere commissionem eis directam propter *ingressum gallicorum*. Quam legi fecit per discretum p(etrum) de bagudano notarium locumtenentem prothanotarii. Qua lecta, convocati traxerunt se ad partem, et pecierunt copiam per *organum mei* cui fuit comissum. Fuimusque protestati de absentia dicti S(ereniss)mi d(omi)ni n(ost)ri Regis, *pulsante semper simbalo majore* prout solitum est fieri; emittendo generaliter protestationes solitas; hoc adjecto, quod eas dare possemus in scriptis. Ipse vero d(omi)n(u)s de la via elegit de consensu dicti d(omini) michaelis faga quod *solus procederet*, quia secundum constitutiones ex pluribus nominatis vel nominandis per cansellarium vel vicecansellarium *unum* t(antu)m potest eligere *regentem* d(omi)n(u)s Rex, *qui* tenetur juramentum coram ma(jesta)te sua prestare. Et sic ipse solus porrogavit ad diem *veneris proxime sequentis*.

Eodem die, dicti convocati hora tercia post meridiem convenerunt coram dicto d(omi)no gabriele; et in posse dicti baguda et nicho(lai) roca obtulerunt cedulam in vulgari: «*los convocats*» etc.—Que in effectu continent deffectus generales comissionis et protestationes que fieri solent in prin(cipi)o curiarum vel parlamenti. Quo facto, recessimus expectantes regium adventum.

FIDEL FITA.

NOVAS INÉDITAS

D' ALGUNS ECLIPSIS Y COMETAS APAREGUTS EN BARCELONA Y DE CERTAS PROFECIAS INDUBITADAS DE SANT VICENS FERRER.

Sr. Director de LA RENAXENSA:

Molt Sr. meu; un natural gaudiment sentí, com á entussiasta de las investigacions históricas, quan, aprés d' haver publicat en la il-lustrada revista comesa á sa direcció, altre dels documents que composau mon aplech, vegí havia felisment, donat ocasió, á lo savi Dr. Mn. Fidel Fita, de fernos coneixer duas eruditas series de las *actas capitulars de la Seu de Girona*, escritas per lo Dr. Alfonsello en lo XVé segle. Llegint ab constancia los articles deguts á la col-laboració d' aquell eminent Prebere, desde llur comens, me cridaren diversas voltas una marcada atenció, que cresqué molt mes al repassar l' altre jorn l' acta (document XXXVI) contenguda en lo nombre 20 qui correspon al 15 de Noembre prop passat, y ab ella los datos astronómichs qu' inclou y las pocas pero mesuradas consideracions que la segueixen. Uns y altres me recordaren qualques *apuntacions* recullidas de molt ans y cert *document* que conservo, de tot lo qual n' hi trameto copia ab lo únich intent d' afegir una pedreta, per petita que sia, al lloable monument de mes adestrada ploma.

Son aquelias, las que subregueixen, extretas dels Dietaris y altres llibres manuscrits recóndits en lo arxiu municipal d' esta Ciutat (1) per las quals se vé en coneixement de l' ocurrencia en la mateixa de divers eclipsis de sol y lluna y del cometa del any 1456 qu' havent ja aparegut avans en 1378, observá aprés en 1682, l' astrónomo inglés Halley pero, ab sentiment ho dihem, del cometa de 1471 y 72, objecte primari de nostre intent, ni la menor nota n' havem vist, malgrat y la diligencia que hi posárem.

«Dimecres 16 de Setembre 1354, poch apres de las tres horas fou *Eclipsi del sol*, que durá cerca mitja hora». (Bruniquer: Rúbrica. t. 3. cap. LXXII).

«Divendres á 7 de Juny 1415, cerca lo fi de la quinta hora apres mija nit fou *Eclipsi del sol*, que durá cerca mija hora.» (Bruniquer id. id.)

«Dijous á XXVIIII del dit mes (Agost del any 1448) Aquest die entre VIIII e X hores de die fou *eclipsis de sol*, en tant que no perdé tota la claror, empero la sua claror se engrogui, e durá per alguna pausa.» (Dietari de 1446 á 1452, Bruniquer, Rúbrica, lloch citat y Comes, Libre de coses assanyalades lib. 1.er cap. 62.)

«Dimecres á XVIII de Juny del any M.CCCCLVI fonch fama per la present Ciutat que en lo principi del present mes vers levant fonch vista en la matinada per molts e per mi (1) entre una e dues hores passada migenit *una stela o cumeta* lançant alguna claror de lum fosquet qui se stenia al davant de ella á parer humanal be IIIes o IIIIe canes.

Apres á XV e XVI del dit mes present fonch vista *la dita ó altre stela o cometa* consemblant entre VIII e VIIII hores intrant la nit entre ponent e tremuntana.» (Llibre del ceremonial ó de sollemnitats etc. avans ters, y ara primer que compren del any 1424 al 1456, fol CXCII retro, constant ab iguals paraulas en lo Dietari de 1452 á 1457, en lo dit Libre de coses assanyalades de Comes, cap. 81 del lib. 1.er y en Bruniquer, Rúbrica, lloch citat.)

«Dimarts á XXIII del dit (Juny del any 1461). Lo dit dia etc. E lo dit dia fou *eclipsi de la luna*.» (Dietari de 1457 á 1462.)

«Divendres VIII (Noembre del any 1577). En aquest dia apparegué *una cometa cabelluda* de una coha cabelluda que la coha tirava entre levant y migjorn. Placia á la divina magestat.» (Dietari de 1562 á 1579.)

«Disapte á VII (Mars del any 1598). Dit dia hi hagué *Eclipsi en lo sol* entre les nou y deu hores de matí hi durá per spay de mija hora.» «Dietari de 1597 á 1602.)

«Dimecres á XII (Octubre del any 1605.) En aquest dia etc. Dit die á la una hora y dos quarts tocats hi hagué *Eclipsi del sol* molt gran perqué durá poch manco de miig quart, que lo die se torná tant oscur com si fora entrada de nit quasi al toch de la ave Maria apres apoch apoch vingue aclarirse. Deu nostre Señor nos vulla guardar de tot mal. Amen.» (Dietari de 1603 á 1609.)

«Dijous XVII (Noembre del any 1605.) Dit die en la nit se veren en lo Cel *uns grans senyals de foch*, que molts pronostican son mals senyals. Deu nostre Senyor nos do la sua gratia que es lo maior be que podem desijar. Amen.» (Dietari idem idem.)

«Dimecres a XII de dit (Maig del any 1706.) Aquest dia etc. Dit dia entre las nou y deu del mati *se eclipsá lo sol* quedant tot escur com si fos de nit vehentse les estrelles. Durá lo estar lo sol del tot eclipsat passat de un quart. Causá dit eclipse molt terror. Deu nos vulla donar sa gracia de deslliurarnos de sos influxos que de ordinari solan ser danyosos á la salut.» (Dietari de 1705 á 1708).

Lo document mentat en segon lloch forma part de nostra col-lecció diplomática y consisteix en certa piadosa narració extreta d' un translat en que Sant

(1) Nostre treball d' investigació no se ha contret á altres fonts qu' á las inéditas, escepció, empero, farem de citar que Don Florencio Janer publicá, anys enrera al parlar del codice catalá (M. S. de la Bib. nacional, P. 13) que conté uns «Anals de la Ciutat de Barcelona desde 1195 á 1480 «atribuhits á Boschá, la nova que 'ls mateixos aportan de l' aparició de 2 cometas en 1313 y d' un eclipsi de sol en 1431. (Museo universal—t. 5 p. 110).

(1) Lo scrivá del offici dels honorables racionals d' esta Ciutat, per qui era redactat lo «Libre del ceremonial ó sollemnitats e altres actes dignes de memoria» es lo narrador del fet.

Digitized by Google

Vicens Ferrer escrigué las profecías referents á lo qu' havia de succehir desde l' any 1443. Mémbranse en ella dos terratrémols, dos eclipsis de sol y un de lluna, a més d' altres diversos fets succehidors, qual desconegut text reproduhirém aquí no sols per la importancia biográfica y bibliográfica que respecte á dit Sant, com á escriptor valenciá, puga tal volta tenir, sinó principalment perque en vista de la forma y estil en que aparen dictadas las sobreditas profecías, puga judicarse quant bé asseverá lo P. Fita esser comuns als esperits d' aquell segle en que visqué lo Dr. Alfonsello, los pronóstichs de terribles mals, atribuhintlos als senyals extraordinaris que mostra la naturalesa en l' observancia de las lleys á que está subjecte. Empero nos permeterém adicionarhi qu' á més d' aquella en las anteriors (1) y fins en temps pus moderns, també han estat comuns (segons s' es vist en los apuntaments dalt copiats) semblants preocupacions. Aixó pareixerá estrany á la primera ullada, atés lo progressiu avansament de las ciencias naturals que son la llum descobridora d' alguns innombrables misteris vessats á doll per Deu en lo portentós palau de la vida, y posats, si aixís pot dirse, baix l' escarpra de nostra petita intel-ligencia; n' obstant, com l' home es per dissort assats egoísta, de tant afanyarse per son propi goig, de tant pensar ab ell tot sol, s' oblida de las demés criaturas regidas també per la ma de l' Omnipotent, y aytal oblit lo disposa á sentir en son organisme fortas y vehements impressions, quan lo sorpren qualsevol mutació de l' aspecte ordinari del firmament que li es visible, ja sia per l' obscuriment de la llum del dia, ja per l' aparició d' un estel quós ó cabellut, ó ja la d' altre desconegut planeta que se li mostri ab signes especials. Aixís es com uns fets que no se succeheixen *uniformes* sinó aprés de llargas centurias (2) l' hi han causat sempre cert reculliment en l' esperit, que junt ab lo recort de la sua petitesa, encara reduhida devant la magnificencia de las obras del Creador, son l' arrel d' ahont brotan las demunt ditas preocupacions per la temensa d' esdevenidors mals. D' eixas finalment naixen ab ajuda del domini qu' exerceixen en la intel-ligencia, mes de quatre sofísticas hipótessis, element constitutiu de l' astrología judiciaria.

Observat açó, passaré á transcriure lo *document* en que s' esplican las indicadas profecías de Sant Vicens Ferrer, essent á mon juhí indubitadas, car, si be atribuesch aquell paper, com á pertanyent al any 1448, y posterior á la mort de dit Sant (5 abril 1419,) me demostra l' autor, en tot lo que refereix, esserli contemporá.

«Jesus-Cristus. Com jo *Andreu martí* del Regne de Valencia partí de casa de mon para de la Ciutat de Oriola en edat de XXIIII anys venguimen en la Ciutat de barcelona en lany de la nativitat de nostre senyor *MCCCC vuyt* ventura me aportá quem matí em aformí ab mossen Ramon de blanes cavaller Majordom del senyor Rey en Martí de alta recordació he memoria hoynt un sermó del *sanct home Mestre vicens ferrer*. Mort monsenyor metím al cap que seguis lo dit gloriós prehicador. Fiuí sos dies en la Ciutat de Raynes (1) de bretanya ell havia en gran familiaritat un home de sancta vida del orde de prehicadors qui era del Regne de ffrança appellat *frare pere de viles* al qual lo dit Mestre viçens ferrer doná *un translat de les coses ques havien aseguir en lo mon qui començava del any MCCCCXLIII* (2) en que havia moltes maravelles quis comtava de la ubertura del terç segell que recomta sent Johan Evangelista en lapocalipsi (3) axí com dels perlats de la Esglesia dels princeps e dels seglars. E solament vos diré de les coses quis seguirán fins *l'any sinquanta quatre* seria molt larch e nom bastaria dos mesos á transladar lo. E solament transladi dels *terratrémols* qui comensarán *en la desexuida del any MCCCCXXVI* (4) en son dictat dix lo temps que devia començar lo qual me doná lo dit frare pere de viles per sa bondat perque daçá nom qual fer recitació de la guerra de ffrança car es stat vist e serán encara maiors les altres coses quis seguirán car vist es del *Eclipsi del sol del agost del any MCCCCXLVIII* (5) seguiranse grans maravelles qui durarán fins *l'any sinquanta quatre* ço es grans mortaldats generals per tot lo mon. E serán les pus forts en *lany LII. E en lo mes de janer de lany LII* será una gran batalla en les parts de Tremuntana que cent anys ha no fo maior en que morrán molts e grans princeps temporals *a XXIIII de juliol any MCCCCL laclipsi de la luna* de ques seguirán grans mals en barbaria e en special en les parts de africa *en lo mes de maig del any MCCCC sinquanta tres* será un gran *terratrémol* per tota Cataluya e per tot lo Regne de Valencia é en la illa de Corsegua qui bastará fins en Arbona (6) morrán infinides gents e caurán molts Edificis e grans Castells e viles. *En lo mes de setembre* será *un Eclipsi de sol* no molt gran morrán dos molt grans senyors en les parts de Italia la un será de la Esglesia.

Item en lany MCCCCLIIII en lo mes de Març sen deu entrar en abis una gran vila *prop de Roma* per los leigs peccats que si fan.

Item en la Ciutat de *barcelona* deu haver gran persecució e haguera maior si no fos per lo servey que fan á nostre senyor deu per les sglesies e celebrar devotament que si fa.

Item en la vila de *perpenyá lany dessus dit* deu haver gran insult scampament de sang e lo princep qui fará gran execució en persones de caler. E tot vindrá per la gran tirania dels Regidors e per les falses mercaderias.

Item en *Castella* e en *portogal lany MCCCCLV* los Regnes serán en gran pressura e gran destrucció per ço com molts malvats christians hi metrán los moros

---

(1) Desde l'any 714 avans de Jesucrist en que se sap ocorregué un eclipsi y lo 341 de la mateixa era en que fou vist un cometa, los chaldeos, egipcis, chinos, persas, grechs, romans y demés pobles de l'antiguitat mesó menys iniciats en l' astronomia, sempre consideraren abdos com á funest pressagi de diversos aconteixements notables que després fortuitament se verificaren.

(2) Parlém aixis, apoyats en que á mes de presentarse los eclipsis y cometas ab distincts aspectes, segons sia lo punt d' observació dels primers y la proximitat dels altres al sol, se repeteixen aquells, dins lo terme de 521 anys (cálcul de Pigré) y aquests de 76 anys (cálcul de Halley pera predir la reaparició en 1758 del cometa qu'havia observat lo qual corregí Clairaut.)

(1) La ciutat francesa ahont morí Sant Vicens fou Vannes y no Raynes com apar equivocat.

(2) Tal volta aquest libre de profecías compost per Sant Vicens, es un dels dos qu' escrigué, intitulats: «*Terribiles Prophetiae Danielis*» ó *Liber de fini Mundi*» que s' estampá en 1482 y 1573, y «*Prognosticon, et Opusculum B. Vincentii*» M. S. (Ximeno—Escritores del Reyno de Valencia etc.—1747 t. 1°. pág. 30 col. 2ª y 32 col. 1ª) Nosáltres nos decantiaram á créurer qu' es lo segon, si no topessem ab l' inconvenient de que lo *translat* M. S. se coneix no era un opúscul ja que mes avall d' aquesta relació diu esser molt llarch y no bastar 2 mesos pera copiarlo.

(3) Fa referencia á los versicles 5 y 6 del cap. VI de l' Apocalipsis.

(4) Del dietari de 1422 á 28 se desprén tingué lloch aquests terratrémols als 2, 3, 13, 14, 17, 19, 21 y 22 de Mars y 22 d' Abril de 1427.

(5) Vegis lo que sobre lo mateix deixém anotat.

(6) Vol dir *Narbona*, ciutat de Fransa apellada en l' antiguitat «Narbo-Martius.»

Digitized by Google

els favorejerán, els liurarán forces e viles e será molt cruel cosa.

Item lo dit any morrá lo papa de Roma e romendrá lo mon en error que sera gran *cisma* e durará XXX anys.

Item en la ciutat de *Génova lo dit any* vindrá á gran destrucció e ten gran que será una piadosa cosa. E açó será per lo gran divis ques fará una gran execució será en persones de molts homens e de altres coses moltes ques seguirán en lo mon per molts mals princeps que no vull dir pus sino que los misteris del Apocalipsi se seguirán que ha posats lo glorios sent johan Evangelista. E los dits mals vindrán per los peccats de la Esglesia. E per los Reys e princeps que no amen justicia per los pobles. Deo gratias.

Deus misereatur nostri, etc.»

Coneixent la certesa que tingueren molts dels fets predits, com per exemple la mort del papa Nicolau V (1455), y encara que ignorám lo compliment d'alguns altres, al menys en la forma y data anunciada, afegirém unicament, per lo que fa á nostre objecte que res parlant, los nomenats dietaris d' aquesta Ciutat, del eclipsi de luna del any 1450, ni del solar y terratrémol de 1453, y si dels terratrémol y eclipsi de sol que com á consumats refereix Andreu Martí á la deseixida del any 1426, y al 1448. Y restant ja copiat d' aquest darrer (segons advertim en la nota 9ª) l' apuntament que 'l menciona, nos ocupariam ara ab gust, dels terratrémols succehits en 1427 y 28 (é indicats també en la nota 8ª) aixís com d'altres antecedents y posteriors desde 'l segle XIV al XVIII, transcribintne la breu relació que 'n feren los a las horas vivints; mes jatsia que l' assumpto y la llargaria d' aquesta lletra no ho consent, deixaré, Sr. Director, per altre dia, si á Deu plau, lo remétrerli las novas tocants á las sensacions que la forsa centrípeta de nostre planeta ha fet esperimentar á aquesta comarca.

Mentrestant rebi aquestas que li envia, per si te á bé continuarlas en las columnas d' eix periódich, son afectíssim amich,

ANDREU BALAGUER.

Barcelona y Desembre de 1872.

CANSÓ DE NADAL.

Manat d' essencies adormidores,
encesa toya de tots colors,
encís suavíssim de tots los ángels,
gotx de ta mare, cor de mon cor;
Dorm, dorm,
ta mare vetlla,
vetlla ton son.

En mon pit verge tu beus la vida
y vida 'm donas ab ton amor,
ab aquets llabis que quan sospiras
niuhet me semblan de rossinyols.
Dorm, dorm,
ta mare vetlla,
vetlla ton son.

Sobre ma falda fes la dormida,
la meva boca sobre ton front,
si axís somnias podré saberho,
beuré tos somnis ab mos petons.
Dorm, dorm,
ta mare vetlla,
vetlla ton son.

Mentres somnies clavells y roses,
iré gronxante, cantant amors;
y si tens somni de fel y espines,
ab mes besades te 'l feré dóls.
Dorm, dorm,
ta mare vetlla,
vetlla ton son.

Y quan despertes de la dormida,
tos ulls riallosos mirantme ab gotx,
veurás la mare que per' vetllarte
encare 'ls llabis tindrá en ton front.
Dorm, dorm,
ta mare vetlla,
vetlla ton son.

FULLAS DE FLOR.

A MON BON AMICH J. ROCA Y ROCA.

Ja son aquí... ja entran; ja veyem las moradas barretinas y fins sentim lo só de las gralla. Tots son fornits com ells mateixos; per lo portal de la Rambla tenen d' entrar. Correm; cuyta xich, ó sino lo primer rengla no será per naltres.

Aixó ó altre cosa parescuda sentim á nostre entorn; es molt lo deliri per eixa festa.

Los uns corren faltántloshi fins l' alé per tindre 'l gust de poder ser ells los primers de véurels. Pero nosaltres, estranyats de tan bullici y animació, qu' es aixó, quins son los que fan la entrada y tanta fressa mouen?—preguntem.

¡Quí son!... y de cop sentim que mil veus formant acort ab las notas de 12 ó 14 grallas, cridan ab alegría:

Los xiquets de Valls.

Allarguém lo pas, Roca, que'ls podrém véurer.

Míratels: quina alegría tenen en poder per Sta. Tecla, alsar torres devant la Seu; en sas caras..... pero, no 'm recordava que son *los xiquets de Valls* de 'n Clavé que tenen d' ocupar per curt rato nostre atenció.

Siguemhi.

Está dividit en quatre veus: Tenor 1er, 2n, baritono y baix.

Estém en to de «re natural» y compás major ó de quatre.

Comensen los baixos y barítonos ab la tónica, als dos compassos repreuen los 2ns. ab la tercera, y despres los 1rs. fan la sexta y per fí descansan ab la primera inversió del acort dominant de «re».

Los 1rs. fent lo «re» donan lloch á que 'ls 2ns. y barítonos fássian un mohiment ascendent convertint l'acort de tónica ab lo de dominant del to relatiu «sol».

¿No sents? los 1rs. diuhen: *á la plassa,* mentres los 2ns. y barítonos cantan:

prenen part en nostra festa
los forsuts xiquets de Valls
y en pilars, castells y torres
mostrarán s' habilitat.

No hi falta ningú; tothom vers la Seu s' encamina per veurer si enguany podrán fer lo pilar de set y pujar, si no m' equivoco, los vint y pico d' esglahons.

¡Quinas notas mes ben posadas segueixen! Sino que firma en Clavé diriat es lo comens d' una cansó popular de l' Ampurdá.

Ja se sent la dolsaina mentres las demes veus fent un petit cant de poca importancia, diuhen:

y á la casa de la vila
á mitj dia farán cap.

Digitized by Google

La melodía que segueix es molt fresca y original.

Pareix que 'l poble s' alarmi; al veurer'ls ab sa barretina morada, faixa del mateix color, ab son ayre marcial, acompanyats de la marxa de las gralles no poden dir altre cosa que, tots al unissono: *vira, vira* responent los barítonos y baixos:

..... venen de Valls
ab sa rústica orquesta.

Tornan á repetir tots del mateix modo, pero are ho fan ab l' acort de «fa sostenido menor» dihent *vira* y responen los demés, baixos y barítonos, dihent:

..... venen de Valls
per honrar nostra festa.

Los tenors 2^{ns}, barítonos y baixos fent un mohiment contrari, mentres los 1^{rs}. sostenen la dominant de «la», deixan sentir una melodía molt boniqueta y al mateix temps de molt bon efecte.

Ja las tres veus que ans t' he dit, fan la dominant de «re» preparant d' eix modo la entrada per la melodía que segueix.

D' esta no 'n diré res ja que altra volta l' hem sentida; sols sí tinch de dir que per mí es massa mansa per espressar lo que diu la lletra. Escoltém.

Per lo tros que ve deixo la ploma pus no vuy tenir lo pensament ocupat: prefereixo mes una nota que cent lletras.

Quí los hájia vist á Tarragona, ó al Vendrell y en altras poblacions del camp d' aquella provincia, al sentir lo que cantan, li pareixerá que passa á son entorn lo vent de aquella terra, sentirá aquella gatzara, aquell bullici, aquella cosa que no s' esplica. Los mes brillants colors s' esmortueixen devant la realitat. Per aixó torno á dirte amich Roca, que deixo la ploma y 'm preparo per aplaudir.

¡Ab quant acert va estar en Clavé al escriurer aquellas notas! ab quina facilitat y galanura estrefá los pensaments del poble! Per en Clavé y també per nosaltres, lo poble ho es tot; en ell se poden apendrer sentiments d' humanitat; aprop d' éll se pot escalfar ab lo foch de l'amor á la Patria. Y ¿qué no's podia esperar d' un com en Clavé que per pur amor al poble lo ha estudiat? que ha passat jorns enters per apendrer un de sos mes petits detalls?

Jo, desde mon retirat estudi, li dono á dojo la gratitut de mon cor.

Deixém lo camí que seguím ó sino fora qüento de may acabar.

Ja sols ressona la nota «fa sostenido» que fan los baixos imitant lo tabal. Per un instant passan al to «si natural». Dich per un instant perqué al acabar los setze compassos reposan tots, fent la dominant de «re natural major».

Ab temps allegro cantan la melodía que ja han cantat duas vegadas y qual lletra diu:

Quina gatzara, quina alegría
causan al poble los braus xiquets
quant fan alarde de llur pericia,
forsa, equilibri, valor y seny.

Estem en compas de dos per quatre. Los baixos, pujant diatónicament, se 'n van al to «fa» natural.

¿Qué no t' agrada la melodía que fan los tenors 1^{rs}. imitant la gralla mentres los barítonos y tenors 2^{ns}. destacan ab un altre cant?

—Si, pero si la memoria no 'm traheix sembla que est cant no es d' en Clavé.

—No, Roca, tens rahó; pero no per aixó se li pot tráurer 'l mérit. Lo cant dels 1^{rs}. es dels mateixos xiquets de Valls; mes en Clavé volguentlos presentar quan estant fent lo castell fa sentir lo que per'ls vertaders xiquets es indispensable; cap trevall fan sens que 'ls grallés toquin eixa *martxa*. Aquí tens esplicat perqué en los xiquets d' en Clavé hi ha un cant dels xiquets de Valls.

Jo sols puch dirte que va tenir bona idea en posarli. Sols trovo no fa gayre efecte la combinació d' un cant ab l' altre.

Mira..... lo xich ja fa l' aleta: ja 's desfa 'l castell. De «fa natural» se 'n van á «si bemol»; compás sis per vuyt.

¿Sens quina melodía mes fresca. Escoltém la lletra.

Nort dels xiquets ne sian
ninetas vostres ulls hermosos;
com los estels de plata
que en lo zénit obscur
brillan en nit serena
y l' ample espay banyen de llum.

Dient que la música hi está molt ben agermanada hauré complert ab esta melodía.

En lo que segueix, si be es boniquet, la novetat no hi sobra.

Sols trovo, en lo següent, fa molt bon efecte la represa dels 2^{ns}. barítonos y baixos.

Tornan á cantar lo de

Nort dels xiquets, etc., etc.

¿Has reparat ab quina facilitat han passat de «si bemol» á «sol natural», to relatiu? Cantan lo que ja ho han fet en altre tó. No aplaudeixis; espera. Ja la veu dels cantors se va perdent; ja s' allunyan; á *sotto voce* han fet l' acort dominant. De cop mils bocas espressant la gratitut de sos cors diuhen:

Adéu siau xiquets de Valls.

Ja no 's veuen.

Quantas ninetas tot baix deuhen dir: quí ho sap si l' any vinent los tornaré á véurer.

Barcelona, 15 Desembre 1872.

MODEST VIDAL.

LO MONASTIR DE LAS MEDAS.

(Acabament.)

Si no es possible assegurar ab tota precisió en quin temps quedá enderrocat y solitari lo convent de Sta. María de las Medas, ja es mes fácil descubrir, gracias á las noticias que hem pogut proporcionarnos, las causas que debian contribuir á sa mes prompte destrucció y ruina. Lo mes natural considerám, habia d'esser per la devastació dels argelins, los atrevits corsaris que per una colla de centurias foren l' esglay de las poblacions marítimas de Catalunya; de tal manera se mostra llur poder en lo sigle XV ab l' ardidesa ab que tant sovint possehian lo castell de las Medas, que feyan de ditas illas, no tan sols un port de segur refugi ahont redorsarse, sino que allí fins aparellavan y sortian llurs espedicions y piraterías.

Ben esplicat ho portan los documents que posam á continuació trets del arxiu municipal de Barcelona: per lo primer se veu, que mes de una vegada los concellers de la ciutat hagueren de arbitrarse per ajudar á recompondrer y á rescatar del poder dels moros aquella fortalesa.

«De les XXXX lliures dades en ajuda de la composició de la torra de les medes.

Dissapte a VII del mes de Juliol any mil CCCC L XX stants en lo verguer de la casa del concell de la ciutat de Barchelona los honorables mossen francesch lobet, mossen Johan ros, mossen ffranci, ferrer, mossen Barthomeu Costa e mossen Bernat gili concellers l'any present de la dita ciutat. Considerants e pensants les moltes incomoditats, e quasi incomparables dans, los quals als vassalls e obedients de la magestat del senyor Rey *cascu die provenyen per la torra de las medes esser en mans dels inimichs de la magestat*, e signanment a la

present ciutat com fossen los vituals, e mercaders assi venuts en aquella robades, e en moltes maneres empatxades. E mes considerants que per aquella haver en ses mans lo illustrissimo primogenit moltes vegades havia disposat fer moltes despeses, e entra aquelles se foren seguits molts dans á las persones dels vasalls sens e ara es stada cobrada sens tants dans car solament costa CCCC florins. Los quals lo honorable en Luhis pont de Torroella qui es estat miga de aquella cobrar ha promesos dar dins cert temps, ó restituyr la torra á juy de aquelles qui per los inimichs aquella tenien. E finalment considerants que lo dit luhis pont qui ha cobrada dita torra per fer tan benefici á tota la costa no es merexador que del seu part la dita quantitat axi pot o poria fer, ans á gran carrech, e maior dan dels vasalls, e molt servey del senyor Rey convendria aquella restituyr als dits inimichs. E per ço los deputats de Cathalunya los consols de mar e defenedors de la mercaderia, e ells dits consellers tots ensemps pensants en qual forma la dita cuantitat será pagada han dat en parer, e feta conclusio que en ajuda de dita paga los deputats dels bens del general no consignats als censals paguen XXXX lliures e de la resta del dret de les X per C paguen altres XXXX. E quels proratge part altres XXXX lliures. E la ciutat sens empero lesió de les ordinacions del redret de la taula pague alguna cuantitat. E que la resta acompliment de dits CCCC florins sia comptat e pagat per los lochs de la costa *fins á lansá* segons entre aquelles ja es fet tesat compartiment, á aquelles per letres de la ciutat e drets dits deputats ja notificat, per tant ells dits consellers tots sent concordes present mi Johan brujo notari escrivá del consell feren deliberació é conclusió, que la ciutat, ó ells consellers de aquelles partides qui foren pagades per singulars, e ajustades per la subenció de la vila de Piera apres que fou cobrada dels inimichs per miga de dites partides sostengudes, sien partides, e pagades per mossen Johan Ros qui es receptor, e custodi de dites partides en ajuda de la paga de les XXXX lliures, cobrant apocha de aquell qui aquelles rebra, e posant les en dates en lo compte que mena de dites pensions.»

Fins aquí veyem que ni tampoch se menciona lo monastir objecte de aquestas investigacions; judicariam si estava ja desamparat si no fos que en lo document que ara segueix espressament se n' parla.

«Capitols del orde de las Medas donats per lo syndich de Torroella.

Als molts illustres egregis nobles magnifichs senyors. Per quant los crestians pateixen en gran manera per los moros en las illas de les Medes, situades devant las mars de Torroella de Mongri prenent varios vaxells de crestians y saraxant molts lochs marítims de la costa de Cathalunya en tant que del any M D X X, ensá devant dites medes se an presos passats vint vaxells y se an encatiuades passades sinc centes animes, y a dites medes se amagan y reparan totes les fustes de enamichs qui viuen en las mars de Cathalunya y de alli enfora fan sos concerts, y axi vaent los tres estaments de Cathalunya los grans dans que crestiandat patex per no estar la torra situada en dites medes per los passats de Cathalunya per la previsió de ditas indemnitats provehida com se atany per ço en les corts celebrades en Monçó en lany MDXXXIII e XXXIIII fonch feta la ordinació seguent.

Primo que las bullas antiguas concentides per los papas á la fábrica de dita torra y sglesia de aquella fundada sots invocació de S. Miquel fossen confirmades per la sanctedat y dades facultats majors si aparia y las despeses fahedores per dita confirmació aguessen de (beunarse) los deputats de Cathalunya.

Item que per part dels estaments de Cathalunya fos suplicat lo senyor emperador que concentís executorials de poderse predicar dites bullas per sos realmes y senyorias perque del que provehiria franch, lo quart fos de sa magestat per probuenció de las galeras de ponent que mante per seguretat de la costa de Cathalunya en Castella.

Item que los deputats aguessen lo carrech de fer predicar dites bullas y fer los arrendaments de dites providencies y tots los emoluments aguessen de venir en poder llur per estar mes sagurs y gordats dels quals dits deputats aguessen de cobrar tot lo que aurie despés del general tant per la confirmació de dites bullas com per altres despeses se farian acercha de dit negoci.

Item que del provehit de dits emoluments deduhit lo quart per sa magestat, com es dit, los dits deputats aguessen arreparar primerament las defenses de dita torra que los moros an enderrocades y reparar los baluarts qui estan cercha de dita torra.

Per lo contest del capítol ara venint, poch faltaria pera afermar la opinió de que aquell convent fou destruhit pèls piratas: axís diu.

Item aguessen á tornar la sglesia del dit archangel sanct miquel fundada acercha de la torra y dins los dits baluarts la qual sglesia e son retaula los moros an enderrocats y cremats.

Item que devant los ports qui estan bax de la dita illa per los quals sols se pot puiar en dita torra ço es io hu de part de tremontana y laltre de part mig die se aguessen á fer dos baluarts ab un torrahí per tanir á quiscum de ells una ó dos peçes de bronço per fer anar totes les fuestes quis volguessen recullir en dits ports.

Item que fos feta renda pera obs de sis soldats y un prevera per la defensio de dita fortalesa y per servir de dita sglesia e per tanir e conservar la monició de polvora y altres coses.

Es curiós lo que á continuació espressa del projectat pera encendre una farola en aquellas illas, cosa que per sa gran utilitat s' ha dut á bon terme en nostres dias.

Item pera mantenir una gran lanterna la qual quiscun vespre cremás á la sumitat de dita torra perque los navegants en las nits y desatinats per la tormenta de la mar en veure lo dit lum sapien en quines torres se troben y se puguen gordar de les montanyes de la costa de terra per quant ses vist molts vaxells parir per dita costa per no saber ni poder tanir tino aont se trobaven e assenyaladament se son perdudes alli per dita raho en temps passat set galeras, e alguns bergantins de *andrea dori* (1).

Item que los deputats de Cathalunya aguessen lo carrech de tanir á direcció dita fortalesa y de posar los soldats y fer las monicions necesarias.

E fonch feta promesa dit any de XXXIII per alguns mercaders aragonesos que sis impetrava licencia de sa magestat de predicar les dites bulles donarne de ordinament á dits deputats de Castella e Aragó una bona quantitat de moneda e ab lo ques fora tret del realme de Valencia Cathalunya y realmes de les illes deduhit lo quart per sa magestat lo restant molt complidament aguera pogut fer la dita empresa e pagar tot lo que per lo qui per lo predit fora estat necessari. E sis fos acabat ere cosa que á la terra no aguera costat res ni á sa magestat y fora enseguida una molt sauna obra e molt profitosa per tota la crestiandat y assenyaladament per Cathalunya.

E impedis dita sancta obra per los contraris que mossen almogaver qui á les hores tenia carrech de dites medes hi feu perque ell no aguera pogut fer predicar dites bullas com ho feu si dita capitulació agues agut loch que sols de Valencia tragué passats dos milia ducats donant entendre estaven en dites medes molts soldats y frares y altres coses qui estaven pintades á la contestura de dites bullas. Per ço seria cosa molt utilosa per tota la crestiandat ara en estes coses se affermas lo predit per quant lo die abans de corpus del present any quatre fustes de moros se posaren en lo port de les medes sens esser per ningunes de les gardes de mar descubertes y en la matinada sigueren en terra cerche de LX homens y essent en terra de la costa de una capella qui es á mig quart de lengua de mar prengueren vuyt homens y apres entraren dins la sglesia de sancta María y al image de nostre senyora paguaren mes de vint cultellades y enderrocaren lo altar de nostra senyora e part de la taulada de dita sglesia y apres seraxaren alguns masos qui per alli eren e mataren molts bous e vaques, E axi mateix posaren foch en totes les barraques de pescadors qui per alli eren les quals coses nos foren fetes si en dites medes agues gordes e artilleria. E per lo que en dita torra de les medes no estan gordes los inamichs porien posar á naquella gent armes vi-

(1) Andreu Doria, lo célebre almirant genovés d' aquella época.

Digitized by Google

tualles e artilleria e tindrien allí un port molt segur. E apres de allí en fora porien anar saraxant e destruir los lochs de la comarcha de empurdá.

Per ço lo sindich de la universitat de dita vila suplique á vostras senyorias e merces vullen tenir les dites coses per molt comenades per lo que tan importa al be e util de la terra e de la religio crestiana deputant certes persones de quada bras las quals regoneguen e entenguen sobre la dita capitulació. E que apres feta relació vostres senyorias e mercés determinen sobre estes coses provahirhi e de fet hi vullen provahir e o vullan fermar e loar la dita capitulació que tant importa per lo be de tota la crestiandat e ab asso nostro senyor Deu ne será loat sa magestat servida e la republica conservada. E dita universitat de Torroella de mongrí ho tindra á molta estima etc...»

Se dictaren los anteriors capítols, segons lo document, (1) en las corts aplegadas en Monsó l'any 1534, mes potser no foren aprobats perque tornaren á presentarse pel que era síndich representant de Torruella (2) en las següents corts ques reuniren també en Monsó, l'any 1542; á 15 del mes d' Agost se llegiren al estament eclesiástich y se resolgue nomenar de quiscun bras un diputat per aquell negoci y en consecuencia fou senyalat en Francesch Solsona per l' eclesiástich, en Guillem Ramon de Blanes pèl militar, y en Francesch Andreu síndich de Girona, pèl bras real ó del poble. En l' arxiu de la corona d' Aragó se troba lo registre d' estas corts que en son acabament hi ha un capítol que comensa «A la experiencia ses vist de molts anys ençá que per no estar ab guarda e previsió deguda la torra situada en las illas de les Medes» etc... es molt mes breu y correcte que l' anterior document y fineix com era consuetut d' esta manera «Plau á sa magestat, y manará scriure á nostre sant pare conforme al suplicat» (3).

Es difícil que se dugués á cap lo projectat en las corts de 1542; si bè faltan noticias que ho espliquen, ab tot creyem endevinar que aquella restauració en tot cas no fou de gran durada, puix que de día en dia era mes compromesa la situació d' un monastir en aquella costa per la piratería, may com llavors tan prepotenta y escandalosa.

Escassejan també las noticias históricas de las illas Medas despres ensá de l' época d' estos documents; se n' apoderaren los francesos en una de las tantas entradas per l' Empurdá, últims temps de la guerra dels segadors, 1655, y fou recobrada per l' armada de Barcelona venint de fer alsar lo siti de Palamós pèl mes de Setembre (4); en la malhaurada guerra de successió, aquell castell fou molt aviat en poder dels d' Anjou y gobernat per un tal B. Martin que se criá prou mala anomenada per las seuas arbitrarietats y despotisme, y finalment en la guerra que diem de l' any vuyt, es be prou sabut signé un dels punts de Catalunya hont s' aguantá mes ben plantada la bandera de l' independencia.

Bagur 1872.

J. Pella y Forgas.

Las Joyas enmatllevadas.

Tres tamborets, un taulell, quatre trossos de fusta y unas quantas eynas, veus aquí los mobles de que 's compon la botiga d' En Joseph Pi y Roura. Prou los vehins que son nous al barrí se creuen que la miseria qu' en ella s' esmenta es efecte de la massa riquesa de sos amos, empero, malgrat als trenta dos Sants Josephs, qu' enganxats ab aygua-cuyt á la porta marcan los anys que conta la botiga, lo pobre no ha pogut passar de fer remendos y encare pera estadants que si son ben carregats no sempre 's cobran. Y no es qu' ell haja deixat de fer tot quant aconsellan los homes mes adinerats pera sortir de son estat. Mes de cent voltas ha recordat á sa muller aquellas paraulas tan sabudas: «pera esser rich, llensa la dobla de quatre ó escatima 'l diner» y fins quan ha pogut ha seguit lo primer camí, empero á forsa d' intentarlo pastura pe 'l segon, sens que cap d' ells l' haja portat al cim cobejat y que ja l' hi creuen los vehins nous de son barri.

La senyora Pona, sa meytat, mes prudenta que 'l papalló pera fujír de la llum qu' en sa casa está sempre encesa, y limitant sa ambició al passament diari, te un génit talment oposat al de son marit y mercés al amor no desmentit ni duptat de trenta dos anys fan lo miracle de viure sens la mes petita qüestió, á menys que 'ls vehins ho sápigan. Per mes que 'ls que la fan rica, li critiquin sa mena de viurer, ella no 's mou de la carn d' olla diaria y un entrant pera las diadas y no 's ficsa si las faldillas de blauet, la mitja reixada, los mangots y las estufas que porta son ó no de moda. Degut á sa prudencia, ella fa trobar riquesa en la casa que 'ls diners tant sols se contan per sous, si es cert que la riquesa consisteix, com ella diu, en que totas las necessitats sigan degudament satisfetas.

Aixís, la teniu sempre contradint á son marit quan aquest projecta reformas qu'es la major part de l'any, concedintli tan sols aquellas de las que ni 'n resulta un malestar ni un gasto. Ella li aproba lo mudá 'l taulell de lloch, que cap vehí ha vist duas setmanas en lo mateix; res li fá qu' un mes seguit no s' haja menjat ab la taula al mateix cantó, ni que cada dissapte presenti la pisa del armari, que d' arreglarla ell s' en cuyda, ab novas combinacions. Per tot lo que sia estalviar paraulas que no portan á cap fi, fa 'l que pot la senyora Pona, empero lo que no vol permetrer, es, qu' avant se tiri lo pensament que fa molt temps ocupa á n'En Joseph, semblantli, per altre part, que, malgrat son bon desitj, esta volta son marit sortirá ab la seva.

S' estava la senyora Pona sentada prop la taula de la cuyna, que hi ha al sostret de la botiga, ab un cabasset á la falda del qu' en treya patatas qu' anava pelant y deixant dintre un plat, quan acostántseli En Joseph que pujava á fer las deu, li digué:

—Bè, vaja, t' has resolt?

—Ja t' ho he dit cent voltas, Joseph, y may m' en cansaré: sempre qu' has volgut treurer mes al sol de lo que hi ha á l' ombra, ja saps com has quedat.

—Empero, dona, ¿no veus tu mateixa qu' axó no costa cap diner? ¿No li has de fer un vestit al noy? Donchs ¿que te mes que l' estreni anant á la professó qu' anant á véurela?

—Si no es axó 'l tot. Tu 't creus que n' hi ha prou ab lo vestit? ¿Es que permeterias que ressaltés entre mitj dels altres per lo pelat de la armilla y lo llis de sa camisa? Si sempre m' haguesses cregut á mí llavors qu' ab ta manía de que llensant la dobla de quatre se pot esser rich, posares escriptori á la botiga, llogares magatzem y prengueres dependent mancaute sols feyna pera mantenirho tot, de lo que 'n fou lo resultat perdrer lo poch que teniam, lo noy are tindria agulla, soguilla y tot quan tinguí de vendrer pera seguir ta manía.

—Ja estich ab tú, dona, y tu saps qu' al noy l' estimo prou pera no permetrer que la gent se rigui d' ell y volguer que fassi 'ls gegants á n' allí hont van los pendons, pero pensant precisament ab axó ja he

(1) Per falta de temps, sols fullejant lo procés de corts de 1534 cap apuntació hem sabut veure de aquets capítols.
(2) Era en Genís Benet de Corsá.
(3) Arxiu de la corona d' Aragó registre 85, fol. 117.
(4) Feliu tom. III. pag. 337.

parlat ab lo senyor Esteve de dalt y 'l senyor Damiá del segon pis, y estos, molt contents, s' han ofert á deixarnos lo que 'ns manqui. A mes, la padrina del noy me deixa aquell mocador ab puntas qu' es la atmiració de quants lo veuen.

—Apar estrany que, portat de ton desitj de volguer figurar, digué ella aixecantse y agafant lo devantal que contenia lo cabás de las patatas, vulgas fer lluhir ton fill ab las joyas dels vehins.

—Donchs, Pona, no se que dirte: lo noy irá á la professó.

Aná seguint la conversa en la qual la senyora Pona veyent qu' eran inútils sas observacions havia pres la determinació per fi, de que, ja que la cosa se tirava avant, se fés lo menys malament possible.

Entrá en est moment la senyora Laya padrina del noy y jermana d' En Joseph. La senyora Laya era una dona d' uns xeixanta anys, petitona, un xich corba, de cara arrugada, ulls blaus y petits y ab lo llavi inferior sortintli mes que l' altre. May deixava sa mantellina ab puntas, ni sas faldillas de domás, ni son vano de barnillas de xicranda. Sa casa era una vera exposició retrospectiva. Lo moble mes modern tenia mes anys qu' ella y estava tan cofoya d' aixó, que no tenia conegut ni coneguda á qui no ho hagues ensenyat deu voltas. Avara de mena, fins escatimava 'ls favors y si alguna vegada en los assumptos de casa son jermá dava un consell era sens dupte ab la intenció de guanyarhi, quan menys, un vint per cent.

Al véurela En Joseph:—Ola, Laya, li digué, vens com l' anell al dit.

—¿Que hi há?

—Saps que per últim hem resolt qu' en Pepet vaja á la professó?

—Ah, tan mateix?

—Sí, digué la senyora Pona, intentant un esfors, aquest s' empenya en aixó, 'l tonto: ves quant mes val que la vaja á veurer que no 's cansaria y fora gastos. ¿No es vritat?

—Molt al contrari, respongué la senyora Laya, no só pas del teu parer, Pona ¿qué vols que diguin la senyora Pauleta y 'l senyor Albert que tots dos hi fan anar lo seu noy? y 'l senyor Mestre qu' essent son fill pendonista vol que l' acompanyament sia lluhit? Tréulehi del cap aixó, Joseph: lo noy ha d' anar á la professó.

La senyora Pona conegué desseguida que no 'n treuria res per mes qu' instés ja que las ganas de figurar semblava fos distintiu de la familia de son marit.

—Be, ja ho veig, digué, pero veus: lo noy no te res; tot se li ha de fer y ja saps que las cosas fetas á pressas.....

—Uy, uy, encare hi mancan quinze dias, interrompí la senyora Laya.

—Oy tal, ves perque s' amohina aquesta, afejí son jermá.

—Y després, continuá la senyora Pona, lo noy ja sabeu que no te soguilla, ni te.....

—Deixau correr tu aixó, digué sens deixarla termenar son marit, deixau correr, no li mancará soguilla, ni agulla, ni res. Mira, la Laya 'ns deixará aquell mocador de puntas ¿ vritat?

—¿Quin? Aquell bó? Ay, noy, que m' ve malament! feu com sapiguentli greu la senyora Laya: tot just lo tinch á planxar, l' altre dia 'l vaig deixar á la Roser pera un batetx y me 'l va tornar fet un drap de cuyna. A fé que 'm sap bon greu!

—Veus, digué la senyora Pona aprofitant aquesta ocasió, si tots aquells ab qui contas per lo demés te fan aquesta resposta, bona nit professó.

—Ho sento, continuá la senyora Laya, si aquella deixada no me l' hagués embrutat tant.....

—Be, digué, acudintli una idea En Joseph, si d' aquí á la professó hi mancan encare quinze dias; lo mocador ja será planxat.

La senyora Laya, que no 's creya que 'l seu jermá també pensés, se vegé atrapada y no tenia mes escusa que deixar 'l mocador per mes que li raqués molt, empero no torná resposta.

—Vaja, Laya, continuá En Joseph, decantantla del tot, mes caldria que 'l teu mocador que tant cobejat es de quants l' han vist, no lluhís á la professó!

Á la senyora Laya se li acudí per las darreras paraulas de son jermá que deixant lo mocador al noy trobava un medi pera esposarlo á l' atmiració dels que no 'l coneixian, y á la enveja dels que ja l' havian vist deu voltas. Aixó li feu l' efecte de que qui aniria á la professó fora 'l mocador, empero l' acompanyaria 'l noy. Aixís, donchs, s' apressurá á respondrer: Oh no ho faig pas pe 'l mocador que prou conegut es. Res, res, vaig á donar pressa á la planxadora y 'l portaré en estant llest.

Deixá la senyora Laya la casa de son jermá y est, tot fregantse las mans de content, y, veyent ja son fill á la professó, se n' aná vers l' eixida desd' hont cridá al senyor Esteve que vivia al primer pis.

—Senyor Esteve, senyor Esteve!

—Ja vaig, digué una veu que sortia de la finestra del primer pis, y al cap d' un moment aparegué 'l senyor Esteve afeytantse, ab un pitet de quadros blaus lligat per dalt al clatell y per baix á la cintura. Lo senyor Esteve se trobava en lo moment d' ensabonarse y li venia bastant difícil permetrer que las bombollas se li apaguessen á la cara. Aixís es qu' ab la mateixa franquesa que sortí ab la cara blanca al veurer á n' En Joseph, seguí afaytantse servintli de mirall los vidres de la finestra.

—¿Que tenim de nou? preguntá al veurer lo fusté.

—Res per are, respongué est ab lo cap alsat. Venía á dirli, y aixó ho digué ab veu mes baixa, alsat de puntetas y arrimat á la paret de la finestra, que per fi ab la Pona havem determinat fer ané 'l noy á la professó.

—¿Tan mateix?

—Si, y ab est motiu com que vosté havia parlat de deixarme aquella soguilla, venia.....

Un ¡ay! del senyor Esteve interrompí al fusté, produhit per un tall que s' havia fet ab la navaja á conseqüencia d' una estirada de mánega que li doná sa muller qu' aparegué á la finestra sens que 'l fusté ho esmentés.

—Que te? preguntá En Joseph.

—Ca, res, respongué 'l senyor Esteve sens sapiguer que dir; la navaja que m' ha tallat un grá, seguiu, seguiu.

—Donchs, com li deya, venia á dirli si li vindrá bè deixármela, que li agrahiria molt.

—Ab molt gust, ja ho sabeu, Joseph, que podeu manar: estigas, digué cridant lo senyor Esteve y dirijintse á sa muller que l' atormentava; faig lo que vuy; sí, Joseph, seguí mudant de tó y dirijintse al fusté; quan volgueu.

—Que te? torná á preguntar est.

—Ca, res!

—Com m' apar que parla ab algú....

—Ca! ab ningú: la dona que..... No continuá puig deixant la finestra se n' aná corrents cap dintre y durant un bon xich, lo fusté qu' encar estava ab lo cap alt, de puntetas y apoyant las mans á la paret, sols oí corredissas pel pis y soroll de cadiras al caurer: permanesqué un moment escoltant no poguentse donar compte de lo que passava, quan á la fí, cansat de veurer que no surtía de nou lo Sr. Esteve y més encare de la posició en qu' estava, se ficá á sa casa semblantli ourer al ferho com si la muller del Sr. Esteve digués: donchs no l' hi deixarás, que lluheixin ab la seva esquena; donchs l' hi deixaré, feya son marit.

Digitized by Google

En Joseph aná á cercar á la Sra. Pona:—ja ho veus, li digué al toparla, ja no 'ns manca tot: m' en vaig á veure al Sr. Damiá.

Efectivament, deixant la botiga s' enfilá escaleta amunt y trucá al segon pis.

Un senyor com d' uns xeixanta anys qu'estava arreglantse pera sortir, obrí la porta: era 'l Sr. Damiá, un ex-vista d'aduanas, cessant per causa d'un mal d' ulls, conseqüencia de tant ferlos grossos quan servia, lo qui, havent perdut, ab greu, la costum de ferse sospitós ab tothom havia agafat lo vici de no confiar de ningú. Quan sortia de casa ho feya ab las butxacas enterament viudas de diners y sens que joya alguna guarnís s' armilla ó sa camisa, tot per por d' esser robat; tant, que fins duya lo mocador á las mans pera no perdrel de vista. Al véurer á En Joseph:

—Ola, li digué, ¿qué 'l porta per aquí?

—Venia á ferli una visita, respongué'l fusté.

Lo Sr. Damiá se mitj jirá d' espatllas com disgustat y agafant la clau de sobre d' una taula.

—Miri, li digué, precisament are anava á sortir y no puch destorbarme.....

—No hi fa res, feu lo fusté, ma visita es molt curta y puch ferli tot baixant l' escala; ja pot tancar si es servit.

—Bé, donchs, digué l'ex-vista, treyent dissimuladament á fora á En Joseph y tancant la porta: anem, anem.

—Donchs, com li deya, Sr. Damiá, ma visita es molt curta, digué'l fusté tot anant baixant y portant darrera á n' aquell, venia á dirli qu' ab la muller hem parlat de fer anar lo noy á la professó y com que, francament, continuá tot aturantse en un replá y jirantse de cara de son vehí que feu lo mateix, hem pensat ab vosté pera que 'ns deixés aquella agulla bona que té y de la que ja 'ns havia parlat fá temps.....

—L'agulla! esclamá'l Sr. Damiá agafantse á la barana, puig qu' al ourer la paraula *deixar* havia perdut l' equilibri. ¡ L' agulla! repetí, vostes me fan riurer y com la puch confiar á una criatura? Jo no sé com vostes no s' hi ficsan mes á demanar las cosas y anava á retirar al fusté pera que li fes pas, quan est molt resolt digué:

—Com s'entent Sr. Damiá? Voste 's creu qu' á casa no hi ha diners pera pagarne cent d' agullas, cas que sucsehís un fracás?

—No, home, no, molt lluny d' aixó, ja sé que no quedariau malament, pero jo no sé quina necessitat hi ha de que la criatura vaji tant enjoyada?

—Oh, es necessari qu'una cosa acompanyi l'altre: lo Sr. Esteve li deixa la soguilla.

—La soguilla! digué l' ex-vista obrint uns ulls com unas taronjas, y ¿ li deixa aixís, sense mes ni mes?

—Com sense mes ni mes? No veu qu' al noy l' acompanya 'l Mestre?

—Ah, ho hagués dit avans, feu lo Sr. Damiá que ja no veya ab tant perill sa joya. Bueno ¿ quan es la professó?

—D' aquí quinze dias; lo fem anar á la de S. Pere; diu que será molt lluhida; fins hi anirá un pendó d' homes.

—Be donchs, ja l'hi deixaré. Sobre tot li recomano.....

—Vol callar?

Y tots dos continuaren baixant l'escala y 's despediren essent al carrer.

Lo fusté fregantse de nou las mans y rient entrá á la botiga y digué á sa muller: ja está tot arreglat.

Durant los quinze dias que mancavan pera la professó, lo Sr. Joseph no deixá de vista als qui li prometeren las joyas recordantloshi lo deixarlas y assegurant al de l'agulla sobre tot, que no tingués cap cuydado.

Ja ab temps la Sra. Pona, qu' ab estas cosas hi entenen mes las donas, havia portat á casa d' un sastre del carrer de baix la capa blava del seu marit pera que d' ella en retallés pantalon y jech pel noy, fent servir las jiras, qu' eran de vellut de seda negre, pera una armilla.

En Joseph no tingué cap reparo en sacrificar la única capa, comprada quan las cosas anavan mes bè, mentres son fill fes goig.

Vingué la vigilia de la professó; los gegants feren la passada per lo carrer d' En Joseph y est llegí tots los diaris de Barcelona, que parlant de la festa religiosa qu' anava á tenir lloch lo dia següent feyan esment del pendó del Sr. Trescents, mestre de noys, en lo qual devia anar lo seu fill. No li cabia cap dupte quan ho assegurava á sos vehins que parlantne lo diari lo pendó d' En Pepet, qu' ell ne deya, fora lluhit.

L'endemá á primera hora lo noy ja s'havia rentat tres vegadas y se n' havian enviat una pila de recados á casa 'l sastre que no tenia llest lo trajo.

Aquell dia á ca 'l fusté 's diná á las onze y, un cop acabat, En Pepet fou portat per una minyona del vehinat á ca 'l perruqué que li omplí 'l cap d' anelletas, que no esbullaren la gorra ja qu' esta no tocá mes los cabells del fill del fusté.

Desseguida li fou posada la camisa; empero á última hora s' adonaren que, malgrat de esser planxada, tenia un set á la máníga y al coll hi mancavan los botons. En Joseph tot era impacientarse y la senyora Pona darli catxasa; aprés de molts apuros lo noy quedá vestit y tant ben mudat que 'l goig qu' es presumia En Joseph, havia superat sas esperanças.

Un cop vestit, son pare li posá la soguilla d'aytal mena qu' á fi de que 's veyes molt li passava per dessobre 'l coll del jech. Aixís fou com lo pujaren á casa 'l Sr. Damiá, qui havia volgut posar per sas propias mans l' agulla al pit d' En Pepet: un cop lo tingué davant li mostrá la prehuada joya, li feu esmentar los moltíssims diamants de que estava plena, sino la agulla, la imaginació del ex-vista y li encarregá d'una manera gran lo molt cuydado que devia tenirhi. No content ab aixó, s' entretingué á cosirlahi al pit de la camisa y al despedirse li digué:

—Sobre tot posehi sempre la má al demunt.

Baixá en Pepet l'escala y á l'entrada l'esperava son pare ab lo blandó y 'l mocador de la Sra. Laya, qu' ab molt cuydado agafá 'l noy.

Lo Sr. Joseph havia procurat omplirli las butxacas del jech de carmel-los manantli que no 'n dés á ningú mes qu' á n'ells quant passés.

La Sra. Pona, al ourer l' encárrech que son marit feya, sortí y digué:

—Sobre tot, Pepet, no 't descuydis de donarne al Sr. Damiá, al Sr. Esteve y á la padrina; sigas agrahit.

Lo noy fou portat á l' iglesia y En Joseph se quedá á guarní banchs ab los tamborets y fustas de la botiga, que no tardaren á omplirse.

Al cap d' un bon rato ja s' oian las trampas; dins poch la professó passava; En Joseph s'estava dret y d' en tant en tant se posava al mitg del curs pera fer saver á sos convidats lo qu' anava venint; per fi los vehins foren avisats de que darrera la música que 's veya hi anava 'l noy. Tot era, la gent de la botiga, amanirse y fins los nens s' alsavan dels banchs.

La professó s' aturá y ab ella en Pepet á uns vint passos de ca 'l fusté. Est se trau lo mocador y tot era fer signos al noy en tant que la Sra. Pona treya del armari un plat de porcellana y amania un got d' aygua pera son fill.

—Qué me 'n diu del noy? preguntá En Joseph á un vehí que tenia aprop?

—Vamos, s' ha lluhit, respongué est. ¡ Quina soguilla y quina agulla! Tot ell es un pa de joyas!

Digitized by Google

A n' al fusté li queya la baba; y del mocador, qué m' en diu? preguntá de nou.

—Oh, qu' es una cosa preciosa?

La Sra. Pona qu'estava ab lo plat á la má preguntá: pero bé, del noy ¿qué m'en diu?

—Ja 'ls ho dich, respongué de nou lo vehí, porta una agulla y una soguilla que 'm maravellan.

Lo pare segueix ab la séva alegría, tant com la mare sentia que mes se paressin los vehins ab las joyas enmatllevadas qu' ab la figura de son fill.

—Qué tal, Sr Francesch, digué 'l Senyor Esteve acostantse ¿fa cop l' agulla? Fa tres anys que no l' havia tocadade la calaixera y sempre sembla que surti de la botiga.

—Com? preguntá 'l vehí: ¿es de vosté la soguilla?

—Com si ho es? Prou li dirá 'l Sr. Joseph. Marieta digué cridant que tothom se 'n enterá y dirigintse á sa muller. Lo Sr. Francesch diu si la soguilla que du 'l noy del Sr. Joseph es nostre?

Tota la gent dels banchs d' aprop dirigí la atenció vers la casa del fusté y aprés la vista vers l'ermilla del noy. La Sra. Pona roja de vergonya se ficá dins la botiga.

—Sr. Joseph, digué cridant també 'l Sr. Damiá, á causa de trobarse al cap del banch de darrera, Sr. Joseph, fassi 'l favor d' encomanar al seu fill, quan passi, que no deixi la ma de l'agulla que li poden pendrer, ja que veig que hi porta molt poch cuydado. Casi m' arrepentesch d' haverlehi deixada.

D' estas conversas se n' enterava tant tothom que las miradas estavan totas fixas en lo fill del fusté.

—Ho sent, Sr. Joseph, tornava cridant lo Sr. Damiá que no l' hi prenguin.

La professó seguí de nou y, al esser devant la casa del fusté, tot foren crits de: Pepet, Pepet, á mi, á mi, y aquest tot era desferse tirant carmel-los per la botiga, mes, atrafagat com estava, no esmentá en que'l mocador li havia caygut; empero ulls per ell ja 'n tingué sa padrina, puig qu' aixecantse dels banchs se dirijí en actitut amenassanta al noy y, cullint lo mocador de terra y quedantsel, li digué cridant: ja m' ho pensava, be 's coneix que no costa de suhar ni á tu ni á ta mare, ja feya bé en no volguertel deixar, no se qui m' ha tentat quan ho he fet.

Los crits de la Sra. Laya feren posar drets á alguns vehins, mes estos aumentaren al contestarli En Joseph plé de rabia al veurer que prenian lo mocador á son fill. Sa muller sortí á posarhi pau, empero encare fou pitjor puig la Sra. Laya se desfé en improperis contra ella. La professó 's trencá, un banch s' en vingué á baix y alguns espectadors caygueren ab ell, de manera que s' armá tal soroll en un moment que'ls vehins deixaren lo carrer y se ficaren á llurs casas. De cop s' adelantá, la Marieta muller del Sr. Esteve, y, agafant la soguilla que duya 'l noy, la hi tragué d' una rebolada.

—Te, digué, éll ha volgut esser tossut, donchs jo més qu' ell. Si ta mare no te soguillas que no 't fassi anar á la professó y deixant las empentas que ja comensavan se ficá dintre la escala. Aquest acte de la Marieta feu aumentar 'ls crits, d' aytal manera, qu' En Joseph no savia lo que 's deya y los vehins del cap del carrer, ignorants de lo que passava, comensaren á abandonar los banchs y á ficarse per las travessías.

Lo Sr. Damiá, al veurer tanta gresca y las corredissas de la gent: noy, cridá, noy, Pepet, fill, que no te la prenguin, posathi la ma, no 't moguis ja vinch, y anant á voltar'ls banchs se tragué unas estisoras ab las qual tallá lo cusit de la agulla: deixátela traurer, li deya tot trevallant: tu no saps perque son las empentas, fill; corren uns granucas que 'ls conech com á mi mateix; y, deixant al noy plorant, puig que de primer se cregué que las estisoras eran una mala eyna que li apuntavan al pit, se ficá l' agulla á la butxaca y deixá correr, més ben dit trencada la professó.

La Sra. Pona, espurnejantli de vergonya 'ls ulls, agafá son fill tot aconhortantlo y 'l ficá dintre la botiga qu' aviat fou tancada deixant la gent que continuava en los banchs veyent la professó, apres que fou calmada la gresca que s' armá, lo que no deixá de costar molt.

En Joseph, al trovarse á solas ab sa muller y son fill, se deixá cáurer en una cadira sens poguerse donar compte de lo que passava.

—Y bé, li deya sa muller tot donantli conhort, ja pots calmarte. Lo qu' ha passat esta nit te proporciona una bona ocasió pera coneixer fins hont pot arrivar la prudencia de certas gents.

—La enveja dirás, respongué En Joseph, la enveja que 'ls mata de veurer mon fill qne fa un goig que mes de quatre.....

—No es la enveja, Joseph, es lo cástich que trova l' home quant vol aparentar mes de lo qu' es.

FRANCISCO MANEL PAU.

A MA GERMANA DOLORS.

Un cant de amor vull donarte;
mes no 'n tinch lira dorada
y per çó, germana aymada,
es mon llaüt lo meu cor.
Ja quan del cel devallares
vaig volguer cantart' un dia;
mes, germana, era follía
perdre mos accents de amor;

Peró avuy que ja ets grandeta,
y á mon ánima entristida
ja l' hi has dit que aqueixa vida
es un bell y hermós jardí:
jo no vull no, germaneta,
que d' aquest jardí may cullas
no las flors ni menys sas fullas:
pus son plenas de verí.

M' han dit que dintre son cálzer
n' hi ha insectes perillosos
que rosegan, verinosos,
lo cor d' angelets com tú;
Sols dos flors y una ponçella
de ventura y goitg l' omplenan,
que jolluas s' anomenan:
ignocencia, fé y virtut.

Y 'm va dir ma bona mare,
mitj dels jochs de ma infantesa,
que sols la humil boniquesa
d' eixas flors m' han d' enjoyar.
Oh si; perqué la ignocencia
es la flor mes delicada....
jamay l' aura l' ha besada,
per son cálzer no tacar.

Y la fé ¡que n' es d' hermosa!;
ver espill de la gaubança,
es qui dona la esperança
al mes afligit mortal;
ella nostre plor aixuga,
y si defallim de pena,
de goitg nostre pit alena
ab son perfum celestial.

Digitized by Google

Y la virtut, qu' es m' aymía
blanca y hermosa ponçella,
n' oblides que la donzella,
te de durla per blassó;
perque si may la environa
la enveja y maledicencia,
sols de la virtut la essencia
de 'ls cors arrenca 'l fibló.

Deixa, donchs, germana meva,
per las galas mes preuadas
aqueixas flors estimadas
plenas de perfum y mel;
y aixís, quan los nostres pares
nos beneeixin gotjosos,
los nostros cors venturosos
s' en pujarán dret al cel.

EMILIA PALAU GONZALEZ DE QUIJANO.

«BREU COMPILACIÓ DE LES COSES QUE NECESSARIES SON ALS SACERDOTS QUE AN CURA DE ANIMES»

Baix semblant títol escrigué á últims del segle XV una recomenable obra en nostra llengua catalana «Climent sanxis ardiaca de vall-deras en la sglesia de leo» de la cual tinch la bona fortuna de possehirne un exemplar, tan notable per son contengut, com interessant per la historia de la emprempta en nostra Patria; tota volta que no la he vista fins aquí presa en comte en los treballs que sobre lo particular he tengut ocasió de examinar, y singularment en la relació que per orde de datas fa de la introducció de tan important descubriment en varias ciutats de Europa, lo erudit autor de la «Barcelona antigua y moderna» en Andreu Avelino Pí y Arimon.

Pera que millor saborejar pugan los aymadors de consemblantas antigallas lo valor del volum que per segona volta me proporciona lo plaher de ocupar un reconet en las planas de «la Renaxensa» parlaré separadament de sa part tipográfica, de la referent al llenguatge y de la materia que forma son contengut; no pera aquilatar son mérit, que aytals pretencions no tinch, sino pera consignar las particularitats mes notables que baix cada hu de tals aspectes conté.

Diré donchs que, com la generalitat de los llibres de la primera época de la gran invenció de Guttemberg, no tè lo que'ns ocupa portada, ni numeració de planas, contenintne unas 400, partidas en duas columnas quiscuna, y seguint per sa ordenació lo sistema següent: Essent de tina en dita época lo paper, com es sabut, y de molt cos per mes senyas lo del llibre de que s' tracta, se troban ficats en forma de cuadernets, un dintre de altre, los fulls, de 4 en 4 y de 5 en 5, portant, no sens algunas erradas, la primera cara del primer, al peu de la columna segona, una *aj.;* lo segon en igual lloch una *a. i. j.*; lo tercer una *a. i. i. j.*; lo cuart una *a. i. i. i. j.*; y lo quint una *a. v.*: lo segont cuadern porta la *b.* en la mateixa forma: lo tercer la *c.* y aixis consecutivament totas las lletras del abecedari fins a la *z*, deixantne la *j.* y la *n.*

La impressió es clara y vistosa; lo carácter de la lletra gótich de uns catorze punts de cos com avuy diriam, ab moltíssimas abreviaturas; sens portar mayúsculas los noms própis, ni manco lo de Deu nostre Senyor; sens altre signe ortográfich que punt y dos punts; y ab dos menas de s, la baixa, *s*, usada en los finals de paraula, y la alta, ó com *ƒ* sens travesser, en mitg y comens de ella.

Altre particularitat se observa y es que la lletra inicial de cada títol es minúscula y está colocada separada en la ratlla margenal del cuadro blanch que allí se deixa, y es per lo contrari mayúscula la segona que la segueix y se troba junta á las demes que termenan la paraula.

Los índices ó táulas ab referencia á l' orde titolar se troban en lo comens de cada un dels tres llibres ó parts en que se parteix la obra; y tan la lletra d'estos índices ó táulas, com la de las paráulas de cada títol, son del mateix carácter góthich, encara que de majors proporcions.

Mas lo que mes importancia atribueix á tan estimable antigalla baix lo aspecte material y tipográfich es la llegenda final que diu: «Fonch emprempta»da la present obra en la insigne ciutat de leyda per »mestre henrich botell empremptador. en lany de »nostre salvador jesuchrist. mil. ccccxxxxv. a. v. de »noembre.»

De manera que per aquest elocuentíssim testimoni, se veu irrefutablement comprobat lo que ja prou á coneixer davan las circunstancias examinadas, de serne la estampació que'ns ocupa de las mes antigas que s' coneixen, posterior tan sols en 38 anys al descubriment de la emprempta; aixís com proba també que, si Barcelona fou, com deixá ben probat lo citat Pi y Arimon, la primera ciutat de Espanya hont s' introduhí lo gran invent de Guttemberg, en lo mateix any que Limoges y Scandiano, y avans que Pamplona, Tours, Avinyó, Alba, Cracovia, Perpinyá, Amsterdam, Munich y altres, en lo mateix segle XV lo tingué també altra ciutat de nostra Catalunya, la insigne ciutat de Lleyda, com en la obra de que parlem se la anomena.

Per lo que toca al llenguatge se veu empleada la *e* en lloch de la *a* en lo plural de moltas paraulas, com encara s' fa en la Provincia hont lo llibre se emprentá, y com sostenen alguns catalanistas deuria ferse, com per exemple: obr*es*, maner*es*, person*es*, en lloch de obr*as*, maner*as*, person*as* etc.

Aixis mateix se troba indistintament suprimida unas voltas y altres no, la *i* que sol precehir la *x*, escribint per tan *segueix* y *seguex*, *mateix* y *matex*.

També se llegeix *porien* en lloch de *podrian*; *dexebles* en lloch de *deixebles; iutyar* per *jutjar; iusts* per *justos;* é indistintament també *deu* y *deus* per designar lo Supremo Faedor; *blanqua* per *blanca*; *bellea* y *fortalea* per *bellesa* y *fortalesa*, *desig* per *desitg*, *prehicar* per *predicar*, *huytena* per *vuytena*, *deena* per *desena*, *dien* per *diuen*, *image* per *imatge* etc.

Igualment s' hi troba usada la paraula *remembransa* per recort ó conmemoració; *lauar* per rentar; *corder* per anyell; *lexareu* per deixareu; y aixi de altras.

Per últim, pera donar una idea de lo que constitueix lo fondo del llibre d'en Climent Sanxis, res millor que transcriurer á continuació una especie de introducció que conté, en la cual se troba reasumida, per dirho aixis, tota la consistencia de la obra, y diu desta manera:

«Nostre senyor iesuchrist qui es vengut redimbre lo humanal llinatge. E ha donat orde e regla com viure deuem e com nos puscam saluar. E ha establit dos stats entre los quals nos podem saluar ensemps ab la fé.... Lo primer stat es lo stat clerical. Lo ij. es lo stat laycal. Lo stat clerical es ordenat que preguen á Deu: e ensenyen la fe de iesuchrist que puscam auer part en la sua heretat. Car cléricus vol dir de cleros en grech: que vol dir en vulgar sort perço que es elegit en sort de deu...O que deu es sa sort ó sa part.... E lo stat dels lechs que visquessen e treballassen e mantenguessen lo mon segons es scrit.... E altre si posa que hoyssen e fossen informats en la fé y creensa de aquells qui son del stat clerical. Per lo cual los clergues specialment los sacerdots e prelats que an cura de ánimes. Als cuals es donat de saber

Digitized by Google

lo misteri de deu. Segons diu sanct Luch (1) en lo sagrat evangeli: hon dispense dels sagraments de la sancta mare iglesia deuen sauer e entendre les sanctes scriptures: e deuen resplandir en virtuts: perque per la sua claredat los que viuen en estat de lechs sien illuminats. E en altra manera serien cecs e guardats de cecs: Segons se conté en lo euangeli.... E per quant per nostres peccats en lo temps de ara molts sacerdots que an cura de ànimes: no solament son ignorants per a instruir e mostrar la fe e creença. e les altres coses que pertanyen a nostra salua ció..... Mas encara no saben lo que tot bon christià deu saber ni son instruits ni ensenyats en la fe *xpiana* segons deurien. E lo que es mes perillos e danyos alguns no saben ni entenen scriptures que cada jorn an de legir e de tractar.—Perço yo Climent sanxis ardiaca de vallderas en la sglesia de leo: encara que peccador e indigne preposi de treballar e de fer una breu compilació de les coses que necessaries son als sacerdots que an cura de ànimes: e confiant de la misericordia de deu. E per quant la porta e fundament de nostra salvació: es la fe e lo baptisme: segons iesuchrist dix en lo euangeli.....e comsevulle que aquestes dues coses son connexes. car en lo baptisme se conclou la fe al cual preceexen dues coses. Cathecismo. E exorcismo que son parts dell. E perque en lo catechismo se conte la fe e creensa entenent començar en ella: e no entenent de scriure aci cosa alguna de mon enteniment ni de mon poch saber: mas lo que deu me administre e lo que he trobat scrit en aquests llibres ques seguexen. Biblia. Maestre de les sentencies. Decret. Decretats. Sise e clementines. Extrauagants. Sanct ysidoro. En les ethimologies. Cathelicon. Papias. Huguicio. Histhories scolasticas. Test de leys. Sanct hieronim. Sanct thomas de aquí. Nicholau de lira. Sanct gregori Alexandre de ales. Archedia sobre lo decret e sobre lo sise. Innocent. Bernat. Tancreto. Gofrido. Hortiench. Eurich. Giüllermus de monte lauduno en lo sagramental. E guillem de monte lauduno en lo racional. Glosa sobre lo psaltiri. Summa bartholina. Johan calderino. Chi-Bartol. Scala ildibrandina. yl dibran fonch per ditrunego segons diu lo racional en lo segon títol. E apres fonch cardenal. E apres papa. E fonch apellat gregori vij. Joan en summa confessorum. Leys de partides e de fors de castella. E altres scriptures sanctes que yo pogui hauer. E per quant per mon poch saber e ma imbecillitat e rudesa de mon ingeni moltes scriptures que aci he posades e scrites no las entench axi com fore menester. Per tant prech per la passio de nostre senyor iesuchrist als qui en aquest libre legiran si algunes coses trobaran no ben ordenades e defectuoses: que les vullen tollerar corregir e esmenar: e interpretar ala mes sana part e enteniment. E entench partir aquest libre en tres parts.»

«En la primera se tracte de la nostra crehença: e articles de la fe: e declaració del credo : e pater noster: e aue maria e dels deu manaments: e dels set peccats mortals: e de tots los altres en que lome pot peccar: e de les obres de misericordia. E en la segona dels sagraments en general e en especial: e dels altres primers conve saber del babtisme e de la confirmació e del sagrament del altar»

« En la terçera dels altres quatre sagraments que son, de la penitencia. extrema-unctio. orde de sacerdot. e matrimoni. E per quant aquest libre segons damun es dit: es partit en tres parts....»

« Per tant lo lector que haura de legir en aquest libre, trobará los capitols de cascun libre en lo començ de aquell. E tantost primerament trobará aci los capitols del primer libre que comença com hom se deu senyar. » etc.

(1) Per excepció se troba 'stampat ab majúscula aquest nom y alguna volta lo de algun altre apóstol.

Heus açí donchs lo mes essencial que me ha aparegut bo de dir del llibre d'en Climent Sanxis; per donar idea de cual minuciositat de detalls me bastarà conclourer dient que afins conté cuestions tan raras y escrupulosas com las de : « ques deu fer si es ferit de mort en la criatura que portan á bategar e noy ha aygua exceptat un pou molt alt.» «Si aranya ó altra cosa mala cau en lo vi del calser.» «Si al capella exira sanch del nas ó tindra vomit estant en la missa» « si la rata leuará la hostia» etc. etc.

Vilanova y Geltrú 30 de Octubre de 1872.

TEODORO CREUS.

RONDALLAS VULGARS.

EN SILVESTRE SABATER.

I.

Ja sabeu, noys y noyas, que 'ls sabaters son diferents de l' altre gent, perque fan festa 'ls diumenges y 'ls dilluns. Donchs bè : En Silvestre era un sabater diferent dels altres sabaters, perque sòls feya festa 'ls dias de guardar; de manera que, tot y esser sabater, era igual á l' altre gent.

Mes no era bèn igual á tothom, perque no tothom arriva á vell haventse fet molts tips· de trevallar, y ell passava de setanta anys y no 's recordava d' haver malversada una hora bona. Havia trevallat tant com havia pogut, y per çó pogué cuidarse convenienment, mentre una llarga malaltía l' afligí.

Estant convalescent, un dia sortí del poble y se 'n aná á la montanya de mes prop á ferse caldo de la darrera gallina que li quedava.

II.

Prepará tres rochs grossos, hi posá l' olla damunt y encengué foch.

Mentre la gallina s' acabava de coure, arriva un vell pobre, calvo, de llarga y nevada barba, y li diu:

—Deu vos hi guart, bon home.

—Deu vos guart.

—Jo, com podeu veure, sò un pobre que captant he de viure. ¿No 'm podriau fer poca ó molta part de la gallina que se us acaba de coure?

—Teniu; digué 'N Silvestre, donantli una cuxa de la gallina.

—Deu vos ho pach;—respongué 'l pobre mendicant,—pero d' axó 'n tinch molt poch: hi ha un altre company que m' espera, y ja veyeu que si 'ns hem de partir una cuxa no 'ns tocará cap dent.

En Silvestre, malfiat com á bon sabater, mirá fit á fit al pobre; esquerb, vivaratxó com á bon sabater, conegué que 'l pobre no l' enganyava y, en conseqüencia, trencá altra cuxa de la gallina y la hi entregá.

Lo pobre li doná una abrassada d' agrahiment, y En Silvestre quedá mirantlo enternit, mentre se n' anava, sentint una satisfacció, una alegría molt més gran que la que li havian ocasionat fins llavors las altras bonas obras qu' havia fetas.

¿Cóm era?—No us despacienteu, amiguets, que puix us conto mas rondallas ab pochs mots, aviat ne compendreu la rahó.

III.

En Silvestre comensava á menjarse tranquilament la *descuxada* gallina, assaborintla ab la doble gana de sabater y de malalt convalescent, quan torná á comparéxeli 'l pobre.

Digitized by Google

—Nó, nó, bon home:—s' apressá á dir lo sabater— la gallina que 'm queda me l' he menester. Vos no sabeu qué cosa es un sabater qu' acaba de sortir d' una llarga malaltía... Deu vos ampari, germá... Entre poch y massa la mesura passa, y tan bo, tan bo... vol dir tabal.

—Calmeuvos, Silvestre:—li feu lo pobre.

—Eh? ¿Me sabeu lo nom?

—Lo meu Mestre y Senyor, que m' espera, me l' ha dit.

—¿Vostre.....

—Sí: jo sò sant Pere, y en nom de Nostre Senyor Jesu-Crist, agrahit á vostre bell cor, vinch á oferirvos las tres mercés que tingueu á bé demanar.—Ah!... perdoneu;—esclamá En Silvestre—perdoneu que us haja ignorada tota la vianda; teniu, Sant Pere, teniu: preneula tota.

—Nó: ara tindria poch mérit la vostra mercé. Demaneu tres dons per la d' avans.

En Silvestre rumiá una estona y digué á la fi rient:

—Voldria un fusell que matés tot lo qu' apuntés.

—Ja 'l teniu.

—Ara voldria un fluviol que fes ballar á tothom que 'l sentis.

—Ja 'l teniu.

—Y ara un sach al qual se fiqués tot lo que jo tingués devant si ho demanava.

—Molt demanar es, pero... peró també ja 'l teniu.

Obtinguts los tres dons, ja no fou Sant Pere qui 's despedí d' En Silvestre dantli un abrás d' agrahiment, sino En Silvestre qui 's despedí de Sant Pere dantli una fortíssima abrassada, quan aquest no volgué que l' altre l' acompanyés més camí enllá.

IV.

Allunyat que fou Sant Pere,—á qui 's quedá mirant En Silvestre embadalit,—torná aquest á la delitosa feyna interrompuda, menjantse la gallina ab mes gust qne 'm menjava jo las moras avans de saber que fan polls y, netejada l' olla, emprengué la martxa.

Frisós per provar la bondat dels dons, aviat va oferírseli bona ocasió.

Se li alsá un vol de perdius novellas y, apuntantlas d' una en una, totas, fora un parell, caigueren feridas de mort. Mes justament hont anaren á caure! Al mitx d' un camp en que hi havia ballas, per amor de la festa major del poble.

La gent, qu' estava reposant de la darrera sardana llarga, al veure las perdius s' afanyaren á cullirlas, alsant los ulls al cel, per veure si 'n queyan més.

—¿Ah sí?—digué 'N Silvestre—ja us ensenyaré quants cinchs fan quinze.

Y, posantse 'l fluviol á la boca, comensá á sonarlo desesperadament.

Desesperadament també tothom de las ballas y, sobre tot los arreplegadors de las perdius, se posaren á fer salts y camadas, y fins dos musichs, qu' estavan dalt de la carreta fumant l' un y ab la botella en l' ayre l' altre, caigueren dalt-á-baix l' un de peus, com los gats, y l' altre agenollat com un penitent.

En Silvestre riu que riu y toca que toca; ¡podeu contar si 'n causá de desgracias!—Ningú morí de la mala passada, pero 'l manescal ne digué molt be, á falla de metje.

V.

Caminant, caminant y seguint mon á dreta y esquerra, En Silvestre arrivá al cel y demaná entrada á Sant Pere, qui, desprès d' haver convertit als homes era ja porter de la Gloria Eterna.

—Silvestre,—li digué—no us puch donar entrada. Recordeuvos del mal us d' un dels dons que mon Mestre y Senyor us concedí.

—Jo no 'u vaig ferho per cap fi de mal, y si sòls pera castigar als qui 'm prengueren las perdius.

—Sia com se vulla, vareu esser causa de desgracias, encare que petitas, y heu de purgar vostra culpa avans d' entrar al cel.

—També me n' iré al infern.

—Vos mateix.

Y, de fet, se n' hi aná En Silvestre; mes com sia que 'ls diables lo tractessin á estil de condempnat, y no com á viatjador curiós, comensá ell á dir: «Ja fossis á dins del sach» y feu arreplega d' un axam de dimonis grossos y petits.

Se 'ls carregá á coll y 'ls dugué á casa un ferrer.

—Ferrer, venteume cops de mall damunt d' aquest sach, fins que jo us diga prou.

—Oh! no; Deu me 'n guart: sento veus que gemegan dins.

—¿No voleu pas obehir?... A la una... ¿No voleu pas creure?... A las duas... á las tres.—Ferrer, ja fossis á dins del sach.

Quan lo ferrer, ficat dins del sach, se trobá fregant camas d' escorpits, mirant ulls de foch y sentint pudor de sofre, ¡ira de bet sentada, ja li 'n vingueren de ganas de demanar la sortida, y de prometre picar fins que l' altre li digués prou!...

Axís ho feu, y En Silvestre venjat torná 'ls malmesos diables á casa llur.

VI.

Aná desprès á contar sa prouesa á Sant Pere, á qui trobá de bon humor.

—Axó no es prou, Silvestre: heu d' esperar encare més pera poguer entrar al cel.

—Mireu que n' he fet xafar á dotzenas!

—Tot lo que vulgueu, pero es pitjor lo mal que 's fa á un home de bè ignocent que 'l cástich que 's done á una dotzena de diables. Vull dir que pera purgar vostras culpas de la terra, n' heu de xafar molts y molts més de diables.

Ab tal indicació, En Silvestre se 'n torná á l' infern, mes axís que 'l veyeren li tancaren las portas ab clau y barra.

Un dimoniet fou curiós y mirá per una escletxa, mes cara pagá sa curiositat, perque En Silvestre, cremat com estava, ab un cop de lesna lo dexá borni d' un ull, fentli eczalar xarichs de rata penada quan li creman las alas.

VII.

Se 'n torná nostre héroe á las portas del cel y, negantli per tercera volta Sant Pere l' entrada, 's quedá fora, á tall de pobre á las portas d' una esglesia.

Mes disposat á valdres de tots los medis pera ficarse al paradís quan passavan las ánimas dels justos anava dient: «Ja fossis á dins del sach», y se las quedava.

Deu Nostre Senyor observá las pocas ánimas que veniau á sa presencia y digué á Sant Pere:

—¡No reparas las pocas ánimas qu' entran al cel d' un quant temps en sá?... O 'ls homes s' han tornat molt dolents ó tu no ets tan bon porter com avans.

—Ni una cosa ni altra, Senyor. Avuy crech haver trobada la causa y avuy conto evitar que 's repetesca més.

Certament s' havia adonat Sant Pere de qu' En Silvestre sabater, ab son sach entre mans, no 's movia de las portas del cel, y per tal rahó diguéli:

—Silvestre, jo crech que us quedeu las ánimas que venen al paradís celestial.

—Y creyeu la veritat;—contestá tranquilament lo sabater.—Aquí al sach las tinch.

—Doncúmel, douchs, si us plau;—digué Sant Pere.

Digitized by Google

—De bon grat,—respongué 'N Silvestre, fent entrega del sach.

Sant Pere 'n buydá las ánimas y 'l penjá á un clau.

En Silvestre, després d' esclatar en una riallassa de bon just:

—Ja fos jo dins del meu sach!—digué, é hi quedá ficat.

¿No voleu creurho?..... Al cel m' ho sabreu dir, si á Deu plau.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

NOVAS

Dias passats tinguerem la satisfacció de visitar la botiga que los coneguts argenters senyors Masriera y fills han obert en lo carrer de la Llibertat. Si no fos tant notable l' avansament artístich que d'uns pochs anys á aquesta part s' ha manifestat en las novas construccions, especialment en la part decorativa de las mateixas, la botiga dels senyors Masriera 'ns en donaria una prova. La fatxada se fa admirar, ans que tot, per la elegancia del dibuix y la riquesa dels materials empleats que son en sa major part lo marbre y 'l jaspi. En lo primer salonet que 's troba al entrar se destacan d' amunt d' un fons format per una preciosa tapicería de color escur, un gran mirall rodejat d' un magnífich march, y enfront del mateix un armari en que la severitat s' ajunta ab lo bon gust, que revelan també los demés objectes que completan lo moblatje. Mes lo que crida especialment l' atenció es l' estátua, obra del llorejat escultor senyor Novas, posada en lo centro del fons de dit salonet. Representa una dona jove que 's complau en adornar sas gracias ab ricas joyas. L' autor li ha sabut donar molta espressió, vencent ab gran acert la natural dificultat que presentava lo vestirla ab un trajo de moda, havent de conservar la severitat de líneas que tant deu relluir en una obra d' esta classe. Los dos restants salonets si be adornats ab mes senzillesa, no desmereixen del primer, y acreditan lo mérit dels artistas qu' hi han treballat, alguns dels quals, com los senyors Guastavino y Mirabent, tenen ja adquirida justa fama.

Felicitem als senyors Masriera per haber dat ab l' obertura de sa botiga una prova mes de son bon gust, que revelan també las joyas exposadas en aquella, surtidas totas de son acreditat taller.

—

Han sigut elegits pera formar la Junta Directiva de LA JOVE CATALUNYA en lo present any de 1873, los senyors següents: Ramon Picó y Campamar, *President;* Isidro Reventós, *Vice-President;* Angel Guimerá, *Tresorer* y Francesch Matheu, *Secretari.*

Y pera formar las Juntas de secció; pera la de Lletras: Antoni Aulestia, *President;* Antoni Careta, *Vice-President* y Joaquim Compte, *Secretari.* Pera la d' Arts: Joan Serra y Pausas, *President;* Joseph Thomás y Bigas, *Vice-President* y Heribert Mariezcurrena, *Secretari.* Y pera la de Ciencias: Joseph Pella y Forgas *President*; Pere Santaló, *Vice-President* y Francisco Pi y Pi, *Secretari.*

—

Lo dissapte dia 23 del prop passat mes de Novembre morí en la ciutat de Manresa y á la etat de 82 anys En Pere Cornet y Casas, altre dels héroes que tan valerosament lluytaren contra los francesos en la memorable batalla del Bruch. Mes tart s' allistá en lo batalló de voluntaris que 's formá en Manresa; prengué part en varis fets d' armas; fou en un dels sitis de Gerona y en la presa del castell de Figueras á las tropas de Napoleon, fentlo després presoner quan los francesos tornaren altre vegada al castell. En 1814 continuá en lo servey militar d' Espanya; de 1820 al 1823 fou miliciano nacional, lo mateix que durant la guerra civil fins al any 1843 y després en lo bieni de 1854.

¡Siali la terra lleugera!

—

Tenim lo plaher d' anunciar á nostres lectors que molt en breu veura la llum pública lo volúm dels *Jochs Florals de Girona.*

—

Segons se 'ns ha dit, lo professor Sr. Ferrer, suplent de la cátedra de Historia Universal en la Facultat de Filosofía y Lletras de nostra Universitat Lliteraria, está á punt de donar á l' estampa un tractat de ortografía catalana.

—

Lo consistori pera 'l Jochs Florals d' enguany lo componen los Srs: Aguiló, Collell, Quintana, Rosselló, Coroleu, Camps y Fabrés y Roca y Florejachs.

Com á suplents foren nombrats los Srs Ubach, Aulestia y Picó.

—

L'almanach *Lo Sarracossano* que fins are ha sortit á Palma escrit en castellá y mallorquí, en sa próxima aparició, y en axó felicitem de tot cor als iniciadors, vindrá tot ell redactat en mallorquí.

—

A no tardar veurá la llum pública un tomo de poesías contenint las dels poetas mallorquins contemporáneos, junt ab la traducció castellana. *La Revista Balear* de qui estractem la noticia, diu que la impresió y la tipografia de dit volúm serán inmillorobles.

—

En lo propi periódich hem llegit que 's prepara una nova revista ilustrada que sortirá á Palma. Si en la ilustració se concretan á lo purament artístich com de son títol *Álbum artístico de Mallorca* tenim dret á esperar fugint de la part pueril que invadeix desgraciadament moltas de las ilustracions d' are, felicitariam doblement als iniciadors, que haurian en una empresa de sí molt arriscada romput ab aquellas que en la lectura de estas publicacions sols hi veuen un passatemps.

—

La comissió local qqe 's cuyda de lo pertanyent á la Exposició de Viena, ha invitat al Sr. Briz á enviar allí una complerta colecció de los cants populars catalans, que ja fa anys están en vía de publicació, lletra y música, recullida per dit senyor; si bé la música ha sigut transcrita pels senyors Vidal, *de Lleyda*, Saltó, Roca, Carreras, Candi y altres. Sabém que lo coleccionador de *Las Cansons de la terra* ha resolt correspondre á tan honrosa distinció, encara que sia sino perque consti per allí dalt, que no tot aquí á Espanya s' escriu en castellá, y al mateix temps perque duga senyal de vida nostra renaixensa literaria en la exposició mes notable que s' haurá fet á Europa.

—

Hem rebut la memoria que llegí lo Sr. Fontanals del Castillo en la sessió celebrada per la Academia de Bonas Lletras pera solemnisar la colocació del retrato del célebre Viladomat en la galería de catalans il-lustres que 's va anualment formant en lo saló de Cent. A la lectura hem pogut apreciar altre volta la copia de datos que sobre la vida y obras d' aquell eminent artista te aplegats lo Sr. Fontanals essent de doldre que lo artificiós y amanerat del estil no corresponga del tot á la importancia intrínsica del treball.

Desitjariam que 'l Sr. Fontanals se dicidís á publicar la estensa obra de que dita memoria no es mes que una especie d' estracte perque ab ella prestaria sens dupte un gran servey á l' historia artística de nostra terra.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa Catalana, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Any II. Barcelona 15 de Janer de 1873. Núm. 24.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. . . . . 6 Rals.	Rambla de Sta. Mónica, n.º 11, baxos.	Los subscriptors, per ratlla. . 1|2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . . 12 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . . 1 »		

SUMARI.

Demostració de l' existencia del nostre renaxement: per *F. de Lamarch.* — El Raig de Sol (Poesía): per *Omar Beguí.*— Quadros á la tinta: per *Frederich Soler.*— Bibliografía: per *Eduart Támaro.*— Esperansa (Poesía): per *Marcial Busquets.*— Lo Rey encantat: per *Felip de Saleta.*— Rondallas vulgars: per *Joaquim Riera y Bertran.*— Novas.— Reclam

DEMOSTRACIÓ DE L'EXISTENCIA

DEL NOSTRE RENAXEMENT.

Quan l' home, no gosant abarcar ab sa mirada infinita l' espectacle grandiós que oferex l' Humanitat en son etern desarrollo, fixa sa vista, desviada per malhadada prevenció, únicament en aisladas manifestacions de l' historia, en un moment de son temps, en un punt de sa inmensitat, en un pas de sa marxa, y no descobrex, com es natural, altre cosa que decepcions, enganys y miserias; virtuts que's mustigan á l' alé de horrorosos vicis; justicias que, espantadas, se desvanexen al buf dels crudels despotismes; sacrificis, sense veu ni manifestació, aufegats per míseras calúmnias; un Sócrates bebent la cicuta; un Cristo sentenciat á la mort mes vilipendiosa; un Galileo condempnat á retractarse de sas conviccions; un Colon pres per botx; un Cervantes encarcellat vergonyosament; tot un poble que gemega en lo servilisme; mentres un Neron, un Torquemada, una tiranía, un crim qualsevol s' entronisan sarcásticament, com si 's mofessen dels esforsos y fatigas que sofrex l'Humanitat, tot pujant pel calvari de sas transformacions, pera arrivar á la cim del progrés; ¡ah! alashoras l'home retrocedex, esgarrifat, devant de tal espectacle; 'l cor plega sas alas ab descuyt, y, poruch ó desesperat, desconexent en tals moments lo fi magnífich de son brillant destino, desitja retirarse d' aquest moviment, d' aquesta vida necessaria, arrivant á l' extrem d'envejar la situació dels temps primitius y de las costums mes salvatxes. Pero, si, sentintse ab la valentía y las elevadas miras que requerex l' análissis de l' Humanitat, se possessiona del lloch en que impera la filosofía — aquex Hércules que sosté l'esperit de tots los pobles ab totas sas virtuts y tots sos vicis—y prop de la justicia que defallex, hi descobrex los beneficis que resultan de sas despullas; y prop d' un poble degradat, altre poble que s' alsa pera sostenir sa autonomía; y prop d' un tirá, un Wasingthon; y prop d' una Roma, que s' abandona revolcantse pel fanch de sa decadencia, uns Bárbaros que, verges, plens de fé y vigor, recullen son esperit abandonat; y prop d' un Paganisme que agoneja, un Cristianisme de nova sava; y prop d' una institució que s'enderroca, altres institucions que s'alsan mes perfectes; y prop dels innombrables abusos de la llibertat, los innombrables sacrificis en aras de sa defensa; y, grácias als conexements facilitats per semblants manifestacions de l'existencia complerta, reconex las lleys necessarias y eternas del progrés, y abarca d' un cop de vista la magestuosa sorprenent armonía que resulta de tanta varietat de relacionats fenómenos; alashoras tranquil, inaccessible al temor y á la desesperació que ocasionan los desenganys, contempla ab tolerancia las faltas dels homes (perque conex las tendencias de sa débil naturalesa), admira ab lo mes noble orgull y entussiasme sas virtuts (perque compren las lluytas qu' han de sostenir) y seré, dominant lo timó de sa inteligencia lliure, procura usar de sas forsas en mitx d' aquesta mar del món, convensut, completament convensut de que, á pesar dels esforsos y fatigas ab que marxa l' Humanitat, á pesar dels abusos de totas formas qu'es forsa reconéxer en lo desarrollo de l' historia, las societats ab sas relacions, sas lleys y son geni, reflexo del geni de la divinitat, progressan sens parar, sens parar caminant cap á la reconquista del paradís perdut, ahont, á la par que sa desgracia, brolláren'ls principis del progrés, exos Titans qu' un dia escalarán 'l cel.

Y solsament analisant las qüestions bax aquest criteri complert, l' esperit observador pot ferse cárrech de la veritat de las cosas. Siga 'l principi que's vulla 'l que s'estudii, requerex sempre son conexement un estudi preventiu de sas causas y de las circunstancias entre las quals se desarrolla, puig únicament ellas son capassas de colocarl'ho en lo terreno ahont veritablement deu trobarse y ahont solsament proclama sa veritable existencia. D'aquesta manera, descobrint las transformacions que van sofrint los fenómenos y las tendencias que demostran, podrem deduir ab facilitat son valor present y, moltas vegadas, los efectes que necessariament deuhen produir.

Digitized by Google

Lo temps, obeint á un impuls instintiu, diguem'ho axís, engendra novas figuras, aplicant formes novas á tots los sérs. Las circunstancias, exas onadas de l' océano de l' existencia, tot ho capgirará progressivament: demunt l' edifici qu' una destruex, altre, ab sos matexos materials, hi axeca un nou edifici, constituint una modificació convenient. Per axó, cambiant tòt constantment d' aspecte, guarda tòt una relació íntima y admirable; perque seguex una lley constant, la lley del progrés, que, si destruex, se val de las despullas dels sérs destruits pera formar altres sérs; la lley del progrés que, si ho tranforma tòt, es pera millorar'ho cada vegada, pera perfeccionar'ho, enmontllantho á las necessitats; ja que la perfecció entre 'ls homens, la perfecció relativa, estreba en lo major grau d' equilibri entre sas necessitats y sos medis d' existencia material, moral é intel-lectual. A bon segur que, dada nostra manera actual de ser, política y civil, la constitució que poguessem registrar mes perfecta en nostra historia, 'ns conduiria avuy en dia á la situació mes deplorable; á bon segur que la constitució que en la nostra matexa época regexi, no direm en un pais de l' Africa, sino en qualsevol nació d' Europa, seria capassa d' ocasionar la nostra complerta ruina; perque tot, tot presenta son carácter especial fundat en costums é interessos llegítims, llegítims—perque no son derogats per altres interessos ni altres costums mes legals—á lo que no 's pot atacar lleugerament so pena de causar un sério desequilibri en l'organisme social. Per aquesta rahó, si ara en los códichs actuals polítichs y civils s' hi descobrexen rastres, bastant notables per cert, de las lleys que 'ns llegaren los Romans, los Bárbaros, los Arabes, lo feudalisme, y la darrera unitat nacional espanyola, es forsa convenir en que no 'ns podriam pas gobernar exclussivament ni pel códich d' Eurich, ni pel Breviari Anià, ni pel Fuero Juzgo, ni pel sistema Foral (ja siga per las Constitucions de Catalunya, ja siga per las de Navarra, ja siga per las de las Provincias Vascas, ja siga per las de Castella, ja siga per las de Valencia etc.) ni pel códich d' Alfons lo sabi, ni per l' Ordenament de Montalvo, ni per las lleys de Toro, ni per la Novíssima Recopilació etc; én quin fenómeno hi distingirá tothom una demostració clara dels nostres principis, perque hi distingirá tothom un desarrollo progressiu, lo desarrollo qu' exigex l' armonía de las circunstancias. Alfons X prou desitjaba donar forsa legal, sancionar ell matex sas Partidas, expressió ja dels desitxos de son antecessor Fernando 'l sant; mes, ab tot y que Irneri y sos dexebles, l' escola de Bolonia y las posteriors universitats habian sembrat las llavors de l' influencia romana, inspiració del expressat códich, lo rey llegislador degué doblegar sa voluntat baix lo pes de circunstancias formadas pel sistema foral, circunstancias que, si haguessin sigut torsadas per la forsa de lleys bruscas, hagueren produit sa consegüent reacció.

Si descobrim, donchs, semblant demostració en aquesta acumulació de fets que se succehexen en l' historia d' un sol poble, es clar que la descobrirem mes palpable, mes evident, si fem treballar nostras especulacions filosóficas en espays mes amples, ahont la vista de l' home puga distingir ab mes claretat la manera d' obrar de las lleys que regexen á las existencias. Atrevimnos á analisar la part que ha tocat á cada poble en l' obra de la civilisació universal; de l' Assia passem á la Grecia; de la Grecia á Roma; de Roma extenemnos pels pobles que han adit l' herencia dels pobles civilisats, y 'ns convencerem desseguida de que, encara qu' una nació s' esfonzi entre 'ls dominis de l' historia, lo perl per çó son esperit, puig que com á llegat l' acepta altre nació que s' encarrega de cumplir lo destino que 'l progrés li té senyalat. Tot sér es una part de son regne natural, l' individuo es una part de la familia la familia es una part del municipi, 'l municipi es una part de la provincia, la provincia es una part del reyalme, 'l reyalme es una part del mon, lo mon es una part de l' univers, l' univers es una part de l' eternitat, y no podrem fer cap cárrech al progrés fins qu' estiguem convensuts de que l' eternitat s' ha fòs sense abarcar la perfecció. Mes no l' haurem pas d' esperar, perque 's dexa descobrir á cada manifestació.

¿Se vol saber, donchs, qué fan aquestos esperits poruchs ó perversos que temen ó renegan del progrés perque un poble, arrastrat per sos matexos errors, vaga perdut, sense nort, dintre aquest mar de l' Humanitat? ¡ah! tenen por ó blasfeman del vent que, ab son torbelli, s' emporta un gra d' arena pels aires; sense reflexionar que á pesar de pérdrerse aquest gra d' arena, las platxes se mantenen en en son lloch necessari, sense reflexionar que aquestos matexos moviments, aquestos matexos cambis produhexen l' armonía convenient. La grana que l' aucell roba, transporta tal vegada tota una vegetació á terras estranyas: lo riu que devalla comunica á una part de la naturalesa la frescura que, pot ser, necessitaba; l' aire que recorre l' atmósfera trasmet la temperatura que á una part de l' espay tal volta convenia; las despullas de la mort originan la vida; y estas relacions, molt sovint ignoradas, metamórfossis dels objectes declaran eternament que obehexen á lleys d' armonía. ¿Se vol saber, donchs, qué fan aquestos esperits poruchs ó perversos que témen ó renegan de la vida dels pobles perque 'ls veuhen cambiar constantment d' aspecte? ¡ah! tenen por ó blasfeman del blat que 's colga, que grilla, que 's transforma en planta y produhex sas naturals espigas. Y temen ó blasfeman d' aquestas transformacions que descobrexen per tot arreu, que acatan sens' endonarsen, sens reflexionar que cada generació, portant en sí l' instint poderós d' avansar, s' aprofita de las costums y del esperit que troba nó pera eternisarlos sino pera fabricar l' escala ab la que ha de pujar á son destino, al destino que sos instins, sos desitjos y sas necessitats li senyalan severament. Quan ni las rocas estan seguras; quan los torrents mudan de márges; quan s' admiran cada dia maravellosos descobriments; quan los carrils foradan montanyas com si obrissen lo cor de la terra al progrés; quan s' unexen mons y civilisacions apartadas; quan los pobles se saludan, extremintse completament, ab la veu del vapor, y 's parlan agermanats, ab lo llenguatge dels telégrafos; ¿cóm no sentir tals pobles cercolar ab tal vida uns nous

Digitized by Google

desitjos y elevadas aspiracions, y no donarse las mans ab satisfacció, y no viurer ab la vida que semblants circunstancias imposan? ¡Dormirse entre 'ls enderrochs dels castells feudals, evocant en sómnis, sombras guerreras, mentres los tallers escampan sas canturias, y 'l fum de las xemeneyas, enfosquint l' espay de l' edat mitjana, forma en son fonds l' arch d' esperansa qu' ha de guiar á las societats! ¡Ah no! tampoch dormian las comunitats en las riberas del Guadalete buscanthy als héroes de passadas épocas, com no s' adormian los Bárbaros somiant ab los Comicis dels Romans. No en vá 's trassá desde 'l Paradís l' obra del progrés.

Primerament l' unitat dintre la conformitat, dintre l' esclavitut; l' existencia dintre de la mort; després l' igualtal bregant per desarrollarse sense l' aussili de l' unitat; després l' unió de las dos forsas; després la formació de la llibertat; ara 'l desarrollo dificil d' aquestos tres principis units. Per manera que, cumplint cada qual son destino, se reunirán en magnifich consorci, formant la convenient armonía de la actual civilisació. L' unitat d' ara, mes perfeccionada que la primitiva, no es ja l' existencia dintre la mort, sino l' existencia dintre la vida, la suma de relacions que deuhen agermanar als pobles, l' unitat dintre l' igualtat; l' igualtat no es ja 'l privilegi concedit per las necessitats de débils goberns incapassos de sostenir lo monopoli, sino l' aplicació dels drets concedits per la naturalesa y la justicia, l' igualtat inspirada en l' unitat y aplicada ab la llibertat; la llibertat no es ja la revocació de l' esclavitut, sino l' otorgació de facultats legals á tots los ciutadans, la llibertat unida á l' igualtat y á la unitat. Per açó tot obra dintre una esfera propia, tot té son destino, mes un destino y una esfera enllassats íntima y progressivament: L' individuo, la persona humana, la familia, 'l municipi, la provincia, la nació, 'l mon, tot obra dintre sa órbita corresponent. Per axó 'ls problemas que sentats en los pobles antichs, buscan sa solució primerament en la política, y que mes tart cedexen sa plassa á altres esclussivament civils, y que mes tart prenen lo carácter d' económichs, ara 's presentan com á problemas socials, problemas que, com en totas sas respectivas épocas, estan destinats á ocasionar sérios trastorns si, en son desarrollo, no 's ténen en consideració 'ls efectes contraproduents que resultan sempre de l' olvit dels interessos creats y costums y una infinitat de circunstancias que constituexen la manera de ser dels pobles. Los ilotas dels Lacedemonians, los clarots dels Cretenses, los prenestos dels Tesaliènses, los esclaus dels Romans, etc., apoyats en lo progrés, de simples cosas jurídicas qu' eran un dia, sigueren siervos mes tart, mes tart *personas*, mes tart constituiren classes y actualment son representats pels proletaris que comensan á trobarse ab condicions pera recorrer tota l' escala social: ja tothom entra en lo tot, perque dintre d' aqueix tot, dintre d' aquexa armonía tothom te una part que cumplir necessariament.

Veusaquí 'l carácter especial, las tendencias del nostre temps. Despertament de totas las forsas legals, de tots los principis llegítims pera véurerse representats en l' escena de l' existencia. Al despertament de l' individuo li seguex 'l de la familia, á n' als dels dos los hi seguex 'l del municipi, á n' al d' aquestos los hi seguex 'l de la provincia, y tot se dóna la ma, y tot se constituex en mútuas íntimas relacions, y, gracias als impulsos del progrés manifestats en l' unitat, l' igualtat y la llibertat, va prenent forma d' astre brillant aquesta nebulosa de la civilisació present que, nutrida de interessants principis, portaba las sombras á las intel-ligencias ignorants y 'l temor als cors débils. Ja es hora, donchs, de que cada forsa obri dintre sa esfera, pera realisar, ab la suma de totas las activitats, l' obra que s' ha encomanat á las condicions de la nostra época. Sas tendencias estan marcadas en totas sas espontáneas manifestacions; sa naturalesa está demostrada per sa historia y sas necessitats; son ideal está trassat pel progrés. Ja que á nosaltres, dintre aquesta revista, sóls nos es dat emplear nostras forsas pera despertar l' esperit provincial, á éll nos dirigim directament, y pera sa demostració hem fet las anteriors consideracions. Mes, que no 's confonga may nostre esperit de provincia noble, fundat en la justicia, ab l' esperit provincialista mesquí, fill de l' egoisme: volem que s' estimi á la provincia perque representa innombrables circunstancias características de la vida de l' home, sens perjudici de que aquest matex home trenqui las ignobles barreras que s' oposan á la manifestació de sos sentiments universals de justicia; volem que l' águila estimi la roca en que feu niu, per la rahó d' haberli fet, sens perjudici de que aquesta matexa águila atravessi 'ls núvols, y busqui hasta en lo sol, si ho desitxa, millors condicions pera fer son niu millor. A l' autoritat, pot ser despótica, dels Gremis, li ha sucsehit l' inmensa influencia de la llibertat d' associació; á l' exclussivisme de las classes, li ha sucsehit la lliure exposició d' interessos, opinions y necessitats que deuhen resultar precisament de las continuas relacions dels pobles; y aquestas classes y aquestos gremis, que crearen la preponderancia de las nacions en altres épocas, avuy serian la primera causa de sa ruina; per lo que l' esperit de provincia avuy possible, no solsament possible sino necessari, ha de ser l' esperit de provincia que, inspirantse en la igualtat, ab l' objecte d' usar de sa propia llibertat, se mantenga dintre l' unitat. Si l' Historia, aquex gegant que, situat en la roca del temps, senyala 'l camí que deuhen seguir las societats; si a s necessitats vitals que actualment deuhen manifestar los pobles; si 'l progrés, ab sas instigadoras veus, exigexen l' expressada general representació ¿cóm dexar de representars'hy l' esperit literari de cada provincia, expressió fidel de sas aspiracions fundadas, síntessis de totas sas forsas? ¡Ah sí! 'ls renaxements literaris com la nostre, son un assentiment á las disposicions de l' historia, una resposta á las veus de las necessitats del nostre segle, un cumpliment de las órdres del pogrés. Ningú 'ls deturará, com no 's pogué deturar cap de las manifestacions históricas que, á pesar dels obstacles que ensopegaban ab las ideas extremas, se desarrollaren convenietment, arrivant á sa aplicació. ¡Avant donchs! mes no tant que 's perdi de vista al passat; l' home que

Digitized by Google

sembra, 's detura prop del sot pera colgar la llavor.

F. DE LAMARK.

EL RAIG DE SOL.

Al Bon-Jesuset petit,
petit que no caminava,
la Verge li dava 'l pit
y mig riguent se 'l mirava.
Y un ángel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava
dolçeta cançó.

Damunt la falda 'l tenia,
y mentres ulls cluchs mamava
una ma 'l cap li tenia
y ab sos dits el pentinava.
Y un ángel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava,
dolçeta cançó.

El Pare Etern Creadó'
des de 'l cel los contemplava
dementres pe 'l finestró
de la cambra 'l sol entrava.
Y un ángel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava
dolçeta cançó.

Damunt aquell raig de sol
la Verge á son fill posava
y el Bon-Jesuset totsol
damunt el raig s' aguantava.
Y un ángel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava
dolçeta cançó.

La Verge á son fill mirant
enterra s' ajonollava,
y el Bon-Jesus devallant
á sa falda se 'n tornava.
Y un ángel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava
dolçeta cançó.

Com qui estreny un rich tresor
la Mare al Fill abrassava......
Y rich mantell de llum d' or
á Mare y Fill abrigava.
Y un ángel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava,
dolçeta cançó.

N' OMAR BEGUI.

Juny-1872.

QUADROS A LA TINTA.

III.

LO PARE RIGURÓS.

Lo tipo quals circunstancias y efectes nos proposem pintar se diu senyor Ramon. Havia tingut una botiga molt acreditada de llauner y com que va arreplegar tota aquella tungada de las fiambreras y fóu dels que van fer mes banyeras de llauna, va guanyar lo que's necessita pera fer la viu viu, y ara fins vos diria ahont s' está, passant ab la séva rendeta, sino fos que podria pendreu á mal, y no estém per brochs perque no heu vist home mes serio qu' ell en tots los dias de la vostra vida.

La séva serietat es la que contat y rebatut ha format lo seu carácter, y com per altra part no ha dat altra ventatja que la de que avuy nosaltres poguém ferne aquest article, ara no falta sino que 'ns surti malament perque quant se morí lo senyor Ramon se 'n vagi al cel sens haver produhit res de bo en aquesta terra.

Quant tenia la botiga de llauner feya y adobava tot lo de llauna del regiment d' Ultonia, y á copia de tractar ab lo coronel, qu' era un home molt farrenyo, vá anar agafant los seus hábits, lo seu llenguatje y la séva exactitut militar fins al punt de que portant lo pel com ell, un corbatí alt, y barrejant en sa aspre conversa algun *ajo* y quatre ó cinch renechs castellans, tenia esvarada á la séva dona y als fadrins de la botiga quan erissántseli lo bigoti, que semblava de cerdas, dava una *patada* á terra y deixava anar un renill com un caball.

A n' aixó afejiuhi qne quant volia insultar á algú també ho feya en castellá perque li semblava qu' era aquest l' idioma mes sério, y com que totas sas disputas anavan adornadas de ¡Indecente! ¡só cochino! y altras magarrufas per l' estil, se pot ben dir que las sévas cuestions, com en Titó y D.ª Paca ó la Layeta de Sant Just, eran totas bilingües.

Ja tenim donchs lo nostre home en escena.

Es molt prim, sech y alt. Dú un bigoti molt gros, es junt de cellas y vá decentment vestit de senyor, si bé sempre de colors molt foscos perque fins en lo vestir li agrada anar sério.

La séva dona parlantne un dia ab la senyora del primer pis deya qu' ella podia jurarli, ab tota serietat, que ni un sol cop l' havia vist riurer.

—Be; pero dona, deya la bona senyora admirada de que aixó fos possible; vostés bé tenen fills, bé deu acariciarla encara que siga *cuan dos celis* pera probarli 'l seu carinyo.

—A no ser que siga quan ja 'l llum es apagat, deya la pobra dona, no he vist may que la séva boca s' obrís per una rialla. Miri si es sério que una vegada qu' estaba sol á casa, ó á lo menos ell s' ho creya, jo vaig entrar en lo moment en que reya ell mateix de que li eixía un elastich per sota lo faldó de la tubina, y se va enfadar tant de que l' hagués vist rient, que ab una miqueta mes me trau de casa.

—¡Pero home, perqué reyas! li vaig dir jo tota aturdida. — No reya qu' estornudava, va contestar, ell fingint un estornut que de cap manera va lograr ser consonant de la rialla qu' habia compromés sa dignitat d' home.

La séva dona y quants lo voltavan s' esglayavan al sentirlo, y la sumissió qu' ell veya y que creya efecte del carinyo no era mes qu' un efecte de la pór que feya.

Aquest bon senyor donchs ab tota la serietat que poguéu imajinarvos un dia va tenir qu' anunciar á n' als parents y coneguts que la séva *senyora* havia *donat á llum* un noy.

Ja havia tingut noyas y de suposar es que ab la

Digitized by Google

mateixa serietat las criaria á n' ellas que á n' ell; pero nosaltres volem aprofitar lo quí mes serveixi per destacar lo nostre tipo y cap com lo noy qu' habia de ser l' heréu y qu' ell habia determinat pujarlo ab tot cuidado nos serviria en tot y per tot pe 'l nostre propósit.

Lo coronel va ser padrí.

Lo senyor Ramon n' estaba ennamorat perque era tant sério y, encara que sense riurer, va estar content de que 'l seu fill pogués tenir ab lo temps un protector de tanta upa.

Bé es veritat que 's murmurava y deya lo vehinat si 'l coronel y la séva senyora.... Pero 'l senyor Ramon ferm en que un senyor tant sério com era 'l padrí del noy no podia ser capás de cosas tan informals, no ho volia creurer y ab tota confiansa se 'n anava deixantlo á casa fent caricias *sérias* á la criatura, ab la séva dona.

Además lo senyor Ramon deya:

Si la meva *esposa* sab que per una *frusleria* ja tenim á casa una de *Dios es Cristo*, quant mes no 's guardará de fer una cosa qu' ella sab de segur que la mataria.

Siga com vulga lo cert es que 'l noy que 's deya Pauet anava creixent y fentse maco com un pom de flors.

A n' al senyor Ramon tant se li endonava perque deya que un home solament siga una mica mes hermós que 'l dimoni, ja n' hi ha prou.

Això mereixia tota l' aprobació del padrí. Era tant lleig com lo pare, y á tots dos importaba qu' aquesta idea prengués peu y estenentse pasessen á ser los mes apreciables los homes mes lletxos.

La criatura comensá á xampurrar alguna paraula, y com que 'l senyor Ramon havia determinat criarlo ab tot rigor no volgué de cap manera que li fessen dir *bava*, *teta*, *titit* y totas aquestas monadas ab que 's comensa á frassejar, sino *àvia*, *jermana*, *aucell*, y tot tant ben dit com ho deya ell mateix, ab lo objecte de que la criatura parlés bé y no fés com totas las altres que á n' als set anys encara parlan malament per culpa dels pares.

Mes com que per las criaturas la simplificació carinyosa que de las paraulas los fán las personas que las estiman vé á ser lo Narro ab que se las ensenya de parlar, resulta que com lo noy del senyor Ramon trovaba mes dificultat en pronunciar lo que sentia va parlar mes malament y va tardar mes á saberne que totas las altras criaturas que n' aprenen ab l' antich sistema.

Com que per ser tant sério s' ha de ser molt tonto, lo senyor Ramon ho era bastant, y això unit á la poca instrucció qu' havia rebut, feya que quant no sabia fer una suma ó escriurer una carta ben dictada, deya:

¡Ah! No no! Això si que, si Dèu nostre senyor m' ho deixa véurer, no vull que passi ab en Pauet. Ja que son pare es un burro no vull de cap manera qu' ell ho siga. Estudiará per advocat y com que si Dèu ho vol quant arribi aquest temps jo ja podré ferho, no vull qu' hi hagi al mòn res per apéndrer que 'l noy no ho sápiga.

Mentrestant la pobra criatura s' anava fent, y, no perque ell no la estimés com á pare, sino perque deya qu' era forsós reprimirse lo carinyo perque los noys se crien ab temor y respecte l' ángel de Dèu va caréixer enterament de tots aquells afalagaments que fan la dolsesa de la primera infancia.

La séva mare tenia órdre de no riurer ab cap de las sévas monadas.

A ficarlo al llitet debia anarhi la criada y de cap manera ella perque després no s' avessés la criatura á no poder dormir sens las justas caricias de la que li havia dat la vida.

Un cop al llit debian deixarlo sol y á las foscas perque s' avessés á no tenir por.

De vegadas plorava.

—Ramon ¿me deixas pujar á veurer si 'l noy té alguna cosa? deya la pobre mare, ja tremolant d' haberse atrevit á fer proposició com aquella.

—¿No li heu posat la post al llit? deya lo seu pare.

—Si.

—Donchs deixéulo estar, ja sabem que no pot cáurer, ja sabem qu' ha sopat y que no pot tenir gana, ab això que plori.

—¡Pero com veig que té un desconsol tant gran!

—¡Ni que 's reventi! Si quant es tendre l' arbre no es quant s' adressa, ¿com voldrás adressarlo desprer que ja siga dur de soca. ¿No veus que es pe 'l bé d' ell? Las criaturas s' han de criar ab rigor y creu que si 'ls meus pares ho haguessen fet ab mí com debian, no 'm trovaria jo ara un burro com me trovo.

Y, com aquell ase que 's va morir de fám quant ja comensava á avessarse á viurer sense menjar, lo pobre noy se va anar avessant á tot, y ja ni 's queixava ni plorava ni demanava res, perque comprenia que també era inútil y no trovant correspondencia en ningú lo séu tendre carinyo, va fer com si se li concentrés en lo cor y ab la mes freda indiferencia pe'ls que li havian dat la vida obehia com un d' aquets autómatas que quan los tiran lo fil alsan los brassos.

Com qu' una criatura, per bona que siga, sempre dóna motiu per castigarla, resultava que ¡pobret! no tenia cap de las expansions y motius de goig que totas las altras criaturas, no sent tant bonas com ell, tenian sempre.

Arribava lo diumenje de rams y per cástich no tenia palma. Arribava Pascua y per cástich, lo senyor Ramon demanava al coronel que fes lo favor de no darli mona.

Lo coronel que á sas ideas de severa disciplina hi afegia la de que aixis no havia de gastar quartos per comprarla; deya que aprobaba lo rigor ab que 's criaba al fillol y ell afegia perque creya tenirne un deber com á padrí, una sumanda que la pobra criatura quedaba esvarada y no sabent hont girarse pera trovar un consol á tanta injusticía.

Arribava lo dia dels reys: tot esperansát de bon dematinet corria al balcó ahont la nit antes habia posat la sabateta, y..., una brasa de carbó, ó unas deixuplinas ó be un regle per dar palmetadas era lo que 'l pobre angelet trovaba, en lloch dels clasichs esclopets y encisadoras juguinas que fán la ditxa de tots los noys de la seva edat, en semblant festa

La pobra mare trovava injust aquest rigor perque en Pauet com á criatura 's portava tot lo bè que podia portarse, y així ho feya avinent á n' al séu marit sempre que venia á tom parlarne,

Digitized by Google

—Las criaturas no 's portan bè may—li contestava ell—tenho per máxima.

—¿Pero també ¡pobret! qu' ha de dir al véurer que sens haver dat motiu per res se'l castiga d' aquesta manera.

—Lo qu' ha de dir de segur es que si 'l séu pare no dant motiu ja 'l castiga d' aquest modo, mòlt mes lo castigará lo dia qu' arribi á darne y no crech que siga errada aquesta idea perque ell procuri ser tot lo bo possible

La pobra mare sentia dintre del sèu cor que alló era una crueltat increible; pero no tenia rahons que oposar á la lógica brutal dels dos ximples que la dominavan y seguia fent cara farrenya á n' el pobre noy que ni en sa mare trovava los amanyagaments y l' amor, pe 'l que 'n vá 's delía.

A tot aixó lo seu pobre cor anava creixent vuit de dins.

Aquell noy era, en lo terreno moral, un soldat al que ensenyaban l' ecserci los mes cruels y desapiadats sargentos.

Ni podia plorar, ni podia riurer, ni podia jugar, ni podia estar quiet, ni podia fer re.

Lo senyor Ramon deya que la gran manera de criar á las criaturas era contrariarlas y com sempre volia que fes lo que no feya, fins martirisava al pobre noy quant presa de la melancolía que li daba l' anyoransa que de tot sentia, li manava qu' anes á jugar y qu' estés alegre.

Una de las cosas que mes satisfeyan al senyor Ramon, respecte, al seu sistema, era que encara may habia tingut de posar la ma á sobre del seu fill y en aixó 's fundava per defensarlo y dir qu' era 'l millor que podia seguirse; sense pensar que mòlt mes valia que d' en tant en tant li hagués espolsat la són dantli quatra clatelladas sense censeqüencia, que no pas haber assecát d' en mica en mica totas las fonts d' amor y tendresa ab que havia vingut al mon la pobra criatura.

Y no era que no l' estimes no; l' estimava molt; ho feya pe 'l be d' ell; pero creya qu' havia de ser pare rigurós, y aquella, segons lo seu modo de pensar, era la sola manera de ferho.

La gran satisfacció del senyor Ramon, lo dia que tenia algun foraster ó convidat á casa, era ferli reparar que 'l noy l' entenia no mes que ab la mirada. Ab la mirada li demanava á taula lo vi, l' aiga, 'l pá, y la pobra criatura, esglayada, en compte de dinar, no feya sino seguir ab la vista los moviments de son pare, per que tremolava com la fulla al arbre á la sola idea de poguér dexar d' entendrerl' d' alguna cosa.

Quantas vegadas ¡pobret! estava plorant á llàgrima viva per alguna cosa que, ab prou pena del sóu cor, li negava la seva mare per ordra del senyor Ramon; mes ho sentia aquest desde la botiga, pujava corrents á dalt y vos hauria compadescút lo véurer de la manera qu' aquella criatura callava de repent al sentir pujar son pare, renegant en castellá per ser mes serio. S' agafava ab las faldillas de sa mare que tremolava tant com ell, y, ab lo plor vulgas no vulgas nuát á la gola, tenia un panteix com un aucellet quant l' haveu agafát y 'l teniu dintre la ma fadigat de la volada.

A tot aixó lo noy feya ja un quant temps qu'anava á estudi y era tan aplicat que 'ls mateixos mestres se n' admiravan y, un dia que 'l seu pare al vá aná á buscar:

—Vaja, vá dir lo mestre, qu' aquí té un noy qu' estudia mólt y, si segueix així, ab lo temps fará honor á la familia.

¡Ah, quina 'n vá haber feta aquell mestre!

L' endemá lo senyor Ramon vá anar á trovarlo y parlantli á solas:

—Recordis—vá dir—de no dir may mes á devant del méu noy que ja estudia y se porta prou bé.

—Com jo veig que pobra criatura fá massa y tot.

—Una criatura may fá massa. ¿Que no veu que si ell sent aixó no procurará afanyarse y vosté 'm perdrá tot lo que jo ab mon rigor he guanyát fins ara.

Lo mestre vá trovar que tenia rahó lo senyor Ramon y d' aquell dia en avant lo pobre Pauet vejé tot esbarát que fins lo senyor mestre, qu' á n' ell se li havia fét tant simpátich perque era l' únich que l'alabava també se li havia girát en contra y no trovava ben fet res de lo qu' ell feya.

La criada l' anava á acompanyar á estudi y l' anava á buscar; en sa vida havia jugat ab un noy de la séva edat.

Lo senyor Ramon se l' enduya á missa y á passejar ab ell.

Passavan pe'l carrer ell, lo noy, y un company del senyor Ramon; veyan un cuadro de un calígrafo, ó una máquina notable, ó qualsevol obra d' art; tots s' aturavan; lo noy mirava ab afició l' objecte exposát.

—¡Míratho míratho! deya lo senyor Ramon ab una veu que ja esglayaba al pobre Pauet—míratho, burro, que no ho farás en ta vida, no!

Y allavors lo gran neci, girantse á lo company ab qui anava, deya:

Y no 't creguis que no té res de tonto; los mestres n' están molt contents, es mólt aplicát y apren mólt depressa, sino que á las criaturas no se 'ls pot dar alas y jo veig que, per la familia, no hi ha res com ser rigurós y tractarla á baqueta.

Com qu' en mitj de tot aixó lo dominava la idea de que si ell era un burro lo séu fill no havia de serho, la pobra criatura aprenia á la vegada: francés, inglés, llatí, comptes, geografía, piano, y que se jo quantas cosas.

Era massa jove per tant y temerós del castich terrible que preveya en cas de no saber alguna de las llissons, estudiava dia y nit, y mentres sopava, y mentras dinava, y no tenia un moment d' expanció y la séva salut vá arribar á valerne de menos.

La seva mare;—Mira Ramon, vá dir, que 'm sembla que 'l noy estudia molt.

—¡Aixó es; dígau qu' ell ho senti!

—No ho dich pas qu' ho senti; pero tinch por que si 'n fem una mica massa....

—Un noy no estudia massa may. Si jo, quant lo meu pare me deya estudia que 'l papa 's fá vell, l' hagués cregút, no seria, com ara só, un burro de quatre solas.

¡Y tal si ho era de burro!

Mentres ell deya:—may ho fará mes jove qu' ara, la pobra criatura, de tant estudiar, se vá enmalaltir,

Digitized by Google

y, groch, prim, transparent, quasi á tothom compadexía, menos á son pare que deya qu' alló ho feya la creixensa.

Un dia, poch després que 'l senyor Ramon havia plegát la botiga, perque apunt ja 'l noy de comensar los primers estudis d' advocat no volia que 's digués que 'l seu pare feya embuts y cafeteras, un dia, dich, lo pobre Pauet se vá ficar al llit.... per no aixecarseu.

¡Pobre ángel! ¡Quins últims moments tant cruels vá tenir aquella criatura! Las llágrimas amargas de la seva mare, lo plor abundós del senyor Ramon; tot ho despreciava perque creya que ni may l' havian estimát ni l' estimavan, y ab los ulls ficsos al cel semblava que 'l mires ab desconfiansa de trovarhi lo que no li havian dat may en la terra. L' amor dels pares.

¿Y no era natural pensar que ni entre 'ls ángels lo trovaria quant ell veya que no l' havia pogut lograr dels que li havian dat la vida?

. . . .

Ab tot y aixó lo senyor Ramon es alabát per tot lo vehinát per lo bé que sab criar als fills, y ell mateix está tant convensút de que aixís es com déu ferse que, quant, comprenent que 'l seu rigor vá matar á n' en Pauet, ne parlan ab la seva dona:

—Ja ho veig, diu; pero mes m' estimo que s' hagi mort que no pas que per causa de haberlo criát malament s' hagués vist, Déu nos en guart, en un afront, y hagués deshonrát á tota la familia.

A n' aixó algú 'm podrá objectar qu' ell coneix altres fills criats ab tant rigor y no s' han mort.

Jo també 'n conech.

Pero aquets han sufert com una condemna á presiri tot lo temps que han estát baix la tutela de son pare; de vegadas s' han perdut perque, desitjosos de respirar ab llibertát, quant ho han pogut fer s' han llansát á tots los escesos, y, quant no, s' han separát aixís qu' han pogút del que 'ls vá dar la vida, y sens faltarli á cap dels respectes materials que marca lo terror ab que 'ls han criát, han dit sempre que 'l seu pare no 'ls estima y que res deuhen al home que may ha tingút per ells una caricia.

S' enganyan com en Pauet quant agonitsava.

Los pares com lo Sr. Ramon estiman tant com puga fer un altre; pero s' han ficsát en que un pare per ser bo ha de ser rigurós y aixó 'ls estravía.

Ni tant ni tant poch. Lo terme medi tan saludable en tot es lo que convé en aquets casos, y, quant no, m' estimo mes lo pare enamorát que riu com un papanatas y li cau la baba á la menor agudesa de son fill, que no pas aquest que, ab tot lo bon intent, lo martiritsa y no para fins que 'l mata.

FREDERICH SOLER.

BIBLIOGRAFÍA.

Las órfanas de mare escrita per D. *Joseph d' Argullol.*

(1801 á 1806)

Las publicacions periódicas de nostra ciutat al parlarne dels Jochs Florals d'enguany, han fet plausible membransa de la novela dessús dita. En lo diari de Barcelona del 30 de Agost s' hi llegí un correcte article en que 's parlaba ab alguna extenció de la dita novela y ensemps de la no menys recomenable per son estil «lo coronel de Anjou»; mes fins ara la Renaxensa esclussivament dedicada al foment y cultiu de las lletras catalanas, no ha presentat á sos lectors un detingut judici de l' obra repetida y çó es lo que emprenem sens entendrer que lo nostre sia lo mes clar, expert ni difinitiu en aytal crítica.

Isaura y Camila fillas del metje D. Eduart Llansó y l'advocat D. Joan Casanovas, netas abdós de D.ª Agnés Parera y abdós órfanas de mare, seguintne l' impuls de llur educació respectiva, çó es romántica y despreocupada la de la 1.ª y senzilla, casera y un si es no es del temps vell la de la segona, comensan llurs amors; la primera ab en Rocafort jove galant y amich de seguirne totas las novetats del secle, essent además amich y seguidor de tots los vicis; y la segona ab en Felix Serena mestre veler de bonas costums y sempre cuidadós de prosperar en son ofici. Las relacions de l' Isaura, si bé encovertas eran per tothom endevinadas, escepte son pare que fiat en la rahó de sa filla, en sa educació y ab las flamants máximas que á tot hora li ensenyaba, poch cuidaba mes que de llegirne las obras francesas ahont trovaba estupendas ressenyas de novas aplicacions del vapor ó l' electricitat, ó bé los diaris ahont venian contadas las batallas encisadoras de Napoleon lo capitá del secle, espurnejantne encara flamaradas de la gran revolució política y social francesa. Aixis fou com sorprés lo metje Llansó al saberne per sa filla novas certas de sa determinació de casarse ab en Rocafort, restá com atontat puig tal partit no li agradaba y per altre part no podia contradirni l' escolliment de sa filla seguintne la corrent de sos principis. Robada l' Isaura per en Rocafort, se casaren á Barcelona á despit de 'n Llansò, y si bè tornats á Manresa sols foren rebuts per la criada de confiansa de D.ª Agnés, la senyora Tuyas, poch tardá lo metje á obrirne sos brassos 'ls dos novis. Mes feta ja la reconciliació ab tota la parentela, y passat no molt temps, de sopte després de una perdua en lo joch, fugí en Rocafort ab son inseparable mal-geni lo capitá de suissos Rotchel, y mort després en desafío sols deixá á la trista Isaura un fill com á tendre y trist recort d' una passió irreflexiva, y, encara que forta y encisadora, tan negre com avolment pagada.

Camila nodrí sempre en mitg del cor son amor envers Felix Serena qui no perdia ocasió pera donarli provas, si bé moltas encobertas y senzillas, de que era son desitg que arribés lo dia de dirli esposa, confiant en que son treball fora recompensat y que tots los obstacles fins los de son oncle que 'l volia frare desapareixerian coneguda la virtut de sa escollida.

En efecte en lo llit de mort de D.ª Agnés y descoberta per la bona avia al Prior P. Gabriel la passió que son nevot nodria envers sa neta Camila, lo reverent frare cedeix de sos propósits y arriba felisment á terme lo desitg del dos tímits enamorats ab gran goitg de l' avia y del pare de Camila lo digne y prudent D. Joan Casanovas.

Aquesta trama, dona lloch á situacions variadas, á

Digitized by Google

totas las peripecias de la vida casera de dos familias de la classe mitja, pera no dirne de una sola de que 'n fou soca la casa de Parera; y sens empalagosas digressions ni rebuscats incidents l' autor ha trovat medi de que prenguesen tó y visquesen vida propia tots los personatges secondaris.

Lo P. Gabriel es lo frare aferrat al convent com l' eura al mur, y l' enemich de tota novetat com ocasionada sempre al erro ó al pecat. No es per altre part un místich elevat, sinó un bon religiós, y segons lo temps ho portaba, un consultó obligat de familias de bona conciencia, á las que donaba sos parers llealment encara que després ne fos mimbada bona part de sa severitat.

La senyora Tuyas es la criada d'altre temps que pels llarchs serveys contrets prenia una part activa en los goitgs y dols de sos amos, y, com en tot temps, no descuydaba terciarne en los festetgs sens olvidar tampoch son casori sisquera ab l' Andreuet andadó d' una confraria

Lo senyor Llimona personifica la coneguda mena del curiós y desocupat, de mitjana educació y una xica de malicia, que per tot fura, tot ho sap, tot ho roda, tot ho canta, tots lo cercan y ningú may l' execra ni l' estima.

Altres com Mossen Comas, en Mollet, en Ginabreda etc. se mouhen en diferents capítols y encara que en tercer ordre es forsós reconeixer que tenen tots propia y variada fesomia y que concorren ab molt acert á la formació del cuadro que la novela desplega.

Ardua n'es la tasca d'una novela de costums, puig cau molt facilment en los dos extrems de pintarno ó be personatjes y fets histórichs que per forsa desencaixa de son estatje propi, ó be las baixas passions que nodrint los vicis donan á llum innumerables fets que son la vida dels melodramas ó novelas traspirenaicas; y en altres cassos com fins are poch esdevenia á nostre teatro catalá pinta sols las costums d' una classe, mes conegudas per esser en general mes espansivas.

Lluny de tenir que circunscriures á tals extrems, lo ver novelista de costums deu procurar que totas las classes tinguin cabuda en sa obra presentantne sa armónica diversitat, y si be algunas vegadas podrá pendrer per fondo del assumpto un ó mes personatges histórichs, sens dubte que las mes convé que tot fos original y tal vegada com á centre de majors inspiracions pera la formació y desnuament de la trama, será la classe mitja y no cap de las dos extremas la que mes camp ofereixe pera una bona imaginació.

Lliure de moltas imperfeccions de la classe baixa y de certs refinaments de l' alta, n' es la classe mitja com un mar sens encrespadas onas, y si be sempre mogut pel oratje y ab fons per demés pregó, pot sondarse ab mes justesa sens l' atribulament que d' altre modo 's patiria.

Dat aquest prisma, las costums de cada segle poden esser verament conegudas y jutjadas, puig generalment dita classe mitja no pren de sopte las novas com lo plebeyo sols per tenirne tal aspecte, ni reté mes de lo convenible las antigas com sol ferho la classe alta; y per consegüent vist lo que tal classe acepta ó dejecta en determinats secles, tindrem per cert la mes justa mesura dels elements mes vitals de la societat que volguem coneixer.

En aquest punt precisament resta calcada la novela las órfanas de mare, y entre los personatges que fluctuan moguts per las corrents d' una época essencialment revolucionaria per Espanya, com ho fou la de 1804 á 1808, n' es certament D. Joan Casanovas, segons ha reconegut l' altre ja citat crítich, la figura mes acabada y la que dona perfeta mostra del estat definitiu á que caminaba aquella societat ahont elements antichs se gastaren per l' oci, la máquina gubernamental ho absorví tot, y las novas foranas n' eran com uns fochs d' artifici que ab sa fugitiva resplandor trastornaban de goitg á moltas testas, quedantse de sopte en majors tenebras per no entendrer mica llurs causas ni llurs efectes.

Be ha presentat l' autor totas las escenas de sa obreta, ab escrupulositat restan pintats los mobles, trajos y estils de nostres avis; mes encara que en tota l' obreta l' estil corra ab facilitat, es innegable que en lo capítol XV en que n' es contada la cassera feta per Mossen Comas, l' Alsina, en Canals, en Mollet y en Cirera, las ideas pareix que flueixen sens esfors y á plé doll en l' imaginació del autor; lo lector olvida tot seguit que alló es incidental, s' interessa vivament pel cuadro que se li presenta, no pert un pas dels alegres cassadors ni una sola de llurs paraulas, y després de entaulada sa conversa, que ab tota naturalitat ve á recaurer en los personatges principals de la novela, 's dol de que tant prest sia termenat aquell capítol.

En los demés l' art se trasllueix entre la súbtil malla de ben concebudas ideas y estil ben castigat; se conservan inalterables la filada dels pensaments y lo carácter dels personatjes, mes en lloch com en lo dit capítol en que tal volta hi concorrian peculiars circunstancias, l' obra presenta aquella frescor y facilitat de contextura qu' es patrimoni dels mestres en l' art de novelar.

Respecte al llenguatje nadiu de Manresa l' autor ha sentit desde sa petitesa á son entorn veus y frasses encara ben catalanas y ditas també ab entonació assats correcte, y per ço n' es que exceptats alguns finals en *os* que á nostre entendrer escaurien millor en *ls*; l' us moltas vegadas de *lo seu*, *los seus* en lloch de *son* y *sos*, la falta d' us de algunas paraulas que si be un tant antigas no creyem sien encara desterradas de l' idioma, y per últim las divisions d' escola dels que voldrian ó no l' elisió de vocals per medi de cometas y la variació de certas vocals terminativas, son aquestas las únicas observacions que á nostre parer cal ferne, puig en general la frase es correcte, concís l' estil, variat segons ho requereix la trama y adaptat sempre á la manera corrent en nostra terra pera contarne llisament lo que 's desitja.

En falta d' obras en nostra moderna literatura catalana, digne entenem que n' era la noveleta las órfanes de mare de atreurer l' atenció del consistori dels Jochs Florals, li diriam també exemplar puig que d' ella brollan moltas llissons moralisadoras, y

Digitized by Google

perque segons sa norma pot pendrer elevat salt nostra novela de costums, y si be pels mestres experts l' obra revela una ploma en aytal género novensana, per tothom será llegida ab gust y pot figurarne en totas parts sens perill lo mes remot. Est tal primer ensaig, pot donarne per pagat á l' autor de sas prolixas investigacions y del treball de ordenarlas y animar las situacions ab molta subtilitat imaginadas.

EDUART TÁMARO.

ESPERANSA.

«¿Ets fill de Catalunya, y per ta mengua
Encara no has cantat en catalá?
¿Perqué, jovent, no cantas en la llengua
Que ta mare en sos brassos te ensenyá?
¿«Cóm, cóm Apolo indiferent te mira
Sens castigar ta falta ab tot rigor?
¿Com eix Deu irritat no t' pren la lira
Pera entregarla á un catalá millor?
«¿No has vist may per ventura una nineta,
De hermosura tresor, de gracia espill,
Que ab catalana llengua, amoroseta,
No t' recordia la terra d' hont ets fill?
«¿Cóm ta materna llengua aixi desdenyas?
¿Cóm no sents una veu dintre ton cor,
Que indignada t' reprenguia, puig no ensenyas
Ab versos catalans trovas de amor?
«Ja comprench ton temor; suposas dura
Y aspre tal llengua per tan dolsos cants...
¡Oh tu no ho saps! es tanta sa dulsura,
Que ha fet la ditxa de millons de amants.»
Prou, misteriosa veu; mon cor suspira,
Puig ja, llagat de amor, viu malaltís;
¡Vinguia al moment ma descuidada lira,
Cantaré en catalá... Vull ser felís!

Fresca y pura com la rosa
mes hermosa
que en la terra haja florit,
es la casta Isabeleta,
la nineta
en qui penso dia y nit.
—
Nit y dia penso en ella,
puix es bella
com la mágica visió,
que d' estrellas coronada,
tè encantada
de mos somnis la regió.
—
Hi ha una planta que al sol gira,
si èll las mira,
tantas fullas com Deu vol;
tú ets un sol, y ma esperansa,
que no s' cansa,
fa temps que es un girasol.
—
¿No m' escoltas, Isabela?
¿creus que m' gela
la fredó de ton desdeny?
—¡Oh no, no! qu' encara aumenta
esta ardenta
tempestat que m' roba l' seny.
—
Tú pots ser tan desdenyosa
com hermosa;
jo seré ton ferm amant;
si es constant ta indiferencia,
Deu paciencia
m' ha donat y amor constant.
—
Ma esperansa es tant florida
com ma vida,
tant inmensa com l' espay;
pot robarme ta hermosura
la ventura,
pero la esperansa, may!
—
Si ton desamor me mata,
ella es grata,
me guiará al paradís,
y al bon Deu pregaré luego,
com ja prego,
qua sias sempre felís.
—
Entretant, Isabeleta
gracioseta,
mos suspirs dono al espay;
pot robarme ta hermosura
la ventura
pero la esperansa, may!

† MARCIAL BUSQUETS.

BALADA.

Lo Rey encantat.

I

—Jo 't jur que cap imatje será prou poderosa pera enfosquir ta imatje; jo 't jur, estimada meva, que cap impresió será capassa d' esborrar la impresió de ton amor. ¿Lo sol? ¡Si en lo sol hi anyoro la llum de tos ulls divins! ¿Las flors? ¡Si en sa flayre hi trobo á faltar ton alé delitós! ¿L' ayre? ¡Si en l' ayre no hi trobo tos patons ditxosos!...—Y, confonentse sas miradas en un sentiment fons, molt fons, s' adormen tots dos, ab lo cap acostat y ab las mans agafadas.

II

—Rey d' un gran poble, no 't puch brindar plahers tant nous com desitjaría. Mes pot ser los trobarém; vina.

—¿Ahont me conduhexes?

—Dexem la terra que t' oferex montanyas de ferro y boscos d' alsinas, fusta y metall pera las llansas; dexem la terra que t' oferex vassalls aduladors, armonías mentidas qu' arrullan agradablement lo cor dels princeps, y entrém en mon regne. Las onadas s' extremirán á ma vista y, arraconantse com per encant, te formarán un palau magnífich ab columnas de pedras brillants, sostre de corals y perlas, paviment d' espumas y coxins d' ondinas y altres génis misteriosos: puix jo so germana de las onadas, jo so una fada d' aquells abismes encantadors. Mes recórdat de tas promesas: recórdat de que cap impresió podrá esborrar l' impresió de mon amor, perque un cop haurás entrat en mon palau encantat, no 't será pas possible trencar los lligams que t' unirán eternament ab mí. Desde llavors serás inmortal, perque no viurás entre 'ls hómens, ahont tot cambia segons lo vent que regna.

—Oh, jo vull ser inmortal pera gosarte eternament.

Digitized by Google

III

Sentats en un coxí d' espumas, voltejats de las ilusions que produhexen las ayguas somniant ab la llum que las besa, s'están lo rey y la fada. Sembla qu' ell ja ha olvidat completament son reyalme y tot lo mes bell del mòn y de la terra: tanta bellesa y tant d' amor y tants de misteris lo cautivan. Mes ¿qué tè? Lo sostre movible s' estremex d' una manera estranya; las onadas inquietas, topan las unas ab las altres transmetent una veu qu' arriva á l' esperit del rey com un llamp d' armonías que, ferintlo, li fa fer un salt terrible. Prou s' esforsa la fada en apagar tal remor ab la remor de sos besos apassionats; mes lo desconegut fins 'ls desdenya.

— Oh, esclama, l' estranger entra en mon reyalme: mos soldats me cridan. Trencam aquexos llassos que 'm lligan á n' aquest regne malehit.

— No pot ser: ton jurament te feu inmortal: ja no tens pátria. ¿Perqué 'm jurares tals promesas?

— ¡Ignorava que l' amor á ma terra es mes fort que tots los amors! ¡Malehida l' inmortalitat si 'ns priva de tenir pátria!

Felip de Saleta.

Rondallas Vulgars.

EN RIB-Y-RAB.

I.

Llarga fora l' arrondallada historia si jo recordava tots los fets que justifican lo nom qu' heu llegit damunt d' aquestas ratllas, noys y noyas á qui van endressadas.

Si havia de comensar per las trassas y manyas de que 's valia En Rib-y-rab pera que 'ls companys seus, quan era xicot, no trobéssin cap niu dels qu' havian sorprés la diada avans, ni 'ls vehins del poble la millor fruyta del fruyterar; si havia de contarvos las brivalladas sens fi de quan era escolá, en perjudici de las canadellas y algunas vegadas de las bacinas, fora cosa de no acabar may.

II.

Jo us vull presentarlo á l' época en que ja era home fet, y d' aquesta sòls contarvos duas fetas las més granadas. Escolteu, si us plau.

Eran las firas de Girona, de merescuda anomenada deu horas á l' entorn, y En Rib-y-rab feya dias acabava de gastarse casi bé tots los diners que li quedavan de la darrera picardia qu' havia comesa; y ¿quina se 'n pensá? Ja ho veureu.

Posá una taula á l' Areny, prop del final del bestiar y, damunt de la taula, un rètol que deya, ab lletras de pam:

Llums que creman sens oli.

La gent escuterida de la fira no 'n feu cas, tinguent per ximple ó per garola al anunciador de l' estupenda maravella, y pensant que, si fos cosa certa, no estaria condempnat á patir colradas de *sol de fira*, sinó que podria passársela més xalada qu' En Noguer de Segaró l' inventor dels tals llums. Mes com per las firas abunda la llana dels clatells tant ó més que la de las ovellas, una dona y un noy pagesos s' aturaren devant del parament de llums. Confegí y torná á confegir lo segon las sílabas de l' anunci y digué á sa mare:

—Reforca, mare, quin estalvi podriam fer!

—Tens rahó com hi ha un xay! — respongué la dona.

Mercadejaren, en consequencia, un parell de llums y, entesos sobre 'l preu, que no vé al cas, En Rib-y-rab los hi digué que tornessin á recullirlos al cap d' una estona.

— Oy que vè d' alló mes coronat!, digué la dona.— Ara podrem arrivar á casa 'l senyor Pontonich á durli aquest cens d' un parell de pollastres.

Retornaren mare y fill, y mestre Rib-y-rab que, mentres la pobra gent havia estat á cumplir son deber ab lo *dómino* ó senyor directe, havia ficat lo parell de llums dins d' un braser disposat al efecte, prenguélos ab uns molls y 'ls entregá al minyó, desprès de ferse donar lo preu per endevant.

— ¡ Llamp, llamp, que creman! — digué 'l noy, dexant anar un dels llums.

— Teniu, mestressa; — insinuá calmosament En Rib-y-rab, entregantli l'altre.

— Foyna! que crema! — esclamá la dona, obrant al igual que 'l noy.

— Ja ho heu dit; — observá 'l gitano blanch — creman y no hi ha gota d' oli; mireulos pél cantó que volgueu.

— Us ha ben turiscat! — digué un curiós, disposantse á anar á donarne part á la justicia; mes quan aquesta arrivá al lloch del succés En Rib-y-rab havia ja tocat suxola.

III.

Se n' aná á Barcelona y trobantse net de botxacas, vegé un dia per un carrer un pagés — *pagesás* — que duya entre mans un sarrionet que feya olor de diners, y diguéli nostre héroe emprenguentlo ab molta sanch-freda:

— Perdoneu, company. ¿Me fariau un favor?

— Si puch.....

— Mireu: vos teniu la retirada mes gran que podeu pensarvos ab un germá meu capellá; en tanta manera que, si no sapigués de cert qu' ell s' está tranquilament á la seva rectoría, cumplint com un sant ab los parroquians, m' haguera cregut qu' anava disfressat per exos carrers de Barcelona.

—Y bé, ¿ qué voleu?

— Ja veureu. Ahir ne vaig rebre carta en que 'm deya necessita de totas passadas, y sens pérdua de temps, una casulla, y voldria 'm fessiu la mercé d' arrivar ab mí y provárvosne una de las del casullayre que hi ha á l'altre costat de la cantonada.

Prou, prou; — digué 'l pagés.

Arrivaren á la casullería y aquest dexá 'l sarrionet y 's prová una casulla.

—Bé, bé! — feu En Rib-y-rab — de part de vant no hi ha res á dir: us va pintada. Ara, doneu algunas passas cap al fons de la botiga; que jo veja que tal us esvau de part darrera.

Cumplí 'l pobr' home, y En Rib-y-rab, mes llest que cap fura, aprofitant la girada d' aquell, arreplegá la moma de damunt la taula y ¡ camas ajudeume! sortí corrent de la botiga.

Digitized by Google

Se girá 'l pagés y, observant la desaparició dels seus capitals, sens cuydarse de tráures la casulla, al menjarse la partida, arrencá á corre carrer avall per atrapar al lladre.

Notarho 'l casullayre, y prenent per conveni dels dos compradors aquell pas, agafar la mitja cana y, sens res al cap, empendre la persecució del pagés, fou obra realisada mes aviat del que ho acabo de contar.

Y pél carrer—no sé quin—hagueran sentidas casi al plegat, ò ab curta intermitencia las tres següents imprecacions y súplicas de tres homes corrent com á desesperats:

Lo casullayre:—Agafeu á aqueix que m' ha robat la casulla!

Lo pagés: —Agafeu á aqueix que m' ha robat los diners!

En Rib-y-rab:—Agafeu á aqueix qu' es botx.

Trenca d' assí, trenca d' allá. En Rib-y-rab no pogué esser hagut y 'l casullayre, que rescatá la casulla gracias á l' honradesa del pagés, tingué de resultas del esglay y del corre, una malaltía que li causá la válua no d' una casulla, sinó d' una capa pluvial.

IV.

Mes «mal usar no pot durar», y en Rib-y-rab, que ja s' havia entregat á lo mes ordinari del ofici de lladre, pujant á las teuladas, y baxant á robar los terrats, fou agafat un dia com un tòrt, es á dir dins de una bota de besch en que 's dexá caure de bella nit creyentla tapada com las altras en que li servia d' escambell pera 'l descens.

De modo que d' ell podem dir que visqué de robar com un tòrt, y que fou xarpat com lo tòrt en alzina reclamadora.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

NOVAS.

Fora de desitjar que's procurés introduhir mes varietat en las funcions del Teatre Catalá, alternant las novas produccions que per sa importancia mereixen ferse molt sovint, ab l'estreno d'altres (que sens dubte no n' hi mancan á aquella Empresa) y ab la repetició de las mes conegudas y apreciadas en nostre modern teatre.

—

Concorreguda fou la exposició de quadros que en las próximas passadas firas obrí lo Sr. Monter en la tenda que ja d' alguns anys te oberta en lo carrer d' Escudillers.

En número bastant considerable y algunas d' ellas recomenables per cert foren las obras exposadas, debent fer especial menció de las dels Srs. Martí y Alsina, Caba, Fluxent, Urgell, Urgelles y algun altre que no recordem en aquest moment.

Esperém no será aquesta la última de las exposicions que, ab tanta honra y profit pera los artistas, ha iniciat lo Sr. Monter en esta capital.

—

Ha sortit ja á llum la important publicació anual del Institut agrícola, *Lo Calendari del Pagés*.

En ella, entre los diferents triats articles que hi figuran, descolla lo estudi que, seguint los mesos del any, ha fet lo Sr. J. T.

Dit Sr. ha sabut distribuir ab molt de acert y en estil summament propi atinadíssimas y profundas reflexions al comens del estudi de la major part dels mesos. Entrant unas voltas en lo terreno de la química, en altres en lo de la economía política, en la meteorología y en la fisiología vegetal altres y posant en una paraula á contribució totas las ciencias físicas y naturals en totas sas multiplicadas brancas, ha conseguit fer de son article tal volta lo millor que s' hagi publicat en la colecció dels calendaris sortits.

Lo conreu dels camps y de las vinyas, dels oliverars, hortas y art de jardiner está molt ben desarrollat.

En la producció del vi, que de pas tracta, apunta algunas reglas, y estenentse en consideracions sobre la producció vinícola espanyola (despres de mostrar á sos lectors lo cuadro de la producció en Fransa, Russia, Italia y en nostre pais), termina recomanant als ganaders l'us dels pámpols que, frescos, los hi podrian proporcionar los agricultors per medi de un senzill tractament. Com á mostra del sentit práctich del article del Sr. J. T. hem volgut presentar á nostres lectors est estret corresponent á la mesada de Setembre.

En l' article s' hi trovan també algunas taulas que ha prodigat tal volta massa ó tal volta ha escassejat un bon bossí segons lo prisma baix lo que 's mira. Be es veritat que en disculpa del segon surt la aridés de cálculs que sols pot fer persona tant recomenable com lo Sr. Moreno, de qui diu lo Sr. J. T. son las táulas sinópticas.

En los articles «Práctica de las bonas obras», «Animals, vegetals y minerals» y «La Caritat en lo Camp» no hi trobem res que de menció sia digne.

En l'estudi de la incubació dels ous, per lo Sr. Presta y en l' article titolat «Botánica» del Sr. Sala y en lo cual s' ocupa dels prats pera 'l farratje hi hem vist exactament las mateixas bonas disposicions que en las primeras parts respectivas reconeguerem en lo Calendari passat.

Lo Sr. Tobella hi te un article titolat: «L' agrónomo, lo agricultor y lo cultivador» bastant ben desarrollat. No obstant eixa cualitat y la concisió ab que está escrit, no 'ns ha pogut borrar lo mal efecte que 'ns causan trevalls de esta mena. Senzills com son hi cauhen molt be en *Lo Calendari del Pagés* apuntes com: los «Conexements astronómichs» pero may adecuats trobarem per dita publicació articles que, no omplint cap buyt, serian mes propis per consideracions secundarias de algun tractat especial. Segueixi lo Sr. Tobella lo camí empres per lo Sr. J. T., Sala y Presta pera 'l quin li reconeixem sobras de facultats.

La continuació del article «La Mestressa» es molt ben escrita.

Completan lo llibret tres poesías una del Sr. Fages y Romá y duas del Sr. Saleta.

—

En lo número anterior, al compóndrer lo article de nostre col-laborador n' Andreu Balaguer, se patiren las següents erradas:

En la página 293, col. 1.ª ratlla 22 ahont diu: alguns innombrables, deu dir: alguns *dels* innombrab es.—En la mateixa página y col. ratlla 72 ahont diu: Pigre, deu dir: *Pingre*.—En la mateixa pág. col. 2.ª ratlla 58 ahont diu: «Liber de fini mundi» deu dir: Liber de *fine* mundi.— En la mateixa pág. y col. ratlla 68 ahont diu: tingué lloch, deu dir: *tingueren* lloch. — En la pág. 294, col. 1.ª ratlla 22 ahont diu: que resparlant, deu dir: que res *parlan* —Y en la mateixa pág. y col. ratlla 37 ahont diu: aquesta comarca, deu dir: *la present* comarca.

—

En la matinada del dia onze del present mes doná s' ánima al Senyor lo distingit publicista barceloní don Joaquim Roca y Cornet, de qui be 's pot dir que era 'l

Digitized by Google

degá de las lletras catalanas. Contemporá de n' Aribau, d' en Lopez-Soler, d' en Renart y d'en Cabanyes en Roca y Cornet aymá com ells a Catalunya, y, tot escribint en llengua castellana, son sas obras espressió fael de l' esperit de nostra terra. Va sens dir que fou un dels que ab mes alegría saludaren lo renaxement de 1859.

La ploma del escriptor á qui plora avuy Barcelona estigué consagrada tots temps y especialment á las qüestions religiosas que tractá ab gran acert, ja en la revista *La Civilizacion* fundada y dirijida per l' inmortal Balmes, ja en folletos y altres obras entre las quals debem mencionar son *Ensayo sobre las lecturas de la época* notable per l' elevació de sas ideas y per la puresa de sa forma.

En Roca y Cornet era Notari del Col-legi de esta Ciutat, pertanyia al cos de Bibliotecaris Archivers essent además un dels mes distingits individuos de l' Academia de Bonas Lletras.

—

La poesía religiosa que tan mala sort tingué l' any passat en los Jochs Florals, estará enguany de enhorabona. Segons nos han assegurat la Associació de Católichs y l' Academia de la Joventut Católica de nostra Ciutat tractan de oferir al actual Consistori un premi pera la millor oda religiosa que en lo certámen se presente.

—

Hem rebut *El sarracosá* calendari escrit, com diguerem en lo passat número, en mallorquí. Campejant en ell un bonich estil humorístich ha salvat en alguns llochs certas vallas per entrar en terreno hont may voldriam veure als escriptors y menys als que revelan las bonas cualitats que reconexem en los autors de dit calendari. Tant la prosa com la poesía revelan una facilitat estraordinaria en los escriptors tapats tots ells ab lo vel del pseudónim. Las poesías *Sátira* y *El joch*, esta última en fácils monossílabos son per nosaltres lo millor que conté 'l llibre siguent també ben pintats los cuadros que 's desarrollan, en las *costums caneres* Lo llenguatxe tot ell es molt triat.

—

Tenim la satisfacció d' anunciar als lectors de est periódich lo restabliment de nostre colaborador En Francesch Ubach que acaba de passar per una penosa y llarga malaltia.

—

Dias passats tingué lloch en un dels salons de la Societat *Foment de la Producció Nacional* una reunió al efecte de nombrar una comissió que en la exposició de Viena sia representant de la classe industrial catalana pera la colocació dels objectes que s' enviin y que pugui suministrar al jurat y al públich tots los detalls necessaris. Plaunos esta activitat en quant en la última exposició universal de Paris molts dels productes enviats per no tenir una colocació mes digne passaren poch menys que en olvit.

—

En una correspondencia de Vich que inserta lo *Diario de Barcelona* llegim que entre altres de las conferencias ab que 's proposan animar los socis del Cercle Literari de aquella Ciutat las sessions que 'n lo mateix se donan, figura una sobre 'l origen y progressos de la llengua catalana que donará lo llorejat poeta catalá en Jaume Collell. Molt guanyaria nostre causa si en las demés associacions de Catalunya de igual classe que aquella, se donés preferencia á temas consemblants al que acertadament ha escullit lo Sr. Collell, pera las sessions ó vetlladas que deguessen celebrar.

—

Desitjant la societat católica *Centro moral-instructivo de Gracia* celebrar la festivitat del seu patró S. Joseph, ha obert un certámen públich concedint una vara de Jessé de plata al autor de la millor poesía lírica ó épica que escrita en castellá ó catalá, cante 'l Patrocini de S. Joseph á favor de la Iglesia católica. Las composicions podrán presentarse fins al 1er de Mars, sens nom ni firma, dirijintlas, junt ab lo nom del autor que anirá en un plech clos portant en la coberta lo títol y lema de la poesia, al secretari carrér del Torrent de las flors nº 6 pis 1. La festa tindrá lloch lo primer diumenje següent al dia de S. Joseph.

Hi haurá 'ls accésits y mencions que 'l jurat cregui convenient.

—

Durant lo segon any de nostra publicació han visitat la redacció de La Renaxensa los periódichs següents: *La Independencia, Fomento de la produccion nacional, Revista popular, La España musical, El Clamor del magisterio, Revista del Instituto agrícola catalan de S. Isidro, La Notaria, El Paladin*, *La Correspondencia del diablo y La Ciencia para todos*, de Barcelona; *La Cigala*, de Gracia; *La Lucha* y *La Provincia*, de Gerona; *El Eco de la Costa, El Eco del Litoral* y *la Voz de Iluro* de Mataró; *El Diario de Villanueva y Geltrú*; *El Panades*, de Vilafranca; *La Lealtad del Maestrazgo*, de Castelló; *La Cartagena Ilustrada*, de Cartagena; *El Ateneo*, de Vitoria; *El Eco del Centro de lectura*, de Reus; *El Domingo*, de Vich; *El Ampurdanés*, de Figueras; *La Unidad católica* y *La Revista Balear*, de Palma; *El Juguete, Boletin-revista del Ateneo, La Ilustracion popular económica, El Recreo de las Familias* y *El Compañerismo*, de Valencia; *La Ilustracion Republicana Federal*, *La Ilustracion de Madrid, La Voz de la Caridad, El Cascabel, El Averiguador, Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, El Eco de los Arquitectos, El Eco popular, El Fomento, La Zurra* y *La Gaceta escolar*, de Madrit; *La Crónica de los Cervantistas* y *El Progreso Médico*, de Cádis; *El Ateneo Lorquino*, de Lorca; *La Epoca Médica, La Voz de la juventud* y *La Revista Sevillana*, de Sevilla; *El semanario Católico*, de Alicant; *La Violeta* y *La Tertulia*, de Murcia; *Il Propugnatore*, de Bolonia y *La Revue des langues Romanes*, de Montpellier.

A tots hem tornat la visita y á tots en general donem cumplidas mercés per havernos honrat ab lo cambi.

RECLAM.

—

BIBLIOTECA CATALANA

de les mes principals y eletes obres en nostra llengua materna escrites axí en est Principat com en los antichs realmes de Mallorca y Valencia, fetes estampar ab gran esment per amador de les lletres de la terra, sots direcció den MARIAN AGUILÓ y FUSTER del cors de bibliotecaris, archiuers, etc.

Ha exit lo fascicle 9, que conté los plechs 12, 13, 14 y 15 del Genesi, d' Escriptura y 110 ab los plechs 14, 15, 16 y 17 del Tirant lo Blanch.

Segueix oberta la subscripció en la llibreria d' Alvar Verdaguer, Rambla 5, enfront del Liceo.

Lo secretari de la Redacció, Joseph Thomás.

Estampa Catalana, Petritxol, núm. 6.

Digitized by Google

Digitized by Google

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

To avoid fine, this book should be returned on
or before the date last stamped below.

Digitized by Google

302655

Digitized by Google

Digitized by Google